Compẽdiũ Thicę Veritatis
F. Alberti Magni

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Jn nomine ſanctiſſime ⁊ indiuidue tri nitatis. Jncipit prologus in Compendi um theologice veritatis.

v Eritatis theologice ſublimitas cum ſuperni ſit ſplendoris radius: illuminans itellectuȝ ⁊ regalium deliciarum conuiuium reficiens effectum: de magnorum theologoꝝ ſcriptis breue compendium colligere dignum duxi quo ⁊ cuitetur faſtidij prolixitas. ⁊ tñ ad plurima inueſtiganda via detur ⁊ occaſio ſapienti.

Theologia certe ſcientiarum eſt princeps omnium ⁊ regina cui artes cetere tanqȝ pediſſeque famulantur. Nam de naturis reꝝ illa ſolum ad vſum ſuum accepit de quibuſ ſibi ſpeculum fabricare valeat in quo conſpiciat conditorem. Hec dicitur ſcientia ſcientiarum que ſuper omnem ſpeculationeȝ philoſophicam extollitur. ⁊ dignitate ac vtilitate omnibus antefertur. Jpſa enim philoſophia eſt que in naturaleȝ: ⁊ rationalem ac moralem diſtinguit. Philoſophia quidem naturalis. lȝ doceat cognoſcere creaturas: non tñ creatorem. Rationalis vero lȝ doceat concludere hominibus non tñ diabolo reſiſtere. Et moralis lȝ doceat acquirere virtutes cardinales: nõ tñ docet acquirere charitatem. Noſtra vero philoſophia. ſ. veritas theologica hec omnia operatur. Docet. n. deum cognoſcere. diabolo reſiſtere. ⁊ charitatis exercitijs inſudare. hec ē diuinorum pigmentoꝝ appotheca delectabilis ſuper mel ⁊ fauuȝ. hec quoqȝ theſaurus deſiderabilis ſuper aurum ⁊ lapidem ꝓcioſuȝ hec eſt fons de loco voluptatis egrediens. eccleſie militantis irrigans paradiſuȝ. Deniqȝ preſens ſcriptum in ſeptem libellos diſtinxi. ⁊ ſingulas in vnoquoqȝ materias rubricis proprijs aſſignaui. Primus eſt de natura deitatis. 2º de operibus conditoris. 3º de corruptela peccati. 4º de humanitate xpi. 5º de ſanctificatione gratiarum. 6º de virtute ſacramentorum. 7º de vltimis temporibus: ⁊ de penis maloꝝ: ac de premijs bonorum. Sicubi ergo in hoc ſcripto deuiaui parcatur mihi. quia ignorans feci: vbi vero recte proceſſi laudet̃ gratia Jeſu chriſti. ad cuius honorem ⁊ beatiſſime matris eius preſens opuſculum compilaui.

Ꝙ deus eſt. Capitulum primum.
Ꝙ vnus deus eſt. Cap. .2.
Ꝙ vnum ſolum primum eſt. 3
Ꝙ pater eſt. 4
Ꝙ filius eſt. .5
Ꝙ filius eſt imago patris. .6
Ꝙ ſpiritus ſanctus eſt. .7
Ꝙ ſpũs ſctũs amor pr̃is ⁊ filij ē. 8.
Ꝙ ſpiritus ſanctus charitas ⁊ donum ſanctorum eſt. .9.
Ꝙ in trinitate perſonarum vnitas eſſentie eſt. .10.
Ꝙ multipliciter trinitas eſt. .11.
Ꝙ equalitas perſonarum eſt. .12.
Ꝙ inter eſſentiam ⁊ perſonam differentia eſt. .13.
De immenſitate dei 14
De infinitate dei 15
De comprehenſibilitate dei. 16
De circũſpectibilitate dei. 17
De eternitate dei. 18
De incommutabilitate dei 19
De ſimplicitate dei. 20
De excellentia dei. 21
De nationibus dei. 22
De nominibus dei. 23
Ꝙ deus ineffabilis eſt. 24
De ideis ⁊ libro vite. 25
De appropriatis diuinis perſonis. 26
De potentia dei. 27
De virtute miraculorum. 28
De ſcientia dei. 29
De predeſtinatione. 30
De preſcientia ⁊ reprobatione. 31
De voluntate dei. 32
De iuſticia dei. 33
De miſericordia dei. 34

Ꝙ deus eſt. Capitulum primum.

d Eum eſſe mul
tis modis oſtenditur. hoc
.n. fides recta teſtatur. Sa
cra ſcriptura loquitur. Cō/
paratio rerum ad ipſum id
ipſum indicat. Sancti predicant. Creatu
re clamant. Ratio naturalis dictat. Pri/
mo igitur deum eſſe fides teſtatur. quia fi/
des catholica credit deum. credit in deum.
ꝛ credit deo. Credere deum. eſt credere ip/
ſum. Credere deū. eſt credere ipſum. Cre
dere in deum eſt credendo amare deum. ꝛ
credendo in euȝ ire. ꝛ membris eius in cor
porari. Credere autem deo eſt credere ver
bis ipſius. primū ꝛ tertium bonorum ꝛ ma
lorum eſt. ſed ſecundum bonorum tantum
qua credere deū ꝛ credere deo bonis ꝛ ma/
lis commune eſt. ſed in deum credere bono/
rum ſpecialiter eſt. Deus itaqȝ ſolus habet
eſſe perfectum. Illud enim perfectū eſt cu/
ius eſt cuius nihil eſt extra ipſum. vnde quia
eſſe noſtrū habet aliquid extra ſe imperfectum
eſt. Deeſt eniȝ nobis aliquid quod de noſtro
eſſe iam preteriit: vel quod futurum eſt. Di
uinum autem eſſe cū ſimul totum ſit nec qᵉ
q̄ȝ de eo preterijt aut futurum ſit perfectuȝ eſt
Secūdo deū eſſe ſcriptura loquitur. pſal.
89. Deus a ſeculo vſqȝ in ſeculum tu es de
us. Exodi. 3°. Qui eſt miſit me ad vos. ꝛ
Joānes. Dama. dicit. Videtur omnibus
principalius eorum que de dō dicuntur no
minibus eſſe qui eſt. Tertio deum eſſe re/
rū cōparatio ad ipſum facta īdicat. Eteniȝ
deus habet q̄ noſtrum eſſe ſuo cōparatum
nihil eſt. immo deus ſuo preſentiali eſſe dat
omnibꝰ eſſe. ita ꝙ ſi ſe rebus ſubtraheret: ſi
cut de nihilo facta ſunt. ſic in nihilum deflu
erent. Gregorius. Omnia humana que
iſta que pulchra ſunt dei iuſtitie ꝛ pulchritu
dini comparata nec recta nec pulchra ſunt
nec omnio ſunt. Quarto ſancti predicant.
Anſelmus in ꝓſol. Credimus deum eſſe
aliquid quo nihil maius cogitari poſſit.
Dioꝰ. Eſſe omnium eſt ſuper ſubſtātialis
diuinitas: ſed hoc intelligitur cauſaliter nō
formaliter. Auguſtinꝰ. Illud maxime ha/
bet eſſe quod maxime diſtat a nō eſſe quod
ſcilicet non habet eſſe poſt eſſe: nec eſſe poſt
non eſſe nec poteſt cogitari nō eſſe. Quin
to deum eſſe creature clamant. Omnia nā
qȝ ſuo modo dicunt. quoniam ipſe fecit nos
ꝛ non ipſi nos. pſal. 9. q̄ ipſe deus eſt vox
nature. qua omnia pulchra teſtantur ipſum
pulcherrimum: dulcia dulciſſimum ſubli/
mia altiſſimum: pura puriſſimum: fortia
fortiſſimum: ꝛ ſic de alijs. quia ſicut in pa/
tria deus eſt ſpeculum in quo relucent crea
ture: ſic in via econtrario creature ſunt ſpe
culuȝ quo creatorem noſtrum ſpeculamur
Vnde aplus pmo ad Cor. 13. Videmus
nunc per ſpeculum in enigmate. Idem ad
Ro. pmo. Inuiſibilia dei per ea que facta
ſunt cognoſcuntur. Sexto deum eſſe ra/
tio naturalis dictat. que per effectum in co/
gnitionem anime peruenit. Omne nanqȝ
creatum indiget alio. vt ſit. ꝛ iterum illud
alio vt ſit. ꝛ ita eſt in īfinitum procedere vel
erit ibi circulus. vel peruenieť ad aliquid
quod ſit cauſa omnium Circulus non ē in
rebus ſingulis. quoniaȝ oporteret aliquid
eſſe prius vel poſterius. nec erit proceſſus
in infinitum: quia vniuerſitas creaturaꝝ
tota cauſata eſt. ſiue ſit finita ſiue infinita. er
go indiget alio vt ſit. ꝛ quod erit extra vni/
uerſitatem cauſatoruȝ. ꝛ hoc deus eſt a quo
fluunt omnia bona.

¶ Quod vnus deus eſt.

Capitulum. ſecundum.

v Num deum eſſe oſtenditur aucto
ritate. vn̄ Deutero. 32°. videte q̄
ego ſim ſolus. ꝛ non alius deus preter me
vnde apoſtolus ad ephesi. 4. vnus deus
una fides vnum baptiſma ꝛ Boecius. Si
dici poteſt vniſſimum eſt. Ideȝ eſt ſemper
in vno modo nihil i ſe. niſi ſe habet hoc ve/
re vnum eſt. in quo nullus eſt numerus.
nullum in eo aliud eſt preter id quod eſt.
Idem oſtenditur ꝛ ratione: quia ſimplex
forma diuinitatis ſi non eſſet vna ꝛ eadem
numero. ſed communicabilis pluribus. vt
forma ſorti ꝛ platoni. iam contraheretur ab

aliquo addito ad eſſe ſingulare. ⁊ ita compo
neretur alteri. nec eſſe ſimpliciſſima quod
falſum eſt quia in ſūmo bono nulla poteſt fi
eri adiectio cum ſit omnino ſimplex. Nota
ꝙ vnum ſumitur prout eſt principium nu/
meri. ſic deo conuenit. Alio modo prout
conuertitur cum ente. ſic deo conuenit poti
us quam alicui creature. quia cum vnum
ſit indiuiſum in ſe. ⁊ diuiſum ab alijs. exce/
pto deo ſolo nihil in quo non intelligatur
aliqua diuiſio uel actualis vel potentialis.
Cum vnitas vel numerus aliquis de deo
dicitur nihil ponit ut quidam dicunt ſed tan
tum priuat. vnde cum dicitur deus vnus
eſt intelligitur quod non ſunt plures. Ali/
quod ſingulare non eſt vnum tribus mo/
dis. ſilicet pluralitate ſecundum ſpecies di/
uerſas ſicut āgeli ⁊ ſtelle qui ⁊ que ſūt idē
genere. ſed differunt ſpecie vel mutabilitate
ſecūdum ꝙ vnus homo plures dicitur qui
modo ſanus eſt modo eger. mō diues mo
do pauper. vel propagatione ſecundum eā
dem ſpeciē prout vnus homo plures eſt i
filijs qui propagantur ab ipſo. ſed nihil pre
dictorum in deo eſt. De primo enim ꝯtrari
um habemus in ſymbolo athanaſij. Hec
eſt fides catholica. vt vnum deum in trini/
tate. ⁊ trinitatē in vnitate veneremur. De
ſecundo. pſalmus ioi. Ipſi peribunt. tu au
tem permanes Ber. Non ex tempore alte
rationem habet deus non in ſubſtātia al/
teritatem. Leo papa. Simplicis diuinitatis
nature nihil addi vel minui poteſt. De ter
tio pſal's. lxxx. Non erit in te deus recens.
Recens eſt recenter formatum vel natum
diuinitatem tria genera hominum multi/
plicant ſilicet idolatre. pſal'. 95. Omnes di
ligentiū demonia. nigromantici qui attri/
buunt virtutem caracteribus. ⁊ huiuſmodi
ſtultitijs. carnales homines vt guloſi colen
tes uentrē. Apl's. Quorum deus venter
eſt. Et auari qui ſuper oīa pecuniā amant
vt idem apoſtolus dicit ad coll. 3. Auaritia
que eſt idolorū ſeruitus. Eſt itaque in deo
vera vnitas propter ſimplicitatē imutabi/
litatem ⁊ ſingularitatem ⁊ propter vnita/
tis create ſimilitudinē: quia ſicut vnitas a
nullo deſcendit. ⁊ omnis pluralitas ab ea
deſcendit. ſic deus a nullo. ⁊ omnia ab ipſo.
Item ſicut vnitas de ſe gignit vnitatem. ita
deus pater de ſe gignit alterum ſe. ſilicet fi/
lio ut dicit. Auguſtinus ideſt alterum ſimi/
lem ſibi vel alterum a ſe. Hoc nomen de/
us tripliciter accipitur ſilicet naturaliter ado
ptiue ⁊ nūcupatiue. Primo modo ſoli deo
conuenit. Secundo modo cōuenit bonis
hominibus qui diuine bonitatis participes
ſunt per gratiā prouidentie vel doctrinam
⁊ poteſtatem prelationis ⁊ poteſtatem mira
culorum. pſalmus. lxxxi. Ego dixi dij eſtis
⁊ filij excelſi omnes. Tertio modo dij di/
cuntur idola. ſed ſolo nomine quia res no/
minis ſcilicet diuinitas non illis conuenit.
Primo modo non habet nomē deus plu
rale per ſe cum ſit unus ſolus deus verus
nec diuinitas recipiat diſtinctionem ſed ſe/
cundo ⁊ tertio modo plurale habet.

Quod vnum ſolum principium eſt. Capitulum tertium.

S Icut vnus deus eſt ſic vnū ſolū
principiū eſt: qđ oſtenditur multi/
plici ratione. Primo ſic. quoni
am ſi duo ſunt principia. vnum ſcilicet ſum
me bonū ⁊ aliud ſumme malum. aut com
municant exiſtentia per ſe. vt ſor ⁊ plato ſi
mul ſunt in eſſe aut nō cōicant. Si ergo al
terum illorum erit ens per aliud. ⁊ ita non
erunt duo principia. Si ſic cum exiſtentia
per ſe ſit bonum: malum plus eſſet malum
ſi non haberet aliquod bonum: ergo non
eſt ſumme malum. quia ſi eſſe per ſe habe/
ret hoc ipſum eſſe quod eſt bonum ſumme
malum nunquam eſſet. ꝑterea i crea
turis quattuor inueniuntur ſcilicet multitu
do: ordo: imperfectio: ⁊ cōnexio. ſm quod
libet iſtorum probatur tm̄ vnum eſſe prin/
cipium. Omnis enim multitudo ſm Dio
nyſium: ab vnitate trahit originem. ergo
neceſſe eſt omnis multitudinis vnum eſſe
principium. Item omnis ordo cum ha

beat primus ⁊ poſterius oportet q̄ vnum
habeat principium. Item ſm Boetiuȝ
Omne imperfectum ab aliquo trahit ori/
ginem. ſupple perfecto. ⁊ hoc eſt deus no/
ſter. Item omnis connexio diuerſorum
cauſam habet ſue connexionis ⁊ conſerua
tionis ad vnum ⁊ hoc eſt deus. Item ſi
eſſet vnum ſumme malum a quo omia ma
la eſſent. ſequeretur q̄ ſm corpus chriſti us
eſſet ab illo malo principio. cum in eo fue/
rit malum pene. quod abſurdum eſt dicere
Ex predictis patet q̄ deus eſt principium
⁊ ſummum ⁊ vnum ſolum principium tuȝ
ratione dignitatis. tum ratione anteceſſio
nis. tum ratione cauſalitatis.

Q̄ pater eſt. Capitulum. 4.

e Ternum patreȝ eſſe per hoc oſten/
dit̄ q̄ cuȝ ſit deus potētiſſimus ſapiē
tiſſimus ⁊ optimus. pōt. ſcit. ⁊ vult
ſe ſumme comunicare. hoc eſt maieſtatꝭ ſue
plenitudinem alteri dare. er go deus pater
ab eterno filium ſibi equalem genuit. cui di
uinitatis ſue eſſentiam comunicauit. Dicit
enim deus in Iſaia. Si ego qui generati/
onem alijs tribuo ipſe ſterilis ero. quaſi di
cat non. Pater enim multipliciter dicitur:
Dicitur enim pater eterna generatione.
Eſaie liii. generationem eius quis enarra/
bit. predeſtinationem. Ephe. primo gratia
vob̄. ⁊ pax a deo patre q predeſtinauit vos
in adoptioneȝ filiorum. Creatione. Deu/
tero. 32. Nunquid non ipſe eſt pater tuus q
poſſedit fecit. ⁊ creauit te. Fecit inq̄ȝ ſecun
dum corpus. creauit ſecundum animaȝ poſ
ſedit ſecundum vtrumque. Redemptiōe.
Iſa. Tu dn̄e pater noſter. ⁊ redemptor. no
ſter a ſeculo nomen tuuȝ. Sacramentali re
generatione. prima pe tri. Benedictus de/
us ⁊ pater domini noſtri Ieſu chriſti qui re
generauit nos. Fidei inſtructione. Io. pri
mo. Dedit eis poteſtateȝ filios dei fieri his
qui credunt in nomine dei. vel eius. Gra
tia adoptione. Roma. Accepiſtꝭ ſpiritum
adoptionis filioruȝ in quo clamamus. abba
pater. Glorie collatiōe. Gala. Itaq̄ȝ iam
non eſt ſeruuſ. ſed fi. quod ſi ⁊ he. per deum
ideſt per opera dei. Opera noſtra magis
ſunt per deum vite eterne meritoria q̄ȝ per
nos. Primo modo ſumitur pater perſona
liter. ⁊ iſte mod⁹ ſoli patri cōuenit. Quar
to modo ſcilicet redemptione. non ſolum
effectiue ſumitur ſed etiam myſterij exhibi/
tionem. Sumitur etiam perſonaliter. ⁊ iſte
modus ſoli filio cōuenit ſecūduȝ quod mo
dus redemptionis fuit per mortem filij.
Omnes alij modi ſimul tribus perſonis
conueniunt. quia indiuiſa ſunt opera trini
tatis. niſi forte aliquis illoruȝ modoruȝ con
ueniat alicui perſone per appropriationem.
Circa generationeȝ nota quattuor propoſi
tiones in quibus videri poterit. vtruȝ eſſen
tia diuina generet vel generet̄. Prima hec
eſt. eſſentia generat eſſentiaȝ. Secūda hec.
eſſentia generat perſonam tertia hec perſo
na generat eſſentiā. Quarta hec. hec perſo
na generat perſonam. Haruȝ propoſitio/
num tres prime falſe ſunt quarta autem ve
ra eſt Eſt enim regula in theologia quod
eſſentia diuina non generat: nec generatur
dicendum tamen quod pater virtute eſſen/
tie exiſtentis in ſe generat. ⁊ quod filio per
generationē cōicatur eſſentia. ſicut ⁊ ſpiri/
tui ſancto per proceſſionem.

Q̄ filius eſt.

Capitulum. v.

c Um ſint correlatiua pater ⁊ filius
per eaſdem rationes oſtenditur fi
lium eſſe eternum per quas ⁊ oſtē
ſum eſt patrem eſſe eternum. Preterea in
ter omnes emanationes perfectiſſima eſt
generatio qua penitus aſſimulatur genitus
genitori quod emanationes alie non faci/
unt. Cum igitur copioſiſſimo fonti bonita
tis competat emanatio perfectiſſima con/
ſtat q̄ perſona qui pater eſt qui eſt fons to/
tius bonitatis generat filium equalem ſibi
cui communicat ſue plenitudinem maieſta
tis. Aliquis eſt filiuſ dei per gratiā vnio
nis. vt chriſtus homo. Aliquis per verita
tem natiuitatis. vt chriſtus. Inquantum

deus. Aliquis per adoptionem. vt ſancti.
Aliquis per creationem. vt quevis creatu
ra. De filio dei dicit Athanaſius in alter/
cationeꝫ contra Arrium quod ipſe dicitur
ſenſus quo cuncta cogitantur ſapientia qua
cogitata diſponuntur virtus qua diſpoſita
perficiuntur. lumen quo perfecta clareſcūt
verbum quo clarificata nunciantur. Filius
ergo dei dicitur ſapientia patris non ꝙ pa/
ter ſapiens ſit ſapientia genita ſed quia fili/
um genuit cui appropriatur ſapientia. Vn
de pater dicitur omnia feciſſe in ſapientia.
id eſt in filio dei vel cum ſapientia que eſt fi
lius quoniam indiviſa ſunt opera trinita/
tis. Unde hec prepoſitio innotat ſubaucto
ritatem. in filio qui hoc ipſum habet a pa/
tre ꝙ res creat. Generaliter enim verum
eſt ꝙ quicquid habet perſona. vel operatur
hoc habet a deo a quo eſt. Qualiter autem
filius ſit de patre nota ꝙ hec prepoſitio de.
quandoqꝫ notat cauſam efficientem vt cum
dicitur xp̄us ꝯceptus de ſpiritu ſancto. quā
doque cauſam materialem vt cum dicitur
xp̄s natus eſt ex maria virgine. quandoqꝫ
idemptitatem eſſentie vt cum dicitur filius
natus de patre quandoque tranſubſtantia/
tionem vt cum dicitur corpus xp̄i fit de pa/
ne quandoqꝫ ordinem ſecundum ꝙ dicitur
creatura fieri de nihilo.

Q filius eſt imago patris.

Capitulum. 6.

i Imago triplex, eſt. ſ. equalitatis imi
tationis. ⁊ repreſentationis. Prio
mō filius ē imago p̄ris. Scd̄o mō
hō factus eſt ad imaginē dei. Tertio modo
mundus dicitur ſpeculum. vel imago dei.
Eſt igitur imago nō ad imagineꝫ. ſicut fili
us. Nam hec prepoſitio ad dicit differētiaꝫ
⁊ diſtantiam inter imaginem ⁊ imaginatū.
hoc autem non cadit ī filium vnde bene di
citur imago patris ſed non ad imaginem ⁊
eſt imago ad imaginem ſicut homo ⁊ ange
lus. Et eſt aliud non imago. ſed ad imagi/
nem vt mundus hic qui proprie non dici/
tur imago. ſed veſtigium creatoris. quia lꝫ
trinitatem repreſentet non tamen imitatur
nec eſt capax eius ſicut homo. eſt tamē mū
dus ad imaginem dei factus. quia deus ali
ud exemplar non habuit ad cuius ſimilitu/
dinem creaturas faceret. niſi ſeipſum. Eſt
imago genita vt filius. ⁊ eſt imago creata.
vt homo ⁊ angelus ⁊ eſt imago facta vt ſta
tua herculis que ipſum repreſentat. Ex hiſ
pꝫ ꝙ eſſe imaginem cōvenit creatori. ⁊ crea
ture. Creatori quideꝫ quia filio qui eſt ima/
go patris. Creature vero convenit taꝫ cor
porali q̄ꝫ ſpirituali q̄ꝫ etiam cōpoſite. Pro
prie tn̄ loquendo dr̄ ꝙ creatura corporalis
eſt creatoris veſtigiū. vnde Apl̄us ad ro.
pº. Invisibilia dei per ea que facta ſunt ⁊c̄.
Ibi hec prepoſitio ꝑ. non dicit mediū diſ/
ponens inquantum creatura cōſideratur ī
ſe ſed excitans inquantū eſt ſimilitudo crea
toris quia non diſponit ad cognitionē crea
toris immo ꝑ talem modum potius impe/
diret cognitionem cum inter creatorē ⁊ cre
aturam maior ſit diſſimilitudo q̄ꝫ ſimilitu/
do. creatura vero ſpiritualis dicitur creato
ris ſimilitudo. Ezech. 28. Tu ſignaculum
ſimilitudinis ⁊c̄. ⁊ hoc ideo q2 in angelo ꝓ
pter nature ſimplicitatem expreſſior ē ſimi/
litudo ad deum q̄ꝫ in hoīe. Creatura vero
compoſita. i. homo dr̄ imago dicitur ima/
go dei. Geñ. primo. Faciamus hoīem ad
imaginem ⁊ ſi. no. ⁊ hoc iō q2 in hoīe inve
niuntur plures trinitates q̄ꝫ in angelo. vñ
quo ad hoc hō potius dicitur imago trinita
tis. Filius dei poſſidet triplicē excellentiaꝫ
ſicut innuit. Apl̄s ad Heb. pº. Qui cū ſit
ſplendor glorie ⁊ figura ſubſtantie eius por
tanſqꝫ omnia verbo virtutis ſue. primā. ſ.
reſpectu patris a quo ꝓducitur. ⁊ ſic eſt ſplē
dor gl̄ie paterne. Eſt eni vt ait. Dioº. fō
talis radius ī ſe manifeſtans gloriā pater/
nam. Secundā reſpectu ſp̄us ſancti quē ꝓ
ducit ex ſe. ⁊ ſic ē figura. i. ſimilitudo ſub/
ſtātie patris. Eſt. n. alia perſona ab ipſo. ſi
cut a patre. quā perſonā qd̄ nō accepit ſp̄ūs
ſcūs a p̄re. ſicut ⁊ filiº. Tertiā reſpectu crea
turarū que per eū ꝓducunt̄. ⁊ ſic eſt portās
oīa verbo virtutis ſue. Propter primū dr̄
verbum filius patris. qm̄ perfecte loquitur

bonitatem. ⁊ ſummã patris liberalitatem
qui nihil hr̃e voluit quod filio ſuo non cõ/
municaret. Iſtud eſt verbũ eſſentialiter et
eternaliter genitũ temporaliter ꝓmiſſum a
ꝓphetis ⁊ apoſtolis predicatũ. ab angelo i
incarnationem nunciatum. Propter ſecũ
dum dr̃ filius imago patris. q̃uis tres ꝑ/
ſone ſint equales in eternitate. in maieſta/
te. ⁊ poteſtate. tñ filius dr̃ potius imago pa
tris q̃ꝫ ſpũs ſcũs. quia non ſolum habet cõ
uenientiam intus cũ patre in eſſentie idem
ptitate. ſicut ⁊ ſpũs ſanctꝰ ſed etiã habet cõ
uenientiam extra cum patre ex eo ꝙ ſicut a
patre ꝓcedit filius ſic a filio ſpũs ſanctus:
ſed a ſpũ ſancto nullus. Nã ſecundum rõ/
nem intelligendi reſpectus huius reuela/
tionum ſunt extrinſecus exiſtentes. qꝛ po/
tius ab aliquo ſunt q̃ꝫ in aliquo. Intelligẽ
tia enim relationũ ad hoc ad quod refertur
aliquid reſpicit. vnde ſi patrẽ non habeo ſi
lius non ſum. ⁊ econuerſo. Propter terti/
um dicitur filius. virtus patris prima ad
chor. p̃. Nos autem predicamus xp̄m dei
virtutem ⁊ dei ſapientiam. Inuenitur etiã
imago trinitatis in nobis videlicet in me/
moria. intelligentia. ⁊ voluntate. vel in mẽ
te notitia ⁊ amore. in quibus ꝑ ordinẽ pa/
tri ⁊ filio ⁊ ſpiritui ſancto aſſimilamur. No
ta etiam ꝙ imago dr̃ relatiue ad illud cuius
ſimilitudinem gerit. ⁊ ad quod imitandum
facta eſt. Hoc aũt contingit dupliciter. quã
tum ad ſpeciem ⁊ ſignum ſpeciei. ⁊ ſic ima/
go hoĩs eſt in filio ſuo qui ipſũ in humana
ſpecie ⁊ figura imitatur. ⁊ hec ẽ ꝑfecta ima
go. quantum ad ſignum tantum. ⁊ non ad
virtutem ſpeciei. ſic imago hominis eſt ſta
tua lapidea. ⁊ hec eſt imꝑfecta imago. Pri
mo modo filius eſt imago patris ſicut i na
tura cõmunicans. Secundo modo imago
dei eſt in homine. licet minus perfecte.

Q̄ ſpũs ſanctus eſt.

Capitulum. 7.

c Manatio duplex eſt in diuinis.
Vna ꝑ modũ nature. Alia ꝑ mo/
dũ voluntatis. Illa que eſt ꝑ mo/
dum nature. eſt generatio ſecundum ꝙ fi/
lius eſt a patre. Illa que eſt ꝑ modũ volun
tatis. hec dicitur ꝓceſſio appropriate. Pro
prie vero dicitur ſpiratio ſecũdũ ꝙ ſpũs ſan
ctꝰ ẽ a patre ⁊ filio. Idcirco autem hec ema
natio per modum voluntatis dicitur eſſe.
quia ſpũs ſanctus amor eſt. Amor autem
ſecundum voluntatem eſt. Procedit autẽ
ſpũs ſanctus a patre mediate ⁊ immediate:
Mediate quia filius ipſum ſpirat qui hoc
habet a patre. Immediate vero quia ipſe
pater ipſum ſpirat.

Q̄ ſpũs ſanctus amor patris ⁊ filij eſt.

Capitulum. 8.

Piritus ſanctus amor dei eſt. ⁊ h̃
s triplicriter. vꝫ. eſſentialiter. perſo/
naliter. ⁊ exemplariter. Eſſentiali/
ter dicitur ſpiritus ſanctus amor. inquantũ
ipſe cum patre ⁊ filio vnus deus eſt. Ipſi
enim tres inquantum ſunt vnum in eſſen/
tia diligunt ſe amore eſſentiali. qui appro/
priatur ſpiritui ſancto. Perſonaliter vero
dicitur ſpiritus ſanctus amor. inquantum
ipſe eſt nexus patris ⁊ filij. Pater enim ⁊
filius diligunt ſe amore procedente qui non
eſt pater nec filius. ſed ſpiritꝰ ſanctus. De
hoc nexu dicit Auguſ. Eſt ineffabilis qui/
dam complexus in illa trinitate non geni/
tus. ſed genitoris genitiq̃ꝫ ſuauitas ingen/
ti largitate perfundens omnes creaturas
pro captu earum. Exemplariter quoq̃ꝫ di/
citur ſpiritus ſanctus amor. quoniam amo
ris gratuiti qui eſt in nobis ſpiritus ſanctꝰ
non ſolum efficiens eſt. ſed etiam exemplar
atq̃ꝫ finis. Amor enim qui eſt in nobis a
ſpiritu ſancto eſt efficienter. ⁊ hoc inquan/
tum ipſe ſpiritus ſanctus eſt deus. Exem/
plariter autem eſt in nobis. inquantum ip/
ſe ſpiritus ſanctus eſt procedens per mo/
dum amoris a patre ⁊ filio. Sed finaliter
eſt in nobis amor. inquantum ſpiritus ſan
ctus a quo amor noſter eſt habet rationem
primi boni in quod tẽdit amor noſter: No
tandum ꝙ amor qui eſt ſpũs ſanctus ex mõ
procedendi eſt nexus. ſ. trinitatiſ. ſed ꝓpter
ipſam ꝓceſſionẽ eſt diſtinctus a prẽ ⁊ filio.
pp nature vero diuine ꝑfectionẽ eſt ꝑſona

⁊ ſuppoſitum. ꝓpter diuinam vero ſimpli/
citatē ipſe eſt deꝰ ⁊ ſūme bonus. Igiť ſpūs
ſanctus ē amor quo pater ⁊ filius ſe diligūt
cū aūt dicitur pr̄ ⁊ filius diligunt ſe ſpū ſan
cto .i. amore qui ē ſpūs ſanctus. ⁊ ſecunduꝫ
hoc prepoſitio ē vera. ſed intelligiť ſic. dili/
gūt ſe ſpū ſancto .i. ꝑ ſpm̄ ſanctū. vel ꝑ amo
rē qui ē ſpūs ſanctus. ⁊ ſecundū hoc non ē
concedenda. eſſet eni intellectus ꝙ ſpūs ſā/
ctus eſſet principiū in trinitate qđ falſum ē
qꝛ a patre filioqꝫ ꝓcedit. quia non eſt ibi ali
quid reſpectu cuius hec dictio. ꝑ. dicat ibi
principiū. Eſt eni regula ꝙ hec dictio. per.
ſemper dicit rōnem principij reſpectu alicu
ius poſiti in locutōne. ſicut qn̄ dicitur pater
operatur creaturas per filium. ibi notatur
ratio principij in filio reſpectu opis. Simi
liter hoc cōceditur. Filius operatur per pa
trem. nā ibi notatur rō principij in patre. ⁊
hoc duplici reſpectu. ſ. reſpectu filij. ⁊ reſpe
ctu operis.

Q ſpūs ſanctus charitaſ ⁊ donū ſcōꝝ ē.
Capitulum. 9.

c Vm inueniať in ſcripturis ſepius
ꝙ ſpūs ſcūs charitas ⁊ donū dr̄ di
ligenter notandū eſt qualiter h̄ debeat itelli
gi. ⁊ vtrū ſpūs ſcūs ſit charitas q̄ nos deuꝫ
⁊ ꝓximum diligamꝰ. vn̄ notandū ē ꝙ amor
ſiue charitas tribus modis ſumiť. vno mō
effectiue. ⁊ ſic abſqꝫ dubio veruꝫ eſt ꝙ ſpūs
ſanctus amor ē quo diligimus deū. qꝛ ſpūs
ſanctus opatur ī nobis habitū ⁊ modū cha
ritatis. Alio mō ſumiť exēplariter. ſic etiaꝫ
ſpūs ſanctus ē charitas qua diligimus deū
⁊ ꝓximum. Charitas enim que eſt ſpūs ſā
ctus ē exēplar noſtre charitatiſ. Tertio mō
ſumitur charitas formaliter per modū in/
herentie. ⁊ ſic charitas dicitur virtutis ha/
bitus in aīa quo diligimus deum ⁊ ꝓximū.
Et ſecundum hunc modum ſpūs ſanctus
non dicitur charitas. nec contrariatur dictū
Augꝰ. lº. de tri. cº. 6º. Eadē charitas qua
nos diligit deus. ⁊ nos ipſum. qꝛ lꝫ verum
ſit tn̄ aliter ⁊ aliter ē. nā deus diligit nos ca
formaliter. nos vero ipſū diligimus efficiē
ter ⁊ exemplariter. nō formaliter. nam oē
eſſe ⁊ agere eſt a forma inherente agenti. q̄
eſt principium agendi. ⁊ forma ſicut calidi
tas igni. Sciendū tn̄ ꝙ ſpūs ſanctus dať.
cum datur eius donum. quia ſpūs ſanctus
eſt amor ⁊ primum donum. poſterius autē
nō datur ſine priori. Preterea corpus my/
ſticum eſt vnū per amorem. cum enim ni/
hil creatum ſit vnum in diuerſis ꝑticulari/
bus oportet ꝙ mēbra corporis myſtici vni
antur vno amore increato qui eſt ſpūs ſan/
ctus. Itē ſm̄ Augꝰ. Totum malum hoīs
eſt vti fruendis. ⁊ frui vtendis. conſtat er/
go ꝙ oppoſitum eſt totum bonum eius. ſ.
frui fruendis. ⁊ vti vtendis. Sed ad fruen
dum eo qđ fruendū ē requiritur pn̄tia eius
fruibilis. ⁊ etiam diſpoſitio debita fruendi
vnde requiritur preſentia ſpūs ſancti ⁊ eiꝰ
donum. ſ. amor quo inhereať ei. verūtamē
cum datur nobis ſpūs ſanctus non incipit
eſſe in loco nouo. ſed nouo mō per produc
tionem noui effectus. ⁊ noui reſpectus ex q̄
creatura ſe habet aliter ad ſpiritum ſanctuꝫ
q̄ꝫ prius. quia eſt in ipſa. vt in cognoſcente
⁊ amante ipſum. qđ non fuit prius. Ex iaꝫ
dictis pꝫ ꝙ in iuſtificatione duplex charitaſ
nobis datur. ſ. creata ⁊ increata. illa qua di
ligimus: ⁊ illa qua diligimur. vel datur no
bis charitas increata qua diligimus effec/
tiue. ⁊ creata qua diligimus formaliter. qꝛ
noſtrum diligere ipſe creat. ex his colligi/
tur. quia lꝫ deus ſit vbiqꝫ per eſſentiaꝫ pre
ſētiā. ⁊ potētiaꝫ n̄ tn̄ habetur ab omnibus
hominibus per gratiam. Miſſio ſpiritus
ſancti duplex eſt. ſicut ⁊ filij. vna viſibilis.
ſicut apparuit ſuper xp̄m in columba ⁊ ſu/
per apoſtolos in linguis igneis. Alia inui
ſibilis qua mittitur in mente ad ſanctifican
dam creaturam. ⁊ iſta miſſio fit ad inhabi/
tationem creature rōnalis. ſed prior fit ad ī
habitationem demōſtrādam alijs. Eo mō
filij duplex eſt miſſio. ſ. viſibilis. vt icarna/
tio ⁊ inuiſibilis. vt eſt in terna mētis illu/
minatio. Notandū ꝙ miſſio filij ⁊ ſpūs ſā
cti inſeꝑabilia ſūt. ſꝫ dr̄ filij qn̄ mens ꝑ gra/
tiā illuminatur ad deū cognoſcēdū. dr̄ ſpūs
ſancti. quando effectus accenditur ad deuꝫ

amandum. Sciendum eſt ꝙ ſolius patris
eſt mittere ⁊ non mitti. cum enī pater a nul
lo procedat nuſqꝫ mitti dicitur. quia vero fi
lius ⁊ producit ⁊ producitur. ideo mittit et
mittitur. Spūs vero ſanctus producitꝰ eter
naliter. ſed non producit niſi ex tempore.
ideo ipſius eſt proprium mitti ⁊ non mitte
re niſi reſpectu creature. vt ad conuerſionē
populi dicuntur apoſtoli miſſi a ſpū ſancto
niſi forte dicatur mittere hominem aſſum/
ptum. Sed ſpūs ſanctus mittere dicitur in
quantum cum patre ⁊ filio idem eſt in eſſen
tia trinitatis non inquantum perſona. ſic
etiam filius mittit ſe ipſum vnde. Auguſ.
libro de trinitate. Intelligamus illam in/
carnationem. ⁊ ex virgine natiuitatem in q̄
intelligitur filius miſſus vna eademqꝫ ope
ratione patris ⁊ filij inſeparabiliter eſſe fac
tam non ſeparato etiam ſpiritu ſancto. Ex
his patet ꝙ he ſunt improprie exponende.
Spiritus ſanctus mittit ſe ⁊ mittit filium et
filius mittit ſeipſum niſi intelligantur in/
quantum eſt de virgine natus. Hec autē
eſt ratio. quia mittere dicit auctoritatem ra/
tione productionis eterne. Quibus modiſ
datus eſt ſpiritus ſanctus in ſigno viſibili.
Sciendum ꝙ in igne apparuit ſpiritus ſā/
ctus ut calefaceret frigidos. Et in linguis
vt doceret ignaros. Et in ſono vt terreret
rebelles. Apparuit etiā ī alijs tribus mo
dis ſcilicet in nube. tempore Moyſi vt du
ctor eius columna nubis eſſet ſicut legitur
eſaie. 63. Item in columba ſuper baptiza/
tum chriſtum ad oſtendendam gratie pleni
tudinem que in ipſo erat. Item in flatu pꝰ
reſurrectionem ad ſignificandam vnifica/
tionem affectus. quia flatus ab interiori ꝓ/
cedit. Datus eſt igitur ſpiritus ſanctuſ bis
poſt reſurrectionem ſcilicet in terra propter
dilectionem proximi ⁊ de celo propter dilec
tionem dei. vel datus eſt in terra ad rela/
xanda peccata aliorum. Jo. 20. Inſu. ⁊ di/
xit eis. Accipite ſpiritum ſanctum quorum
remi. ⁊c. Datus eſt de celo repente ad ro/
bur. ⁊ ad operationem miraculorum de biſ
duobus pſal. 32. Verbo domini celi firma
ti ſunt quo ad primum ⁊ ſpiritu oris eius
omnis virtus eorum quo ad ſecundum.
Tertia fuit collatio ſpiritus ſancti apoſto
lis facta ante paſſionem quando fuerunt
baptizati. ibi enim innuitur eorum baptiſ/
mus vbi dicitur. Qui lotus eſt non indi/
get. niſi vt pedes lauet. in ſignum predicto
rum ter inungitur homo ad ſignificandā
hanc triplicem ſpiritus ſancti miſſionem.
ſcilicet in baptiſmo in cōfirmatione ⁊ ī mor
te. Quadruplicem effectum conſecuti ſūt
apoſtoli ex preſentia ſpiritus ſancti. Pri/
mo eloquentiam in linguis. Secundo
audaciam in tormentis. Tertio efficati/
am in miraculis. Quarto protectionem
a vitijs: quia poſt pentecoſtem non pecca/
uerunt mortaliter. Accipiunt ⁊ modo vti
liter ſpiritum peccatores in igne ad purgā/
dum. Luce tertio. Et baptizabit vos in
ſpiritu ſancto ⁊ igne. Itē penitentes ad
proficiendum pſal. 42. Spiritus tuus bo/
nus deducet me. Item perfecti ad ſan/
ctificandum. 2° ad Cori. 1. Qui dedit in
cordibus noſtris pignus ſpiritus. Item
beati ad fruendum pſal. Renuit conſo. ani
ma mea ⁊c. Item tribulati ad conſolan/
dum ad ro. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſer
uitutis. iterum in timore ⁊c. Item igno
rantes ad inſtruendum. Jo. Paraclytus
autem ſpiritus ſanctus quem mittet pater
in nomine meo ⁊c. Quo tempore datus
ſit ſpiritus ſanctus attendendum eſt quod
in die quinquageſima. vt oſtendatur actor
eſſe remiſſionis. nam annus iubileus ſer/
uiebat remiſſioni. venit etiam in die domi/
nica vt eſſet dies primus renouationis qui
fuit etiam creationis. Datus quoqꝫ fuit
tertia hora q2 dicitur primus hō in hora ter
tia ꝑdidiſſe gratiā vn̄ cōueniens fuit eadē
hora apoſtolis redderetꝰ. Item alia ratione
datus ē hora tertia. ſ. vt oſtēderetꝰ ꝙ etiā no
bis hora tertia datꝰ grā dei. Sūt enī tres ho
re morales. ſ. ↄtritio ↄfeſſio. ⁊ ſatiſfactio. d̄
hoc noīe ſpūs ſci ſciēdū eſt ꝙ pōt eſſe cū cū/

locutio vnius proprij nomis: ⁊ tunc conue
nit nñ pſone tertie in trinitate. vel poſſunt
iſte dictiones ſumi diuiſim. ⁊ ſic q̈libet triũ
pſonarum eſt ſpũs ſctũs. Spũs ſanctus ha
bet multa nomina. dicitur enim ſpiritus a
ſpirando actiue: eo ꝙ ſpiret. Jo. 2. Spirit⁹
vbi vult ſpirat ⁊ ſm hunc modum hoc no
men ſpiritus cõe eſt omnibus tribus per/
ſonis. ſed ſpiritui ſancto conuenit per ap/
propriationem Alio modo dicitur ſpiritus
a ſpirando paſſiue eo ꝙ ſpiretur. ⁊ hoc mo
do proprium eſt ſpiritui ſancto qui procede
re debet per modum ſpirationis non ſoluz
etiam dicitur ſpiritus ſed additur ſanctus.
quia ſanctus idem eſt ꝙ mundus vel ſ. rm⁹
vel ſine terra. Jſta aũt non ſolũ ↄueniunt
ei quoad ſe. ſed in cõparatione quo ad nos
nam per gratiam ſpiritus ſancti a peccatis
mũdamur. in bonis firmamur. a terrenis
ſeparamur. Sanctus ergo non ſolum ē in
ſe. ſed q2 nos ſanctos facit ea ſanctitate. de
qua dicit Diony. Sctitas eſt ab omni immũ
ditia libera ⁊ perfecta. ⁊ oio immaculata mũ
ditia. Preterea ſpiritus ſanctus vocat̃ ne
xus vnitas ⁊ ãplexus. ⁊ hoc prout compa/
ratur ad patrem ⁊ filium. Jtem dicitur do
num altiſſimi ⁊ hoc prout comparatur ad
nos. q2 omne datum opti. ⁊ oẽ do. per. de.
eſt de. ⁊c. Jtem dicitur fons viuus. q2 ſep/
templici riuo donorum nobis fluit. Eſaie
xi. Spiritus ſapientie ⁊ intellectus ſpiritus
conſilij ⁊ fortitudinis. ſpiritus ſcientie ⁊ pi
etatis. ⁊ ſpũs timoris domini. Jtem dicit̃
ignis q2 effectum accendit. Jtem dicitur ca
ritas non ſolum q2 eſt amor patris ⁊ filij ſ3
quia nos amantes facit. Jtem dicitur ſpi/
ritualis vnctio quia omnes tribulationes
mundans ſuaues facit iocundas. ſm illud
Jn labore requies. in eſtu temperies. ⁊c.
Jtem dicitur dextere dei digitus quia ſicut
omnes corporales res digito demonſtran
tur ita per ſpiritum ſanctum oſtenduntur
res ſpirituales oculo ſpirituali. Jtem dici
tur paraclytus. q2 conſolationes mentibus
infert. Jtem magiſtrorum optimus. q2
intellectum ad cognitionem ⁊ ſuipſius
illuminat.

Q in trinitate perſonarum vnitas eſſen
tie eſt Capitulum. 10.

Jn vnitate nature diuine tres ſunt
pſone. quaꝝ prima eſt a nulla. Se
cũda eſt p generationẽ a ſola p̃ma
3ª eſt p cõem ſpirationẽ a p̃ma ⁊ ſcd̃a. Jſtõ
tñ ſic eſt ꝙ trinitas pſonaꝝ non excludit ab
eſſentia vnitatẽ. ſimplicitatẽ. imẽſitatẽ eẽni
tatẽ. ⁊ incõmutabilitatẽ. h⁹ rõ p hoc p3. q2 q
crederet deũ nõ poſſe ſe ſũme cõicare nega
ret in eo potẽtiam. Qui vo crederet hoc cũ
poſſe ſed neſcire negaret in eo ſapia. Qui
crederet eum hoc poſſe ⁊ ſcire. ſed nolle ne
garet in eo bonitatẽ. cũ igit̃ pr̃ potuerit. ſci
uerit. ⁊ voluerit ſe ſũme cõicare hoc fecit eẽ
naliter. ſ. hñdo dilectionẽ ⁊ dilectũ. hoc eſt
filiũ ⁊ ſpũm ſctũm. Preterea oẽ bonũ eſt
ſui diffuſiuum. vt dicit Dio⁹. vñ cũ pr̃ ſit
fons bonitatis emanatio erit ab ipſo pfec/
tiſſima que eſt generatio. Erit etiam ema/
natio iocundiſſima que eſt per modũ beni
gnitatis ⁊ liberalitatis. Hec aũt emanatio
amorẽ q eſt ſpũs ſctũs a pr̃e ⁊ filio pcedẽs
Et bene dicitur amor emanatio liberalita/
tis. quia amor primum donum eſt quod a
liberalitate procedit cum ſit donum intrin/
ſecum in ipſo dante. in quo. ſ. amore omia
alia donantur. Hec beata trinitas tribus
modis innoteſcit. ipſa. n. patet in ſcriptur̃
oſtenditur in figuris relucet in creaturis.
Primo inquantum beata trinitas p3 in ſcrip
turis. vñ Leo papa. Credim⁹ ſctãm trini/
tatem prẽm ⁊ filium ⁊ ſpũm ſctũm. vnum
deum omnipotentem vnius ſubſtantie vni
us eſſentie. vnius poteſtatis. Jtẽ Jſa. Au
diui ſeraphin ter dicentia Sanctus in lau
dem beate trinitatis ſubiungentia in ſin/
gulari dominus deus ſabaoth. propter cõ
feſſionem vnitatis diuine. Si ergo non eſ
ſent tres perſone non diceretur in genere.
Faciam⁹ hoiem ad ſimilitudinẽ nr̃am ſed
meam: ⁊ tũc ſi eſſent tres pſone ⁊ non vna
ſubſtãtia nõ diceret̃ ad imaginẽ. ſ3 ad ima
gines noſtras ad idẽ oñdit de potentia i pa
tre cum dicitur. Benedicat nos deus deuſ

noſter benedicat nos deus: ⁊ tn̄ ſemel poni
tur hoc pronomen eum: vbi ſubiungitur ⁊
metuant eum omnes fines terre. Jtem Je
re. p°. a. a. a. domine deus ecce neſcio loqui
vide q̄ a triplicauit. ⁊ in ſingulari dixit do/
mine deus quod notat trinitatem ⁊ vnita/
tem. Jtem ap̄lus: Ex quo omnia ꝑ quem
omnia tn̄ quo omnia ipſi gloria in ſecula.
Et nota q̄ hec prepoſitio ex dicit auctorita/
tem in eſſe a nullo: hoc autem p̄ri conuenit
qui eſt principium ſine principio. Sed
hec prepoſitio per notat operationem ſiue
medium ⁊ eſſe ab alio. vnde per hoc intel/
ligitur filius qui eſt principium de p̄ncipio
Hec autē prepoſitio in notat ꝯſeruationē
⁊ eſſe ab aliis. ⁊ ꝓpterea competit ſp̄ui ſan
cto qui eſt continentia omnis boni. Oſten
ditur etiam beata trinitas in figuris. Si/
gnatur enim per tres amicos Job: item ꝑ
tres angelos quos Abraham hoſpitio re/
cepit. tres vidit ⁊ vnum adorauit. Jtem ꝑ
tres digitos quibus appenditur moles ter/
re. Jtem per tres ciuitates refugii equali
ſpacio ſe diſtantes. Jtem per tria difficilia
ad inueſtigandum. Jtem per tres ciuitates
quas vidit Ezech. Relucet quoqꝫ in crea/
turis veſtigium beate trinitatis. Cogno/
ſcitur enim in magnitudine creaturarum
potentia patris: in diſpoſitione ſapientia fi
lii: in ornatu bonitas ſpiritus ſancti. Jtem
in quolibet indiuiduo inuenies virtutem:
ſpēm ⁊ vtilitatem quoꝝ primū p̄ri. ſcd̄m fi
lio. tertium ſp̄ui ſctō. Jtem in ſole vides eſ
ſentiam ſplendorem ⁊ calorem in quibus
p̄rem ⁊ filium ⁊ ſp̄m ſanctum cognoſces
Jtem in ſm̄ memoriā itellectum ⁊ volun/
tatem. conſidera perſonarum trinitatem ⁊
vnitatem ſubſtantie. Jtem in hierarchia ce
leſti ſuperiori deus eſt in thronis vt maie/
ſtas in cherubin vt veri as in ſeraphin: vt
charitas per que notatur perſonaꝝ trini/
tas: Jtem in virtutibus theologicis. ſ. fide
ſpe ⁊ charitate: idem intellige. Jtem in tri
bus dotibus aie. ſ. cognitione. cōprehenſio
ne ⁊ delectatione. notandum autē q̄ aliter
relucet deus in creaturis viatoribus aliter
in beatis. Exēplū d' ſpeclo i quo alio modo
vr̄ a nobis notus ⁊ aliter ignotus nam no
tus vr̄ in ſpeculo ignotus ꝑ ſpeculum. Ex
predictis patet q̄ tam in creatura corporali
q̄ꝫ in ſpirituali. ⁊ q̄ꝫ ex his compoſita bea/
ta trinitas cognoſcitur tamen diuerſimode
prout unūquodque iſtorum dr̄ veſtigium
creatoris q: aliud dr̄ eius ſimilitudo ⁊ ali/
ud eius imago ſicut ſuperius eſt notatum i
titulo quod filius eſt imago patris. De
niqꝫ ſciendum ē. q̄ p̄laritatē ꝑſonarum in
vnitate eſſētie ⁊ unita ē. eēnti e in perſona/
rum pluralitate ſm̄ Bernar. ſcrutari teme
ritas ē credere pietas eſt noſce vita etna ē.

Q multiplex trinitas eſt.

Capitulum. xi.

m Vltiplex inuenitur in ſcripturis tri
nitas. Eſt enim trinitas increata:
que ſūma ⁊ ieffabilis eſt. Alie trini
tates ſūt create: int̄ has vna eſt que cecidit. ſ
ratiōalis concupiſcibilis iraſcibilis. Alia ē
per quam hō cecidit. ſ. ſuggeſtio diaboli de
lectatio ſenſualitatis ⁊ cōſenſus rōnis que
tria ſignificata ſunt ꝑ ſpentem mulierē ⁊
virū in ꝑadiſo. 3ª eſt in quā cecidit. ſ. igno
rantia veri ipotentia boni. ⁊ ꝯcupiſcentia
mali. 4ª eſt per quā reſurgit. ſ. fides. ſpes.
charitas. Jtem ē trinitas per quā ad grāꝫ
reparamur. ſ. triplex ſubſtantia que eſt in
xp̄o. ſ. diuinitas. aia. ⁊ caro. eſt aūt alia per
quam regeneramur. ſ. ſpiritus aqua ⁊ ſan
guis. Sp̄us inq̄ꝫ ſctificationis. Aqua ab
lutionis. Sanguis redēptionis. Hanc no
bis Jo. in ep̄la ſua recitat. Eſt quoqꝫ tri/
nitas alia per quam ad gloriam reforma/
mur. vt ſunt tres dotes aie. ſ. cognitio dile
ctio comprehenſio. eſt ⁊ multiplex trinitas
in creaturis que eſt veſtigiū beate ⁊ increate
trinitatis ⁊ de hoc hēs in titulo ſupra q̄ trini
tas ꝑſonaꝝ ⁊ vnitas eſſentie eſt.

Q equalitas perſonarum eſt. Cap. xii.

e Qualitas perſonaꝝ in tribus con
ſiſtit. vñ Aug. Nullus aliū p̄cedit
eternitate. aut excedit magnitudine.
aut ſupat p̄tāte. Q eq̄litas ſm̄ h tria ſit i deo
ſic oñditur: q: in iſtis inferioribus tria ſunt

hec.ſilicet ſubſtantia qualitas.⁊ quantitas.
igiť vnitas in ſubſtãtia cãt idẽptitatẽ.vnitaſ
ãt in q̃litate cãt ſiĺitudinem:ꝫ vnitas ĩ q̃n/
titate cãt eq̃litatem in diuis eſt equalitas tm̃
modo ſm triplicem q̃ntitatem,put quanti/
tas in deo eſſe dr̃ lꝫ improprie. Primo ſm
quantitatem virtutis que eſt potentia. Alio
modo ſm quantitatem durationis que eſt
eternitas. Tertio modo ſm quantitatem
magnitudinis qua ipſe eſt intra omnia et
extra omnia.⁊ qua continet ⁊ locat omnia.
Equalitas perſonarum aliter in his tribuſ
modis oſtenditur.quoniam in creatura tri
plex magnitudo reperitur ſcilicet tempora
lis dimenſionis ⁊ virtutis. Prima magni
tudo eſt in rebus mutabilibus. Secunda
in corporeis. Tertia in ſpiritibus creatis.
Iſtis tribus reſpondent in creatore. Alia
tria in quibus etiam perſone diuine ſunt
equales ſcilicet eternitas in eſſe:magnitu/
do in immenſitate:⁊ virtus in poſſe.hoc ta
men poſſe lꝫ ſm rei veritatem ſit in deo:ſꝫ
differentiam rei in ipſo non habent eſſe.ſꝫ
ſm ꝙ noſtrum reſpiciunt intellectum. Di/
cendum eſt ergo ꝙ tanta eſt equalitas in tri
nitate ꝙ ſm Augu.nec eſt ad maius aliq̃d
vel duo vel oẽs q̃ꝫ vnus.nec maius aliq̃d
omnia q̃ꝫ ſinguli. Coeterne ſunt quoqꝫ ꝑ/
ſone diuine.quia in diuinis non eſt ponere
duo genera ſcilicet ſubſtantie ⁊ ad aliquid.
quantitas vero ⁊ qualitas tranſeunt in ge/
nus ſubſtantie. ſicut equalitas vel ſimilitu
do dicunt relationes. ſed ſubſtãtia commu
nis eſt tribus perſonis. Relatiuorum aũ/
tem proprium eſt ſimul eſſe.ergo nullo mo
do pater eſt prior filio. nec ſm id quod ad
aliquid eſt·nec ſm id quod abſolutum eſt.
Idem oſtenditur per exemplum in natura
quia lꝫ ſplendor ſit a ſole tamen eſſet ſoli co
eternus ſi ſol eſſet eternus.

Q̃ iter eẽntiaꝫ ⁊ ꝑſonã drã eſt. Ca.13.

a Pud grecos quattuor ſunt voca/
bula.ſ.vſya vſyoſis.hypoſtaſis,ꝓ
ſopõ.h apđ latios eq̃pollẽt iſtis q̃ttu
or videlꝫ eſſentia.ſba.ſubſiſtentia.perſona
Inter hec talis eſt differẽtia.q: vſya ſiue eſ
ſentia dr̃ de creaturis abſolute.⁊ ſine con/
creatione qualis eſt humanitas vſyoſis di
cit naturam.ſiue ſbãs nature.vt homo hy/
poſtaſis dicit diſtinguibile non tm̃ diſtinctũ
determiata,ꝓprietate vt aliqs homo. Pro
ſopon ſiue perſona dicit diſtinctũ determi/
nata proprietate ad dignitatẽ ꝑtinenteꝫ.vt
petrus.vnđ ſicut hoies ꝑticulares diſtincti
ſunt,ꝓprijs q̃litatibus.ita pr̃ ⁊ filius ⁊ ſpũs
ſctũs,ꝓprijs notionibus. Sicut aũt greci di
xerunt prẽm ⁊ filiũ ⁊ ſpũm ſanctũ.ſ.tres hy
poſtaſes.i.tres ſubſtantias. ita ⁊ nos dici/
mus tres ſubſtantias.i.tres res non indi/
gentes alia re vt ſint. Conſiderata igitur eſ
ſentia diua in ſe oio indiſticta eſt. perſona
vo in ſe diſtincta eſt ſuis,ꝓprietatibus. Cõ
ſiderata aũt eſſentia in ꝑſonis vel ꝑſona in
eſſentia modum medium tenet.ſ.vnitatem
⁊ diſtinctionẽ.⁊ hoc pꝫ in appropriatis que
oibus ꝑſonis ꝯueniunt:vt potẽtia ſapiẽtia
bonitas:ſed ad vnã magis determinantur
Nota ꝙ ſemper ſubſtantia ſumitur pro eſ/
ſentia:⁊ ꝙ eſſentia nunq̃ꝫ tranſfert ad ſigni
ficandã ꝑſonã. Tres ſunt diffinitões ꝑſo/
ne. Perſona eſt creature rõnalis ĩdiuidua
ſba hec ſumitur penes naturam rei. 2a eſt
Vgonis de ſctõ vic.talis eſt. Perſona eſt
ſubſiſtens per ſe ſolam iuxta quẽdam ſingu
larem modũ hoc ſumit iuxta ethimologiaꝫ
nois.dr̃.n.ꝑſona q̃ſi ꝑ ſe vna.3a eſt diffini
tio magr̃alis ſic. Perſona ẽ hypoſtaſis di
ſtincta,ꝓprietate ad dignitatẽ ꝑtinente. No
ta ẽt ꝙ iſta q̃ttuor prout ſupra ſunt expoſita
⁊ exemplificata.ſ.eſſentia.ſba.ſubſiſtentia
perſona differunt in creatura re ⁊ noie.ſed
in diuinis differunt ratione.

De immenſitate dei. Cap.14.

n On eſt in deo q̃ntitas dimẽſionis
ſꝫ vtutis.nec vbiqꝫ ẽ ds mole cor/
poris.ſꝫ pñtia maieſtatis ⁊ ꝑ hũc mo
dũ dr̃ imẽſus. Sꝫ nõ ꝙ imenſitas q̃ttuor ĩ
do ꝯplectit̃.ſ.iſinitatẽ.icõphenſibilitatem.
icircũſcriptibilitatẽ.eťnitatẽ· Si.n.ꝯſidera
tur deus in ſe ſic eſt infinitus.pſal. 44.dr̃.
Magnitudis eius nõ eſt finis. Si vo ꝯſi
deratur in cõꝑatione ad intellectum:ſic eſt

incomprehenſibili vt ait. O altitudo di. ꝛc.
Et propter hoc etiam dicitur ſedere ſup che
rubin. i. ſuper plenitudinem ſcientie: ꝛ ſup
oēm intellectū. ſꝫ in ꝯparatione ad locuꝫ ſic
eſt incircunſcriptibilis. Ambro. Nihil pre
ſcriptum ꝛ conſcriptum nihil diuiſum trini
tas habet. non loco clauditur. non eſtimati
one concluditur. nō etate variaẜ: ſi in ꝯpa/
ratione ad duratiōnē ſic eſt eternus. Apl'ſ
i. ad thimo. i. Regi aūt ſeculoꝝ immorta
li. ꝛc. De his q̄tuor dicendum eſt in ſequē
tibus per ordinem. Tenendum eſt certiſſi
me ꝙ in deo nō eſt ꝓprie longitudo nec lati
tudo. nec ſubtilitas nec profunduꝫ. ſed hec
methaphorice ſunt in deo. Eſt. n. latitudo
charitatis que nos ab errore reuocat. Je/
re. Charitate perpetua dilexi te ideo attraxi
te miſerans tui. Eſt ꝛ longitudo patientie
que malos expectat. diſſimulat nanqꝫ pec/
cata hominum ꝓpter preſentiam. Eſt in eo
ſublimitas ſapientie que oēm ſenſum ſupe
rat. Apl'ſ ad heb. 4. Omnia autem nuda
ꝛ aperta ſunt oculis eiuſ. Eſt etiam i eo pro
fundum iuſtitie que peccatores dānat. Ma
theus. Ite maledicti in ignem eternum.

De infinitate dei. Cap. 15.

d Vbitandum non eſt deum eſſe infi
nitum: qꝛ cum in deo ſit potentia ꝛ
eēntia. pꝫ ꝙ eſſentia eius eſt infini
ta ſicut ꝛ potentia. vñ ſicut potētia dei nō ita
pōt i tot. qn poſſit i plura: ſic ꝛ eēntia dei nō
eſt ita in aliquibus rebus qn poſſit eſſe i plu
ribus. imo ſi mundi eſſent infiniti oēs re/
pleret. Preterea cū ſit deus reꝝ cā efficiēs
formalis ꝛ finalis. ſicut dicere de deo nō eſt
inquantum eſt cauſa efficiens ꝙ ſit effectiua
nec inquantum eſt formalis ꝙ ſit formata.
eadem ratione non erit dicere cum ſit cauſa
finalis ꝙ ſit finita. Nullo ergo mō dicen/
dum eſt deum eſſe finitum ſm ſubſtantiam
niſi finitum dicatur completum ꝛ perfectuꝫ
Sane triplex dicitur infinitum. ſ. negati/
ue priuatiue. contrarie ſeu deſperate. Infi/
nitum negatiue dicitur per abnegationem
finis. ꝛ ſic dicitur infinituꝫ illud quod non
finitur. ꝛ hoc modo infinitum eſt quod nō
natum finiri. Infinituꝫ priuatiue eſt quod
natum eſt finiri. non tñ finitur. Infinitum
contrarie eſt qđ habet contrariam diſpōem
ad finiendum. Primo modo eſſentia diui
na eſt infinita: qꝛ non hꝫ finem nec eſt nata
finiri. Similiter ſi dicatur infinitum tertio
modo. Si vero dicatur infinituꝫ priuatiue
ſic non poteſt dici finita: qꝛ non eſt nata fini
ri: imo eſt finiens oīa. Iteꝫ finis dicitur
triplex dicitur enim terminus. ꝛ ſm h̄ quā
titas continua dicitur infinita. qꝛ non eſt di
menſibilis in infinitum. ꝛ hoc ideo qꝛ in cō
tinuo non eſt terminus in productione. ſi/
cut nec in numero eſt terminus in additio/
ne. Alio modo dicitur finis idem ꝙ perfe/
ctio. Tertio modo dicitur finis id ꝑꝑ quod
vnūquodqꝫ finitur. Primo modo deuſ eſt
infinitus non ſm quantitatem dimenſiuaꝫ
que in eo non eſt. ſed ſm quantitatem vir/
tualem que in ipſo eſt. Sed qꝛ in deo om/
nimoda eſt diuiſio virtutis ꝛ eſſentie. non
poteſt eſſe infinitas virtutis. quinetiam ſit
eſſentie. Secūdo modo materia dicitur in/
finita: qꝛ caret ꝑfectione. Tertio modo ma
lum culpe dicitur infinitum: qꝛ non eſt or/
dinatum ad finem.

De incomprehenſibilitate. dei. Ca. 16

c Reator a creatura cognoſci nō po/
teſt ad plenum in via. vel etiam in
patria qꝛ finiti nulla ē ꝓportio ad i/
finitū. Boetius trinitas ſibi ſoli nota eſt. ꝛ
hoī xp̄o vñ Ber. Nihil deo pñtius ē ꝛ nil
incōprehēſibilius. qđ nēpe cuilꝫ rei pñtius
q̄ꝫ eē ſuū. Sane eē omniū dixerim deū nō
ꝙ illa ſint qđ eſt ipſe. ſed qꝛ ex ipſo ꝛ ꝑ ipſuꝫ
ꝛ in ipſo ſunt oīa. Eſt eñi intelligentia nr̄a
ad illā luceꝫ inacceſſibilem multo minus q̄ꝫ
viſus noctue vel veſpertilionis ad luceꝫ ſo
lis vñ dicitur i pſal. 103. Qui ambulas ſup
pēnas ventoꝝ. hoc ē ſup intelligentias an/
gelicas. verūtñ ꝯprehendiẜ deꝰ aliquo mō
ꝑ fidē i via. Augꝰ. Mētis hūane acies in
ualida i tā excellēti luce nō figiẜ niſi ꝑ iuſti
ciā fidei emūdeẜ. Ad idē Ber. Ita deꝰ ē i
rōnalibꝰ creaturꝭ ut tñ capiaẜ ab ipſis: a rō/
nalibuſ tñ capi pōt oībus per fidei cognitio

nem ſed a bonis tm̄ capitur per amorem.
Dicamus ergo qd de deo ſcire poſſumus
qd nō ſit nō aūt qd ſit. Aug⁹. Intelligam⁹
deū ſine qualitate bonū ſine q̄ʒtitate magnū
ſine indigentia creatorē ſine ſitu preſidentē
ſine habitu vel ambitu omnia continenteʒ.
ſine loco vbiqꝫ totū. ſine tempore ſempiter
num. ſine ſui mutatione mirabilia facientē
nihilqꝫ patientem. Comprehenditur quo/
qꝫ deus per ſpeciem pro dignitate meritorū
in patria. Aug⁹. Videbimus tue maieſta
tis eſſentiam. ⁊ vnuſquiſqꝫ eo proſpicatius
quo hic vixerit purius. Et eſt exemplum i
mari. quod ſe offert viſui. ⁊ tamen ſecūduʒ
ambitum totum videri non poteſt. ⁊ hoc ē
tam propter maris latitudinem q̄ʒ propter
ipſius noſtri viſus ad tantam ſuperficiem
improportionabilitatem. Hoc igitur tenē
dum eſt ꝙ in via deum cognoſcere poſſu/
mus ꝙ eſt in patria ꝙ ſic eſt. nunq̄ʒ tamen
nec hic. nec ibi quid eſt. Viſus corporalis
impeditur tripliciter. ſ. per tenebras. ꝑ fal/
ſam lucem. per auerſionē a re viſibili. Eo
dem modo impeditur viſus ſpiritualis cir
ca cognitionem dei. p°. per tenebras pecca
ti vel erroris. Jo. Qui facit peccatum in te
nebris eſt. cum legitur. 2. ad. Cori. 3°. vſq̄ʒ
in hodiernum diem cuʒ legitur moyſes ve
lamen poſitum eſt ſuper cor eorum. 2° per
falſam lucem hoc autem fit quādo quis me
titur eterna ſecundum naturalia. exempluʒ
habetur in ligno putrido qđ in nocte quan
dam lucem videtur habere: ſed cuʒ dies ve
nerit nihil eſt. 3° per auerſionem a re viſi/
bili: ſiue cognoſcibili. hoc eſt quando quis
ſpreto incommutabili bono rebus mutabi
libus adheret. talium oculis egris odioſa ē
lux ⁊ puris amabilis. Deus cognoſcitur i
terius ⁊ exteriuſ. Interius dupliciter. quia
quandoqꝫ per inſpirationem quod paucis
datum eſt. Ap⁹ ad cor. Scio hominem in
xp̄o Jeſu ⁊c̄. quandoqꝫ per rationem per
quem moduʒ plures philoſophi de deo no
titiā habuerunt. Ad. Ro. Inuiſibilia dei
⁊c̄. Exterius etiam dupliciter. ſ. per creatu
ras. Ap⁹. Videmus nunc per ſpeculuʒ. ſ.
creaturarum. que modo ſunt ſpeculuʒ crea
toris in p̄nti. ſic econuerſo. ipſe deus erit
ſpeculum creaturarum: in futuro in quo
omnia videbimus que ad gaudium noſtꝝ
pertinebunt. Item per doctrinam. Ap⁹.
Fides ex auditu ſicut cognoſcitur vnum
quandoqꝫ ex auditu. quandoqꝫ viſu q̄nqꝫ
guſtu. ſic deus quodāmodo cognoſcitur au
ditu. ſ. cognoſcunt. n. deū qui audiunt ver/
bū dei. ⁊ per illud credunt. viſu cognoſcūt
theologi qui legunt deū in ſcripturis ⁊ phi
loſophi qui ſpeculantur eum in creaturis
guſtu. cognoſcunt ſoli boni. pſal. Guſtate
⁊ vi. quoniam ſua. eſt do. Et iſte vltimus
modus ꝑfectiſſimus ē. ⁊ certiſſim⁹. Dio⁹
dicit ꝙ tribus modis cognoſcitur deus. ſ.
ꝑ remotionem. ſiue abnegationem. vt cum
dicit̄ deus nō eſt hoc vel illud. Vñ. Dio⁹.
3° de ange. gerar. ꝓpones. negatiue de d̄o
ſunt vere affirmatiue vero incomparate.
Item per eminentiam. ut cū in creatura in
ueniatur potentia attribuenda ē deo ſūma
potentia. ⁊ ſic de alijs. Itē per cauſam ſe/
cundum ꝙ per effectus venitur ad cogni/
tionem cauſe. vel per cognitionem motuuʒ
ad cognitionem mouentis. Itē nota ꝙ aīa
ſenſu percipit corpora per formas in mate/
ria tm̄ p̄ſite corpore. imagine vero corpoꝝ
ſimilitudines ⁊ formas abſtractas a mate/
ria etiam preſente corpore vel abſente. ra/
tione autem corpoꝝ naturas. intellectu ſpi/
ritū creatum. intelligentia vero ſpm̄ increa
tum. Sciendū eſt ꝙ cognoſcibilia quedam
ſunt intra rationem. quedam iuxta quedam
ſupra. Intra rationem ſunt que ſenſu per/
cipim⁹. vt alba nigra. ⁊ huiuſmodi. Iuxta
rationē ſunt que ratione ꝑcipimus. vt ve/
ra falſa: iuſta. vel iniuſta. Supra rōeʒ ſunt
que ſola diuina reuelatione ꝯprehendunt̄.
aut auctoritate ſcripturarum creduntur. vt
tres eſſe perſonas vnum deum.

De Incircūſpectibilitate di. Cap. 17.

u Biqꝫ deus eſt. ⁊ tm̄ nuſq̄ʒ eſt quia
nec abeſt vlli loco nec vllo capitur
loco. Aug⁹. Deus ē in mundo nō
incluſus extra mundū non excluſus. ſupra

mundum non elatus infra. mundum non depreſſus. Ex his pꝫ ꝙ deus ē intra oīa. ⁊ hoc q2 oīa replet. ⁊ vbiqꝫ preſens ē. Item extra oia q oia cōtinet. nec vſqꝫ valet coarctari. ſꝫ nota ꝙ hec ꝓpoſitio. extra. dicit ibi non actualē preſentiā ad locū. ſꝫ potentialem que eſt dei immenſitas que infinitos mundos pōt replere ſi eſſent. Item ipſe eſt ſupra oia. quia oībus preſidet. nec aliqd ei equat̄. Item infra oia ē. q2 cuncta ſuſtinet. ⁊ ſine ipſo nihil poteſt ſubſiſtere. Dicimuſ etiam ꝙ deus vbiqꝫ eſt. non vt indigeat rebus ut in eis ſit. ſed potius res ſui indigeant vt per eum ſubſiſtant. Deus enim ante mundi cōſtitutionē fuit vbi nunc ē. ſ. in ſe. quoniam ipſe ſufficit ſibi. vnde verſus. Dic vbi tunc eſſet cū preter eū nihil eſſet. Tunc vbi nunc in ſe quoniam ſibi ſufficit ipſe. Per qd̄ pꝫ ſolutio queſtionis quorundaꝫ ſimplicium q querunt vbi deus fuerit priuſqꝫ mundus eſſet. Sciendū eſt ḡ ꝙ aliquid eſt in loco circunſcriptiue. ⁊ diffinitiue vt corpꝰ aliquid diffinitiue nō circunſcriptiue. ut angelus aliquid nec ſic. nec. vt deus. Et hoc ideo. quia non indiuiduatur ꝑ materiā. ut corpꝰ. neqꝫ per ſuppoſitū. ut angelus. Aliquid eſt ēt in loco. ꝑtim circūſcriptiue. ꝑtim diffinitiue. vt corpus xp̄i in ſacramento. qd̄ eſt totū ſub tota hoſtia. ita ꝙ non excedit. ⁊ ſecundum hoc eſt circunſcriptiue. Eſt quoqꝫ ſic ſub hoſtia ꝙ non vbiqꝫ ⁊ ſic eſt ibi quodāmodo diffinitiue. Corpus autem xp̄i lꝫ non ſit vbiqꝫ. cuꝫ ſit creatura. nec equari poſſit in huiuſmodi creatori. In pluribus tamen locis ē totū. i. ſub diuerſis hoſtijs. ⁊ hoc eſt ꝓpter vnionē carnis ad verbū. vnde merito hꝫ amplius q̄ꝫ alia creatura. ſ. ꝙ in locis pluribꝰ ſimul ⁊ ſemel poſſit eē. Ex predictis pꝫ ꝙ eſſe vbiqꝫ ſimpliciter ſoli conuenit creatori ſed in loco vno eſſe ſoli conuenit creature. In pluribus vero locis eſſe ſꝫ non vbiqꝫ conuenit corpori Ieſu xp̄i. Nota ꝙ deus ē multipliciter ī rebus. ſ. per naturā. ⁊ ſic eſt vbiqꝫ potētialiter. pn̄tialiter ⁊ eſſentialit̄. Itē per grātiā ſic eſt ī bonis. Io. xiiii. dicit. Qui manet in me. ⁊ ego ī eo ⁊c̄. Item ꝑ gloriā ſic eſt in rōnali virtute aie. ut veritas. in cōcupiſcibili. vt bonitas. in iraſcibili. vt pietas. Itē ꝑ vnionem ſic fuit in vtero virginis vnitus humane nature. ⁊ in ſepulchro vnitus carni. ⁊ in inferno vnitus aie xp̄i. Itē deus dr̄ eſſe alicubi ꝑ occultoꝝ reuelationē. Gene. Vere deus eſt in loco iſto. Item ꝑ veſtigioꝝ excellentem repreſentationē ſic dr̄ eſſe in celo. q2 ibi maxime relucet ſua potentia. ſapientia: bonitas vel ꝑ nature idemptitatem ſicut eſt filius in patre. ⁊ pater in filio. ⁊ ſpūs ſanctus ī vtroqꝫ. Itē ꝑ miraculorum oꝑationem. Exodi. 8. Digitus dei eſt hic. Item per conſeruationem. ⁊ gubernationem ſic eſt in mundo. Deus ē in ſeipſo. vt alpha ⁊ o. ſecundum illud. Dic vbi tunc eſſet ⁊c̄: Ipſe eni eſt in mundo. ſicut Rex in regno. Ber. Deus vbiqꝫ regnat vbiqꝫ impat vbique maieſtaſ eius omnia replet. ⁊ complectitur vniuerſa. Item in angelo vt decor. inquantum. veritas in anima. ⁊ ſicuti ſapor inquantuꝫ bonitas. Item in eccleſia eſt ſicut pater familias in domo. vnde illud. Ecce ego vobiſcum ſum vſqꝫ ad cō. ſe. Item in electis vt liberator a malis. adiutor in boniſ ⁊ hoc eſt quod dicit. Ber. Deus eſt in creaturis vt mirabilis. in hominibus. vt amabilis. in angelis. deſiderabilis. in ſe ipſo. incomprehenſibilis. ī reprob̄ intollerabilis. Iteꝫ in damnatis. vt terror ⁊ orror. Au. Qui te dimittit quo it. niſi a te placato ad te iratū. Non enim manuꝫ domini poſſumus effugere. pſal. Si aſcendero ī celum. tu illic es ⁊c̄. Si vero dubitatur vtruꝫ deus ſit in diabolo. Sciendum ꝙ quedam nomina ſūt q important naturas prout nature ſūt. ⁊ his concedendum eſt ꝙ deus inſit. Sunt alia ꝑ que intelliguntur deformitates. vt diabolus de quibus non eſt dicendum ꝙ deus īſit. niſi addatur inquātum ſpūs eſt. vel aliquid tale. Deus eſt ī aia fideli. vt ſponſus ī thalamo. Rex in regno. turris ī caſtro magiſter in ſcholis. fons in ortis. lux in tenebris. theſaurus in agro. vinū ī celario: car

bunculis in aure vel ſicut manna in archa
ſigillum in charta. medicina in appotheca
ſicut cithara in conuiuio. imago in ſpecu/
lo ſicut fructus in arbore. oleum in lapide.
lilium in conualle.

De eternitate dei. Capitulum. 18.

Icut deus vbiqꝫ eſt. ⁊ tamen nullo
loco circunſcribitur vel continetur
ſic eternus eſt. ⁊ tamen nullo tẽpore men/
ſuratur. Non eniꝫ ei competit tempus pñs
nec preteritum. nec futurum. nam tempus
preſẽs eẽ nõ habet quia ſemp pertrãſit dꝰs
autem ſemp manet idem. Vnde Hylari/
us. Eſſe non accidens deo. ſꝫ ſubſiſtens
veritas ⁊ manens cauſa. Similiter tempus
preteritum modo non eſt nec habet eſſe ſub
ſiſtens. ſed de dõ dicitur in pſalmus. ij. pc.
Ipſi peribunt. tu autem. permanes Simi
liter tempus futuruꝫ nõ eſt. ſed expectatur.
deus autem ſemper eſt. vnde mercurius.
Monas eſt alpha ⁊. o. hoc eſt quia deus ẽ
principium ſine principio. ⁊ finis ſine fine.
Cum enim ſimplex ſit omnino non habet
in ſe pricipium ꝯrarietatis quod eſt cauſa
corruptionis. quid autem ſit eternitas ſecũ/
dum rem . Sciendum ꝙ proprie dicitur
eternitas ſine pncipio. ⁊ ſine fine ⁊ immutabi
litate. ⁊ ſecunduꝫ hoc conuenit eternitas ſo
li diuine nature in qua eſt diuturnitas im/
menſa. Eternitas vero ſecũdum ethimo/
logiam dicitur quaſi extra terminos. quia
termino caret. tã initiali qꝫ finali. ſꝫ ſecun/
duꝫ diffinitioneꝫ Boetij. in libro de cõſo:
Eternitas eſt interminabilis vite. iocundi/
tas tota ſimul. ⁊ pfecta poſſeſſio. Ad huius
diffinitionis intelligẽtiam notanduꝫ quod
in quibuſdam eſt terminabilitas ſimplici/
ter. quia ex parte corrumpi poſſunt. ut ſunt
generalia. ⁊ corruptibilia. ad quorum diffe
rentiam ponitur interminabilis. ⁊ ponitur
illud per abnegationẽ eſt. quia ſimplicia. ⁊
precipue diuina nullo modo melius mani/
feſtantur qꝫ per remotioneꝫ. vt ait Dioni/
ſius. Et huius ratõ eſt quia ſimpliciũ ⁊ di/
uinorum eſſe nõ poteſt intellectus perfecte
cõprehendere. ⁊ ideo ex negationibus co
rũ que ipſis remouentur manuducere ītel
lectus ad ea aliqualiter cognoſcẽda Item
in quibuſdaꝫ interminabilitas eſſentie ſed
nõ vite vt i corporibus celeſtibus ad quoꝝ
differentiam additur vite. De deo autem
dicit. Aug. quod ſolus habꝫ immortalitatẽ
In omi. n. mutabili natura ubi nulla mors
eſt. ſ. ipſa mutatio quia facit in ea aliqd non
eſſe. quod prius erat. vnde ⁊ homo quan/
do naſcitur quodãmodo incipit mori. In
quibuſdã eſt interminiabilitas vite: ſed tñ cũ
miſeria ⁊ infelicicitate. vt in demonibus et
dãnatis. ad quorum differentiam additur
iocunda poſſeſſio. in cuius intellectu eſt io
cunditas felicitatis. quia tunc poſſeſſio ali/
cuius rei iocunda dicitur quando ad libitũ
habetur. In quiquſdam eſt interminabilis
vite poſſeſſio: ſed non tota. vt in omnibus
beatis ante iudicium quorum eſt beatitudo
ſm partem anima ⁊ non corporis. ad quo
rum differentiam dicitur tota. quia totum
eſt quod non eſt diminutum vel cuius ni/
hil eſt extra addere. In quibuſdam eſt in/
terminabilis vite poſſeſſio tota vt in ange/
lis beatis ante iudicium: q: ſm totam ſui
ſubſtantiam habent infelicem interminabi
lem vitam. ſed non ſimul cum aliqua ſit in
eis ſucceſſio reuelationum ⁊ gaudioruꝫ. ad
quorum differentiam ponitur ſimul. In q
buſdam eſt interminabilis vite poſſeſſio to
ta ſimul. ſed tamen non perfecta eo modo
quo diximus perfectum nullo indigens. ſi
cut eſt in angelis ⁊ in hominibus beatis:
poſt iudicium. ad quorum differentiam ad
ditur perfecta. i. nullo indigens ad ſuũ be
atum eſſe. Patet igitur ex predicta diffini/
tione ꝙ tres ponuntur ibi conditiones que
ſunt inſeparabiles ab eternitate increata q̃
deus eſt. ſ. interminabilitas interminabi/
lis vite poſſeſſio. Itẽ inuariabilitas ibi to/
ta ſimul. nihil. n. variabile eſt in deo. ſꝫ to
tum ſimul. Itẽ ſimplicitas ibi pfecta. Illõ
eim ſũme pfectum eſt cui non eſt poſſibilis
aliqua additio. Per primũ ſeparatur deus ſoi
corporali Per 2m ab omni variabili. Per
3m ab omni compoſito. Item nota ꝙ illud

quod caret principio ⁊ fine dicitur eternuʒ vt deus cuius eſſe interminatum eſt. Sed que principium habent ⁊ carent fine dicuntur perpetua vt angelus ⁊ hō. Que vero principiū ⁊ finē habent dicunt̄ tp̄alia. vt ſūt corrubtibilia ſicut vegetabilia. bruta ⁊ ſenſibilia ⁊ huiuſmodi.

De incōmutabilitate dei.

Capitulum .19.

Incōmutabilis eſt deus ⁊ īpmutabilis. q2 nō cadit in eo motus accidentalis. ſ. augmentū. Leo papa. Simplici nature diuinitatis nihil addi vl' vel minui pōt. q2 ſp̄ eſt qđ ē. Itē nec diminutio. Malach. 3. Ego deus ⁊ nō mutor Itē nec alteratio. Jaco. 3. Apud queʒ nō eſt tranſmutatio. ⁊c. Itē nec ſm locū mutatio. q2 vbiqʒ pn̄s eſt. Jere. 23. Celū ⁊ terrā ego impleo. Impmutabilis aūt eſt. q2 nō cadit in eo motus ſubſtātialis qui eſt de nō eſſe ad eſſe vt eſt corpus. q2 finē nō hēbit. Illud. n. ſolū in nihil eſt vertibile quod eſt de nihilo factū. Incōmutabilis eſt etiaʒ deus ex eo q2 nō cadit motus in eo ex opatōe Nā ſoli deo conuenit in opatione qetuʒ cē vñ Boetius p̄mo de ꝯſo. O q ppetua mūdū ratione gubernas. Terrarꝫ celiqʒ ſator qui tempus ab euo Ire iubes. ſtabiliſqʒ manens das cuncta moueri. vñ qñ deus fecit aliquā rem nō fit in ipſo deo aliqua mutatio. ſed in re circa quā operatur. Quod āt fecit deus predicare ſubuerſionem niniue. ⁊ predicere mortē Ezechie. quorꝫ neutruʒ accidit. in talibus nō mutauit deꝰ conſiliuʒ quod ab eterno ſecum habuit. ſed ſniam q̄ reſpectum habuit ad ipſa negocia. q2 niniue ſubuertenda erat ſm merita. ⁊ Ezechias moriturus erat ſm cauſas inferiores. ſed hec non po fuerunt neceſſitatē diuie potentie. Itē tres diſtinguuntur motuſ. ſ. naturalis voluntarius ⁊ violentus. Naturalis quo naturalr̄ res tendūt ad locū ꝓpriū. Motus autē violentus eſt qñ cogunt̄ res extra locum ꝓprium. ſed motus voluntarius eſt in hominibus ⁊ in angelis. Nā bruta potius naturalr̄ mouentur qñ urrūt vl' mouentur. vel opantur: ⁊ iſte motus ē medius inter naturalē ⁊ violentū. q2 parti eſt naturalis. ſ. inq̄ʒtum voluntas ꝯiungitur ſuo actui. ſicut cā ſuo effectui: ⁊ p̄tim eſt violentus. inq̄ʒtum. ſ. mouent̄ mēbra contra motū ſuū naturalē ꝓpter quod etiā laxant̄ que ex motu naturali non laxarent̄. Igit̄ p̄io modo motꝰ nō eſt in deo. ſ. naturalis: ⁊ hoc ꝓbatur p̄ quattuor rationes. Pria ē q2 oīs motus eſt ad qetem. ⁊ ꝓpter indigētiam ſicut dicit ph̄s. 3. phi. ſʒ deus nullius eget. ſcd̄a eſt. cuʒ ſit vbiqʒ non hʒ neceſſe de loco ad locū moueri: Tertia eſt q2 nō eſt in eo grauitas vel leuitas ꝓpter quā ſurſū ⁊ deorſū moueatur. quarta eſt q cum deus in ſeipſo ſemper maneat nō hʒ neceſſe locū ꝓpriū ⁊ ſibi naturalē extra ſe querere ſicut alie creature. Itē ſcd̄o mō nō mouetur. ſ. motu violento. q2 nō fit ei violētia. Job. 9 Si fortitudo querit̄ robuſtiſſimus eſt. Itē tertio mō nō mouet̄. ſ. motu voluntario. q2 in ope nō laxat̄ vt aialia. p̄terea nr̄a mens eſt inſtabilis. q2 modo p̄ficimꝰ: modo deficimꝰ modo reminiſcimur: modo obliuiſcimur. modo volumus: modo nolumꝰ. nō diffuſis cogitationibꝰ atqʒ effectioibꝰ ⁊ ꝯſilijs huc atqʒ illuc vagamur. deꝰ āt ſemp̄ ſe hʒ equalr̄ ⁊ imobiliter. Itē alius ē motus circularis: alius rectus. alius obliquus. Circularis eſt corporꝫ ſuperiorꝫ prout firmamentū mouet̄ ſm formā qdem. vt dicit ph̄s pᵒ celi. non ſm ſbām. hoc eſt dicere q non mouet̄ ad locū ſed in loco. Motus aūt rectus ſurſuʒ eſt vel deorſuʒ. ſm q corpora īferiora mouentur ꝓpter leuitatē vel grauitatē. Motus obliquuſ ꝯpoſitus eſt ex recto ⁊ circulari. vnde quod reflectitur habet a motu circulari. quod vero linealiter procedit hʒ a recto. Nullo autē iſtorꝫ modorum mouetur deus. q2 ꝓprietates iſtorꝫ motuū nō ꝯueniunt ei. poſſumus aūt dicere q iſti motus deo conueniunt miſtice. vt dicatur moueri motu circulari oīa regendo ⁊ gubernando. Item motu recto bonos remunerando. Item motu oblique malos puniendo. Eodē mō poſſet dici q deus mouetur

motu naturali. quo ſolita. ſ. bonitate oibus creaturis ꝓ captu earũ ſe cõicat. Itẽ motu violento quo peccatores iuſte dãnat. Item motu voluntario quo cuncta in eſſe cõſervat. Sic põt exponi dictũ philoſophi q aſſignauit motũ a centro. ⁊ ad centrum. ⁊ circa centrũ. qm̃ deus mouet ad cẽtrum i incarnatione ⁊ a centro in aſcenſione. ⁊ circa centrum i predicatione. ꝓpter hec ⁊ his ſiſ'ia dr̃ in li° ſapientie. xi. Spũs ſcũs ⁊ mobilis et ſtabilis ẽ. mobilis q: facit ſanctos mobiles ad bñ' opandum ⁊ in bona ꝓficere. Stabilis autẽ q: dat in bono ꝑſeuerare vel mobilis in via. ſtabilis i patria. vel mobilis i actiuis. ſtabilis in ꝯtemplatiuis vel mobilis in alijs ſcis ſtabilis in xpo. Iſa. 2. Requieſcet ſuꝑ eum ſpũs dñi ⁊c̃. Sciendũ q quedã operationes attribuunt deo ſecundum cauſalitatẽ ⁊ eſſentiã. vt ſcire. quedã ſecũdũ cauſalitatẽ. ⁊ nõ eſſentia vt comedere ⁊ currere quedã ſecundũ eſſentiã ⁊ non cãlitatẽ. vt creare ⁊ iuſtificare quedã nec ſic nec ſic. vt peccare ⁊ mẽtiri ⁊ huiuſmodi.

De ſimplicitate dei. Cap. 20.

Simplex eſt deꝰ ⁊ angelus ⁊ aia. ſ3 differẽter. q: in deo idẽ ẽ qd ẽ. ⁊ q ẽ ⁊ hec ẽ ꝑfecta ſimplicitas. hec ſola Icreata natura hãc ſibi vẽdicat ſimplicitatẽ. vt nõ aliud ⁊ aliud. alibi. ⁊ alibi. mõ ⁊ mõ ĩueniat. In eo nẽpe qd hẽt. ⁊ qd ẽ. ſẽp. ⁊ vno mõ ẽ. ſ3 angelo ⁊ i aia differũt qd ẽ ⁊ q ẽ. ⁊ ideo ẽ ibi quedã alteritas ⁊ cõpoſitõ. l3 ibi nõ ſit dimẽſio q̃ꝫtitatis. vñ mercurius. Inſuꝑ celeſtibus celeſtibus ẽ vnita i celeſtibus alteritas. i ſubceleſtibus pluralitas. Simplex eſt itaqꝫ deꝰ in eſſentia. q: nihil ei acciñs eẽ põt imo ꝑfecta ſimplicitas ibi ẽ cuꝫ non ſit ibi poſſibilis additio. q: quicqd ẽ in deo deus eſt. vñ Leo papa. Simplicis diuinitatis nature nihil addi. vl' minui põt q: ſemꝑ ẽ qd eſt. cui ꝓpriũ ẽ ſempiternũ eẽ cui idẽ eſt viuere ⁊ itelligere verũtñ multiplex eſt in donis. Apꝰ ad Cor. xii. Alij dat ſermo ſapientie ⁊c̃. Iacob 6 cor. p. Omne da. op. ⁊ oẽ do. p. ⁊c̃. Nõ eni i deo ẽ cõpoſitio partiũ integraliũ vt i domo. nec ꝑtiũ potentialiũ. ut in aia. nec gñis ⁊ drãꝫ. vt i ſpe nature materie ⁊ forme. vt i corꝑibus. nec coaceruationis vnitatũ. vt i numero. nec qd ẽ. ⁊ quo eſt vt i angelo. nec ſubſtantie ⁊ accidentis: vt i diuiduo. nec corpore ſubſtãtie. ⁊ incorporee. vt i hoie. De his. Ber. Nõ ꝑtibus cõſiſtit deus vt corpus nec affectibꝰ diſtat. vt aia. nec formis ſubſtat. vt omne quod factũ eſt. Hoc etiã oſtendit rõne. q: cũ omne cõpoſitũ ſit poſterius oibus ſuis cõponentibus. nec primo. principio. ſ. deo quicquid ſit prius oꝫ deũ qui ẽ. primũ pn. ñ eẽ cõpoſitũ. Preterea nullũ cõpoſitũ ẽ totũ ſuum eẽ. deus igit cũ ſit ſuũ eſſe non erit cõpoſitus. vñ. Ber. Nõ ẽ formatus deus forma eſt. non ẽ effectꝰ deꝰ oium efficiẽs cã eſt. non eſt cõpoſitus deus. ſimplex eſt.

De excellentia dei. Capitulum. 21.

Diuine dignitatis excellentia tanta ẽ q mens de deo cogitans deficit. Cũ ſit eni ipſe incõprehẽſibilis. Sẽſus eni nõ ꝑcipit. cũ ſit inuiſibilis. Lingua ipſum non explicat cũ ſit ineffabilis locꝰ eũ non capit cum ſit incircunſcriptibilis. Scriptura eum non explicat. cum ſit ineſtimabilis. Tempus eum non menſurat cum ſit immenſurabilis. virtus eum non attingit cuꝫ ſit inacceſſibilis deſideria ⁊ vota tranſgreditur cum ſit inſuperabilis. vel incomparabilis. ⁊ breuiter omnis creatura ad deuꝫ comparata defectum habet. quia finiti ad infinitum nulla eſt proportio. Ecce pꝫ q diuina excellentia nullius eget. quia ſibi ſufficit qm̃ optimus eſt. Non enim indiget corꝑe. vt ſic. nec loco vt alicubi ſit. nec tempore. ut aliquando ſit. nec cã vt aliunde ſit. nec forma vt materia ſit. nec ſubiecto in quo ſubſiſtat. vel cui aſſiſtat. Sunt ⁊ alia que ſoli diuine maieſtati conueniunt. ⁊ nulli alteri creature in quibus excellentia ſue dignitatis apparet. ſicut eſt eſſe omnipotentem omni bonum. omniſcientem. quia cognoſcit omnia preſentia preterita ⁊ futura ⁊ omnia ſingularia ſimul actu ſolus cognoſcit ⁊ ea que ſubſunt libero arbitrio. ⁊ cogitationes hominum ſolus cognoſcit per ſeipſum. I. eꝫ

ad ipſū ſolum ptinet vbiqꝫ preſentē eſſe. de
nihilo res creare. in inſtanti operari i ope/
ratione quietuꝫ eſſe. mirabilia facere. ex au
ctoritate de qualibet creatura facere qd vult
voluntatē hominis cognoſcere. i ictu ocu/
li mortuos ſuſcitare. eſſentie hominis illa/
bi peccata dimittere gratiam infundere. in
igne perpetuo corpus ſeruare. Quando
aliquid creature conuenit quod cōpetit crea
tori. tamen excellentius de deo dicitur: vt ſi
in creatura eſt potentia. i deo ſit ſumma po
tentia. ſi ſapientia. in deo ſit ſumma potētia
ꝛ ſic de alijs. Unde ꝛ huiuſmodi dicuntur
de deo in ſuplatiuo ꝓpter quod deus dicit
potentiſſimus. ſapientiſſimus optimꝰ. pul
cherrimus. ꝛ ſic de alijs. Aug. in libro de
trinitate. Oportet deū cuius eſt. ꝛ ſūme cū/
cta ſentire atqꝫ intelligere. nec mori. nec cor
rumpi. nec mutari poſſe. nec corpus eſſe.
ſed ſpiritum omnipotentiſſimū. iuſtiſſimū
optimū. beatiſſimum fateamur poteſt ꝛ pre
ter auctoritatem ratio intelligi. ſiue aſſigna
ri. quia bona ſunt excellentius in deo qꝫ in
creatura. quia ſemper eſt aliquid nobilius
in cauſa qꝫ in cauſato. videmus etiaꝫ ꝙ aqua
purior eſt in fonte qꝫ in riuo. Radij quoqꝫ
ſolis lucidiores ſunt in ipſo ſole qꝫ in aere
ꝛ dulcedo maior eſt in melle qꝫ in moſto.

De notionibus dei. Cap. 22.

n Otiones dei ſunt quinqꝫ. ſ. pater/
nitas. filiatio ꝓceſſio. innaſcibili/
tas. ꝛ cōis ſpiratio. Prima eſt patris. ſecū
da filij. tertia ſpiritus ſancti. quarta patris.
quinta patris ꝛ filij. Tres prime notiones
dicuntur perſonales eo ꝙ perſonas faciunt
ꝛ eas proprie diſtinguunt. ꝛ ille ſūt tres vni
tates trium perſonarū quibus perſone di/
cuntur tres. vnde licet pater plures habe/
at proprietates. tamen pater paternitate tā
tum vnus eſt. indiuiſus eſt in ſe. ꝛ diuiſus
ab alijs. Innaſcibilitas autem eſt in patre
ꝛ ſumitur priuatiue. eo ꝙ pater ſit a nullo ꝛ
tamen pater ſignificat diſtinctionem perſo
nalem ſicut ouis non ſignata per hoc ipſuꝫ
diſtinguitur a ſignatis. Similiter cōis ſpi/
ratio eſt vna notio. ꝛ illa vnitas eſt idem in
patre ꝛ filio. ꝛ eſt diſtincta ab omni alia no
tione. Notandum igitur ꝙ proprie lo/
quendo tres ſunt proprietates perſonales:
ſcilicet paternitas. filiatio. ꝛ proceſſio. quia
perſonalis proprietas eſt que vni ſoli per/
ſone conuenit ꝛ eam ab omni alia re diſtin
guit. Relationes vero ſunt quattuor. quia
vna eſt patris ad filiū. ſ. pnitas. alia filij
ad patrem. ſ. filiatio. tertia eſt patris ꝛ filij
ad ſpiritum ſanctum. ſ. cōis ſpiratio. quar/
ta ſpiritus ſancti ad patrem ꝛ filium. ſ. pro
ceſſio. Notiones autem ſunt quinqꝫ: qꝛ
quelibet relatio eſt notio. ꝛ preterea innaſci
bilitas que patri conuenit per priuationem
relationis ad aliquid principium non eſt re
latio. Notiones habent multa nomina. di
cuntur enim notiones. quia notificant per
ſonas dicuntur etiam diſtinctiones. quia ꝑ
ſonas diſtinguunt. dicuntur relationes. quia
perſone per eas ad ſe inuicem referuntur.
dicuntur quoqꝫ proprietates. quia proprie
perſonis inſunt. Nota regulas notionū
nulla notio de alia predicatur. Item que
libet notio eſt eſſentia diuina que eſt deus.
Item omnes notiones ſunt vna eſſentia.
Item nulla notio ineſt diuine eſſentie que
diſtinguit nec diſtinguitur. Item notiones
ſumpte abſtractiue predicantur de eſſentia
ſed ſumpte concretiue. non vnde bene dici
tur eſſentia eſt paternitas ſed non dicitur
eſſentia generans. Item notio ſemper
importat dignitatem. Item ſumpta notio/
ne non ponitur perſona. quia aliquid con/
uenit notioni ꝙ non conuenit ꝑſone. No/
tioni enī conuenit ꝓprie diſtinguere. ſed ꝑ
ſone diſtingui.

De nominibus diuinis. Capitulum. 23.

o Mne nomen quod de deo dicitur
aut eſſentiale. aut perſonale. aut no
minale ē. Eſſentialiuꝫ quedaꝫ ſunt
ſubſtantiua. vt deus creator ꝛ ſimilia. que/
dam vero adiectiua. ut bonus. eternus. im
menſus. ꝛ huiuſmodi. Perſonalia ſunt
vt pater. filius. ꝛ ſpiritus ſanctus. No/
tionalia ſūt vt paternitas. filiatio. innaſci/

bilitas. ⁊ ſpiratio cõis. De his notandum
eſt ꝙ nomē ſubāle vel ecẽtiale ſubſtãtiuū ⁊
abſtractum nullo modo põt trahi ad ſuppo
nendum ꝓ perſõa. vnde falſe ſũt hec. Eſſē
tia genuit eſſentiam vel diuinitas genuit
diuinitatē. Actus n. gñrationis ſēper po
nendus eſt in cõcreto. Sꝫ ↄcreta lꝫ ſint eſ
ſentiali trahi tñ poſſunt ad ſupponendum
pro perſona. ⁊ hec per ꝟba notõalia. vel
per ꝑpoſitiones notionales. vñ vere ſunt
he. deus genuit deũ. creator creatorem vel
deus de deo. Silr̃. de noĩbus que media ſīt
vt lumen de lumine. Item hoc nomē ſapia
lꝫ ſit abſtractum vt ſapia de ſapia. Eſſẽtia
lium ãt adiectiuoꝝ quedam predicãt per di
uinã ſubãm: vt bonꝰ. ⁊ ens quedam eẽntiã
diuinã cõnotando priuationem ꝑncipij ⁊ fi
nis. vt eternus. vel certe menſure localis
vt imenſus quedam ꝑncipaliter ſignificant
eſſentiã diuinam ⁊ connotant effectuꝫ i cre
atura actu vt creat. iuſtificat. vel in hitu vt
iuſtus ⁊ miſericors vel i potentia. vt omni
potens. Sunt quedam verba quorum nec
ſignificatio nec modus ſignificandi deo cõ
uenit vt currere ⁊ ambulare. nã modus eſt
varia inclinatio animi varios eiꝰ affectus
demonſtrans. Modus ſignificandi nihil
aliud eſt q̃ꝫ diſpõ vocis que ↄſtituit intelle/
ctum ſub tali modo intelligẽdi ⁊ ꝑ ↄſequẽs
ipſã reꝫ cũ ergo de deo dr̃ ambulare vel cur
rere. ⁊ huiuſmodi ſignificatio horum ꝓut
ſunt actu deo non conuenit. Modus ãt ſi/
gnificandi. qui quedaꝫ ĩportat ĩperfectionē
dico quo ad motum. q̄ qdem motus neceſ/
ſitatis deo conuenire abſonũ eſt. Quedaꝫ
ſunt quorum ſignificatio deo conuenit: ſed
non modus ſignificandi vt creare facere
quedam quoꝝ ſignificatio ẽt deo conuenit
vt patet in hoc ꝟbo Exo. Qui ē miſit me
ad vos. Et notandũ ꝙ omnia que ſũt per/
fectionis de deo dñr. que ãt ſunt iperfectio
nis non dñr. Cum dñr aũt ſecundum aſſũ
ptionē humane nature. vel trãſlatiue dñr
Item in diuinis tñ ſunt duo modi ꝑdican
di. ſ. per moduꝫ ſubſtãtie. ⁊ per modũ rla/
tionis: ſed ſubãm ↄtinet vnitatem ⁊ relatio
multiplicat trinitatē. Quedã noia q̄ de deo
dicuntur eternaliter vt dñs ⁊ miſericors. q̄
cõnotauit effectum in creatura ſm hitum.
Quedam vͦ o¦ꝑaliter. vt dñator ⁊ miſ̃ator
que cõnotat effectum in creatura ſm actum
Quedam pluraliter vt perſone. Quedaꝫ
ſingulariter vt deus. Quedam propꝛie vt
ꝓprietates perſonarum. Quedam appꝛo
priate vt potentia ⁊ ſapientia. Quedaꝫ po
ſitiue vt iuſtus. Quedam priuatiue vt im/
mortalis. ⁊ hec magis ꝓprie dicunt̃ de deo
q̃ꝫ poſitiua. q2 melius dr̃ de deo qd non ſit
q̃ꝫ qd ſit. Quedã trãſlatiue ſunt. vt agnus
leo. que ſymbolice de deo dicunt̃. Duplex
eſt. n. theologia ſymbolica. vꝫ ⁊ myſtica.
Symbolica noiat deum ab inferiori. My
ſtica a ſuperiori. Symbolica noiat deũ per
conuenientiam reꝝ. cum dicitur leo. agnꝰ
⁊ huiuſmodi. Myſtica vero. i. occulta no/
minat deũ per hoc ꝙ in occulto de ipo ſent.
ꝑ intellectualē viſionē ſiue ↄtẽplationē. vt
qñ nominat deum ſuauem: dulcem dilectũ
⁊ huiuſmodi. Vtrobiqꝫ tñ per creaturas
nominatur. ſed in ſimbolica ꝑ exteriores,
in myſtica per interiores ⁊ digniores affe/
ctus quos anima ſupra ſe recipit. ⁊ ita im/
ponit per donum ſapientie. huiuſmodi pro
priũ expimentũ eſt cognoſcere qualis ſit de
us. Quedã dicuntur collectiue vt trinitas
trinus. Quedã relatiue vt equalis ſimilis
Quedã reſpectiue ad creaturas: vt creatõ
refugiũ. Et hec noia nõ dicũt relationē dei
ad aliud. ſed alia hñt relationē ad ipm: vel
ad ipſa. Duo ſunt ꝑncipalia noia dei. ſ. qui
eſt. ⁊ donum. Per pmũ ſignificat̃ dei eē
abſolutum in ſe. ⁊ ſic conſideratũ vt ĩfini/
tum. per ſecundum notatur eſſe diuinum.
vt cauſa. fecit. n. deus omnia propter boni
tatē ſuã. In theologia ſupponitur quod. ⁊
hoc ꝓpter nois eſſentialia vt deus: diuini/
tas. potẽtia. eẽntia. natura. Itē ſupponit̃
qs pro perſona ſupponitur que pro notiõe
Preterea ꝑ neutrũ genus dr̃ ſba diuina. ꝑ
maſculinũ perſona. ꝑ femininum notio. ⁊
ꝑ hoc patꝫ ꝙ nõ dꝫ cantari in hymno vnũ ſ
pricũ filio. q2 pr ⁊ filius non ſunt vnus in

ꝑſona. ſed vnū in ſb̄a. vnde magis cantan
dum eſt vnum patri cum ſilio.
ꝙ deus eſt ineffabilis.
Capitulum. 24.
Nihil digne vel proprie de deo dici
n pōt ꝓpter eius excellentiā. nō. n.
noia ꝓprie loquimur. q2 noia ſigni/
ficant ſb̄am cū qualitate. ⁊ ita itelligiᷓ ibi cō
poſitio forme cū materia que in deo non eſt
nec per pronoia: q2 de deo dicta cadūt a de
mōſtratione. nō. n. pōt eſſe ibi demōſtratō
ad ſenſū cū ſit incorpore⁹: nec demōſtratio
ad itellectū: cū ſit icognoſcibilis. Si ergo
dicis ꝙ huiuſmodi ꝓnoia ſꝫ Priſcianum
cadunt a demonſtratiōe caſſa erūt ⁊ vana.
Dn̄dum eſt ꝙ ibi eſt demōſtratio ad fideꝫ
nec ꝑ verba que cū modis ⁊ formis cuꝫ tꝑe
ſine caſu agendi vel patiēdi ſignificātia ſūt
ſꝫ talia nō cadūt in deū neqꝫ per ꝑticipia q̄
ſequuntur naturā nois ⁊ verbi. nec ꝑ alias
ꝑtes orōnis que no ſūt ſubijcibiles vel pre
dicabiles. Ex his pꝫ ꝙ deū nō poſſum⁹ no
tificare ꝑ diffinitionē. ſꝫ qualīcūqꝫ ꝑ circū
locutionē. vñ Ber. qd eſt deus. ex quo oia
per quā oia in quo oia. Quid eſt deuſ quo
nihil melius cogitari pōt. Quid eſt de⁹ vo
lūtas oipotēs. bēiuolētiſſima vtus. lumē
eternū. icōmutabilis rō. ſūma beatitudo. i
uiſibilis. inacceſſibilis in ſe: in ſuis ſpecta/
bilis. ⁊ ſolus mirabilis. Multis modis aſ
ſeritur aliqd de deo. Primo ꝑ naturalē rō
neꝫ que dictat ꝙ vnus deus eſt remunera/
tor bonorū ⁊ punitor maloꝝ. 2° ꝑ fideꝫ qua
dicim⁹ deū vnū eſſe in ſb̄a ⁊ trinū in ꝑſonis
3° ꝑ ſacrā ſcripturā. 4° ꝑ rōnes ꝓbabiles.
5° ꝑ exteriores opiones vel predicationes
Sed in his duob⁹ mois nō eſt initendum
niſi firmitatē hēat ab aliquo ꝑdictoꝝ trium
Eſt. n. regula ꝙ qcūqꝫ aſſerit aliqd de deo
quod nō eſt ſibi certū ꝑ naturalē rōneꝫ. vł
ꝑ fidē. vel ꝑ ſacrā ſcipturā ꝑſumit ⁊ peccat.
De ideis ⁊ libro vite.
Capitulum. 25.
Idee reꝝ ⁊ exēplar et rōnes ſic in
i deo ſunt ꝙ idea iportat cām efficiē
tem formē effectui. ſecond exēplar
cauſam formalem: ratio vo cām finalem.
Deus enim eſt principiuꝫ omnium rerum
a quo ſunt forma ⁊ exemplar. ad cuius imi
tationem ſunt. ⁊ finis ad quem ſunt. Hec
tria ſic a ſe differūt ꝙ exēplar vnū eſt. cau/
ſata exēplar' cōnotat cāſitatem: q2 vo in cau
ſa ſunt. vnde ſm rationes ⁊ idee ſūt pluref
q2 iſta reſpectu rerum dicuntur. Sunt ita/
qꝫ plures idee que ꝯnotāt cognitionē. Co
gnoſcibilia autē diſtinguuntur in cogno/
ſcente. Similiter ⁊ rationes in deo plures
ſunt: q2 ſingula cauſata ſunt ꝓprijs rōnib⁹
Abſurdū. n. eſt dicere. vt ait Augu. equm
creatum eſſe eadem ratione qua hominem
Sciendum autem eſt ꝙ duplex eſt plurali/
tas. vna quidem eſt rerū. ⁊ ſm hoc nō ſunt
plures idee. ſiue exēplaria i deo. imo vna
res eſt que oium eſt exemplar. ſ. eſſentia di
uina qua oia imitantur inqꝫtum bona ſunt
Alia vo eſt ſm itelligētie rōnem. ⁊ ſm hoc
plures idee ſunt in deo. q2. n. ois res inqꝫ
tū ſūt imitanᷓ dinam eēntiam, put eſt imita
bilis. nō tn̄ vno⁹. ſed diuerſimode: ⁊ ſm di
uerſos gradus. Sic igiᷓ dina eēntia ſm ꝙ
eſt imitabilis hoc mō ab hac creatura ē pro
pria rō hui⁹ creature. ⁊ ſilr de alijs. vñ ſm
hoc plures idee in deo ſunt. q2 intelligiᷓ di
uina eſſentia diuerſos reſpectus q̄s reſhn̄t
ap ipſam eam imitantes diuerſimode. h⁹i
autē nō ſolū intelliguntᷓ ab intellectu creato
ſed etiā ab increato ipſius dei. Scit. n. de⁹
⁊ ab eterno ſciuit ꝙ diuerſe creature diuer
ſimode ipſius eēntiam eſſent imitature. et
ſm hoc ab eterno fuerūt in mēte dina plēs
idee ſm ꝙ intelliguntᷓ: ſicut rōnes ꝓprie rē
rum intellecte in deo. hoc. n. iportat nomē
idee: vt ſit. ſ. quedā forma itellecta ab agēte
ad cui⁹ exēplū exitus opus ꝓducere itendit
Dn̄dum ē g° ꝙ lꝫ rōnes in deo. ⁊ idee ſint
vna vtus ⁊ vna lux ⁊ eēntia: dnr tn̄ plēs rō
nes ⁊ idee propter pluralitateꝫ ideatorum.
cuius exemplum habes in naturis. Vide
mus enim ꝙ omnes linee circuli vniun/
tur in centro. remote autem a centro diffe
runt ab inuicem. Item idee ſunt vt dicit
Auguſtinus forme principales rerum que

diuina intelligentia cõtinentur. Dicendū ē igitur ꝙ ſicut i mente artificis prius eſt for/ma rei q̄ʒ opus creat. ſic idee rerū ante mū/di cõſtitutionē in mente creatoris erāt. Nõ enim aliquid extra ſe aſpiciebat ſecundū ꝙ mundū faceret. Ex hoc patet ꝙ omnis cre/atura prius in deo exiſtit q̄ʒ in ſe ipſa vnde cū ab ipſo ꝑ creationē proceſſit ab ipſo quodāmodo diſtare cepit. vñ rationalis creatura ad ipſū redire dʒ cui primo cõiuncta fuit ante q̄ʒ eſſet. ⁊ hoc per ideas que non aliud q̄ʒ ipſe deus ſunt ⁊ erunt ſic autē ad locum vñ exeunt flumina reuertuntur. Res ꝓut ſunt in deo dñr vita que iportat rõnem boni. Jo. primo. Quod factū eſt in ipſo vita erat dicunt̃ etiā lux que importat rõneʒ Vi. Aug ſup ge. Creature in deo ſunt lux. hec iō dñr. qꝛ i deo nõ ſūt mala neqʒ falſa. Dif/ferentia ē inter exēplar. ⁊ librū vite. ⁊ ſpe/culū. Exēplar nāqʒ dñr reſpectu reꝝ vt ex/euntiū. Lib vite reſpectu reꝝ vt redeuntiū. Sed ſpeculū reſpectu reꝝ vt euntiū. De libro vite dicit. vgo de ſcō vic. ꝙ liber vite ē cuius origo eterna incorruptibilis eſſentia cognitio vera. ſcriptura indelebilis inſpec/tio deſiderabilis. doctrina facilis ſcia dulcis ꝓfunditas ꝑſcrutabilis. verba innumerabilia tñ vnū verbum oīa. Anima vero moraliter loquendo multipliciter ē in deo. ſ. ſi/cut ramus in arbore. apis in flore. nauis in littore. feſſus in thalamo. theſaurus i agro. ſcriptura i libro. auicula i nido. piſcis i riuo queliʒ res in ſibi ꝓprio. ſtella in firmamēto imago i ſpeculo. cera i ſigillo. gemma in auro. mel in fauo.

De appropriatis diuis ꝑſonis. Cap. 26.

Quāuis oīa eēntialia oībus ꝑſonis equalr̃ cõueniāt appropriant̃ tñ prī potentia. filio ſapia. ſpūi ſācto bonitas. ⁊ hꝫ ꝓp ex excluſionē carnalis intellec/tus. ne vʒ pr̃ rõe antiquitatis credat̃ impotens filius rõe iuuētutis credat̃ inſipiens. ſpūs ſcūs rõe ipetuoſitatis credat̃ crudelis hec rõ ꝑtinet ad ſimplices. ſ. ꝙ potētia naturaliter precedit ſapiam. ⁊ vtrāqʒ bonā vo/luntateʒ. De attributis itaqʒ eſt loq duplr̃ aut ſecundū rē. ⁊ ſic oīo idē ſunt nec appropriant̃. aut ſcdʒ rõem. ⁊ ſic eoꝝ quedā ap/propriant̃. quedā non. nā appropriatio ni/hil aliud ē q̄ʒ ſpālis attributio rõne alicuius cõformitatis cū ꝓprio alicuius ꝑſone. ſicut potentia hʒ ſimilitudinē cū prē q eſt primuʒ vniuerſale ⁊ ſapia cū verbo. ⁊ bonitas cuʒ amore. Predictā appropriationē hēt con/ſuetudo ſcripturaꝝ que opa manifeſtatiue potentie attribuit prī. ſapientie filio bonitatis ſpūi ſancto. Alia ē appropriatio Hylarij. Eternitas i patre q nõ habet principiuʒ inceptionis i ſe. nec pricipiū eſſendi ab alio Spēs in imagine. i. i verbo. qꝛ ſumme pulchrū. vſus i munere. hoc eſt i ſpū ſcō. qꝛ ſūme ꝓficiuʒ ⁊ cõicatiuū eſt. Iſtud ꝑ alia verba ſic inſinuat Auguſ. in prē vnitas in filio equalitas. in ſpū ſcō equalitatiſqʒ cõcordiā. Cõuenit auteʒ prī vnitas. qꝛ ſicut vnitas a nullo deſcēdit. ⁊ omnis pluralitas ab ea defluit. ſic deus pr̃ a nullo ē ⁊ alie ꝑſone ab ipſo ſunt. Preterea ſicut vnitas de ſe gignit vnitatē. ita de ſe pr̃ gignit alterū ſe. i. filiuʒ. In filio vero dr̃ eſſe equalitas quo equatur prī. nõ ſolū in potentia. ſapia. ⁊ bonitate. ſʒ etiā in hoc qꝛ ſicut pr̃ dat ſuā bonitatē alteri ꝑſone. ſic ⁊ filius. In ſpū ſancto autem eſt vnitas. equalitatiſqʒ cõcordia. ſeu cõnexio. qꝛ eſt amor amboꝝ. i. pris ⁊ filij. itē quarta appropriatio eſt ꝙ in prē ē rõ principandi ⁊ originandi. qꝛ ſūme principiū. In filio ve/ro ratio exemplādi qꝛ ſūme pulchrū. ſed in ſpū ſcō ratio faciendi. quia ſumme bonuʒ.

De potentia dei. Cap. 27.

Potentia dei duplex ē. ſ. abſoluta. ⁊ ordinata. Multa Vo pōt. primo mō que ñ pōt. ſcdo mō qꝛ multa ſubſūt ſue potentie que nõ cõueniūt ſibi. vt facere mala poſſet tñ ea cõgruentia. ⁊ ſic poſſet ea facere. Deus pr̃ oīa pōt oibꝫ modis. quia pōt ꝓducere de nõ eſſe i eē. ⁊ hoc ꝑ creatio/nē. Itē pōt ex incõpleto completum facere ⁊ hoc per ꝓpagationeʒ. Itē poteſt mutare vnum completum in aliud completum ſi/cut pʒ in tranſubſtantiationem panis in corpus xpi. De talibus dicit Aug. Deus deo

aliquid poſſe.⁊ nos itelligere n̄ poſſe. Po
tentia dei apparet i mundi inītio. medio. ac
fine. In pricipio quidē qꝛ res creauit de ni
hilo. In medio āt qꝛ res ne i nihilo vertan
tur ſua potentia cōtinet. In fine vero quia
mortuos mira celeritate ſuſcitabit. Appa/
ret quoqʒ potētia dei i rebus ſpūalibꝰ quia
cū diabolus poteſtatē habeat i nobis imutā
di ſenſum ⁊ fantaſiā. angelus āt hʒ poteſta
tē ſuꝑ hoc ⁊ ſuꝑ intellectū. Solus āt deꝰ nō
ſolū hʒ ptātē ſuꝑ tria predicta. ſʒ ēt pōt mu/
tare volūtatē. Aug. dicit qꝛ deus nos pre/
uenit vt vellimꝰ. ⁊ ſubſequit̄ ne fruſtra vel
limus. lʒ deus ſit oipotens. tn̄ non attribu
untur ei actus culpabiles. vt mētiri ⁊ male
velle. nec penales. vt metuere ⁊ dolere. nec
corpales. vt comedere ⁊ dormire. niſi forte
trāſumptiue. nec actus icōuenientes ꝙ pn̄t
eē tripliciter. primo ſi aliquis actus cōtradi
cit diuine potētie. vt eſt facere maiorē ſe. 2°
ſi ꝯtradicit eius veritati. vt eſt facere aliqd
ſimul eē ⁊ nō eſſe. vel ꝙ preteritū ſit futuꝝ.
3° ſi cōtradicit eiꝰ bonitati. vt dānare Pe
trū. ⁊ ſaluare Iudā. De hiſ Anſelmꝰ. Quō
libet inconueniens ⁊ minimū ipoſſibile eſt
apud deū. Hoꝝ āt hec ē rō. qꝛ potentia dei
cū ſit ꝑfectiſſima. nec ē de nihilo. nec ē ſub
aliquo. vn̄ nō pōt deficere peccādo. nec ſuc
cumbere patiendo nec agere ſubſidiū in ali
quibus querendo. ac ꝑ hoc nec culpabilia.
nec penalia. nec materialia poteſt. Dicēdū
quoqʒ ꝙ deus pōt omnia per ſe. vel ꝑ crea/
turā illa dico oia poſſe que ſunt potētie hoc
autem iō dicit̄. qꝛ poſſe peccare nō eſt potē/
tie. ſed infirmitatis. deo autē competit ꝑfec
tum poſſe. ⁊ ꝑfectū diuinum. de quo Dio.
Dānatio eſt non peiore exceſſus. tn̄ ſʒ om
nium pul. ⁊ bo. omnimoda ⁊ ꝑfecta poſſeſ
ſio. firma ⁊ non valens cadere fortitudo.
Notandum ergo ꝙ quedā operationes at
tribuuntur deo ſecundū cauſalitatem ⁊ nō
ſecundum eſſentiam. vt comedere. currere
quedā ſecundū eſſentiam. ⁊ nō ſecundū cā/
litatem. vt iuſtificare. creare quedā nec ſic.
nec ſic vt peccare.

De virtute miraculorum. Cap. 28.

q Voniā per diuinam potentiaʒ fiūt
miracula. iō de miraculis eſt agen
dum. Aug. aūt illud vocat miracu
lum quicqd arduū. aut inſolitū ſupra ſpē vel
facultatē admirantiſ apparet. Ad hoc ꝙ ali
quid ſit miraculū quattuor requirunt̄ vel cō
currunt. primū ꝙ ſit a deo. ſecundū ꝙ ſit ꝑ
ter naturā. tertiū ꝙ ſit euidenſ. quartū ꝙ ſit
ad fidei corroborationē vn̄ ſi aliquid iſtoꝝ
quattuor defuerit mirū dici pōt nō miracu/
lum. Nota ꝙ quedā ſunt ſupra naturā. que
dā cōtra naturam. quedam preter naturaʒ.
Supra naturam ſunt illa quibus nō eſt ſile
in natura. nec in potentia nature ſicut ē vir
ginem parere. Contra naturam ſunt que ſi
unt vſu contrario nature. tamen terminā/
tur ad conformitatem nature. ſicut eſt ceci il
luminatio. ſed preter naturam ſunt que ſi/
unt ordine ſimili nature. nō tn̄ per principi
um nature. vt in mutatione virgarum i ſer
pentes. quia illud potuiſſet fieri ordine na/
ture per longam putrefactioneʒ. vt pʒ ꝑ ca
que fiunt ſecundū rōnes ſeminales. veruʒ
tamē qꝛ nō fuit. Res qn̄ʒ ꝓducitur ab agē
te ſili ſucceſſiue. hoc attribuit̄ nature. ⁊ dici
tur naturale. qn̄ʒ ꝓducitur ab agente diſſi/
mili in inſtanti. ⁊ hoc attribuitur deo. ⁊ di/
citur miraculū. Sciendum ꝙ qn̄qʒ potētia
aīe ⁊ eius actus eſt naturalis. ſicut viſus ⁊
videre qn̄ʒ potentia eſt miraculoſa. ⁊ actus
eius naturalis. vt qn̄ cecus illuminatus vi
det qn̄ʒ vtrunqʒ eſt miraculoſū. vt partus
virginis. Nota ꝙ miracula vel mira fiunt
quādoqʒ in ente. vt ſtatio ſolis. ⁊ eiꝰ retro/
ceſſio. qn̄ʒ fiunt in vegetabili: ſicut qn̄ vir/
ga Aaron floruit. qn̄ʒ in ſenſibili ſicut fuit i
locutione aſine Balaam: qn̄ʒ in rationali:
ſicut fuit in ambulatione claudorum. audi/
tione ſurdoꝝ. ſuſcitatione mortuorum in ꝑ
tu virginis. Vt autem ſcimus quādo aliqđ
miraculum ſit. Nota differentiā iter rōnes
cāles. ſeminales. ⁊ naturales. qꝛ rō cauſa/
lis eſt potentia paſſiua creature abſqʒ omni
diſpoſitione nature. vt ſolūmodo deus ex
ea faciat quod vult ſicut fuit in partu virgi/
nis: ⁊ in talibus ſimpliciter eſt miraculum

Ratio aūt ſeminalis ē potētia paſſi▪ natu/
re ſ; cū diſpoſitione remota ſicut fuit: i vir/
ginis de qbus facti ſunt ſerpētes. ⁊ hoc fac
tū fuit i inſtanti. natura aūt feciſſet idē. ſ; nō
niſi paulati p longā putrefactionē. vnde p;
ꝙ ea que fiunt ſecundū rationes ſeminales
ptim ſunt naturalia. ptim miraculoſa. Rō
naturalis ē potentia cū diſpoſitione ꝓpin/
qua. ſicut p; in materia qñ eſt in vltima ſui
diſpoſitiōe. vt formā recipiat. ⁊ ſecūdu hūc
modum eſt ratio naturalis in grano ſemia
to ad productionē ſegetis. ⁊ h̄ ē miraculu;.

De ſcia dei. Cap. 29.

Cit deus oia pñtialiter. ⁊ ſimul p/
fecte quoq; ⁊ imutabiliter. pñtialit
dico. hoc ē ita limpide. ac ſi cuncta
eſſent pñtialiter exiſtētia. Simul ēt ſcit oia
q: videndo ſe. qui ſibi pñs ē omnia videt.
Perfecte quoq;. q: cognitio eius nec pōt
augeri nec minui. Scit ⁊ imutabiliter quia
noſcit oia per naturā ſui intellectus q eſt im
mutabilis. Dicēdū ergo ꝙ deus cognoſcit
tēporalia eternaliter. mutabilia imutabili/
ter. cōtingentia infallibiliter. futura pñtia/
liter. depēdentia indepēdenter creata i cre
ate. Alia vero a ſe. i ſe. ⁊ p ſe. Nota drām
inter ſciam. dei. xpi. angeli. ⁊ hois. q: deuſ
ſcit oia ſil̄ videt eni multa i vno. i. a ſcipſo,
vñ in viſione dei nō differt id qd̄ videt. ⁊ p
qd̄ videt. ſicut i hoie q videt p oculū. q: vi/
det ſe p ſe. ⁊ i ſe videt oia. xps aūt ſcd̄; ꝙ hō
ſcit oia que ſcit de⁹ ſcia viſionis. ſ; non ita
limpide ſicut de⁹. Angelus vero deiformē
h; intellectū cu deo. i. illa que ſcit ſimul actu
⁊ ſcia viſionis. ſicut deus. ſ; neſciat oia que
ſcit deus. ſ; hō vnū ſolū ſcit actu. q: ſ; vide
at multa. illa tñ non videt vno actu vidēdi.
ſed multis. i. per multas rerum ſimilitudi/
nes. Sapientia dei ſ; in ſe ipſa non diuerſi
ficetur. diuerſa tñ ſortiter noia. Inquantu;
eni. ſapia dei cognoſciua ē paſſibiliū dicitur
ſcia ſiue cognitio. Item inquātū eſt cogno/
ſcitiua oium que fiunt i mundo dr̄ eē viſio.
inquātum eſt cognoſciua eoꝝ que bene ſiūt
videt̄ approbatio. inquantū eſt cognoſciua
futuroꝝ dicitur preuiſio. inquantū ē cogno
ſciua eoꝝ que ab ipſo deo facienda ſunt dici
tur diſpō. inquantū eſt cognoſciua premiā/
doꝝ dr̄ predeſtinatio. inquantū ē cognoſci/
ua dānandoꝝ dicitur reprobatio. cognitio
diuina cū ſit pfectiſſima oia cognoſcit diſti/
ctiſſime ſub oibus conditionibus quas res
habēt. ⁊ ꝓpter hoc futura ſcit futura pñtia.
⁊ bona approbanda. malaq; reprobanda:
Si autē ſcire volueris qualiter de⁹ cogno/
ſcit mala. Notandu; ꝙ cōtingit aliquid co
gnoſci dupliciter. aut p ſpēm ꝓpriam. aut
p ſpēm alienam. Primo mō priuatio. Itē
primo mō cognoſcit̄ lux. ſcd̄o mō tenebre.
Eodē mō qd̄ eſt ꝙ primo mō cognoſcit̄ bo
nū. 2° mō mō malū. ſ. p ſpēm oppoſiti ha/
bitus. Nihil eni eſt malū. niſi boni priua/
tio. vñ dd̄ ē ꝙ deuſ cognoſcit bonū per vni
cum mediū. ſ. p ꝓpriam eſſentiā. mala autē
p duplex mediū. nā per eſſentiā ſuā cogno
ſcit habitū oppoſitū malitie. ⁊ illo hītu me/
diante. vt ē in ipſo deo cognoſcente cogno
ſcit defectū eius. ⁊ iō dr̄ mala a longe cogno
ſcere: vñ pſal. Et alta a longe cognoſcit. i.
male.

De predeſtinatione. Cap. 30.

p Redeſtinationis diffinitiones aſſi
gnant̄ ab Aug. quattuor. Prima
eſt. Predeſtinatio ē preſcia bñfici
orū dei. ſecūda ē. Predeſtinatio ē alicuius
ad gl'iam preordinatio. tertia ē. Predeſti/
natio ē ꝓpoſitū miſerendi. q̄rta ē. Prede/
ſtinatio ē preparatio grē i pñti. ⁊ glie i futu
ro. In prima diffinitōe notat̄ dia cognitio
in ſcd̄a electio. i tertia volūtas. i quarta di/
rectio i finē. Predeſtinationis cā efficiens
deus ē quantū ad effectus notatos in nomi
ne predeſtinationis. Materialis autē cā ē
illa q predeſtinat̄. ſed formalis ē modus vl̄
ordo predeſtinatōis. q: primo datur grā. ⁊
opus hoc glia. Cauſa finalis eſt vt ſcimus
ſci ⁊ imaculati ic̄ ſpectu dei. Nota drā; int̄
hec que ponit Paulus aplſ. ſ. vocationē
iuſtificationē. predeſtinationē. ⁊ magniſi/
cationem. Vocatio enim retrahit a malo:
Iuſtificatio reſpicit initiale bonū grē. pre/
deſtinatio reſpicit grē bonum finale. Ma/

gnificatio vero ē bonū glorie future. vel di
cas q̄ predeſtinatio p̄ grām gloriam prepa
rat. Vocatio grām offert. Iuſtificatio illaꝫ
cōfert. ſed magnificatio p̄ gratiam gloriaꝫ
multiplicat. Sciendū q̄ duplex ē actio i di/
uinis. ſicut i naturalibus. Vna ponit aliq̄d
in rem extra vt calor ignis. Alia nō vt vi/
ſio ⁊ ſic viſio in diuinis ē duplex actō. Alia
vero. vt predeſtinatio. que nō infert rebus
neceſſitatē. ſicut verbi grā Deus ſcit ſi iſte
ſit comeſturus hodie. vel nō nihilominus
iſte hꝫ poteſtatē comedendi. ⁊ manū ad os
porrigendi. q̄ ſi predeſtinatio rebus neceſ/
ſitatē iponeret multa ſequerent̄ inconueni
enti. nā fruſtra ꝓponerent̄ bonis premia.
⁊ malis ſupplicia. Itē iniuſte remunerarē
tur boni. ⁊ punirent̄ mali. Itē maloꝝ no/
ſtroꝝ deus auctor eſſet. Itē nec ſperādi ali
quid. nec ſupplicandi vlla eſſet rō. Itē eua
cuaretur libertas arbitrij que ſe hꝫ ad vtrū
q̄ꝫ. Item nec bona facientes eſſēt laudabi/
les nec mala facientes vituperabiles. Sciē
dum tamen q̄ hoc eſt duplex. Si deus pre
uidet hoc. h nceceſſario eueniet. quia con/
iunctim eſt vera. diuiſim falſa. ⁊ eſt ibi ne/
ceſſitas conſequentie. non conſequentis q̄
lꝫ ibi ſit habitudo. ſiue illatio vnius cathe/
gorice ad aliam. non tamen neceſſe eſt q̄ ip
ſi termini ſint actu verbi gratia. Si homo
eſt animal eſt neceſſitas eſt conſequētie nō
conſequentis. nam hoc poteſt non eſſe cuꝫ
materia. tamen ſtabit ⁊ de hoc habem⁹ exē
plum Boetij in libro de conſo. Si aliquis
videt aliquem facientem rotam. neceſſe eſt
q̄ iſte faciet rotam. nec tamen viſus eius ē
cauſa illius factionis. ſic deus videt mala il
lius opa nec tamē eſt cauſa quare male ope
tur verūtū ſiet ſi preuiſum eſt. Item bonuꝫ
exemplum. Si aliquis hꝫ oculum tante p/
ſpicacitatis. vt videret futura. nō ideo liga
ret res ad euentum. Itē artifex in materia
nodoſa bñ videt defectum effectus. nihil tñ
eſt cauſa effectus. Item due ſunt pagine li
bri vite. Vna ē p̄ntis iuſticie a qua pōt quiſ
deleri. Alia eſt diſpoſitionis eterne de qua
nullus delebitur. Drā eſt inter predeſtina
tionem ⁊ preſcientiā: quia predeſtinatio eſt
precognitio bonoꝝ cū cauſalitate eorundē.
ſed preſcientia dicit precognitionem malo/
rum ſine cauſalitate que potius reſidet pe/
nes liberum arbitrium. Cum dicitur a ſan
ctis q̄ predeſtinatio orationibus adiuuat̄.
non eſt ſic intelligendum q̄ temporale cau
ſet eternū. ſed hoc quantum ad effectū pre/
deſtinationis iuuat oratio. ſ. quantū ad gra
tiam ⁊ gloriam. quia ſecundum illa bene co
operatur liberū arbitriū predeſtinatiōi. vñ
ſicut deus aliquem ſaluandum preuidet. ſic
⁊ modum quo ſaluari debeat ꝓpter qđ ſtul
tus eſt qui dicit. Volo facere qđ placuerit.
quia ſi ſaluari debeo ſaluabor. vel ſi dāna/
ri dānabor. Sicut ſtultus eſſet infirmus q̄
diceret. Volo comedere ⁊ bibere quod pla
cuerit. quia ſi curari debeo curabor. vel ſi
mori debeo moriar. ſic enim inutiles eſſent
⁊ medici ⁊ medicine. Sane ſi deus p̄mittit
liberum arbitrium q̄ ſe habeat ad vtrunli
bet in malum cadere hoc nō permittit. niſi
iuſte. Rurſus ſi per gratiam preueniat nul
li facit iniuriaꝫ. Cum ergo deus malos dā
nat ⁊ reprobat operatur ſecundum iuſticiā
qñ vo predeſtinat agit ſcđm grām ⁊ miſi/
cordiā que nō excludit iuſticiā. Volūtate āt
prima vult deus omnē hoiem ſaluū fieri in
quantum hō eſt. Voluntate auteꝫ ſecunda
non vult iuſtū hominem reprobum. inquā
tū ipſe eſt talis. Volūtas igitur antecedēs
reſpicit ordinem nature in finē prout a deo
condita eſt. voluntas vero conſequens reſ
picit ordinem perſone. prout eſt libero ar/
bitrio ſuo vel alieno in finē diſpoſita. Hec
de realitate dicta ſunt. ſed logice loquendo
cum ſaluatio hominis ſit contingens de ne
ceſſitate determinari non poteſt quod eniꝫ
poteſt eſſe ⁊ non eſſe contingens non ne/
ceſſarium. ſicut philoſophus dicit in libro
ſecundo perimen Si vero queritur qua
re deus hunc predeſtinauit ſiue elegit. et
non illum. hec inexplicabile eſt in hac vi/
ta mortali. Per hoc enim exclamat. Apo/
ſtolus Romanos. vndecimo cap. O altitu
do dīna ſa. ⁊. ſ. dei. q̄ꝫ icō. ſūt vi. ⁊ i. u. ei⁹

Si enim dicimus q̄ reprobi repellunt gra
tiam hoc verum eſt. ſed ſi eſſent predeſtiati
nō repellerēt finaliter vñ Augu. li. de pre
ſti. ſan. Grā inq̄t que occulte humanis cor
dibus attribuitur a nullo duro corde reſpu
it. iō q̄ppe tribuit vt duritia cordiū auferat

De preſcia τ reprobatōe. Cap. 31.

r Eprobatio eſt vt ait Augu. preſcia
in quitas quorūdam τ preparatio dā
nationis corūdez. vñ nota q̄ in re
probatiōe tria ſūt. vnum eſt preuiſio iniqta
tis ab eterno alterū obduratio. i. ſubtractō
grē in pñti. tertiū eſt preparatio pene eter/
ne in futuro. Si ergo querit vtrū reproba
tio hēat cām ex pte hoīs q̄ztum ad primum
meritū hoīs nō eſt cā quo ad. ſecunduz eſt
cauſa meritoria τ effectiua. quoadz^m cauſa
ē meritoria ſed nō effectiua. econtra in pre/
deſtinatione ſunt tria ↄtraria. ſed in hoc eſt
differentia. q̄r predeſtinato p̄parat gloriam
ſm beneplacitū. ſz reprobatio preparat pe/
nam ſm exigentiam meritoꝝ. De obdu/
ratione ſciendū eſt q̄ trāſlatiue dr̄ ſm ſimi/
litudinē obduratōis in corporibus. Duri
tiam aūt corporū ſeqtur triplex ꝓprietas pri
mū eſt inhabilitas ad ſuſcipiendū impſſio/
nē. ſecundū eſt ſtabilitas ad permanenduz
i ſe. tertiū eſt fortitudo ad reſiſtendū. His
modis dr̄ cor obdurari tripl'r. vno mō per
inhilitatē ad ſuſcipiendā grām. ſecūdo mō
per firmā adheſionē ad peccatum. tītio mō
per rebellionē diuinarū inſpirationū τ mā
datorū dei. vñ querendū eſt vtrū preſciti a
deo poſſint demereri. τ econtrario ad quid
dō q̄ ſcia dei compatur ad res creatas. ſi/
cut ars ad artificia. vñ ſicut ars nō ſolū eſt
cognoſcitiua. ſed etiā factiua eorū que ſz ar
tē fiunt. eorū vo q̄b⁹ ab artis regulis deui
at / eſt cognoſcitiua tm̄ ita vt ſcientia dei ē
cognoſcitiua τ factiua oīum bonoruz. ma/
lorum autē nō ſiue peccatorum que ſunt de
uiationes quedā ab eterna lege ipſiuſ. Sci
ētia dei eſt cognoſcitiua tm̄. nō aūt cauſatia
τ ſic pz q̄ boni qui per grām iuſtificantur.
non ſolum ſunt ab eterno cogniti a deo. ſz
etiam ad gratiā habēdam. Peccatores au
tem neque iuſtificantur per gratiam nec ſūt
electi vel preordinati a. deo ad culpam ſed
ſolum preſciti q̄ non ſunt gratiam habituri
ſed ſue nature reliquendi. τ quia nō omne
agens poteſt in id quod eſt ſupra ſe natura
ſibi relicta non poteſt in actum meritorium
qui eſt ſupra. facultatem naturam poteſt āt
in actum peccati qui eſt demeritori⁹ ſicut τ
in aliquid infra naturam humanam exiſtēſ
i homo niſi peccādo deſcēdit a dignitate ſue
nature. τ ſic patet q̄ preſciti poſſent demere
ri faciliuſq̄z merere.

De voluntate dei.

Capitulum. 32.

v Oluntas dei duplex eſt. ſ. volun
tas ſigni τ beneplaciti. voluntas be
neplaciti eſt duplex. ſ. antecedens. de hac
vide. ſupra capitulo proximo. que ſepe ex/
pletur. τ per conſequens hec nunquam re/
māet inexpleta. Alia ē volūtas ſigni τ hec
q̄nq̄z remanet inexpleta. huiuſmōi ratio ē
q̄r voluntas dei pōt ſumi dupl'r vel ꝓprie:
ſic accipitur voluntas beneplaciti vel me/
taphorice: τ ſic accipitur voluntas ſigni.
Primo mō dr̄ deus aliqd velle. τ hoc vel
le ipſe deuſ eſt. 2° modo metaphorice eſt ad
modū volentis ſe hēre. τ hoc velle nō eſt de
us. hec igitur diuiſio nō rei: ſed vocis eſt:
ſicut ire poteſt dici. vel ꝓprie motus ire vel
metaphorice ſignū ire. volūtas beneplaciti
dei ↄñs recta τ efficax τ irreprehenſibilis.
vnde quia eſt recta nullus eſt rectus niſi ↄ
formetur ei. Item q̄r eſt efficax nihil ſine il
la poteſt effici. nihil contra illam poteſt fi/
eri per nullum poteſt impediri. item q̄r irre
prehenſibilis nihil precipit aut permittit ni
ſi iuſte nihil agit aut conſulit niſi bene. Si/
gna beneplaciti ſunt quinque. ſcilicet pre/
ceptio. probibitio. conſilium. permiſſio. c
operatio. quorum numerus ſic accipitur.
voluntas diuina proprie loquendo. aut p̄
ſentium aut futurorum eſt. Si reſpectu pre
ſentium aut id eſt bonum: τ ſic eſt impletio
aut malum. τ ſic eſt permiſſio. Si reſpe/
ctu futurorum ſic eſt triplex. quia aut eſt ma
lum. τ ſic eſt probibitio. aut eſt bonum:

neceſſarium. ⁊ ſic eſt preceptio. aut bonum
ſupererogationis. ⁊ ſic eſt conſilium. Con
tra tria prima poteſt aliquid fieri. q2 ſe hñt
vt in fieri. ſed contra duo vltima. ſ. promiſ
ſionē ⁊ operationē nihil poteſt fieri quia ſe
hñt vt in facto eſſe: ⁊ quod pfectum eſt nõ
poteſt nõ fieri. De his ſignis nota q̄ p̄cep
tũ dicit obligationē ad faciendũ bonũ. pro
hibitio dicit obligationē ad vitandũ malũ
conſilium dicit doctrinā per quā ſcimus q̄
id quod conſulitur ſi fiat affert p̄mũ. ſi non
fiat affert ſuppliciũ permiſſio dicit priuatio
nē cohibitionis. ⁊ eſt ſignũ diuine volun/
tatis. nõ reſpectu mali quod pmittitur. ſed
reſpectu boni quod ex malo permiſſo elicit̃
Non. n. permittit deus maluꝫ fieri niſi ex
ſeipſo aliquod bonum eliciat. vt pꝫ in ten/
tationibus diaboli que pſunt multipl'r ſan
ctis. Preterea ſi non eſſet malũ non eẽt in
bono pulchritudo niſi abſoluta. Nunc vo
pp ꝯparationē ad malũ clari⁹ eluceſcit. Ope
ratio notat factionē in re per quā refertur
creatura ad creatorē. De conformitate vo
luntatis noſtre ad deũ ſciendũ eſt q̄ duplex
eſt ꝯformitas. ſ. proportionis ⁊ proportio/
nalitatis. Primo modo eſt conformitas
voluntatũ in ſe ſm rõnem eſſentie. ⁊ ſic eſt
īpoſſibile hoc mõ finiti ad īfinitũ nulla ē p
portio. 2° modo eſt conformitas. que ē ſm
ſil'r ſe habere quod fieri poteſt. poſſibile eſt
n. idē volitũ eſſe. al' vtrobiqꝫ. vt. ſ. hõ velit
id quod deus ſm velle quo vult nos velle
deus. q̄ ſi humane attendim⁹ in forma vo/
lendi. Si autē querit̃ vtrum abſolute tenea
mur. dicendum eſt q̄ conformitas eſt. quedā
in actu ad quā non tenemur niſi habita cha
ritate. ⁊ nec tũc niſi p tpe ⁊ loco vt qñ quis
cogitat dei veritatē. ſ. articulos fidei tenet̃
credere quãdo cogitat dei bonitatē tenetur
diligere. Eſt alia conformitas in habitu. ad
quā non tenetur quis niſi quando actu dei
bonitatē recogitat. q2 tũc tenetur ſe ad cha/
ritatem dei preparare. De conformitate āt
in volito ſciendum q̄ voluntate ſenſualita/
tis non tenemur ꝯformari voluntati diuīe
nec in volitio nec in forma volendi. Volũ
tas ſenſualitatis tñ eſt animãlis. vnde quã
tum ad hoc nos hac voluntate non peccare
mus. ſi ratio huic voluntati iuncta nõ foret
cuius eſt alteritatē reprimere. ſed volunta
te rationis deliberatiua tenemur deo ꝯfor
mari in volito quod conſtat nobis deuꝫ ab
ſolute velle vt ſalutem noſtram vel congru
it nobis velle. Si vero non congruit nobiſ
q̄zuis bonum ſit in ſe non vult deus id noſ
velle. vnde hoc non tenemur velle niſi in
q̄ztum eſt volitũ a deo. vnde ſi ſcio deũ vel
le mortem patris mei tñ poſſum vitam vel
le ⁊ laborare ad hoc. q2 non vult deus vel/
le me patri meo contrarium. Item volun/
tate conditionata non tenemur deo confor
mari. vt quando pluit vellemus q̄ nõ plu
eret ſi deus vellet. q2 volendo conditionali
ter non diſcordamus a voluntate dei quia
hoc non eſt velle ſimpliciter. Iteꝫ id quod
deus non vult ſimpl'r abſolute. vt ſniam cõ
minationis quam aliquando mutat quan/
do merita mutantur nõ tenemur velle. Cõ
formitas diuine voluntatis quadrupliciter
poteſt conſiderari ſm hītud nē quattuor ca
uſarum. primo ſm cauſam materialem. vt
quando idem eſt volitum quod ſe habꝫ vt
materia circa quam eſt actus voluntatis. ⁊
ideo iſta conformitas eſt ſm quid tantum:
⁊ non ſimpliciter. q2 eſſe ſimpl'r non ē a ma
teria vel forma. Secundo modo accipitur
conformitas ſm cauſam efficientem. ſicut
quando aliquis vult hoc quod deus vult eũ
velle. quia deus hanc voluntatem in eo fa
cit. deus. n. vnamquanqꝫ voluntatem i bo
num ordinauit: ⁊ hoc vult nos velle tertiaꝫ
ſm cauſam finalem vt quando quis in glo
riam dei ſua facta ordinat pp̄ter quā ⁊ de/
us facit omnia. ⁊ in his duobus eſſential
omnis conformitas conſiſtit. 4° ſm cauſaꝫ
formalem: vt. ſ. ex charitate vel ꝗuiſ quod
vult. ſicut ⁊ deus ex charitate vult omnia.
⁊ in iſto conſiſtit perfectio conformitatis vt
ſ. act⁹ voluntatꝭ nr̃e tãto ſit volũtati diuīe cõ
formior q̃nto eſt melior ⁊ pfectior. Ex pdi/
ctis collige q̄ pfecta ſeu completa ꝯformi/
tas ad deũ ꝯprehendit quattuor. Primo

vt velimus qd deus: ſecundo vt velimus
quod vult nos velle. tertio vt velimus pro
pter quod vult: quarto vt velim⁹ eo modo
quo vult. Sed cõformitas non plena ē tri/
pliciter. primo modo ſi cõformat quis deo
in volito tm̄. ſicut ⁊ iudei conformes erant
deo in morte xpi. ſecũdo ſi cõformetur quis
in volito ⁊ in fine. ſed nõ in modo. vt quã/
do quid nõ fit ex charitate. tertio quãdo qs
cõformatur i volito ⁊ i mõ. ſed non in fine.
vt cũ ad aliũ bonũ finē tm̄ retorqueat inten
tio: De iuſticia dei. Cap. 33.

Iuſticia dei tribus modis ſumitur.
i Primo mõ qñ redditur alicui qd
meruit. ſecundo mõ qñ ꝓmiſſũ ſol/
uitur. 3° mõ qñ imꝑfectũ ꝑficitur. primo mõ
remuneratio bonoꝝ ⁊ punitio reproborũ
eſt opus iuſticie. ſecũdo mõ incarnatio xpi
opus eſt iuſticie. qꝛ ꝓmiſſũ fuit hoc per pro
phetas. tertio mõ dicitur opus iuſticie quã/
do deus peccatores iuſtificat cũ ſe ad gratiã
habilitant. faciendo qd in ſe ē. Nota ꝙ in
omnibus operibus dei inuenitur iuſticia ⁊
miſericordia. ſed iuſticia qñqꝫ eſt occulta. ⁊
miſericordia manifeſta. vt in iuſtificatione
impij. ⁊ in primo aduentu xpi aliquãdo eſt
econtrario. ſ. aperta iuſticia. ⁊ occulta miſeri/
cordia. vt in punitione paruulorũ ſine bap
tiſmo decentium. ⁊ in ſecundo aduentu xpi.
Aliunde vtrunqꝫ eſt occultum vt in tribu
latione quorundã. licet iuſtorum innocen/
tium. ſicut fuit in Job ⁊ in infirmitatibus
paruulorum. aliquando vtrunqꝫ eſt aper/
tum. vt in remuneratione iuſtorũ. ⁊ dãna/
tione reproborũ. quia illos remunerat ſu/
pra meritũ. ⁊ iſtos punit citra condignum.
quod eſt miſericordie. ſed vtriſque retribu
it ſecundum merita. hoc eſt bonis bona. ⁊
malis mala. quod eſt iuſticie. Si vis ſcire
qua iuſticia puniatur homo ꝓ peccato mo/
mentaneo eternaliter. vide primo auctorita
tes Iſai. 66. Vermis eorũ non morietur.
⁊ ignis eorum non extinguetur. pſal. 48.
Ibunt in progenies patrum ſuorũ ⁊ vſqꝫ
in eternũ non videbunt lumen. Math. 25.
Ite maledicti in ignē eternum. Apoca. 8.
Aſcendit fumus eorũ in ſecula ſeculorum.
Itē Grego. in quarto dialogorũ. Si de/
us plus non attenderet corqꝫ facta iniuſta
poſſet dici talis iuſticia. ſed quia deus intue
tur cor. iuſtũ eſt vt ſine fine puniantur qui
nunquã vellent viuere ſine peccato. Ratio
nibus idē oſtenditur. quia enī homo pecca
uit in ſuo eterno. merito punietur in eterno
dei. Itē materia ignis eſt eterna. ſcilicet
macula peccati. ergo ⁊ pena. Item peccatũ
eſt contra illũ qui eſt infinitus. ergo pena
debet eſſe infinita. ſed hoc non poteſt eſſe
acerbitate. vnde oportet ꝙ ſit diuturnitate.
Item cũ homo peccat erat in infinitũ quo/
dãmodo rationalis. iraſcibilis. ⁊ concupi/
ſcibilis quando finitũ preponit infinito illa
quidem iudicabo. iſta adherendo. ⁊ vltima
appetendo. vnde congrue debet eſſe pena
infinita. Itē mala volũtas reproborũ eter/
na eſt. ergo ⁊ pena. Itē oſtenditur exēplis
quia venditio momentanea dat ius poſſi/
dendi perpetuum vulneratio momentanea
cicatricē infert perpetuã. Itē caſus in foue
am tēporalis eſt deiectio perpetua. Item
effoſſio oculorũ tēporalis eſt. ⁊ cecitatē ope
ratur perpetuam. Item crimen leſe maie/
ſtatis temporale eſt ſeruitus perpetua. Itē
potio veneni momentanee mortē operatur
perpetuã. Dicit Aug⁹. ꝙ reddit deus ma/
la pro malis hoc eſt penaꝫ pro peccatis pro
iuſticia. quia iuſtus eſt. vel reddit bonuꝫ ꝓ
malis. hoc eſt gratiã iniuſtus. quoniã bo/
nus eſt. vel reddit bona ꝓ bonis hoc ē gra
tiã pro gratia quia iuſtus ⁊ bonus eſt nun/
quã reddit mala pro bonis. qm̄ iniuſtus nõ
ē. Aliquis punitur in pñti ꝓpter ſeipſũ. vt
peccatũ preteritũ in eo purgetur. Jo. v. Ec
ce ſanus fact⁹ es vade ⁊ ã. no. pec. ⁊c. Itē
vt ꝓpter peccatũ ꝑpetuo crucietur. tã hic qꝫ in
futuro. Exēplũ hēs de Herode ⁊ de An/
thioco. Itē vt culpa declinet vt in Paulo
qui cecatus fuit ꝑſecutor vt p⁹ illuminaret
medic⁹ predicator. 2. ad cor. xi. Ne magni
tudo re. ex. me. ⁊c. Itē vt glãia i futuro de/
tur. Actuũ. xiiij. Oportet nos per multas
tri. it. ⁊c. In primis duabus cauſis exercet

deus iuſticiam. in duabus ſequentibus miſericordiā. quinto punitur quis ꝓpter deum. ſ. vt glorificetur. Jo. Neqꝫ hic peccauit. neqꝫ parētes eius ⁊c. 6° punitur quis ꝓpter proximū. ſ. vt edificetur. ſic fuit punitus Thobias. vt alijs daretur exemplū pacientie. ſic puniunt̄ etiā innocentes pueri. ne videatur incōueniens peccatorib⁹. ſi qn̄ qꝫ tribulant̄. Juſto dei iudicio puniuntur qui vel cōceſſus abutunt̄. vt adam vel conceſſa rapere conantur. vt lucifer.

De miſericordia. dei.

Capitulum. .34.

m Iſericordia ſecundum ethimologiam dicitur tribus modis. Primo dicitur miſericordia quaſi miſeriaꝫ cordis diuidēs ſicut dicitur in auctoritate. Celi non indigent miſericordia. quia i eis nulla eſt miſeria: ſecundum hunc modum miſeria ſolum modo eſt in terra. ſecūdo mō dicitur quaſi mittens ſeorſum cordis rigorem. ſicut accipitur ibi. Miſericordia ⁊ veritas obuiauerunt ſibi. nam veritas ꝑ rigorē procedit. ſed miſericordia hunc rigorem tēperat remunerans ſupra meritūꝫ. ⁊ puniens citra cōdignum ſic eſt miſericordia etiam i inferno. tertio modo dicitur miſericordia quaſi mira ſuauitas rigās corda. ſic miſericordia maxime eſt in celo. lꝫ deus ſit iuſtus. ſicut ⁊ miſericors tamen dicit̄ ei ꝓprium eſſe miſereri potius q̄ꝫ eē iuſtū. q2 nihil requiritur ad cōplendū opus miſericordie. niſi voluntas eius. ſed ad complendum opus iuſticie requiritur etiam aliquid ex pte hoīs exigentia. ſ. meritorum. Miſericordia dei pꝫ in effectibus diuinorū beneficiorum. dat enim reis veniā dimittēdo tam peccati reatū q̄ꝫ peccati ſequelas. de quibus duobus pſal. cii. Qui ꝓpiciatur oib⁹ iniquitatibus tuis. quo ad primū. Qui ſanat oēs infirmitates tuas. quo ad. 2. Item largitur iuſtis gratiā dando. ſ. virtutis habitum ⁊ virtutis motum vt per primū faciat hoīem deo gratum ac vita eterna dignū. ſed per. 2. augeatur ei meritū. De his duobus pſal. cii. Qui coronat te in miſericordia. quo ad primum ⁊ miſerationibus. quo ad. 2. ⁊ loquitur de corona gratie. Itē confert ſanctis gloriā. ⁊ hoc dupliciter. q2 nūc in ſpe. ⁊ tandē in re. De his pſal. cii. Qui replet in bonis deſiderium tuū. quo ad primum. renouabitur vt aquile iuuētus tua. quo ad. 2. Item ex miſericordia deus patiēter expectat peccatores benigne reuocat. vl' ciſci diſſimulat. de multis periculis liberat. gratiā liberaliter donat. datam multiplicat multiplicatam cōſeruat. conſeruatā in celo premiat. Item ex miſericordia deus peccatorem ad ſe redeunteꝫ hylariter ſuſcipit. ad penitendum cor emolit. offenſaꝫ cito remittit iniurie poſt remiſſionem non meminit. Item ex miſericordia dat deus aduerſa vt peccatum purget. dat proſpera. vt ad amorem prouocet: dat ſacramenta. vt meritum cumulet. dat precepta vt premio ditet. Iteꝫ ex miſericordia errantes ad ſe reducit. euntes ad ſe conducit cadentes erigit ſtātes tenere non deſinit. peruenientes in gloriam introducit.

Explicit liber primus. Incipiunt. Capitula ſecundi.

De ipſa rerum creatione. Cap. .1.
De diſtinctione creaturarum in generali. .2.
De diſtinctione orbium tam celeſtium q̄ꝫ elementorum. .3.
De natura celorum ⁊ ſupernorum corporum. .4.
De natura ſtellarum in communi. .5.
De luce. .6.
De planetis in ſpecie. .7.
De natura quattuor elementorum. .8.
De impreſſionibus aeris. .9.
De tempore. .10.
De angelis. .11.
De diſtinctione celeſtium hierarchiarum. .12.
De proprietatibu angelorum in communi. .13.

De proprietatibus ⁊ officijs angelorum in cõmuni. ⁊ ſingulorum ordinum. 14
De cognitione ⁊ motu angelorum. 15
De prelatione angelorum. 16
De confirmatione angelorum. 17
De cuſtodia angelorum. 18
De locutione angelorum. 19
De ſpãlibus nominibus angelorum 20
De caſu angeli. 21
De ſpeciali caſu. 22
De locali caſu. 23
De reſtauratione ruine angelorum. 24
Quare peccatũ diaboli ſit irremiſſibile. 25
De proprietatibus demonum. 26
De militia diaboli contra nos. 27
De lucifero ſpãliter. 28
Quid ſit anima ſm diffinitionem. 29
Quid ſit anima ſm rem. 30
Quid ſit anima ſm nomen. 31
De triplici anima. 32
De potentia anime vegetatiue. 33
De potentijs anime apprehenſiuis. 34
De ſenſibus particularibus. 35
De ſenſu communi. 36
De vi imaginatiua 37
De vi extimatiua. 38
De fantaſia. 39
De memoria. 40
De vi ſenſibili motiua. 41
De potentijs anime rõnalis. 42
De diuiſione potentiarum. 43
De differentijs potentiarum ipſius anime. 44
De modo cognoſcendi. 45
De intellectu agente ⁊ poſſibili. 46
De intellectu ſpeculatiuo ⁊ practico. 47
De ratione ⁊ partibus eius. 48
De voluntate. 49
De anime motiuis. 50
De ſynderesi. 51
De conſcientia. 52
De operibus anime. 53
De quantitate anime. 54
De immortalitate anime. 55
De libero arbitrio. 56
De natura corporis humani. 57
De philoſophia. 58
De regulis generalis philoſophie. 59
De toto homine. 60
De proprietatibus hominis. 61
De primis parentibus. 62
De preceptis Ade datis. 63
De paradiſo. 64
De caſu primi hominis. 65
De ordine tentationis in nobis. 66

De ipſa rerum creatione:

Capitulum primum.

Summe bonitatis triplex effluxio eſt .ſ. per generationẽ. per ſpirationẽ. ⁊ per creationem. due priores emanationes ſũt ab eterno. 3ª eſt ex tpe de qua nũc eſt agendum. Inter creare generare ⁊ facere dr̃a ẽ q: res denihilo exiſtit in eſſe p creationem exit i eſſe de aliquo per factionẽ. q: facere ẽ opari de aliena mã ſed de ſubſtantia exit in in eſſe per generationẽ. Deus eſt rerum triplex cã. ſ. efficiens. exemplaris. ⁊ finalis ſed nullo modo materialis. Inter operari dei ⁊ creature differentia eſt. q: deus operatur in inſtanti. angelus autem repente. ſed natura paulatim. Preterea rerum pricipia ſunt a deo ⁊ imediate. effectus vo cõſequentes ſunt ab ipſo mediãte natura. nihil autem eſt a deo imediate tm̃. Circa mũdi creationẽ quattuor erant errores. Quidam dicebant mundũ eternũ. Alij dicebãt mundum qdem factum. ſed habuiſſe materiale principium. ⁊ nõ eſſe de nihilo. Alij dicebant deum ſuperiores creaturas per ſe produxiſſe. ſed inferiores per miniſterium angelorum. Alij ponebant duo principia: ſicut manichei. vnũ. ſ. ſũme bonũ. ⁊ aliud ſumme malum dicentes. incorruptibilia eſſe a bono principio. corruptibilia a malo: Hos omnes errores excludit Moyſes. primum cũ dicit. In pncipio. ſecundũ ibi

Creau'tȝ^m quando dicit deus. 4. eum ſeq
tur. Celum ꝛ trãm. Tenendum eſt etiam
ꝙ deus omnia ſimul creauit nec aliquaȝ no
uam ſpẽȝ poſtmodũ addidit quando prius
nõ fecerit. vel in ſe. uel in ſuo ſil'ut boĩum
aĩmas vl' in ratiõe ſeminali ſicut patet ĩ his
que naturaliter nitroducuntur in eſſe. ꝛ hoc
eſt quod dicitur deum die ſeptima quieuiſ/
ſe. non quidem a laboꝛe. vel ab opere. ſed
a nouarum ſpecierum conditione. De ope
ribus vero ſex dierum dicunt quidam nun
quam in illis debere intelligi oꝛdinem tem
poꝛis ſed nature. qꝛ dicunt omnia ſimul tẽ
poꝛe fuiſſe facta: creata ꝛ diſpoſita. ac in ſu
is ſpeciebus diſtincta. Alij dicunt omnia
ſimul creata in materia. ſed non in tali foꝛ/
ma ſicut in diebus ſequentibus receperũt.
ꝛ hec opinio magis ſequitur vltimam litte
ram. ſed pꝛima magis ſequitur rationem
Deus enim dupliciter operatur. aliqua nã
qȝ facit mediante natura. ꝛ hec fiunt ſucceſ
ſiue. aliqua facit per ſe imediate. vt creare.
peccata dimittere gratiam infundere ꝛ hu/
iuſmodi. ꝛ talia fiunt incontinenti. ꝛ perfe
cte ꝛ complete. Cum ergo deus pꝛimoꝛdia
les res nõ pꝛoduxerit mediante natura. ſed
immediãte. ꝛ per ſe vĩ ꝙ in inſtanti fecerit
eas pfectas ꝛ completas tam in materia q̃ȝ
in foꝛma. Locue ſunt quattuoꝛ. he pꝛimiti/
ue rerum creature. Celum empyreum. an
geli. materia mundi ꝛ tempus.

De diſtinctione craturaꝝ in gnãli. C.2.

c Reatura mundi triplex eſt ſ. coꝛ/
poꝛalis. tm̃. vt elementa. Spũalis
tm̃ vt angelus. ꝯpoſita tm̃ ex his.
vt homo. coꝛpoꝛalis quoqȝ natura diſtin/
guitur in coꝛpoꝛa lucida. vt ſydera ꝛ opaca
vt terra. metalla. ꝛ huiuſmodi. atqȝ per ſpi
cua ſiue diaphana. vt aer ꝛ aqua. creature
quedam ſm̃ Grego. habent eſſe tm̃. vt la
pides. quedam viuere vt arboꝛes. quedaȝ
ſentire vt animalia. quedam intelligere vt
homines ꝛ angeli. Diſtinguitur autẽ mũ/
dus triplex. ſ. architypus. i. deus. ꝛ dicitur
ab archos quod eſt pꝛiceps. ꝛ typus quod
eſt figura. ideſt pꝛincipalis figura: qꝛ ipſe ẽ
exemplar mundi ſenſibilis. Item eſt mun
dus q dicitur macro coſmus. i. maioꝛ mun
dus: vt iſte mundus ſenſibilis. Item eſt
mundus qui dicitur micro coſmus. ideſt
minoꝛ mundus. vt eſt homo. De his tri/
bus Ioh. In mundo erat ecce pꝛimum. ꝛ
mundus per ipſum factus eſt ecce ſecundũ
Et mundus eum non cognouit. ecce tertiũ
Differentia eſt inter elementum ꝛ elemen
tatum ꝛ quintam eſſentiam. Elementũ eſt
pꝛimum componibilium: ꝛ non compoſi/
tum. vnde nec terra nec aqua. nec aer: nec
ignis purum elementũ eſt. ꝛ simplex apud
nos. qꝛ inter ſe inuicem iſta cõmiſcentur. ꝛ
maxime in ea parte vbi ſe contingunt. Ele
mentatum eſt quodlibet coꝛpus compoſi/
tum ex quattuoꝛ elemẽtis. 5^a. eſſentia ẽ coꝛ
pus per ſe differens ab omnibus elemen/
tis ꝛ elementatis. tam in materia q̃ȝ in foꝛ
ma tam in natura q̃ȝ in virtute non habẽs
in ſe contrarietatem. vnde nec cauſam coꝛ
ruptionis. Opera ſex dierum pꝛout Moi
ſes diſtinxit moꝛaliter ſic habentur. Signi
ficant. n. res create de nihilo impij iuſtifica
tionem. Firmamenti operatio. boni ꝓpo/
ſiti confirmationem. Aquaꝝ congregatio
coꝛdis adunationem. Syderum perfectio
exemplum bone operationis. Piſcium et
auium foꝛmatio ſtatum actionis ꝛ contem
plationis. Hominis plaſmatio. rectitudi/
nem intentionis. Poſt hoc vͦ ſequit̃ ſep
tima dies. eternitas. ſ. requies. Eſt locꝰ ſũ
mus. i. celum vbi ſola letitia. ꝛ eſt infimus
. i. infernus vbi ſola triſtitia. ꝛ eſt medius
i. mũdus in quo ſunt ſũma ſpanda. ꝛ infi/
ma metuẽda. Diabolus igitur a ſũmo coꝛ
ruit. ꝛ in infinitum detruſus eſt. qꝛ repan
dus non erat. Homo vͦ a ſũmo nõ ceci/
dit. in medio collocatus eſt vt eſſet ei locus
quo aſcenderet per iuſticiam vel deſcende/
ret per culpam. Item Vgo de ſctõ vic. di/
cit ꝙ eſt aliqs locus in quo ſoluȝ ꝛ ſummũ
bonum eſt. i. celum aliquis in quo ſolum ꝛ
ſũmuȝ malũ eſt. ſ. infernus aliquis ĩ quo ſo
lum malũ eſt. ſȝ nõ ſũmũ. ſ. purgatoꝛiũ ali/
qs in quo bonũ ꝛ malũ eſt. ſed neutꝝ ſum

inum .ſ. Mundus iſte.

De diſtinctione orbium tam celeſtium ꝙ̄ʒ elementorum. Capi. 3.

Corporalis mundi machina tota cō/ ſiſtit in duobus. ſ. in natura celeſti ⁊ in natura elementali. Celeſtis au tem diſtinguitur in tres celos principales. ſcilicet in celum chriſtalinum: ⁊ empireum ⁊ firmamentum. Intra firmamentū quod eſt celum ſtellatum continentur ſeptem or bes planetarum qui ſunt. Saturnus. Ju/ piter. Mars. Sol. Venus. Mercurius Luna. nomine auteʒ celeſti chriſtalini ſiue aquei intelligitur illa pars materie prime. que ſm phm formata eſt i duos orbes quo rum prior eſt primum mobile. Iſtorum or bium natura eſt ꝙ omnes mouentur excep to empireo quod quietum eſt. Natura vo elementalis in quattuor speras principaleſ diſtiguitur. ſ. Ignis Aeris. Terre ⁊ aque Spera ignis tria habet interſtitia .ſ. ſuper num quod vocatur igneuʒ ⁊ medium ⁊ in imum quod vocatur olympum. Similiter Aer tria habet interſtitia. ſuppremū quod vo catur ethereuʒ. ⁊ mediū ac infimū quod vo catur aereū. ⁊ in ſuppremo eſt calor lux ꝓp ter ſolis ꝓpinquitatem. Similiter eſt in in fimo. ſ. propter radiorum repercuſſionem a terra. In medio autem interſtitio ad qđ non pertingere poteſt repercuſſio radiorū eſt frigiditas ⁊ obſcuritas in quo dicuntur bitare demones qui detruſi ſunt in hūc ae/ rem caliginoſum. Ibi etiam ſunt tempe/ ſtates tonitrua grando. niues. ⁊ ſilia. Ex his collige ſeptē orbes terrā ⁊ aquā ambiē tes qui omnes poſſunt vocari celi. Iſtos autem excellit celum trinitatis ipſe deus: q eſt in omnibus ⁊ ſuper omnia. Diſtantia dictorum orbium ⁊ planetarum hec eſt. A terra vſqʒ ad lunam ſunt miliaria. 15625. h ſunt ſtadia. 1260. A luna vſqʒ ad Mercuri um ſunt miliaria. 7912. ⁊ ſemiſſe. A mercu rio vſqʒ ad venerē tantundē. A Venere vſqʒ ad ſoleʒ ſunt. 24433. A Sole vſqʒ ad martem ſunt miliaria. 15625. A marte vſ/ qʒ ad Jouem. 6812. A Joue vſqʒ ad Sa/ turnum tantundem. A Saturno vſqʒ ad firmamentū. 24427. Ex his colligitur ꝙ a tra vſqʒ ad celū ſtellaꝝ ſunt miliaria. 19575

De nā celoꝝ ⁊ ſupnoꝝ corpoꝝ. Ca. 4.

Celum eſt corpus purū natura ſim pliciſſimum eſſentia ſubtiliſſimum icorruptibilitate ſolidiſſimum: quā titate maximū. qlitate lucidū. diaphanitate ꝑſpicuū. materia puriſſimum. figura ſperi cū. ſitu locali ſuppmum. amplitudine crea/ turarum in ſe aliquarū ꝯtentiuū. Iſte ꝓpri etates tā celo ꝯueniunt empireo ꝙ̄ʒ primo mobili. Sʒ pmum hoc eſt celū empyreuʒ a motu eſt extraneū btōꝝ ſpūum hitaculuʒ ſpūaliter ſedes nuncupatur. Celo aūt criſta lino ꝯuenit ſpūaliter qđ eſt motu velociſſi/ mum: ac in inferiora virtutis influxiuum. Eodē mō dicendū eſt de firmamēto ꝙ plu rime ſibi conueniunt de proprietatibus ſu pradictis. ⁊ inſup eſt aquaꝝ diuiſiuū ac ſtel lis decoratū. Corpa celeſtia diuidunt̃ in lu centia. ⁊ nō lucentia ⁊ diaphana. Nam cor pus lucens eſt ſol qui ſolus inter ſydera lu cet: ſed non lucētia ſunt cetere ſtelle ⁊ pla/ nete que lumen ſuum a ſole mutuant. Cor pora vo diaphana ſunt omnes ſpere cele/ ſtes. Item ſpere celeſteſ cū mouent̃ nō mu tant locum: ſed mouentur in locis ſuis. ſu piora influunt in inferiora virtutē motiuaʒ vegetatiuā: ſenſitiuā ac o um gnābilium ꝓ ductiuā. Item lʒ careant qualitatibus ele/ mentaribꝰ. nō. n. ſunt calida vl' frigida ſic ca vel humida. tñ non influunt ſuper libe/ rum arbitriū. nec hñt virtutē imutandi ho minis voluntatē: lʒ bene imutent atqʒ diſ/ ponant ꝯplexionē hoīs aliqñ que voluntateʒ nō hñt cogere. ſed magis ⁊ minuſ in diuer ſis hominibus inclinare. Operantur quoqʒ corpa ſupiora diſtinctiuā cognitionē dierū ſm lumen ſolis: diſtinctionē menſiū ſʒ lu/ men lune. ac diſtinctionū annoꝝ ſm motuʒ ſolis in aliquo circulo: atqʒ diſtinctionem temporum ſm variarum curſum planeta/ rum. diſtantiam ⁊ curſum aſcenſum ⁊ de/ ſcenſum. retrogradationem ⁊ ſtatum. Cir culus quidem eſt in ſpera interſequens eq

noctium qui interſecatur ab eodem in du/
as partes equales: ⁊ vna medietas decli/
nat verſus ſeptentrionem: alia verſus au/
ſtrum. ⁊ dicitur ille circulus zodiacus a zoi
quod eſt vita. nam ſm̄ motum planetarum
ſub illa omnis vita ſub rebus inferioribus
eſt. vel dicitur a zodias quod eſt animal. qꝛ
cum diuidatur in duodecim partes equaleſ
quelibet pars appellatur ſignum. ⁊ habet
nomen ſpeciale a nomine animalis prop/
ter proprietatem aliquā conuenientem tam
i ſi qꝫ animali. vel propter diſpoſitionem
ſtellarum ſitarum in illis partibus admo/
dum animalis. Iſte vero circulus dicitur la
tine ſignifer. quia fert ſigna: vel quia diui/
ditur in ea. Ab Ariſtotele vero in hoc de ge
neratione dicitur circulus obliquus. vbi di
cit ꝙ ſm̄ acceſſum ⁊ receſſum ſolis in obli
quo circulo fiunt generationes ⁊ corrupti
ones in rebus. Nomina vero ſignorum. ⁊
ordinatio ⁊ numerus in his ver bus no/
tantur. Sunt aries. taurus. gemini. can/
cer. leo. virgo. Libraqꝫ. Scorpius, archi/
tencus. caper. amphora. piſcis.

De natura ſtellarum in communi
Capitulum quintum.

Stelle ſuppreme in firmamento fi
guntur. ⁊ cum illo ſemper mouen
tur. materia ſunt puriſſime. figura
ſperice. quantitate magne. apparentia par
ue. qualitate lucide. radiorum diffuſiue. re
rum inferiorum generatiue. a ſole illumina
tionē receptiue. tenebrarum expulſiue. quā
to nox obſcurior tanto plus ſui manifeſtati
ue. in preſentia ſolis ſui luminis occultati/
ue. tempeſtatis ⁊ ſerenitatis concitatiue. vi
arum nauigantium directiue. quanto ſoli
coniunctiores tanto in communi lucidio/
res ſed ſingule minus apparentes. vt patꝫ
in galinatia claritate quantitate differūt ac
virtute. Galinatia eſt multitudo paruarū
ſtellarum quaſi contiguarum illi loco orbiſ
vbi diffunditur lumen ſolis. Fit autem ec
clypſis cum ſe ſoli luna ſubnectit: vt tene/
bras efficiat. Nota ꝙ omnes ſtelle eclyp
ſantur. ⁊ hoc vel a ſeipſis: vel a terra: vel a
planetis. Planete enim dicuntur quando
qꝫ retrogradi. quandoqꝫ progreſſiui. quan
doque ſtationarij. prout in eclypſibus ſuis
diuerſimode mouetur. Planete ſunt ſyde
ra inter celum ⁊ terram errantia. firmamen
to contrarium curſum agentia. curſu quem
habent ab influxu primi mobilis mouen/
tur directe. ſed curſu proprio mouentur ob
lique non ſintilant. ſinguli ſuos colores ⁊
circulos habēt. ⁊ tamen. ⁊ circulos aliorꝫ
ingrediuntur. ⁊ iſtorum participant quali/
tatem cum ſole micantes occultantur. quan
to terre propinquiores: tanto circulos ha/
bent minores. quanto ſunt altiores. tanto
curſus eorum naturalis videtur eſſe tardi/
or. Corpa eorum non ſunt lucida. vel per
ſpicua. ſed opaca. Alioquin nō eclypſaren
tur ſe inuicem. Motus primi mobilis ſcili/
cet none ſpere ab oriente in occidentem re/
diens iterum in orientem dicitur ratiōalis
ad ſimilitudinem motus rationis in micro
coſmo quando ſit conſideratio a creatore ꝑ
creaturas rediens in creatorē. ⁊ ibi ſiſtē/
do. Secundus motus firmamenti ⁊ plane
tarum eſt huic contrarius ab occidente in
orientem rediens i occidentem. qui dicitur
irrationalis ſiue ſenſualis ad ſimilitudinē
microcoſmi qui eſt a corruptibilibuſ ad cre
atorem. ⁊ iterum rediens ad corruptilia.

De luce.
Capitulum ſextum

Vt eſt ait phs ſecundo de anima
actus lucidi ſm̄ quod lucidum. vn
de ſciendum eſt q lux eſt qualitas
actiua corporis luminoſi ſicut calor ignis.
Lux quoqꝫ dat eſſe intentionale corporibꝰ
vel coloribus ſicut intellectus agēs fantaſ/
matibus. dat eſſe intellectuale. Ipſa ē me
dium differens omnia que a celo in noſ de
ſcendunt. ipſa quoqꝫ mutuat corpus nō lu
cens a lucido. Ipſa eſt ſm̄ phm celi purpu
ra maleficiorꝫ inimica nauigantiū directō

oculus noctis facies omnium rerum. Lux
vt ait Augu. rectum habet inceſſum vt nul
lo modo incedat per curuum. hec omnibuſ
rebus ⁊ decorem tribuit. ⁊ abſq; illa cuncta
ſunt ignota. ⁊ abſcondita. motus enim ei⁹
eſt ſubitus. quia ſine mora replet omnia.
Nec in ſuperficie eſt corporis vmbroſi nõ
ſe perfundit niſi in corpore dyaphano. vn/
de ſecundum corporis groſſitudinem vel
ſubtilitatem magis ⁊ minus participatur.
lux enim ſine ſui diminutione vbiq; ſe dif/
fundit. Plures ꝓprietates lucis habes ſu
pra de ſole que illi conueniunt inquantum
lucet. Sciendum eſt ꝙ lux vocatur in cor/
pore luioſo lux ſed lumen prout eſt commu
nicans alijs.

De planetis in ſpẽ.

Capitulum. 7.

ſ Aturnus eſt a nobis remotiſſim⁹
frigidus ⁊ ſiccus. hoc intelligas in
effectu ſicut in alijs planetiſ. Ex vi
cinitate eius calor ſolis remittitur. Ex con/
iunctione eius cum Ioue clarus efficitur.
cum naturaliter ſit palidus nociuus ẽ. Ip/
ſo dominante tantam habet virtutem vt ſi
influat in inferiora. fetus naſcitur mortifica
tus aut debilis. Plus nocet retrocedẽdo
q̃; procedendo. Moratur ĩ quolibet ſigno
30. menſibus. ex quo ſequitur ꝙ curſum ſu
um complet. ſ. 30. annis. Iuppiter eſt cla/
rus. ⁊ quaſi ad inſtar lactis candidus in q̃/
litatibus eſt bene temperatus. quia calidus
⁊ humidus In ſuperiori parte aſſidue tem
ꝑat malitiam ſaturni cum aſcenderit in cir
culum ſaturni. contrahit palorem. l; ſit cla/
rus. In quol; ſigno moratur per annum.
⁊ ita complet curſum ſuum in. 12. annis.
Mars calidus eſt ⁊ ſiccus ⁊ ideo nociuus
ex proprietatibus ſuis homines incitat ad
bellandum ⁊ interpoſitione veneris. ⁊ Io
uis eius nocuitas reprimitur. Igneus ap
paret ⁊ radioſus. In quol; ſigno moratur
40 diebus. Sol dicitur octies maior terra
ſed ſm ptolomeum ẽ. 160. vicib⁹ maior ter
ra calidus ⁊ luminoſus. eclipſim patitur cõ
munis eſt omnibus. nube celatur ſolus p ſe
lucet. quod nulli ſideri magis competit. vñ
nomen accepit ſtellas illuminat. ⁊ tñ eas ꝑ
ſuam preſentiam ab apparentia ſui luminiſ
priuat. medius eſt planetarum. odioſus e/
gris oculis. ſ; amabilis puris. tempora di
ſtinguit. locis immundis non inquinatur
terreſtria conſolidat. gelida reſoluit. flores
aperit. fructus maturat corpora dyaphana
penetrat. non requieſcit. viſu retundit. va
pores eleuat. hemiſperia viciſſi perluſtrat
appropinquans nobis eſtatem facit recedẽs
vero hiemem efficit. oculus ẽ mundi ĩ quo
libet ſigno moratur. 30. diebuſ. ⁊. 10. horis
curſum per annum facit motu proprio. ſed
diem perficit motu primi mobilis. Venus
ẽ lucidus calidus ⁊ humiduſ malitiã Mar
tis tẽperat. ſemꝑ comitatur ſolẽ. ſed cũ pre/
cedit dr̃ lucifer qñ ſequitur dr̃ veſper colorẽ
h; candentẽ ⁊ refulgentem electro ſimilem.
Inter ſidera plus ſplendet. cõplet curſum
ſuũ in. 348. diebus. Mercurius ſemꝑ cum
ſole graditur. nunq̃; ab eo plus. 30. gradi/
bus diſtans. colorẽ habet radiantem. raro
ꝓpter vicinitatem ſolis cernitur eloquẽtia
ſub ipſo eſt aquis dicitur dominari. ⁊ precẽ
ſeminibus curſũ cõplet. 338. diebus. Luna
noctem illuminat. lumen mutuat. augmen
tum patiẽ. ⁊ detrimentum. Inſima ẽ inter
planetas eclipſim patitur. ⁊ efficit maculas
habet propter coniunctionem eius quam
cum inferioribus habet ſcilicet cum terra.
Item corniculata interdum apparet ex eo
ꝙ pars eius non illuminata a nobis abſcõ
ditur. Item regina celi appellatur quia ſol
tãquã medius planetarum participat ꝓprie
tates omnium. ⁊ eas ad lunam cum lumi/
ne ſuo trãſmittit. Ipſa enim luna queccũq;
a ſole ſicut recipit ita influit. Vnd̾ quia per
eam tali modo virtutes planetarum recipi
mus merito. Regina celi vocatur. His vi/
ſis patet ꝙ quando luna prima intenditur
optimum eſt ſemina iacere. quia tunc virtu
tes planetarum quas ĩ inferioribus influit col
ligit frigida ẽ ⁊ hũida. ſolẽ ꝑcedẽs minuiẽ

ſed ſequēs creſcit. ⁊ ab eo elongať acceſſus ⁊ receſſus maris p eam cauſatur. Signa autē zodiaci quolibet menſe percurrit.

De natura elementoꝝ. Cap. 8.

Ignis conſumit ⁊ interminat in ſimilitudinem ſuam ſibi appropinquantia conuertit. motum facit de centro ad circunferentia. arder ⁊ lucet i materia aliena ſed non in ſua ſpera. Inferiora reducit ad ſupiora. qꝛ reſoluit terrea i aquoſa aquoſa in aera. aera in ſe. Mollificat dura ⁊ indurat. mollia ſubtiliat. vt pꝫ i reſolutione glaciei ⁊ condenſat. lutum depurat vt rubiginem in auro. ⁊ corrumpit ſicut ea que conſumit. frigefaciat per accidēs. vt pꝫ in aceto. eſt ⁊ penetratiuus. cōicatiuus. ⁊ diuiſiuus. Item ignis in ſpera ſua non lucet quia compactus non eſt. Nullum enim corpus dyaphanum lucet. ſed potius eſt illuminabile. Sed etiam ignis in ſpera cōpactus eſſe eclypſaret omnes ſtellas que ſupra ipſum ſunt. Ignis vero hic lucet apud noſ propter materiam coadunatam in qua eſt. hoc pꝫ. qꝛ vna candella alteri oppoſita vmbram facit. Aer eſt ſubtilis. mobilis perſpicuus per inſpirationem ⁊ reſpirationē. Caloris cordis temperatiuus. decoratur volatilibus. locus impreſſionum manſio ſpirituum damnatorum eſt ⁊ alterabilis. leuis atqꝫ rarus. non lucet. ſicut nec aliquod corpus dyaphanū ſed eſt illuminabilis. Aqua ſuper celos eleuatur. piſcibus decoratur. tēpeſtatibus ſubijcitur omnis fontes ⁊ flumina ad mare continuantur. ad locum vnde venerunt reuertuntur. Aeri prebet aqua informationem volatilium ornamentuꝫ ⁊ vegetalibus nutrimentum. ⁊ optime. eſt terminabilis termino alie nō. ſed minime termino proprio. Aqua corpus eſt dyaphanū omnibus eſt communis in chriſtallum cōgelatur iridem vel ioni in nubibus cauſat. ſordes purgat ortos irrigat. febriſcitantes ſua frigiditate ⁊ humiditate delectat. naues vehit. lumen recepit. ad ſuum principium recurrit loca vacua ſubijcit. lapides cauat. ignem extinguit. ⁊ olim mundum purgauit. In mari rubro populo dei ceſſit de latere xpi fluxit. hanc xps in vinum mutauit. ac de ipſa baptiſmi materiam ordinauit. Terra inter alia ela eſt infinita. nigra magis deſpecta. ponderoſa. rotunda. elementis alijs circundata. mater fructuum radix plantarum. nutrix animalium edificiorum fundamenta. mortuorum receptaculuꝫ. machine mundialis centrum. concludit in ſe infernū frigida. ſicca opaca. corporis humani materia. Seruat metalla centro. motum centruꝫ ex vaporibus ſuis concutitur. incluſis herbis ⁊ floribus albet. ⁊ decoratur. cōtra eam motu circulari celum cum ſideribus voluiť ab hominibus ⁊ iumentis calcatur. horum terre quedam competit ſecundum eſſe ſuuꝫ quedam ſecundum ſitum. quedam ſecundū contemptum quedam ſecundum ornatum quedam ſecundum vtilitatem.

De impreſſionibus aeris.
Capitulum. .9.

Commetes lꝫ appareat quaſi ſtella non eſt tñ aliud qꝫ vapor inflāmatus a vicinitate ignis. Hic comas luminis fundit. ⁊ dicitur ſignare mutationem regum. aut bella. aut peſtilentias. Corona eſt albus circulus. qui quandoqꝫ apparet circa ſolem vel lunam. aut ſtellas alias. ⁊ cauſatur ex reliquis nubium per planetarum radios attractis ⁊ illuminatis. talis etiam circulus figura eſt ſerenitatiſ. Aſſub duplex eſt aſcendens. ſ. ⁊ deſcendens. aſcēdens fit ex vaporibus inflammatis i ſupremo aeris. ⁊ videtur aſcendere ſicut ſi euolarent ſintille de fornace. Aſſub vero deſcendens eſt ignis retentus in nube. qui tamen expellitur obuiante nube frigida. ⁊ cadit cōtinue. propter quod ue qꝫ ſtella cadens ſit lōga. quia reliquit eius veſtigia poſt ſe. Nubes fiunt quando a virtute ſolis extrahuntur humores. ſeu vapores de aquis ac paludib⁹. ⁊ locis humidis. ⁊ ferunt ſurſū. Nebula ē id qđ ex nubib⁹ aquā pluētib⁹ relinqtur ⁊ iđ nebula ſm Ariſto. ſignū eſt ſerenitatis. Caligo eſt vapor tenebroſus. que vulgo appellatur nebula. Iſte vapor

non eleuatur: ſed priuſqꝫ conuertatur i nubes vel in pluuiam deprimitur. ⁊ remanet iuxta terram. Ros eſt id quod deſcendit ex vapore paruo. ⁊ in deſcenſu ſuo tardatur in paruis minuciis. pluuia eſt aqua deſcendens ex nubibus reſolutis. velocitatem habens ſue deſcenſiōis. ⁊ hoc guttatiꝫ: Pruina ex vapore rorido que congelatur anteqꝫ ex ipſo reſoluatur aqua. Nix generatur in nube calidiſſima. cuius cōgelatio ſimul fit cū conuerſione in aquā ⁊ ideo partes eius non inſpiſſantur. Grando generatur ex nube calidiſſima virtute ſolis multum eleuata. que poſtqꝫ in aquam reſoluitur. tunc demū i medio iterſtitio ꝯgelatur. Tonitruum eſt ſonus vaporis ſicci egredientes de nube humida vel in nube frigida ⁊ humida. ⁊ ſcindit quicquid inuenit. Iris eſt lumen ſolis receptum in nube concaua ⁊ aquoſa ac ſoli ex aduerſo oppoſita. Glacies eſt aqua congelata. Ventus eſt vapor terreus ſuperiora tranſcendens: ⁊ aerem fortiter ꝑcutiendo impellens. Venti ſunt quattuor principales. ſ. Subſolanus ab oriente temperatus habens a dextris vulturnum deſiccantem. ⁊ a ſiniſtris currum nubes generantem. Item meridie eſt auſter calidus: q flumina gignit ⁊ pluuias largas habens a dextris affricum calidum. ⁊ a ſiniſtris notum temperatum quidem. ſed peſtilentias inducentem. Item a ſeptentrione eſt aquilo frigidus habens a dextris grecuꝫ niues facientem ⁊ grandines a ſiniſtris boreā nubes conſtringentem: ac pluuias prohibentem. Item eſt zephirus flores producens. habens a dextris circium tempeſtates. ac pluuias ac tonitrua generantem a ſiniſtris fauonium in oriente nubila. ſed in meridie ſerena facientem. Turbo eſt ventus egrediens de nube in ſeipſum ⁊ egrediens: vel duo venti lateraliter ſibi orientes. ſeſeqꝫ iuxta terram orbiculariter inuoluētes. Terremotus eſt vapor groſſiſſimus extractus de profundo terre: non potens exire propter ſuperficiem terre ⁊ illius ſoliditatē ſicqꝫ coartatus in interioribus concauitatibus

De tempore.

Capitulum. x.

Empus eſt menſura motus primi mobilis: ⁊ hoc patet: q2 hic eſt tempus ⁊ non in celo ſm ſuam ſubſtātiam: q2 hic mutantur omnia. ⁊ non ibi. hic ē. n. nunc hiems: nunc eſtas: nunc pax. nūc diſcordia: nunc tranquilitas: nunc tempeſtas. Mutabilitas rerum oſtenditur i hoc ꝙ ea que precipue mundus amplectitur. i. ſapientia ⁊ potentia in oriente ceperunt. ⁊ terram habitabilem percurrerunt vſqꝫ ad occidentem. in ſignum ꝙ omnia tendūt ad occaſum. Nam ſtudium ſapientie cepit in Egypto. poſtea fuit in grecia. poſt hoc Rome. deinde in Francia ⁊ in Anglia. Similiter regna primo fuerunt in oriēte. poſt in Grecia. poſt apud Romanos. nunc poteſtas imperii reſidet in germania. Propterea Jacobus comparat vitam noſtram. et hec mutabilia vapori. Salomon ſono. Iſaias baculo harundineo. ⁊ liber Regū aq̄ dilabenti. Differentia eſt inter tempus et euum ⁊ eternitatem. Nam tempus habet principium ⁊ finem. Euum caret fine. ſed non principio. Eternitas caret vtroqꝫ termino. quia eſt menſura interminata. Iſte ſunt etates mundi. Prima eſt ab Adaꝫ vſqꝫ ad Noe. habens iuxta hebreos anos 1656. ſed ſecundum. 72. interpretes habent 2242. Secunda eſt a Noe vſqꝫ ad Abraham habens ſm hebreos annos. 292. ſed ſecundum 72. 1072. Tertia eſt ab Abrahaꝫ vſqꝫ ad Dauid. habens annos ſm hebreos. 672. ſed ſecundum. 72. 1130. Quarta ē a Dauid vſqꝫ ad tranſmigrationem Babilonis: habens annos ſm Hebreos. 473 ſed ſm. 72. 485. Quinta eſt a tranſmigratione Babylonis vſqꝫ ad chriſtum habēs annos ſm hebreos. 585. ſed ſm. 72. 578. Igitur ab exordio mundi vſqꝫ ad chriſtuꝫ ſm hebreos hēm9 ānos. 3952. ſꝫ ſm hiero.

eſt hec computatio. ſm lxx. 72. quos greci
ſequuntur. 5508. Euſebius autem quem
Oroſius ſecutus eſt inter vtroſqꝫ incedēſ
numerat annos. 5198. quos pene omnes
latini ſequuntur Sexta etas eſt a chriſto vſ
qꝫ ad finem mundi. Septima eſt quieſcen/
tium. ⁊ cōcurrit cum ſexta. Octaua eſt re/
ſurgentium. Porro ſm hebreos in prima
etate ſunt generationes. x. In ſecunda. x.
In tertia. 14. In quarta. 17. quas tm̄ Ma/
th. gratia miſterij. 13. ponit. In. 6. 13. Eta
tes hominis ſunt iſte. 6. Prima eſt infan/
tia a natiuitate vſqꝫ ad. 7. annos. Secunda
eſt pueritia vſqꝫ ad. 14. annos. Tertia eſt
adoleſcentia a. 15. annos vſqꝫ ad. 28.
Quarta eſt iuuentus a. 28. vſqꝫ ad. 49.
Quinta eſt ſenectus. a 50. vſqꝫ ad. 78.
Sexta eſt decrepitas ab anno. 79. quo/
vſqꝫ vita finitur. Dignitas dominici diei
notatur in hoc qꝫ fuit prima dierum. Item
vt dicitur erit vltima dies. Item nox illam
non preceſſit. Item nox illi non ſuccedit.
Item celum ⁊ terram in ea ſunt creata. itē
angelus in ea conuerſus eſt ad deum. Itē
primo data ſunt in eis filijs Iſrahel man/
data. vt dicit Origenes. Item in ea chri/
ſtus natus eſt. Item chriſtus in ea ſurrexit
Item in ea ſpiritus ſanctus datus eſt apo/
ſtolis. Itē omnes in ea reſurgemus atqꝫ
iudicabimur. Item in ea continuandū eſt
perpetuo in laude dei.

De angelis in communi.

Capitulum .xi.

a Ngelus eſt ſm Damaſcenum ſub
ſtantia intellectualis ſemper mobi
lis arbitrio libera incorporea deo
miniſtrans. immortalitatem ſuſcipiens ſꝫ
gratiam non naturā. Subſtantia ponitur
in hac diffinitiōe pro genere: ⁊ ponitur hoc
ad differentiam accidentis. Intelligitur
etiam ſubſtantia qualitercunqꝫ compoſita.
ex eo quod eſt ⁊ quo eſt. Intellectualis di/
citur potius q̄ꝫ rationalis. quia ratio ē vir/
tus collatiua cauſe ⁊ cauſatum. ⁊ ideo com/
poſita. vt omnis homo animal: ſor. et cetera.
Syllogiſmus nihil aliud eſt q̄ꝫ diſcurſus a
cauſa in cauſatum. Intellectus eſt de ratio
ne ſui. nec compoſitionem habet ⁊ collecati
onem. ſed eſt ſine inquiſitione ⁊ compoſiti
one. ⁊ ideo competit nature magis ſimpli
ci pro differentia vt eſt angelus. Ratio au
tem differentia eſt nature minus ſimplicis
ſcilicet hominis ſemper mobilis: non dico
de loco ad locum. ſed mobilitas dicit hic tri
plicem mobilitatem in angelo. ſcilicet natu
re intelligentie ⁊ voluntatis. Mobilitatē
enim habet nature. q2 omne creatum ver/
tibile eſt in nihilum: niſi manu omnipoten
tie diuine cōtineatur. Mobilitatem intelli
gentie habet: q2 licꝫ in angelo non ſit viciſſi/
do intelligentie quo ad ſcita in verbo: cum
deiformē habeat intellectum ſm Dionyſiū
poteſt tamen in eo eſſe viciſſitudo intelligē
tie quoad cognitionem rerum in ꝓpria na/
tura: ⁊ quo ad diſcenda. ⁊ hoc eſt quod di/
cit Augu. qꝫ omne creatum habens intelle
ctum intelligit vnum poſt aliud. Item ī vo
luntate mobilis eſt angelus: quia nō ſimul
vult hoc ⁊ illud. Item poteſt dici mobilis
motu dilectionis. Arbitrio libero hoc non
dicitur propter reflexionem ad bonum in/
differenter: ⁊ ad malum. ſed propter libe/
ram electionem eorum que voluerit. vnde
bonus angelus ſemper eligit libere bonū:
⁊ angelus malus libere ⁊ ſine coactione eli
git malum. Incorporea ſubſtantia dicitur.
quia angelus habet proprietatem corporis
non naturam. ſcilicet in loco contineri. Cū
enim corpus ſit in loco circumſpectiue ⁊ dif
finitiue eſt angelus diffinitiue ī loco. Deo
miniſtrans. Miniſterium hic ponitur pro
quocunqꝫ obſequio. ⁊ ſm hunc modum tā
aſſiſtentes q̄ꝫ miniſtrantes q̄ꝫ etiam demo
nes miniſtrant. Immortalitatem ſuſcipiēſ
ſm gratiam non naturam. quia rediret in
nihilum niſi per gratiam conſeruatiōis de
tineretur. Angelo attribuuntur quattuor.
ſcilicet eſſentia. ſubtilitas. intellectus. ꝑſpi/
cacitas. libi ar. facultas. diſcretio pſonalis
In ꝑmis trib' ꝯuenit aīa cū āgelo. In 4°
nō. q2 aīa nō ē pſona. hꝫ ēt alia tria āgelus

ſcilicet virtuoſitatē in operando officioſita/
tem in miniſtrando imutabilitatē poſt elec
tionē. ſiue in bono. ſiue in malo. Differen
tie quattuor aſſignantur inter angelū ꝛ ani
mam. Prima ꝛ principalis ē penes eē na
turale. quia anima eſt vnibilis corpori. etiā
actu ſeparata. angelus non. ſecunda ē pe/
nes eē logicum. i. diffinitionē. q2 aīa rōna/
lis eſt. ſed angelus intellectualis. Aīa eniꝫ
apprehendit inquirendo ꝛ cōferendo ange
lis vero intuendo. tertia ē penes eē meta/
phiſicū. i. ſepatum a materia ꝛ a motu quia
angelus nō habet paſſibilitatem. niſi reſpe
ctu ſuperioꝝ. aīa vero reſpectu inferiorū.
quia innutitur a ſenſibilibus. quarta eſt pe
nes eſſe theologicum. q2 anima vertibilis
eſt a bono i malum. ꝛ econtrario. angelus
vero nō quia manet in eo ad quod ſe conuer
tit. ſiue bonum ſit ſiue malum. Angeli eniꝫ
ſunt oēs ſimiles in eo ꝙ immortales inuiſi
biles. indiſſolubiles. ſimplices. diſcreti p/
ſonis. incōmutabiles. icōicabiles ſūt alteri
nature. ſed diſſimiles ſunt in doniſ gratie ꝛ
nature. Preterea dicit Dio. ꝙ in oī natu/
ra ſpirituali creata aliud eſt eſſentia aliud ē
virtus aliud eſt operatio.

De diſtinctione celeſtium hierarchiaꝝ.

Capitulum. 12.

Ierarchia triplex ē. ſ. ſupceleſtis.
b celeſtis. ꝛ ſubceleſtis. Supceleſtis
eſt in tribus perſonis. vt quidā di/
xerunt. ꝛ male. q2 ſm Dio. hierarchia di/
cit ordinem. ꝛ ille abſolute non ē in tribus
perſonis. ſed tm̄modo ordo nature. Cele/
ſtis eſt in ordinibus angeliciſ. Subceleſtis
in hoibus ſanctis. Porro hierarchia cele/
ſtis diuiditur in ſuperiorem mediam. ꝛ iſe
riorem. Superior continet tres ordines. ſ.
cherubin. ſeraphin ꝛ tronos. quorum pri/
mi conſiderant dei bonitatem. ſecundi dei
veritatem. tertij dei equitatem Item in pri
mis deus amat vt charitas. In ſecūdis no
ſcit. vt veritas. In tertijs. ſedet. vt equitas
Media continet dominationes principat9
ꝛ poteſtates quorum primi regūt officia an
gelorum ſequentes capitibus preſunt po/
pulorum. Vltimi poteſtatem coercent de/
monum. Iteꝫ in primis deus dominatur.
vt maieſtas in ſequentibus regit. vt princi/
patus. in vltimis tuetur vt ſalus. Inferior
hierarchia ſimiliter cōtinet tres ordines. ſ.
virtutes. archangelos. angelos. ad quorū
priores pertinet miraculoꝝ operatio. Ad
ſecundos maiorum negociorum denuncia
tio. Ad tertios humane cuſtodie ſollicitu/
do. In primis deus opatur vt virtus. In
ſecundis de9 reuelat. vt lux. In tertijs mit
tit vt inſpirans. Hec dicta ſunt ſm beatuꝫ
Grego. ꝛ ſm Ber. ſed ſm Dio. Virtu/
tes ſunt medius ordo ſecunde hierarchie ꝛ
principatus primus ordo tertie hierarchie.
Hic attendendum ꝙ in qualibet trium hie
rarchiarum premiſſarum notatur trinitas
diuinarum perſonarum. vt pꝫ in celeſti hie
rarchia tā ſuperiori qꝫ media qꝫ et iſeriori.

De proprietatibus angelorum.

Capitulum. 13.

Angeli ſm Iſidorum ſunt ſpiritua
a li ſubā facti ante omnem creaturaꝫ
creati natura mutabiles conditi. ſꝫ
contemplatione imutabiles facti animo im
paſſibiles. mente rationales felicitate ſecu/
ri. futuroꝝ preſcij. iuſſi mundum regunt.
miſſi corpora aerea ſumunt in celeſtibus cō
morantur Ber. de eodem. Inueſtigemus
inueſtigabilia. ꝛ primo ſpūs eſſe potentes
glorioſus beatos diſtinctos in perſonis diſ
poſitos in dignitate ab initio ſtantes in or/
dine ſuo perfectos in gn̄e ſuo. immortalita/
tes perpetuos. mente puros. affectu beni/
gnos religiōe pios. vnanimitate indiuiſos
pace ſecuros. diuinis laudibuſ ꝛ obſequijs
deditos. Item ſm Ber. In angelis eſt di
gnitas creationis gratia. confirmationis.
amor creatoris viſio diuinitatis. eſt et i an/
gelo per oīa. ſicut ſupradictuꝫ ē eſſentie ſub
tilitas. intelligentie perſpicacitas. liberi ar/
bitrij facultas. agilitatis velocitas prom/
pte omnes obediunt. maiores ſine elatio/
ne preſunt. minores ſine vitio ſubſunt.

quí ad exteriora exeunt. ab interiori cõtem/
platione nõ recedunt. omnem veritatem i/
ferioꝝ ſuperiores participant. non ecõtra.
Qui excellunt in natura precedũt in grã ⁊
gloria. In eodẽ ordine alij eſſe alijs digni
ores duplicem habent viſionem. ſ. maturã
⁊ veſpertinam. Illuminationes quas a ſu
perioribus recipiunt alijs tribuunt.

De ꝓprietatibus et officijs ſingulorum
ordinum.

Capitulum. 14.

Proprium eſt ſeraphin in amore ar
dere. alios ad incendium diuini a/
moris promouere. ⁊ deum ordina
re formam diligendi tribuere. Iſti immedi
ate deo iunguntur. ⁊ ideo purius ⁊ ſancti⁹
in ipſos operationes theophanie deferunt
ad aliud quoqȝ extra amatum non diuertũt
Cherubin quoqȝ primo ⁊ principaliter re/
lucent diui luminis radio pro eo ꝙ vicini⁹
diuine ⁊ prime veritati iunguntur. Horuȝ
officium eſt promouere homines ad diuinã
cognitionem. ideo dñr pre ceteris lucere. qr
plenitudinem luminis quam ſuſcipiunt alijs
inferioribus communicando transferunt.
Throni dicuntur eo ꝙ in eis dominus ſe/
deat. ⁊ iudicia ſua per eos determinat. In
his ergo precipue relucȝ rectitudo diuini iu
dicij. Hi quoqȝ veritatem dei quam ſupra
ſe accipiũt ad iferiores tranſfundunt. Do/
minationes dñr eo ꝙ ceteris angelis domi
nantur ⁊ ab omni oppreſſione ſunt liberi ⁊
nulli inferiori ſubijciuntur. Horum offici
um ſm Grego. eſt i bello ſpirituali inſtru
ere qualiter oporteat prelationis officiũ ex/
ercere. ⁊ qualiter debeant ſubditis domina
ri. Horum officium eſt ſm Dio. timore
ſeruili depoſito in deum moueri. ⁊ inceſſã/
ter ei famulari. Principatus ſubditis an/
gelis preſunt. ⁊ eos ad miniſterium diuinũ
explendum diſponunt. Ad hos pertinet ſȝ
Dio. vniuerſale regimẽ vnius regni ⁊ gẽ
tis ducere ad ei ſimilitudinem. Miniſteri/
um quoque eorum eſt ſm Grego. docere
homines. exhibere rẽuerentiam vnicuiqȝ
ſecundum gradum ſuum. Horum etiam
officium eſt promouere homines. vt non ꝓ
pter vtilitatem propriam ſed propter ſolius
dei amorem ⁊ honorem faciant iuſticiam.
Poteſtatibus ſm Iſido. virtutes aduer/
ſe ſubiecte ſunt ne mundo tantum noceant
quantum cupiunt. Horum officium ſm
Grego. eſt illos qui in ſpirituali certami/
ne deſudant confortare. ⁊ ne ſpirituale re/
gnum amittant defendere. Et ſm Dio.
ad ipſos ſpectat angelos inferiores quan/
tum poſſibile eſt diuine potentie conforma
re. virtutes ſũt infatigabiles ad executionẽ
faciendorum ⁊ robuſti ad perceptioneȝ mu
nerum. Horum officium eſt ſm Dioni.
docere prelatos vt facile ⁊ perſeuerãter ad
officium prelationis pertinet exequantur ⁊
ſpiritualia onera ſuſtineant patienter. Iteȝ
per iſtos fiunt. ⁊ virtutes faciendi mirabi/
lia perfectis conceduntur. Archangeli ſum
mi nuncij nuncupantur. ⁊ ſumma nunci/
ant. Horum officium eſt ſm Grego. de
his que pertinent ad promotionem fidei.
vt de natiuitate chriſti. ⁊ de factis eius ho/
mines expedire. ⁊ demones ab hominib⁹
remouere ſm Dio. prophetias reuelare.
Iſti illuminationes quas a ſuꝑioribus
ſuſcipiunt inferioribus annunciant ⁊ per
eoſdem nobis. Angeli ſunt in celeſti diſpo
ſitione vltimi ⁊ hominibus magis propin
qui. Angelus nomen eſt officij. non natu/
re. Iſti minora nunciant ⁊ homines ad
diuinam cognitionem ducunt. ⁊ vt iuſte vi
uant inſtruunt. Hi ſe ſurſum extendunt ꝑ
dilectionem dei. ⁊ in ſemetipſis firmantur
per cuſtodiam ſui. ac ſub ſe progrediuntur
ad auxilium proximi. Nos autem aſſimila
ri debemus ſeraphin per charitatem. Che
rubin per cognitionem thronis per equita/
tem dominationibus carnem ſpiritui ſub/
iungando. principatibus reuerentiam ma
ioribus exhibendo. poteſtatibus temptatio/
nibus diabolicis reſiſtendo. Item de/
bemus aſſimilari virtutibus per compaſ/
ſionem. archangelis per inſtructionem.
angelis per obſequij exhibitionem.

De cognitione ⁊ motu angelorum.
Capitulum. 15.

a Angeli cognitionē habent matuti
nā. hoc eſt cognitionem reꝝ i ver
bo. Item veſpertinam. i. cognitio
nem reꝝ in ſe. Itē meridianam. i. aptā dei
viſionem. Eſt ⁊ alia cognitio angelica. pro
ut maiores iudicant minoribus que per di
uinas theophenias perceperūt. Theophe
nia vero ē oſtenſio alicuiuſ cognoſcibilis ꝺ
deo ꝑ illuminationem de deo venientem.
⁊ hoc pōt eſſe. vel in ſymbolis. vel facie ad
faciem. Nota ꝙ angelus in cognitione re
rum in ꝓpria natura cognoſcit plura ſimul
habitu. non actu. Circa incarnationem et
paſſionem xp̄i ſciuerunt angeli ſubām facti
ſed non omnes circunſtantias. vt quare vł
quō. Preterea quecunqꝫ angeli cognoſcūt
remota ſicut ꝓpinqua. qꝛ cognitio eorum n̄
per ſenſum. ſed per intellectum eſt. Status
angeli triplex eſt. ſ. innocentie gratie. ⁊ glo
rie. Diſtinguitur motus angelorum tripli
citer ſm Dio. circularis rectus ⁊ obliquuſ.
Circularis eſt ab eodem in idem ⁊ contra
idem centrum immobilem. hunc motū ha
bent angeli qui immediate recipiunt illumi
nationes a deo. ⁊ per illas reuertuntur ad
deum. Iſtud autem conuenit ſuperiori hie
rarchie tantum. Itē motu recto mouentur
quando procedunt ad prouidentiam ſubie
ctorum recte omnia tranſeuntes. ⁊ ibi non
reuertuntur ab eodem in deum. ſed ꝺ vno
ad aliud. Item eſt in angelis motus obli
quus quando cognitionem inferiorum qui
bus prouident reflectunt in deum principi
um ⁊ finem pulchri ⁊ boni. Nota drām in
ter aſſiſtere ⁊ miniſtrare. quia aſſiſtere ē fa
ciem contemplari. ſic aſſiſtunt omnes boni
angeli. Item aſſiſtere eſt immediate recipe
re illuminationes a deo. ſic aſſiſtunt tm̄ treſ
primi ordines. Item aſſiſtere eſt appropin
quare deo ⁊ extraneum eſſe ab exterius miſ
ſione ſic aſſiſtunt quattuor primi ordines.
Miniſtrare vero eſt nunciare pro tempo
ris opportunitate. vel operari ſecundum
officium. eſt enim miniſtrare nuncij vł offi
cij. Erratum eſt circa motum angeloꝝ̄ tri
bus modis. Dicebant enim quidam phi ꝙ
angeli nunqꝫ mouentur. ſed mouent ſpe
ras. ⁊ per eas voluntates hominum. Iteꝫ
dixerunt quidam alij ꝙ angelus ſit in plu
ribus locis etiam vbicunqꝫ ſi voluerit. Itē
dixerunt alij ꝙ angeluſ ſic venit de fine ſpa
cij ꝙ non tranſit media. ſed tranſilijt. Illō
quoqꝫ pretermittendum non eſt ꝙ vnuſqſ
qꝫ ordo ab eo denominatur ſecundum ꝙ re
ſpectu inferiorum ordinum aliquid excellē
tius accedit in munere.

De prelatione angelorum.
Capitulum. 16.

p Reſunt quidam angeli regionibuſ
vt dr̄ Daniel 7°. Princeps greco
rum ⁊ princeps pſarū ⁊c. Quidaꝫ
vero preſūt eccleſijs. Apoc. 2. Angelo ephe
ſi eccleſie ſcribe. Itē alij preſunt perſonis.
Actuū. 12. Angelus Petri credebat ad ho
ſtiū ſtare quidā etiaꝫ ſpiritus maligni dn̄r
vitijs preeſſe. vn̄ vocatur aliquis ſp̄us ſup
bie ⁊ luxurie. ⁊ huiuſmodi. Quod autē pre
lationes permaneant. vł ꝙ ceſſent poſt hāc
vitam. Sciendum eſt ꝙ hierarchie ſemper
ſtabunt quantum ad inſtantiam beatitudi
nis. ⁊ quantum ad gradum dignitatis. et
nobilitatem doni gratuiti ac nature. Ceſſa
bunt prelationes angelice ad hominis ⁊ ad
angelos. quo ad actum regiminis ſecundū
gubernationem mundi ⁊ electorum ſecūdū
viam ad patriam. Prelatio autem in de
monibus. quo ad officiū inſultādi ⁊ irridē
di. ⁊ ſecundū ꝙ vnus ꝓuocat alterum i ma
litia ⁊ hoc non deſtruetur pſal. 73. Supbia
eoꝝ qui te oderunt aſcēdit ſemp. nec deſtru
etur quo ad malitiā ⁊ naturā. Ceſſabunt āt
eoꝝ prelationes quo ad officium tentandi
eos qui ſunt in via. In hominibus etiā ꝑ
lationes euacuabunt. quia erunt decani cē
turiones chiliarche ⁊ huiuſmodi. In creatu
ris ſimiliter ceſſabunt prelationes. qꝛ ſupe
riora nō mouebunt tunc inferiora ſicut mō

De cōfirmatione angeloꝝ. Cap. 17.

c Onfirmationē hꝫ angelus ex trib⁹
ſ. ex nā. gr̄a ⁊ gloria. Ex natura, qꝛ

natura ſpiritualis ſemel tantum vertibilis
eſt vel in bonum vel in malum niſi ex vni
one vnius cum altero. ſicut pꝫ i aia. que dū
eſt in corpore pōt mutari ſepius de bono in
malum. ⁊ contra. ſoluta vero non. Huius
autē rō eſt. quia natura ſpiritualis ꝓpter ſu
am ſimplicitatem ſe totam cōuertit ad id qđ
elegit quod non facit natura vnita. qꝛ habet
corpus retrahens. Ex grā ſimiliter habet
confirmationem. qꝛ ſi aliqd connectitur ſta
bili eterno vinculo ꝑpetuo illa connexio ſē
per manet. Sic angeli colligati ſunt ſtabili
eterno. ſ. ƌ hoc vinculo indiſſolubili. ſ. cha
ritatis. Apꝰ. 13. Charitas nunq̄ꝫ excidit.
Ex gloria quoqꝫ hñt cā. quia cum habeant
per gloriam qui eſt forma complectiua an
gelici deſiderij nō vagantur extra ipſum vt
querant quicq̄ꝫ illo melius vel deſiderabili
us atqꝫ iocundus. Nihil enim in creaturis
inueniunt quod poſſet eos a fonte diuine dul
cedinis auertere. Tenendum ē itaqꝫ ꝙ an
geli boni ex libertate arbitrij ad deū. cōuer
ſi ſtatim fuerunt ꝑ grām ⁊ gloriam in volū
tate cōfirmati fideles ac felices effecti. atqꝫ i
rōne illuſtrati. vt non ſolum cognoſcerent
res in proprio genere. ſed etiaꝫ in arte hoc
eſt in verbo. filius enim dicit̄ eſſe ars p̄ris
ꝑ quam operatur. Acceperunt autē in ſe ꝑ
fectionem in virtute operatiua ſiue exequā
tur illam aſſumpto corpore. ſiue alias. atqꝫ
perfectionem in virtute contemplatiua qua
quoqꝫ mutantur intra deum currunt.

De cuſtodia angelorum.

Capitulum. 18.

Angeli nobis ad cuſtodiam depu
a tati tenent nos ſtantes ne cadamꝰ.
⁊ cadentes nos adiuuant vt ſurga
mus. nec vnq̄ꝫ nos deſerunt etiā peccātes
quia ſint ſemper pati auxiliari ſi volumus.
Hoc tamen fallit in obſtinatis a quoꝝ cu
ſtodia deſiſtit angelus actualiter. paratus ē
tamē cuſtodire ſi redire voluerint qꝛ nūq̄ꝫ
deſeritur hō ex toto ab angelo nota ꝙ xp̄s
non habuit deputatū ſibi angelū qꝛ aīa eiꝰ
ſuperior fuit omni angelo. ſed antixp̄s ha
bebit quem licet propter nimiam ſuam ob
ſtinationem ſuam nimiam non ſit habitu
rus ſecundā promotionem habebit tamen
ad accuſationem. Effectus autem angelice
cuſtodie multiplex eſt. Primus eſt ipedi
menta boni ⁊ occaſiones mali ⁊ actōes pec
candi remouere. Exodi. 23. Mittā angelū
precurſorē qui eijciat Iebuſeū. Secūdus
eſt tentationes mitigare Dañ. tertio. An
gelus dñi deſcendit in fornacē ⁊c̄. Tertius
eſt contra hoſtes viſibiles adiuuare. 4. Re
gū. Heliſeus vidit caſtra angelorū. Quar
tus ē orationes noſtras ⁊ elemoſynas deo
preſentare. ⁊ pro nobis orare. Thobie. 12.
Quādo orabas cū lachrymis ⁊c̄. Quintꝰ
eſt viā oſtendere Thobie. 5. Ego ſanū du
cā ⁊ reducaꝫ ⁊c̄. Sextus eſt in agendis do
cere. zacharia ſecundo de angelo qui inſtru
xit eū de fabris. Septimus eſt ſe ipſū ⁊ alia
ſecreta reuelare. Thobie. 12. Ego ſū rapha
el angelus. Octauus eſt a peccatis excitare
Actuū. 5. Surge velociter. Nonus eſt ad
feruorē excitare. tertio. Regū. 19. Surge
comede grandis eni tibi reſtat via. Deci
mus eſt conſolari. Thobie. 5. Forti animo
eſto in proximo eſt vt adeo curreris. Vnde
cimus eſt de peccatis increpare. Iudith.
Dixit angelus populo. Iſrael. Cur cōtra
deum feciſtis. Duodecimus eſt contrarias
poteſtates arcere. ne tantum nocere valeāt
quantum velint. Thobie octauo. Quali
ter angelus aſmodeum ligauit angeli ſerui
unt nobis propter tria. ſ. propter ruine ſue
reparationem. quia homines ſaluandi itra
bunt in locum cadentium angelorum. Itē
propter meriti accidentalis cumulatiōe qđ
augetur in eis vſqꝫ ad diem iudicij. Item
propter amoris erga nos demonſtrationē
Dionyꝰ. attribuit angelo tres actus ſcilicet
purgare illuminare ⁊ perficere. Purgant
itaqꝫ angeli remouendo fantaſmata que im
pediunt illuminationem quaꝫ angelus in
tendit facere in nobis. Vnde tria remo
uent ab aīa ſcilicet ignorantiā ⁊ nubila fan
taſiarū ac falſas opiniones philoſophicarū
rationū reuelationi contrariaꝝ. Illumināt

vero animam tripliciter ad ſenſum vt patet
quando aliquid manifeſtatur in aſſumpto
corpore. ⁊ hanc poteſtatem etiam habet dia
bolus. Item ad intellectum. ⁊ talis illumi/
natio ſolum perfecta. eſt Notandum autez
ꝙ angelus non illuminat intellectu efficien
do nou in cognitionem in anima quia nõ
poteſt intellectus nouaz ſpeciem creare nec
habitum noui luminis creare vel excitare
ſed nec eius intentionem quo uult conuer/
tere poteſt quia hec eſt contra naturam li/
beri arbitrij. Hec enim tria requirũtur vt
intellectus noſtri itelligat aliquid ſcilicet ſpe
cies quia cognoſcatur ⁊ lumẽ in quo cogno
ſcatur ⁊ iterum qua conuertat ſe intellectus
ſuper ſpeciem. Illuminat autez angelus i
tellectum noſtrum excitando ⁊ diſponendo
⁊ lumen diuinum in nobis transferendo.
Facit enim vt dictum eſt in fantaſia tranſ/
mutationem ſpecierum componendo ⁊ di/
uidendo ſecundum exigentiã rei quaz vult
reuelare. Item irradiat lumen intellectus
ſui ſuper illas ſpecies vt moueant intellectũ
noſtrum. ⁊ ſic plura ⁊ ſubtiliora videre poſ
ſunt in lumine duplicato. Item excitat intẽ
tionem anime aliquo motu vt ipſa conuer
tat ſe ſuper illa fantaſmata abſtrahendo ſe
ab altis. Proficiunt autem. i. promouent
ad melius. Sed vtrum angelus accende/
re poſſit effectum humanum tripliciter po/
teſt intelligi. ſ. efficiendo vel mouendo. vel
excitando ⁊ adiuuando. Primo modo ſo
lus deus poteſt inflammare affectuz. ſ. per
effectum. Secundo modo ipſum deſidera/
tum inflammat. ſ. excitando ⁊ iuuando.
Tertio modo poteſt angelus affectum no/
ſtrum incendere per motum. De iſtis ha/
bemus exemplum in naturis: q2 prio ignis
accendit ligna. Secundo modo ligna incẽ
dunt ignem Et tertio qui ligna igni appo
nit incendit ignem. Differentia eſt inter
mittere cogitationem ⁊ incendere. ⁊ men/
tem illuminare. q2 cogitationem immittere
eſt vt dicit Beda intus creare ⁊ facere co/
gnitionem: ſed incendere eſt cogitationem
factam inflammare. Illuminare vero eſt da
re reuelationẽ de aliquo occulto itelligibili.

De locutione angelorum.

Capitulum 19.

Verbum triplex eſt. ſ. mentis. oris:
⁊ operis. verbo mẽtis loquitur de
us angelo. ⁊ econtrario. Item de/
us anime ⁊ econuerſo. Item deus diabo/
lo ⁊ econuerſo. cuius tñ intentio deum late
re non poteſt. verbo autem oris loquitur ho
mo homini corpore vnito anime. Angelus
vero homini corpore aſſumpto: ſz verbo ope
ris loquitur deus diabolo ⁊ angelus diabo
lo. De locutione itaqz angelorum. No/
ta ꝙ angelus loquitur deo cum ex viſis in
motum admirationis exurgit. vel cum effe
ctus ſuos ei preſentat: quos tamen eum la
tere minime dubitat. Angelus vero loqui/
tur angelo verbo mentis ſue. ſpecies oſtẽ
dendo mediante illuminatione quedaz ſpi
rituali irradiante ab ipſo. Item angelus fa
cit coram angelo: quo facto intelligit quod
non intelligebat. Et ſic loquuntur omnes
omnibus. ſ. maiores inferioribus ⁊ econ/
uerſo. Item loquitur angelus angelo per
communicationez diuini luminis ipſum in
ſtruendo. ſic non loquuntur omnes omni
bus nec omnia: ſed tñ ſuperiores inferiori
bus de his que per diuinas theophonias p
ceperunt. Loquitur autem angelus homi
ni dupliciter. Primo modo verbo vocali
in aſſumpto corpore. ſed tunc ſicut non pro
fert ſonum in organis materialibus ſm na
turam. ita nec circulariter immutat mediũ
quemadmodum in voce naturali vnde nõ
additur niſi ab illo ad quem ordinatur. ⁊ ſi
mile eſt in apparitionibus angelorum quoſ q
dam vident ⁊ alij eque ppinq non vident.
vt appet in Heliſeo ⁊ puero eius. Dicũt tñ
aliq ꝙ angelus nunq̃z appet vel appuit. aut
loquitur homini in ſubiecta creatura: ſz inten
tionẽ ſiue ſilitudinẽ iponit i occulo eius. vel
itentionẽ vocis ponit in aure eius ⁊ ita recipit
ſẽſus cõis ſpẽs illas: ac deinde pueniũt ad
imaginationẽ. poſt hec ad itellectũ. ⁊ hoc ẽ qđ
angelus dr̃ appere vel loq homi. 2o modo lo
qtur angelus hõi p impſſionẽ rerum ſenſibiliũ

moto inſtrumento imaginis: ⁊ ſic loquitur
vigilantibus ⁊ dormientibus. Item loqui
tur angelus diabolo ſpecies ſui intellectus
ei ſine aliqua illuminatione oſtendendo.
Item loquitur diabolus homini dupliciter
Primo modo ſenſum immutando. ⁊ hoc
vel imaginationem alicuiꝰ rei iprimendo.
inſtrumento viſus vel obiiciendo viſui ſi/
militudinem alicuius rei. Secundo modo
loquitur diabolus homini per impreſſionē
rerum ſenſibilium inſtrumento maginis.
⁊ hoc facit quandoqȝ vigilantibus: quando
qȝ dormientibus. ⁊ ſic immittit cogitationem
mali· cogitationem malam non poteſt im/
mittere que tñ mala ſit per conſenſum. Eſt
⁊ locutio animarum qꝛ anima loquitur deo
per deſiderium cuius affectiones nude ſūt
⁊ aperte oculis dei. Anima ſimiliter ange/
lo loquitur. ſed per voces corporis quas
bene percipit angelus. ſicut ⁊ alia ſenſibi/
lia. Unde exiſtens anima in corpore alia
ſpeciali poteſtate loquendi ad angelos non
indiget. ſed habebit exuta a corpore. Item
anima loquit̄ diabolo: qꝛ ſimilitudines affe
ctionū iprimūt̄ ſenſibꝰ vbi diabolꝰ legit eas

De ſpiritualibus nominibus angeloꝝ.
Capitulum. 20.

d E Michael ⁊ Gabriel ⁊ Rapha
el nominibus. Sciendum eſt ꝙ
hec ſunt propria nomina archange
lorum. lȝ eorum interpretationes conueni
ant excellentius Michael interpretatur qs
vt deus. Hic eſt ordine principatuum ⁊ at
tribuuntur ei quattuor. ſcilicet eſſe. prepoſi
tum paradiſi. ideſt eccleſie. ſicut ⁊ olim fuit
princeps ſynagoge. Item deferre animas
in paradiſum: ſed hoc intellige ꝙ glorioſius
deferat qȝ alii. Item pugnare cum draco/
ne cum diabolo. ſicut legitur in Apoca. 12.
Factum prelium magnum. Michael ⁊ an
geli eius preliabantur cum dracone. Item
venire in adiutorium populo dei. Gabriel
interpretatur fortitudo dei. Hic eſt de or/
dine archangelorū ⁊ merito. quia magna
nunciauit. Raphael interpretatur medicia
dei. ⁊ de ordine angelorum eſt. qua vnam
perſonam cuſtodiunt.

De caſu angeli. Capitulum. 21.

o Mnes angelos fecit deus bonos
non tñ ſummos. ſed medios inter
ſummum bonum ⁊ bonum com/
mutabile. quod eſt creatura. ita ꝙ ſi conue/
nerentur ad amandum deum qui ſupra ſe
erat aſcenderent ad ſtatum gratie ad glorie
Siuere auertarentur ad bonuȝ comma
tabile quod fuit intra ſe. hoc ipſo irruerent
in malum culpe ⁊ pene. quia non eſt dede/
cus peccati ſine decore iuſtitie:

De ſpirituali caſu. Cap. 22:

c Aſus diaboli duplex fuit. ſ. ſpiritu
alis ⁊ localis. Spiritualis: quia ce
cidit de nature puritate de flexibili
tate liberi arbitrii ad commutabile bonum
de luce in tenebraſ. de ſcientia ad ignoranti
am. de innocentia ad culpam. de felicitate
ad penam. de dilectione in odiuȝ. Poſt ca
ſum. n. factus eſt ipenitens: ⁊ obſtinatus i
malo ⁊ excecatus a vero. ⁊ deordinatus in
bono. ⁊ infirmatus in virtute. ⁊ excluſus
a dei cōtemplatione Preterea voluntas
eius impia conuerſa eſt ad hominis odiuȝ
⁊ inuidiam. vnde toto conamie nititur ad
ad eiꝰ ſubuerſionē p temtationeȝ multiplic

De locali caſu. Capi. 23.

c Aſus etiā diaboli localis fuit. quia
vel in infernum vel in caligīnoſuȝ
aerem qui eſt in medio. i. interſti/
tio aeris corruit. Demones non enim ſunt
in ſuperiori parte aeris: ne lumine gaudeant
nec ſunt in parte inferiori ne nimis contra
nos ſeuiāt. Vñ notandū eſt ꝙ i demōibus
eſt tria conſiderare. ſ. nām officiū ⁊ peccatū
Et nāe qdem ꝯuenit locus ſumꝰ. i. celū in
quo tanqȝ in loco ꝯgruo ſūt creati. ⁊ pꝰ mo
dū in nā ſi ſtetiſſent perficiēdi. Officio vo
qð hñt exercēdi hoīes ꝯuenit locus medius
i. aer caliginoſus vbi ⁊ ſatis ꝓpinqui ſunt
nobiſ tentāduȝ: ⁊ tñ nō hñt lumē ad gaudē
dū. Sȝ pctō ꝯuenit locus ifimus. ſ. ifernuſ
Vñ ⁊ demōes poſt finē mūdi qñ ceſſauit
coꝝ offīn detrudentꝰ ſilꝰ i infernum. dicunt
qdam ꝙ angelus cecidit ſcda die. lȝ coīor

eſt opinio ꝙ prima de ſubito poſt creationē
ſuam ceciderit. Dicitur cōmuniter ꝙ deci/
mus chorus angelorum ceciderit. ſed hoc nō
dicitur ꝙ decem ordines angelorum fuerūt
ſed ꝙ tot de ſingulis ordinibus ceciderunt
ꝙ poterant facere chorum vnum. Nouem
ordines angelorum ſunt. quilibet ordo hꝫ
ſuas legiones. Legio autem angeloꝝ hn̄t.
6666. vnitates. Tot autem in ſingulis or/
dinibus ſunt legiones quot in legione ſunt
vnitates.

De reſtauratione ruine.

Capitulum. 24.

a Angelorum ruina reſtaurabiť ꝑ ſal
uandos. Dicit Aug. ꝙ tot ſaluabū
tur homines quot angeli ceciderūt
Greg. vero dicit ꝙ tot homines ſaluabun
tur quot angeli pſtiterunt. Dixerunt etiaꝫ
quidā ꝙ duo parietes erunt in celo: ſ. vnꝰ
hominū ⁊ alius angeloꝝ ⁊ ꝙ ruina ange
lica reſtaurabitur per virgines. ⁊ ď alio pa
riete tot ſūt ſaluādi quot in alio pariete ſunt
virgines ⁊ angeli. Cur peccatum diaboli
ſit irremiſſibile.

Capitulum. 25.

q Quare peccatū diaboli ſit irremiſſi
bile aſſignanť plures rōnes Pri/
ma eſt qꝛ ſm Aug. nullo ſuggerē/
te peccauit. ⁊ ideo nullo reparāte reddidit.
ſecunda ē ſm Dama. quia contra deiformē
intellectum peccauit. Quanto autem nobi/
lior eſt cognitio tāto peior eſt error. Jo. 13.
Seruus enim ſciens voluntatem domini
⁊c̄. Tertia ſecundum eundem Dama. ē qꝛ
angelus non eſt ſuſceptibilis penitentie vn̄
nec venie. Quarta eſt quia in diabolo exti
cta eſt ſynderesis quantuꝫ ad boni promo/
tionem. Quinta eſt quia natura ſpiritualis
ſemel tantum vertibilis eſt eo ꝙ tota ſe con
uertat. quod non facit homo quia caro ſem
per repugnat ſpiritui. Status autē angeli
mali triplex ē vt patere potuit ex predictis.
Primus. ſ. nocentie. Secundus culpe.
Tertius pene ⁊ miſerie.

De ꝓprietatibus demonum.

Capitulum. 26.

Demones autem ſunt ſpiritus ipu/
d ri humani generis inimici. mente
rōnales. in nequitia ſubtiles. cupi/
di nocēdi. ꝑ ſuperbiā tumidi. ſēper i frau/
de noui immutāt ſenſus. inquinant affectꝰ.
vigilantes turbant. dormiētes per ſomnia
inquietant morbos inferunt tempeſtas cō/
citant. in lucis angelos ſe transformant.
Semper infernum ſuum ſecum portant. i
idolis diuinum officium ſibi vſurpant. ſu/
per bonos dominari appetunt. magice ar/
tes per eos fiunt. bonis ad exercitium dan
tur. ſemper fini hominis inſidiantur. Tri/
plici acumine vigēt demones. Primo ſub
tilitate nature. ⁊ hoc per cognitionem veſꝑ
tinam. Secundo experientia tēporū. Ter/
tio reuelatione ſuperiorum ſpirituū. Pri
mo modo intelligunt naturalia pn̄tia. Se/
cundo modo futura naturalia. Tertio mo/
do cognoſcunt voluntaria. Multipliciter
vero diabolus nominatur per quod ⁊ pro
prietates ſue cognoſcuntur. vocatur enim
diabolus. quod interpretatur defluēs quia
defluit. i. corruit ſpiritualiter ⁊ localiter ſi/
cut dictum eſt grece interpretatur diabolus
clauſus ergaſtulo ⁊ hoc ſibi conuenit. quia
non permittitur tantum nocere quantū vel
let. Preterea ſecundum ethimologiā dia/
bolus dicitur a dia quod eſt duo ⁊ bolus qď
eſt morſelus. quia duo occidit. ſ. corpus et
animam. Item vocatur demon. i. ſangui/
neus. ⁊ hoc propter peccatum. vel ſciens.
quia viget triplici ſcientia ſicut dictum eſt.
Item Bellial quod interpretatur abſqꝫ iu
go. vel abſqꝫ domino qꝛ pro poſſe cōtra eū
pugnat cum deberet eſſe ſubiectus. Item
Belzebub quod interpretatur vir muſca/
rum. i. aiarum peccatricū. qꝛ relinquunt ve
rum ſponſum xp̄m. Itē Sathanas. i. ad/
uerſarius vn̄ Pe. ca. v. ⁊c̄. Item Behe/
moth. i. beſtia qꝛ facit hoīes beſtiales. Iteꝫ
Leuiathan: i. additamentum eoꝝ qui pec/
cata peccatis cumulant.

De militia diaboli ꝯ nos. Cap. 27.

d Diabolus nocet homini multiplici/
ter. quia per violentiam. ⁊ hoc qn̄ꝫ

exterius corpus ledēdo ſicut fecit Job quādoq; intra membra ledendo ſicut in obſeſſis. ⁊ propter hoc datur paruulus angelus bonus ne diabolus in his ledat eos ⁊ excedat. Item nocet per impreſſionem imaginum mala ſuggerendo vel per commotionem ſanguinis ad peccatum accedēdo. vt ſenſus exteriores per obiectionem falſaruʒ formarum decipiendo. De his ⁊ ſimilibus dicit Greg. Aut opprimendo rapit. aut inſidiando circunuolat. aut ſuadendo blanditur. aut minando terret. aut deſperādo frāgit. aut permittendo decipit. Diabolus decipit homies quattuor modis. Primo ſuadendo bonum. ⁊ hoc propter malum vt cū homini inſtabili ſuadet ingreſſum religionis. ⁊ hoc vt poſtmodum apoſtatet. Secūdo modo ſuadendo malum. ⁊ hoc ſub ſpecie boni. vt periurare pro reb⁹ alterius obſeruandis. Tertio modo diſſuadendo bonum tanquam nociuum vt cum diſſuadet bono viro religionis ingreſſum ne de hoc peniteat ⁊ egrediens confundatur. Vel quando diſſuadet alicui orationem vel eleemoſynam. ne per hoc incurrat vanam gloriam. Quarto diſſuadendo malum vt ducat ad peius. vt quando diſſuadet temperātiam in victu ⁊ ſomno. vt per hoc īducat ad indiſcretam abſtinentiam quod peius eſt. Impeditur diabolus in effectu ſue malitie multis modis ſcilicet quandoq; per terminum ſue poteſtati a deo impoſitum. Item quandoq; per reſiſtentiam bonorum ſpirituum. Habet enim quelibet anima duos angelos. vnum bonum ad cuſtodiam. aliū malum ad exercitium. Item per arbitrium hominis non conſentientis. Item per peccati abominationem. quia quandoq; demones nobilioris nature peccata vilia deteſtātur. Item propter cautelam omittit facere mala vt peius fiat. ſicut modo non vexat excommunicatos vt minus timeant tales ſententias. Utrum virtus tentationis minuātur in diabolo quando vincitur diuerſe ſūt opiniones. Dicunt enim quidam q; ſuperatus in vno vitio ipſum victorē non poſſit amplius tentare de eodem vitio. ſed alius diabolus poteſt. Alij dicunt q; ſuperatus de vno vitio nullum de illo vitio poſſit amplius tentare de cetero. Data eſt poteſtas demonibus exercendi magicas artes multiplici ratione. Primo ad fallandum fallaces ſicut egiptios ⁊ ipſos magos. Unde etiam que ipſi per talem modum acturi ſūt quaſi communicando predi. ūt vbi. Xerſus perdet alium tranſuectus marima regna. Secundo ad monendum fideles. ne ſcilicet tale quid pro magno deſiderent. cuʒ videant etiam malos facere huiuſmodi. Tertio ad probandam ⁊ exercendam patiētiam ⁊ fidem iuſtorum.

De lucifero.

Capitulum. 28.

De lucifero ſciendum eſt quod fuit de ſupremo ordine ſuperioris hierarchie. ac in illo ordine ſupernum gradum tenuit. cui tanquam principi de ſingulis ordinibus magna multitudo adheſit quos omnes ſecum traxit. dictus eſt lucifer quia preceteris luxit. ſueq; pulchritudinis conſideratio cum excecauit. Primum hominem tentauit. ⁊ vicit. Secundum tentauit. ⁊ victus eſt. Poteſtatem tunc amiſit quam vltimis temporibus recuperabit nūc religatus eſt ⁊ in fine ſoluetur. Peccatum luciferi fuit q; ſe ⁊ ſuum bonum priuatum dilexit excecatus de altitudine habita preſūpſit. ac propriam excellentiam abnuit qu. ſi habiturus fuerit ex ſe non ab alio ⁊ ſine meritis habere voluit ſtare vel ſperare cū poſſet. quouſq; gratia apponeretur dei ſimilitudinem concupiuit. nō quidem cauſa imitationis. ſed poteſtatis id eſt ſubditos habere voluit ⁊ nulli ſubiectus eſſe concupiuit.

Quid ſit anima ſecundum diffinitionem.

Capitulum. 29.

Oſt naturam corpoream incorpo
p rea͂ dicendum eſt de natura vtriuſq;
compoſita . Sed primo ex parte
mentis. ſecundo ex parte corporiſ. tertio ex
pte totius hoīs. De aīa igit̄ videndū ē quid
ſit ſm diffinitionē. Porro a quibuſdā dif/
finitur vt ſpiritus. a quibuſdam vt anima.
a quibuſdam vo vt ſpiritus ⁊ anima. In/
quantum igitur anima naturam habet ſpi
ritus diffinitur ab alexandro in libro de mo
tu cordis. Ab Aug. ſic. Anima eſt ſbā in/
corporea intellectualis illuminationis ca/
pax vltima reuelatione perceptiua. vltima
dico q: mediantibus angelis percipit. Ex
hac diffinitione cognoſcimus ꝙ ſpiritꝰ hu
manus qui eſt anima inter omnes creatu/
ras poſt angelos immediate illuminatiōis
diuine ſit perceptiua. Aia vo in quantum
aīa ſic diffinitur a Remigio. Anima eſt
ſubſtantia incorporea regens corpus. Ex
hac diffinitione habemus ꝙ anima ſit cor/
poris rector ⁊ motor. Item aīa inq̄ꝫtum
anima diffinit̄ a pho lib. ꝯ. 2ᵒ de aīa ſic ani/
ma eſt endelchia. i. actus corporis phiſici:
organici potentialiter vitā habentis. En/
delchia formam vel actus ſignat. ⁊ dicitur
hic actus primus ſiue perfectio. Ex hac dif
finitiōe habemus ꝙ anima vnibilis eſt cor
pori non omni. ſed ſolo organico ⁊ phiſi/
co. i. naturali ad ſuſceptionem anime ratio
nalis diſpoſitio. Item anima inq̄ꝫtum eſt
ſpiritus ⁊ anima diffinitur ab Augu. ani/
ma eſt omnium ſimilitudo. Hec diffinitio
data eſt per comparationem anime ad crea
turas. anima enim ex ſui natura ad ſuſcipi
endas omnium rerum tam corporaliuꝫ q̄ꝫ
ſpiritualium ſimilitudines apta eſt. Sꝫ ſci
endum eſt ꝙ quedam intelligi habent p op
poſita: vt tenebre per preſentiam lucis. in/
corporalia per corporalia. ⁊ ſic dicitur ſuſci
pere anima ſpiritualiter rerum ſimilitudi/
nes. Item anime deſcriptio talis eſt. Ani/
ma eſt dei forme ſpiraculum vite. Hec de
ſcriptio datur ſm ꝙ anima comparatur ad
deum prout non ex traduce vel ſeminali ra
tione propagatur. ſed a deo corpori crean
do infunditur ⁊ infundendo creatur. Itē
ſic diffinit animam. Anima eſt ſpiritus in
tellectualis ad beatitudinem in ſe ⁊ in cor
pore ordinatus. hec diffinitio eſt in reuelati
one anime ad finem. ſm ꝙ non ſolum ſepa
rata beatificatur in ſe ſicut angelus: imo in
corpore glorificato ipſi beatitudo amplia͂t.

Quid ſit anima ſm rem.
Capitulum. 30.

q Uid ſit anima ſm rem. diuerſaſ vi
dentur ſententias philoſophi pro/
tuliſſe. Plato. n. dic̄ aīam numerū
ſe ipſum mouentem. Ariſtoteles endelchiā
am. Pythagoras armoniam. Hippocra
tes ſpiritum tenuem. Rabbanus lucem.
Democritus ſpiritum ex athomis compo
ſitum. Acconomius hypercus igneum vi
gorem. Parmenides dicit eam de terra et
igne eſſe. Epicurius autem ex aere ⁊ igne
Inter has diuerſitates nos ſequimur dic/
ta ſanctorum ⁊ catholicorum magiſtrorum
dicentium ꝙ anima eſt ſubſtantia ſpiritua/
lis ⁊ rationalis ad viuificandum corpꝰ hu/
manuꝫ de nihilo creata. Creata eſt inq̄ꝫ ani
ma perfectibilis ⁊ imperfecta q̄ꝫtum ad ſci
entiam ⁊ virtutes. perfectiſſima tamen eſt
q̄ꝫtum ad potentias naturales. Et quia in/
eſt ſenſui non eſt ſubiecta neqꝫ ſm dimen/
ſionem eſt extenſiua. Quantitatem enim
habet anima: vt dicit Auguſtinuſ nō dimē
ſiuam. ſed poteſtatiuam ⁊ virtualem: Et q:
ſimplex eſt anima: ideo nec augmenti: nec
detrimenti eſt ſuſceptiua. quia nec in corpo
re maiori maior. nec in minori minor repe
ritur. vt dicit Augu. Multitudo potentia/
rum in anima non ponit maioritatem i ani
me natura: ſed multiplicem effectum. ani/
ma etiam eſt vita perpetua. ſcilicet per me/
moriam intelligentiam ⁊ voluntatē ad ima
ginem dei facta: capax virtutis ⁊ vitij ſuſce
ptibilis pene vel premij arbitrio libera: po
tentiis ⁊ habitibus ⁊ effectionibus decora
ta. caret pondere ⁊ figura: ⁊ calore paſſibi
lis ⁊ mutabilis eſt: eo magna ē, q capax eſt

eternitatis eo recta quo naturaliter appe/
tens eſt bonitatis. eo bona quo particeps
eſt diuinitatis.

Quid ſit anima ſm nomem.

Capitulum. 31.

Anima dicitur inquantum corpus
a animat ⁊ uiuificat. Mens inquan
tum recolit. Animus dum vult.
Rō dum recte iudicat. Spiritus dum ſpi/
rat vel qa ſpiritualem naturaʒ habet. Sen/
ſus dum ſentit. Memoria dum recordatur
Voluntas dū conſentit. Hec nomina di/
uerſa ſicut anime non pp eſſentie pluralita
tem. ſed pp effectus multiplicitatem ⁊ ope/
rationeʒ. Dicitur anima ab a quod eſt ſine.
⁊ nemes quod eſt ſāguis. eo ꝙ ſit ſine ſāgui
ne vel dicit ab an qđ eſt tribuere: eo ꝙ ani
ma vitam tribuit.

De triplici anima. Capitulum. 32

Actus anime triplex eſt. ſ. vegeta/
re ſentire: ⁊ ratiocinari. ⁊ ſecūdum
hoc diſtinguitur anie potētia tripl'r
ſcilicet vegetabilis ſenſibilis. ⁊ rationalis.
De quibus dicit Ambroſius. ꝙ anima ve/
getabilis appetit eſſe ſenſibilis bene eſſe ra
tionalis autem optime eſſe. ⁊ ideo nunquā
quieſcit donec optimo coniungatur. ⁊ pro/
pter hoc ui amoris mouetur in deum vt ip
ſo ſumme delec entur. Hec tres potentie i
diuerſis ſubſtantijs tres anime dici poſſunt
Nam vegetabilis eſt anima in plantis ſen
ſibilis in brutis rationalis vero in homini/
bus In homine auteʒ predicte tres anime
vna ſunt eſſentia ſed differunt in potentijs
nec obſtat ꝙ in homine ſucceſſiue. ac diuer
ſis temporibus manifeſtātur hoc eni eſt a
virtute formatiua que rationaliter prius di
ſponit ad vitā q̄ʒ ad ſenſū: ⁊ prius ad ſenſū
q̄ʒ ad rōnem. preſertim cū nā nō ſubito ſʒ pa
ulati ⁊ ſucceſſiue opetur. Cū aūt. ia rōnalis
īfundit corpi pdic e p infuſe nō hñt actiōes
ſuas deiceps a virtute form tiua: ſʒ ab ipa
aia. Aia quoqʒ duas prias potētias. ſ. ve/
getabilē ⁊ ſenſibilē exercet tm̄ in corpe. aia
vegetabilis ⁊ ſenſibil' nō debēt dici aie i ho
mie ſʒ potētie. nec aia vegetabilis in aniali
dicenda eſt aia' ſʒ potētia. Aia āt vegetabil'
in plāta dicenda eſt aia non potentia.

De potentia aie vegetatiue.

Capitulum. 33.

Anima vegetabilis tres hʒ poten/
a tias. ſ. gnatiuā. nutritiuā ⁊ augmē
tatiuam. Prima eſt ad ſpēi ꝯſerua
tionē. Scđa eſt ad conſuationē indiuidui
Tertia eſt ad pfectionē ſubiecti. Virtuti āt
nutritiue quatuor deſeruiunt. ſ. virtus at/
tractiua que aſſumit neceſſaria in nutrimē
to. Item digeſtiua que ſeparat conueniens
ab inconuenienti in alimento. Item reue/
rentia que cibum tādiu retinet in vno loco:
donec debitā recipiat alterationē. Item ex
pulſiua q̄ expellit qđ ſupfluū eſt in nutrimē
to. ſed ante omnes has eſt appetitiua.

De potētijs aie apprehēſiuis.

Capitulum. 34

Anima ſenſibilis duplicē hʒ poten
tiā. ſ. apprehēſiuā ⁊ motiuā. app/
henſiua diuiditur in apprehenſiuā
de foris. ⁊ apprehenſiuā de intus. Vire
apprehenſiue de foris ſunt qnqʒ ſenſus pti
culares. ſ. viſus. auditus ⁊c. vel potentie
exteriores. Vires autem apprehenſiue de
intus ſunt qnqʒ potentie interiores. ſenſi/
biles. que ſunt cōis ſenſus. imaginatio eſti
matio fantaſia ⁊ memoria. Tradūt peripa
thetici omnes vires iſtas org nicas eē. ⁊
ꝙ per inſtrumenta corporalia ſuas opera/
tiones perficiunt.. eo ꝙ ſint circa pticula/
ria tantum. Omnis enim forma particu/
laris in materia aliena eſt: quoniam forma
ſine omni materia accepta vniuerſalis eſt.
circa quam operatur intellectus. Iſta faci
le eſt videre in ſenſibus particularib9. quo
niam illi non apprehendunt niſi per rei ſē
ſibilis preſentiam. De virtutibus auteʒ in
terioribus que ſunt imaginatio. eſtimatio.
fantaſia idem eſt: quoniam in illis omibus
eſt apprehenſio formā ſingularis ſm ſituʒ
partium ⁊ lineamenta ⁊ quantitateʒ. Om
nes iſte potentie paſſiue ſunt. ⁊ patiuntur a
formis ⁊ indiuiduis que ſūt pricipia cogni
tōis ſēſibil': ſēſibil' dico qr duplex ē cognitio

nis ſenſibilis. ſenſibilis dico qꝛ duplex eſt cognitio itellectualis que oritur ex eo quod proprie per intellectum habet cognoſci. vt forme conuenientes ⁊ huiuſmodi. Senſibilis que prouenit ex indiuiduis ⁊ obiectis ſēſum particulariuȝ que ſunt pͥcipia cognitionis ſenſibilis. Sciendū preterea ꝙ nulla potentia apprehenſiua ſenſibilis retiet id quod apprehendit. immo quod vna apprehendit alia retinet: Notandum ergo ꝙ alia virtus eſt que bene tenet: alia que bene recipit. ⁊ iſta que bene tenet perficitur ſicco ⁊ frigido. ſed illa que bene reſpicit perficitur humido.

De ſenſibus particularibus.

Capitulum. 35.

Senſus particularis in quinqȝ diuiditur. ſ. in viſum. auditum. guſtum. odoratum. ⁊ tactū qui in multis conueniunt ⁊ in multis differunt. Conueniunt. n. quinqȝ ſenſus in hoc ꝙ ſunt vires paſſiue: Sentimus enim intra ſuſcipientes non extra mittentes. Senſibile eniȝ poſitum ſupra ſenſum non ſentitur. ſecundo de anima. Omnes ſenſus ſunt ꝑceptibiles ſingularium non viſium: ad quēlibet ſenſum extendūtur nerui duo. vnus ad ſētienduȝ qui agitur contra exteriora. ⁊ alius ad motum voluntarium qui agit ⁊ ius anime interior: ⁊ ad organum dirigit intentionem. In omni ſenſu oportet eſſe proportionem ſenſibilis ad ſenſum. qꝛ in medijs delectantur. ⁊ in extremis corrumpūtur. Ad ſentiendum aliquid oportet eſſe obiectū preſens ⁊ medium deferens: ⁊ organum ſanū atqȝ conueniēs ⁊ anime intentio actualis. Omnes ſenſus vnam habent originem: ſm ſenſum cōmunem a quo velut a centro quaſi linee quedam exeunt. Differunt etiam ſenſus particulares in multis. nam quilibet habet ſpeciale inſtrumentum: Differunt etiam in obiectis: differunt in medio differentie. qꝛ tactus ⁊ guſtus habent medium intrinſecus: ⁊ alij extrinſecus. Differūt in velocitate apprehendi. qꝛ viſus eſt citiſſime apprehenſionis. ⁊ remota apprehēdit. Differūt ſitu. qꝛ viſus eſt ſupremus. Poſt auditus. deinde alij per ordinem. Differūt vtilitate. qꝛ guſtus ⁊ tactus maxime ſūt neceſſarij ad conſeruationem indiuidui ⁊ ſpeciei. Guſtus. n. diſcernit cibum per quem ſeruatur animal a nociuo. ⁊ tactus diſcernit qualitates ſenſatorum. ſicut calide ⁊ frigide ⁊ huiuſmodi. vt animal declinet extrema talium qualitatum ne corruptionem incurrat Differunt generalitate. qꝛ tactus eſt generalior. cum non habeat organum determinatum. ſed in omnibus membris ſit. Differunt etiam in impreſſionum retentione. ſēſus enim groſſiores fortius retinēt ſuas impreſſiones. ſicut patet in tactu. Nota ꝙ videmus viſu ⁊ occulo: ſed differenter. nam viſu videmus effectiue ſiue formaliter. ſed occulo videmus inſtrumentaliter. Eodem modo dicendum eſt de ceteris ſenſibus. Anima alienatur a ſenſibus tripliciter.

Primo in ſono. Secundo in extaſi magis. Tertio in morte maxime.

De ſenſu communi.

Capitulum .36.

Senſus cōmunis eſt potentia que omnium ſenſuum particularium obiecta apprehendit. vt dicit phūs ſecundo de anima. Omnes enim ſenſus exteriores a ſenſu communi exteriori velut a centro ꝑticulariter exeunt. ⁊ ſenatorū ſuorum ſimilitudines ad ſenſum communem reducunt quo mediante de ſingulorum proprietatibus iudicant ⁊ diſcernūt. Unde ſciendum ꝙ ſenſus cōmunis eſt fons ex quo omnes ſenſus oriuntur ad quē omnis motus ſenſibilium refertur ſicut ad vltimum Hec potentia quedam habet inquantū eſt ſenſus. ⁊ quedam inquantum cōmunis eſt inq̄ȝtum. n. ſenſus eſt habet recipere reruȝ ſpecies ſine materia ⁊ tamen preſente materia. inquantum communis eſt habet duo quorum vnum eſt iudicium ſenſibiliuȝ per quod nos apprehendimus nos videre quādo videmus. ⁊ audire quando audimus. et ſic de alijs. Si enim hoc iudicium nō eſſet in animalibus. non ſatis eſſet videre ⁊ au

dire vtile. ⁊ ſm alios ſenſus apprehendere
Secundum eſt comparare plura ſenſata di
cendo vnum eſſe dulce ⁊ aliud dulcius eſſe
⁊ hoc iō ſenſus cōis hȝ. q̄ ad ipm referunt
omnium propriorum ſenſuum ſenſata .
Hec virtus in anteriori parte cerebri poni
tur in loco vbi concurrunt nerui ſenſitiui
qnqȝ ſenſuū q locus meduloſuſ ⁊ humidꝰ ē

De vi imaginatiua. Cap. 37.

v Irtus imaginatiua eſt potentia ap
prehenſiua. in qua imagines rerū
ſenſibilium reſeruantur. Hec vir
tus plus abſtrahit q̄ȝ ſenſus. q̄ ſenſus non
accipit formam: niſi preſente re. illa autem
reſeruat formam etiam re abſente. In hoc
etiam imaginatio differt a ſenſu cōi. q̄ ſen/
ſus cōmunis pn̄tia rei exterioris indiget: ſi
cut ſenſus particularis. Iſta autē virtus. ſ.
imaginatio theſaurus formarum vocatur.
q̄ in ea ſicut dictum eſt forme a particulari
bus ſenſibus recepte retinentur. hec poten
tia in anteriori parte cerebri ſeu interiori. ſi
cut ⁊ ſenſus coīs ponitur. ⁊ hic maior eſt du
ricies ex frigiditate cerebri proueniēs. vbi
⁊ imaginatiua retinet impreſſiones a ſenſu
communi receptas.

De vi eſtimatiua. Cap. 38.

e Stimatiua virtus que a forma acq
ſita intentiones elicit: que a ſenſu
non percipiuntur ſm quam ouis
fugit lupum: ⁊ lupus miſeretur filio ſuo.
hoc autem non poſſet fieri niſi lupus habe
ret cognitionem eius indiuidui. ⁊ q̄ hoc in
diuiduum ſit natus eius. ſicut ⁊ ouis app/
hendit lupum ſibi nociuum. Iſta vero nō
poſſunt fieri niſi per ſenſum. Eſtimatiua
differt ab imaginatione: q̄ imaginatio ſo/
lū retinet formas apprehenſas per ſenſum
communem ⁊ ad imaginationem ſolaȝ nō
ſequitur affectus miſerie vel triſtitie vel fu/
ga vel inſecutio. Ad eſtimationē autem ſta
tim ſequitur quodlibet iſtorum. vnde ſicut
intellectus practicus ſe habet ad ſpeculatio
nem. ita ſe habet eſtimatiua ad imaginatio
nem. ⁊ propter hoc eſtimatiua non penituſ
apprehenſiua eſt. ſed etiam motiua: ꝓ hoc
q̄ terminat ad quid moueri debeat animal
⁊ a quo fugere. cum enim animal mouetur
ad cibum oportet imaginem cibi in anima
li eſſe. Sed eſtimatiua nō ſolū mouet: imo
etiam apprehendit. Oportet igitur animal
habere eſtimationem qua moueatur. Offi
cium eſtimatiue eſt apprehendere intentio
nes non quidem rationis ſed nature. Vn
de non apprehendit quid ſit milie aut no
men aut verbum vel amiciciam: vel inimi
ciciam cōmode vel incōmode. ſicut dictum
eſt. Hec virtus ponitur in prima parte me
die cellule cerebri que calida ē ex motu mul
ti ſp̄s ad ipſā.

De fantaſia. Cap. 39.

Antaſia eſt potentia cōpones ima
gines cuȝ imaginibus. ⁊ imagies
cuȝ intentionibus. Cōponit iḡ q̄ȝ
fantaſia imagines cum imaginibus: vt eſt
apprehendere aliquid eſſe album vel nigrū
vel diuerſas formas componere vel finge
re chimeras. Cōponit etiā imagies cū iten
tionibus: vt cū apprehendit ouis formā lu
pinam eſſe fugiendā. Cōponit etiā intentō
nes cum intentionibus vt patet in oue que
apprehendit nato ſuo prebenda eſſe vbera
⁊ alienū eſſe repellendū. Per fantaſiā ma
ior habetur cognitio q̄ poteſt haberi in ani
ma ſēſibili que eſt in brutis. per hāc. n. nō
ſolū ſcit pn̄tia: ſed etiā prouidet ſibi in futu
rū. Per hāc. n. q̄dam aīalia faciunt ſibi ca
ſas. ⁊ de cibo, puident in longinquū. ꝑ hāc
de illo ſcit qḋ ſit. idē ⁊ de alio q̄ ſit aliud. et
ſic de eo oī de quo ſnia, pſert ꝑ modū affir/
matiōis ⁊ negatiōis. Per hāc quoqȝ vide
mus aliqd eligere aīalia: ⁊ aliqd refutare.
Ad electionē ⁊ refutationē p̄exigit̄ ſcia ⁊
diſcretio. ⁊ iō multi dixerūt q̄ fātaſia eſt ali
qd rōnis. ſȝ dicimꝰ nō eſſe verā electionem
aīe ſenſibil̄. ſȝ aliqd ſiē. Hec a vulgo i ho
mie vocat̄ cogitatia: cū tn̄ cogitare, ppie ſit
rōniſ. Fantaſia opatur in ſono ſicut vigilia
Quōd āt in ſōnis res vident̄ eē pn̄tes hoc eſt
q̄ ſit reuerſio ad ſenſuȝ cōem. Iſta potētia
qn̄ ꝯiūcta eſt rōni ſicut ē in hoīe tūc accipit
agēdi ⁊ opandi regimē a rōne. Sȝ. q̄ rō di
uerſificat̄ ſm diuerſitatē corꝑuȝ de quibus

ratiocinatio ſit. ideo per operationes ſanta
ſie multiplicantur in homine valdꝫ. Ubi aūt
fantaſia non eſt cum ratione. vt eſt in brutiſ
tunc regitur ſolum ſm inſtinctum natu/
re. Et quia natura vno modo eſt in haben
tibus ſpeciem vnam. ideo conceptio ſanta
ſie operatur in talibus vno modo. Et inde
eſt ꝙ oīs hirundo facit vno modo nidū ſu/
um. Dixerunt quidam philoſophi ꝙ iſte
virtutes in brutis potius aguntur q̄ꝫ agāt.
ſed in homine potius agunt q̄ꝫ agantur. qꝛ
bruta mouentur ſecundum impetum ⁊ im/
pulſum appetitus naturalis. Motus autē
humani regulantur ſecundum regimen ra
tionis. Notandum ꝙ melanconici ⁊ infir/
mi ⁊ amantes multas habent fantaſiaſ. ſed
hoc non eſt ex illuſtratione que ſit per ima/
gines rerum ſenſibilium. ſed ex paſſionibꝰ
nature ⁊ confuſione ſpirituum aſcendentiū
ad cerebrum ⁊ caput turbantium. Tales
enim ſpiritus diuerſarum imaginum inuo
lutiones faciunt ⁊ generant horribiles viſi
ones ⁊ conceptiones. Preterea ſciendū
ꝙ bruta citius recipiunt influxus primi mo
toris q̄ꝫ homines. ſicut pꝫ ī formica que qn̄
cibum colligit infra tres dies non pluit. Et
gallus cantum ſuum per tempus variat. qꝛ
immutationem aure ex īfluxione primi mo
toris preſentiunt. Huius dicti hec eſt ratio
qm̄ homines multum occupantur circa cō/
ceptiones ſuas conferendo ⁊ componendo
⁊ diuidendo: quare influxiones primi mo/
toris non percipiunt ita cito ſicut bruta que
non ſic occupantur in ſuis conceptionibus
nec ſecundum illas operantur. ſed tantum
ſecundum intellectum nature. Iſta vis. ſ.
fantaſia plurimum impedit intellectum eo
ꝙ minus occupat animam compoſitione et
diuiſione imaginum: non ſolum acceptarū
a ſenſibus. ſed etiam fictarum. maxime aūt
impedit intellectum quando aliquid de cele
ſtibus ⁊ diuinis imprimitur ei. ⁊ hoc ideo.
quia conceptiones tales intellectus non po
teſt ferre nec ſunt ſimiles imaginationibus
⁊ fictionibus ſantaſie. Fantaſia vero ponit
in medio medie cellule cerebri tanquam cē
trum inter memoratiuam ⁊ imaginatiuaꝫ.
quia fantaſia conuertit ſe tā ꝑ formas quas
accipit imaginatiua per ſenſum q̄ꝫ ſuper in
tentōes quas reſeruat memoria. ⁊ tūc iſtas
formas ac intētiones diuidit ac componit.

De memoria.

Capitulum. .40.

Memoria autem ē repoſitorium pre
teritorum. Reſeruat enim memo
ria intentiones per eſtimationeꝫ a
figuris rerum elicitas. Anima per memo
riam mediantibus rebus ſenſibilibꝰ in
ipſas reddit res ſenſibiles que ſunt extra ip
ſam. ⁊ propter hoc oportet actum memorie
duas precedere operationes. quarum vna
eſt hoc eſſe receptum. ⁊ hec eſt operatio ſen
ſus cōis. ⁊ in hoc memoria incipit. ſecunda
eſt hoc eſſe conſeruatum apud nos quod fit
per imaginationem. Oportet etiam ꝙ ante
memoriam quedaꝫ virtus operetur que ex
figuris rerum diuidat rerum intentiones
ſingulareſ. Differunt imaginatio ⁊ memo
ria. qꝛ iſta conſeruat ſpēs rerum hec conſer
uat intentiones ſpēꝝ. Sciēdū quoqꝫ ꝙ me
moria differt a reminiſcētia. quia memoria
diſcrete ⁊ diſtincte reuertitur ad res compo
nendo intentiones diſtinctas cum imagini
bus. Reminiſcentia ſiue recordatio eſt mo
tus quaſi interceptus ⁊ abſciſſus per obliui
onē. ⁊ eſt cum collatione temporis ⁊ loci et
huiuſmodi. Reminiſcentie eni modus nō
eſt vniformis ſed cauſatur in pluribus pri/
cipijs circūſtantibus id cuius ꝓprie ē remi
ſcibilitas cū ſit principiū multoꝝ prius me/
moratoꝝ. Cū eni per memoriā fiat rerum
apprehenſio qꝺ eedem res prius fuerint in
ſe vl' in ſenſibus alijs cognite patet ꝙ ſi qs
rem totaliter oblitus eſt non poteſt per me/
moriam recordari ſe eſſe oblitum. Sed ſi
oblitus eſt in parte. tunc per id quod remā
ſit poteſt reminiſci. ſed quādoqꝫ ſciuiſſe vel
per collectionem reminiſcentie pōt etiā ad id
qꝺ oblitus ē redire cū illius adiutorio quod
remāſit memorie. Alia ē dr̄a īter memoriā
⁊ reminiſcentiā. qꝛ memoria multa partici
pant animalia. ſed reminiſcentia eſt ſolius

rationis. quia reminiſcentia eſt quedam in
ueſtigatio que ſine ordine rationis non eſt.
ac ſine deliberatione per que antecedens or
dinatur ad ꝯñs. Sane cum quis reminiſci
voluerit ea que non eo modo quo per ſen/
ſum. ſed per intellectum apprehēdit hoc nō
fit ꝑ memoriam. quia memoria talia non re
ſeruat. ſed intellectus cōuertit ſe ſup ea que
habet apud ſe. ⁊ ea reducit ad actuȝ que ha
bet in habitu. Iſte autem habituſ manet
actualiter apud intellectum potentialeȝ qui
eſt locus ſpecierum vniuerſalium. vnde et
vniuerſalia ſpeculata remanent apud ipſuȝ
tanq̄ȝ in loco ſue gnātionis etiam actu quā
do illa non conſiderat. Intellectus autem
potentialis ad has ſpēs quas ſic hȝ apud ſe
conuertitur. vel ab eis auertitur quādo vo
luerit. Ultimo notandum ꝙ memoria po
nitur in poſteriori parte celebri qui locus ē
ſiccus propter neruos motiuos qui oriūtur
ex ipſo.

De vi ſenſibili ⁊ motiua. Cap. 41.

Sequitur de vi ſenſibili motiua. hec
mouet quandoqȝ ſpiritualiter. quā
doqȝ corporaliter. Primo mō dici
tur appetitiua que mouet dupliciter. aut di
ligendo. aut odiendo. ⁊ diuiditur in concu
piſcibilem ⁊ iraſcibileȝ per quas appetit aīa
bonum. vel inſurgit contra maluȝ. Ab his
vero duob⁹. ſ. iraſcibili ⁊ concupiſcibili ori
untur quattuor affectiones. ſ. gaudiū ſpes.
dolor. ⁊ timor. Nam ſi pñs eſt qđ concupi
ſcimus gaudemus ſi abſens eſt ſperamuſ.
Similiter ſi pñs eſt de quo iraſcitur dole/
mus ſi abſens eſt timemus. Senſualitas
autem eſt vis anime ſenſibilis motiue. ⁊ ad
idem mouet ad quod concupiſcibilis ⁊ ira/
ſcibilis. Senſualitas enim appetit. que
delectabilia ſunt corpori. ac nociua refugit.
Differt autem ſenſualitas a cōcupiſcibili ⁊
iraſcibili. quia ſenſualitas magis coniungi
tur corpi. ⁊ ſicut in brutis ita in homine nul
la lege ſtringitur. quin ſemper in appetitus
rerum ad corpus pertinentium moueatur.
Sed concupiſcibilis ⁊ iraſcibilis iungitur
rationi. ⁊ prout ſunt in homine frenantur
rationi. ac reguntur virtutibus que fundā
tur in ipſis. Eſt enim temperantia in cō
cupiſcibili. ⁊ fortitudo in iraſcibili. ⁊ ſic de
alijs ſecundum ꝙ vis motiua ſenſibilis mo
uet corporaliter. ſic diuiditur in virtuteȝ na
turalem. vitalem. ⁊ animalem. quarum pri
ma ſitum ſuum habet in epate. vt in proxi/
mo principio. cum primum principium eſt
cor. Secunda in corde. tertia in capite. vt i
proximo principio. tamen primum princi/
pium eſt cor. Uirtus naturalis eſt motiua
humorum. vitalis motiua pulſuuȝ. anima
lis eſt motiua membrorum. Dicimus ꝙ vir
tus naturalis eſt motiua humorum mediā
tibus artherijs ⁊ venis que radicantur in
epate ſm Galienum. ſed ſm Ariſtotelem
radicantur in corde. ⁊ hoc per ſpiritum na
turalem. Eſt autem virtus naturalis ſub/
ſtantia ſubtilis ⁊ aerea vi caloris i corde ge
nerata hec ſanguinem ad ſingula membra
impulſat. ex quo corpus vegetatur. Uirt⁹
vitalis eſt motiua pulſuum mediātibus ar
therijs que radicantur i corde. Spiritus āt
vitalis eſt idem qui ⁊ naturalis. Idem di/
co in ſubſtantia. ſed differens in virtute. h
per artherias ad membra corporis ſe dif/
fundens viuificat ipſum corpus tanq̄ȝ in/
ſtrumentum. Uirtus animalis eſt motiua
membrorum mediantibus neruis qui ra/
dicantur in capite. ⁊ hoc per ſpiritum ani/
malem. Eſt autem ſpiritus animalis idem
qui ⁊ naturalis. ⁊ vitalis. ſed animalis dici
tur cum ad cerebrum deuenerit. hic ceteris
ſubtilior per neruos ad organa ſentiendi di
rigitur vt ſenſus ⁊ motus ſecundum locuȝ
exinde generetur in corpore animaliſ. Cir
ca vires iſtas deniqȝ ſciendum eſt ꝙ cū vir
tutes animales intendunt. tunc naturales
remittunt. ꝓpter hoc in hoīe dedito ſtudio
vel meditationibus minus opatur virtus
nutritiua ⁊ generatiua. ⁊ augmentatiua. ex
quo pȝ ꝙ cōcupiſcentia carnis domatur in
viro ſtudioſo. Unde ait Hieronymus
Ama ſciam ſcripturaruȝ. ⁊ carnis vitia nō
amabis. Preterea quando virtutes aīales
remittūtur. naturales incēdunt. ſicut patet

in ſomno qui deſcribitur eſſe quies virtu/
tum animalium cum intẽtione naturalium
De potentijs anime rationalis.
Capitulum. 42.
t Ria ſũt in aia ut ait ph⁹. 3°. de aia
ſcilicet potentie. hitus. ⁊ paſſiones.
Potentie quidem ſũt inate. hitus
ãt ſunt acquiſiti vł ĩfuſi. paſſiones vo ſunt il
late vel innate. Hitus eniꝫ ſunt acqſiti. vt
pꝫ in ſcientia ⁊ virtute pollitica. Nã ex fre
quenti ſtudio hõ acquirit ſcientiam et ex fre
quenti bñ agere ſit homo bonis bonitate v
tutis pollitice. Sunt ⁊ hitus quandoqꝫ nõ
ꝑ acquiſitionem. ſꝫ ꝑ infuſioneꝫ. ſicut ſapi a
fuit infuſa Salo moni. ⁊ virtutes theologi
ce auferunť quottidie ꝑuulis in baptiſmo ⁊
etiam penitentibus in iuſtificatione ⁊ ex ac
tibus non generanť tales habitus. ſed po/
tius ex talib⁹ habitibus eliciuntur boni act⁹
ex potentijs. vnde in hitibus acquiſitis ſe
quitur. quales ſunt actus tales ſunt habituſ
ſꝫ in habitibus infuſis eſt cõtrarium. ſ. qua
les ſunt habituſ tales ſunt actus. Eſt tamen
verum ꝙ ſicut hituſ acquiſiti generantur ꝑ
actus ita ⁊ generantur ꝑ actioneſ. ſed non
meritorias inquantum tales. Paſſiones
autem ſũt illate ab extrinſeco. vocat autem
paſſiones ph⁹ receptiões obiectoꝝ. Sumi
tur ⁊ aliter paſſiones vt dicantur affectio/
nes ſicut dolor timor: ſpes ⁊ gaudium.
De diuiſiõe potẽtiarũ aie. Capitulũ. 43
n Uncad diuiſionẽ potentiarũ aie
accedamus. Ph⁹ 3° de aia igr̃ di/
uidit principalit̃ aie potẽtias in co/
gitatiuã. ⁊ motiuã. quaſ theolog⁹ appellat i
tellectum ⁊ affectuꝫ. ipm ãt affectũ intelligit
voluntatẽ. Potẽtiaruꝫ ãt aie quedã ſũt ſe/
ꝑate a corpore. vt velle. ⁊ itelligere. ſecundũ
quas aia non vtitur corpore. ſed vtit̃ vtẽte
corpore. ſ. fantaſia que ſic hꝫ ſe ad itellectuꝫ
ſicut color ad viſũ ut ait philoſoph⁹ 3° de aia
Quedam vero ſũt vires iſeparabiles a cor
pore. vt vegetabiles. ⁊ ſenſibiles quantum
ad operationẽ. ⁊ quãtũ ad eſſentiã. vt i bru
tis. Sed in hoie ſeparantur vires iſte a cor
pore quantũ ad eſſentiaꝫ. licet aia operationes
eoruꝫ exercere non poſſit extra corpus. In
brutis vero ſimpliciter pereũt quantum ad
utrunqꝫ. Item aia potentias quaſdã hꝫ cõ
uenientes cuꝫ brutis. vt eſt ſenſualitas. ſen
ſus ꝑticulares. ſẽſus comunis imaginatio:
eſtimatio. memoria. Quaſdã hꝫ nõ cões cũ
illis. vt eſt rõ. ⁊ intellectus. ⁊ h⁹ mõi. Item
aia habet vires quaſdã quo ad ſe. vt eſt rõ.
voluntaſ. liberũ arbitrium. quaſdã hẽt qb⁹
corpori ꝑmiſcetur. vt eſt vis naturalis. vita
lis. ⁊ animalis de quib⁹ dictũ eſt ſupra cap.
41. Ex iam dictis patet ꝙ potentie quedam
ſunt organice. quedã non Item ex predictiſ
collige ꝙ aia ratõalis oẽs potentias hꝫ aie
vegetabilis ⁊ ſẽſibilis. ſed non inquantum
rõnalis eſt. Veruꝫ iquantũ rõalis ẽ addit i
tellectum ⁊ liberum arbitriũ ⁊ h⁹ modi. Et
hoc qđ dicit Gregorius. Ois iquit creatu
re aliqd cõe hꝫ hõ. Hẽt nanqꝫ hõ cõe eſſe
cum lapidibus. viuere cum arboribus: ſen
tire cum aialibus intelligere cũ ãgel̃. Quic
quid. n. virtutis aut nobilitatis habere pñt
nature inferiores hñt ⁊ ſuperiores. ſed per
fectiori mõ ⁊ nobiliori propter hoc manife/
ſtatuꝫ ẽ ꝙ oẽs vires qb⁹ cõicamuſ cũ brutiſ
differunt ſpecie. prout ſunt i nobiſ ⁊ i brutiſ
De differentiis potentiaruꝫ ipſius anime.
Capitulum. xxxxiiii.
q Uattuor aſſignãtur diferẽtie vir
tutis intellectiue. Prima dať ſcdm
differentiã nature ſic intellect⁹ diui
diť i agentẽ ⁊ poſibilẽ. ſcda. datur ſcdm dif
ferentiam obiecti. ⁊ ſic diuiditur intellectuſ
in ſpeculatiuum ⁊ practicum. tertia aſſigna
tur ſcdm differentiam dignitatis. ⁊ ſic diui
ditur ratio in ꝑtem ſuperiorem ⁊ iſeriorem
quarta datur ſcdm comparationẽ ad actum
⁊ ſic diuiditur intellectus in habitũ ⁊ in ac/
tum. in habitũ quidem cũ põt intelligere qñ
ualt. In actum vero cuꝫ actualiter ad intel
ligibile ſe conuertit. Differentia vero in/
tellectus in effectu ⁊ eius qui dicitur adept⁹
ſumitur ſcdm maiorem ⁊ minorem ꝑfectio
nem ipſius intellectus poſſibilis. Nã cum
intellectus poſſibilis recipit ſpecies cum lu
mine intellectus agẽtis tunc dr̃ intellectus

in affectu. ⁊ etiã in habitu. Intellectus vo
eum recipit ꝑfecte lumen ſecundum forma/
lem cõiunctionez. tunc vocatur intellectus
adeptus. Diligenter autẽ notandũ ẽ ꝙ om
nes differentie intellectũ iã ꝑdicte ſumun
tur vel ſecundũ actũ. vel ſecundũ habitum
vel ſecundũ modũ intelligẽdi. ⁊ nulla ſumi
tur ſecundũ diuiſionẽ potentie cognitiue.
niſi prima tm̃. ſecundũ quam diuiditur in a
gentem ⁊ poſſibilem.

De modo cognoſcendi. Cap. 45.

Es cognoſcit aliter deus. aliter an
r gelus. aliter hõ. Ipſe quoqȝ hõ alit̃
cognoſcit deꝰ per intellectũ. aliter ꝑ
creaturas. Intellectus eni diuinus cogno
ſcit res ex ſe ipſo. Intellectus aũt angeli co
gnoſcit res ꝑ ſpẽs ſibi concreatas que ſunt
ſimilitudines rerum. Sed intellectus hu/
manus cognoſcit res per ſpecies abſtrac/
tas. a rebus particularibus per ſenſum pri
us cognitis. Unde ſciendum ꝙ ſicut ſen/
ſus cognoſcit res preſente obiecto. ⁊ ſicut
imaginatio cognoſcit abſente obiecto. ⁊ ta/
men cum appendiƚijs materie ita intellectꝰ
cognoſcit ſine appendiƚijs materie ſub intẽ
tione vniuerſali. Alia igitur per intellectuȝ
aliqualiter cognoſcit omnia ⁊ attingit. Co
gnoſcit enim deum ſupra ſe ⁊ ſeipſam in ſe
⁊ angelos iuxta ſe. ⁊ quicquid celi ambitu
continetur infra ſe. Quid ſit autem moduſ
cognoſcendi deum. nota ꝙ intellectus hu/
manus non cognoſcit deum per abſtractiõ
nẽ ſicut alias res. ⁊ hoc ideo eſt. qꝛ ſimilitu
do abſtracta ſimplicior eſt illo a quo ſit ab/
ſtractio. deo autem nihil ſimplicius ẽ. Alia
ratio eſt quia in abſtractione oportet eſſe ꝑ/
ticulare ⁊ vniuerſale. particulare quidem a
quo ſit abſtractio. vniuerſale aũt. ſ. ſeipſum
abſtractũ. ſed nihil hoꝝ cadit in deũ. Sciẽ/
dum preterea ꝙ per ſenſũ cognoſcimus ꝑ/
ticularia. ſed per intellectum vniuerſalia. ⁊
quando ſe intellectus conuertit ad particu/
lare vt ipſum apprehendat. tunc ſimilitu/
do abſtracta a particulari erit vniuerſalis ⁊
non particularis. Itẽ nihil venit in intellec
tum niſi per ſenſum. ⁊ hoc ſit duobus mo/
dis. ſ. vel ſimpliciter. vel per accidens. ſim
pliciter quidẽ vt quando intelligimus ſen/
ſibilia prius per ſenſum apprehenſa. Per
accñs autẽ. vt quando intelligimus inſen/
ſibilia ꝑ effectũ. Notandũ eſt ẽt ꝙ aliud eſt
rem per cognitionem in intellectum veni/
re ⁊ aliud eſt in re iã intellecta verſari. quia
tunc cognitio rerũ per ſenſum venit in in/
tellectum. ſicut dictum eſt. ſed cum intellec/
tus iã apprehendit. tunc delectatur ⁊ nego
ciatur in illa. etiam ſine ſenſus adminiculo
ad cognoſcendũ iſta plenius nota vtrunqȝ
veꝝ eſſe. ſ. ꝙ particularia cognoſcunt̃ per
vniuerſalia ⁊ econtra. vniuerſalia cogno/
ſcuntur ꝑ particularia iſtđ ſic pȝ. qꝛ duplex
eſt vniuerſale. vnũ. ſ. prout eſt abſtractũ. ⁊
aliud confuſum videlicet ſecundũ ꝙ ẽ in ꝑ
ticulari. Dicimus ergo ꝙ ad cognitionem
vniuerſalis abſtracti venimus ꝑ particula
ria. ſicut pȝ in pueris in quibus prius opa
tur ſenſitiua qȝ intellectiua. quia prius co/
gnoſcunt particularia ꝑ ſenſuȝ ⁊ poſtea vni
uerſalia ꝑ intellectũ. Sic ⁊ philoſophi inue
nerunt modũ argumentandi ꝑ inductionẽ
quia ex multis ꝓpoſitionibus ꝑticularibus
vnã concluſionẽ faciunt vniuerſalẽ h̃ mo/
do. Socrates ẽ animal. Plato eſt animal.
Cicero eſt animal. ergo oĩs hõ ẽ aĩal. Ecõ
trario ẽ in vniuerſali confuſo. qm̃ per taleȝ
vniuerſalẽ venimus in cognitionem parti
cularium. ſicut pȝ quando videmus hoĩeȝ
a remotis. tunc nõ cognoſcimus. niſi eius
ſubãm corpoream. ſed poſtea per motũ cer
nitur eẽ aĩal. dũ vero magis appropinquat
cernitur eſſe hõ. tandẽ cognoſcitur eſſe pe/
trus. Nota ꝙ ſecundũ phm̃ in libro de ſen
ſu ⁊ ſenſato plura ſcire poſſumus. ſed vnũ
ſolum intelligere. qm̃ ſcire dicit habitum ꝑ
quem plura ſcimus. intelligere autẽ dicit ac
tum qui non poteſt in intellectũ eſſe dupli/
catus. intellectus enim ad vnũ ſolum ſe po
teſt actualiter conuertere. ⁊ hoc pȝ ꝙ quan/
do quis agit duos actuſ rationiſ ſimul vno
tẽpore vnus ẽ intellectus ⁊ alius memorie
ſiue cõſuetudinis. verbi grã. Aliquis dicit
horas ⁊ querit in libro concordantias. vel

numerat denarios. vnum illorum. ſ. querere concordantias eſt actus intellectus: ſed aliud. ſ. dicere horas eſt actus memorie. ſicut etiam animal brutum ſine regimine intellectus vadit ad domū ad quā ſepe viuit. Itē nota q ad itelligentiā rei nō regrit pn̄tia rei itelligibil': ſed pn̄tia ſilitudinis ei9 tm̄ qr res nō cognoſcunt eſſentia: ſed per ſilitudinē. ꝛ inde eſt q intellectus apprehēdit remota ſicut propinqua.

De itellectu agēte ꝛ poſſibili. Ca. 46

Unc de intellectu agente ꝛ poſſibili ſpāliter eſt dōm. Intellectus igitur agens eſt qui abſtrahit ſpecies ab imagine ſiue fantaſia. ꝛ ſua irradiatione facit vniuerſales. ac ponit res in intellectu poſſibili. nam ſicut ad viſuꝫ corꝑalem extrahitur lux abſtrahens intentionē colorꝝ. i. ſimilitudines a colorato. ꝛ ponit eas in aere. non qdem ſm̄ eſſentiā. ſed ſm̄ intentionem i. ſilitudinē. Sic intellectus agens qui ē lux aie ponit ſpēs abſtractas a fantaſia in intellectu poſſibili. non qdem actualiter: ſed ſm̄ intentionem. i. ſimilitudinē. Quare āt inter imaginationē ꝛ intellectū poſſibilē non ſunt potentie eiuſdem ſpēi hec eſt ratio. qm̄ altera eſt potentia aie ſenſibilis. altera anie rōnalis. itellect9 āt poſſibilis dicitur. qr pōt recipere tales ſpēs: ſed nōdū ſuſcipit eas cuius exēpluꝫ eſt tabula nuda nullā hn̄s picturā: potēs eſt aūt habere quācunqꝫ. Sane cū intellectus poſſibilis tales ſpēs recepit tūc ſicut hēs ſupra. ca. 44. vocatur intellectus in effectu vel in habitu. Cuꝫ vo illuſtratur multitudine ſpērum ſenſibiliū tunc eſt intellectus adeptus. Qualiter autē iſte ſpēs remaneant in intellectu poſſibili: vel qualiter ad eas fiat per reminiſcentiā ꝯuerſio et reuerſio habes ſupra in ca. 40. de memoria Porro intellectus agens ꝛ poſſibilis differunt: ſicut lux ꝛ illuminatū ſicut ꝑficiens ꝛ ꝑfectibile. qr vt dicit ph̄s. intellectus agēs eſt omnia facere: ſed intellectus poſſibilis eſt fieri. Et vt plenius inoteſcat notandum q ſicut ad hoc per ſpeculum aliquid videatur. tria ſunt neceſſaria. ſ. ſpeculum quod aptuꝫ natum recipere impreſſionem corporū obiectorum. color autem in corporibus obiectorum ꝛ lux qua moueatur color corporum obiectorum que ſine luminis influxu quantumcunqꝫ obijciantur non ſūt receptibiles a ſpeculo. ſic ſimiliter ad hoc vt aliquid in intellectu videamus oportet q ſit intellectus poſſibilis qui aptus natus eſt recipere ſpēs quemadmodum dictum eſt de ſpeculo oportet etiam q ſint ſpecies ſpeculate apud intellectuꝫ poſſibilem qui habet ipſas habitu cum ſit locus ſpecierum vniuerſalium. Sed ſicut color in corpore non mouetur: nec ſpecies niſi mediante lumine imprimuntur in ſpeculo: ſic nec fantaſmata erunt actu intelligibilia. niſi intellectus agenſ irradiet ꝛ diffundat ſuper eum lumen ſuum ſicut lux ſuper coloreſ vt ſic ſm̄ actum intelligibilia efficiantur.

De itellectu ſpeculatiuo ꝛ practico. C. 47

Equitur de intellectu ſpeculatiuo et practico qui ambo in cognitione cōſiſtunt. ſed in hoc differunt: qr intellectus ſpeculatiuus cognoſcit verum in ratione veri: practicus autem cognoſcit veruꝫ in ratione boni. Item intellectus ſpeculatiuus vocatur cognitio ſpeculatiua: ſed practicus dicitur cognitio affectiua. Iteꝫ finis ſpeculatiui eſt verum. finis autem practici eſt opus. Item per ſpeculatiuum intelligimus recte. ſed per practicum recte viuimus. Intellectus practicus vocatur operatiuuſ. quia dicitur a parari quod eſt operatio. Item intellectus practicus diuiditur in rationem et ſynderesim. Ratio autem diuiditur in partem ſuperiorem ꝛ inferiorem de quibuſ per ordinem dicendum eſt.

De ratione ꝛ partibus eius. Ca. 48.

Atio autem eſt vis anime non ſolū cognitiua: ſed etiam motiua. Ideo autem cum iudicat aliquid eſſe bonum vel malum ꝛ ibi ſiſtit tunc dicitur cognitiua. Si autem procedit amplius ꝛ iudicat bonum vt fiat ſic dicitur motiua. ſi vero ad hoc vltimum ꝓcedit vt non ſoluꝫ iudicet eſſe bonum vt fiat: ſed etiam id appetit. ſic dicitur liberum arbitrium. quoniam liberum

arbitriū apprehendit rōnem ⁊ voluntatem
Ratio prout ſe habet ad bonum particula/
re diuiditur in partem ſupiorem ⁊ inferio
rem. Supior pars diuinis ⁊ eternis in/
tendit. Inferior autem de tranſitoriis iudi
cat ⁊ ea diſponit. Itē ſupior pars accipit ra
tiones per leges diuinas: vt hoc eſt facien
dum quod deus ꝑcepit. Pars āt iſerior ac
cipit rōes ꝑ leges humanas. vt hoc eſt faciē
dum qd̓ honeſtum eſt. vel q2 expedit reip.
Item ſupior pars rōis dicit vis. q2 lʒ vſqʒ
ad ↄtemplationem eternorum ſe extendat:
differt tñ ab intellectiua., q2 intelligentia ne
gociatur in eternis per modum rationis vl̓
intentionis. Ratio autem non ſic: ſed con
ferendo ⁊ ratiocinando. Differt autē ratio
alio modo ab intellectu: qm̄ intellectus ap/
rehendit eſſe rei abſolute. ratio autem cum
collōne vnius ad alterum. inferior vō parſ
rationis dicitur multipliciter. que circa res
corporales verſatur coniuncta eſt ſenſuali/
tati. ⁊ ſepe allicitur ab ea: videt enim ſemꝑ
porrigi pomum ſibi. illecebram vicinam.
Ratio tamen inferior ⁊ ſuperior differunt
in eſſentia ſed differunt in officium. Exem
plum de occulo ſurſum ⁊ deorſū aſpiciēte.

De anime motus Cap. 49.

Irium motiuaruʒ anime rationa
lis eſt diuiſio. Diuidit.n. vis mo/
tiua in imperatiuam ⁊ conſiliatricē
⁊ effectiuam ⁊ conſiliatricem ſimul ⁊ effecti
uam. Vis imperatiua eſt liberum arbitri
um ⁊ ſynderesis. Conſiltatrix eſt ipſa vero
que diuiditur in partem ſuperiorem ⁊ infe
riorem. Vis effectiua eſt voluntas que di/
uiditur in thelesyn ⁊ buliſyn. Vis que ſi/
mul conſiliatrix eſt ⁊ affectiua eſt ipſe intel/
lectus practicus. De volūtate. Cap. 50

Nter dictas potentias primo dicē
i dum eſt de voluntate que inter ce/
teras motiuas eſt precipua cū ſit
generalis motor omnium viriū. Cum enim
intellectus apprehendit aliquid vt bonum
voluntas imperat viribus affixis ipſis or/
ganis. ſicut viſui ad videndum. auditui ad
audiendum: ⁊ ſic de alijs ſenſibus. Simili
ter in motu locali voluntas imperat virtutī
animali que eſt in neruis ⁊ in muſculis. et
ita mouet ad ambulandum vel currendum
⁊ ad huiuſmodi ſimilia: ſʒ fallit iſtud in po/
tentijs anime vegetabilis: in quibus volun
tas ſuum imperium non exercet. Nutriti/
ua generatiua ⁊ augmentatiua non ſm̄ no
ſtrum arbitrium: ſʒ naturaliter operantur.
Voluntas autem in duas diuiditur partes
ſ. in theleſim ⁊ buliſim. i. voluntatē natura
lem ⁊ deliberatiuam: quarum prima ſ. vo
luntas naturalis dirigitur per ſindereſim.
ſecunda vero ſcilicet deliberatiua per ratio
nem. Nota q̓ voluntas proprie ⁊ ſtricte eſt
tantummodo rationabilium. ſed large dici
tur etiam brutorum eſſe. improprie vero
quaſi metaphorice. dicitur etiaʒ eſſe vegeta
bilium. vnde voluntas primo modo ſum/
pta ſcilicet prout eſt rationabilium proprie
voluntas dicitur. Secūdo modo prout eſt
brutorum vocatur proprie deſiderium.
Tertio modo prout eſt vegetabilium voca
tur appetitus inter potentias nulla eſt libe
rior q̄ʒ voluntas. quia nec obligatur orga/
no ſicut imaginatio ⁊ eſtimatio ⁊ huiuſmo
di: nec cogitur a bono: ſicut intellectus co/
gitur a vero. Vires autem affixe organis
immutantur neceſſario immutato organo. qui
bus omnibus voluntas caret. vnde ait Au
guſtinus. Nihil adeo i noſtra poteſtate eſt
ſicut voluntas. Si autē ſcire volueris qua
re voluntas non cogitur a bono ſicut intel/
lectus a vero: hec eſt ratio. quia citra pri/
mum nihil ita bonuʒ quod non aliquid im
perfectionis habeat. ſed aliquid ita verum
eſt q̓ nihil falſitatis habet: vt in hac propo
ſitione quodlibet totū maius eſt in ſua par/
te. vnde tali vero cogitur intellectus aſſen/
tire. ſed voluntas nullo bono creato cogi/
tur adherere. item voluntas videtur inter/
dum cogi per inordinatum appetitum pro
vt voluntas quandoqʒ trahit hominē ⁊ al
licit vt bonum ſpnat ⁊ incōmutabile. ⁊ re/
bus mutabilibus adhereat. ſed huiuſmodi
coactione libertas quedā eſt. vnde Augu.
Omne peccatum adeo eſt voluntarium: a

qd̄ ſi non eſt voluntarium non eſt peccatū:

De ſyndereſi. Capitulum. 51.

ſ Indereſis via eſt motiua que ſem
per nata eſt tigi in ſuperioribus na
turaliter mouēs ⁊ ſtimulans adbo
nū. ⁊ abhorrēs malū. ⁊ i iſtiſ nūq̄ʒ eſt errāſ
neque ſecūdū ſindereſim eſt pecare. Scien
dum q̇ ois ſindereſiſ nunq̄ʒ extinguitur to
taliter etiam in diabolo ⁊ in dannatis re/
manet in illis aliquis actus. Sindereſis i/
quantum ad inſtinctum boni. ⁊ q̄ʒtum ad
diſplicentiam mali culpe abſolute conſide/
rate extincta eſt in diabolo ⁊ i dānatis. ſe/
cundum vero q̇ culpa cōparatur ad penaʒ
ſic non eſt extincta in illis ſindereſis etiā in
hunc modum remanet in pena. Iſa. ca. 66
Vermis eorū nō morietur. Nō igitur diſ
plicentiaʒ mali in comparatione ⁊ colloc ad
penam.

De conſcientia. Capitulum. 52

b De nomē conſcientia cōponitur
ab hac propoſitione · cū. ⁊ hoc noie
ſcientia vnde conſcientia dicit duo
.ſ. ſcientiā. ⁊ ſecundū hoc conſciētia eſt ha/
bitus naturalis. nō ſolū cognitiuus. ſed ēt
motiuus. inclinat. n. aiam ad proſecutionē
boni: ⁊ fugam mali. alio modo dicit conſci/
entia acceptionem ex parte rationis. qd̄ no
tatur in hac ꝑpoſitione cum. Primo ig tur
modo prout ꝯſcientia includit ſcientiā in ſe
hʒ ſe ſicut ſuperius. ⁊ coniungitur ſyndere
ſi. ⁊ ſemper ē recta. 2° mō coniungitur ma/
gis rōni. ⁊ ſic ſe hʒ ſicut inferiuſ. hoc modo
recipit errorem ⁊ conturbationem. in cōſci
entia. n. ex parte inferiori bene poteſt accid̄
re error. Nam ratio cum conſcientia parti
inferiori iūgitur: ⁊ habet verſari circa parti
cularia in quibus ſepe contingit errare. ſi/
cut pʒ in ſigillo conſcientie in quo ſindere/
ſis ꝑponit maioreʒ hic. nullum malum eſſe
faciendu · rō aſſumit minorem. ſ. hoc eſt ma
lum conſcientiam concludit: ergo nō eſt fa/
ciendum. Circa ꝑmam nō eſt error. Circa
ſecundam q̄nq̄ʒ eſt error. ⁊ ex hoc falſitas
in cōcluſione quandoqʒ oritur. Cauenda ē
conſcientia nimis larga ⁊ nimium ſtricta.

Naʒ prima generat preſumptionem. ſcd̄a
deſperationem. item prima dicit ſepe malū
bonū. ſcd̄a econtra bo nū malū. item prima
ſepe ſaluat dānandū. ſcd̄a econtra dānat ſal
uandū. nota q̇ aliud eſt conſcientia aliud ē
timor conſcientie. tūc. n. eſt ꝯſcia qū q̄ſ ſen
tentialiter iudicat aliquid eſſe faciendū vel
vitandū: ⁊ contra talē conſcientiaʒ facere.
etiam ſi ſit erronea peccatum eſt. Sed con
tra timorē conſciētie facere nō ſemꝑ eſt pec
catū. q: talis timor non eſt ſemper ex diffini
tiua ſnīa rationis per quā iudicet ſe teneri
ad aliquid: ſed ex eo q̇ vacillat inter dubia
ſciens quid ſit melius. vel ad qd teneaē po
tius. cum t̄n non ommitteret q̄cquid ſciret
eſſe placitū diuine voluntati. De conſciētia
quoqʒ faciendū q̇ quandoqʒ reſpicit prete
ritum quandoqʒ preſens: quandoqʒ futuꝝ
nā conſcia accuſat de p̄terito: remunerat de
preſenti ⁊ precauet futuro. Preterita nāqʒ
reſpicit vt quando conſcientia' mentē repre
hendit de malo cōmiſſo. vel de bono omiſ
ſo p̄ntia aūt reſpicit contradicendo ei cuius
ꝑ conſciam hēmus oppoſitū. Futura quo
qʒ reſpicit: vt qn̄ inſtruit ⁊ ſtimulat menteʒ
ad ea facienda. vel vitāda ad que conſcia ip
ſa iudicat nos teneri. q̇ autē conſcia ſe extē
dat vt dictū eſt tā ad facta q̄ʒ ad fienda pōt
colligi ex diffinitionibus conſcie que tales
ſunt. Joannes Dama. Conſcia eſt lex īntel
lectus noſtri. Baſilius. Conſcia eſt ratio
nale iudicatoriū. Diffinitiones magiſtraleſ
ſunt iſte. Conſcia eſt cognitio ſuipius. iteʒ
conſcientia eſt habitus animi agendorum.
Item conſcientia eſt habitus boni ⁊ mali
diſcretiuus. Item conſcientia eſt credulitaſ
intentionem ad aliquid faciendum vel non
faciendum animi deliberaione firmata.
Error conſcientie octo modis cauſatur.
Primo ex ignorantia. quando ſcilicet ne/
ſcit quicquid ſit eligendum vel declinan/
dum. De tali errore dicitur ſecundo Pa
ralipomenon. 20. Cum ignoramus quid
agere debeamus hoc ſolum reſidui hēmuſ
vt occuli noſtri ad te diligantur. ſecundo ex
negligētia vt cū quis negligit conſciam di/

ſcutere. vel ſi neſcit ſe expedire negligit: tñ
ab alijs querere. Tertio ex ſupbia. vt quã
do quis humiliat intellectum ſuum vt meli
oribus ⁊ ſapientioribus ſe velit credere. J
Contra quod Apꝰ. 2. corin. 10. Captiuan
tes oẽm intellectũ veſtrũ in obſequm xp̄i.
hoc eſt ꝙlibet in credendis plus dꝫ cõſen
tire fidei q̃ꝫ ſibi. ⁊ in agendis plus dꝫ alijs
credere q̃ꝫ ſibi. 4° ex ſingularitate qua ho
mo ſequens ſenſuꝫ ꝓprium nõ cõformat ſe
alijs. nec ſequit̃ vias cões bonoꝝ. De his
Numeri. cap. x. Extrema caſtroꝝ ꝯſump
ſit ignis. 5°. ex affectu' inordinato qui ſepe
inclinat conſciam ad id qđ homo tunc ap/
petit. ⁊ ſic facit eã a ſua rectitudie deuiare.
Seneca. Perit omne iudicium cum res
tranſit in affectu. 6°. ex puſilanimitate: quia
quis timet non timenda ſm rectum iudic ũ
rationis. Jſa. cap. 30. Dicite puſilanimes
confortamini ⁊ nolite timere. 7°. ex ꝑplexi
tate qua homo ſe credit eſſe poſitũ iter duo
peccata. quoꝝ alteꝝ ſit ipoſſibile declinare.
Sed ſciendũ ꝙ ꝑplexitas nihil eſt ſimplicit̃
põt tñ quis eſſe ꝑplexus ſm quid. i. ſm er/
roneam conſcientiam qua depoſita erit libe
ratus. 8° ex humilitate ⁊ cordis puritate
Gregorius. Bonarum mentiũ eſt ibi cul/
pas agnoſcere vbi culpa non eſt. Error pri
mis ſeptem modis acceptus reprehenſibil'
eſt. nono vo modo laudabilis eſt: imo nec
error dici debet. ſed humilis ſuorum defec/
tuũ recognitio. dũmodo non ſit nimia.

De operibus anime. Cap. 53.

Anima ſm diuerſas potentias mul
tas ⁊ diuerſas habet operationes.
Ipſa enim cognoſcit verum per in
tellectum ſpeculatiuũ affectat bonã per intel
lectũ practicũ. Diſcernit aũt conferendo in/
ter bonũ ⁊ malũ verum ⁊ falſum per rõnẽ
Diſcernit ſimul ⁊ elegit per liberum arbitri
um. Conſentit per voluntatẽ. Jnuenit me/
dium per ingenium ſtimulat ad bonum per
ſynderefim. Anima etiam in actibus ſuis
ordinem habet. nam quod ſenſus percipit
imaginatio repreſentat. cognitio format. in
genium: inueſtigat. ratio iudicat. memoria
ſeruat. intelligentia apprehendit. ⁊ ad con/
templationem adducit. Anima preterea co
gnoſcit res p̃ntes per ſenſum. abſẽtes vero
per imaginationẽ. res autẽ in materia per
preſentiã ſui. In ſemetipſa autem ſeipſum
per reflexionem ſui ſupra ſe. Anima alios
habet actus pertinentes ad corpus. ſicut eſt
vegetare per virtutẽ naturalem ſentire: per
virtutem animalem: ⁊ viuificare per virtutẽ
vitalẽ. de qbus dictum eſt ſupra.

De quantitate anime. Cap. 54.

Anima cum ſit ſimplex non habet
quantitatem dimenſiuam: ſed vir/
tualem. vnde patet ꝙ anima ſm eſ
ſentiam non eſt in toto corpore: ſed in par/
te corporis determinata. ⁊ tñ virtutem influ
it toto corpori. ⁊ ad hoc ponit Calcidius exẽ
plum de aranea que in medio telle ſue reſi/
dens ſentit quẽlibet motum ſiue interius ſi
ue exterius in tela factum. Eodem modo
anima in centro cordis poſita ſine ſui diſtĩ
ctione totum corpus ſibi vnitum ſenſificat vi
uificat atqꝫ mouet: nec contra ſimplicitatem
anime eſt ꝙ dicuntur tres anime eſſe. ſ. ve/
getabilis. ſenſibilis. ⁊ rationalis. cuiꝰ intel
ligentia ſuperius eſt expreſſa. Anima quo/
qꝫ lꝫ ſit ſimplex. tñ ſm Boetium differt in
eo quod eſt. ⁊ quo eſt: ſicut ⁊ angelus ⁊ om
ne creatum: que omnia differunt ſm ratio/
nem vniuerſalis ⁊ particularis.

De immortalitate anime. Cap. 55.

Animam eſſe immortalem oſtendi/
tur auctoritate ⁊ ratione. Sapie. 3°.
Juſtorum anime in manu dei ſunt
⁊ infra. Et ſpes illorũm immortalitate ple
na eſt. Item in euangelio. Querent homi/
nes mortem ⁊ nõ inuenient. Itẽ. B. loqt̃
de malis inferni. Ibi mors ſempviuit finiſ
incipit. ⁊ defectus deficere neſcit. Item Jo
annis. 6. Qui mandu. m. car. ⁊ bibit meũ
ſan. habet vitam eternam. Item per rõnes
Prima talis eſt. Omnis corruptio ex con
trarietate cãtur. nihil aũt eſt qđ ſubẽ anime
contrarietur. Item aĩa capax beatitudinis
eſt: ſed deus vt ait Augu. ingenti liberalita
te replet omnes creaturas pro captu earum

ergo confert aie beatitudinē. ſed ad beatitu
dinem ſpectat vita eterna ⁊ perpetua glo/
ria. Preterea ſi aia moreretur cum corpo/
re hō non timeretur mortuus. ſicut nec lu/
pus. nec canis mortuus. ergo relinquiť ali
quid viuens poſt morē hois quod timetur
⁊ hoc eſt aia. item cum deus iuſtus ſit ha/
bebunt iuſti premiū. ⁊ mali penam. ſed hoc
non fit in hoc mundo. Cū mali videantur
florere deducentes i bonis dies ſuos. vt di
cit Job. Boni ergo vbi florebunt. fiet eꝰ
ergo fiet alibi. ſed hoc non pōt eē niſi aia ſit
immortalis. Aug. Tranſeunt in pñti tri. ⁊
proſpera cū tēpore. ſed cancellatis manibꝰ
more iacob eadem redeunt ſine fine māſu/
ra. vt hic tribulati ⁊ afflicti ſine fine gaude
ant. iocundi vero ⁊ ditati penas eternas ſu
ſtineant. iacobus ca. i. Omne gaudiū exi/
ſtimate fratres. cum in varias tentationes
incideritis. Beda ſuper iſto verbo. Ne in
digemini fratres mei ſi mali in mundo flo/
rent. ⁊ vos patimini. quia non eſt chriſtia/
ne dignitatis in temporalibus exaltari. ſed
deprimi. Mali nihil habent in celo. vos
nihil in mundo. Sed ſpe illius boni ad qđ
tenditis quicquid in via contingat gaude/
re debetis Hieronymus. Difficile immo
impoſſibile eſt vt preſentibus quis fruatur
⁊ futuris. vt hic ventrem illic mentem refi
ciat. vt de delitijs ad delitias tranſeat. vt in
celo ⁊ in terra appareat glorioſuſ. Item de
us fecit animam ad imaginem ⁊ ſimilitudi
nem ſuam. ſed deus eſt immortalis ergo ⁊
anima.

De libero arbitrio.

Capitulum. 56.

l Iberum arbitrium eſt vt ait Aug.
facultas rationis ⁊ voluntatis qua
eligitur bonū gratia aſſiſtente. ma
lum vero gratia deſiſtente. in hac diffinitio
ne ſimul poniť rō ⁊ voluntas. Rō quidem
vt cōſiliariꝰ. voluntas aūt imperator. nam
rō dicit aliquid eē bonum vel malū. Volū
tas dicit fiat fiat. nota libertas liberi arbitrij
eſt libera a coactione ſufficienti. ſed nō libe
ra a coactione efficienti. nulla enim coactio
exterior ē cā ſufficiens vt aliquid fiat. lʒ quā
doqʒ ſit efficiens. vt pʒ in multis qui coacti
ſunt negare xpm per tormenta. qm̄ i huiuſ/
modi coacta voluntas. Voluntas eſt vt ait
Aug. Qñ peccōr retrahitur a gr̄a tunc non
deſtruitur libertas liberi arbitrij. qꝛ cecus
vel feſſus. vel claudus i foueā cadens quā
do extrahitur nō ſit eo inuito. Libertas li/
beri arbitrij triplex eſt. ſ. a neceſſitate a pec/
cato a miſeria. Prima libertas eſt nature:
ſecunda gr̄e. tertia glorie. item prima ē bo/
norum ⁊ malorum. ſecunda tm̄modo ē bo
norum. tertia ē in celo regnantium. Ex his
pʒ ꝙ libertas maloꝝ eſt velle peccare. ſʒ li/
bertas i paradiſo fuit poſſe nō peccare. nec
poſſe turbari. Patet ergo ꝙ liberꝝ arbitri
um eſt tā i bonis qʒ i malis. qꝛ i bonis ē tm̄
modo ſeruitus miſerie i malis aūt ē ſeruitꝰ
miſerie ⁊ peccati ſʒ in pria ē liberrimū. qm̄
ois talis ſeruitas deſtruiť. Nō ꝙ lʒ deꝰ nō
poſſit male facere. ⁊ ſimiliter angelus ⁊ aie
bone vel beate. tñ eſt i eis liberꝝ arbitriū. qꝛ
bonū eligūt ⁊ malū declināt. nō ex infirma
neceſſitate. ſʒ libera volūtate. Eodē modo
dō ē de diabolo. qꝛ hʒ liberꝝ arbitriū bonuʒ
tñ ſup reſpuit. ⁊ malū eligit. ſed hoc nō facit
in eo violenta coactio. ſʒ voluntaria obſti/
natio. Liberꝝ arbitriū hʒ ſe i qbuſdā indif/
ferenter ad bonū ⁊ ad malū vt i primis pa/
rentibus ante lapſū. In qbuſdā plus ſe hʒ
ad malum qʒ ad bonuʒ. vt i generatis poſt
baptiſmū. In quibuſdā ſe hʒ ad bonuʒ: qʒ
ad malū ſcificatis i vtero. In qbuſdā ſe hʒ
neceſſario ad malū. vt in infidelibus nō re
generatis. In qbuſdaʒ ſe hʒ neceſſario ad
bonū. vt in confirmatis. ſicut fuit beata vir
go poſt conceptionem filij.

De natura corporis humani.

Capitulum. 57.

Omo grece antropos dicitur. i. ar
bor euerſa. habet enim caput cum
capillis ad moduʒ radicis. brachia
vero cum cruribus ſūt quaſi rami. Solus
hō eſt longi ⁊ lati corporis. ſolus etiā hō eſt

erecti coꝛpoꝛis. ⁊ huiuſmodi ratio duplex
eſt. ſ. naturalis ⁊ moꝛalis. Naturalis ratio
eſt: qꝛ in alijs aīalibus habundat in capite.
materia terrea depꝛimēs: ⁊ deficit caloꝛ eri
gens qđ nō eſt in hoīe. Eſt ⁊ ratio moꝛaliſ
vt. ſ. rectitudo ſtature coꝛpis atteſtet rectitu
dinē mentis ſurſū ad celeſtia tendentis.
Accidentia aīe tranſmutat coꝛpus: qꝛ foꝛ/
ma delectabilis imaginata mouet coꝛpus ſi
cut triſtabilis. ⁊ ideo Auic. ait. ꝙ multū tri
ſtis ac lepꝛā timēs erit aliqñ lepꝛoſus. ſicut
econuerſo ꝙ coꝛpoꝛis paſſiones redundāt
in aīe turbationē. ſicut patet in ſōno. Itez
partes coꝛpoꝛis humani habent ſimilitudi
nē totius mundi. qꝛ tanta eſt diſtantia inter
extremitatis duoꝛum longoꝝ digitoꝝ vtri
uſqꝫ manus quanta eſt a vertice capitis vſ
qꝫ ad plantā pedis. ſicut tanta eſt diſtantia
a cenitro capitis ad oppoſitū tropiū in celo:
quanta eſt ab oꝛiente in occidentem. Coꝛ/
pus humanū ex quattuoꝛ elementiſ compoſi
tū eſt. ſed appet terra in oſſibus ⁊ in carne:
Aqua vero in humoꝛibus. ſ. ſanguine fleg
mate. colera. melanconia. Aer continetur
in pulmone. ⁊ hoc patet: qꝛ ſemper in motu
eſt. nam pulmo ventilabꝛum coꝛdis eſt. ne
nimio caloꝛe diſſoluatur. Sed ignis conti
netur in coꝛde ⁊ ideo inferius eſt latum. ⁊
ſuperius acutū quā foꝛmā ab igne retinet.
Membꝛa coꝛpoꝛis triplicia ſunt. Sunt. n
quedā redicaria vt cerebꝝ. epar. coꝛ. geni/
talia. inter que tria pꝛima ſunt eſſe ididui
in quibus vt ſupꝛadictū eſt ſedem habet ſpi
ritus naturalis vitalis. ⁊ aīalis. ſed mēbꝛa
genitalia ſunt ad conſuationē ſpēi. alia ſūt
mēbꝛa deſeruientia: vt vene artherie ⁊ ner
ui. per que vehitur ille triplex ſpiritus. vt
habetur ſupꝛa. alia ſunt mēbꝛa officialia vt
manus ⁊ pedes. ⁊ huiuſmodi. Sunt etiaꝫ
membꝛa tam artificialiter oꝛdinata. vt mu/
tuo deſeruiāt. nam ſupioꝛa inferioꝛibus ad
miniſtrant ſubuentionē. vt pꝫ in occulis.
Itē inferioꝛa pꝛebēt ſupioꝛibus ſuppoꝛta/
tionē. vt pꝫ in pedibus ⁊ cruribus que totū
pondus alioꝝ mēbꝛoꝝ ſuſtinent. Itez me
dia imp ertiuntur vtriſqꝫ defēſionem ⁊ ne
ceſſarioꝛum acquiſitionem. vt patet in ma/
nibus ⁊ bꝛachijs. Item ſic ſunt oꝛdinata vt
mutuo ſibi ꝯdoleāt. Iam ſi vnū mēbꝝ do/
let condolent ei omnia membꝛa: ⁊ hoc ꝓp/
ter cō nexionē ⁊ colligationē. Item ſic oꝛ/
dinata ſunt vt qñ membꝝ deficit alia mem
bꝛa eius defectū ſupplēt. vnde videmus ali
quos carentes manibus comedere cū pedi
bus: ⁊ alios carentes pedibus cum mani/
bus ambulare. Itē ſic oꝛdinata ſūt vt vnuꝫ
membꝝ periculi ſe exponat pꝛo alio: vt pa
tet in capite pꝛo cuius defenſione alia mem
bꝛa periculis ſe exponunt. Item magnus
doloꝛ in vno membꝛo facit minoꝛeꝫ in alio
non ſentire. Item membꝛa quoꝛuꝫ motus
ſubeſt libero arbitrio tam ꝓmpta obedien
tia ſeruant: vt inter imꝑium volūtatis ⁊ ex
ecutionem operis qua ſi nulla moꝛa videat
⁊ hanc obedientiā videmus ſeruare occu/
lum in videndo. linguam in loquendo. os
in comedendo. manus in operando ⁊ hu/
iuſmodi.

De phyſonomia hominis.

Capitulum. 58.

d Iuerſe membꝛoꝝ diſpoſitiones ſe
cundum artem phyſonomie diuer
ſos affectus ac moꝛes indicāt in ho
mine. non ꝙ iſta ſigna neceſſitatē īponant
moꝛibus hominum. ſed oſtendant inclina
tionē nature que tamen retineri poteſt fre/
no rationis. Sequamur igitur in hoc tra/
ctatu hu⁹ artis magiſtros auctoꝛes. ſ. Ari
ſtotilē. Auicēnaꝫ. Conſtan. ⁊ Philome/
nem. Loxium. Palemonium. incipientes
a complexionibus. Melanconicos triſtes ⁊
graues eſſe dicimus. ſanguineos ꝟo oppo
ſita habere videmus. Colerici faciles ſunt
iras: ⁊ flegmatici pigri ſunt ⁊ ſōnolenti.
Pyſonomie textus dicit ꝙ maſculinus ve
hemens eſt ad impetus ſtudioſus ⁊ animo
ſus. Femine autem miſericoꝛdes ſunt ⁊ ti/
mi de. Capilli moles ⁊ rari habēs ingeniū
pꝛoloquuntur. Itē capilli criſpi, ꝓnūciāt ti/
midū. ⁊ lucri cupidū. Itē depꝛeſſi nimiū
⁊ fronti iminētes ferꝝ declarāt aīum. ⁊ his

concordat capitis vrſini capillatura. Item
capilli flaui ⁊ groſſi ⁊ albi indicāt idociles.
Capilli vero ſubnigri ſi ſint moderate te/
nues mores indicant bonos. ⁊ bonam ho/
minis indicant complexionem. Caput ni/
mis magnum ſtolidū indicat. Caput autē
globoſum ⁊ breue ē ſine ſapia ⁊ memoria.
Item caput humile ſuperius ⁊ quaſi planū
inſolentie ⁊ diſſolutionis dat indiciū. Item
caput oblongum aliquantulū ⁊ malleo ſimi
le hominem circumſpectum ac prouidū in/
dicat. Frons anguſta nimis indocilē ⁊ vo
racem declarat. lata vero paruitatem ſignat
diſcretionis. Sed rotunda deſignat iracū/
diam. Item humilis ⁊ demiſſa ſignat vere
cundiam. ⁊ non admittentem turpia. Itē
quadrata ⁊ moderate magnitudis magne
ſapientie ⁊ magnanimitatis eſt indicium.
Supercilia arcualia que coniunguntur vſ
qz ad cornu naſi ſignant ſubtilem ⁊ ſtudio/
ſum in omnibus operibus ſuis. Si autem
ibidem coeunt triſtem hominem ⁊ parum
ſapientem demonſtrant. Si autem arcuoſi
tas declinat ad tempora. ⁊ ad giboſitatem
gennarum ſignant negligentem. Item ſu
percilia ſi ſint longorum ⁊ multorum pillo
rum ſignant ferum ⁊ magna mediantem.
Oculi qui tanqz guttule nitoris relucēt mo
res compoſitos indicant quando varie mo
uentur vt modo currant. modo quieſcant.
ſignant mala reuolui iam in animo. ſed nō
dum eſſe perpetrata ſignant. Oculi glauci
ſplendore tamen micantes ſignant audacē
⁊ peruigilem ad maliciam. Oculi nigri tre
mentes. ⁊ obſcuri deſignant potatorem vi
ni. ⁊ intemperantiam veneris. Oculi pu/
re nigri ſignant imbecilē. ⁊ ſine virtute ani
mum ⁊ lucri auidum. quando autem guttu
le rubentes aliquantulum ibi ſunt ⁊ tamen
nigre apparent animum iuſtum probum ⁊
ingenioſum oſtendunt. Ubi autem in ni/
gris oculis guttule vehementer rubent ⁊
alique tendunt ad quadraturam. ⁊ quedā
ſunt palide. quedam glauce. ⁊ circuli qui fo
rim ſecus ambiunt pupillas ſunt ſanguino
lenti. ⁊ ſunt magni oculi ⁊ nitor pupilli mo
uebatur vt mouetur palpebra tales inquan/
tum oculi ſignant animum qui omnium ex
cedat more ferarum. quicquid enim nefan
dorum cogitari poteſt talibus oculis perpe
trabile eſt. nec etiam a domeſtico ceſſabunt
ſanguine. Oculi nimium prominentes ru
bicundi. ⁊ parui linguam declarant effre/
natam ⁊ corpus inſtabile. Oculi acute in/
tuentes ſi ſunt humidi indicant hominem
veridicum ac in agendis velocem prouidū
qz. Oculi qui frequenter clauduntur. ⁊ fre
quenter reſerantur timidum ac imbecilem
declarant. Oculi multe apertionis ſignant
ſtultum ⁊ inuerecundum. Si autem multe
clauſure ſunt ſignant mobilem ⁊ inconſtan
tem in omnibus factis ſuis. Aures promi
nentes ⁊ valde magne ſignant ſtoliditatē
⁊ garulitatem. ⁊ imprudentiam. ſed valde
parue malignitatis ſunt indicia. Aures ni/
mium rotunde indocilem ſignant. Aures
oblonge ⁊ anguſte inuidie ſigna ſunt. Au/
res iacentes ⁊ ſupra caput applicate pigri/
ciam deſignant. Genne graſſe ſignant
ignauiam ⁊ ſomnolentiam. nimium autem
tenues malignitatem. Genne rotunde in
uidie arguuntur. Nares patule alacritatis
⁊ fortitudinis dant indicium. longe vero te
nues mobilitatis ſignum habent. Nari/
um autem pars que iuxta frontem eſt. ſi nec
alta nec humili. ſed equali linea deſcendat
virile ſignum eſt. ⁊ conſtantiam demon/
ſtrat ſiue prudentiam. Nares minores de/
bito furibus aſignantur. Omnis vultus
cum plenus eſt ⁊ craſſus ignauum ⁊ volu/
ptatibus deditum ſignat. vultuſ dependēs
cogitatorem ſubdolum indicat. Labia te
nua in ore maiori ſi ſuperius labiū aliquā
tulum exuperet ſuper inferius magna ni/
mium indicat ⁊ fortem. Tenua vero ⁊ par
ui oris imbecilem animum ⁊ verſutum in/
dicant. Labia vero ſoluta aliquantulum
ab ore dependentia inertem demonſtrant.
Nam in aſinis ⁊ equis antiquis hoc ſi/
gnum inuenitur. Os paruum conuenit
tam vultibus mulierum qz hominibus ef/
feminatis. Os quod vltra modum di/

laſatur voracē indicat. ⁊ immite. ⁊ impiuȝ.
Talis enim oris ritus marinis mōſtris cō
uenit Mentum prolixum aliquantuluȝ de
monſtrat minus iracundum ⁊ minus per/
turbatum. Qui paruum ⁊ breue mentū ha
bent imites ſunt ⁊ inuidi. Hoc enī plato
ad ſerpentes ptinere referebat. Vtilius ē
mentum cōmenſuratum: ſecunduȝ aliquid
ad quadraturā accedens. Mentum ſi ipro
lixum diſtendatur dolis aſſuetum oſtēdit.
Vox exīs ſimilis voci ouium aut caprarū
ſtultitie habet indiciū. Quod autē in modū
auium de facili fiunt leues. Vox tenuis q̄ſi
lugubris triſtē indicat ⁊ ſuſpicioſum. quoꝝ
vox in nares incurrit. ita vt nares cōſonēt
mendaces ſunt ⁊ maliuoli. ac malis alienis
gaudentes. Ceruis longa ⁊ tenuis cum ſi
gnat qui maligna meditatur. Ceruix rotū/
da probat virtutem animi ⁊ corporis humi
litatem. Ceruix breuis indicium eſt eius q
cum temeritate audax eſt. Ceruix nimis
erecta inſolentem ⁊ contumacem dicit. Pe
ctus quidem multis carnibus congeſtuȝ in
dociles ⁊ ignaros indicat. Pectus quod
longius eſt quod venter prudentem indi/
cat. Pectus ſi nimietate pillorum cum vē/
tre tegatur ſignat hominem inſtabilem ⁊ a
nimum ſine religione ⁊ pietate. Cum autē
ſolum pectus capillos prefert animoſuȝ de
ſignat. Humeri tenues ⁊ qui in acumine
acumine erecti ſunt inſidioſum indicant ho
minem. Brachia quando iu tanta prolixita
te extenduntur vt erecto corpore extremitaſ
medij digiti appropīquat ad genu. licet for
te menſura quattuor digitorum deficiet hu/
miles dicit homines ⁊ fortes. cum autem p
lixitas. hec ad femur deſinit. vel parum vl
tra declarat homīes maliuolos ⁊ malis alie
nis audentes. Manus nimium breues
⁊ exigue: fortes deſignat ⁊ ſagaces. Craſſe
manus ſi digitos breues ⁊ vltra modū ha/
bent declarant terginerſorem inſidioſum ⁊
furem. M anus indomite. ideſt intorte ⁊ te
nues loquaces ſignāt ⁊ voraces. Vngues
albi ⁊ plani ⁊ molles ac tenues ac obrubies
⁊ bene perlucidi optimum ingenium indi/
cant. Vngues influxi ⁊ curui imprudē/
tes indicant ⁊ rapaces. Vngues breues ni
mium declarant malignum. Digiti collec/
ti ⁊ globati auarum dicunt ⁊ malignum.
Digiti parui ⁊ tenues ſtultum demōſtrāt.
Digiti vero parui ⁊ groſſi inuidum indi/
cant ⁊ audacem. Latera tenua ⁊ anguſta ⁊
depreſſa timiditatem indicant. Latera refe
cta carnibus ⁊ dura oſtendunt homineȝ in
docilem. hec enim ad ranas ſm platonem
referuntur. Pars cruris que ſub genu eſt
que vocatur ſura quando plena eſt ⁊ quaſi
grauida intemperatum hominem ſignat ⁊
imprudentem. molles ſure effeminatis aſſi
gnantur. Pedes groſſi ⁊ breues valde in
firmum hominem indicant. Pedes nimi
um prolixi pertinent ad hominem doloſū.
Pedes pertenues ⁊ breues produnt ho/
nem malignum. Qui longis paſſibus in/
cedunt magnanimi eſſe ſolent ⁊ efficaces.
qui celeriter incedendo ſe comprimit ⁊ vul
tu deducit atqȝ totum corpus iplicat ſignat
timidum parcum ⁊ verſutū. Qui breues
paſſus habet eundoqȝ accelerat malignus
eſſe dicitur ⁊ imbecilis. Color cutis niger
verſutū indicat. Color albus rubeuſqȝ for
tes animoſuſqȝ oſtendit. Color vehemen/
ter albus cuȝ palore defectū virtutis ſignat
ex nimia victoria fleumatis. Color ignitus
lucentibus oculis ad inſaniaȝ vergit. Co/
lor medius inter nigrū ⁊ albū qui declinat
in brunū ſi clarus eſt oſtendit virū bonū in
genij ⁊ bonoꝝ morū.

De regulis generalis phyſonomie.

Capitulum. 59.

G Eneraliter igitur tenendum eſt q
membra que in proportione natu/
rali ſu t quo ad figuram. colorem
quantitatem. ſitum. ⁊ motū indicant men/
tis bonam habitudinem naturalem. Mē/
bra vero que non habent proportionem
debitam in figura. quantitate. ſitu. ⁊ motu
qualitatem peruerſaȝ mentis indicant.

Propterea plato dicebat ꝙ quecūque ſimi
lit do animalium aliquorū in hominibus
eſt taleſ homines etiā talium imitantur mo
res. Nota inſuper ꝙ licet per ſigna men/
brorum naturalium mores hominū cogno
ſcantur. non tamem imponunt neceſſitatē
ſed tantum oſtendunt nclinationem natu/
re. nec ſemper denūciant affectus hominū.
ſed frequentant probabiliter. Item pro/
pter ſigna proferenda exteriora. de quibus
dictum eſt non ſtatim proferendum eſt iudi
cium. quia forte ſignum eſt per accidens ⁊
non per naturam. et forte dictum eſt per cō
trariam conſuetudinem ⁊ freno rationis te
netur. vnde narrat Ari. ꝙ diſcipuli hippo
cratis detulerūt Philomeni excellenti phy
ſonomo figuraȝ hippocratis. qui pronunci
auit ꝺ ipſo ꝙ eſſet vir luxurioſus: Illis au
tem indignantibus ⁊ culpātibus Philo/
menem. ⁊ ꝙ de optimo viro taliter iudicaſ
ſet retulerunt hoc hippocrati qui confeſſus
eſt philomenen hoc recte iudicaſſe. ex amo
re philoſophie ⁊ honeſtatis ſui cordis con
cupiſcētiā dixit ſe viciſſe ⁊ accepiſſe per ſtu
dium quod nature fuerat denegatum. De
niqȝ ſciendum eſt ꝙ ſigna exteriora non re
feruntur niſi ad eas paſſiones que naturali
ter inſunt homini. ſicut eſt ira. concupiſcia
⁊ huiuſmodi. non aūt eas que ſunt aīe ſoliꝰ
ſicut eſt muſica. geometria ⁊ ſilia. Scien/
dum quoqȝ ꝙ in oculis principaliter conſi
ſtit omnis perfectio phyſonomie. ⁊ ſi oculo
rum iudicium confirmat ceterorum mem/
brorum iudicium. tunc ratum dixit Ariſt.
eſſe iudicium vt in leproſis. Si autem con
trariantur tunc preualent iudicia oculorum
ꝓpter qꝺ omnes phyſonomi affirmauerūt
occulum eſſe verum cordis nuncium.

De toto homine.

Capitulum .60.

p Oſtqȝ expeditum eſt de omīe ex
parte mentis ⁊ ex parte corporis.
nunc dꝺm eſt de ipſo prout eſt com
poſitus ex vtroqȝ vbi ſpecialiter oſ̄ditur dei
potētiā: qꝛ naturas tam diſtātes coniunxit
in vnā ꝑſonam. ſ. naturam corporeā ⁊ icor
poream que maxime diſtant in predicamē/
to ſ bſtantie. Preterea cum eſſet vna ſola
creatura que habebat intus cognitionem
per intellectum vt angelus ⁊ alia que habē
bat cognitioneȝ foris per ſenſum. vt quod
libꝫ animal brutuȝ fieri debuit cratura ad
completionem ⁊ decorem vniuerſi propter
perfectionem vniuerſitatis que hac duplicī
cognitione eſſet predita: v poſſet legere in
libro ſcripto intus ⁊ foris. hoc eſt in creato
re ⁊ in opere ſuo. Unita eſt anima cor/
pori multiplici rōne lȝ ſeparata dignior vi/
deretur. Prima ratio eſt vt per coniuncti/
onem tam diſpartum naturarum erigeretꝛ
mens ad ſperandam illam vnionem: quē
erit inter animam ⁊ ſpiritum creatuȝ. Alia
ratio eſt vt anima ſeruiendo deo in corpo/
re habeat maiꝰ meritum. quia vbi maior
pugna. ibi maior victoria. ⁊ per ꝯſeqn̄s ma
ior corona. Difficultas. n. operis multum
valet ad efficaciā merendi. Tertia ratio eſt
propter complementum vniuerſi. Cum. n
ſicut dictum eſt quedam eſſet creatura pure
ſpiritualis quedam pure corporalis conue
niens fuit fieri creaturam mixtam ſcilȝ par
tim ſpiritualem ⁊ ptim corpalem. Quarta
eſt. qꝛ ſicut corpus vnum valet ad fructum
penitentie ſic poſt mortem reſuſcitatū vale/
bit ad confirmationem ſtole duplicate quia
non ſolum aīa. ſed etiam corpus premiabi
tur dote. Quinta ratio eſt qꝛ homo ex defe
ctu corporis multam habet materiaȝ humi
liationis. iuxta id. Humiliatio tua in me/
dio tui. Sicut aīa ex coniunctione ad corpꝰ
plura conſequitur bona: ſic ⁊ multa contra
hit incōmoda. Primo peccati originalis in
quinationē. Job. 13. Quis poteſt facere mū
dum de imundo ſcie conceptuȝ. Secundo
peccati pronitatem. Gen̄. 8. Proni ſunt
ſenſus hominis ad malum ab adoleſcentia
ſua. Tertio operandi bene difficultatem.
Prouer. 24. Per a rum hominis pigri
tranſiui. ⁊ ecce totum ſuffocauerant ſpine.
Quarto intellectus hebetudineȝ. Sapien
tie. 9. Corpus qꝺ corrūpitur aggrauat aīaȝ
5° ꝯtinuā ipugnationē. gal. 5. caro ꝯcupi

ſcit aduerſus ſpiritum ⁊c̄. Sexto curarum
ſollicitudinē. Math.6. Di.vo.ne ſolliciti
ſitis aie veſtre ⁊c̄. 7º. paſſionū multiplicita
tem. Job.5. Homo natus de muliere bre
ui viuens tempore repletus multis miſerijſ
8º glorie retardationem. gloriam enim per,
cipere non poſſumus q̄zdiu in corpore de/
tinemur. propter hoc Apˢ cupiebat diſſolui
⁊ eſſe cum chriſto.

De proprietatibus hominis.

Capitulum .61.

Proprietates hōiſſunt diſcernere
inter honeſtū ⁊ turpe. vñ ⁊ ſol ius
hois honeſtu m proſequi cuȝ om
nia bruta niſi vtilia ⁊ delectabilia perſequā
tur. Item paſſiones ordinare adiuicem ra
tione. Sup:a mundū per intellectū eleuari
⁊ ideo qñ aliqs per adheſionem in terrenīſ
ſe mundo inferiorem facit iam quaſi hono
re humanitatis exutus proprietatem acci/
pit beſtie ita vt dicatur fieri per concupiſcē
tia porcus. per iram canis. per rapinā leo.
⁊ ſic de alijs. quod Plato vocauit ſecundā
animarum incorruptionē qꝰ quidam male
intelligentes crediderunt platonem dixiſſe
ꝙ anime exeuntes de corpore intrabant be
ſtias quod falſum eſt. Amiciciā habere ſm
omne genus amicicie ⁊ in hoc differt a bru
tis que non habent amicicie ſpeciē niſi que
delectationiſ eſt vel cū nutritiua ⁊ huiuſmo
di. Intellectus theoricis eminentibus ſpe
culari ⁊ delectari in talibus. verecundari
in turpi qerpetrato,ꝓpter qd̄ inemēdabileſ
dicuntur inuerecūdi q: in aliquo mutati ſūt
a rōnis honore pecorinā naturā aſſumen/
tes. Perfecte eſſe ꝯiugale aial eo ꝙ legibꝰ
ordinatas faciant honeſtates nuptias. Ci/
uile aial eſſe. q: diſtributiones ⁊ cohabita/
tiones ⁊ ſedera pugna perfectas hȝ vrbani
tatibus ordinatas. Diſcipline eſſe ꝑceptibi
le propter rationis vſum. Eſſe animal mā
ſuetum. Nam ꝓpter ciuilitatem hȝ eſſe anī
mal riſibile. Eſſe animal glorioſum propi
perfectas gaudendi rationes que ſoli ꝯtin
gunt homini. Eſſe microcoſmuȝ. i. mioreȝ
mundū. eo ꝙ de omnibus creaturis aliqd
habeat hō. vȝ eſſe cum lapidibus. vegetari
cum arborib us. ſentire cum aialibus intel
ligere cum angelis ex duplici natura cōpo
ſitum eſſe. ſ. corporali a ſpirituali creatura/
rum eſſe digniſſimā. Eſſe aimal rōnale ⁊
mortale. Humana fragilitas in hoc conſi/
ſtit. ꝙ in hoie eſt aſſiduitas deficiēdi. ipoſſi
bilitas ſtandi. facultas cadendi. difficultas
reſurgendi. vilitaſ naſ. endi. icertitudo mo
riendi. Defectus humanus eſt. q: quicqd
habemus aliunde habemus imperfecte ha
bemus inſuper amittere poſſumuſ. In ho
mine quoqȝ eſt moriendi neceſſitas. ſicut
fuit in Adam. vel innata ſicut eſt in nobis
vel aſſumpta ſicut fuit in chriſto.

De primis parentibus.

Capitulum .62.

Summa bonitas volens cōicare
bonum ſuū cū alijs fecit creaturaȝ
rōnaleȝ que ſūmuȝ bonū intellige
ret: ⁊ intelligendo amaret ⁊ amando poſſi/
dere: ⁊ poſſidendo beata eſſe. Fecit autem
deus hoiem formando corpus eius. ꝑ mi/
niſterium angelorum de limo terre i agro
damaſceno: ⁊ inſpirauit in faciē eius ſpira
culum vite. i. animam creauit quam corpo/
ri facto vniuit. factus eſt aūt homo ad ima
ginē ⁊ ſimilitudinem dei potiuſq̄ȝ angeluſ
conuenientiam habet homo cum deo itus
⁊ extra quod non habet angelus. Intus. n
habet conuenientiam ſm memoriam intel
ligentiam ⁊ voluntatem ſicut angelus.
Nam ſicut a patre eſt filius. ſic ab homine
homo eiuſdem nature. Preterea ſicut de/
us prelatus ē omni creature ſimpliciter. ſic
homo in ſuo vniuerſo. ps. Omnia ſubieci
ſti ſub pe. ⁊c̄. Item ſicut deus vbiqȝ eſt. ſic
anima vbiqȝ eſt in ſuo hab tabili i. deſt i cor
pore. non quidem per eſſentiam ſed per po
tentiaȝ. Dignitas humana eſt in hoc ꝙ de
us fecit hominem ratione ſapientem. vita
innocentem. domino potentem. primū no
tatur in hoc ꝙ hō factus eſt ad imaginē dei
ſm ꝙ ad dei ſilitudieȝ. 3ᵐ q: ꝓpoſitꝰ eſt hō

cunctis animantibus. ⁊ alijs creaturis que
omnia ſibi ſeruiunt. Et nota ꝙ volūtati bo
norum hominum non ſolum ſubditur cre/
atura ſ꜡ eciam ipſe d̄s .ps. cxxxxiiii. Volū
tatē timentiū ſe faciet. ⁊c̄. Item angeli qui
d̄putātur ad cuſtodiam. Item demones q
dantur ad exercitium bonorū. Item hoies
boni qui ſūt ſocij tribulationem. Item ho/
mines mali qui bonos magis promouent
perſequēdo q̄꜡ poſſent facere ſeruiēdo. Cor
pus tale dedit deus primo homini q̄ anime
ſubiectum eſſet vt eſſet obtemperans ſine
rebellione eſſet propagabile ſine libidine
eſſet vegetabile ſine mortalitate: eſſet pro/
portionabile quo ad complexionem equa/
lem. eſſet quoq꜡ anime cōforme vt ſicut aīa
erat innocens. ⁊ tamen poterat peccare ſic
corpus eſſet impaſſibile. vt tamen poſſet in
mortalitatem incurrere. ⁊ ideo poterat mori
⁊ non mori. poterat habere ſufficientiam ⁊
indigentiam. poterat obtemperare ⁊ rebel/
lare. ⁊ hoc fuit ratione nature defectiue ex
nihilo create nec per gloriam confirmate.
Fuit tamen corpus ita conditum vt in eo eſ
ſet nulla pugna rebelionis nulla pronitas
libidinis. nulla diminutio vigoris. nulla
corruptio mortis.. Hec autem immortali
tas corporis Ade principaliter fuit ab ani/
ma. ſicut ab īfluente a corpore pro equali cō
poſitionē ſicut a diſponente a ligno vite. ſi/
cut a vegetante. a regimine vero diuine po
tentie. ſicut ab interius ꝯſeruante. ⁊ exteri/
us protegente. Factus eſt itaq꜡ homo abſ/
q꜡ omni culpa ⁊ miſeria. nec ad culpam ha
buit fomitis incitamentum. Inſuper da/
tum eſt ei quadruplex adiutorium. Primū
ad recte volendum. qđ eſt conſcientia ſecū
dum fuit ad murmurandum contra malu꜡
⁊ ad ſtimulandum ad bonum qđ eſt ſyn
dereſis. tertiu꜡ fuit ſententia illuminās itel
lectum ad cognoſcendū deum ſuū ſic ſeipm
⁊ mundum iſtum qui factus fuerat ꝑꝑ ipſū
quartū fuit charitas accendens affectum ad
diligendum deum ſuper omnia ⁊ proximū
ſuum ſicut ſeipſum. Prima duo pertinent
ad perfectionem naturalium. alia duo ad ꝑ
fectionē gratuitorum: quoꝝ vnū fuit gratie
gratis date. ſ. ſcientia. reliquū gratie gratū
facientes. ſ. charitas. Accepit homo tripli/
cem occulu꜡. ſ. carnis quo videret mundu꜡
rationis quo videret animū. ⁊ ꝯtemplatio/
nis quo videret deū. Et ſic occulo carnis vi
det homo que extra ſe ſunt: occulo rationis
que ſunt intra ſe occulo ꝯtemplationis que
ſunt ſupra ſe. Notitiā dei hūit cuius preſen/
tiam quadā interiori aſpiratione cōtempla
batur non ita excellenter vt in patria nec ita
in enigmate vt in via. Res etiam factas no
uit quibus omnibus nomia impoſuit. No
titiam quoq꜡ ſui habuit. q̄ꝛ qualis factꝰ erat
ſciuit. ⁊ quid agere quid cauere deberet in/
tellexit. Fuit quoq꜡ ſine penalitatibus. q̄ꝛ
nec eſuriuit nec ſitiuit. Item frigus vel eſtꝰ
labor vel infirmitas eum non leſit nec mor
tem expectauit. q̄ꝛ viuusꝰ erat ad gl̄iam trāſ
ferendus. Veſtibus non eguiſſet: ⁊ nuduſ
verecundia nō ſeſiſſet. natura in eo quo ad
deformitatē mēbrorum non erraſſet. Con
ceptus fuiſſet ſine pudore: ⁊ partus ſine do
lore fuiſſet. Motus membrorum etiam ſu
biecti voluntati fuiſſent.

De preceptis Ade datis.

Capitulum. 63.

Adam factum deus tranſtulit in pa
radiſum. ⁊ ibi de coſta dormientis
Euā꜡ ſibi ſociam formauit. Hanc
non fecit de capite ne viro dominaretur nec
de pedibus ne contemneretur: ſed de latere
vt amoris vinculum probaretur. Duplex
bonum illis deus preparauit. vnum tempo
rale aliud eternum. primum dedit. ſecundū
promiſit. Ideo duplex preceptum primis
homo habuit. vnum nature ad cuſtodien/
dum bonū datum. Aliud diſcipline ad pro
merendum bonum promiſſum. ⁊ hoc non
poterat mereri melius q̄꜡ per meram obe/
dientiam que tunc mera eſt quando precep
tum ex ſe ſolo obligat: ⁊ non ex alia cauſa. ⁊
tale dicitur preceptū diſcipline. quia per ip/
ſum diſcitur quanta ſit virtus obedientie.
Unde ⁊ diſcipline preceptum dicitur:
quia vitare lignu꜡ ſcientia non ſuadebat na

tura ſed diſciplina. Preceptum vero nature
duplex fuit. vnum de conſeruatione indiui
dui. vt ibi Gen.3. De omni ligno paradi
ſi comede. Inter que ligna fuit ſpecialit̃ no
minatum vite. ⁊ ſic dictum eſt ab effectu. q̃z
corpora primorum parentum debebat con
tinue vegetare. Aliud fuit preceptum natu/
re per conſeruationem ſpeciei. vt illud. cre
ſcite ⁊ multiplicamini. Circa primum ideſt
preceptum diſcipline. nota q̄ aliquid prohi/
betur. quia malum. Exo.20. Non furtum
facies. Aliquid quia occaſio mali. Mathei
5. Non iurare omnino. ſic prelatus multa
prohibere poteſt que tamen non ſunt expreſ
ſa in ſua regula. Aliquid ad probationem
obedientie ⁊ tale fuit preceptū de ligno vite

De paradiſo.

Capitulum.64.

Homo predictis fultus auxilijs ac/
b cepit locum paradiſi terreſtris ha
bitationem tranquilam. Fuit aut̃ ē
locus ille vt ait Damaſcenus exaltationis
vniuerſe promptuarium qui terra excelſior
eſt poſitus. ⁊ temperato ac puriſſimo aere
circūfulget. plantis ſemper ⁊ floribus orna
tus eſt. bono odore plenus. nullumq̃z irra
tionabilium animalium ibi habitat. preci/
pue habetur in Gen̄. xi. q̄ a domino para
diſus plantatur fonte qui diuiditur in quat
tuor capita irrigatur ligno vite ac ſciētie bo
ni ⁊ mali decoratur. Per cherubin ⁊ flam
meum gladium cuſtoditur. Notandum in
ſuper q̄ ibi nulle ſunt tempeſtates. Due
quoq̃z hyemes ſunt ibi ⁊ due eſtates. ⁊ his
fructificant ibi arbores. In vtroq̃z ſolſtitio
habent hyemem temperatiſſimā ⁊ in vtro/
q̃z equinoctio eſtatem. huiuſmodi ratio eſt.
q̃z paradiſus ſub circulo equinoctiali ſitus
eſt ⁊ ſemper habet equinoctium.

De caſu primi hominis.

Capitulum.65.

Inuidens ergo diabolus felicitati
i hominis in ſpecie ſerpentis ipſam
mulierē tanq̃z fragiliorem aggredi
tur tentandam quam cum in reſponſiōe du
bitantem cerneret fortius inſtitit. ⁊ vincens il
lam tandem virum illa mediante deiecit.
Proceſſit ergo ſic. Primo. ſ. querendo
cur precepit vobis deus ⁊c̄. Scd̄o aſſerēdo
falſum. nequaq̃z moriemini. Tertio promit
tendo. Eritis ſicut dij ſcientes bonū ⁊ ma/
lum. Proceſſus iſte fuit magne virſutie. q̃z
proceſſit experiendo. īpellendo. ⁊ alliciēdo
Exientiam enim accepit interrogatione. i/
pulit in mendacij aſſertione. allexit in falſa
promiſſione. Allexit vero diabolus mulierē
per triplex appetibile. ſ. per ſcientiā que eſt
appetibilis rationalis. per excellentiam ad
modum dei que eſt appetibilis iraſcibilis.
per ſuauitatem cue eſt appetibilis concupi
ſcibilis. Igitur vir peccauit. q̃z lignum ve
titum guſtauit. vnde ad penam accepit vt in
ſe ſudore vultus ſui pane ſuo veſceretur.
Mulier autem in duobus peccauit. Nam
ſuperbiuit ⁊ vetitum comedit. vnde ⁊ dupli
cem maledictionem habuit. ſcilicet ſub viri
poteſtate eris. ⁊ hoc propter primum. Itē
in dolore paries. ⁊ hoc propter ſecundum.
Diabolus vero in ſerpente inuidit mentitus
eſt decepit. vnde propter primū dictū eſt ei
Gen̄.4. Supra pectus tuum gradieris
propter ſecundum terrā comedes. propter
tertium ipſa conteret caput tuum. Si ſcire
volueris quis eorum plus peccauit. ſ. vir vel
mulier dic̄m eſt q̄ plus peccauit mlier q̄ztū
ad aliq̄ ⁊ q̄ztū ad ipſe vir. Nā mlier plus pec
cauit quo ad peioris finis intentionē. volu
it eni fieri ſicut dn̄s ſed vir intendebat non
contriſtare delitias ſuas: itē mulier peccauit
in plcs. q̃z in ſe. in deū ⁊ in proximū. itē mlier
dānoſius peccauit q̃z plures maledictiones
recepit. Vir aūt peccauit plus q̄ztum ad ori
ginē. q̃z ex certa ſcia. Itē vir peccauit maio
ri ingratitudine. Querunt multi cur deus
hominē fecerit qui poſſet peccare. ⁊ ad hoc
aſſignantur plures rōnes. Pria eſt vt oſtē
datur diuina potētia qui ſolus immutabilis eſt.
oīs āt creatura mutabilis eſt. ſcd̄a vt decla/
retūr dei ſapia que de malo ſit elicere bonū.
quod non potuit fieri niſi deus creaturam
feciſſet vertibilem in malum. tertia vt man

teſtetur dei clementia qua xp̄s per mortem
ſuam hominem perditum liberauit. quar/
ta vt oſtendatur dei iuſticia que non ſolum
reddit bonis premia. ſed etiam malis ſup/
plicia: quinta vt homo non ſit peioris con/
ditionis q̄z alie creature quas omnes deus
ſic amminiſtrauit. vt eas proprijs motibus
agere ſinat. vnde ⁊ hominem in proprio ar
bitrio relinquere debuit. ſexta ē laus hūana.
Laus eſt enim viri iuſti q potuit tranſgre/
di. ⁊ nō tranſgreſſus. ſeptima ē decꝰ vni/
uerſi. q: oppoſita iuxta ſe poſita magis elu
geſcunt. ita mali bonos cōmendat ad inui/
cem cōpati. octaua ratio eſt quia boni exer/
citantur ⁊ ꝓbatur per malos. Adaz ⁊ Eua
poſt peccatum de paradiſo expulſi ſunt ſic
lucifer de celo. ⁊ in hac valle miſerie habitā
tes facti ſunt mortales. Nam ſicut in celo ē
nō poſſe mori. ſic in inferno eſt ſemper mo
ri. In mundo medio poſſe viuere ⁊ poſſe
mori. Ex his pꝫ ꝙ primus ſtatus hoīs fuit
innocentie. ſecūdus grē tertius culpe quar
tus penitentie quintus glorie. Dū enim in
ordinate exerit ſe ſupra ſe cecidit miſerabili
ter infra ſe. ſ. a ſtatu innocentie ⁊ gratie in
ſtatum culpe ⁊ miſerie. Item q: factus eſt i
obediens ſuo ſuperiori iuſto dei iudicio fac
tum eſt vt ſibi fieret inobediens ſuum infe
rius. ſ. caro ⁊ maxime circa membra virtu
ti gn̄atiue deſeruientia.

De ordine tētatōis i nobis. Cap. 66.

Rdo tentationis q fuit i primis pa
o rētibus ēt in nobis cōplet̄. Nā ſi/
cut ſerpēs vbi ſuggeſſit. mulier de
lectata ē vir comedit. ſic i nobis ſm Gre.
diabolus gregit ſerpentis officium. ſenſua
litas vero que in carne ē officium mulier̄
⁊ rō tenet locum viri per conſenſum. vl' di
cas ſm Aug. ſuggeſtio ſerpentis eſt primꝰ
motus ex fomite. comeſtio vero mulieris ē
delectatio cogitationis. ſ. per inferiorē ptēꝫ
rōnis. ſed comeſtio viri eſt conſenſus rō/
nis. ſ. ſuperioris ptis. Per hec enī tria. ſ.
ſuggeſtionē delectationē. ⁊ cōſenſum hō in
tentatione ducitur q: tentatio ꝑ ſuggeſtio/
nē inchoat̄. ſed per delectationē progredit̄
per conſenſum autē conſumatur ſunt autē
alia tria per que quis in tentationem detine
tur. ſ. opus paruum cōſuetudo. ⁊ deſpera/
tio. Sciendū eſt ꝙ tentatio ē triplex. ſ. a pri
ma eſt a diabolo. vel ꝑ modum ſuggeſti/
onis. vel per modū afflictionis. ſecunda ē
a mundo qui voluptatē ac vanitate alijcit.
vel pſecutione frangit. tertia eſt carnis que
per ſenſualitatem ac fomitē ad peccatū im/
pulit quibus rō conſentiens perficit pecca/
tum. Due ſunt ſpēs tētationis. Prima. ſ.
diaboli. ſecūda mundi. ⁊ ſunt extra nos. ⁊
non hn̄t peccatū. vn̄ Aug. Tentatio cui nō
conſentitur non eſt peccatuꝫ ſed materia ex
ercende virtutis. 3ꝰ mundus tentandi eſt i
tra nos. ⁊ eſt peccatum veniale quin primꝰ
motus eſt tm̄. ſed mortale eſt ſi cōſenſus ad
uenerit. Contra predictos tentatores dedit
nobis dn̄s tria remedia. q: cōtra diabolum
habemus ſpūs angelicos qui ad bonū nos
ſtimulant. ⁊ contra inſultus diaboli defen/
dunt. Item contra munduꝫ habemus exē
pla ſanctoꝝ. quos nō alliciebant mūdi blā
dimenta. nec terrebant ſupplicia. Item cō
tra carneꝫ habemus bona naturalia. ſ. ſyn
dereſim ⁊ vim iraſcibilem que naturaliter
nos docent nō acquieſcere carni. ſed ſpūi.
Habemus etiam gratuita. ſ. charitatē. tē/
perantiam. ⁊ huiuſmodi quibus carnis vi
tia mortificamus. Eſt autem differentia in
ter tentationes que ſunt a diabolo. ⁊ que ſūt
a carne. Tentationes enim que a diabolo
ſunt ſepe oriuntur preter rationem. vt cum
nuꝑ ſaciatus famē patitur ⁊ poſt longā dor
mitionē ſomno grauiter. tentationes vero
que ſunt a carne frequenter ſurgunt ꝓpter
neceſſitatem. ſed interdum excreſcunt in ſu
perfluitatem. vt ſi cibus poſt ieiunium im/
moderate appetitur vel in cōmedendo mē
ſura ⁊ modꝰ nō tenet̄. Tētatio multiplex ē
q̄dā ē ꝓbatiōis hec ē adeo ſcōꝫ ꝙ dn̄s tēta/
uit Abrahā. q̄dā exaiatōiſ: hec ē ab hoīe. q̄
dā p̄cipitatōis. hec ē a diabolo q p̄mos pen
tes tētauit quedā delectatōes. hec ē a carne
quedā cōſenſus. hec ē rōis. Tentationum
quattuor ſunt ſpēs. Pria ē aſpera. hec fit

de laboribus inconſuetis in principio con‑
uerſionis. Secunda eſt vana ⁊ oritur d' ſpi
ritualibus proſperitatibus. vt cũqꝫ de vir‑
tutum ſucceſſibus gloriatur. Tertia eſt du
bia. vt qñ quis ambigit quid certum de ali‑
qua re tenere debeat. vñ accidit ꝙ ſenior qſ
qꝫ ad bonum redditur qñ id quod agit bo‑
num eſſe dubitatur. ⁊ ꝓnior ſit ad malum
qñ malum eſſe neſcitur. Quarta eſt frando
lentia. vt qñ diabolus in angelum lucis ſe
transfigurat ſub ſpecie virtutum inducens
vitium. hec fit quando ſuadendo honeſta‑
tem inducit ſuperbiam. vel diſſuadẽdo diſ‑
cretum obſequium inducit nimium carnis
commodum. vel ſuadendo iuſtum iudiciũ
inducit crudelitatem. vel ſuadendo miſeri‑
cordiam inducit remiſſionem ⁊ negligẽtiã.
vel ſuadendo largitatem inducit prodigali
tatem. ⁊ ſic de alijs. In talibus autem peri
culoſiſſimum eſt. periculum non videre.
Primam ps. appellat timorem nocturnũ.
per noctem enim aduerſitas deſignatur.
Secundam appellat ſagittam volantem i
die. quia per diem proſperitas deſignatur.
Tertia in appellat negocium perambulãs
in tenebris. ⁊ hec propter dubium perplexi
tatis. Quartam vocat demonium meridia
num. vnde dicit. Nõ timebis a ti. no. a. ſa.
vo. in di. a nego. perã. in te. ab incur. ⁊ de
mo. merc. De his quattuor generibus ten
tationum idem ait. Super aſpidem quo ad
primum. ⁊ baſiliſcum. quo ad ſecundum. ⁊
conculpabis leonem. quo ad tertiũ. ⁊ dra
conem quo ad quartum. Propter predic‑
tas tentationes vel deceptiones diaboli nõ
ſunt etiam licita facienda ⁊ hec in quinqꝫ ca
ſibus. Primus ẽ ſi ſuadet homini aliquod
bonum non faciendum ne videamur ſuis
conſilijs conſentire. vnd' xps ipſo ſuadente
voluit facere panem de lapidibus. quod tñ
opus bonum fuiſſet. Secundus ſi propo‑
natur aliquod bonum contra legẽ dei. Vn
de Machabei nolebant comedere carnes
quas tempore neceſſitatis comedere licuiſ‑
ſet. Tertius quando bonum fit cum ſcan‑
dalo aliorum prima Corinth. 8. Peccan‑
tes i fratres ⁊c. loqtur de idolaticis. Quar
tus eſt quando bonum fit per oſtentationẽ
Job. ca. 36. Si oſculatus ſum manum me
am que eſt iniquitas maxima. ſuper qd' di‑
cit Grego. Manum ſuam oſculatur qui
laudat quod facit. ⁊ hec eſt iniquitas maxi‑
ma. Quintus cum impedit obedientiam
ſuperioris. quia licet propter mãdatum pre
lati nunqꝫ malum debeat fieri. poteſt tamẽ
bonum aliquando propter obiam remitti.
Remedia contra tentationes memoria do
minice paſſionis. mortificatio carnis. vtile
exercitium. declinatio occaſionum. concul‑
catio principij tentationum.

Explicit liber ſecundus.

Incipiunt capitula libri tertij.

De malo in genere	Cap:
De peccati diffinitione.	2.
Quid ſit peccatum ſecundũ rem.	3.
Quid ſit peccatum ſecundum nomen.	4.
De origine peccati.	5.
De viſione peccati.	6.
De effectu peccati.	7.
De peccato originali ſecundũ rem.	8.
De peccato originali ſecundũ nomen.	9.
De primis motibus.	i0.
De moroſa delectatione. ⁊ conſenſu pec‑cati.	ii.
De peccato veniali.	i2.
De effectu peccati venialis.	i3.
De ſeptem vitijs capitalibus in ſpẽ.	i4.
De ſuperbia.	i5.
De inuidia.	i6.
De ira.	i7.
De accidia.	i8.
De auaritia.	i9.
De gula.	20.
De luxuria.	21.
Quomodo ſeptem vitia ſunt venialia vel mortalia. ⁊ primo de ſuperbia. ſiue vana gloria.	22.
De inuidia quõ ſit mortale vl' veniale.	23.
De ira quõ ſit mortale vl' veniale.	24.
De accidia quomodo ſit mortale vel ve‑	

niale. 25
De auaritia quō ſit moꝛtale vel veniale. 26
De Gula quō ſit moꝛtale vel veniale. 27
De Luxuria quomodo ſit moꝛtale vel veniale. 28
De peccato in ſpiritum ſanctum. 29
De peccato coꝛdis. 30
De peccato oꝛis. 31
De peccato operis. 32
De peccato omiſſionis: 33

Expliciunt capitula. Incipit liber tertius:

De malo in genere.

Capitulum primum;

m

Alum triplex ē. culpe pene ⁊ dāni. quod opponitur triplici bono .ſ. honeſto. delectabili. ⁊ vtili. Naz culpe opponitur honeſtū. pene opponit̄ delectabile· dāno opponitur vtile. Malum eſt vtile multis modis. Primo ꝓpter ſuaz oꝛdinationē. q2 per vilificationē ponitur in loco inferioꝛi in vniuerſitate rerum: vnde ⁊ bene oꝛdinantur. ⁊ ſicut ⁊ oꝛdinate ponitur diabolus in inferno ⁊ fur in patibulo. Scdo modo vtile eſt ꝓpter ſuam coactionez. Amaritudo. n. conſcie cogit hoiem a pctō recedere. Jere 2. Arguet te malitia tua. et auerſio tua increpabit te. Item in eodem. Vide q3 malum ⁊ amarū eſt te dereliquiſſe dn̄m deum tuum Tertio eſt vtile per ipſius mali conſiderationē. ex eo. n. ꝙ homo malum videt naturaliter proficit. q2 ſicut homo naturaliter bonum appetit. ita naturaliter hoꝛret. malum ⁊ fugit.

De peccati diffinitione. Cap. 2.

Oſt malum in genere ſequitur de malo culpe in ſpecie. Diffinitur aūt peccatum multis modis. Primo ſic ab Aug. Peccatū eſt voluntas retinendi vel conſequendi qđ iuſtitia vetat. Itez ab eodem. Peccatum eſt dictū vel factū vel cōcupitū cōtra legē dei. Itē Amb. Peccatū eſt preuaricatio legiſ diuine ⁊ celeſtiū inobedientia preceptoꝝ. Itē Aug. peccatū ē ſpreto incōmutabili bono rebus mutabilibus adherere. Prima diffinitio datur ſm cām efficientē· 2ᵃ ſm cām mālem. 3ᵃ ſm cām foꝛmalē. 4ᵃ ſm cām cām finalē. In q̄rta diffinitione nota ꝙ in pctō duo ſunt. ſ. auerſio a creatoꝛe. ⁊ conuerſio ad creaturā. quoꝝ primū eſt quaſi foꝛmale. ſcdm quaſi materiale Et in actione nō eſt peccatū ratione cōuerſionis ſi non ſiſtatur in creatura. ſed ratione auerſionis in qua eſt defoꝛmitas ⁊ ꝯtēptus Et aūt rōne ꝯuerſionis non ſit peccatū principaliter pᵭ. q2 poteſt fieri venialiter quandoq3. vt quādo quis delectatur in creatura plus debito. ſed tñ circa deū. qn̄q3 etiā quis poteſt delectari in creatura ſine oī pctō. vt cum delectatio naturalis eſt tm̄. ſm ꝙ viſus delectatur in viridi: ⁊ guſtus in dulci: ⁊ ſic de alijs. Interdū pōt etiā qs delectari meritoꝛie. ſ. qn̄ ad deum refertur. vn̄ ps. 91. Delectaſti me dn̄e in factura tua ⁊c̄. Sed tūc ſumitur delectatio pro motu nō pro paſſione.

Quid ſit peccatū ſm rem.

Capitulum. 3.

t

Enendum ē de peccato ꝙ nō ē ſba vel res aliqua: ſed defectus ⁊ coꝛruptela. Et dicitur peccatū nihil propter tria. Primo ꝓpter defectū q2 peccatum nō eſt aliqua res naturalis: ſ3 coꝛruptio boni. Secundo ꝓpter effectū. q2 peccatū annihilat hoiem. ⁊ deficere facit a vero eſſe. Tertio ꝓpter deſpectū: q2 vilem facit hoiem ⁊ indignū premio. Circa predicta tñ ſciendū eſt ꝙ aliud eſt peccati actus ⁊ aliud hitus· ⁊ aliud macula peccati actus aliquid eſt. ſed non h3 amplius eſſe adueniente gratia: ſed peccati habitus qui relinquitur ex malis actibꝰ aliquid eſt ⁊ remanet interdū etiam ceſſantibus actibus ⁊ poſt infuſam gratiā ⁊ peccati remiſſionē. peccati vo macula nihil eſt ſm rem· ⁊ tñ defoꝛmat aiam ꝑ modum paſſionis: ſed priuationis: ſicut truncatio membri defoꝛmat coꝛpus ⁊ maculat. Dicit autez Auguſtinus ꝙ abſtinentia nulla ſubſtātia

eſt: ꝛ tñ ex ea corpus languet. Ita peccatum
non eſt res aliqua vel ſba aliqua ex eo tñ na
tura corrumpitur. ſed deletur per gratiam.
Notandum preterea ꝙ peccatum quãdoqꝫ
trãſit actu ꝛ remanet reatu. ſicut patet in pec
cato originali poſt baptiſmũ. quãqꝫ tranſit ac
tu ſimul ꝛ reatu. ſicut peccatuꝫ actuale poſt
pniam pfectam. quandoqꝫ remanet actu et
reatu ſicut peccatũ originale ante baptiſmũ

Quid ſit peccatuꝫ ſm nomen. Ca. 4

PEccatũ. n. habet multa noĩa. voca
tur macula. ꝛ hoc qꝛ imaginẽ anie
deformat. Itẽ reatus: qꝛ ad penã
eternã obligat. Itẽ pollutio: ꝛ hoc ĩquantuꝫ ad
contagionẽ contractã ex terrena delectatiõe.
Item vocatur pena inquantum reſpicit pecca
tum primi hominis. in quo natura noſtra
fuit corrupta. Idẽ delictũ ſm ꝙ eſt receſſus
a dignitate gratie habite. Item vocatur cul
pa prout reſpicit ad penã. Item offenſa. et
hoc qꝛ contra diuinã legem ꝛ bonitatẽ. Itẽ
preuaricatio. ꝛ hoc inquantum mandatum
dei reſpuitur. Item vitium. id eſt defe/
ctus bonorum naturalium. Item peccatuꝫ
prout eſt conuerſio ad bonum cõmutabile.
Item vocatur ſcelus propter iniuriam dei
magnã. Itẽ nephas prout eſt illicitum per
ſone perpetratũ. Item vocatur crimen, put
eſt dignum accuſatione ꝛ pena.

De origine peccati. Cap. 5

QUãuis peccatum ſit contrarium ip
ſi bono: non tñ habet eſſe niſi in bo
no. quod q̃dem bonum eſt liberum
arbitrium ac voluntas a qua peccatum ſicut
a prima origine ꝛ in qua eſt ſicut in ꝓprio ſu
biecto. Voluntas igitur eſt cauſa peccati cã
dico nõ efficiens. ſed deficiens. Voluntas
eniꝫ ſm ꝙ habet reſpectũ ad ſuum principi
um a quo eſt. ſ. ad deuꝫ non eſt nata elicere
ex ſe niſi bonum: ſed ſm reſpectum ad prin
cipium ex quo eſt quod eſt nihilum inclinat
ad malum cũ ipſa voluntas ſit ex nihilo ten
dit ad defectum. Si ergo volumus ſcire vn
de ſit malum culpe materialiter. dicemus ꝙ
ex abſentia debiti boni. ſ. ſpẽi. modi ꝛ ordiſ
Sed ſi volumus ſcire vnde ſit originaliter.
dicemus ꝙ a voluntate ſiue libero arbitrio
De progreſſu peccati nota ꝙ peccatũ initiat
primo in cogitatione. ꝓcedit ꝛ creſcit in de/
lectatione. perficitur in conſenſu. Circa pro
greſſum peccati ſciendum ꝙ quedam antece
dunt ipſum peccatum. quedam ſequuntur.
quedam circunſtant peccatum antecedunt
aliqua ex parte euerſionis. aliqua ex parte
conuerſionis. Ex parte auerſionis ãtecedũt
ipſum peccatum iſta. ſ. Contemptꝰ. Omiſ
ſio. Ingratitudo. Inobedientia. Preua/
ricatio. Illa vero que peccatum ãtecedunt ex
parte conuerſionis ſunt hec. ſ. Cogitatio.
Libido Concupia. Delectatio. Peruerſa
intentio. ꝛ conſenſus. Alia ſunt que ſequũ
tur peccatum. ſicut eſt macula. i. deformatio
imaginis dei. ꝛ reatus. i. obligatio. ad pe/
nam eternam. Sunt ꝛ alia que peccatũ com
mittantur: vt ſunt peccatoruꝫ circunſtantie
que peccatum aggrauant ꝛ diminuunt que
notantur in hoc verſu. Quis. quid. vbi. p.
quos. quotiens. cur quomo: quando. Actio
enim deprauatur etiam per peccatum. etiaꝫ
illa que de genere bonorum eſt. quandoqꝫ
in principio. quandoqꝫ in medio. quando/
qꝫ in fine. ꝛ hoc per malam intentionem vel
per negligentiam vel per vanam gloriam.
Unum peccatum dicitur maius altero mul
tis modis. ſ. cauſalitate. vt peccatum luciſe/
ri. vel generalitate vt peccatum Ade vel de
formitate vt peccatum Iude. vel difficulta/
te vt peccatum in ſpiritum ſanctum. vel pe/
riculoſitate ſicut peccatum ignorantie. vel
inſeparabilitate vt peccatum cupiditatis. vt
pronitate vt peccatum carnis: vel offenſio/
ne vt peccatum idolatrie. vel expugnandi
difficultate. vt peccatum ſuperbie. vel men
tis cecitate vt peccatum ire. Circa peccati
grauitatem nota ꝙ nihil eſt peccatum viro
perfecto ꝙ non ſit peccatum in imperfecto.
niſi in his que nouit. Nam perfectio non
mutat genus peccati ſed quantitatem auget

De diuiſione peccati.

iuiſio peccatorum multiplex eſt.
d Alia eſt enim. ſecundum cauſam efficientem ſecundum ſe vt hec. peccatorum aliud eſt ex impotentia aliud eſt ex ignorantia. aliud ex malitia. Alia ſumitur ſecundum cauſam efficientem ratione annexi ſecundum quam ſumitur hec diuiſio. peccatorum aliud eſt ex amore male accendente. aliud ex timore male humiliante. hoc eſt q̇ homo potius vult peccatum committere qꝫ amato carere. aut malum pene quod timet incurrere. Sumuntur peccatorum etiam diuiſiones ſecundum cauſam materialem circa quam. ⁊ ſecundum cauſam formalem circa qꝫ primo ſumitur. hec diuiſio peccatorum. aliud eſt cordis. aliud oris. aliud operis. Item hec. Peccatorum aliud locutionis aliud cogitationis aliud operationis: Secundo modo ſumitur ſic. Peccatorum aliud eſt in deum. aliud in ſeipſuꝫ aliud in proximum. In deum diuiditur ſic aliud in patrem. aliud in filium. aliud ī ſpiritum ſanctum. Alijs tribus modis peccatur ſcilicet male per infidelitatem de deo ſētiendo. Item blaſphemando. Item ſacramenta dei indigne tractando. Alio modo peccat quis in deum ſcilicet ipſum tentando. ⁊ hoc fit tripliciter. Nam quandoqꝫ tētat quis dei potentiam. vt cum ſigna petit quandoqꝫ dei iuſticiam vt cum per candēs ferrum vel per duellum vel ſimilia quis iudicium querit quandoqꝫ dei miſericordiaꝫ. vt cum quis dei bonitatem examinans cōmittit ſe ſtultis periculis. In ſeipſum peccat quis tribus modis ſimiliter ſcilicet neceſſaria ſibi ſubtrahendo. Item ſuperflua ſumendo. Item vltra vires quicpiam aggrediendo in proximum peccat etiā quis tripliciter proximo ſua auferendo. Item ſibi in neceſſitate non coicando ſua. Iteꝫ malo exēplo illū ad peccatū trahendo. Sumūt̄ preterea diuiſiones peccatoꝝ ſcdꝫ cauſā formalē. ⁊ hoc tribus modis. qn̄qꝫ naturaliter ſecundū qualitatē vel ſecundū quātitatē vel ſecundū relationē. Secundū qualitatē ſumitur hec diuiſio peccatoꝝ aliud ē cōmiſſi. aliud eſt delicti. quoꝝ primū ē preuaricatio preceptoꝝ negatiuoꝝ ſecundū ē preuaricatio preceptoꝝ affirmatiuoꝝ. Itē predictum peccatū eſt duplex contra duas ptes iuſticie que ſunt declinare a malo. ⁊ facere bonuꝫ. Itē alia diuiſio ſumitur ſecundum qualitatem ſic peccatoꝝ quedā ſunt carnalia quedā ſpiritualia. ſed carnalia ſunt maiores infamie ſpiritualia vero maioris culpe. Secundum quantitatem ſumitur hec diuiſio peccatorum aliud eſt mortale aliud eſt veniale. quoꝝ primum dicitur peruerſio. ſecunduꝫ vero inordinatio. quoniam peccatum mortale eſt auerſio totalis a bono. cōmutabili ⁊ conuerſio totalis ad bonū incommutabile.

Sed peccatum veniale eſt amor voluptatum in creatura citra deum. tamen ſecundum relationem ſumitur hec diuiſio peccatorū. aliud eſt originale. aliud actuale. Vltima diuiſio eſt ſecundū cauſaꝫ finalē. ⁊ hoc dupliciter. quia vel ſecunduꝫ ipſū appetibile. vel ſecundū actum hominis appetentis:

Secundum ipſū appetibile ſumitur hec diuiſio. Omne quod in mundo eſt aut eſt concupiſcentia carnis aut cōcupiſcentia oculorū. aut ſuperbia vite quoꝝ primuꝫ eſt appetitus delitiaruꝫ. ſecundū appetitus diuitiaruꝫ. tertiū eſt appetitus honoruꝫ. Secundū actū hominis appetentis diuiditur peccatū in ſeptē vitia capitalia. Superbiā. Inuidiaꝫ. Iram. ⁊ Accidiā. Auaritiaꝫ. Gulam. ⁊ Luxuriam. Nota q̇ quinqꝫ ſunt genera operum. Nam quedam ſunt mala in ſe. vt illa que ſecundum ſuam naturam mala ſunt poſſunt tamen per aliquam circunſtantiam fieri bona vt homicidium.

Quedam ſunt mala ſecundum ſe vt illa que per nullam circunſtantiam poſſunt fieri bona ſicut eſt odire deum fornicari. ⁊ huiuſmodi. Quedam ſunt bona in ſe vt que ſunt bona ex genere tamen poſſunt fieri mala ex circunſtantia ſicut ē dare

elemoſynam. Quedam ſunt bona ſcðm ſe.
vt que ꝑ nullã circunſtantiam poſſunt fieri
mala. ſicut eſt diligere deum ex charitate.
Quedam ſunt in dĩa. vt que nec bona nec
mala ſunt pñt tñ fieri vel bona vel mala. ſic
eſt mouere pedem ſine liberatione. vel quã
doqꝫ comedere.

De effectu peccati. Cap: 7.

Ulta mala facit hõi peccatum. ⁊ an
m te mortem ⁊ in mortẽ ⁊ poſt mortẽ
ante mortem peccatum hec mala o/
peratur. Naturalia vulnerat. vt ſignificat
in illo qui incidit in latrones. Item intellec
tus obſcuratur in cognitione veri. ⁊ affect⁹
tepeſcit in operatione boni. Gratuitis ſpo
liat. Tre. quarto diſperſi ſunt lapides ſan/
ctuarij ⁊c. Sed ne aliquod bonum pareat
illa bona opera que quis peccando mortifi
cat alijs ſaluandis dabuntur. ſicut quando
corporali morte quis moritur fratres ⁊ pro
pinqui in bonis eius ſuccedunt. aĩam ma/
culat. Tre. quarto. Denigrata ẽ ſuper car
bones facies eoꝝ ad penam eternã obligat
Geñ. ſecundo. Quacunqꝫ die comederiſ.
itẽ conſcientiã amaricat. Iere. ca. 2°. Vide
q̄ꝫ malum ⁊ amaꝝ eſt te dereliqſſe deũ tuũ.
Cor indurat prouer. ca. 18. Peccator cum
in profundum peccatoꝝ venerit cõtemnit.
Inſenſibilem reddit Geñ. ca. 19. Viſus ẽ
ei quaſi ludens loqui. Simile habes in ca/
ne ſubmergendo qui non ſentit. lapidẽ in
collo. donec in aquam extra nauẽ ꝓijciatur
animã occidit. quia vera vita. i. deo priuat.
p°. Reg. 31. Saul irruit in gladium ſuũ.
Sed nota ꝙ peccatum veniale diſponit ad
mortem. Mortale vero dat infert mortem.
ſed obſtinatio detinet in morte. ad alia pec/
cata trahit Grego. Peccatum quod ꝑ pe/
nitentiam non diluitur mox ſuo pondere
ad aliud trahit. Exemplum habemus in
Chaym. qui egreſſus in agrum occidit fra
trem ſuum. abel. Exemplũ hẽs in figura.
Coruus egreſſus de archa intercoptus eſt
aquis. Et dina egreſſa vt videret ⁊c. vir
ginitatem amiſit. Et iudas egreſſus xp̄m
tradidit. Et poſt adulterium Dauit ſecu; ã

eſt homicidium. ⁊ ſic pꝫ ꝙ peccatum ẽ pena
peccati. Peccatum enim ſecundũ ꝙ in ſe ẽ
culpa precedentis peccati dr̃ pena ⁊ ita dici
tur aliquid ſimul culpa ⁊ pena: ſed rõne ac/
tionis culpa dr̃ vero pena rõne paſſionis:
quia culpa eſt quod facimus. pena vero qð
patimur. Licet igitur oĩs culpa ſit a nobis.
non tamen oĩs pena ẽ a nobis. immo que
daꝫ ẽ a nobis facta. quedã a deo inflicta que
dam a primis parentibus contracta. Et qꝛ
cum quis facit quod non dꝫ iuſtum eſt peti
quod dꝫ. Ideo oĩs pena eſt iuſta ⁊ a diuina
ꝓuidentia ordinata. Quod aũt vnum pec
catum naſcatur ex alio ſic apparet. Supbia
que vult oẽs excellere dolet ſi aliquis ei eq̄
tur. ⁊ ſic ex ea naſcitur inuidia. Inuidia ve
ro qꝛ de facili iraſcitur ei cui inuidet ideo ex
ea naſcitur ira. ſed ira cum non põt ſe vin/
dicare triſtat. ⁊ iõ ex ea naſcitur accidia. ac
cidia vero conſolationẽ querens in exterio
ribus facit auaꝝ. auaritia autem quia in tẽ
poralibus abundat põt magis exercere gu
lam. Gula vero ꝓpter ventris repletionẽ
de facili ſpumat in libidinem ⁊ ita generat
luxuriã. itẽ bona que fiunt in fructuoſa red
dit. ⁊ quantũ ad meritũ ⁊ q̄ꝫtum ad premiũ.
ſicut ramus preciſuſ ab arbore nõ ꝓfert fru
ctum. ſed areſcit ⁊ habilitatur ad incendiũ.
De talibus dr̃ deutero. cap. 28. Maledic/
tus eris ingrediens ⁊ egrediens. ſ. eccleſiã
materialem ad orandum. quia talium orõ
non eſt meritoria. immo dicit᷑ Aug. ꝙ ſi ta
les crucẽ ſe ſignant potius includit in ſe dia
bolum q̄ꝫ excludant. quia iam in eis per ef/
fectum habitat. Ex homine in infernum fa
cit quia ĩ peccatore ẽ ignis auaritie. fetor lu
xurie. tenebre ignorantie. vermis conſcie.
ſitis concupiſcentie. demones per effectuꝫ.
⁊ huiuſmodi. Item tandem hominem reli
quit vacuum Geñ. ca. i. Terra erat in na
uis ⁊ vacua ⁊ merito. quia mundo adherẽ
tes ſuggunt vbera arida eo ꝙ reliquerunt
fontem vite ⁊ venam aquarum viuentium
⁊ palludibus turbidis ſe ſatiant. Item fal/
lendo decipit ſic lignum putridum de no/
cte lucens. ⁊ ſic eſca in hammo latens pi/

ſcem decepit. Stultum hominē demōſtrat.
q: peccando quis ſibi onus ad ſe deprimē/
dum iponit. ꝛ ligna ſuper dorſum ſuuꝫ cre
manda colligit. ꝛ illi ſeruit qui eum ꝓ ſerui
tio torquebit. Aug. Stultum eſt in tali ſta/
tu viuere i quo quis non audet mori. Sciē
dum q peccatum grauat hoiem in morte.
quia i morte priuatur hō ſolatio viſibilium
que dilerit. ſ. cibo. potu. amicis. rebus. lu/
mine. require. ꝛ ꝓprio corpore. qđ nunq̄ꝫ i
tali forma ſuſcipiet imo vellet habere ſic qñ
ꝓ dimidia parte corroſum eſt a vermibus.
quia ſtupebit aīa peccatoris qñ corpus reſu
mendū videbit. Turbabit peccator in mor
te qñ videbit cōcurſum demonum ad aīam
parentum ad res. Treñ. ca. i. Omnes ini
mici eius apprehenderunt eā inter anguſti
as. Poſtremo videndū eſt qualiter pecca
tum premat hoiem poſt mortē. Cōfuſionē
habebit ex maloꝝ operū denudatione. pro
pheta. Naū. ca. 3. Reuelabo pudenda tua
in facie tua. Exprobrationē xp̄i audiet i iu/
dicio. Mathei. 25. Eſuriui enim ꝛ nō de/
diſtis mihi manducare ꝛc̄. Require ꝛ luce
priuabitur Mathei. 22. Ligatis manibus
ꝛ pedibus mittite eum tenebras exteriores.
Unde nō valebit ei ille cātuſ. Requiē eter
nam ꝛc̄. Suffragijs eccleſie non gaudebit
Iſa. 66. Vermis eoꝝ nō morietur ꝛ ignis
eorum nō extinguetur in infernū precipita
bitur. Exemplum de lapide molari quē an
gelus in apoc. proiecit in mare dicens hoc
impetu mittetur babilon in inferno. Adeo
ꝛ electis ꝛ oibus bonis ſupabitur Math.
25. ite maledicti in ignem eternuꝫ. A ſtatu
penitendi cadet Iere. ca. 8. Tranſijt eſtas
finita ē meſſis. Omnis ſpes miſericordie
precidetur. Iſa. c. 30. Non remanebit te/
ſta vt portetur igniculus. ſ. charitatis de in
cendio aut hauriatur pax aque de fouea. ſ.
diuine miſericordie. Sicut itaqꝫ peccatum
nocet i peccato exiſtenti hac in peccato mo/
rienti ſic quoqꝫ multipliciter nocet peccatuꝫ
ipſum deſerenti ꝛ de illo penitenti. quia glo
riam prime innocentie nunq̄ꝫ recupabit ſi
cut enim corrupta de cetero virgo non erit.
ita ſemel peccās nunq̄ꝫ ſe non peccaſſe gau
debit. Iſtud multis oſtenditur exemplis.
Nā poſt ſenationeꝫ vulneris ſemp manet
circatrix. Iteꝫ qui ſemel furatur ſemper di
fur. Item domus eius domus diſcalciati
dici poteſt. Item ſymon quem dn̄s a lepra
mundauit pᵘ mundationē ſemper vocatur
ſymon leproſus. Itē templum quod reedi
ficatum fuit poſt deſtructionē primi. nullo
modo fuit ſimile in pulchritudine tēplo pri
ori. Id tēporalem penam obligat. Unde
non exibit inde donec reddat nouiſſimum
quadrantē. Item regnum celoꝝ non itra/
bit donec lignum fenuꝫ ſtipulā. i. pena pec
catoruꝫ tam mortalium q̄ꝫ venialium que i
p̄nti ſoluta nō eſt ſuper ipſum cremetur. a
gloria retardat quod figuratum eſt in abſa
lon qui poſtq̄ꝫ patri reconciliatꝰ fuit mā
ſit duobus annis q faciem eius non vidit.
quia tādiu differtur quiſa gloria quouſqꝫ fi
at ſine omni macula ſicut erat in baptiſmo.
Tempus amiſſum ꝛ meritum quod ſibi cō
quirere potuit cum premio nunq̄ꝫ recupe/
rabit. Iere. ca. 26. Qui vendit ad id quod
vendidit non reuertetur. Obſcurat ocul/
tum cognitionis ꝛ hoc propter trabem que
intuſerat propter ſtercora hirundinum que
ipſum excecauerant. vt ſignatur in Thobi/
am ca 2. Unde Auguſ. Oculis egris odi
oſa eſt lux ſicut noctuis ꝛ veſpertilionibus.
Et nota q ad hoc de quodam ceco quem lꝫ
dominus illuminauerit non tamen ſtatim
perfecte vidit. ſed vidit homines quaſi ar/
bores ambulantes affectum reddit trepidū
ſicut in pede vulneratus. etiam ſanatus cla
udicat. ꝛ arbor d loco ſua amota. aliquid
virtutis ammittit. Unde dictum eſt homi/
ni poſt peccatum. Geñ. iii. Spinas ꝛ tri/
bulos germinabit tibi dictuum eſt ſerpen/
ti Geñ. tertio. Supra pectus tuum gradie
ris. Faſtidium homini generat. Numeri.
21. Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto le
uiſſimo. Auguſ. Plato non ſano pena eſt
panis. qui ſano eſt ſuauis. Ideꝫ de ſe dixit
poſtquam conuerſus fuit. plus valebit ma
lum inolitum q̄ꝫ bonum inſolituꝫ. Ad bñ

operandum impedit Ben̄.19. Vxor Loth
reſpiciens retro verſa eſt in ſtatuam ſalis
quod ſterilem facit terram. Item in dolore
paries filios ſcilicet bonorum operum ⁊ ſā
ctorum. Ad reſiſtendum tentationibus de
bilitat. Iudic.16. Sanſon poſt crinium ab
ſciſſionem amiſit vires ⁊ arbor leſa per ſe/
curim cito a vento deijcitur. Feruorem mi
nuit charitatis. ſicut eclypſis ſolis diu poſt/
modum nocet terre. eo ꝙ modico tempore
ſibi virtus radiorum ſolis ſubtrahitur. 3°
rē.1. Rex Dauid ſenuerat ⁊ cum operire/
tur veſtibus non caleſiebat. Et aqua calo/
rem ignis innuit vel extinguit. Dolorem
⁊ timorem ſemper infligit. dolorem quidem
quia certus de perpetrata culpa timorem āt
quia incertus eſt de venia Aug. Penitēs
ſemper doleat. ⁊ de dolore gaudeat. ⁊ nō ſe
per doluiſſe doleat. Per peccatum corrūpi
tur puritas liberi arbitrij dupliciter ſcilicet
in agendo ⁊ ſuſcipiendo. In agendo qui/
dem quia non poteſt ſemper facere quod d
bet vel vitare quod nocet. In ſuſcipiendo
autē. quia gratiā ſtabilem non poteſt ſuſci/
pere in hac vita. Item corrūpitur ratio in
hac vita dupliciter. ſ. quantū ad diſcretionē
iudicij inter bonū ⁊ malū. ⁊ quantū ad deli
berationē conſilij inter expediens ⁊ inexpe
diens. Itē corrūpitur affectus dupliciter. ſ.
in ordine ⁊ in modo. qr nec ſemper eſt ordi
natus nec ſemper moderatus. Peccatum
multis nocet. ſ. ipſi facienti ps.50. Pecca/
tū meū contra me eſt ſemper. His qui ſunt
in purgatorio quos non pñt peccatores tā
efficaciter iuuare. ſicut ſi eſſent i grā. Ipſis
dānatis ⁊ hoc per modū coniunctionis quā
to eni plures ſunt in inferno tāto maior hor
ror ⁊ maior pena. Fallit enim in inferno re
gula illa. Solatiū eſt miſeris ſocios habere
penarum. Saluatis ⁊ hoc p modū abſtractio/
nis. Nā ex conſortio ⁊ ſocietate glorificato
rum augetur donū accidentale. Deniqꝫ ip
ſis viatoribus nocet. tā pro eo ꝙ acies eorū
contra demones minuitur in illo qui pecca
tum perpetrat tum pro eo ꝙ alios malo exē
plo corrūpit ⁊ ſcandalizat. Multa mala ſi/
militer eueniunt hōi ex eo ꝙ in peccatum a
quo per penitentiam ſurrexerat reciduat.
Primum eſt. quia homo fit impotentior ad
reſurgendum. Heb.vi. Impoſſibile eſt
eos qui ſemel illuminati ſunt ⁊ guſtauerūt
⁊c. ⁊ prolapſi ſunt iterum renouari. Secun
dum eſt ꝙ vitium fortificatur ad impugnā
dum Auguſ. de ſe loquitur. Plus inquit
valebat malum inſolitum qꝫ bonum inſo
litum. Tertium eſt ꝙ culpa fit difficilior ad
remittendum. Iere. O quam nis facta es
nimis iterans vias tuas. ita etiam noſter ꝙ
vulnus iteratum tardius ſanat. Quartum
eſt ꝙ deus fit difficilior ad placandum. 3°
rē. de ſemei qui ad primam petitionem in/
uenit miſericordiam eo tamen pacto ꝙ ſta/
ret in hieruſalē. ſed quando ſecundario pec
cauit ſine vlla miſericordia occiſus ē. Qui
tum eſt ꝙ diabolus difficilior eſt ad expellē
dum. Luce. cap.xi. Tunc aſſumpſit ſeptem
ſpiritus nequiores ſe. ⁊ ingreſſus habitat
ibi. ⁊ f. no. ho. il. pe. po. Sequitur de cor/
ruptione ſpeciei ⁊ modi ⁊ ordinis. Vnde
nota ꝙ bonitas naturalium comparata ad
animam quam ſpecioſam facit dicitur ſpe/
cies. ſed comparata ad opus quod mundi/
ficat dicitur modus comperata vero ad fi/
nem. ſ. deū ad quē ordinatur dicitur ordo.
Alio modo corruptio ſpē eſt diſſimilitudo
aie ad deū. Nā ſpēs aie eſt ſimilitudo dei.
Corruptio vero modi eſt diminutio exten/
ſionis virtualis ſiue infirmatio potētie que
lex hoc eſt ꝙ anime nō ſuſtentatur cibo ſpi/
rituali guſtando quam ſuauis eſt domin⁹.
Corruptio autem ordinis eſt in anima cum
aſpectus ⁊ affectus deorſū eſt ad creaturas
extra naturalem ſitum. Cum enim hec duo
que ſunt quaſi caput anime ſurſum ſunt ad
deū in naturali ſitu ⁊ ordine ſunt. alioquin
homo erit quaſi euerſus. Alr priuatio ſpēi
eſt deformitas ſiue carentia debite rectitudi
nis voluntatis. Rectitudo autem volunta
tis eſt vt nō declinet a ſuis extremis. ſ. a deo
principio. ⁊ a deo fine. ſ. omnia que habet a
deo principio referat ad deum. Cum e/
nim quis quod hēt ſibi attribuit aut ponit

alium finem q̄z deuz homo iſte curuus eſt.
Item priuatio modi eſt exceſſus proprie vo
luntatis. ſ. cum vult aliquid diuine volun/
tati contrarium. Item priuatio ordinis eſt
auerſio voluntatis a deo ⁊ conuerſio ad cre
aturam. Item aliter creatura rationalis a
ſummo bono eſt ſm̄ triplicem habitudinē
ſ. efficientis. formalis: ac finalis. ⁊ ideo na/
ta eſt agere opera ſua a deo ⁊ ſm̄ deum pro
pter deū. ⁊ hoc ſm̄ modū ſpēm ⁊ ordinem
ſibi initum. Sed q̄m eadem rationalis cre
atura de nihilo facta fuit q̄ztum ad cauſam
materialem potuit deficere in ſuis actionib⁹
vt. ſ. opationes ſue nō eſſent a deo nec p hoc
ne ſm̄ deum nec ꝓpter deū. hoc aūt eſt pec/
catū ipſius ſpēi. modis ⁊ ordis corruptiuū

De peccato originali ſm̄ rem.
Capitulum. 8.

Expedito de peccō in genere. dōm
eſt de peccō i ſpecie. ⁊ primo de ori/
ginali ⁊ p⁹ hoc de actuali. licet igit̄
anima non ſit ex traduce. tm̄ originalis cul/
pa ab aīa ade tranſit ad animas poſteriorz
mediante carne per concupiſcentiam generata
Ita q̄ ſic ab aīa peccāte iſecta fuit caro ade.
⁊ prona effecta ad libidinem. ita ſeminata
caro ſecum trahit infectionem ⁊ vitiat aiam
Ex quo patet q̄ peccatum originale eſt in
carne ⁊ eſt in anima. In carne ē maſ̄ialiter
⁊ originaliter. ⁊ in anīa formaliter tanquam
in ſubcō. Sola enim aīa eſt ſuſceptibiliſ v
tutis ⁊ vitij. ⁊ tamen ſic dictum eſt ex coniū
ctione ad corpus corruptiuum trahit ad vi
tium. ſic quando cadit quis in lutum feda/
tur ⁊ maculatur. Talis autem infectio anīe
non tm̄ eſt pena. ſed etiam culpa. Ipſa vero
culpa que macula eſt deletur in baptiſmo.
Pena autē que fomes appellatur ſiue pec/
candi pronitas remanet poſt baptiſmum.
Lz enim curetur in baptiſmo culpa q̄ztum
ad reatum damnationis eterne tm̄ remanet
ipſa pena q̄ztum ad actum ⁊ motum concu
piſcentie: cum qua nos oportet q̄zdiu viui/
mus pugnare. niſi extinguatur concupiā p
grām. qđ tm̄ raro contingit in aliquo homi
ne. qđ dico propter beatam mariā virginez
in qua fuit extincta in conceptione filij per
gratiam ſingularē: Ex predictis pz q̄ per/
ſona corrumpit naturā. econtra natura cor
rupta corrumpit perſonam. Nam per pec/
catum primi hominis corrupta eſt humana
natura. ſed natura ſic corrupta corrumpit
alias perſonas. Notandum autē q̄ corrup
tio perſone eſt reatus mentis. corruptio vo
nature eſt infectio carnis. prout eſt princi/
pium ad carnem alterā. Deniqz nullo mo/
do debet imputari deo infectio anie. lz eam
creando infundat ⁊ vniat cum carne iſecta
q̄m ordinatiſſimū fuit vt humana natura cō
diretur. ita q̄ condita propagaretur. ⁊ pro
peccato puniretur. vnde ſic in cōditione ſer
uatus eſt ordo nature ſic i punitione debuit
ſeruari ordo iuſtitie. Et ita pz, q̄ non eſt cō/
tra diuinam eqtatem ſi ad poſteros culpa trāſ
mittitur. Dicenduz igitur q̄ originalis cul
pe tranſfuſio vel tranſmiſſio non eſt a deo:
nec a natura condita. ſed a vitio primi ho/
minis perpetrato. Et hoc eſt qđ ait Augu:
q̄ peccatuz originale non tranſmittit ad po
ſteros propagatio ſed libido. Sic eni con/
ditus eſt homo vt ſpūs preeſſet corpori ⁊ cor
pus ſubeſſet ſpiritui. ſcz q̄zdiu ille obediret
ſuo conditori. Et ecōtra ſi ſpiritus non obe
diret deo iuſto dei iudicio corpus inciperet
rebellare ſpiritui. Sicut ergo ſi Adam ſte/
tiſſet corpus ſuum obediens ei fuiſſet ⁊ ta/
le ad poſteros non tranſmiſiſſet. ſic Adam
ex quo peccauit ⁊ caro eius facta eſt rebelliſ
oportet q̄ talem ad poſteros tranſmittat. et
q̄ deus ſm̄ inſtitutionem primariam ani/
mam infundat corpori. Ex hoc patet q̄ pa/
ter eſt cauſa originalis peccati in filio. ſz cau
ſam hic intellige in genere cauſe efficientis
Omnes per concupiſcentiam nati naſcun/
tur filij ire propter quod incurrimus multi
plicē defectū tam corporis q̄z aīe ad quos ſb
ſequimur penā mortis ⁊ penam carentie vi
ſionis diuine amiſſionis glīe celeſtis nō ſolū
in adultis verū etiā in paruulis nō baptizatꝭ q

pena mitiſſima inter ceteros puniuntur q: ſolam penam dāni habēt ſine pena ſenſus Originale peccatum ſic curatur per baptiſmū in gente q nichilominus ab eo qui curatus ē tranſmittitur in prolē. ſic videmus q circumciſus generat filiū cū preputō ⁊ granū nudū ſemiatū gñat granum cum palea. Et hec ē ratio. q: homo generat filiū nō ſecundum quod creatus ē in mēte. ſ; ſecūdū qđ corruptus eſt in carne nō ſecundū quod ſpiritualis. ſed ſecundum quod carnalis.

De peccato originali ſecūdū nomen
Capitulum. vi.

Originale peccatu; h; multa noia. ⁊ hoc multiplici de cā. Secđm. n. q originale peccatū compatur ad aia; vocat infirmitas. q: reddit aiam impotentē ad reſiſtendū motibus. Itē feditas: q: per ipm aia maculatur. Itē pronitas ꝓpter cōtinuā inclinationē appetitus ad malū. Ite; corruptio: q: ducit ad nihilū. i. ad peccatum Itē vitiū: q: diminutio eſt bonoꝝ naturaliū Itē langor nature: q: durat in natura corrupta. S; ſm q compatur ad corpus vocatur lex carnis: eo q lege diuina carni ſit iſtitū Itē lex membroꝝ: q: mouet organa ad opa ꝯcupie. Itē tyrānus ꝓpter dānationē quā habet quaſi violentā in ipſa carne concupiſcibili. Ite; fomes. q: ſicut cinis fouet ignē: ita per ipm fouet peccatū in carne ſm actū nutritiue ⁊ gnātiue. Itē ſtimulus carnis: q: ſtimulat carnē ad primos motus: ⁊ aium ad conſenſu;. Sed ꝓut compatur ad actus delectabiles vocatur concupia que ſonat vitiū in actu. ꝓut eſt in adultis. Ite; cōcupiſcibilitas que ſonat vitiū in potētia ꝓut eſt in puulis. Secđm vo q ꝯpatur ad pmū hoiem a quo ꝯtrahitur vocat peccatū origiale. qđ eſt carētia debite iuſtitie hoīs.

De primis motibus Cap. io.

Dm peccatoꝝ aliud ſit actu; aliud ꝯtractū ipm pcēm actuale frequēter a primis motibus h; ortū. Vn̄ ſciēdū q i ſtatu inocentie nō mouebat ſenſualitas niſi ſm motū rōnis. Iō ſtante pmo homie in eodē ſtatu nō poterat in eo eſſe peccatum etiam veniale. Primi motus ⁊ ſi particulariter ⁊ ſigillatim poſſunt declinari: tamē nullo modo omnes poſſunt caueri. q: tot ſūt peccata quot ſūt etiā pene peccati. ⁊ iō merito dicunt venialia. q: hocipſo ſūt digna venia. Primus motus ſic deſcribit: q: eſt motus ſenſualitatis ſm ipulſum fomitis impetuoſe tendētis ad fruitionē creatuqe delectabilis. Duplr primus motus diſtinguitur q̄ſtum ſpec at ad pñtem materiā. ſ. prio primus qui eſt motus naturalis. ⁊ ſcđo prim⁹ qui eſt ſenſualitas. Cum ergo loquimur de primis motibus q ſunt peccata intelligendum eſt de ſecundo primis que ſunt ſenſualitatis. q: primo primi non ſunt peccata: cu; ſint naturales ⁊ extra genus mortis: qđ p; per hoc q tales non ſequuntur imaginationem: ſed ſolummodo naturalium qualitatum actionem. Motus aūt ſecundo primi ſunt peccata. q: ſunt actus ordinati in genere moris: qđ p; per hoc q tales motus ſunt ſenſualitatis: q: ſubiacent aliquo modo dominio voluntatis. Volūtas aūt eſt pricipiū moraliū. vt habetur. 7. ethicoꝝ. Hic eſt q genus moris in principio incipit: vbi inuenitur dominium voluntatis: hoc autē eſt in ſenſualitate. Quis autem per rationē; predictam ſit in ſenſualitate peccatum non tamē erit mortale ſed tm̄modo veniale. q: voluntas non habet plenu; dominium ſuper primos motus qui ſunt ſenſualitatis. ſicut eſt in illis actibus qui ex imperio voluntatis ꝓcedunt. ſed habet in eis dominium incompletum ſicut in illis actibus qui non per imperium rationis procedunt. ⁊ tamen voluntas tales motus ſenſualitatis impedire poterat. ⁊ ideo ſunt peccata venialia. Propter hoc dicit Augu. q peccatum adeo eſt voluntarium. q niſi ſit voluntarium non eſt peccatum. Primi quoq; motus ideo ſenſualitati aſcribuntur. q: taliū motuū pricipium ⁊ ſubiectū. Dicendum ergo q primi motus ſm predicta ſunt peccata venialia triplici ratiōe. Prio quia mouent ad illicitū. Scđo q: ſunt quodāmō voluntarij non ſm ſe: ſ; q: ſicut ſtictum eſt non ipediuntur a volūta

vl'etiã ꝓpter precedentẽ apprehenſionẽ.
Tertio ꝓpter delectationẽ annexã. Cũ eni
aĩa per delectationẽ coniungitur creature ob
tenebratur ⁊ peiorat᷑. ſicut quando coniun/
guntur deo illuminat᷑. ⁊ melioratur. Nota
ꝙ homo pronior ẽ ad malum q̃ʒ ad bonuʒ.
⁊ hoc multis de cauſis. Primo q꜡ ſicut dr̃.
Sap. ii°. Corpus qđ corrũpitur aggrauat
animã trahens illam ad malũ. ⁊ non ſic eri
gens ad bonum. Secundo quia ſicut dicit
Aug. plus valet malũ inſolitũ q̃ʒ bonum i
ſolitum. Tertio q꜡ naturaliter facilius ẽ de
ſcendere q̃ʒ aſcendere. ⁊ vnus magis tra/
hit deorſum decẽ ſurſum. Quarto quia in
citans ad malum delectatio pñs eſt ſemꝑ.
ſed finis virtutum incitans ad bonum ab/
ſcens eſt. Delectabile autẽ apprehenſum ꝑ
ſenſum vel imaginationem quaſi de neceſ/
ſitate mouet concupiam. Quinto q꜡ plures
circunſtantie requiruntur ad bonum q̃ʒ ad
malum. Sexto quia tendimus ad noſtrum
principium. ſ. ad nihilum. Septimo quia
fomes qui mouet ad malũ ſemper ĩtra nos
eſt gloriam vero quã querimus extra nos
eſt. Octauo quia vires anime ſũt actiue ad
diligendum temporalia. ſed paſſiue ⁊ mate
riales ad ea que ſunt gratie ⁊ glorie. vnde
verſus. Quicquid habet meriti preuentus
gratia donat. Nil deus in nobis preter ſua
dona coronat. quia nõ poſſunt haberi vir/
tutes per modum receptionis. Vnde ma/
lum poſſumus facere per nos. ſed non poſ
ſumus facere bonum ſine grã adiutrice.

De moroſa delectatione.

Capitulum. 2.

d Electatio carnalis moroſa peccatũ
eſt mortale. ſed nulla dicitur moro
ſa niſi quando ex conſenſu ratio/
nis eſt. Vñ non intelligitur hic mora tẽpo
ris ſʒ cõſenſus. Sciẽdũ eſt ergo quia delec
tatio ſi ſiſtit citra conſenſum veniale pecca/
tum eſt. ſi vero ꝓcedit vlterius ita ꝙ homo
vult iterius delectatiõe voluptari. nec tañ
vult ĩ opus procedere. talis cõtenſus eſt in
tra mortalia computanduſ. quid maxime đ
bet intelligi in carnalibus peccatis verũ ta
men iſte conſenſus in illecebra duplex eſt
quia conſenſus in illecebra aliquis eſt ſu/
bitus non per prehabitam deliberationem
ſed ex ſola corruptione carnis quam prece
dit appetitus ſenſualitatis ĩ prĩo motu. Ta
lis aũt ꝯſẽſus dr̃ ſubreptio. ⁊ ẽ peccatũ veni
ale. alius conſenſus eſt ĩ delectatiõe motuũ
carnis qui ẽ cum deliberatione rõis. ⁊ iſte
eſt peccatum mortale vt dictũ eſt. Si autem
rõ conſentit. cũ deliberatione que fit ꝑ rõ/
nes diuinas hoc mõ quia oẽ lege dei ꝓhibi
tum eſt vitandum. tunc dicitur peccatũ eſſe
in ſuperiori ꝑte rõnis. ſed ſi deliberatio fit
per ratõẽs humanas vel naturales hoc mo
do omne in quo tranſgreditur mediuʒ vir
tutis eſt vitandum. tunc dicetur peccatum
eſſe in inferiori parte rõnis. Et ſi adhuc ꝓ/
cedit conſenſus vlterius. quando. ſ. ꝓpo/
nit opus conſumare. tunc voluntas ꝓ facto
reputatur etiã ſi facultas deſit ꝑficiendi ip/
ſum opus. ſi vero conſequitur conſenſus ⁊
opus in his que diuina lege ſunt prohibita
peccatum eſt mortale conſumatum. Ex pre
dictis collige diſtinctionem quia delectatio
duplex eſt. ſ. naturalis ⁊ voluntaria. In de
lectatione pure naturali. nec eſt meritũ nec
demeritum. Voluntaria duplex eſt q꜡ alia
eſt in creatore. alia in creatura. Delectatio
que in creatore eſt bona eſt. de qua ps. 75.
Memor fui dei ⁊ delectatus ſum ⁊c. Que
autem in creatura eſt duplex eſt quedã eniʒ
eſt ꝓpter deum. ⁊ hec bona eſt. ſed hic ſumi
tur delectatio ꝓ operatione rationis. non ꝓ
paſſione. de qua ps. 91. Delectaſti me do/
mine in factura tua quedam eſt contra deũ.
⁊ hec ſimiliter duplex eſt quia quedam non
eſt contra deum. ſed preter deum. ⁊ hec pec
catum veniale. quedam vero eſt contra deũ
ſimpliciter que frangitur dei preceptum. ⁊
hec eſt peccatum mortale.

De peccato veniali.

Capitulum. 3.

p Eccatũ veniale minõis ẽ culpe. Nã
in puulis poſt baptiſmum primo
ſurgũt vẽialia, poſtea mortalia. ve

niale aute m peccatuꝫ eſt vt ait Aug. quod
hominē vſqꝫ ad reatū perpetue mortis nō
grauat. ſed penam meretur. ⁊ ſic facile in/
dulgetur. Peccatū veniale ſēper eſt a vo
luntate. ad hoc mouente vel permi tente vł
non ꝓhibente. Peccatum aliquod eſt ve/
niale tribus modis. Primo modo ex gn̄e
ſic verbum ocioſum eſt veniale. Secundo
ex euentu. ſecundum ꝙ ꝑpꝛiam de morta
li ſit veniale. Tertio ex cā vt quando fiunt
quedam ex infirmitate vel ignorantia que
lꝫ qn̄qꝫ ſint mortalia. tamē dn̄r venialia ſi/
ue remiſſibilia ex cōpatione ad peccatuꝫ qꝺ
ſit ex certa malitia. qꝺ eſt irremiſſibile. ⁊ h
veꝝ eſt niſi aliquod ſit mortale ex ſuo gn̄e.
ſicut eſt fornicari, qꝛ tale etiam ſi fiat ex in/
firmitate mortale eſt. Sciendum ꝙ pecca/
tum veniale. nunquaꝫ poteſt fieri mortale.
Ita. ſ. ſi intelligatur idem. Secunduꝫ ſub
ſtantiam. qꝛ prius veniale mortale. fieri nū
q̄ꝫ poteſt. ⁊ hoc nec quantum ad actum. nec
quantum ad maculam. Et rō huiuſmodi ē
qꝛ nulla res poteſt mutare ſuā ſpēm. Pec
catum autem veniale ⁊ mortale ſunt diuer
ſe ſpēs peccati. Verūtū actus qui ex ſe ē
de gn̄e venialis poteſt fieri mortalis quat/
tuor modis. Primo ex conſcientia quia
quicquid ſit contra conſcientiam edificat ad
gehennam. etiam ſi ſit contra conſcientiam
erroneam. ⁊ hec eſt ratio quia cum in pec/
cato duo ſunt. ſ. auerſio ⁊ cōuerſio. penes
primum indicatur peccatum. qm̄ auerſio a
deo eſt quaſi formale. ⁊ conuerſio ad crea/
tum quaſi materiale. Quāuis ergo leuare
feſtucam vel calamum de terra leue ⁊ indif
ferens. tamen quando ſit contra conſcien/
tiam peccatum eſt. quia ſpernitur bonum i
commutabile. ⁊ ita ſit auerſio a creatore.
Secundo ex complacentia. Unde Augu.
Nullum peccatum adeo eſt veniale qꝺ nō
fiat mortale dum multum placet. Tertio ex
diſpoſitione. qꝛ frequenter per lapſum i ve
nialia diſponit homo ad mortalia. ⁊ hoc ſꝫ
illꝺ Grego. Uitaſti ſaxa grandia vide ne
obruaris arena. ⁊ hoc ideo dicit. quia ſepe
de minimis peccatis venitur ad magna. ſi
cut de modica ſintilla quandoqꝫ ſurgit ma/
gnus ignis. Ecc. 19. Qui modica ſpernit
paulatim decidit. Quarto ex progreſſu. qꝛ
quando ſurgit veniale ſi non prohiberetur
poſſet progredi vſqꝫ ad mortale. non quia
ipſum veniale in ſubā poſſet fieri mortale.
ſed quia ex ipſo occaſionaliter poteſt fieri ꝓ
grediendo vſqꝫ ad mortale. Et iſtud pꝫ in
primis motibus qui inter venialia compu
tantur. ſed quando delectatio conualeſcit in
tantum ꝙ conſenſus accedat iam peccatum
mortale eſt. Differentia eſt inter peccatum
mortale ⁊ veniale quia peccatum veniale ē
libido ſiue voluptas in creatura circa deū:
Mortale autem eſt libido ſiue voluptas in
creatura ſupra deum vel eque deo. Rectus
ordo eſt vt bonum incommutabile prefera
tur bono commutabili. ⁊ honeſtum vtili ⁊
voluntas dei voluntati noſtre ⁊ ratio ſen/
ſualitati quando iſte ordo peruertitur. tunc
peccatum committitur. Utrū aliquis poſ/
ſit eſſe vel viuere ſine peccato veniali deuꝫ
eſt in hac vita pn̄ti. Dicendum eſt quod ſi
loquimur de tota vita hominis qui perue/
nit iam ad etatem adultam de excellenti et
ſpeciali grā eſt quod talis ſine veniali pecca
to ſit ſicut beatus Aug. dicit de beata vir/
gine. Si autem loquimur de aliqua parti/
cula vite preſentis ſic poteſt eſſe aliquis ſi/
ne peccato veniali. Iſtud pꝫ per exempluꝫ
quia nauta poteſt ſingula foramina nauis
ad horam obſtruere ne aqua intret. ſed nō
poteſt ſimul omnia obſtruere vt aqua nuſ/
q̄ꝫ intret. vnde charitas etiam perfecta nō
facit ꝙ peccatum veniale non adueniat. ſed
facit ꝙ non duret. Quemadmodum cami/
nus ignis non facit vt gutta aque ſibi non
apponatur. ſed facit vt apposita citius extin
guantur. Perfecta enim charitas ſtatim i
flammat hominēꝫ vt de peccato veniali do
leat ⁊ peniteat quod non facit charitas im/
perfecta. vnde in imperfectis aggregantur
multa venialia. per que ſit ad proſtrationeꝫ
maior diſpoſitio.

De effectu peccati venialis.

e ffectus peccati venialis multiplex
eſt. primus q2 ad penā obligat. nō
autē determinate neqz preciſe obli
gat ad penā eternā vel purgatoriā vel pn̄tis
ſatiſfactionis. ſed ad aliquā illarū penarum
quā ſm̄ forū ecclesie pn̄tis ſatiſfaciat homo
leuiter ſm̄ forum purgatorij punietur gra/
uius. ſm̄ vo forum inferni punietur homo
grauiſſime pro veniali. q2 eternaliter ſi cum
veniali ⁊ mortali deceſſerit. Exemplum ha
bemus de hoc. quia menſura vini q̄ in vno
loco valet ſex dinarios. ſi ducatur vlterius
valet ſedecim. ⁊ ſi ducatur adhuc vlterius
valet duos ſolidos pena tamen illata pro ve
niali in inferno incomparabiliter minor eſt
q̄z illata pro mortali. Vnde ſolet dici q̄ pe/
na illata in inferno pro mortali eſt ſicut ſoli
ditas. illata vo pro veniali eſt ſicut ſuperfici
es. Illata pro veniali in purgatorio ē ſicut
linea. illata pro veniali i preſenti eſt ſicut pū
ctus. Vnde ſic iſta quatuor ſunt inpropor/
tionabilia. ita inter predictas penas magna
eſt differentia. Secūdus effectus eſt q̄ pec/
catum veniale animam maculat: ⁊ ponitur
tale exemplum aliquando enī denigratur
aliqua imago depicta in tantum vt videri
non poſſet aliquando vo ſic obſcūratur vt
videri quidem poſſet. ſed non plene diſcer/
ni. ⁊ ideo propter talem differentiam dicit
Gregorius q̄ veīale obſcurat. mortale ob
tenebrat. De macula vo iſta dicitur q̄ i ſal
uandis omne peccatū veniale deletur a gra
tia finali. ⁊ hoc q̄ztum ad culpam non q̄ztū
ad penam immo illa ſoluetur i purgatorio.
Delet autem peccatum veniale gratia fina
lis in ipſa diſſolutione corporis ⁊ aīe ex vir
tute complexionis ⁊ ſui ſtatus q̄zuis nō ſit
motus contritionis ad illud directus. ſcd̄m
hoc intelligitur verbum Augu. qui dicit q̄
in purgatorio poteſt eſſe abſolutio a pena.
non a culpa. hoc ab antiquis dictū eſt. ſed
nunc cōiter tenetur q̄ peccatum veniale hic
deleratur a multis ⁊ q̄ quantum ad culpā
in purgatorio etiam purgatur. quia domi/
nus dicit de quibuſdam peccatis q̄ non re/
mittuntur neqz in hoc ſeculo neqz in futur

Exponit Gregorius q̄ venialia dimitten/
tur in futuro. q̄ ſi intelligatur q̄ztum ad pe
nam tm̄ tunc expoſitio Gregorij. nulla eſt
q2 etiam mortalia quoad penam purgātur.
que hic ſoluta non eſt. Tertius eſt. quia mi
nuit feruorem charitatis ſicut aqua in igne
proiecta. lʒ ignem non extinguat: feruorem
tamen illius temperat. Quartus eſt q2 po/
tentias anime in boni operibus laſſat. ſicut
quando ponitur pondus ſuper equum minꝰ
erit promptus ad ambulandum. Quintus
eſt. q2 retardat a gloria. q2 homo qui debe/
ret ⁊ poſſe ſtatim euolare ad celū poſt mor
tem cogitur propter venialia ad tempus in
purgatorio expectare. Nunq̄z enim ab ali/
quo facies dei videbitur. donec ſoluat mini
mum quadrantem venialium peccatorum
ſ. per penam. Oportet enim quemlibet ita
mundum eſſe ante introitum paradiſi ſicut
fuerat in innocentia baptiſmali. Sextus eſt
q̄ bona glorie celeſtis diminuit: non qdem
illa que iam debentur ⁊ que iam habemus
ibi per meritum repoſita. ſed que deberen/
tur ſi venialia non fierent. q2 medio tempo
re poſſent aliqua bona fieri quando fiunt:
propterea poſt perpetrationem venialium
oportet nos opera quedā conuertere ad ſo
lutionem huiuſmodi debitorū. per que no
bis deberet creſcere cumulus eterni premij
Septimus effectus eſt q̄ venialia ſepe ſunt
occaſio mortalium peccatorum ⁊ hoc quattu
or modis. ſicut habes ſupra. cap. proximo.
vbi dr̄ q̄ actus qui ex ſe venialis eſt pōt fieri ī
mōtal' quatuor modis. Hoc eſt ētſingula
riter aduertendum q̄ ſic ad remiſſionē pec
cati mortalis exigitur deſertio actus peccan
di cum voluntate in poſterum abſtinendi.
ſic quoqz peccatum veniale in preſenti non
dimittitur. niſi actuum ꝓpoſito deſeratur.

De ſeptem vitijs capitalibus in ſpecie
Capitulum. 14.

Eccatorum actualiū vnum eſt ini
tium duplex radix. triplex fomentū
ſeptiforme caput. Vnum initium
dicitur ſuperbia: iuxta illud Eccleſi. capitu
lo odecimo. Initiū omnis peccati ſuperbia

Duplex radix eſt. timor male humilians: ꝛ amor male accendens. tñ oīs timor ortum habet ab amore. nullus enim timet aliquid ꝑdere niſi q amat illud habere. Triplex fomentū. ſunt tria que ſunt in mūdo. ſ. concupiſcētia carnis. ꝯcupiſcētia occulorum. ꝛ ſuꝑbia vite. Septiforme caput ſunt. Supbia Inuidia. Ira. Accidia: Auaritia. Gula. ꝛ Luxuria. Inter que ſunt quinqꝫ ſpūalia. duo vo carnalia. Sufficientia hoꝝ vitiorꝫ ſic poteſt colligi. Voluntas noſtra deordinatur: aut qꝛ appetit non appetendū: aut qꝛ refugit non refugendū. Si primo mō aut ē interius: ꝛ ſic eſt vana gloria. aut exterius: ꝛ ſic eſt auaritia: aut inferius. ꝛ ſic eſt delectabile. Sꝫ illud delectabile aut eſt ad conſuationē indiuidui: ꝛ ſic eſt alimentū quod appetitur inordinate a gula. aut eſt ad conſuationē ſpēi. ꝛ ſic eſt coitus. qꝛ appetitur a luxuria. Si autē voluntas noſtra deordiaṫ qꝛ refugit quod non eſt refugendū. hoc pō eſſe tripłr. aut. n. refugit qḋ nō eſt refugendū ſm ꝑuerſum inſtinctū rōnalē ꝛ ſic eſt inuidia. aut ſm inſtinctū ꝑuerſum iraſcibilis ꝛ ſic eſt ira. aut ſm inſtinctū ꝑuerſū cōcupiſcibilis: ꝛ ſic eſt accidia. Ex his pꝫ q quattuor ſunt appetibilia ꝛ tres ſunt vires ſm quorum inſtinctum eſt fuga. ꝛ ideo tñ ſunt. 7. peccata capitalia. Peccata que dicta ſūt qñqꝫ ſe publice oñdunt. vt quādo directe ſiunt qñqꝫ vo ſub quadā ſpecie palliata decipiūt Vn̄ ſupbia qñqꝫ dicit ad hꝰ volo preeſſe vt poſſim ꝓdeſſe. Ira dicit non debent illata mala tollerari ne conſueſcant inferri. Inuidia dicit alijs: bona non cupio: ne in ſucceſſibus eleuētur. Accidia dic ad hoc in laboribus mihi parco ne temeritate indiſcretiōis arguar. Auaritia dic ad hoc. Ad hoc ſunt multa ꝯgreganda ne ꝓpter inopiā ꝯmittaṫ furtū vel rapina. Gula dicit ad hoc eſt corpus cibis ꝛ potibus delicatoribus nutriendū. vt ſit fortius ad deo ſuiendū. Luxuria dic ad tp̄s debet quiſqꝫ ad libitū viuere: vt poſſit poſtea fortiter penitere. Septē vitia cōparantur ſeptē beſtijs. Superbia cōparatur leoni. Inuidia cani. Ira lupo. Accidia aſino. Auaricia ericio. Gula vrſo. Luxuria porco. Alioꝰ ꝯparaṫ. 7. īfirmitatibus Supbia ꝯparatur inflatōi. Inuidia lepre. Ira freneſi. Accidia litargie. Auaritia hidropiſi. Gula epilentia. Luxuria febri. Septem vitia chriſti paſſione curantur. Capitis inclinatio in cruce curat ſuperbiā. Oratio pro inimicis irā. Apertio lateris inuidiā. Portatio crucis accidiā. Traditio ſpiritus patri corporis cruci. matris diſcipulo veſtiū crucifixoribus: hec curant auaritiā. Flagellatio luxuriā. potatio fellis gulā

De ſuperbia.

Capitulum. 15.

n

Vnc dicendū eſt de ſeptē vitijs capitalibus in ſpecie. ꝛ primo de ſuperbia que eſt regina omnium vitiorū ꝛ mater. Eſt autē ſupbia vt ait Aug. ꝑuerſe celſitudinis appetitus. vn̄ ſicut idem Aug. ait. Superbia oībus inuidet. ſ. maioribus. qꝛ eis non equatur. Inferioribꝰ qꝛ ei equari timet. paribus qꝛ ei equantur. Superbia dicitur initiū omnis peccati triplici ratione. Primo ꝓpter cām que inuenit in oī pctō. qꝛ in omni peccato inuenitur ꝯtēptus dei: q eſt quedā cā peccati. Idē ātē cōtēptꝰ ē auerſio a creatore que in oī peccato vbi preponiṫ bonū incōmutabile bono icōmutabili. qꝛ ſic ē ſine charitate alie virtutes nihil ſunt ita ſine ſuperbia alia vitia nihil. abſtrahe ſuperbiaꝫ ꝛ habebis grām. qꝛ ſupbis deus reſiſtit. humilibus autē dat gratiā. Conuexū. n. inqꝫ tum huius non eſt receptiuuꝫ. ſed concauū Secundo qꝛ primū peccatū fuit. hoc. n. genere peccauit diabolus in celo. Iſa. cap. 9. Ponam ſedem meam in aquilone ꝛ ero ſimilis al. Et primus hō in paradiſo / Gen. ca. 3. Eritis ſicut dii ſcientes bonum ꝛ malum. Tertio qꝛ ex ea naſcuntur alia vitia ſecundum prius ꝛ poſterius. hoc eſt mediate vel immediate. ſic habetur ſupra capitulo ḋ effectu vitiorum. Eſt autem inter ſuperbiā ꝛ vanam gloriam differentia. quia lꝫ vtrobique ſit appetitus proprie excellentie. tamen ſuperbus ſibi apparet magnus intus

ſed vanaglorioſus appetit apparere in ore
aliorum per laudem exteriorem. Diuer/
ſa peccata dicūtur radices et initia ſiue cauſe
aliorum peccatorum ſʒ diuerſis reſpectibus
Superbia dr̄ initiū oīs pcī pp tres cās ſu
perius enarratas. libido etiā dr̄ cā oīs pec/
cati ſic ait Aug. ⁊ hoc pp delectatōem cre/
ature que inordinate trahit animaʒ ⁊ auer/
tit a ſūmo bono. Eſt.n. libido improba vo
luptas qua mouetur aīa rationalis ad hoc
qđ delectetur in creatura. Cupiditas etiam
dr̄ radix oīum malorum ſic apl's.i. ad thi.
vi. ⁊ hoc propter eadē rationeʒ ſicut libido
Eſt.eniʒ cupiditas ex amore inordinato ad
creaturaʒ. Luxuria etiā ſcđm Caſſianū dr̄
radix oīs peccati.qꝛ carnales delectationes
nobis ſunt naturales ad naturalia āt prom
pti ſumus ⁊ difficulter reſiſtimus. Inanis
glīe ſeptē ſunt filie ſcđm Grego. Prima
eſt iobedi ētia. quia vanaglorioſus in nullo
vult videri inferior qđ fieret ſi faceret mā/
datum. ſcđa eſt contentio. qꝛ vult vincere cū
clamore. ⁊ hoc ꝑpter apperē. Tertia eſt ia/
ctantia qua quis ennarrat bona ſua. vt lau/
dabilis appeat. Quarta eſt hipocriſis que
querit in exterioribus hominibus apparē.
Quinta eſt pertinacia que factum ſuum vel
dictum malū defendit. ne erraſſe videatur.
Sexta eſt diſcordia que cōtra oē dictum ſu/
ſtinet vel aſſumitur contrariū ꝑpter vanam
gloriā. ſeptia ē nouitatū preſumptio qua qs
noua vel dicit vel inuenit vt laudeť. Quat
tuor ſunt ſpēs ſupbie quas aſſignat Gre/
gorꝰ.32.moral. Prima eſt cū hō a ſeipſo
eſtimat habere bonū quod hʒ. ſcđa ſi deſup
datū credit pro ſuis tn̄ meritis accepiſſe ſe
putat. Tertia cū iactat ſe habere bonum qđ
nō hʒ. Quarta quādo ceteris deſpectis ſin
gulariť vult videri. Per primā ⁊ ſcđam ſpe
ciē iniuriať homo deo in ſe: qꝛ p primā poit
ſe homo totā cām ſui boni. ſed in ſcđa ponit
ſe cām principalē. In tertia vo ſpecie iniu/
riatur hō deo in ꝑximo. In qrta aūt iniuria
homo deo in eo qđ nō hʒ. Gradus ſupbie
ſūt.12.qui ſūt Curioſitas. Mentis leuitas.
Inepta letitia. Iactantia ſingularitas. Ar

rogantia. Preſumptio. peccatoꝝ defenſio
Simulata confeſſio. Rebellio. Libertas
peccandi. Conſuetudo. Numerus iſtoruʒ
ſic accipiť. Hō p ſupbiam iniuriať deo ⁊ ho
mini. deo cui dʒ eſſe inferior. hōi cui dʒ eſſe
par ſex primi gradus accipiuntur ſm iniu/
riam que fit homini cui debet eſſe par.
Quatuor alij ſm iniuriā que fit hominū ſu/
periori vt prelato. Duo vltimi terminātur ꝓ/
prie qʒtum ad iniuriā que deo imediate fit.
hoc iō dicimus qꝛ ⁊ ſupiores gradus in deo
redundāt ſed mediāte ꝑximo. Gradus āt
vocatur. qꝛ fit a minori ꝓgreſſus ad ius.
Primꝰ.n. malus eſt. Scđs peior. ⁊ ſic ſcā
dendo inuenitur ꝙ vltimus eſt peſſimus.
Unde iniuria que eſt reſpectu paris eſt mi
nor. Illa vo que eſt reſpectu ſuperioris eſt
maior. ſed illa que eſt reſpectu dei eſt maxia
ꝓpter ꝙ ⁊ iſti gradus taliter ordinātur. Su
perbia facit multa mala. Prio id qđ dei eſt
vſurpat. ſ. gloriā. Iſa.42. gloriā meā alte/
ri nō dabo. In bonis .n. opibus que faci/
mus duo ſūt. ſ. honor ⁊ vtilitas. ſed primuʒ
dn̄s ſibi reſuat. aliud nobis tribuit. Unde
debemus deo ſuam ꝑtem relinquere ſi nr̄a
parte nolumus ſpoliari. Scđo pfectos vi/
ros ipugnat. Supbia eſt.n. quaſi turris ba
bylonis que vſqʒ ad celos.i. vſqʒ ad viros
celeſtes debebat ptingere. Supbia etiā bo
nis operibus inſidiatur vt peant. Un̄ ſup
bia inexpugnabilis eſt ſicut caſtrum in alto
monte ſitum. Tertio gratia dei hoīeʒ denu
dat. Iac.4. Supbis deꝰ reſiſtit. ⁊c.2. Reg
i. Montes gelboe nec ros nec pluuia veni/
at ſup vos. Un̄ ſm naturā cōnexū nō eſt re
ceptiuū. ſʒ ꝯcauū. qrto āt hoīem deo priuat.
Ugo de ſancto Uict. Supbia aufert mihi
deum. Inuidia ꝓximum. Ira meipſum.
Supbia ēt deo odibilis. Ecc.10. ⁊ ꝓuerbi.
Tria ſun que odit deus. paupem ſupbū ⁊c
Deum ipugnat. qꝛ vexillū inimici ſui.i. dia
boli ponit in caſtro ſuo ⁊ deponit vexillum
xpi. ſ. crucem quam debet ſemꝑ homo por/
tare. iuxta illud cap.14. Qui vult venire pꝰ
me diabolo hominem aſſimilat. Ipſe eſt.n
rex ſuper omnes filios ſuperbie. Unde

ſicut dominus ait de charitate. Luc. iz. In hoc cognoſcent omnes ꝙ diſcipuli mei eritis ſi dilectionem habueritis adinuicem. ita poteſt diabolus dicere de ſuperbia. In hoc cognoſcent ⁊c. Hominem ſtultum demonſtrat. qꝛ ancillam ornat. ⁊ dominam nudaꝫ relinquit. Item qꝛ magna pro modico vendit. ideſt pro laude humana. Iteꝫ qꝛ credit ſe poſſe cum ſuperbia illuc attingere vbi diabolus exiſtens non potuit cū ſuperbia remanere. Hominem deiecit: quia ſcandentes in altum de facili cadunt. ⁊ qui ſe eleuāt ſub hoſtio humili de facili caput ledunt.

De Inuidia.

Capitulum .16

INuidia eſt vt ait Augu. odium facilitatis aliene. vel ſm Joannem Damaſce. Inuidia eſt triſtitia de alienis bonis. Dicitur autem inuidia a nō videndo. quia non poteſt videre bona aliorum. Vnde diſplicentia boni que eſt inuidia poteſt notari per viſionem interiorem ⁊ exteriorem. ſicut vult Seneca dicens. Quicquid mente fugimus ingeſtum occulis vix videmus. Inuidia habet quinqꝫ filias ſm Grego. Prima eſt odium quod eſt velle malum alicui ⁊ nolle bonum. Secunda eſt exultatio in aduerſis proximi. Tertia eſt afflictio in proſperis proximi. Quarta eſt ſuſuratio que eſt detractio latens. Quinta eſt detractio. hec autem fit in operato. qꝛ intendit melior apparere illo cui detrahit. Inuidia multa mala facit. De lumine facit tenebras deuidente cecum. qꝛ proximi bona videre non poteſt. Vnde inuidus comparatur noctue ⁊ veſpertilioni. Augu. Egris occulis odioſa eſt lux que puris eſt amabil'. De vita moritur. B. Panis vitam fortiuꝫ roborat ⁊ paruulorum necat. Vnde inuidus comparatur fabricandi cui etiam boni cibi ſunt contrarij. Deo contrariatur. quia tam bonus eſt deus vt ait Augu. vt etiam de malis bonum eliciat. ſed contra tam mali ſunt iſti vt de bonis malum eliciant. Iteꝫ diuina bonitas omnia ſua cōicat. iſti vo nō Item deo placet bonum hominis ac maluꝫ diſplicet. iſti autem econtra bonum gratie ⁊ nature peruertunt. Vnde ſicut omnia mūda mundis ſic iſtis omnia ſunt immunda. Et ſicut bonis mala cooperantur in bonuꝫ ita inuidis bona cooperantur in malum.

Vnde tales etiam aurum conuertunt in cuprum gemmas in lutum. granum in paleam vinum in aquam. mel in fel. diem in noctem gaudium in merorem. roſaꝫ in palirum. balſamum in ſterquilinum. electuarium in venenum. Hominem maledicit. Iſa. 5. Veh qui dicitis bonum malum. ⁊ ē Stultum efficit. Nimis errat qui idcirco ſibi vult vnum occulum erui. vt alij etiam vnus eruatur. ſicut facit inuidus ⁊ diabolus qui per hoc ꝙ alijs inuidet ſibi magis nocet. Auctorem ſuum torquēdo ledit. Seneca. Vtinam inuidi in omnibus ciuitatibus oculos ⁊ aures haberent. Proximuꝫ fraudulenter decipit. Vnde inuidus comparatur cani qui blanditur in facie ⁊ remordet a tergo. Item qui oſculo chriſtum tradidit. Item homini perfide qui ledit hominem qui eum nunqꝫ moleſtauit.

De Ira.

Capitulum .17.

IRa eſt vt ait Aug. vlciſcendi libido. ⁊ Caſ. Ira eſt motus aīi cōcitatus ad penā. hec eſt diffinitio ire ꝑ vitiū non ꝑ zelū de qua eſt hic agendū. Ira igit̃ duplex eſſe hꝫ. ſ. nature ⁊ moris prout ergo deordiat ab optimo hꝫ eſſe mortale qꝺ vitiū eſt. qꝛ ira nō eſt peccatum ratione pure paſſionis: imo pena. ſed cū hoc dicit quādam actionē ꝑ quā deordinat hoiem. ⁊ qꝫtum ad deum ⁊ qꝫtum ad proximuꝫ. Vult. n a ſe expetere vel a iudice a deo conſtituto et ſub deo. Vtrum teneatur quis remittere iniuriam inimico petenti. Nota diſtinctiōn eꝫ qꝛ ex iniuria ſolent oriri tria. Primū eſt rācor in affectu. Secundum eſt rancoris ſignum in effectu. Tertiū eſt actio contra iniuriantem. Primū tenetur quis ſtatī remittere ⁊ ſi non rogetur. Secundū tenetur remittere veniā veraciter petenti. i. ꝑato emē

dare ſm facultatē ſuam. Tertium non te/
netur remittere. Si vo volueris ſcire vtꝝ
ille cui facta eſt iniuria debeat amicitiā que
rere ſciendum ꝙ duplex eſt debitū. primū
eſt neceſſitatis ſine quo non eſt ſalus. Secū
dum eſt perfectionis. Quantum ad primū
debitum non tenetur quis reconciliationē
querere ſiue amicitiam. Sed de ſecundo di
cit Chriſoſ. ꝙ debet querere reconciliatio/
nem vt duplicem coronam conſequatur.
vnam quia iniuriam paſſus eſt. Aliam qꝛ
prior rogauit. Dominus autem ponit tres
gradus circa reatum ire cum dicit Math.
5. Omnis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit
iudicio. Qui autem dixerit racha reus erit
concilio. Qui autem dixerit fature reus e/
rit gehenne ignis. De his dicendum eſt ꝙ
vbi creuit gradus culpe creuit ⁊ ordo pe/
ne. Vnde recte ira ſine voce punienda eſt
iudicio ira cum voce concilio ira cum ſer/
mone contumelie gehenne igni mancipa/
tur. Secundum Auguſ. In primo eſt ira
tantum. In ſecundo ira ⁊ vox. In tertio
ira eſt ⁊ ſermo ⁊ certa expreſſio irriſionis.
Dicit autem Grego. ꝙ iudicium eſt cauſe
diſcuſſio. concilium ſententie diffinitio ge/
henna ignis ſententie executio. Notandū
ꝙ reddere malum pro malo eſt fragilitatis
ſicut fecit Joab quando interfecit. Abner.
ſcilicet interfectorem fratris ſui aſael.
Sed reddere malum pro bono eſt peruer/
ſitatis ſicut fecit iuda tradendo xp̄m. Red/
dere bonum pro bono eſt equitatis ſicut fe/
cit aſſuerus quando Mardocheum hono/
rauit. Reddere bonum pro malo eſt perfe
ctionis ſicut fecit beatus Stephanus quan
do pro inimicis ſuis orauit. Filie ire ſm
Grego. ſunt ſex. prima eſt rixa. hec eſt au/
dax voluntas vindicandi iniuriam factam
per ſe. Secunda eſt tumor mentis. hec eſt
voluntas vindicandi cauſa fugiens aduer
ſantem ne cum eo colloquium habeatur, p/
pter extimatas inimicitias. Tertia eſt con/
tumelia que eſt voluntas ſe vindicans per
exprobationem malorum. Quarta eſt cla
mor que eſt voluntas ſe vindicans in exal/
tando vocem per vituperium exprobratū
⁊ ad aliorum per veniens aures. Quinta
eſt indignatio que eſt voluntas ſe vindicās
per ſignum moleſtie exterius declaratum.
ſexta eſt blaſphemia que eſt voluntas ſe vin
dicans per opprobrium deo vel ſanctis illa
tum. Ex ira veniunt multa mala. Ho/
ſpitium ſpiritus ſancti turbat Grego.
Dum ira animum pulſat ſpiritui ſancto ho
ſpitium ſuum turbat. Nam ſicut in pace fac
tus eſt locus dei. ſic in diſcordia locus dia/
boli. Tales ſunt etiam incendiarij domus
dei pſal. 73. Incenderunt igni ſanctuariū
tuum domine ⁊ cetera. Vnde iſti ſunt ſimi
les draconi qui emittit ex ore ignē. Quod
dei eſt ſibi vſurpat. ſ. vindictam prouerbi.
12. Mihi vindictam ⁊ ego retribuam. Ta
lis ſe fecit iudicem. ⁊ deū vult eſſe tortorē
ſicut dicit Auguſtinus. Dicit enim maius
in orationibus ſuis. Domine occide ma/
lum inimicum meum. Reſpondet ei do/
minus. quem veſtrum. Ambo eſtis mali
immo talis vult eſſe actor ⁊ index in eadem
cauſa. Stultum ſe demonſtrat. quia per cor
ſuum immittit gladium vt ledat tunicam i/
nimici. immo ſi ſapienter faceret prius ſe de
ſe ipſo vindicare deberet. iram ſcilicet per
celum aduerſus iram ſuam per vitium aſ/
ſumendo. Limam purgationis conuer/
tit in rubiginem deprauationis. aduerſita/
tes enim que ipſum deberent a peccato pur
gare per impatientiam magis inquinant ⁊
fornax probationis mutat ei aurum in cu/
prum. ⁊ flagellum ex grano facit paleam.
Duram ſententiam talis in iudicio expecta
bit. Cum enim dominus improperabit
quibuſdā. Nudus fui ⁊ non cooperuiſtis
me. Mathei. 25. Quid dicturi ſunt illi qui
non ſolum nudos non veſtiunt. ſed etiam
veſtitos ſpoliant. Bellum mundi carnis ⁊
diaboli ꝯ ſe inſtaurāt. ſꝫ ſapiētes ſedant mi
nores guerras, ꝓpter maiores que iminent

Malam faciunt cōmutationē. quia auferē
do paliū bone fame dāt tunicam innocē/
tie. Remedia ire ſūt ꝓuer. 26. Solentij ob
ſeruatio ꝓuer. Cū defecerit ligna extingue
tur ignis. quia ſicut ex colliſione duoꝝ cor/
poꝝ elicitur ignis. ita ex amaris verbis ali
quorum ira concitatur. ꝓuer. 15. Reſpōſio
mollis frangit irā. ⁊ ſermo durus excitat fu
rorem. Ibidem. Quaſi qui canem aurib⁹
⁊c. Dominice paſſionis conſideratio. B.
Si paſſio dñi ad memoriā reuocatur nihil
a deo durum eſt qd̓ non equanimiter tolle/
retur. Hoc figuratum eſt numeri. 21. Ubi
reſpicientes ſerpentem eneum ſanabatur.
Item premij tollerantie aiaduerſio. Uñ ꝯ
ſideratio premij minuit vim flagelli.

De accidia. Cap. 18.

Accidia eſt de virtutū laudabili exer
citio vtriuſꝫ hoīs lāguida dilectio.
Item accidia ē diffidentia d̓ ꝓprijs
viribus ⁊ de mādato dei implendo ardua
triſticia. Duo noīa ſunt huius vitijs. Tri/
ſtitia ⁊ Accidia. Hoꝝ autem nominū hec
ē rō q̄ in iſto peccato ē cuerſio a ſpūali bo/
no qd̓ eſtimat̃ greue. ſicut ē ieiunare ⁊ hu/
iuſmodi ⁊ rōne huius dr̃ triſticia. Eſt etiaz
ibi cōuerſio ad creaturā. ſ. ad qetē que eſti/
mat̃ leuis ⁊ rōe hui⁹ dr̃ accidia. Pz ergo
ex his q̄ hoc vitium ꝓut vocat̃ triſticia op/
ponitur letitie ſpirituali que eſt in exercitio
ſpūali. Sed ꝓut vocatur accidia opponitur
fortitudini que conſiſtit in aggrediendis ar
duis. ⁊ ſuſtinendis aduerſis. Accidia de/
nominatur ab accēdine. quia per eā anima
tedium habet de oī ſpūali difficili. Accidia
ſm̄. B. habet ſex filias. Prima vocatur
malicia que ſm̄ Augu. eſt voluntas machi
nandi malum alicui. Cum enim quis iniu
riatur alij tunc iraſcitur ⁊ poſtea triſtatur.
ſecunda diſperatio q̄ diffidentia meritoruz
mater eſt diffidentie premioꝝ ex qua iteruz
oritur triſticia. tertia puſillanimitas que na
ſcitur ex diffidentia proueniente ex conſide
ratione ꝓprie infirmitat̃. vel operis ardui
tatis. quarta eſt rancor qui eſt inueteratum
odium. Sic enim ex charitate ſūt opera bo
na ex quibus eſt confirmatio charitatis. ita
ex ira ē accidia ⁊ ex accidia vetuſtas ire qui
ta torpor circa ꝑcepta. i. quedam inſenſibi
litas propter quam homo nō poteſt induci
ad executionem mandatoꝝ dei. ſexta ē eua
gatio mentis circa illicita. hec aūt euagatio
qñꝫ eſt particularis ⁊ certā hēt materiam:
⁊ ſic conuenit omnibus vitijs. qñꝫ eſt ge/
neralis ⁊ incerta. ⁊ hec eſt ꝓprie euagatio ac
cidie. Qui eni eſt abſortus triſticia. nō hñs
in ſe vnde delectetur euagatur ad oīa que/
rens delectationem. Ex accidia euenlunt
multa mala. Preceptū domini negligitur
Geñ. 3. In ſudore vultus tui veſceris pa/
ne tuo ⁊c. Maledictio dei incurritur. Exē
plum de ficu cui dñs maledixit. q̄ folia tm̄
habuit Mathei. 21. Diſcrepat a ceteris cre
aturis. Exēplum in corporibus inanimat̃
ſicut in ſole ⁊ luna qui quotidie ſurgunt et
perficiunt curſum ſuum. Item pz in corpo
ribus animatis. ſicut ſunt arbores ⁊ herbe
que lz in hyeme nude ſint. tm̄ virtutem ſer/
uant. ⁊ in tempore ſuo redeunt ad conſue/
ta. Idem oſtenditur in ſenſibilibus ꝓuer.
6. Uade ad formicā o piger ⁊ conſidera vi
as eius. Precioſum tēpus ꝑdit̃. q̄ eo ni/
hil precioſius eſt quo breui hora poſſet obti
nere veniam gratiam ⁊ gl̃iam. Et tm̄ vt ait
Ber. Nihil vilius reputatur. quia dicunt
homines ocioſi eccl̃. vi. Uenite ⁊ fruamur.
Spūale lucruz negligitur. quia qui nō mer
catur in nūdinis poſtea non hēbit ꝓuer. 21.
Propter frigus piger arere noluit mēdi/
cabit ergo eſtate ⁊ non dabitur ei. Incita/
menta vitiorum colligit ꝓuer. 24. Per a/
grum hoīs pigri tranſiui ⁊ ecce totuz reple
uerant vrtice ⁊ cooperuerāt ſupficiem eius
ſpine. Nō q̄ aqua corrūpitur quiete. ⁊ ferꝝ
cōtrahibit rubigine3. ⁊ porcus mactandus
ꝑmitti inquietē pingueſcere. Locum dia/
bolo prepat. quia homo ocioſus ē quaſi pul
uinar diaboli. ⁊ in ollam tepidam libenter
muſce inſidiantur que feruētē fugiunt. Tē
tationibus pz. Uñ legit̃ i collationib⁹ pa/
trū q̄ monachū opantē demō vnus pulſat.
ocioſum i numeri. demones tentāt. Eſt. n.

hō accidioſus quaſi vrbs abſq₃ murorum ābitum ⁊ quaſi ſignū poſitū ad ſagittā. mores peruertit. quia vult metere ⁊ non ſeminare. ſicut gattus qui libēter piſces comedit ſed non eos libenter capit. Seneca. Incertum eſt in quo loco quomō mors te excipiat. ⁊ ideo tu illā in oī loco ⁊ tempore expecta. Furem fodientē parietem nō repellit. quia mors fur ē. ⁊ quotidie tollit vnū aſſerem. i. vnum diem. Mathei. 24. Si ſciret vtiq₃ pater familias qua ho. f. ve. vi. vtiq₃ ⁊c̄. Receptaculum ſordiū ſe facit. Berna. Omnium tentationū ſentina eſt ocium. Ipm .n. eſt occaſio luxurie. ii. Rū. xi. Factū eſt eo tpre quo ſolēt reges ad balnea procedere. Item occaſio nugarum. Actus 6. Athenienſes ad nihil aliud vocabant ⁊c̄. Item occaſio curioſitatis primo thim. i. Diſcunt circuire domos. ſtulticiā oſtendit. quia tonitrua audiens non ſurgit. Tonuit autem chriſtus in predicatione tonabit etiā in die iudicij. Item ſtultus eſt qui immundicias de oculo non eiicit. Mathei. 7. Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo. Ad celeſtia venire negligit quia vix ad locum qs venit qui vnū pedem hodie mouet ⁊ poſt ānum alium· ſic ⁊ illi quorum motus ē pes intellectus. ⁊ non pes affectus. cum tamen ſit affectibus ambulandum.

De Auaritia.

Capitulum. 19.

a Varitia vt ait Tulius eſt immoderatus amor habendi. Item ſm Bernar. Auaritia eſt quarumlibꝫ rerum inſatiabilis ⁊ inhoneſta cupido. ſm Apoſtolum Ephes. v. Auaritia eſt idolorum ſeruitus. quia homo auarus exhibet creature quod debet creatori. ſ. fidem. ſpē. ⁊ charitatem. hec enim auari exhibent pecunie. In hoc ergo ſpecialiter reprehenduntur iſti qui rei viliſſime amorem ſuum exhibent. ſcilicet pecunia que de terra tollitur. quam natura infimā ordinauit. Eccleſ. x. Dicitur in eccleſ°. ꝙ auaro nihil eſt ſceleſtius. ⁊ hoc propter quattuor cauſas. Prima que fere oīa ſcelera ꝑpetrātur pro auaritia. vt furta. piuria. homicidia. ⁊ huiuſmodi.

Secunda qꝛ eſt eſt contra legem nature. Luce. 6. Queçunq₃ vultis vt faciant vobis ho. hec eadem facite illis. ⁊c̄. Tertia qꝛ eſt contra legem ſcriptam. Luce. 6. Eſtote miſericordes. ſicut ⁊ pater veſter ⁊c̄. Quarta qꝛ eſt contra legem vtilem que eſt in omnibus rebus que compelluntur ſedare. Auarus enim quaſi captas detinet res ne ſe communicare poſſint. vtrum autem liceat cuiq₃ theſauros condere. notandum ꝙ eſt theſaurizare vno ex affectu auaritie abſq₃ intentione neceſſitatis ꝑprie vel aliene. ⁊ hoc modo theſaurizare omnibus eſt prohibitū. Alio modo eſt theſaurizare ex prouidentia: ⁊ hoc vel conſideratio neceſſitatis: ⁊ ſic conceditur parentibus ſecularibus ob neceſſitatē filiorum educandorum vel filiarum coniugio tardendarum non autem dicendarum ſed ſeruato modo vel ſtatu perſone. Alio modo eſt theſaurizare ex conſideratione publice vtilitatis. ſcilicet regni defendendi vel cultus dei ampliandi. ⁊ ſic conceſſum eſt regibus theſaurizare. perſonis autē eccleſiaſticis proprie nunq̄ theſaurizare licet. nec pecunia etiam tenere intentione ſeruandi. Ambroſius. Aurum habet eccleſia non vt ſeruet: ſed vt eroget. Ex predictis patet ꝙ duplex poteſt eſſe amor pecunie vel temporalium ſiue reſpectu neceſſarij ſiue reſpectu ſuperflui. contra primum prohibet domin⁹ preſocantem ſollicitudinem. Contra ſecundum prohibet theſaurizationem. Ex auaritia ſequuntur multa mala. Primo qꝛ a deo maledicitur. Aug. Maledictus diſpenſator auarus cuius largus eſt dominus. Sēper eget. Hieronymus. Auaro tam deeſt quod habet q̄₃ quod non habet. Stultus mercator eſt qui regnum celorum: immo ipſum chriſtum vendit pro paucis denarijs. ⁊ in hoc ſepe peior eſt auarus q̄₃ ipſe. Iudas qui vendidit chriſtum triginta denarijs.

Iſte autem interdum pro vno denario corpus euiſcerat: quia diuitie acquiruntur cum labore: poſſidentur cum timore. amittuntur cum dolore. Vnde ipſi laborant: et

alij in laboꝛes eoꝛum ſepe intrant: ſcilicet fu
res vel latrones. vel certe filij mali. Jſti ſi/
miles ſunt aranee que faciendo telaz pꝛo ca
piendo muſcas ſeipſam euiſcerat. Mentez
ſuffocat: Aug. Naufragium fugis ⁊ plum
bum amplecteris. Vnde Soc. maſſam ar/
genti pꝛoijciens in mare dixit. Mergam te
ne mergas me. Jnquinat Exo. 24. Filij iſ
rael ſeruiebant in luto ⁊ latere Excecat. Ex
emplum in Thob. qui excecatus fuit ſterco
re hirundinum. Coꝛ dilacerat. vnde diui/
tie comparantur ſpinis. Mathei. 13. Jnſa/
tiabilem facit. vnde comparantur ſacco per
tuſo ⁊ inferno. qui nunq̄ȝ dicit ſufficit. Et
mari cui omnia flumina influunt. ⁊ tamen
non redundat. Et hydroppico qui quanto
plus bibit: tanto plus ſitit. Filie aua/
ritie ſunt ſex ſm̄ Grego. Pꝛima eſt obdu
ratio coꝛdis que fit ommittendo elemoſynā
iſtam filiam vocat Jſidoꝛus inhumanitatē
Secunda eſt violentia. hec fit nocendo ali/
cui palā affecta mala quā Jſi. vocat rapaci
tatem.. Tertia eſt inquietudo. hec eſt appe
titus lucri. Quarta eſt periurium quod ſe/
pe incidit in emptionem ⁊ venditionem.
Quinta eſt fallacia. que fit per verba deci pi
entis in occulto. Sexta eſt fraus. hec eſt de
ceptio perfecta: ⁊ hoc in pꝛeſentia illius qui
decipitur. Septima pꝛoditio que eſt idē qȝ
deceptio. que fit in abſentia decepti.

De Gula.

Capitulum. 20.

Gula vt ait Augu. eſt immoderata
cibi auiditas. Jtem gula eſt voꝛax
edacitas nature finibus non cōten
ta. Quinq̄ȝ modis peccatur circa gulam.
vt dicit Gregoꝛius. Pꝛimo cum quis ho
ram comedendi pꝛeuenit. ⁊ hoc fit per im/
patientiam expectandi tempus debitum.
Secundo cum quis querit cibaria pꝛecioſa
⁊ delicata. de quibus Ouidius. Eſt virtus
placitis abſtinuiſſe cibis. ſed contra hoc fe/
cit diues ille qui epulabatur quotidie ſplen
dide. Tertio quando quis menſuram exce
dit ſcilicet nimis comedendo. Sciendum
tamen quia quod vni nociuum eſt alteri eſt
remedium. ſic ⁊ quod vni eſt menſura de/
bita alteri eſt exceſſus. Vnde non conſiſtit
menſura in cibi quantitate: ſed in comeden
dis qualitate. veruntamen quidam ieiuniū
ſuum recompenſant poſtmodum nimietate
ſuperflua. ſed hoc quid aliud q̄ȝ dare duos
obolos pꝛo vno denario. Quarto quando
nimis ardenter ac feſtine quis comedit.
Non enim vſus ciboꝛum ſed concupiſcen
taȝ in vitio. Quinto quando quis cibaria
ua nimis ſtudioſe pꝛeparat. Vnde Ber.
Non ſapoꝛes ſed fames excitet appetitum.
Jn omnibus his ſumenda ſunt nō que vo
luptas: ſed que requirit neceſſitas. Contin
git etiam peccatum eſſe circa diminutionez
cibi. ſicut circa ſuperfluitatem. Filie Gule
ſunt quinq̄ȝ ſm̄ Grego. Pꝛima eſt ſcurili
tas. q2 gula mouet ad verba ſcurilia. Secū/
da multiloquium. ſcilicet detractio. vitupe/
ria ⁊ alia verba inania. Tertia inepta leti/
cia. i. laſciuia carnis ſiue geſtus coꝛpoꝛis in
oꝛdinatus laſciuiam mentis demonſtrans.
Quarta immunditia que ſolet pꝛouenire
ex gula. vt eſt vomitus ⁊ eructationes fetide
⁊ luxuria. Quinta eſt ebetudo mentis id eſt.
ſubuerſio rationis. Gula duo complectitur
ſ. comeſſationem ⁊ ebꝛietatem: ⁊ pꝛopꝛie lo
quendo per ſimonia opponitur comeſſatio
ni. ⁊ ebꝛietati ſobꝛietas. Gula nocet multi
pliciter. De paradiſo eijecit hominem. exē
plum in Adam. Spiritualia bona perdit
exemplum in Eſau. qui pꝛo cibo vendidit
pꝛimogenituram. diabolo domum pꝛepa/
rat. Math. 8. Si eijcis nos hinc mitte nos
in poꝛcos. Seruum ſuum contra ſe animat
pꝛouer. 29. Qui delicate nutrit ſeruum ſuū
poſtea ſentiet illum contumacem. Luxuriā
inducit exemplum de Loth. Homicidam
perficit. exemplum de Joanne baptiſta qui
conuiuio perijt. Jnducit moꝛtem nature.
Eccleſiaſtes 17. Pꝛopter crapulam mul
ti perierunt. Geneſis. ſecundo. Quacun
q̄ȝ die comederis ex eo moꝛte moꝛieris.
Jnducit moꝛtem culpe. pꝛima Thimothe
4. Vidua in delitijs viuens moꝛtua eſt.

Inducit mortē gehenne. Luce.16. Diues epulo ſepultus eſt i inferno. Remedia gu/ le ſunt quattuor primum eſt ſpiritualium ci boꝝ frequens ſumptio Math.4.non i ſo/ lo pa. vi.ꝛc. ſecunduz futura carnis noſtre conſideraº. Hiero. Facile contemnit oīa qui ſe ſemper cogitat moriturum.tertium ē eterne cene ꝯſideratio Lu.14. Homo qdā fecit cē nā.quartum eſt famis xpi ꝛ ſuorum penſatio. Tre. Recōdare paupertatis mee abſcitbij ꝛ fellis.

De luxuria.

Capitulum. 21.

l Uxuria eſt ex immundis deſideri is veniens lubrica mentiſ ꝛ carnis proſtitutio. Itē luxuria eſt libidioſe voluptatis appetitus. ꝛ intelligas hic appe titum qui eſt ex cōſenſu rōnis.qꝛ talis ē pec catū mortale. ꝛ dr̄ peccatum mortale qn̄ ra/ tio nō ꝓhibet huiuſmōi iappetitū cū poſſ3. Differentie luxurie ſūt.8.prima ē fornicaº que ē ſoluti cū ſoluta. ſecūda meretriciū.qđ fit dupliciter.ſ.p vagam libidinē cū diuer/ ſis ſectando vel cū publice veniali cōcuben do.tertia ē adulteriū quo cōiugalis thorus viciat̄.quarta ē ſtuprū quo virginalis integri tas corrūpitur.quinta ſacrilegiū quo cōtinē tia deo dicata ledit̄ vt in clericis ꝛ religio/ ſis ſacris ordinibus ſublimatis ꝛ in his qui emiſerunt votū cōtinentie.ſexta eſt inceſtuſ quo vinculum conſanguinitatis vel affini/ tatis vel compaternitatis corrumpitur.ſe/ ptima ē peccatū cōtra naturā ſiue ſodomia quo naturalis vſus pūertit̄.notandū aūt ꝙ aliquid ē contra naturā ſpeciei. ꝛ aliquid ē contra naturam gn̄is.primo mō oē pecca/ tum mortale ē cōtra naturā.qꝛ i rōnali crea tura remurmurat ſyndereſis ꝯ omne pec/ catum ſ3 ſecūdo mō peccatū ſodoīe ē ꝯ nām gn̄is qꝛ nō ſolō i hoīe ſ3 ēt i brutiſ diuerſi ſe xus in coitu cōueniunt. vn̄ ſi aliquo mō fit cōtra naturā gn̄is ē. Octaua ē libidinoſus coitus cōiugalis q multiplex eſt.coitus eni3 cōiugalis alius licit9 ali9 fragilis ali9 ipetuo ſus licitus tripliciter fit. vt qn̄ cā ꝓlis. vl ad ampliandū cultū dei vl cā reddēdi deb̄itum vel cā vitande fornicationis nō in ſe ſ3 in cō iuge primus ē pietatiſ. Secundus iuſticie. Tertius cautele. In his nullū dicit̄ pecca/ tum eē. Fragilis ē qn̄ fit cā delectationis. ꝛ tunc diſtinguit̄.qꝛ ſi amor illius delectatō nis preponit̄ deo mortale peccatū eſt.ſi vo poſtponitur veniale. Impetuoſuſ ē q ex ſo la libidine ꝓueniēs metas honeſtatis ꝛ rō/ nis tranſcendit.q fit quinq3 modis.primo cā ſatiandi libidinis per meritricias blādi tias.ſecūdo cū fit cōtra naturalē modū.ter/ tio cū fit tp̄e ꝓhibitionis.quarto qn̄ fit i loco ꝓhibitio.quinto qn̄ accedit̄ ad mulierē pre gnantē vicinā ptui vel que ē in fluxu men/ ſtruo. Filie luxurie ſunt.8.ſm Greg.pri ma ē cecitas mētis.qꝛ ſ3 Aug.in ope luxu rie tota rō abſorbet̄.ſecunda ē inconſidera tio mortis.ſ.inferni.tertia inconſtātia.ſ.ad cogitandū deſiderandūq3 nunc iſtud nunc illud.quarta amor ſui.ſ.quo aliquis deſide rat longam vitam ad hoc vt expleat volup tatem ſuam.quinta precipitaº qua quis cur rit precipitant̄ ad peccandū exponēs ſe pi/ culo mortis ꝓpter luxuriā faciendā. ſexta ē odiū dei q fit qꝛ deus abſtrahit ꝛ punit eos q ſequunt̄ carnis delitias ad quas iclinat lu xuria.ſeptima affectus pn̄tis ſeculi.ſ.appe/ titus bonoꝝ diuitiaꝝ ſanitatis huiuſmōi p que luxurioſus finē ſuū cōſequit̄.octaua eſt deſpatio futuri ſeculi que eſt diffidentia glo rie vel venie cōſequende. ꝛ hec ē filia luxu/ rie conſumate. Luxuria nocet multiplici/ ter.deo eſt contumelioſa quia templum ei9 inquinat Demonibus placita Iob.16.he/ hemat dormit in locis humentibus. ſubiec to proprio nociua.prima Corinth.vi. Qui fornicatur in corpus ſuum peccat. Proxi/ mum ſcandalizat. Oſee quinto. Facti eſtis laqueus ſpeculationi. ꝛ rethe expanſu3 ſup montē thabor. Animam propriam damna tur.ſecundo re.12.non recedet gladius de domo tua hoc dictum fuit ad dđ ꝓpter pec/ catum berſabee viliſſimo domino ſe ſubij/ cit.ſ.carni ꝛ ſenſualitati. Geneſiſ.3. Quia obediſti voci vxoris tue. maledicta terra in

in opere tuo. Mentem infatuat. Oſee. 4: Vinum ⁊ mulieres auferunt coꝛ. Remedia luxurie ſunt. Occaſionis fugere. Job. 3j. Pepigi fedus cū oculis meis vt nec cogitarem de virgine, puer. 3j. Qui tetigerit picem coinquinabit ab ea. Moꝛtis extrema cogitare, puer. 7. Memoꝛare nouiſſima tua ⁊ in eternū non peccabis. De ſe nō preſumere. quia cecidit Dauid ſanctiſſim⁹ Salomon ſapientiſſimus. Sanſon foꝛtiſſimus. Frequenter ſe occupare. Hie. Semper aliquid boni facito. vt te diabolus inueniat occupatū. Temptationi in pꝛincipio reſiſtere, Gen. 3. Ipſa cōteret caput tuū. Carnē domare. Marci. 9. Hoc genus demonij non eijcitur niſi i orone ⁊ ieiunio.

Quō ſuperbia ſit moꝛtale vel veniale.

Capitulum. 22.

o Mnia pꝛedicta q̄uiſ ſēper ſint peccata. nō tñ ſemp ſunt moꝛtalia. Vñ videndū eſt qñ vnūquodq3 moꝛtale ſit. quando veniale. Vana gloꝛia igitur ex ſuo genere eſt veniale. q2 genus operis ſumitur ex obiecto. Vanum aūt ſecundū ſe non eſt obiectū peccati moꝛtalis. ſed venialis. Vñ cū vana laus ſit huius peccati obiectū. patet q̄ non ſemper ē peccatum moꝛtale. Erit tamen vana gloꝛia moꝛtalis dupliciter. ſ. ratione finis ꝓpter quem laus appetitur. Opus nāq3 tale eſt quale ē id pꝛopter quod appetitur. Itē ratione operis in quo laus queritur. Circa pꝛimum dicendū eſt q̄ quadruplici fine laus queritur. Pꝛimo ad vitandum malum infamie ſicut. Semel ſe laudauit. i. rñ. Secundo ꝓpter aliquā vtilitatem ſpiritualē. vt eſt gloꝛia dei vel edificatio pꝛoximi. ſicut paulus ſe commendauit 2. Coꝛ. ij. Tertio ꝓpter lucrum auaritie ſicut phariſei qui deuoꝛant domos viduarū longas oꝛationes ſimulantes Mathei. 23. Quarto ꝓpter aliquem actum venialis peccati. ſicut quando quis laudari vult eo q̄ venialiter i laude delectetur. Pꝛimum ē pꝛudentie. Secundum eſt charitatis. Tertium eſt moꝛtale. ⁊ idem intelligendum eſt quandocūq3 laus ponitur finis alicuius operis. quantum eſt veniale. Sequitur ſecunda cā quare vana gloꝛia ſit peccatum moꝛtale. ſ. ratione operis per quod laus queritur. hec autem poteſt fieri tripliciter. quia laus quādoq3 per opera illicita. quandoq3 per opera ex ſe indifferentia. quandoq3 opera virtutum. Si pꝛimo mō. ſic tale eſt peccatum quale eſt id illicitum. ſ. moꝛtale vel veniale. Si ſecundo mō ſic eſt peccatum veniale. vt habere diuitias vel veſtes pꝛecioſas cū3 ab vſu talium in laude. Verūtamen ſi talia ſūt de ſe inoꝛdinata vt ſint occaſio peccati moꝛtalis. ſecundum q̄ mulier cū3 oꝛnatu meretricio ad animas capiendas pꝛeparatur. vl' ſi factum illud eſt illicitum ex pꝛohibitione ſuperioꝛis. vt toꝛneamentum ⁊ huiuſmodi cū excaderet pꝛeceptum eccleſie ſic ſunt peccata moꝛtalia. ſi tertio modo. i. ſi laus queratur per opera virtutum. hoc eſt dupliciter. vel quia appetitus laudis adiungitur operi virtutis tāq3 incidens. ſic contingit in cātu vel in pꝛedicatione qñq3. ⁊ tunc eſt veniale. vel laus eſt finis pꝛincipaliter pꝛeſtitut⁹ operi virtutis ⁊ operanti. ita q̄ ibi conſtituit finem vltimum. ⁊ ſic eſt moꝛtale. quia tūc inheret ei vt fini vltro. Nota q̄ maius eſt peccatum gloꝛiari de bonis ſpūalibus q̄3 d' tempoꝛalibus. quia minus habent motiuū eo q̄ minus appareāt extra q̄3 tempoꝛalia.

Quomō inuidia ſit moꝛtale vl' veniale.

Capitulum. 23.

i Nuidia ex ſuo genere eſt peccatum moꝛtale. q2 cū inuidia ſm Remigium ſit doloꝛ de alieno bono contrariatur directe charitati que non emulatur. ſ3 congaudet veritati pꝛima Coꝛ. 13. Charitati vero nihil ē contrarium niſi peccatū moꝛtale. Tamen illud quod ex genere eſt moꝛtale poteſt eſſe veniale vel pꝛout in ſuo pꝛimo motu conſiſtit vel extra ſuam rationem trahitur. Doloꝛ ergo de alieno bono ē quadrupliciter. vel quia eſt pꝛimo pꝛimus motus extra veniens. ſic quidam naturaliter inuidi ſunt. ⁊ hoc nullum peccatum eſt cū nullo ſit in poteſtate noſtra. vel eſt. ſecūdo pꝛimus motus quando appetitus ſine cōpleta

deliberatione tali paſſione afficitur. ⁊ ſic eſt
veniale peccatum vl' eſt actus voluntarius
deliberatiue. ⁊ ſic eſt mortale vel trahitur ꝑ
intentionem extra ſuam rationem vt qñ do
lor de alieno bono ſurgit cuiq̃ȝ ex cauſa bo/
na. ſic qñ dolet aliquis de bono temporali
alterius. quia videt illud redundare in de
trimentum anime illius. vel etiam in detri
mentum cõitatis ⁊ talis dolor bonus eſt. qꝛ
maius bonum ſemper eſt appetendum.
Notandum ergo ꝙ per dolorem boni cõ/
prehẽditur gaudium de malo quod ex ipſo
cauſatur.

Quomodo ira ſit mortale vel veniale.
Capitulum. 24.

i Ra ex ſuo genere eſt peccatũ mor/
tale. qꝛ ſecundum Iſidorum. Ira
eſt aĩus concitatus ad penam ꝓuo
canti inferendam. Talis aũt motus cõtra/
riatur charitati que non irritatur nec cogi/
tat malum. i. corinth. i3. Ira igitur vel dicit
iram zeli que eſt detеſtatio vitij. ⁊ hoc non ẽ
peccatum. ſed eſt perfectionis. Poteſt etiã
quis ſibi per hunc modum iraſci. ſicut dicit
glo. ſuper illud ps. Iraſcimini ⁊ nolite pec
care. Quid eſt inquit homo penitens niſi
iraſcens ſibi. vel dicit remiſſionem affectus
circa ꝓximum per quam homo non dolet ď
malo proxi. nec gaudet de bono eius lȝ nõ
doleat de bono. nec gaudeat de malo eius.
ſed eſt indifferens ei. ⁊ ſic non eſt mortale.
ſed imperfectio charitatis vel dicit actualeȝ
in patientiam abſq̃ȝ appetitu vindicte. talis
motus etiam deliberatus eſt peccatum ve/
niale. quia habet incompletam rõnem ire.
ſicut ex ſupradicta pȝ diffinitione. vel dicit i
patientiam cum appetitu vindicte. ⁊ hoc ẽ
tripliciter qñq̃ȝ hoc ẽ a natura. ſicut ẽ in me
lanconicis i quibus. ſm phm. quarto ethi.
continue mordetur natura ꝓpter qď ſemꝑ
ſunt turbulenti. ⁊ ſic nullum eſt peccatũ cuȝ
ſit motus naturalis. qñq̃ȝ ẽ ab appetitu in/
deliberato. ⁊ ſic eſt veniale. ſicut alij primi
motus. qñq̃ȝ eſt a voluntate deliberatiua. ⁊
tunc eſt peccatum mortale.

Quomõ accidia ſit mortale vl' veniale.
Capitulum. 25.

a Ccidia ex ſuo genere ẽ peccatũ ve/
niale. quia ſm Aug. accidia eſt te/
dium interni boni. hic autẽ nõ op/
ponit̃ charitati. ſed dicit diminutionẽ feruo
ris charitatis in quo conſiſtit oẽ veniale.
Iſtud ergo tedium. vel eſt motus natura/
lis. ⁊ ſic nullum ẽ peccatum. vel eſt motus
appetitus contriſtati de ope ſpũali laborio/
ſo. ⁊ ſic eſt veniale. q̃zuis etiam illa appeti/
tus naturalis ſit deliberatus. quia cõſenſus
in veniale non ẽ niſi veniale. accidia vero
ex genere ⁊ per ſe veniale ẽ. vel hoc tediuȝ
redundat in omiſſionẽ coꝝ qua ſunt neceſ/
ſaria ſaluti. vt frangere precepta dei vel ec/
cleſie ſine cauſa rõnabili. ⁊ tunc eſt mortale
ſi aũt tedium illud ex omiſſione boni ⁊ dif/
ficultate aggrediendi bonum ducit in deſpe
rationẽ. tunc iã accedit ad peccatum i ſpũm
ſanctum. Et ſi tedium illud creſcit qď etiam
ducit in tedium vite in tantum ꝙ inijciat ſi
bi manus. tunc iam ſimilis ẽ Iude qui la/
queo ſe ſuſpendit.

Quomõ auaritia ſit mortale vl' veniale.
Capitulum. 26.

a Auaritia ſm Tullium ẽ immodera
tus amor habẽdi. hec igitur aut cõ
ſiſtit i appetendo. vl' in acquirẽdo.
vel in retinendo. ſi primo mõ hoc eſt quin/
q̃ȝ modis. primo qꝛ appetit aliena appetitu
cõpleto qui ꝓcederet i opus ſi adeſſet facul/
tas. ⁊ ſic eſt peccatũ mortale. ſecundo qꝛ ap/
petit illicita voluntate cõpleta vt ſi aliquis i
dignus conatur beneficiũ eccleſiaſticũ adi/
piſci. ſic iterum ẽ mortale. 3° ſi appetit talia.
ſiue ſint illicita. ſiue aliena cuȝ voluntate cõ
ditionata. ſ. ſi poſſet habere ſiue offenſa dei
ac iniuria ꝓximi. ⁊ tunc vel nullum. vel ve
niale eſt ſiue talẽ conditionem actualiter ad
dat ſiue habitualiter eã intendant. quarto ſi
ſimpliciter appetit habere ſuꝑflua ⁊ hoc ap
petitu ſuffocante mente. ſ. a cura ſui ⁊ conſi
deratione diuinoꝝ. ⁊ hoc ẽ peccatũ mõt. lc.
quinto ſi ſuꝑfluo amore inhereat tꝑalib⁹. tñ
infra dei amorẽ hoc ẽ veniale. ſi aũt auaritia
cõſiſtit i acquirendo hoc ẽ tripliciter qꝛ vl' ac

quirit iniuſte quocunqȝ mō ⁊ tunc eſt mor/
tale vel acquirit ꝑ tale opus aut artē aut offi
cium. qḋ per ſe eſt peccatū mortale. ſi etiam
eſſet ſine lucro vt ꝓcurare aliquid fornicari
⁊ tunc eſt mortale. vel acquirit talia per ope
ra illicita que ſunt veniale peccatū. vt cū ali
quis verba iocoſa cōponit ad lucrū ſalua tñ
honeſtate. ⁊ hoc eſt veniale. niſi propter de
lectationem diſſolutionis totaliter ſe det tali
bus tunc enim mortale eſt. Dico autem ꝓ
pter delectationē. qꝛ ſi aliquis propter ne/
ceſſitatē per talia ſibi ſuſtentationem cōqui
reret cū aliā artē lucroſam neſciret nō repu
tarem eū in ſtatu dānatoꝝ. Si autem aua/
ritia conſiſtit i retinendo hoc poteſt eſſe qui
qȝ modiſ. Primo qꝛ retinet ſcienter ea que
reſtituere teneſ. ⁊ aio retinendi eſt peccatuȝ
mōtale. Secūdo qꝛ retinet ea que ad neceſ/
ſitatē ſuam ⁊ ſuorum pertinent vel ad con/
ſeruationem ſtatus ſui. ⁊ ſuorum ſecunduȝ
decentiam ſuam. ⁊ hoc nō eſt peccatū Ter
tio qꝛ retinet ſuperflua reſpectu vtriuſqȝ iā
dictorum. ⁊ hoc tempore extreme neceſſita/
tis alicuius ſic eſt peccatum mortale. quar/
to quia retinet ſuperflua etiā citra extremaȝ
neceſſitatē ex inſaciabili cupiditate. ſic ē pec
catum mortale. Precipuum autē ſignum
talis affectus eſt ꝙ quis res potius ſinit pu
treſcere penes ſe quam vtiliter alijs diſpen
ſet. quinto qꝛ retinet ſuꝑflua quedam ex in/
ordinato amore temporalium per quē mo/
dicum deficit a medio largitatis ſaluo tamē
ſtatu virtutis. ⁊ ſic eſt veniale. Nota ꝙ aua
ritia ex ſuo genere eſt mortale. quam. Apo
ſtolus idolatrie compat. non quia ſit de ſpē
illius peccati cum non habeat actum eius.
ſed qꝛ facit aliquid ſimile idolatrie ſeruiēdo
creature potius q̄ȝ creatori.

Quomodo gula ſit mortale vel veniale.
Capitulum. 27.

Ula ex gnē ſuo eſt peccatum venia
g le. qꝛ appetitus comedēdi ex ſua rō
ne nō ſubiacet dn̄o volūtatis Gu/
la ē immoderatus appetitus comedēdi. qḋ
pōt eſſe quinqȝ modis. Primo ſi ē ibi ſo/
ſus appetit⁹ cibi. ⁊ hoc nunq̄ȝ ē peccatum.
nec etiam delectatio cibū conſequens ē pec
catum inquātū ordinaſ cōtra defectū cibi cō
trarium hec enī ſunt pure naturalia i quib⁹
nec eſt meritum nec demeritum. ſecundo ſi
appetitui neceſſitatis adiungitur appetitus
delectationis ⁊ voluptatis in cibo. ⁊ hoc eſt
peccatū veniale. tertio ſi eſt ibi tranſgreſſio
precepti vt cum aliquis ſine neceſſitate ſol/
uit ieiunium eccleſie. vl' qn̄ religioſus come
dit carnes. cum hoc in ſuo ordine ſit prohi/
bitum. ſ. ſub precepto ſic ē mortale. quarto
ſi appetit⁹ edendi ē cū libidine. vt qn̄ nimio
⁊ finali affectu inhe︡ret delectationi cibi. ⁊ h̄
eſt peccatum mortale. quinto ſi ducitur i cō
ſuetudinē taleȝ que facit totam vitam hoīs
delectationibus huiuſmodi deputari hec tñ
ſunt vicina peccato mortali eo ꝙ ebrietas ab
apoſtolo inter peccata mortalia computaſ.
Ebrietas tñ qn̄qȝ ē peccatum veniale. vt qn̄
vltra neceſſitatē quis accipit ſecundū men/
ſuram tamen perceptibilem. Quandoqȝ ve/
ro quis egreditur a menſura perceptibili ſe
cundum rationem bene ordinatā ad diſcer
nendum ⁊ hoc in tali menſura in qua euer/
titur ſtatus mentis effrenata libidine quan
do hoc deo preponit tunc peccat mortaliter
ſi aliquis aūt inebriat aliuȝ ita. ſ. inuitūs cū
ad potū vt intedndat ſtatū mētis eius euer
tere. ⁊ hoc facit eius nocumentū peccat mor
talit̄ qꝛ aufert ei plus q̄ȝ ſi auferret aliquod
bonum temporale. quia vſum rationis au/
fert ei.

Quomō luxuria ſit mortale vel veniale.
Capitulum. 28.

Uxuria eſt ex ſuo genere peccatuȝ
l mortale. qꝛ eſt cōtra illud. Nō me
chaberis. Cōcupiſcentia luxurie di/
ſtinguitur i ſex modis. prim⁹ ē cū cōcupiſcē
tia cōſiſtit i primo motu tātum. ⁊ ſic ē pecca
tū veniale. ſecunduſ ē cū ſequitur cōſenſus
vſqȝ i delectationem. licet non i opus ⁊ ſic
eſt mortale tertius ē cū conſentitur etiaȝ in
opus. ⁊ ſic eſt iterum mortale. quartus ē cū
concupiſcentia nō ſolum tenetur corde ſed
etiā paſcitur viſu. ⁊ ſic iterum eſt mortale.
Math. quinto. qui viderit mulierem ad cō

cu. cam iam mechatus eſt eam in corde ſuo
ideſt ſi animo ⁊ fine attendat mulierem: vt
concupiſcat eam . quia ſm Augu. hoc non
eſt iam titillari. ſed plene cōſentire libidini.
bene autē dicitur ad concupiſcendam eam
quia ſi aliquis videret mulierem vt rem pul
chram ⁊ vlterius non procederet tunc nul/
lum peccatum eſſet vel ſolum peccatum cu/
rioſitatis. Quintus modus eſt in ſtultilo/
quio. vt cum quis mulierem precatur: vel
propter libidinem habet ſecum familiaria
colloquia. ⁊ eſt mortale . Sextus modus
vocatur ab apoſtolo turpitudo. Gloſa
vt in oſculis ⁊ amplexibus hoc eſt peccatū
mortale. ⁊ tanto grauius peccatur: quanto
magis: libido per talia accenditur propter
nimiam approximationem ad ignem. No
tandum vero q tangere mulierem preter in/
tentionem non eſt peccatum ſimiliter. cum
intentione tangere: ſed ex neceſſitate nō eſt
peccatum: ſed tangere ex libidine vel oſcu/
lari ad non pertinentem peccatum mortale
eſt. Septimus modus eſt concupiſcentia
procedit in opus. ⁊ hoc conſtat eſſe mortale
Nota q differentia eſt inter primos motus
generatiue ⁊ nutritiue: quia primus motus
in generatiua ſemper eſt peccatum niſi per
ſacramentum matrimonij excuſetur. ſꝫ non
ſemper in nutritiua. qm̄ potentia concupi/
ſcibilis non tm̄ corrupta eſt in nutritiua ſi/
cut in generatiua . De hac materia require
ſupra titulo proximo. vbi agitur de ſpecie/
bus luxurie.

De peccato in ſpiritum ſanctum.

Capitulum. 29

Quāuis omne peccatum generaliter
ſit contra deum trinum ⁊ vnum ap
propriate: tm̄ dicitur aliqd peccatum
in prēm. aliqd in filiū: aliqd in ſpūm ſctūm.
In patrem. n. peccatur ex impotentia. In
filium ex ignorantia. In ſpiritum ſanctum
ex malitia certa. hoc eſt quando voluntas po
teſt ⁊ ſcit reſiſtere alicui malo. ⁊ tam̄ ex ſola
malitia illud eligit . peccatum in ſpiritum ſā
ctū mere procedit ex libera voluntate ⁊ im
proba: ⁊ directe impugnat gratiam ſpiritus
ſancti: ⁊ ideo non habet colorem excuſatio/
nis. quia quantum eſt de ſe directe eſt impu
gnatiuum medici ⁊ remedij: per quod fieri
habet remiſſio peccati. peccatum in ſpiritū
ſanctū dicitur irremiſſibile in hoc ſeculo ⁊
in futuro. non quia dimitti non poſſit: ſed
quia vix dimittitur aut in hoc ſeculo quantū
ad culpam. aut in futuro quantum ad penā
Item quia non legitur dimiſſum propter
quod dicitur irremiſſibile. ſicut Melchiſe/
dech dicitur ſine patre. quia non legitur de
eius patre. Item quia aduerſatur fonti re/
miſſionis. ſ. ſpiritui ſancto . Item propter
impotentiam hominis: quia vix ſe pōt pre/
parare ad gratiam. quem tanta moles pec/
cati premit. Sciendū eſt q accipitur hoc no
men irremiſſibile tripliciter: ſcilicet negatiue
vt quia nullo modo poteſt remitti. hoc mo/
do peccatum angeli ⁊ damnatorum eſt irre
miſſibile. Item priuatiue: vt quia non ha/
bet congruentiam de ſe vt remitti debeat lꝫ
ex congrua voluntate dei poſſit omne pec/
catum dimitti. . hoc modo omne peccatum
mortale eſt irremiſſibile. Item cōtrarie ſm
q habet aliqua culpa contrariam diſpoſitio
nem ad remittendum hoc modo peccatum
in ſpūm ſctūm eſt irremiſſibile. qꝛ contraria
tur gratie remittendi peccatum. ⁊ hec p diſ/
poſitionē vel preſumptionē vel alias ſpecies
huius peccati . ſex ſunt ſpēs peccati in ſpūm
ſanctum. vꝫ deſperatio. preſumptio. impu/
gnatio veritatis agnite. Inuidētia charita/
tis fraterne. obſtīatio final' īpenitētia. horū
numerus ſic accipitur . In remiſſione tria
ſunt. ſ. ipſe remittens ⁊ ille cui remittitur ac
diſpoſitio remittēdi in eo cui remittitur. In
ipſo remittēte duo ſūt. ſ. miſericordia. ⁊ iuſti/
cia. ꝯtra primū eſt deſpatio. ꝯtra ſcdm eſt p
ſumptio. In eo cui remittit̄ duo ſūt. ſ. dolor
de ꝯmiſſo. ⁊ ppoſitū de non ꝯmittendo. cō
tra primū eſt obſtinatio. ſcdm eſt finalis ipe
nitentia. Preterea diſpoſitio remittendi in
eo cui remittit̄ duplex ē. ſ. cognitio veri. ⁊ a
mor boni. ꝯtra primū eſt ipugnatio verita/
tis agnite. ꝯtra inuidētia charitatis frne: de fi
nali pnia nō q ſi dic̄ ꝯtinuatiōis pcti vꝫ i ſiec

ſic in omni peccato in quo quis decedat eſt fina/
lis penitentia. prout autē eſt vna ſpēs pecca
ti in ſpiritum ſanctum ſm q hic ſumitur ſic
ꝓpoſitum non penitendi.

De peccatis cordis.

Capitulum. 30.

p

Eccata cordis ſunt hec. Cogitatio
delectatio. conſenſus. deſiderium
mali voluntas peruerſa. infidelitas
indeuotio. preſumptio. deſpatio. timor ma
le humilians. amor male accendens. ſuſpi
tio. ira. inuidia. odium. timere ſeruiliter ex
ultatio in aduerſis proximi. cōtemptus pau
perum vel peccatorum. perſonarum accep
tio. perfidia. affectus parentum carnalium
inepta letitia. ſeculi triſtitia. ipatientia. aua
ritia. ſuperbia. perplexitas. obſtinatio mali
tedium boni. accidia. inconſtantia. pena pe
nitentie. dolor. q non facit amplius maluꝫ
hypocriſis. amor placendi. timor diſplicen
di. verecundia de bono opere. amor priua/
tus. ſenſus ſingularis. ambitio dignitatum
vanagloria de bonis nature vel gratie. vel
fortune. verecundia de pauperibus amicis
contemptus ammonitionum imiſericordia

De peccatis oris. Cap. 31.

p

Eccata oris ſunt hec. Crebra. iura
tio. Periurium. Blaſphemia. no
men domini irreuerenter aſſume/
re. Veritatem impugnare. De mendacio
ꝛ vanis alios inſtruere. Contra deuꝫ mur
murare. Irreuerēter horas dicere. Detra
ctio. Adulatio. mendacium. Vituperium.
Maledictio. infamatio. Comminatio. Im
pugnatio veritatis agnite. Impugnatio ca
ritatis fraterne. Seminatio diſcordie. Pro
ditio. Falſum teſtimonium. Mala conſilia
Deriſio. Contradictio obedientie. Inuer/
tere facta bona. In eccleſiis placitare. Ad
iram hoiem prouocare. Reprehendere ꝓ
ximum in aliquo quod ipſe facit. Vaniloq
um. Stultiloquium. Proferre verba ocio
ſa. vel ſuperflua. vel curioſa Iactātia. ver
borum pollitio. Peccatorum defenſio. cla
mor. Riſus. Cachinus Turpiloquium.
Lenocinium. Cantare cantilenas ſeculares
In cantu diuino magis ſtudere vocem frā
gere q̄ꝫ deuote pſallere. Murmurare.
Verba ſcurilia proferre. In iniuſta cauſa
aduocare. Malum cōmendare.

De peccatis operis. Cap. 32.

p

Eccata operis ſunt hec. Gula Lu
xuria. Ebrietas. Symonia. Sor/
tilegium. Violatio dierum ſolenni
um. Sacrilegium. Indigne communicare
Votorum fractio. Apoſtaſia. Diſſolutio
in diuino officio. Scandalizare ſub malo
exemplo proximum ꝛ corrumpere. Ledere
hominem in rebus vel in perſona. vel in fa
ma. Furtum. Rapina. Vſura. Deceptio.
Ludus. Videndo iuſtitie. Exactio indebi
ta. Thelonea iniuſta. Auſcultatio mala.
Ioculatoribus dare. Neceſſaria ſubſtrahe
re. Superflua ſumere vltra vires proprias
quidnam aggredi. Conſuetudo peccandi.
Recidiuatio. Simulatio. Tenere officium
ad quod non ſufficit. vel quod ſine peccato
non agitur. Corrizare. Nouitatem inue/
nire. Maioribus rebellare. Minores op
primere. Delinquere viſu. auditu. odoratu
guſtu. ꝛ tactu. Lucta. Oſculis. Muneri/
bus. Itineribus. Nutibus. Mandatis:
Scripturis. Circunſtantias aggrauantes
omittere. que ſunt. Tempus. modus. nu/
merus. perſona. mora. ſcientia etas. Ten/
tationem preuenire: ſeipſum ad peccatum
cogere.

De peccatis ommiſſionis.

Capitulum. 33.

p

Eccata ommiſſionis ſūt hec. De
deo non cogitur ipſum nō timere:
vel amare. Gratias de beneficijs
non agere. Opera que quis facit ad ipſum
referre. De peccatis ſicut debet non dolere
Ad gratiam percipiendam ſe non prepara
re. Gratia accepta non vti: nec eam ſerua
re ad inſpirationem diuinam. ſe non conuer
tere voluntatem ſuam voluntati diuine nō
conformare. Ad orationes dicendas non
attendere. Orationes debitas omittere.
Ea que tenetur ex voto vel precepto vel
officio negligere. Eccleſias ꝛ predicatōnes

ſugere. Tentationi non reſiſtere. Penitē tias iunctas negligere. ⁊ negligenter ſace re. ⁊ que ſtatim facienda ſunt differre. Bo nis proximi non gaudere. Malis non cō dolere. Iniurias non remittere. Fidē pro ximo non ſeruare. ⁊ beneficijs eius non rē ſpondere. Delinquentes nō corripere. Li tes non ſedare. Ignorantes nō inſtruere. Afflictos non conſolari. Ammonitionibꝰ non acquieſcere.

Explici liber tertius.

Incipiunt capitula quarti libri.

De incarnatione xpi. i.
De ſalutatione angelica. 2.
De reſponſione virginis. 3.
De ſanctificatione materna. 4.
De conceptione diuina. 5.
De rōnibus incarnationis xpi. 6.
De modo incarnationis. 7.
De vnione ⁊ natura aſſumpta. 8.
De vtilitate incarnationis. 9.
De mirabilibus circa incarna tionem. 10.
De natiuitate xpi. 11.
De circunciſione domini. 12.
De baptiſmo domini. 13.
De plenitudine grē xpi. 14.
De plenitudine ſapientie xpi. 15.
De merito xpi. 16.
De voluntate xpi. 17.
De defectibꝰ quos xpꝰ aſſumpſit. 18.
De paſſione xpi. 19.
De effectu paſſionis xpi. 20.
De cruce xpi. 21.
De deſcenſu xpi ad inferos. 22.
De reſurrectione xpi. 23.
De aſcenſione xpi. 24.
De aſcenſu xpi ad dextram. 25.

Expliciūt capitula. Incipit liber quartꝰ

De incarnatione xpi. Cap. .i.

SIcut deus eſt re rum principium effectiuū in crea tione. ſic ⁊ refectiuum in redē ptione. ⁊ perfectiuum in retri butione. qm̄ ſicut pater oīa creauit per ver bum increatum. ſic omnia recreauit ⁊ reno uauit p verbum incarnatum. Porro circa incarnationem xpi talis fuit ordo. Saluta tio angelica. reſponſio virginis ſanctifica tio materna. conceptio diuina. de quibꝰ nūc per ordinem eſt agendum.

De ſalutatione angelica.

Capitulum. 2.

MIſſus ē angelus gabriel qui fuit de ordine archangelorum ad beatā vir ginē. cui apparuit viſione corpora li. q̄uis loquereť locutione ſpūali. Ad illō notabilitate ſacr̄m nuncius debuit eſſe an gelus ꝑpter tria. Primo ꝑpter cognitionē virginitatis ad angelicā naturā. ſecundo ꝑ pter ordinem ꝑditionis humane. quia ſicut ibi venit diabolus in ſerpente ad mulierē ita hic deus venit per angelum ad virginē vt ſic ex oppoſito medicina rn̄deat morbo. ⁊ reparatio lapſui. ⁊ remedium nocumento tertio quia ſicut illa gratia fuit reparatio natu re humane ſic fuit ⁊ ruine angelice. vn̄ cōi beneficio vtraq; natura cōiter debuit mini ſtrare angelica. ſ. ⁊ humana. Diuiditur au tem ſalutatio beate virginis tres ꝑtes. pri mam partem incepit angelus dicens. Aue gratia plena. d. t. b. t. in. m. Secundā ſub iunxit heliſabeth. cum ait. Et benedictuſ. f. v. tui. Tertiam appoſuit eccleſia vt in reue rentia nomen Marie haberetur. nā Ma ria nō eſt de textu. Iſta ſalutatio cōmenda bilis eſt in quattuor. primo propter aucto rem. quia miſſus eſt angelus a deo. ſecun do ꝑpter nuncium. non enim homo fuit di gnus nunciare. ſ; angelus. nec quilibet an gelus. ſed gabriel. tertio ab ea qui ſalutatur quia virgo. nec quelibet virgo ſed Maria quarto ab ipſo modo ſalutandi qui indicat innocentiam virginis. cum dicitur gratia plena. Item excellentiam conceptionis. cū dicitur dominus tecum. Item priuilegium prerogatiue ſingularis. cum dicitur bene dicta tu in mulieribus. Salutationes que dam inueniuntur optatiue ſalutis. ſecūdo Regum. 16. Salue rex. quedam gratie.

Ap°. in pluribus locis gratia vobis ⁊ pax quedam gaudij Thobie. 5. Gaudiū tibi ſē per ſit quedam benedictionis. Ruth. ſcd̄o Benedicat tibi dn̄s. Hec autem ſalutatio angeli ex oībus predictis conflata vr̄. Continet enim ſalutē cum dicit Aue. Item gratiam cū dicit grā plena. Itē gaudium cū dicit dn̄s tecū. Itē benedictionē cum dicit. benedicta tu in. M. Preterea in hac ſalutatione notatur triplex prerogatiua beate virginis. ſ. nature cū dr̄ Aue gratie. cum dicit̄ grā plena. glorie cum dr̄. benedicta tu i. m. Nota deniq̄ȝ ſex i angelica legatione. Primo q̄ȝ reuerent̄ beatam virginem ſalutauit cum dixit. Aue. g. p. ſcd̄o q̄ȝ excellenter cōmendauit ibi. Benedicta tu ⁊c. 3°. q̄ȝ dulciter confortauit ibi. Ne timeas. m. 4° q̄ȝ elegantur modū expoſuit ibi. Spūſ ſanctus ſuperueniet in te ⁊c. 5° q̄ȝ diligenter ſuam legationem cōpleuit ibi. Ecce concipies ⁊ paries vi. q̄ȝ conuenienter ꝓlem naſciturā deſcripſit ibi. Ideoq̄ȝ quod naſcetur ex te ſanctum vocabitur filius dei.

De reſponſione virginis.

Capitulum. 3.

Nos legimus i ſcriptura dialogos vnū iter Euā ⁊ diabolū quo mors cōcludebatur. Alterū inter Mariā ⁊ angelū quo vita oriebat̄. Vide āt tria que fecit beata virgo in ſalutatione angeli. ſ. cogitationē ſeu deliberationem: q꞉ cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. Interrogationeȝ q꞉ querit quō fiet iſtud. Conſenſum. q꞉ reſpondit. Ecce ancilla dn̄i ⁊c. Nec in deliberatione fuit ſubita ſicut Eua. nec in interrogando dubia ſicut zacharias. nec in conſuetudo tarda ſicut Serra. In reſponſione cōſenſus beate virginis quattuor verba inueniēs. que quattuor virtutibus maxime redolent. Ait enim. Ecce quod eſt obediētie prompte. Ancilla dn̄i quod eſt humilitatis perfecte. Fiat mihi quod eſt charitatis iſtāminate. Secundum verbum tuū. qd̄ eſt fidei deuote. Septem verba hec loquuta eſt beata virgo in euangelio. Primum fuit. Vinum non habēt ſcd̄m ſibi quid feciſti nobiſ ſic tertium. Quodcūq̄ȝ dixerit vobis facite quartum quādo ſalutauit Heliſabeth. quītum. Quomodo fiet iſtud ⁊c. ſextum. Ecce ancilla domini. ſeptimum. Magnificat anima mea dominū. Verbum primuȝ fuit pietatis. ſecundū charitatis. tertium inſtructionis. quartum cōſolationis. quintum diſcretionis. ſextum humilitatis. ſeptimū orationis ⁊ gratiarum actionis. Et nota ꝙ verba predicta fuerunt breuia preter vltimuȝ.

De ſanctificatione matris.

Capitulum. 4.

Sanctificatio triplex eſt. quedam cōmunis que fit per ſacramenta. quedam ſpūalis que fit per gratiam ſpiritus ſancti. quedam ſpecialiſſima que fit ꝑ gratiam ſingularem. Prima remouet culpam ⁊ confert gratiam remanet tamen fomes. i. ꝓnitas ad peccandū. ⁊ talis eſt baptiſmatis. ſecunda remouet culpam ⁊ ꝓnitatem peccandi mortaliter ⁊ talis fuit ſanctificatio. Joannis baptiſte ⁊ Iere. in vtero tertia remouet culpam originalem ⁊ pronitatem ad peccandum tā venialiter quā mortaliter. ⁊ talis fuit in beata virgine. Et ſciēdum ꝙ licet grā ſanctificationis in vtero ſit maior quantum ad eſſentiam quam gratia ſacramentalis tamen quantum ad aliquos affectus maior eſt gratia ſacramentalis. q꞉ baptiſmus imprimit caracterem. ⁊ aperit ianuam celi. ⁊ habilitat hominem ad alia ſacramenta quorum nihil facit ſanctificatio in vtero ex ſe. Verūtamen gratia ſanctificatōnis in vtero precellit in hoc gratiam baptiſmalem. quia taliter ſanctificatus non poteſt mortaliter peccare. ⁊ ad venialia minus inclinat cum fomes. Preterea minora ⁊ pauciora venialia committit. ⁊ talis gratia fuit in Joanne baptiſta. ⁊ ideo ne in vanum gratiam dei reciperet fugit hominum ſocietatem ⁊ artiſſimam in ſe penitentiam tenuit ne leuis ſaltem maculare vitā famie poſſet. patet igitur ꝙ in ſanctificatione in vtero

confertur gratia media inter grãm ſacrãlez
⁊ grãm plene confirmatiõis in pſ̃ia que hʒ
coniunctũ ſibi ſinem vltimuʒ. Ad confirma
tionẽ.n.pſ̃ectam tria pertinent. Primum
eſt inſeparabilis adheſio rõnis ad deum. ſe
cundum eſt indeflexibilis ſubiectio iſirma/
rum potentiarum anime ſub impio ratiõis
Tertiũ eſt indiſcontinualis conuerſio actu/
alis totius hois in deum quando homo di/
uina dulcedine affectus ex toto corde ⁊ ex to
ta anima. ⁊ ex oibus viribus ſemper actu
tendit in deuʒ ⁊ in quodcunqʒ aliud in quo
relucet deus. Primuʒ hoꝝ habet gratia ſã
ctificationis ſimpliciter. vt.ſ. nullus q par/
ticeps eius fuerit non poſſit peccare morta
liter, ſcd̃m habuit beata virgo. ⁊ iõ nec veni
aliter vnq̃ʒ peccauit. ſicut dicit Aug. Terti/
um autẽ non põt conuenire gratie vie: eo ꝙ
illud ex fruitione dei cauſeſ̃ que tñ eſt in pa
tria. Tres fuerunt ſanctificationes matris
dei. prima fuit ſanctificatio in vtero. ⁊ h̃ tres
habuit effectus. ſ. originalis culpe expiatio/
nẽ. ⁊ gratie infuſionem. ⁊ fomitis tantaʒ re
ſtrictionẽ vt non poſſet in mortale peccatuʒ
duci lʒ fomes maneret ſm̃ eſſentiaʒ. Scd̃a
ſanctificatio fuit in ſpiritus ſancti obumbra
tione. ⁊ filij dei conceptione. quaribus pre
miſſis duo ſemꝑ addidit. ſ. omnimodam fo
mitis extinctionem ⁊ confirmationeʒ in bo
no. ita ꝙ que prius poterat tñ non peccare
iam non poſſet peccare. Hos duos effect⁹
expreſſit angelus. Luce. i. Spiritus ſanctus
ſupuenit in te quo ad primum. Et virtus al
tiſſimi obũbrabit tibi quo ad ſcd̃m. Iſta cõ
firmatio non fuit liberi arbitrii ablatio. ſed
eius per gratiam cõpletio. preterea ſpiritus
ſanctus ſupuenit i eam non ſolum ad ſancti
ficandum ſed etiam ad fecundandũ. cuius
virtute virgo concepit. virgo peperit. ⁊ vir
go poſt partum permanſit. Tertia ſanctifi/
catio fuit in filii dei inhabitatione. qui nouẽ
menſibus in vtero eius manſit. Ex his om
nibus predictis duos effectus addidit:
Unus fuit ꝙ omnes diſpoſitiones fomitis
ſublate fuerunt ſicut quando morbus cura/
tus adhuc interdum remanent relique curã
de. Secundus fuit dedicatio ad diuina. ita
ꝙ etiam licitis vſibus mundanis. ſ. natura
libus aptare eam eſſet, impoſſibile. qꝛ tunc
non ſolum mens. ſed etiam corpus luce di
uinitatis reſplenduit. vt ſignatum eſt Eze/
chi. 43. Ex predictis collige ꝙ fomes ⁊ per
ſonam infecit ⁊ naturam. pſonam quidem
qꝛ ad malum pronã facit. ⁊ ſtimulat ad pec/
catum. Naturã vo qꝛ carnem inficit prout
eſt principium ad alteram carnem. Sed be
ata virgo in prima ſanctificatiõe que fuit in
vtero mundata fuit ab originali peccato in
q̃ʒtum fomes reſpicit ad perſonam ſuam.
qꝛ nihil in perſona ſua ad purgandum re/
manſit. In ſecunda vo ſanctificatione que
fuit quando ſpiritus ſuperuenit in eam pur
gata fuit a fomite. prout ipſe fomes reſpicit
naturam in comparatione ad prolem pro/
pagandam non ope nature. ſed ope ſpũs ſã
cti. Remotus. n. fuit eſſentialiter, ꝑpter qḋ
pars ab ea ſeparanda in corpus chriſti de fo
mite nihil habuit ſicut nec mater. Nota ſi/
militer ex predictis ⁊ ex ſequentibus ꝙ bea
ta virgo ex prima ſanctificatione excellebat.
puritate omnes baptizatos ex ſanctificatio/
ne. Secunda excellebat puritatem Ade.
quam habuit ante peccatum per confirma/
tionem excellebat angelos. quoniam nec il
li creſcere poſſunt in premio ſubſtãtiali ſiue
eſſentiali. ſicut nec decreſcere. ſed beata vir
go proficere potuit in merito ⁊ nõ deficere
puritas matris dei fuit quadruplex: in qua
nulla creatura ſibi poterit comparari. pri/
ma puritas ſanctificationis in vtero. Om
nis enim rationalis creature puritas vel eſt
nature vt angelus. vel eſt gratie gratis da
vt fuit inocentis primi ſtat⁹ hois. vel ẽ grẽ
gratum facientia. ⁊ iſta eſt maior aliis dua
bus. Unde cũ in illa ſpecie gratie ſanctifica
tio matris dei fuerit ſuprema pʒ ꝙ vincit
puritatem omnis pure creature. Secunda
eſt puritas inocentia in vita in qua ſilr oẽs
excellit. qꝛ beata virgo vixit ſine oi peccato
⁊ hoc oportuit ee marie grẽ q̃ nõ ſolũ ipſius

naturam perficeret. ſed eam ſupra legez na
ture corrupte extolleret. Tertia eſt puritas
virginee caſtitatis in qua excellit ⁊ angelos
⁊ homines. Angelos qdem. q: ſm Hiero
nymū hec retinuit per virtutē caſtitatis qd
fuit in angelis n.ceſſitatis nature. Item ex
cellit homies in hoc: q: primum exemplar
fuit huius integritatis. ps. 44. Adducetur
regi virgines poſt eam. Preterea oſtēditur
illud alia rōne. q: ſūma eſt hec puritas que
potius pōt ſuum contrarium ſecum pati q̄z
poſſit violari. ⁊ talis fuit virginitas dñe no
ſtre. que gaudium matris hȝ cum virgini/
tatis honore. iō nec primā ſilē m viſa eſt: nec
habere ſequentem. q̄rta eſt puritas ſanctifi
cationis ex ſuperuentione ſpiritus ſancti et
preſentie dei in qua excellit oēm creaturam
Cum. n. eſſe matrem dei ſit dignitas ſupe
rior que pure creature cōicari poſſit neceſſe
eſt grām ad hoc diſponentez eſſe maiorem
omni gratia pure creature. Oportet ergo
priuilegium ſanctificationis ſue in hac parte
oēm ſanctificationem excedere aliorū.
De conceptione diuina.

Capitulū. 5.

m Ex virgo beatiſſima aſſenſuȝ ange
lo prebuit dicens. Luc. i. Fiat mi/
hi ſm verbum tuū. Spūs ſanctus
ſup eam venit. ac filium dei concepit. Hec
autē tria ſimul fuerunt tpe non natura. tūc
īmpleta ſunt preambula figuraꝝ ⁊ documē
ta ſcripturaruȝ ⁊ deſideria ꝓphetaꝝ. ꝑꝑ qd
etiā aduentus xpi dicitur plenitudo tpis.
Quare aūt xp̄s nec prius nec poſterius ve
nerit nōnulle ſūt rōnes. Prima eſt vt ordi
nē vniuerſi deus nō turbaret. Singula nā
q̄ȝ fiunt ſuis tpibus quāto magis in maxio
dei ope. ſ. filij incarnatione. ſcd̄a ne fides et
ſpes de ꝓmiſſa incarnatione ⁊ nimis tarda
ta perirent. Si. n. tardaſſet venire quoti/
die decreuiſſent hoīes in fide ⁊ tepuiſſent.
ſed prius venire nō fuit neceſſe. q: non pro
deſt medicina ſpiritualis ſine affectu recipiē
tis. Tertia eſt vt ſupreme infirmitatis cul/
pe imediate ſuccederet melioratio ſ. ſum

mum dolorem acute febris ſanatio. Quar
ta vt homo lege naturali ⁊ ſcripta conuince
retur. ſicut ait Aug. q: ſi ſtatim veniſſem di
ceret homo. q: per legem naturalem ſalua/
ri poterat. ⁊ ſuꝑfluum crederet aduentū xpi
Similiter dicere poterat de lege ſcripta. ſed
compto q nec ſic nec ſic ſaluari poterat tunc
venit ipſe. q: tunc erat tempus mittendi. qn
ta vt ſicut primus homo conditus fuit. ſexta
die ad toti⁹ mūdi cōplementū. ſic ſecundus
homo fieret in ſexta etate ad totius creature
ꝑfectionem. ſexta. n. etas apta eſt ad exerci/
tium ſapientie. ad remiſſionez culpe ad me
ritum vite eterne. ⁊ ad tranſitū de ſtatu mi/
ſerie ad ſtatum glorie. ⁊ iſta notantur in ſexta
etate rōne ꝑfectionis ſenarij. 6. q: xp̄s nō
debuit venire in principio tpis. q: aduent⁹
eius nimis fuiſſet feſtinus. nec in fine vltio
q: tunc nimis fuiſſet tardus. ſed decebat ſal
uatorem inter tempus morbi. ⁊ tempus iu
dicii introducere tempus remedij. ſeptima
q: decebat ducem ꝑfectum tunc ſe oſtendē.
cum eſſet oportunitas currendi ad brauiuȝ
hoc eſt in fine temporum ⁊ m̄ ante terminū
vt per timorē iudicij ſtimulati per ſpem pre
mij attracti. ⁊ per exempli perfectionem aia
ti ſequi poſſemus efficaciter ducem noſtrū.
octaua q: decebat meditorem quoſdam mē
brorum ſuorum ipſum precedere. quoſdam
ipſum ſequi. Incarnationē chriſti multe fi/
gure preceſſerunt ⁊ prophetie de quibus ali
quas aſſignemus. Abraham deſcendit in
Egyptum vt peregrinaretur ibi. Lapis pre
ciſus eſt de monte ſine manibus. Fluuius
egrediebatur de loco voluptatis ad irrigan
dum paradiſum. Sapientia edificauit ſibi
domum. excidit colūnas ſeptem. Thronuȝ
fecit ſibi Salomon de ebore grandē. No/
uum faciet dominus ſuper terram: femina
circundabit virum. Jonas in mare proijci
tur ⁊ mare ſedatur. Stillabunt montes dul
cedinem. Deſcendi in ortum meum vt vi/
derem poma conuallium. Vellus gedeōis
roraficatur. Manna ſeruatur in vrna au/
rea. Virga Aaron floret. Flos de radi/
ce eius aſcendit. Emittitur columba de ar/

cha noe Mittitur lignum i aquas marath Paradiſus plantat. Moyſes ponitur in pyſcellam cyprea. Iſrael induit. Ioſeph. tunica polimita. In ſole poſuit thaberna/culum ſuum. Duo viri ferunt in vite botr de terra pmiſſionis. Mittitur. Ioſeph i ci/ſternam. Urbs fortitudis noſtre ſyon ſal/uator ponitur in ea mur⁹. Emitte agnum dne. Rorate celi dei ſuper. et nub. plu. iu. Aſcendet dns ſuper nuben leue. Miſeri/cordia et veri. ob ſi. Gēma carbunculi i or/namento auri. Simul in vnum diues et pa/uper. Ego primus et nouiſſimu⁹. In chari/tate perpetua dilexi te. mittitur. Daniel in lacum leonum. Apparet in camino. quar/tus ſimilis filio hoiſ. Umbra deſcēdit in ho/rologium. io. gradibus. Ignis apparet in rubo non cōburens. Eze. 32. Solem nube tegam. Quid lucidius ſole. et hic deficiet pſalmus. 18. A ſummo celo egreſſio eius.

De ratonibus incarnationis.

Capitulum. 6.

P Er verbuz igr incarnatū facta eſt humani gnis reptio. non qr aliter ſaluari nō poterat. ſed qr nullus ali/us modus fuit ita cōgruus ipſi repatori et repabili ac reparationi. Congruebat inq̄z iſte modus repatori quez decebat ſuā potē/tiam ſapiam et bonitatem oſdere. Quid āt potentius q̄z coniungere extrema ſumme diſtantia. hoc eſt creatorez et creaturā. Ma/gna. n. potentia fuit in cōiunctione diſpari/um elementorū. Maior in coniunctōe illo/rum ad ſpm creatū. Maxia i coniunctione iſtorū oium ad ſpm increatum. vbi et maxia diſparitas eſt. Quid vero ſapientius q̄z q ad perfectionem totius vniuerſi fieret cō/iunctio primi et vltimi. hoc eſt verbi dei. qd oium principium et humane crature que in operibus ſex dierum fuit vltima oium crea/turarum. Quid etiam beniuolentius quaz q creator rerum comunicare ſe voluit re/bus creatis. et hec benignitas magna fuit i coicatione ſui omnibus rebus per preſēti/am maior qr cōicauit ſe bonis per gratiam maxima qr cōicauit ſe homini per vnionez et per cōſequens gnibus ſingulorum i vni/tate perſone. Fuit etiaz iſte modus congru/entiſſimus ipſi reparabili. qr homo per pec/catum corruit in infirmitatē et ignorantiā et malitiā per que ineptus factus eſt ad diuiaz virtutē imitandā: et ad veritatē cognoſcen/dā et ad bonitatem diligendam. Iō deus fa/ctus eſt homo per quod ſe reddidit homini imitabilem. cognoſcibilem. et amabilem. Fuit etiā iſte modus cōgruentiſſimus nre reparationi. qr dns in forma ſerui procura/uit ſalutem ſerui. Sunt et alie rationes: quare fuit conueniens deū incarnari. Pri/ma ē q preuaricator abſtulit nobis deū. vn̄ cōueniens fuit vt repator redderet nob deū. Scda qr humilitas decuit deum. ſed nō po/tuit humiliari vſqz ad penas in natura di/uina. oportuit ergo q in alia tertia vt pphe/tias impleret. Iſa. 52. Ego qui loquebar ec/ce adſum. Abacuch. 2. Apparebit in fine et non mentiet: ſi moram fecerit expecta euz qr veniens veniet vt. ſ. doceret potius vin/cere per iuſtitiā q̄z per potentiam. Quarta pp vitandum inconuenientēs. qr ſi deus incar/nari non potuit: vel neſciuit vel noluit vide/tur eſſe in eo impotentia vel ignorantia vel inuidia qd abſit. Quinta vt eſſet humilitas in redemptore quanta fuit ſuperbia in pre/uaricatore. qr ſuperbia tanta fuit vt homo vellet eſſe vt deus. vnde humilitas tāta de/buit eſſe vt de⁹ fieret hō. Sexta vt nrm amo/rē excitaret et noſtrā ſpem erigeret. Septia vt exemplum imitande virtutis nobis da/ret in forma viſibili et humana. Quis ope/ra trinitatis ſint indiuiſa: ita q quicqd ope/ratur vna perſona operetur et alia tamen ſo/lus filius accepit carnem et non pater vel ſpi/ritus ſanctus. Et habemus exemplū in tri/bus domicellis induentibus tertiam ip ſaz de quibus poteſt dici quicquid facit vna fa/cit alia. vna tamen ſola induitur. Eodem modo dicendum q incarnationis opus quā/doqz attribuitur patri vt ibi. At vbi venit plenitudo temporis mi. deus filium ſuum. quandoqz attribuitur filio vt ibi. Exiui a pa/tre meo et veni in mundum. quandoqz ſpi/

ritui ſancto. vt in ſymbolo. Qui conceptuſ
ē de ſpiritu ſctō. Sed hec ideo dicuntur. qꝛ
opus incarnationis fuit maxime potentie.
ſapientie ⁊ bonitatis: que tribus perſonis
attribuitur. Sunt autē multe rationes qua
re filius incarnatus ſit ⁊ non pater vel ſpiri
tus ſanctus. Prima vt per eandem ſapien
tiam qua mundum conſiderat fieret repara
tio. Secunda vt qui filius eſt in deitate: eēt
filius in humanitate. Tertia ne idez eſſet ⁊
pater ⁊ filius ſi pater de homine naſceretur
Quarta qꝛ congruentiuſ mittebatur qui eſt
ab alio q̄z qui eſt a nullo. Quita propter cō
firmationē hereditatis promiſſe. nc. ſ. poſſe
mus dicere patri. Domine tu habes filium
cui competit hereditas quaz homini promi
ſiſti. Sexta vt patris ergo nos oſtēderetur
charitas. Joā. 3. Sic deus dile. mū. vt filiū
ſuū vnigenitū daret. Septima vt oſtēdatur
ꝙ deuſ pater nihil habet qđ nō ſit nobꝭ para
tus dare cum filium ſuum vnigenitum de/
derit Octaua vt ſicut dei filius factus eſt ho
mo. ſic homo fieret filius dei. Apꝰ ad Gal
cap. 4. Miſit deus filium ſuum vt adopti/
onem filiorum reciperemus. Nona vt eſſet
occaſio ſalutiſ qui dicitur occaſio ruine. De
cima: quia imago debuit per imaginem re
parari. Undecima: qꝛ ſicut verbum mētis
mediante groſſiori natura emittitur per vo
cem ſic verbum eternum per aſſumptionez
noſtre nature. Duodecima qꝛ medius iter
perſonas debuit eſſe mediator dei. ſ. ⁊ ho/
minum. Decimatertia qꝛ ſapiētia patris re
parare debuit appetitorē ſapiētie. Gen. 2.
Eritis ſicut dij ſcientes bonum ⁊ malum.
Decimaquarta qꝛ decentiſſime cōiungitur
humilitas ⁊ ſapientia, puer. 16. vbi humili/
tas ibi ⁊ ſapientia. vnde filium dei precipue
decuit incarnatio. Decimaquinta quia idee
non ſunt niſi ſapientia dei que filio appro/
priatur. vnde cum ſingule idee ſingulorum
ſint cauſe. tunc demū oīa perfecta ſunt ⁊ cō
pleta cum per vnionem ad ſuum principiuz
redierit. Decima ſexta qꝛ ſi pater fuiſſet in/
carnatus tunc nulla perſona ſine principio
fuiſſet. Decimaſeptima: qꝛ oportuit incarna/
tam ꝑſonā tanq̄z ſacerdotem ſupplicare pro
natura aſſumpta: ſed magis decuit filiū ſup
plicarꝫ patri q̄z econtra. 18ª qꝛ ſi ſpiritus ſā
ctus fuiſſet incarnatus: tunc duo eſſent filij
19. qꝛ nullum decet magis reducere ad diui
nam cognitionem ꝑz verbum quo pater ſe
declarat. qđ eſt vnibile carni. ſicut ⁊ verbuz
voci. 20ª qꝛ nulluz decet magiſ reducere ho
minem ad filiationē adoptiuā q̄z filiū nālez

De modo incarnationis.

Capitulum. 7.

IN cōi reparatione omnium decens
erat vt fieret concurſus trium de tri
plici hierarchia. ſ. diuīa angelica: ⁊
humana. vnde in miniſterio incarnationis
fuit concurſus angeli nunciantis ⁊ virginiſ
concipientis ac verbi dei carnem aſſumētis
Cum filius dei mittitur in mundum nō fit
loci mutatio ſed nature humane aſſump/
tio. qꝛ ipſius mitti eſt eſſe vbi prius fuit: ſed
aliter ibi eſſe q̄z priuſ fuit: ⁊ hec alteritas nō
eſt ex parte eius qui eſt cum ſit immutabiliſ
ſed ex parte eius in quo eſt. quia vnitur no/
ſtre carni: vt non ſit immutatio ex parte ſui
ſed ex parte noſtri. Preterea in mutatione
loci exigitur non eſſe vbi quis prius erat: ſz
nec hoc eſt in filij miſſione. quia poſt incar/
nationem fuit in patre. ſicut ſemper chriſtuſ
aſſumpſit naturam noſtram quinq̄z modis
ſ. miſericorditer. Apꝰ ad Titum. 3°. Scđm
ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. vtiliter
ſ. pro ſalute noſtra. ps. Operatus eſt ſalu/
tem in medio terre. Sapienter. qꝛ aſſump/
ſit bonum nature reprobando malū culpe.
Iſa. 7. Butirum ⁊ mel co. vt ſci. re. ma. ⁊
eli. bo. Fortiter. qꝛ ſic ſuſcepit naturam hu/
manam. ꝙ nunq̄z depoſuit eaz. qꝛ poſt mor
tem vnita fuit diuinitas carni in ſepulchro:
⁊ anime in inferno. Mirabiliter. qꝛ coniū
cta ſunt in carne ſummum ⁊ imum hoc ē
deus ⁊ limus. Verbum caro factum eſt.
quinque modis ſcilicet ſm veritatem carniſ
Iſa. 53. Vere langores noſtros ipſe tulit.
Preter carnez. qꝛ preter carnis operatiōez
Math. 1. Qđ in ea natū eſt de ſpū ſctō ē. ſup
carnē. qꝛ meritiſ nr̄is nō exigentibꝰ apꝰ ad Ti

tum 3°. Nõ ex opibus in. que. ſcti. ꝑꝑ car
nẽ. q2 ad ſaluandũ carnẽ. ⁊ hoc quantũ ad fi
deleſ efficaciter. ꝫ quantũ ad oẽs ſufficiẽter
Math. i. Vocabis nomẽ Jeſũ ipſe eni ſal
uum facit populũ ſuũ. Contra carnẽ. q2 ad
maiorẽ dãnationẽ infideliũ. Jo. 15. Si nõ
veniſſeꝫ. ⁊ locutus eis nõ fuiſſẽ peccatũ nõ
haberent. Opus aſſũptionis hũane naturꝫ
nõ aĩatio ſed incarnatio noiaꝫ. cũ tamẽ a di
gniori res cõſueuerit noiari. hoc aũt ẽ ꝓpter
quattuor rões. ſ. vt fiat expreſſior noiatio ⁊
vt ꝓfundior explicetur dignatio miſerẽtis.
⁊ quia nobis magis nota ẽ ꝑs carnis ⁊ vt
maior humiliatio exprimatur eo ꝙ magis a
deo diſtat caro q̃ꝫ aĩa ⁊ quia caro eſt a parẽ-
tibus ꝓpagata aĩa a deo creata.

De vnione ⁊ natura aſſumpta.
Capitulum. 8.

ſ Jcut in diuinitate vna ẽ eſſentia. ⁊
tres ꝑſone ita i xp̃o ẽ econtra vna ꝑ
ſona. ⁊ tres eſſentie. ſ. deitas aĩa. ⁊
caro hoc ẽ eternũ nouũ ⁊ antiquũ. q2 deitas
ẽ eterna. ſꝫ aĩa ẽ noua q2 i aſſũptione carniſ
creata caro vo antiqua. q2 ab Adã ꝓpaga-
ta. ⁊ xp̃s ſecũdũ nãm deitatis ẽ genitus ſecũ
dũ aĩam vo creatus. ſꝫ ſecũdũ carnẽ natus
potius factꝰ. Vnio fuit triplex i xp̃o. ſ. dei-
tatis ad aĩam ⁊ ecõtra. ⁊ deitatis ad carnẽ.
⁊ ecõtra. ⁊ aĩe ad carnẽ ⁊ econtra. Due pri
me vniones ſemꝑ manſerunt. tertia ſeꝑata
fuit i morte. Vnio ergo deitatis ad huma-
nã naturã non eſt in vnitate nature. ſꝫ ꝑſo-
ne nõ dico ꝑſone humane: ſed diuine hoc ẽ
non aſſũpte. ſed aſſumẽtis nec ꝑſone cuili-
bet. ſed ſolus vbi. q̃m ipoſſibile eſt ꝙ na-
tura diuina cõcurrat cũ alia. ſicut ꝑs ad con
ſtitutionẽ tertij. vel ꝙ ipſa tranſeat in aliaꝫ
vel alia i ipſa ꝓpter ſimplicitatẽ ⁊ vnitatem
ipſius ꝑfectiſſimã ꝓpterea diuinitas ⁊ hũa
nitas non vniuntur i vnitate nature ſed ꝑ-
ſone. Et ſic itelligiꝫ illud i ſimbolo Attana
ſij. Nã ſicut aĩa rõnalis ⁊ caro vnus eſt hõ
ita deus. ⁊ hõ vnus eſt xp̃s. Ibi nãqꝫ poni
tur ſimilitudo quantum ad vnitateꝫ ꝑſone
non nature. quia caro ⁊ aĩa dicunꝫ in hoĩe
quantuꝫ ad eſſentiam ⁊ conſtituunt tantum
vnam perſonam. eadẽ inter diuinitatem ⁊
humanitatẽ xp̃i eſt differentia. ⁊ tamen eſt
ibi vnitas in ꝑſona. Et quia diuina natura
in nullo ſuppoſito poteſt ſubſiſterꝫ preter q̃ꝫ
in ꝓpria hipoſtaſij. ideo vnio illa nõ poteſt
eſſe in ꝓpria perſona hoĩs ſꝫ dei. ⁊ ꝓpterea
deꝰ in vna ꝑſonaꝝ ſuaꝝ fecit ſe ipſũ ſuppo-
ſitũ humane nature. vñ tantũ ẽ ibi vna per
ſonalis. ⁊ vnitas ꝑſonalis. ſ. ex ꝑte aſſumẽ
tis. Ad eẽ nãqꝫ ꝑſone triplex iꝛigiꝫ diſtictõ
ſcilicet ſingularitatis. ⁊ naturalis incõicabi
litas ac excellentia dignitatis ꝓpter primuꝫ
nullũ vnibile ẽ ꝑſona ꝓpter. ſecũdũ aĩa nõ
ẽ ꝑſona. Sed ꝓpter tertiũ xp̃s ſecundũ ꝙ ẽ
hõ nõ ẽ ꝑſona. Ex his pꝫ que ſint vera vel
falſa iter has quattuor ꝓpõnes. prima ꝑſo-
na aſſũpſit ꝑſona. ſecunda natura aſſũpſit
ꝑſonã. tertia natura aſſumpſit naturã. quar
ta ꝑſona aſſũpſit naturã prime due ſimplici
ter ſunt falſe. tertia vno mõ ẽ falſa. alio mõ
eſt vera. Si eniꝫ ſumaꝫ natura ꝓut eſt cõis
tribus ꝑſonis ſic eſt falſa. Si vero ſumatur
natura prout eſt in perſona filij ſic eſt vera.
quarta autem prepoſitio ſimpliciter ẽ vera.
Ad intelligentiam horum nota ꝙ tres fue-
runt opiniones de incarnatione xp̃i prima
opinio dicebat ꝙ filius dei aſſumpſit homi
nem. Secunda dicebat ꝙ aſſumpſit huma
nam naturam. Tertia dicebat ꝙ aſſumpſit
hominem vt veſtẽ. prima opinio non tene
tur. quia ponit ꝙ in xp̃o ſunt due ꝑſone qđ
eſt falſũ. Secunda cõis eſt vt vera. quia po
nit ꝙ xp̃s eſt vnũ ſolum. ꝫ ſit aliquid ſecun
dũ ꝙ homo. Itẽ ponit ꝙ aſſumens non ẽ
aſſumptũ. Item ꝙ ille homo diuina eſt eſſẽ
tia. ⁊ econtra. Item ꝙ omnis ꝓprietas filij
dei ineſt ei. ⁊ ecõtra. Tertia opinio tãq̃ꝫ he
retica reprobatur quia ponit nõ eſſe i vna ꝑ
ſona xp̃i duas naturas ⁊ ꝙ due ſubſtantie
humane nature. ſ. ⁊ diuine non pertinent
ad pluralitatẽ filij dei. Dicimus ergo ꝙ tã
ta ẽ ibi vnio. vt quicquid dicitur de filio dei
dicatur de filio hoĩs ⁊ econtra. His ta-
men exceptis in quibus exprimitur vnio ve

clauditur negatio.ſ.vt fiat vocabulum in q̄
aliqua repugnantia includitur.ſicut eſt vni/
ri.incarnari.aſſumi.aſſumere in quibus i/
cluditur reſpectus vnionis vniꝰ nature ad
alteram.⁊ tūc nō tenet̃ predicta regula. Si
militer nō tenet ſi i vocabulo includit̃ nega
tio alicuiꝰ cuius oppoſituꝫ alteri nō cōpetit.
ſicut icipere eē creari ⁊c̃. Nota q̄ ꝓprie lo/
quendo cōpoſitio ē corpoꝝ cōiunctio ē cor/
poris ⁊ aīe.vnio ē diuine nature ad huma
nā.tñ ponit̃ vnu qñꝫ ꝓ reliquo. Quinqꝫ fu
erunt ſtatus primi hoīs ⁊ de quolibet ſtatu
recepit xp̄s aliqd.primꝰ innocentie de quo
xp̄s accepit peccati immunitatē. ſecūdꝰ grē
de quo accepit plenitudinē grē.tertius cul/
pe de quo accepit recompenſationem pene.
quartus penitentie de quo accepit paſſionē
doloris ⁊ triſtitie.quintus glorie de quo ac
cepit plenam fruitionem. Corpus xp̄i ſm
Damaſce.formatum fuit ex ſanguine bea/
te virginis.non ex carne. Nam vere ma
tris eſt ſm philoſophos materiam tantum
modo miniſtrare.ſed dare virtutem forma
tiuam que actiue naturaꝫ ſeu materiam for
mat eſt patris ⁊ non matris. Cum igitur
beata virgo proprietatem vere matris ha/
beat oportet q̄ materiam contulerit que ſe/
cundum naturam ſit materia conueniens
humano corpori.⁊ tamen integritatem vir
ginale non polluat. Talis aūt materia non
eſt caro.quia dicit philoſophuſ primo d̾ ge:
⁊ cor.q̄ id quod eſt pars actu non eſt mate
ria generationis cum non ſit in potentia to
tum. Caro autē eſt pars actu vnde non eſt
materia generationis. Talis quoqꝫ mate/
ria non fuit ſemen femineum.quia hoc pu/
ritati virginis non conueniebat. nec etiam
ſm philoſophum eſt neceſſarium ad gene/
rationem quia alique mulieres concipiunt
ſine ſeminationem. Talis ergo materia fu
it ſanguis.quia ipſe ſm philoſophum eſt i
nobis materia generationis. Quod autez
dicit Apꝰ ad ro.primo. Qui factus eſt ei ex
ſemine Dauid intelligendum eſt originali
ter non materialiter. Virtus autem forma
tiua in beata virgine non fuit ex patre car/
nali.ſed ex virtute altiſſimi.

De vtilitate incarnationis.

Capitulum. 9.

Amiſimus per peccatum propriam
a excellentiam.mentis innocentiaꝫ.
ac dei amiciam. Hec autem recupe
rare oportuit per beneficium ſaluatoris.
Excellentiā enim recuperare non potuimꝰ
niſi per excellentiſſimum recuperatorem.
quia ſi per aliquam meram creaturam re/
parati eſſemus.tunc oporteret nos eſſe ſub
iectos illi creature. Innocentia enim repa/
rari non poterat.niſi per ſatiſfactorem ſuf/
ficientiſſimum qui eſſet deus ⁊ homo.deuſ
quidem qui pro homine ſatiſfacere poſſet.
homo vero de genere ade qui peccauerat.
Ille namqꝫ cōgrue ſatiſfacit qui poteſt ⁊ de
bet.ſed non poteſt niſi deus. nec debet niſi
homo.amicitia ſimiliter non poterat refor/
mari niſi per mediatorem conuenientiſſi/
mum.qui.ſ.vtriqꝫ parti conformis eſſet. ⁊
vtriqꝫ parti amicus hoc vero xp̄o conuenit
qui eſt deo patri filius per diuinitatem.⁊ ho/
mini lapſo per humanitatem. Venit ergo
deus in incarnatione tāq̄ꝫ dominus ad ſer
uos vt eos corrigeret.tanq̄ꝫ magiſter ad di
ſcipulos. vt eos inſtrueret tanq̄ꝫ medicus
ad egrotos vt eos ſanaret. ꝑ primū oſtēdit
deus potentiam.ꝑ ſecundū ſapiētiā ꝑ tertiū
bonitatē. Quattuor fructus incarnationis
ponit Ber.dicens. Māna de celo deſcen/
dit vt gaudeant eſurientes. Vinea celi bo/
trus erūpit vt gaudeāt ſitiētes. Oleū effu/
ſū ē vt gaudeāt egrotāteſ.lapis ſine manibꝰ
de mōte precioſus ē vt timeāt negligētes.
xp̄o hōi plures actꝰ cōueniūt nobis multuꝫ
ſaluiferi ꝓꝑ qd̓ diuerſis rebꝰ naturalibuſ ⁊
artificialibꝰ cōpat̃. Ipſe nāqꝫ xp̄s dr̃ caput
noſtrū ꝓꝑ ſenſū ⁊ motū ſpūalē quē ſuis mē
bris influit. Mediator q̄r ꝑticipat ꝓprieta/
tes diuine ⁊ humane nature.⁊ iō inter deū
⁊ nos efficaciter pōt mediare. Fūdamentū
ꝓpter fidē q̄ in nobis illuminat intellectū.
Hoſtiū ꝓpter charitatē.q̄r ꝑficit affectum.
Paſtor inquātū icorporat nos eccleſie ꝑ ſa
cramētoꝝ ꝑticipatōꝫ. Hoſtia q̄r ſoluit obli

ga tionem contractam per peccatum origi/
nale. ⁊ actuale. Sacerdos. qꝛ ipſe ſe rogat
ipſe ſe exaudit. ipſe ſeruus ſe rogat dominū
⁊ ipſe deus exaudit ſe hominem. via exem
plo via in premio. Item Ber: enumerat
quattuoꝛ vtilitates aduentus dñi dicens.
Venit medicus egꝛotos. Redemptoꝛ ad
venditos via ad errantes vita ad moꝛtuos
Oſtenduntur adhuc multe vtilitates incar
nationis chꝛiſti. quia deus factus eſt homo
vt fieret homo deus dñs factus eſt ſeruus
vt fieret ſeruus dñs deus de celo ad terras
deſcendit vt homo de terris ad celos aſcen
deret deꝰ factus eſt filius hoīs. vt hō fieret
filius dei. Immoꝛtalis factus eſt moꝛtalis
vt moꝛtales fierent inmoꝛtales. diues inno
cens factus eſt pauper. vt pauperes fierent
diuites. Obſcurata eſt lux. vt nos ilumina
ret. Eſuriuit panis. vt nos reficeret. Siti/
uit fons: vt nos inebꝛiaret. Triſtata eſt le/
titia. vt nos letificaret pauebat fiducia. vt
nos confoꝛtaret. Laxata eſt via vt iter no/
ſtrum ad celeſtia dirigeret.

De mirabilibus circa incarnationē dñi
Capitulum. 10

E Xcellebat incarnatio chꝛiſti noſtrā
cōceptionē in pluribus ꝓ que ap/
paret ꝙ ibi natura ſua perdidit iura
Inueniunt. n. multa tam ex parte mr̄is q̄z
ex parte pꝛolis. ⁊ quam ex parte modi. que
non ſunt ſm viam nature. ſed ſm potenti/
am virtutis infinite. que ſolius dei eſt. Mi
ra igitur fuerunt in matre que ſm Bern̄.
ſine pudoꝛe fecunda. ſine grauamine graui
da. ſine doloꝛe puerpera. Ibi poꝛtauit ſtel/
la ſolem. palmes vite. riuus fontem filia pa
trem. creatura creatoꝛem. Fuit inq̄z mater
patris ac filia nati. fuit quoq̄z pꝛole poſteri/
oꝛ. contento minoꝛ mater ⁊ virgo fuit et cū
deo filium communem habuit maledictio
nem legis euaſit vbi maledicte fuerunt vir
gines ⁊ coniugate. Virgines quidem. qꝛ
non genuerunt. coniugate vo quia in dolo
re pepererunt. ſed vtrunq̄z beata virgo eua
ſit. quia virgo genuit ⁊ doloꝛem non ſenſit
Auguſtinꝰ. Speculum nō rumpit radius
ſolis. ⁊ ita integritatem virginis ingreſſus
aut egreſſus dei vitare non potuit. Mira/
bilia quoq̄z fuerunt in pꝛole. quia in inſtan
ti fuit ibi ſanguinis ſeparatio. conſolidatio
figuratio. animatio. deificatio. ⁊ ꝙ iſta non
fuerunt ſucceſſiua patet ex ſcriptura Iere.
31. Femina circundauit virum. patet etiam
ex virtute agente ſpiritus ſancti cuius eſt ſu
bito operari q̄zuis autem membꝛa chꝛiſti
fuerunt in conceptione completa atq̄z perfe
cta vſq̄z ad anime ſuſceptionem ipſoꝛum ta
men membꝛoꝝ diſtinctio ſm Augu. tam
parua ⁊ tenuis fuit ꝙ humano viſui vix poſ
ſet ſubijci: quia in tanto fuit minus coꝛpus
illud. q̄z alius conceptus cum foꝛmatur q̄z/
tum augeri poſſet in vtero infra 46. dies.
Vnde miraculoſum fuit ꝙ i tam paruo coꝛ
poꝛe recepta fuit anima. ſed hoc ideo factū
fuit in conceptione chꝛiſti q̄ztum ad tempus
manendi in vtero non eſſet noſtre cōceptio
ni diſſimilis: Preterea ab inſtanti concep/
tionis ſciuit omnia etiam ſm ꝙ homo. Itē
in fruitione fuit perfecta anima eius. vnde
q̄ztum ad hoc non ſolum fuit viatoꝛ: ſed eti
am compꝛehenſoꝛ. Item mundus fuit
ab omni peccato: ⁊ plenus omni gratia et
virtute. Habuit quoq̄z patrem in celis. et
matrem in terris. ſed patrem ſine matre. et
matrem ſine patre. Item per incarnationē
ipſe dominus factus eſt ſeruus. Eternus fa
ctus eſt tempoꝛalis. imenſus factus eſt par
uulus fit ſummus imus incompꝛehenſibi/
lis. fit localis ſimplex fuit compoſitus. Di
cit Aug. Videtur inuiſibilis. palpatur im
palpabilis. immoꝛtalis occiditur. Itē Au
gu. Quis vnq̄z extimare poſſet vt poꝛtare/
tur manibus femineis poꝛtatoꝛ oꝛbis pa/
nis angeloꝛū manducaretur. ſeu alaretur
virtus celoꝛum infirmaretur. vita omniū
moꝛeretur. Hic quoq̄z notandum eſt ꝙ ſi/
cut in diuinis eſt trinitas perſonarum i vni
tate eſſentie ita in chꝛiſto eſt trinitas eſſenti
arū ſeu naturarum in vnitate perſone qꝛ ſi
cut in diuinis per diuerſas pſonas nō diſti
guitur eſſe: ſic in chꝛiſto per diuerſas natu/
ras. non diſtinguit pſona. Deniq̄z xp̄i icar

natio fuit mirabilis ex modo. qꝛ eñ treſ mo
di producendi hominē. Primus vȝ nec ď
viro. nec de muliere. ſicut. Adā ſcďs ď vi/
ro ſine muliere. ſicut in Euam. tertius de
viro ꝛ muliere. ſicut in oibus cōcupiſcibi/
liter natis. Ad cōplementuȝ decuit vniuer
ſi quartum modū introduci. vi. ſ. ho de mu
liere fieri ſine viro per virtuteȝ operatoris
In cōceptione ergo filij dei ſimul concur/
runt virtus innata. infuſa. ꝛ icreata. Vir/
tus inata miſericordiam miniſtrauit. Vir/
tus infuſa purificando ad vnionem verbi
adaptauit adoptiōe dico ꝯgrue nāe. Virtꝰ i
creata ſbito pfec͂ qď nā ñ potuit niſi ſuceſſiue

De natiuitate domini. Capitulum. ii.

n Atiuitatis xpi duplex eſt. ſ. diuina
humāna. ꝛ gratuita. Pria eſt ex pa/
tre. ſcďa ex matre. tertia fuit i mente
De patre naſcitur ēt nalit. de matre tēpora
liter. In mente ſpūaliter. Et iſte tres nati/
uitates ſumunť ſecundum tres ſubſtantias
que ſunt in xpo. ſ. ipſius diuinitas. caro ꝛ
ſpūs. Naȝ ex patre naſcitur deus. ex ma/
tre caro. ex mēte naſcitur ſpūs. ſ. per grām
Ex patre naſcitur ſemper ex matre naſciť
ſemel. In mente naſcitur ſepe. Secūdū na
tiuitatem diuinā xps habet patrē ſine ma/
tre. ſcďm humanā hēt matrem ſine patre
ſcďm gratuitam habet patrē ꝛ matrē. ſcďm
illud. Qui fecerit voluntatem patris mei.
ipſe. p. m. ꝛ mř mea eſt ꝛc̄. Math. 12. Has
tres natiuitates repreſentat eccleſia in die
natiuitatis eius. primam. ſ. diuinam i miſſa
que cantatur in nocte. Eſt. n. nobis hec na
tiuitas occulta: 53. Generationem eius qs
enarrabit. Secundam in miſſa que canta/
tur in aurōa. quia natiuitas humana partiȝ
fuit occulta. partim manifeſta. Occulta qui
dem quantum ad modum. quia natus ē de
virgine. ſȝ manifeſta quantum ad ſcm̄. ter
tiaȝ. ſ. gratuitā in miſſa que cantatur in die
quia natiuitas gratuita eſt manifeſta i qua
xps per afectum cōcipitur. per effectū naſci
tur. per ꝓfectum nutritur. Iſa. 26. A timo
re tuo cōcepimus. ꝛ peperimus ſpūm ſa/
lutis. De diuina itaqȝ generatione habe/
tur primo li. ſed nūc de humana proſequen
dum eſt. Nota itaqȝ ſ̄m verba apl̄i: vbi
ait ad Titum. 3. Apparuit gratia dei ſal. n
o. ho. eru. n. ꝛc̄. Natiuitas xpi fuit gratioſa
glorioſa. copioſa. fructuoſa. Gratioſa: quia
apparuit gratia. Glorioſa: qꝛ ſaluatoris no
ſtri dei. Copioſa qꝛ oibus hoibus. Fructu
oſa. qꝛ erudiens nos. Iſte fructus natiuita
tis xpi duplex eſt. ſ. reſpectu tpis pn̄tis ꝛ fu
turi. Itē reſpectu tpis pn̄tis duplex eſt fru
ctus. Primuſ eſt declinatio mali. ibi. vt ab
negātes impietatem quo ad malū qď eſt cō
tra fidem ꝛ ſecularia deſideria quo ad malū
qď eſt contra bonos mores. 2ꝰ fructus eſt
operatio boni. ibi ſobrie quo ad nos: iuſte
quo ad ꝓximū ꝛ pie quo ad deū. Itē reſpe
ctu futuri tpis duplex eſt fructus. primꝰ eſt
ſpei i refrectiōe. ibi exp. b. ſ. 2ꝰ gaudij i glīfi
catiōe: ibi ꝛ aduentū magni dei. apparuit. n
in natiuitate xpi benignitas ꝛ humanitas ď
triplici latibulo. ſ. de ſinu patris in quo cela
batur de vmbra legis in quo figurabať. de
ventre matris in quo formabatur. Iſte nā
qȝ agnus ſoluit ſignacula libri ſignati. Na
tiuitas xpi fuit honeſta. vtilis: ꝛ iocunda.
Quid āt illius ſalute homis. Vocab ingt
Lu. 2. nomen eius Ieſū qui ſaluū faciet po
pulū ſuū. certe a formidine timoris. ab ima
nitate langoris: a detentione carceris. a ſu/
biugatōe hoſtis. Quid honeſtiꝰ ꝓtu virgīs
vbi virgo eſt que generat deus ē q gnātur.
ſpūs ſctūs q opatur in gnātione qd iocūdiꝰ
ortu dei ꝛ hois. Gauiſi qdem qui ꝓceſſūt:
vt abrahā q exltauit vt videret diē dn̄i. Io.
8. Itē q ſequūť ga. i.. d. ſp. ad phil. 8. itē q
pn̄tes erāt vt angeli decantātes ꝛ paſtores vi
dētes. Io. i vto ſentiēs. ꝛ Symō amplexāſ
ſȝ marie vgo ipm gnāns. Luce. ſ. Et exul
tauit ſ. m. i. d. ſ m. ꝓtulit in natiuitate nob
bēā virgo fructū q ſeminatꝰ fuit in conceptio
ne germinauit in natiuitate. collectꝰ in pāno
rum inuolutōe: ad domū illatus i purificatio
ne flagellatus in ſtipite. vētilatus in falſoꝝ
teſtiū accuſatōe. immolatus in paſſione pur
gatus i reſurrectiōe. comedetur in quotidi
ana euchariſtie ſuſceptione: ꝛ in celeſti frui

ſtone. beata ſeqꝫ virgo eſt celũ que xp̄m ro
rauit. Ipſa nubes que xp̄m pluit. Ipſa ter
ra que xp̄m germinauit. In natiuitate dn̄i
fuit beata virgo terre de cui⁹ limo formatus
eſt vetus adam terra de qua orta eſt veritas
terra de qua ortus eſt fructus terre ſubli/
mis. terra bona in qua ſemen cecidit. terra
fluens lacte ⁊ melle terra germinans herbã
virentẽ terra de qua oriebatur fons irrigãſ
vniuerſam ſuperficiem terre.

De circunciſione dn̄i. Cap. ix.

Circunciſionẽ accepit xp̄s multipli
ci rõe. primo vt legẽ quã dedit alijs
⁊ ipſe cõpleret. Secũdo vt humili/
tatẽ oñderet. qꝛ eñi cerimonialibus ad que
nõ tenebat̃ ſe ſubiecit ipſe nãqꝫ dn̄s legis fu
it. tertio vt ſanguinẽ ſuũ ꝓ nobis non ſoluꝫ
in etate virili. ſed etiã in infantia funderet.
quarto vt nos circuncidendos fore ſpũali/
ter oñderet. qnto vt hereticos cõfunderet q
dixerunt eũ nõ verum corp⁹ ſed fantaſticuꝫ
habuiſſe. ſexto vt iudeis ſatiſfaceret qui ſcã
dalizati fuiſſet ſi circũciſione nõ accepiſſet.
ſeptimo legẽ veterem approbaret que vſqꝫ
ad ipſũ obſeruanda fuit. Legalia enim ſm
Aug. fuerunt ante paſſionẽ viua. ⁊ p⁹ paſ/
ſionem dn̄i mortua. ſed poſtqꝫ ꝑ mundũ cla
ruit euangeliũ ſepulta. Circuncidit̃ ih̄s nõ
ſolũ circunciſione legali. ſed etiã circunciſio
ne ſpũali. Vñ poſſumus circunciſionẽ qua
druplicẽ aſſignare. p̄io circuncidit eũ pater
cultello pauptatis i natiuitate. ſecundo circũ
ciderunt eũ parentes eius octauo die cultel
lo penalitatis. tertio circuncidit̃ i oĩ vita ſua
cultello humilitatis. quarto circunciderunt
eum iudei i paſſione cultello crucis ⁊ hoc ꝑ
milites pilati circunciditur ẽt. Ieſus i ſuis
quadrupliciter. p̄io ꝑ detractores q auferũt
aicos ⁊ famã. 2° ꝑ raptores q auferũt bona
tẽporalia. tertio ꝑ hereticos q auferunt aiaꝫ
quarto ꝑ tyrãnos q auferunt corpus circun
ciſio noſtra ſpũalis duplex ẽ. p̄ia inẽtis in
p̄ñti a culpa. ſecũda corpis i futuro a pena.
p̄ima ſignificata ẽ ꝑ circunciſionẽ ſolẽnem
que facta ẽ in Egypto ⁊ hec triplex. ſ. ẽ icipi
entium a vitijs cultello iuſticie. Itẽ ꝓficien
tium a ſuꝑfluis cultello miſericordie. Item
perfectorum a mundialibus crucis cultello
charitatis ꝑfecte. ſecunda ſignificata ẽ ꝑ cir
cunciſionẽ factã in galgalis i terra ꝑmiſſio
nis. qꝛ in octaua reſurrectionis ꝑ petrã xp̄s
circuncidimur ab oĩbus miſerijs. Ex quo
pꝫ q̄ efficatior eſt noſtra circunciſio ſpũalis
qꝫ iudeorum carnalis. quia illoꝝ circunci/
ſio licet peccatũ originale tulerit tñ ianuam
ꝑadiſi non apuit. ſed noſtra vtrunqꝫ facit.
In hac materia duo tanguntur. primum ẽ
xp̄i humilitas in circunciſione. ſecundũ ei⁹
ſublimitas i nõis impoſitione. Vocatum eſt
inquit nomen eius ieſus. Dignitas autem
huius nominis multiplex ẽ. Eſt eñi ab eter
no ꝯſecratũ. vt dicit Ber. Ab antiquis pre
figuratũ. ſ. in Ioſue. a ꝓphetis deſideratũ.
Iſa. Nomen tuũ in deſiderio aie. a ſanctis
patribus ꝓphetarum. Salomonis oraculo
a deo nominatũ. Ap⁹ ad philip. tertio. De
dit illi nomen ⁊c. ab angelo prenunciatuꝫ.
Luce primo. Sanctũ nomen eius ab Apo
ſtolis magnificatũ Actuum quinto. Ibant
apoſtoli gaudentes ⁊c. a martyribus teſtifi
catum quia ꝓ nomine paſſi ſunt a cõfeſſori/
bus collaudatũ pſal. 115. Laudate pueri do
minum ⁊c. a ſanctis virginibus preguſta/
tum. Cañt. i. Oleum effuſum nomen tuuꝫ
Ieſus eſt mel in ore melos in aure iubilus
in corde ab omnibus ſanctis exaltatuꝫ. ps.
33. Magnificate dominum mecum. ⁊ ex.
n. e. in id ipſum. Petrus actuum. quarto.
Non ẽ aliud nomen ſub celo in quo opor/
teat nos ſaluos fieri in hoc nomine ieſus ſũt
quinqꝫ littere que poſſunt eſſe initia iſtaruꝫ
dictionum iocunditas merentium. Eterni
tas viuentium. ſanitas languẽtium. Vber
tas egentium ſacietas eſurientium. Et hoc
nomen Ieſus xp̄o conuenit tripliciter. pri/
mo rõne nature vt qui ex diuia natura erat
ſaluator aucte ex hũana natura fieret ſalua/
tor miſterio vt vẽdicaret ſibi nomẽ ſaluato
ris. ſcd̄o rõe decẽtie. qꝛ decuit vt ex re nom̃
hẽret. vñ qꝛ ſaluat a peccato a diabolo ⁊ ab
inferno merito nom̃ hꝫ illi beneficio cõgru
ens. tertio rõne efficacie quia xp̄s nos ſua

paſſione ſaluauit.

De baptiſmo domini.

Capitulum. 13.

In baptiſmo dñi notatur ipſius humilitas. ⁊ nr̃a vtilitas. Ipſius humilitas notaꝛ in quattuoꝛ. Primo qꝛ venit Ieſus.ſ.datoꝛ ſalutis. ⁊ nõ idigẽs ſalute. 2°. qꝛ ad ioꝛdanẽ vbi creatoꝛ elementoꝛum ſubiecit ſe humili elemento aque. 3°. qꝛ ad hominẽ.i. Ioannẽ.ſ.dñs ad ſeruum rex ad ſentiferũ.ſol ad luciferum. 4° vt baptizaretur ab eo.ſ.fons a riuo plenitudo a ſtilla.auctoꝛ baptiſmi a baptiſmi miniſtro. Vtilitas noſtra notaꝛ in quattuoꝛ que circa xp̃z baptizatũ euenerunt. Primo qꝛ cum xp̃us baptizatus fuit cõfeſtim aſcendit de aqua ꝑ quod notaꝛ i nobis grẽ infuſio. hõ enim ꝑ baptiſmũ liberatus a culpa ad virtutẽ ſtatiꝫ aſcendit. 2°. apertũ eſt celũ ꝑ quod notatur ꝑ baptiſmũ aſcendentis euolatio. 3° deſcendit ſpũs ſanctus coꝛpoꝛali ſpecie ſicut colũba in ipſũ. per quod notaꝛ ꝙ baptiſmus facit hominem tẽplum ſpũs ſancti. 4° vox patris facta eſt. Hic ẽ filius meus dilectus in quo notaꝛ ꝙ per baptiſmũ de filio ire fit filius grẽ. In baptiſmo xp̃i notanꝛ ſubſtantialia baptiſmi noſtri.ſ.baptizans ⁊ baptizandus. materia. foꝛma. ⁊ intentio. Baptizãs fuit Ioannes i quo miniſtri ſanctitas deſignatur. Baptizandus fuit xp̃s. noſtrũ baptiſmũ conſecrans. qꝛ tactu ſue mundiſſime carnis vim regeneratiuam contulit aquis. Materia fuit aqua magis cõueniens ⁊ cõmunis ceteris liquoꝛib⁹ ad baptiſmũ exñs foꝛma vero notatur per teſtimoniũ trinitatis. Fuit enim ibi pater in voce. filius i carne. ſpũs ſanctus in columbe ſpecie. Intentio cõſequitur foꝛmam. Voces enim vt ait phus primo piarmenies ſigna ſunt earuꝫ que ſunt in aĩa paſſionum. Per vocem patris que audita ẽ in baptiſmo xp̃i notantur quinqꝫ dignitates ⁊ excellentie xp̃i. Cũ eni dr̃ hic eſt cõmẽdatur xp̃s a vera eſſentia qꝛ ſolus deus habet verum eſſe. Omne enim eſſe a foꝛma eſt. deus aũt foꝛma eſt ſine materia vt dicit Boecius. Cum dicitur filius commendatur xp̃s a ſimilitudinis paterne conuenientia ex eo nãqꝫ dicitur filius. quia ſit vt ille propter quod filius dr̃ imago patris potius etiam qꝫ ſpiritus ſanctus ꝓpter rationem quam habes li° primo. Cum dicitur meus commendatur a ſubſtantie indifferentia. dicitur enim meus.i. mihi ſubſtantialis. Cum dicitur dilectus cõmendaꝛ ab amoꝛis beniuolentia. Ideo pater diligit filium. ⁊ omnia que habet dedit i manu ei⁹ Cum dicitur in quo mihi cõplacui cõmẽdatur a ſpãli complacentia. Sed nota ꝙ placitum eſt quieta voluntas. vñ complacui.i. cũ ſpũ ſancto in filio ſecundum naturam aſſũptam quieui.

De plenitudine grẽ xp̃i.

Capitulum: 14.

Oſt hoc conſiderandũ ẽ verbũ incarnatum q̃tũ ad plenitudinẽ chariſmatũ ſpũalium que ſunt plenitudo gratie in effectum. plenitudo ſapientie i intellectu. ac plenitudo meriti in opere ⁊ effectu. Circa primum notandum eſt ꝙ i xp̃o a ſui conceptione fluit plenitudo gratie quãtum ad gratiam pſone ſingularis ⁊ quantũ ad gratiam capitis. ⁊ quantum ad gratiam vnionis. ⁊ hec triplex gratia. eſt eadem in eſſentia ſed differunt i effectu. Gratia eni perſone ſingularis ẽ gratia habitualis quã habuit cõpletiſſime ⁊ pleniſſime xp̃s. excepta fide ⁊ ſpe quas virtutes nõ habuit. ſed id quod eis ſuccedit in patria. qꝛ fidei ſuccedit cognitio ſpei. vero ſuccedit compꝛehenſio rei. ſciendũ ãt ꝙ predicta grã pſone ſingularis exuberat i xp̃o ita ꝙ influit in membꝛa coꝛpis ſui miſtici ſenſum ⁊ motũ ſpiritualem ſecundum fontalem plenitudinẽ oĩs grẽ in ipſo habitantis dr̃ gratia capitis. vñ nota ꝙ xp̃s ſecundũ vtrãqꝫ naturam dr̃ caput eccleſie. qꝛ non ſolũ inquantũ de⁹. ſꝫ ẽt inquãtũ hõ influit ſenſum ⁊ motũ ſpũs ⁊ grẽ in oẽs q adherent ei. vel per fidem rectã vl̃ per fidei ſacramentum. Sed inquãtum homo influit eã per motum meriti. ⁊ illud meritũ qd non ſolum ex congruo. ſed etiã con

digno meriti influit mēbris grām. ⁊ h̄ ha/
buit ex vnione ad verbū. Ex predictis colli
ge ꝙ xp̄s, inquantū hō dr̄ caput eccleſie tri/
plici rōne. Primo ꝓpter influentiā gratie
ſicut dictum ē. 2º ꝓpter conformitatē natu/
re quā habet caput ad mēbra q̄z licet xp̄s ex
celleret mēbra ſua quantū ad naturam diuini
tatiſ. tn̄ conformis ē illis in natura humani
tatis 3º dicit̄ caput metaphorice. quia ſicut
corpus xp̄i veꝝ conſtat ex puriſſimis mem
bris. ita corpus eius miſticum ex puris fide
libus. Nam de plenitudine eius oēs accipi
unt beneficium grē ⁊ ſpūs qui ad eum acce
dunt. vel per fidem rectam. vel per fidei ſa
cramentum. Alia ratione ſecundū ꝙ homo
dicitur caput. ſ. ꝓpter nature conformitatē
quā caput habet ad totum corpus vt ſupra
dictum eſt. preterea ſecundum ꝙ eadē gra
tia ſingularis perſone habilitauit humanā
naturam xp̄i ad vnionē verbi. vt vꝫ digna
eſſet vniri tante celſitudini. vocatur gratia
vnionis per quam xp̄s non tantum felicita
te glorie: verū etiā adoratione latrie dignꝰ
fuit. Attamen inquantum eſt conſtructio
tranſitiua. cū dicitur gratia vnionis ē vnio
humane nature ad diuinam natrā que gra
tis ⁊ ſine meritis data eſt humanitati xp̄i.
Sicut eni differt gratia humanitatis a gra
tia pſonali ⁊ a gratia capitis ſic vnio differt
a grā habituali. propter quod dicitur i Jo/
anne. 20. ꝙ ſpūs ſanctus datus ē ei non ad
menſurā qḋ dupliciter exponitur. primo ſic
non ad menſuram. i. totaliter ⁊ non pticula
riter. vt quicqd potuit deus ei de ſpū ſancto
dare dedit ei. Secundo ſic non ad menſu/
ram. i. ſuper oēm portionem reſpectu alio
rum hominū. De hoc ꝙ dicit Joannes. i.
plenum gratie ⁊ veritatis. nota ꝙ multipli
citer diſtinguitur plenitudo. prima ē ſuffici
entie que in quolibet iuſto repitur. ſecunda
eſt copie que fuit i aplīs ⁊ i Stephano. Ac
tuum. 7º. Stephanus āt ple. gra ⁊ for. ter/
tia eſt vniuerſitatis que ē in eccleſia cui nul
lum donū deeſt. quanta ē excellentia que fu
it in btā virgine que oēs ſanctos excedebat
in grā. Eccl. 24. In me ois grā. Luce. i.

Aue grā ple. qnta ſupfluentie que fuit i xp̄o
Jo. i. plenū grē ⁊ veri. circa inocētiā xp̄i h̄
ſciēdū ē ꝙ habuit imunitatē ois clpe. ⁊ quā
tum ad actū. ⁊ quātū ad poſſe. q̄z non pecca
uit nec peccare potuit. nec peccatū originale
a prē traxit. q̄z patrem nō habuit carnalem.
nec a matre habuit peccatū quā ſpūs ſanctꝰ
totaliter a fomite liberauit.

De plenitudine ſapientie xp̄i.

Capitulum. 15.

Sicut in xp̄o fuit ois plenitudo grē
ita ⁊ ois plenitudo ſapie. nō ſolum
quantū ad cognitionē veꝝ etiā quā
tū ad modos ⁊ differentias cognoſcendi q
ſūt quinqꝫ. primꝰ ē cognitio ſempiternalis
ex pte diuinitatis. ⁊ hoc mō cognoſcit oia ſi
milis. ſ finita ⁊ infinita. q̄z apud deū ois in
finitas ē finita. Deus. n. videt multa i vno
i. in ſeipſo. vn̄ nō differt qḋ videt. ⁊ ꝑ qḋ vi
det. q̄z videt ſe ꝑ ſe. ⁊ i ſe videt oia. nō ſoluꝫ
que fecit. ſꝫ que facere pōt que ſunt infinita.
ſecundus modus ē cognitio ſēſualitatis ex
pte carnis. iſte modus ē cognitio ꝑ experien
tiā q xp̄s nō ſenſit oia ſimul q̄z ſenſus nō ē
pticeps reꝝ niſi ad pn̄tiā obiecti. 3ꝰ modus
ē ſpūalis ex pte mētis. ⁊ iſte triplex fuit. ſ. ꝑ
naturā. ꝑ grām. ⁊ ꝑ gloriā. ꝑ naturā ē igit̄
tertius modus cognoſcēdi quo xp̄s cogno
uit oia que ſpectāt ad vniuerſi cōſtitutionē.
ſed lōge excellētius quā adā ēt exiſtēs i na/
tura inſtituta. quartus modus ē ꝑ grām h̄
mō xp̄s cognouit oia que ſpectant ad hūa/
ni generis redēptionē. longe tn̄ excellētius
q̄ꝫ aliquis ꝓphaꝝ. vel etiā angeloꝝ. Nō ſo
lū eni habuit xp̄s ſciam ꝑ habitū. vt adā ⁊
angeli. ſed ēt ꝑ habitū infuſū velut ſci ꝑ gra
tiā illuminati. cognitionē nō habuit ꝑ habi
tum acquiſitū q propter impfectionē in xp̄o
nō fuit. 5ꝰ modus ē ꝑ gloriā hoc mō cogno
uit oia xp̄s, finita quidē cognit one actuali i
finita nō niſi cognitione habituali vel exceſ
ſiua. anima enim xp̄i per gloriam compre/
henſionis capiebat quecunque capere po/
teſt natura finita vnita infinito. ſciendum
ergo ꝙ res dupliciter hēt cognoſci i arte. ſ.

vel ab ipſo artifice vel ab alio arte cõtẽplan
te. vtroqȝ modo cognouit xp̃s reſ. Primo
modo p naturã diuinitatis. ſecundo modo
p naturã cõprehenſionis. Patent igitur
ex premiſſis quinqȝ dr̃e cognitionis que e
rant in xp̃o. Per primũ eni modũ habuit
cognitionẽ. vt deus. p ſecundũ vt hõ. p ter
tium vt viator. p quartũ vt illuminator. per
quintum vt cõprehenſor. xp̃s ſecundũ vtrã
qȝ naturã dr̃ lux. qꝛ ſecundum diuinitatem
illuminat intus aiam ⁊ ſecundum humani
tatẽ informat exterius vitã. ⁊ hoc tripliciter
ſ. miraculis predicationibꝰ ⁊ exẽplis. Pri
mũ eſt potentie ſecundũ ſapientie tertiũ bo
nitas. Nota preterea q̃ ſcientia xp̃i hois li/
pidiſſima eſt inter ſcias creatas. qꝛ nihil hȝ
ãmixtum de ſuo cõtrario vel actu vel potẽ/
tia preſertim cũ non poſſit aliquid ignorare
pp̃ter ſui vnionẽ ad verbũ. tñ quia aia xp̃i
creatura eſt nõ eſt ſcia eius ita limpida ſicut
dei q̃uis ſcit oia ſicut deus. Quod dr̃ Jh̃s
pficiebat ſapia ⁊ etate corã deo ⁊ hoibꝰ. nõ
eſt intelligẽdũ q̃ i ſe pfecerit. qꝛ ab inſtanti
cõceptionis ſapia plenus fuit. Sed potius
in alijs p doctrina ſua ⁊ exemplo pfecerunt
⁊ hoc corã deo. i. ad gloriã dei ⁊ hoibus. i.
ad vtilitatẽ hominum. pficiebat tñ Jh̃s ẽt
in ſe cognitione experimentali ⁊ ſenſuali qꝛ
ſm Apoſtolũ ad hebreos. Didicit ex his q̃
paſſus eſt obedientiam.

De merito xp̃i.

Capitulum. 16.

ſ Imul fuit xp̃s viator ⁊ cõprehẽſor
ab inſtanti pceptionis ſue. Ex nũc
eni cepit mereri ⁊ frui. Meruit aũt
inquantũ viator non inquãtũ cõprehẽſor. p
fectio ⁊ plenitudo meriti xp̃i notat̃ in iſtis.
primo quantũ ad eũ qui merebat̃. quia non
tñ hõ. ſed ẽt deus. ſecundo quantũ ad tem
pus quo merebat̃. qꝛ ab inſtanti cõceptiõis
ſue vſqȝ ad horã mortis. tertio quãtũ ad id
p qḋ merebat̃. qꝛ p habitũ pfectiſſime chari
tatis. ⁊ p exercitiũ pfectiſſime virtutis. quar
to quantũ ad eũ cui merebatur qꝛ nõ tñ ſibi
ſed etiã nobis. Omnibus enim operibus
que pcedebant ex libero arbitrio meruit ſi/
bi vitam eternam iam habitam ⁊ nobis ha
bendã. quinto quantum ad id quod mere/
batur nobis. quia veniam gratiã ⁊ gloriã
ſtolam quoqȝ carnis ⁊ apertionem ianue ce
leſtis. Ante incarnationem enim xp̃i diabo
lus habuit manum attrahentẽ ⁊ manũ im/
pellentẽ. attrahentẽ dico potenter in culpã.
Impellentem aũt ſine obſtaculo ad limbũ
in penã. Sed xp̃s primã manũ ſuo merito
debilitauit. ſecundã vero penitus amputa/
uit. Igit̃ in merito xp̃i radicata ſunt merita
noſtra ſiue ſatiſfactoria pene ſiue meritoria
vite eterne. qꝛ nec ob offenſa creatõis digni
ſumus abſolui. nec immẽſitatẽ premij que
deus eſt digni ſumus aſſequi niſi per meri
tum hois dei. 6° quantum ad id quod merẽ
batur ſibi. quia lȝ non mereretur glorifica/
tionem mentis quam iã habebat meruit ta/
men ſibi per humilitatem paſſionis accele/
rationem reſurrectionis glorificationẽ ſui
nominis ⁊ dignitatẽ iudiciarie poteſtatis ſi
cut ait Apꝰ ad philip. ſecundo. Chriſtus fa
ctus eſt pro nobis obe. u. ad mor. ⁊ ſequitur
propter quod ⁊ deus exal. il. quo ad primũ
⁊ dedit illi nomen ⁊c̃. quo ad ſecundum vt
i nomine Jeſu oẽ. g. f. ⁊c̃. quo ad tertiũ. 7°
quantum ad modũ quo merebatur. Dicit̃
enim mereri quis tripliciter. ſ. de indebito
faciendo debitũ vel de debito magis debitũ
vel de debito vno modo faciendo debitum
alio modo premiſſis duobus modis meru
it nobis ⁊ non ſibi. qꝛ non poterat facere ſi/
bi de indebito debitũ vel de debito magis
debitum cum a principio fuerit ſanctiſſimꝰ.
nec in ſanctitate potuerit pficere. tertio mõ
meruit ſibi. qꝛ bonũ glorie quod ſibi fuit de
bitum per grãm vnionis fecit ſibi debitum
alio modo. ſ. p virtutem bone operationis
meruit eni ſibi vitam eternam iã habitaȝ ſi
cut nobis habendam.

De voluntate xp̃i.

Capitulum. 17.

u Oluntas in xp̃o duplex fuit. ſ. crea
ta ⁊ increata de qua ſupra dictũ eſt
ſed creata volũtas eius duplex fuit

ſ. ratōnis ⁊ ſenſualitatis adhuc voluntas ra
tionis duplex eſt. ſ. rōnis vt ratio eſt. ⁊ rōis
vt natura eſt. voluntate rōnis vt rō eſt con
formauit ſe in oibus voluntati increate. ſed
voluntate rōnis vt natura eſt ⁊ volūtate ſen
ſualitatis voluit aliqd ꝓpriū qđ noluit volū
tate rōnis vt rō. eſt. ſ. non mori. ⁊ i hoc iſte
voluntates non fuerunt ſibi contrarie lꝫ vo
lita contraria fuerunt. qm̄ ſꝫm voluntatem
diuinam quod iuſtum erat voluit: ſed volū/
tate rationis iuſte conſenſit. ſꝫm vo volunta
tem carnis penam recuſauit. ⁊ ſic vnaqueqꝫ
voluntas quod ſuum erat tenuit. ſ. volun/
tas diuina iuſtitiam. voluntas rationiſ obe
dientiā. voluntas carnis naturaꝫ. i. pene re
cuſationeꝫ. Vnde pꝫ ꝙ aliqd velle eſt illici/
tum ſenſualitati. ſic fuit in xp̄o velle nō mo/
ri: q̄ꝫuis voluntas nō moriendi fuerit cauſa
liter a ſenſualitate. fuit tñ occaſionaliter a ra
tione. q: xp̄s ſicut voluit fecit illud horribile
venire in imaginē ⁊ eſtimationeꝫ h⁹ i facto
naturaliter mortem refugit hoc ãt voluit ꝑꝑ
nr̄am inſtructioneꝫ. ⁊ ſic rō pro ſenſualitate
aduocauit dicēs. pater ſi fieri pōt trāſ. a me
calix iſte. ⁊ hec petitio fuit tam ſenſualitatis/
q̄ꝫ rōnis. ſed ſenſualitatis fuit tanq̄ꝫ affectā
tis: rōnis aūt tanqꝫ ꝓponētis. ⁊ hoc xp̄s fie
ri voluit ad triplicē inſtructionē noſtrā. pri
ma eſt vt ſcimus nō eſſe peccatū aliqd velle
ex ſenſualitate. quod eſt contrarium volun/
tati diuine. ſ͡c dā eſt vt martyris xp̄i nō ſe deſ/
perent ſi mortē horreant. cū illā etiā fili⁹ dei
horruit. Tertia eſt vt diſcam⁹ diſcrete paterē
ſ. ſupponēdo voluntatē noſtrā voluntati di
uine. ⁊ hoc notatur in cōditione appoſita: ſi
fieri pōt. ⁊ ibi. verūtñ nō ſicut ego volo.

De defectib⁹ quos xp̄s aſſūpſit.

Capitulum. 18

n On ſolum xp̄s aſſumpſit humanā
naturā: ſed etiā defectus circa natu/
rā quos ip̄m decuit aſſumere. vnđ
pene ſint excitatiue virtutis perfecte ⁊ teſtifi
catiue humane nature nō ſimulate aſſūpſit
penalitates tam corꝑales q̄ꝫ ſpūales que re
cipiunt noſtrā naturā in cōi ſicut famē ſitiꝫ
ex abſētia alimēti triſtitiā ⁊ dolorē i pñtia no
cumenti ⁊ huiuſmōi vt eſt calor. frigus laſſi
tudo ⁊ c. Nec oēſ defectus corꝑales aſſūpſit
ſicut ſunt defectus egritudinū multiformiū
nec oēs ſpūales ſicut ſunt peccatū. ignorātia
rebellio carnis ad ſpūm. preterea q: nullus
inocens dꝫ inuitus penā ſuſtiere. cū hoc eſ
ſet contra naturam diuine iuſtitie. xp̄ſ ſic pe
nalitates ſuſcepit: vt tñ pati nō poſſet inuite
q: paſſio ſua nec fuit contra ordinem diuine
voluntatis. nec contra ordinem rationis. lꝫ
contra voluntatem ſenſualitatis ⁊ carnis.
Dicimus etiā ꝙ xp̄s vere timuit. ⁊ vere do
luit ⁊ vere triſtis fuit prout iſta notant pro/
paſſionem. Differt autem propaſſio a paſ
ſione. q: tunc affectio dicitur paſſio quando
aīa afficitur. ꝙ tñ occulum mentis nequaq̄ꝫ
turbat. ſed paſſio dicitur quādo affectio eſt
ita fortis ꝙ mentem turbat: ⁊ facit a rectitu
dine vel a contemplatione dei deuiare ⁊ tūc
ratio leditur ⁊ patitur. vnđ differūt iſta duo
ſicut diſpoſitio ⁊ habitus.

De paſſione chriſti.

Capitulum. 19.

c Irca paſſionem dn̄i cōmendemus
in opere patiam inſeꝑabilem. in mo
do humilitatem admirabilē. in cau
ſa charitatem ineſtimabilem. Circa corpus
nota ꝙ xp̄s ſuſtinuit clauorum aſꝑitate in ta
ctu. In auditu opprobriū confutationē. In
guſtu aceti ⁊ fellis amaritudinē. In occulis
lachrymarum effuſionem. in corde timoreꝫ
De modo patiendi tenendum eſt ꝙ chriſt⁹
paſſione generali. q: ſꝫm omnia mēbra cor/
poris Iſa. 53. Vidimus eum non hn̄tem
ſpeciem neqꝫ decorem. Item paſſione acer
ba. Treñ. i. O vos omnes qui trāſitis per
viam. Fuit chriſti paſſio maxima tum ratio
ne intentionis propter optimā diſpoſitionē
ipſius patientis tum propter innocentiam
eius. tum propter honoris eius excellentiā
Honorabilis enim ſi confunditur plus le
ditur precipue inter ſuos. Item grauis fu
it eius paſſio propter ipſius virtuoſitatem.
quia homo vilis de morte ſua dolere nō de
bet: cum turpitudo ſua tunc finem capiatur

Item propter ignominioſam paſſionē que
attenditur in patibulo crucis que fuit ſuppli
cium peſſimorum: ⁊ in conſortio iniquoꝝ
ſ. latronū cum qbus erat dānatuſ. Curat āt
chriſt⁹ paſſione gnāli infectionē vniuerſalē
paſſione acerba libidinē. paſſione ignomi/
nioſa ſuperbie preſumptionē. In cauſa paſ
ſionis attenditur charitas maxia qua nos li
berauit ab inferno veniā dando qua mun/
dum renouauit: gratiam largiendo qua ce/
lum aperuit gloriam conferendo. Hec tria
notātur in titulo crucis. Nā ꝑp primū dici
tur. Jeſus: ꝑpter ſcdm dicitur Nazarenuſ
qd interpretatur candiduſ. ꝑpter tertiū rex
iudeorum xps ſanguinē ſuū fudit qnqꝫ vici
bus viuus ⁊ ſemel mortuus ſ. in circunci/
ſione. in oratione. in coronatiōe. in flagella
tione ⁊ in crucifixiōe. in lanceatione. Per
primum docemur peccata abluere.. per ſe/
cundū mentis anguſtiā pro ſalute noſtra te
nere. per tertiū aiaꝫ noſtram virtutibus or
nare. per quartū carnem nrām domare. ꝑ
quintum membra mandatis dei ligare.. ꝑ
ſextū vulneratū cor amore dei habere. Po
ſtremo. q: iſte paſſiones non attingebāt di
uinam naturam: ſed humanam. iō in mor/
te xpi facta eſt diuiſio aie a carne. vt tñ ſalua
eſſet vnio tā diuinitatis q̃ꝫ anie ad carnem.
Hoc etiam ſciendū eſt q xps ſi paſſus fuiſ
ſet in ſenio defeciſſet q̃tū ptinebat ad cōditio
nem humane nature in ſe conſiderate ſine
vnione. ſed in poteſtate nature vnite fuit vl
ſic deficere. vel non deficere.

De effectu paſſionis xpi.
Capitulum. 20.

Effectus paſſionis xpi multiplex eſt
ſicut patet in his quinqꝫ verſibus.
Paſſio debilitat ſpoliat informat.
honorat. Excitat inflāmat. reparat. pacem
dat ⁊ armat. Sanat viuificat ducit dulcorat
obumbrat. Ad culpa reuocat reſerat illumi
nat ornat. paſſio debilitat virtutē demonū.
Job. 40. Qua in hamo capier. Leuiatam
Spoliat infernū. Iſa. 8. Voca nomē eius
ſpoliat detrahe. Informat per exeplū pria
Petri. 4. Chriſtus paſſus eſt pro nobis.
no. re. exemplum. vnde chriſtus eſt quaſi li
ber poſitus in pulpito crucis vt diſcam⁹ obe
dientiā. patiam. humilitatē. ⁊ charitatē.
Diſce āt quō ſe habuit ſpāliter in ea. qd ſibi
tenebatur. vnde Ber. Stetit Jeſus coraꝫ
preſide inclinato capite vultu placido. ſmo
ne raro. voce ſubmiſſa. defixis in terrā aſ/
pectibus. paratus ad opprobria. ⁊ ad ver/
bera promptus. Honorat imitatores ſuos
Heſter. 8. Sic honorabitur quem rex vo/
luerit honorare. Excitat ad pugnam ſpūa/
lem. 1. Macha. 6. Oſtenderunt elephanti/
b⁹ ſanguinē. Inflamat ad diligendū. Ber
Super omnia te mihi reddit amabilē bone
Jeſu calix quem bibiſti opus redemptionis
noſtre. Reparat naturaꝫ angelicā. Ipſe. n
xps eſt lapis angularis qui fecit vtraqꝫ vnū
Pacem dat inter deum ⁊ hoiem. ⁊ inter an
gelum ⁊ hoiem. ⁊ inter hoiem ⁊ hominem.
Ecc. 44. In tpe iracundie factus eſt recon
ciliatio. Armat contra mundum carnem et
diabolum. vnde ſignatur per clypeuꝫ quē
leuauit contra Joſue contra hayin. Sanat
mentis vulnera. Numeri. 21. Aſpicientes
in ſerpentem eneum ſanabuntur. Viuifi/
cat ſpiritualiter. Ap⁹ ad Ro. Cum eſſem⁹
mortui peccatis conui. ⁊c. Aug. Mortuus
eſt vnicuius ne maneret vnicuius. Ducit ꝑ
mare huiuſmodi. Exo. 4. De virga Moy
ſi. Dulcorat Exo. De ligno miſſo in aqs.
Marath. Obūbrat. Cant. 2. Sub vmbra
illius quem deſi. ſadi. A culpa reuocat. Iſa.
53. Attritus eſt ꝑpter ſcelera noſtra. Reſe
rat celum. Iſa. Dabis clauem dauid. i. cru
cem ſuper humerum eius illuminat. vnde
crux eſt quaſi candelabꝝ tabernaculi. Iteꝫ
Thob. 11. Illuminatus eſt per fel piſcis.
Ornat. vnde dixit beata Agnes. ⁊ ſāguis
eius ornauit genas meas. Chriſtus paſſio
ne ſua vicit diabolum quem ligauit infernū
quem ſpoliauit mortē. quam ſuperauit mū
dum. quem contempſit ſupplicium qd per
tulit. celum quod aperuit. Paſſio chriſti
tollit ſeptem vitia capitalia. Tollit enim
Superbiam capitis inclinatio: per quam

videbat̃ fugere titulũ crucis. in quo ſcriptũ erat rex iudeorum. Inuidiã brachiorum extẽſio quaſi ad amplexũ inuitãs auaritiã multorum errogatio que i paſſione tradidit Ber. Diſce hõ inquantũ debes diligere deum q nobis carnẽ ſuã in cibũ. ſanguinẽ i potuz. aiam in preciũ. veſtẽ crucifixoribus. corpus diſcipulis. matrẽ Joãni. accidiã feſtinatio ad paſſionẽ Iram mollis reſpõſio. Gulã fellis z aceti potatio. Luxuriam lateris vulneratio. In redẽptione noſtra fuit grã mirabilis. Primo ex pte moriui. qr charitas dei vidit q nec p amicos. nec per precium poteramus nos redimere. preterea fratrez noſtrum ſe fecit noſtrã naturam aſſumẽdo vñ ps. 24. Redime me dñe z miſerer̃ mei. quia vnicus. i. nõ hñs amicos. z pauper. i. nõ hñs preciũ ſũ ego. ſecũdo ex pte redimẽtis qui cum liberare poſſet ex potentia fecit hoc potius ex miſericordia vt ad amorẽ noſ conſtringeret ſuũ. z iuſticie ipſius ſatiſfaceret. tertio ex parte redẽpti qui opprimebat̃ criminuz ſeruitute. z detinebat̃ in carcere. Sed contra primũ magnũ erat q filius ſeruus fieret lib. contra. ſecundũ magnuz fuit q dñs ad carcerẽ limbi deſcenderet. vt ſeruus celo aſcenderet. 4° ex pte iuſticie quia nulla iuſticia dictabat vt innocẽs puniret̃ p reo. 5° ex pte excellẽtie diuine. qr meruerat q ipreciabile ponebat̃ ſub precio vilis creature. ſexto ex pte precij dati. Si enim rediniſſet nos ſole adhuc ad grãs teneremus. nunc aũt redemit nos aia corpore z vita. vt nihil horum ſibi ſubtraheremus. circa paſſionem dñi nota ſeptẽ ſuauitates. ſ. Inclinationẽ capitis ad oſculum in ſignũ noſtre reconciliationis. Brachiorum extẽſionem ad amplexum in ſignũ receptionis in graz de peccato. Lateris aptionem, pter effuſionẽ precij noſtre redẽptionis z ablutionis. Exiuit enim ſanguis z aqua. Clauoruz i manibus z pedibus infixionẽ, pter memoriam noſtre recordationis Iſa. 49. Nũquid obliuiſci põt mulier infantẽ ſuum. Corporis denudationẽ in exemplũ noſtre confeſſionis que dz eſſe nuda. Crucis portationem in exemplum noſtre imitationes. Corone ſpinee impoſitionem in figuram noſtre glorificatiõis. De effectu paſſionis dñi Aug. Per redẽptoris noſtri mortem de tenebriſ ad lucem de morte ad vitam. de corruptione ad incorruptionem de exilio ad patriam de luctu ad gaudium. de terris ad celeſte regnum vocati ſumus. Itẽ dicit q xps fuit ſacerdos p quem reconciliati ſumus. fuit tẽplum in quo reconciliati. fuit deus cui recõciliati ſumus. xps fuit mediator populi iudaici z gentilis. z ſecunduz hoc dr lapis angularis. Item hominũ angelorum. z ſcdm hoc dicitur pacificus. Item dei z hominuz z ſecundum hoc dicitur redemptor Ber. Quid vltra debuit facere z non fecit. Abſoluit vinctum. Illuminauit cecum. Reduxit erroneum. Reconciliauit reum. Item Aug. Ecce pro impio pietas flagellatur. p ſtulto ſapiens illuditur. p mendace veritas negatur. pro iniquo dãnatur iuſticia. p crudeli miſericordia affligitur p miſero ſinceritas repletur aceto. Dulcedo felle imbuitur. pro mortuo vita moritur. Chriſtus p noſtra infirmitate medicinas accepit in ſe. curauit enim nos per dietam quando ieiunauit quadraginta diebus zc. per ſudorem quando factus eſt ſudor eius ſicut gutte ſanguinis. per minutionem quando fuit clauis z lancea vulneratus. per potionez quãdo guſtaui acetum cum felle mixtum. p emplaſtrum quando eius facies fuit ſuptis illita. per electuarium quando corpus z ſãguinem dedit in cena diſcipulis.

De cruce domini.

Capitulum: xi.

In cruce xpi notantur hec ſupplicium quo nullum maius. Tre. primo. O vos omnes qui tranſitis p viam zc. Nullum maius dico ex eo q paſſus eſt ipſe iuſtus, p iniuſtis ex iniuſtis cauſis. ſub iniuſtis iudicibus z iniuſtis penis. O pprobrium quo nullũ villius. Sapiẽtie. Tertio Morte turpiſſima cõdemnem⁹ eũ. Precium quo nullum conueniẽtius. quia

ſicut p lignū venit culpa. ſic ⁊ per lignū re/
demptio. Myſteriū quo nullū ꝓfundius.
Eph. 3°. Vt poſſitis cōprehendere cū oib⁹
ſanctis ⁊c. qđ expoſuit Aug. de cruce. Exē
plum quo nullū pfectius. i. Petri. iiii. xp̄s
paſſus eſt pro nobis ⁊c. Crux multis reb⁹
comparatur. Ipſa eſt eniꝫ clauis celi. Vectis
arche. Nauis maris. Arbor daniel. Pal
ma fructuū. Salomonis. Baculus Jacob
quo tranſiuit iordanem. Speculū imitatio
niſ. Scala aſcenſiōis. Hamus quo Leuia
thā capit. Torcular quo xp̄i ſanguis expri/
mitur. Cythara qua demon ſaulis compe/
ſcitur. Palus quo ſerpens Eneus ſuſpen
ditur. Thau quo frontes fidelium ſignant
Candelabrum quo tabernaculum illumi/
natur. Lignum aquas marath dulcorans.
Virga Moyſi per mare rubrum populuꝫ
dei ducens. Gladius impium Goliā de/
capitans. Vexillum ad pugnam ſpiritualē
colligens. Cathedra diſcipulos xp̄i erudi/
ens. Equus dei amicos honorans Clype
us Joſue hain impugnans. Liber myſte/
ria profunda continens. Altare acceptiſſi/
mam oblationem recipiens. Septem v̄ba
xp̄s in cruce ꝓtulit. primum pater ignoſce il
lis ſecundum. Hodie mecum eris in para
diſo tertium. Mulier ecce filius tuus quar
tum. Sitio quintum. Hely. Hely lamaza
batani ſextum. Pr̄ i manus tuas cōmēdo
ſpūm meū ſeptimuꝫ. Conſumatū eſt. Per
primum docemur iniurias dimittere per ſe
cundum petentes exaudire. Per tertiū pē
tes honorare. Per quartum ſalutem no/
ſtram deſiderare. Per quintum ad deum
in neceſſitatibus clamare. p ſextū auxilium
noſtrum in deo ponere. p ſeptimum vitam
noſtram ſine debito cōſumare. Quattuor
brachia crucis ſignant quattuor virtutes q
bus extendi debet hō noſter interior. Si/
gnat enim p ſupior charitateꝫ. Inferior hu
militatem. A dextris obediētiā. A ſiniſtriſ
patiētiā. Itē i quattuor brachijs crucis no
tantur beneficia crucis. Signat eni ps ſu/
perior ianue celeſtis aptionē. Inferior in/
ferni d'ſtructionē. A dextris gratie collatio
nem. A ſiniſtris peccatorum remiſſioneꝫ.
Quattuor ligna fuerunt in cruce ſicut dicꝫ
magiſter in hiſtoria. pes nāqꝫ crucis de ce/
dro. Stipes de cypreſſo. Tranſuerſale de
palma. Tabula de oliua. Signat enim ce/
drus altitudinē contēplationis. Cipreſſus
famam bone opinionis. palma fructum iu
ſticie. Oliua lenitatem miſericordie.

De deſcenſu xp̄i ad inferos.

Capitulum. 225

a Anima xp̄i poſt mortē deſcendit ad
infernum. ſive ad limbum ad libe/
rationem eorum qui xp̄i mēbra exi
ſtentes de hoc ſeculo tranſierūt. Diabolus
enim dū manus in eum extendit in quo ni
hil iuris habebat merito amiſit in alijs po/
teſtatem. Alia cauſa quare xp̄s ad inferos
deſcendit eſt vt tantus eſſet deſcenſus quan
tus eſſet liberandorum caſus. primus eniꝫ
homo ſic in ſtatera liberi arbitrij poſit⁹ erat
vt poſſet ad vitam eternam aſcendere vel
ad mortem deſcendere prout vellet. Sed
peccato peracto ſic alteruꝫ brachium ſtatere
per onus culpe depreſſum eſt. vt eſſet in im
mo inferni. alterum vero in ſummum celi.
Non autem aſcendere depreſſum niſi de/
ſcenderet brachium aliud. Deſcendit ergo
dominus vſqꝫ ad infernum vt hominē ca/
ptiuū eleuaret vſqꝫ ad celum. Tertia ratio
eſt quare xp̄s deſcendit ad infernum ſcilicet
vt ſicut viuus fuerat lumen mundi per pre
ſentiam corporalem. ita mortuus eſſet infer
ni lumen per diuinitatis maieſtatē. quarta
ratio eſt vt idem xp̄s hoc exequeretur p effi
caciam quod paſſione ſua meruerat ſecun/
dum ſufficientiam. Duo quippe meruit p
ſuam paſſionem ſcilicet ſatiſfactionem. ⁊ ia
nue apertionē. ⁊ ideo hec duo efficit in de/
ſcēſu ſuo ad inferos. quia per ſatiſfactionē
ſoluta ſunt iam vincula captiuitatis per ap
tionem autem ianue facta eſt illuſtratio ip/
ſius carceris etiam ſecundū lucem exterio/
rem. Liberauit autem xp̄s omnes illos
qui meriti ſui capaces eſſe poterant. ſicut fu
erant ſancti patres qui non propter rea/

tum perſone. ſʒ pp reatum nature tm̄ deti/
nebantur. Dānati autē huius meriti capa
ces non ſunt neqʒ puuli i limbo detenti qꝛ
de corpore xp̄i non ſunt nec. per fidem nec
per fidei ſacramentuʒ. Dicendum eſt ergo
ꝙ anima xp̄i ꝑ triduum mortis ſue cuʒ ſan
ctis patribus in limbo fuit. Ibidem fuit ⁊
latro cui dn̄s dixit. Hodie mecuʒ eris i pa
radiſo. qꝛ nomine paradiſi intelligitur dei
fruitio. qꝛ peracta dei paſſione. tamē ipſe la
tro q̄ʒ alij qui erat in limbo viderunt deum
per eſſentiam. Ad quē aūt infernum deſcen
derit ſi ſcire volueris. nota ꝙ infernus ſu/
mitur dupliciter ſcilicet pro pēa. ⁊ pro loco
pene ſm̄ primum dicitur ꝙ demones infer
num ſecum portant ſemper. Item prout ſu
mitur pro loco pene infernus quadruplici
ter diſtinguitur. Unus eſt infernus dam/
natorum in quo eſt pena ſenſus ⁊ damni ac
tenebre interiores ⁊ exteriores. ideſt abſen
tia gratie. Iſte ſemper habet luctum. Su/
per hunc locum eſt purgatorius in quo eſt
pena ſenſus ⁊ damni: ⁊ ad tempus. ⁊ ſunt
ibi tenebre exteriores ⁊ non interiores. qꝛ
habent gratiam lucem interiorem. quia vi/
dent ſe eſſe ſaluandos. Supremus locus in
ter hec eſt limbus ſanctorum patrum vbi fu
it pena damni ⁊ non ſenſus. ⁊ fuerūt ibi te/
nebre exteriores ⁊ non tenebre priuationis
gratie. ad hunc locum chriſtus deſcēdit. ac
ſuos inde liberauit. ⁊ ſic infernum momor
dit. qꝛ partem abſtulit ⁊ parteʒ reliquit mor
tem vero quo ad electos penitus deſtruxit.
ſic dicitur Oſee. i3. O mors ero mors tua.
ero morſus tuus. o inferne in hic quoqʒ lo/
cus ſinus Abrahe dicebatur. quia Abrahā
ibi fuit. Sed nunc celum empyreū eſt ſinus
Abrhae. quia iā eſt ibi Abrahaʒ. A nullo
p redictorum locorum eſt tranſitus ad aliuʒ
niſi ꝙ olim a ſecundo fuit tranſitus ad quar
tum. hoc eſt a purgatorio ad limbum ſan/
ctorum patrum. Ex ea predictis patet qua/
re cantamus libera animas omnium fide/
lium defunctorum de penis inferni ⁊ de ꝓ/
fundo lacu. qꝛ infernus ibi ſumitur pro pur
gatorio ſicut ⁊ ibi ſumitur pro limbo quan/
do dicitur ad inferos deſcendiſſe. Ex predi
ctis collige ꝙ chriſtus mortuus corpore de/
ſcendit ad inferos in aīa ⁊ ſurrexit in vtro/
qʒ. Dicendum eſt ꝙ xp̄s illo triduo totuſ fu
it in ſepulchro ſed non totū ⁊ totuſ fuit in in
ferno. ſed nō totum. qꝛ totum. qꝛ totus dicit
perſonam. totum vo dicit naturam. Simi
liter dicendum ꝙ cum vnio aīe corpore faci
at hoīum xp̄ſ in illo triduo nō fuit hō. lʒ aīa
⁊ caro vnita eſſent cum verbo.

De reſurrectione xp̄i. Cap. 23.

c Hriſtus reſurrexit tertia die a mor
tuis reſumendo corpus non tale q̄
le prius habuit: ſʒ impaſſibile ⁊ im
mortale. Caro. n. xp̄i que in natiuitate floru
it in paſſione aruit. per gloriam reſurrectio
nis refloruit. ⁊ renouata eſt vt aquila iuuen
tus. tunc leo catulum ſuum ſuſcitauit. et vt
fenix reuixit. tunc ſicut dicitur Iere. 18. Fi
gulus ex eodem luto fracti vaſis fecit vaſ ali
ud. ſicut placuit in oculis eius. Tūc Ionaſ
de ventre ceti illeſus exiuit tūc veſtitū eſt can
delabrū auro. tūc ſuſcitatū eſt tabnaculuʒ dd'
qd' cecidit. tunc refulſit ſol q prius erat in nu
bilo. tunc viuificatum eſt granum frumenti
qd' cadens in terra mortuum fuerat. tūc cer
uus reſumdſit cornua. tūc Sanſon tulit por
tas cum poſtibus. tunc Ioſeph eductuſ de
carcere tundetur. ⁊ conſtituitur dn̄s Egyp
ti. tūc conciſſus ſaccu circundatur letitia.
Dominus probauit reſurrectionem ſuam
eſſe veram per angelos que no mentiuntur
Math. 28. Rn̄dens aūt angelus dixit mu/
lieribus. Itē ꝑ ininucos quorū validiſſimū
eſt teſtimonium. Math. 17. ecce quidam d'
cuſtodibus venerunt in ciuitatem ⁊ nun/
ciauerunt principibus ſacerdotum ⁊c̄. Itē
ꝓbauit eā non arte magica factā: ⁊ hoc per
comeſtionē. Item non eſſe fantaſtici corpo
ris. ⁊ hoc per tactum. Item probauit in eo
dem tempore quo paſſus eſt factam. ⁊ hoc
per oſtenſionem cicatricum. Item proba/
uit eam fuiſſe in corpe glorificato vnito dei
tati. ⁊ hoc ꝑ ingreſſuʒ in domū ianuis clau
ſis. Itē ꝓbauit eaʒ multis apparitionibus

Apparuit.n.ipſa die reſurrectionis quin/
quies. Primo Marie magdalene. Jo.21
Mulier quid ploras. Secundo mulieribuſ
redeuntibus a monumento. Math vltimo
Tertio Petro. ſed non inuenitur modus
Quarto duobus diſcipulis euntib⁹ in ema
us. Luce vltimo. Quinto diſcipulis ↄgre
gatis propter metum Judeorum. quando
Thomas non fuit cum eis. Jo.20. Itē ap
paruit inter reſurrectionem ⁊ aſcenſionem
quinquies. Primo Tho. cum alijs. Jo.
20. Scdo diſcipulis piſcantibus ad mare
tyberiadis. Jo.21. Tertio diſcipulis in mō
te thabor. Math vltimo. Quarto in Hie/
ruſalem. Quinto quando comedit cum di/
ſcipulis. Math. ⁊ Luce vltimo. ⁊ Act.1.
Multis de cauſis ſurrexit dominus .ſ. vt
ſcripturas impleret. quādo.n. dominus di
xit. Ecce aſcendimus hieroſolymā. ⁊c. Lu
ce.18. Subiunxit in die tertia reſurget: vt
nos ad ſurgendū ſpūaliter ꝓuocaret. quia
turpe eſt vt ſedeat ſeruus quādo corā eo ſur
git dominus. vt futurā reſurrectionez in ſe
probaret. vt potentiā ſue diuinitatis oſtēde
ret. quia mortuos ſuſcitare non eſt opus na
ture. ſed diuine potentie. Nō eſt.n. regreſ/
ſus a priuatione ad habitū: vt nos ad con/
tēnenda terrena pro adipiſcenda gloria ani
maret. Surrexit chriſtus velociter: q2 tertia
die. Nam ſicut ianuis clauſis ad diſcipuloſ
intrauit. ⁊ ſicut ſalua virginitate de vtero
matris exiuit. ſic cum mortuum nec petra i
qua iacuit: nec militum cuſtodia potuit re
tinere. Integraliter. q2 in corpore ⁊ anima
ſocialiter: q2 multa corpora ſanctorum q dor
mierant ſurrexerunt. Eternaliter. Ap⁹. ad
Ro.6. Chriſtus reſurgens a mortuis iam
non moritur. ⁊c. Similiter ſurgendum eſt
nobis ſpiritualiter. ſicut eis modis reſurge
mus in die iudicij corporaliter. Reſurrectiō
chriſti eſt cauſa ⁊ figura noſtre reſurrectio/
nis ſpiritualis cā dico motiua: ⁊ hoc dicitur
q2 cā motiua eſt in comparatione noſtri. Dū
n. conſideramus gloriam reſurrectiōis xp̄i
mouemur ad ſurgendū in nouitate vite.
Itē cā motiua eſt in cōſideratione dei p̄ris
qm̄ pater deus reſurrectionem filio moue/
tur ad dandam eadem gloriam fratrib⁹ ſuiſ
ſicut rex quando facit filium ſuum militem
mouetur amore filij vt cum eo faciat mul/
tos milites. Figura vo fuit: q2 ſicut xp̄s ſur
rexit in nouitate vite. ita ⁊ nos in nouitate vi
te ambulemus. Item ſicut diem reſurrecti
onis chriſti preceſſit dies mortis in paſceue
⁊ dies quietis in ſabbato ſequenti. ita ⁊ no/
ſtram glorioſam reſurrectionez precedit in
nobis mortificatio vitiorum. ⁊ quies in contē
plationis eternorū. nota q ſicut duplex eſt
mors. ſ. anime per culpā ⁊ corporis per ex/
tinctionem. ita duplex eſt reſurrectio. ſcilicz
anime per gratiā ⁊ corporis per gloriā. Et
ſicut anime mors cauſa fuit mortem corpis
ſicut habetur Geñ.3. Ita econtra reſurre/
ctio anime cauſabit reſurrectionem corpo/
ris glorioſam. Sciendum q quidam reſu/
ſcitantur ficte ſicut Samuel. qui lz vere Sa
uli apparuerit: vt habetur primo Reg.27.
non tñ vere reſuſcitatus fuit quidam imper
fecte ſicut Lazarus iterum moriturus. qui/
dam perfecte ſicut chriſtus ſemper victuruſ
Prima reſuſcitatio ſignificat conuerſionez
ſiue penitentiam hyppocritarum. Secun/
da recidiuantium. Tertia pſeuerantiū.
De aſcenſione chriſti.

Capitulum.24.

D Ifferentia eſt inter aſcenſionem et
aſſumptionem ⁊ euolationem. quō
niam aſcenſio pertinet ad chriſtum
Aſſumptio ad beatam virginem. Euolatio
autem ad alios ſanctoſ. Et ratio huiuſmodi
eſt: quoniam aſcenſio fit propria virtute aſcē
dentis. Aſſumptio autem virtute chriſti aſ/
ſumentis. qua filius obſequitur matri. Euo
latio vo fit miniſterio angelorum. Alia eſt
differentia: quia locus euolantium eſt ſm
diſtinctionem chorum. Locus vo aſſump
te virginis eſt ſuper choros angelorum.
Locus chriſti aſcendentis eſt ſupra vel vltra
locū aſſumpte virgis. Circa aſcenſionē xp̄i
octo ſūt ↄſiderāda que circūſtat aſcenſionez

ꝙ colliguntur ex officio de aſcenſione. Pri
mū eſt ꝙ eleuatus eſt videntibus diſcipulis
vt deſiderium veniendi ad ip̄m excitaretur
in eis. Scd̄m eſt ꝙ nubes ſuſcepit eum ab
occulis eorum per vmbram nubiſ ſignatur
ꝙ in hoc mortali corpore Jeſum in altum vi
dere nō poſſumus. Tertium eſt ꝙ eleuatis
manibus ferebatur in celum. Eleuauit ma
nus ꝑpter duo. ſ. vt ſuos patri offerret. ⁊ vt
inimicos manu alte retracta percuteret. q̄r/
tum eſt ꝙ bene dixit eis vt eos contra hoſtē
muniret: ⁊ bonis celeſtibus augeret. quin/
tum eſt ꝙ aſcendit in iubilatione ꝙ refertur
ad vocem iocunditatis redemptoꝝ aſcēden
tium cum ipſo qui prius voce lachrymabili
in portis inferni clamauerunt. Aduenisti
deſiderabilis quem expectabamus. Sextū
eſt ꝙ aſcēdit in voce tube: qđ refertur ad ſo
num predicationis apoſtolorum qui ſonus
eis fuit iniunctus dicente domino. Luce. 9
Euntes in mundum vniuerſum predicate
euangelium omni creature. Mathei vlti/
mo. Extunc enim. In omnem terram
exiuit ſonus eorum. Septimum eſt ꝙ
aſcendens in altum captiuam duxit capti/
uitatem: ideſt captiuos in captiuitate infer
ni: quos ſecum victor eduxit. Octauum eſt
ꝙ dedit bona hominibus. quia omia bona
noſtra deſurſum ſunt quo chriſtus aſcendit
Horum prima habentur ex epiſtola euan/
gelij. Luce vltimo. quintum ⁊ ſextū ex pſal
Septimum ⁊ octauum ex epiſtola Pauli:
ephes. quarto. Aſcendit chriſtus egreſſus
ad celum multipliciter. ſ. tanq̄ȝ verus obedi
ens, completa obedientia quo ad patrem tā
q̄ȝ bonus mediator facta pace ⁊ concordia:
quo ad homines tanq̄ȝ ſtrenuus propugna
tor contra demones. Aſcendit xp̄s pluribꝰ
de cauſis. ſ. ad quieſcendum poſt labores q
bus fatigatus fuit trigintatribus annis. no
bis ſeruiens. Ad intercedendum pro ami/
cis pro quibus viliter laborauit. Bernar.
Securum acceſſum habes o homo ad deū
vbi habes filium mediatorem. ⁊ matrē me
diatricem. Filius oſtendit patri latus ⁊ vul
nera. Mater oſtendit filio pectus ⁊ vbera
ibi nulla poteſt eſſe repulſa vbi tot occurrūt
amoris inſignia. Chriſtus ergo optimus
aduocatus eſt qui tot habet linguas pro no
bis loquentes quot pro nobis vulnera ac/
cepit. ad conquerendum de inimicis pro q/
bus vires ſuas inutiliter expendit. Iſa. 49
In vacuum laboraui. Item aſcendit xp̄us
vt nobis locum prepararet. Jo. 16. Vado
vobis parare locum vt fiduciam hoc ipſuȝ
ſperandi nobis tribueret vt in corporalem
poſſeſſionem eterne hereditatis nos mitte
ret. Jo. 13. Si. n. non abiero paraclytus nō
ve. ad vos. Vt deſideriuȝ noſtrum poſt ſe
traheret. Can. 1. Trahe me poſt te. Vt viā
nobis ad celuȝ oſtenderet. qꝛ ſicut dixit Lu
cas. 24. Eduxit dominus prius diſcipulos
foras ciuitatem in Bethaniam. vt ipſa edu
ctione cognoſcerent hic non habere manen
tem ciuitatem. Quod autem in Bethania
eduxit eos prius que interpretatur domus
obedientie ſignat ꝙ per modum obedien/
tie tranſituri eſſent celeſtia. poſt hoc tranſire
fecit eos in montes oliuarum vt per montē
intelligat eminentia ſpiritus in contempla
tione: per oliuas autem pinguiſſimi pecto/
ris deuotio. Vlterius vero poſt iſta non re
ſtat niſi ſaltus anime in celum. Exaltatus
fuit chriſtus tripliciter. ſ. i terra per vite me
ritum. ſup terrā per crucis ſuſpendiū. ſuper
celos per aſcenſionis iubilū. Aſcenſio xp̄i
fuit angelis mirabilis. Iſa. 63. Quis e iſte
qui venit de edon tinctis veſtibus de boſra
demonibus terribilis. i. Reg. 8°. Non fuit
tantum gaudiuȝ heri ⁊ nudius tertiꝰ: Veh
nobis. Hec ſunt verba philiſtinorum quā
do vociferabantur filij Iſrahel dum addu
ceretur archa federis de ſylo in caſtra vt per
eam haberent diuinum adiutorium in pre/
lio. Hominibus ſalutaris ſicut apparet ſu
pra ex multiplici aſcenſione chriſti. Aſcen/
dit xp̄s multipliciter. ſ. potenter. qꝛ eleuatis
manibus ferebatur in celum patenter. qꝛ vi
dentibus illis eleuatus eſt. Gaudenter. qꝛ
aſcēdit in iubilatōe. Decenter qꝛ cū duabꝰ tur
mis egrediebatur. ſ. hominum ⁊ angelo/
rum. Non autem dico ꝙ ibi fuerint angeli

adiutorium neceſſitatis: ſed in obſequium
dignitatis. Moies quoqȝ illos dico quos
de inferis liberauit: ⁊ qui poſt reſurrectõez
mortui ſunt de numero ſaluandorum: nec
purgatorio vlterius indigentes. Clemẽter
quia benedixit eis xp̃s non ſtatim poſt re/
ſurrectionem celum aſcendit triplici ratiõe.
Prima q2 differenda erat aſcenſio: vt mul
tipliciter probaretur reſurrectio vt dicitur
Actuum primo. In multis argumẽtis ap
parens eis per dies. 40. Sc̃da eſt vt patien
tiam noſtram informaret qua mercedeȝ de
bemus equanimiter expectare: ſicut agricola
non ſtatim poſt ſeminationeȝ metit: ſed fru
ctuum maturitatem expectat. Tertia eſt ꝓp
ter diſcipulorum conſolationem: vt dicit gl.
Actuum. i. ſicut. 40. fuerũt hore mortis xp̃i
ita. 40. diebus cuȝ eis conuerſatus eſt poſt
reſurrectionem: q2 conſolatio diuina exce/
dit triſtitiam humanam. Nota q͏ chriſto cõ
uenit deſcendere de celo tm̃modo ſm diui/
nam naturam: q2 deus illuc venire dicitur
vbi ſpeciali effectu apparet: ſed aſcendere ꝓp
prie ei conuenit ſm humanam naturam: q2
ſm illam ſolũmodo mutat locum. non ſm
diuinam naturam.

De aſcenſu xp̃i ad dexteram. Cap. 25

Scendens xp̃s in celũ ſedet ad dex
teram dei patris omnipotentis.
Duo intelliguntur per dexteram.
Primum eſt equalitas maieſtatis
ad quẽ xp̃s ſedet ſm diuinitateȝ: De hac de
xtera loquitur Ap̄ˢ ad heb. 8. dicens. Talẽ
hẽmus pontificẽ qui conſedet i dextera ma
ieſtatis in excelſis. Sc̃dm eſt q͏ per dexterã
intelliguntur potiora bona glorie in quibuſ
chriſtus ſedet ſm humanitatem: q2m̃ collatũ
eſt ei a deo quicquid conferri potuit: ⁊ lȝ ab in
ſtanti conceptionis xp̃s acceperit bona grẽ
⁊ glorie in anima eadem tñ bona fuerũt in
aſcenſione manifeſta. ⁊ in loci congruentia
cõpleta. De hac dextera dr̃ ad col. 3º. Que
ſurſum ſunt querite vbi xp̃s eſt in dextra de i
ſedẽs. vbi dicit glo. que ſurſuȝ vbi ſedet xp̃s
ſunt potiora bona grẽ ⁊ glorie. Dicimus er
go q͏ aſcenſio xp̃i fuit tam ad locuȝ q̃ȝ ad di/
gnitatem. Inquantum quidem fuit ad locũ
ſic aſcendit ſuper oẽs celos vſqȝ ad digniſſi
mum locuȝ celi empyrei ſiue ad altiſſimam
eius ptem: eo q͏ nobiliſſimo eius corpi xp̃i
congruit locus talis. Non eſt tñ dicendum
q͏ corpus ſuum ſit obligatum ad locum illũ
ſed q2 locus ille ſit ibi ſm congruentiã depu
tatus. In quantum autem aſcenſio fit ad di
gnitatem ſic ſedet ad dexteram patris: non
tñ quo ad ſitum qui patri non cõuenit: ſed q̄
ad excellentiam duplicem. ſicut dictum eſt:
q2 per dexteram intelligitur equalitas maie
ſtatis que competit chriſto ſm diuinitatem.
vel perfectio premij que ſibi competit ſȝ hu
manitatẽ. Pretereundũ quoqȝ non eſt qd̃
credimus xp̃m ad dexterã dei p̃ris ſedenteȝ
Stephanꝰ aũt vidit cũ ſtantẽ a dextris dei:
q2 nos credimus cũ regnantẽ ⁊ quieſcentẽ
qd̃ notat in ſeſſione. ſed Stephanus in tri/
bulatione poſitus habuit propugnatoreȝ ⁊
ſuſceptorem. vñ vidit eum ſtantẽ. Merito
xp̃s dr̃ ſedere ad dexterã dei. Sedere qdem
q2 laborauit. p̃s. 87. In labo. fui a iu. mea
ad dexterã au. ẽ. q2 diu fuit in ſiniſtra aduer
ſitatis. p̃s. 37. Afflictus ſũ ⁊ hu. ſũ ni. Dei
q2 poſt abiectionẽ merito dȝ conſequi gloriã
q2 qui ſe humiliat exaltabitur.

Explicit liber liber quartus.
Incipiunt Capitula libri quinti.

De virtutibus ⁊ origine gratie 1
De bono. 2
De diſtinctione grãrum 3
De effectu gratie. 4
De virtutibus ⁊ primo quid ſit virtꝰ 5
De perfectione virtutumm 6
De equalitate virtutum. 7
De connexione virtutum. 8
De commendatione virtutum 9
De effectione virtutum 10
De merit͏p virtutum. 11
De habilitatione virtutum. 12
De operibus meritorijs. 13
De fine actionis. 14
Quid mereamur. 15

De diffinitionibus ⁊ differentijs virtu-
tum. 16.
De differentia virtutum cardinaliuꝫ ⁊ the-
ologicarum. 17.
De virtutibus theologicis in genere. 18.
De ſidei vtilitate. 19.
De effectu ſidei. 20.
De articulis ſidei. 21.
De ſpe. 22. De charitate. 23.
De differentia inter charitatem ⁊ alios
mores. 24.
De effectu charitatis. 25.
Quibus rebus charitas aſſimilet. 26.
De excellentia charitatis. 27.
De ſignis dilectionis. 28.
De gradibus amoris. 29.
De ordine charitatis. 31.
De dilectione proximi. 30.
De dilectione inimicorum. 32.
De virtutibus cardinalibus ī genere. 33.
De prudentia. 34.
De temperantia. 35.
De fortitudine. 36.
De iuſticia politica. 37.
De donis in communi. 38.
De timore in communi. 39.
De timore ſeruili. 40.
De timore initiali. 41.
De timore filiali. 42.
De dono pietatis. 43.
De dono ſcientie. 45.
De dono conſilij. 46.
De ſapientia ⁊ intellectu. 45.
De beatitudinibus in gñe. 47.
De prima beatitudine. 48.
De ſecunda. 49.
De tertia. 50.
De quarta. 51.
De quinta. 52.
De ſexta. 53.
De ſeptima. 54.
De octaua. 55.
De ſenſibus ſpiritualibus. 56.
De fructibus ſpiritualibus. 12. 57.
De dulia ⁊ latria. 58.
De preceptis in genere. 59.
De primo precepto. 60.
De ſecundo. 61.
De tertio. 62.
De quarto. 63.
De quinto. 64.
De ſexto. 55.
De ſeptimo. 66.
De octauo. 67.
De nono ⁊ decimo. 68.
De conſilijs in genere. 69.
De conſilijs euangelicis. 70.

Expliciūt capitula. Incipit liber quītꝰ.

De virtutibꝰ ⁊ origine gr̄e. Cap. 1.

q uem admodum de celis deus non deſcendit ꝑ eſſentiam ſuam incōmutabilē ſed per influentiā ab ipſo manentē. ita nec ſpūs rōnalis eleuatur ſupra ſe per ſitum localem. ſed per habituꝫ dei formē. vnde neceſſe eſt ſpūi rōnalis ſi dꝫ eē dignus eterne beatitudinis ꝙ particeps fiat ī fluentie bonitatis diuine.

De bono. Cap. 2.

a d bonum gratie non pōt quis per ſe venire cum hoc non ſit ſecunduꝫ limites nature. ſed ſecundū influē-tiam largitatis diuine. Sicut enim creatu-ra ꝓ ſua defectibilitate ſuo principio ſemꝑ eget. vt ſit in eſſe nature. ſic idē principium ꝓ ſua bonitate influere non ceſſat creature rōnali vitā ſpiritualem. vt bene ſit ei gratie quaꝫ nō pōt habere ſine deo largitore. De rātū inexcuſabilis ē hō ſi gratiam gratū facientem nō recipit. q: gratia gratis data ſemper preſto eſt liberum arbitrium excitare et cōmouere cuius ē huic ammonit oni cōſentire ⁊ hoc ē ꝙ in ſe eſt facere. quo facto pōt homo ad gratiam gratum facientē ſe prepa-re. Quāuis eniꝫ gratia habeatur dei dono efficiente non tm̄ ſine libero arbitrio conſentiente. quia ſicut ait Aug. Qui creauit te ſine te non ſaluabit ſine te. Item gratia gratum facientes a tribus ē. ſed aliter ⁊ aliter. Eſt enī a deo efficiente a gratia gratis data liberum arbitrium excitante ⁊ mouente ⁊ a

libero arbitrio ꝯſentiente. q̄zuis enim cui li
berum arbitriū nō poſſit grām efficere i ho
mine pōt tñ ſe ad hoc abilitare ꝛ preparare
vt hēat. Sicut aliquis nō pōt illumiare do
mū. pōt tñ apire feneſtrā quo facto ſol itrat
ꝛ domū illuminat. Quod aūt dico ꝺ libero
arbitrio conſentiente intelligo de adultis.
qꝛ in puulis fides parentū ꝛ ſacramentum
eccleſie. ꝛ meritū xpi ſufficit ꝛ excuſat eos in
potentia ſui. Sciēdu etiā qꝫ habilitatio ſiue
preꝑatio ad grām triplex eſt. ſ. efficiens for
malis. ꝛ materialis. Prima ē a deo. ſecun
da a gr̄a gratis data. tertia a nobiſ. Anima
nāqꝫ hꝫ facultatē ꝛ inſtinctum cognoſcendi
ꝛ diligendi deuꝫ ex natura. ſed nō hꝫ cogni
tioneꝫ veritatis ꝛ ordinē dilectionis niſi ex
gratia. Ad opera bona tria nos incitant. ſ.
lex nature que ſcripta ē in corde hoīs dicēſ.
Que vultis vt faciant vobis hoīes ꝛc̄. Rō
que dicit ea eſſe delectabilia. vtilia. ꝛ hone/
ſta. Gratia que dicit ſeruiēdū eē deo. quia
ſumme bonus. ſubueniendum ꝓximo. qꝛ
dei filius. quia imago dei. qꝛ in beatitudine
ſocius. Gratia nō daſ ei qui ſe nō habilitat
ad grām. ꝛ de hoc multa hēs exempla. ſ. in
illo qui ad largientē manum non extendit.
quia deus quantū i ſe ē dat omnibus affluē
ter. In illo qui contra lumen oculos clau/
dit cū deus facit orir ſolem ſuum ſuper bo/
nos ꝛ malos. In illo qui fontē repeniēs ſū
dum vaſis ſurſum erigit. qꝛ deus ſicut ait.
Aug. ingenti liberalitate. ac libertatis vber
tate repleuit oēs creaturas pro captu earū.
In illo q domum ſuā cingit ſpinis ne igre
diatur amicus. Ipſe vero deus ſemper ſtat
ad hoſtiū ꝛ pulſat. In illo qui cantabrum ꝛ
zizaniam non extirpat de agro ſuo propter
qꝺ fructus ꝓficere nō poſſunt. In illo qui
ligna igni ſubtrahit. quia tunc igniſ deficit.
In illo qui ad ſumendū cibum negligit os
aperire qꝛ talis dꝫ merito fame mori. In il
lo qui tempore pugne arma ꝓijcit. qꝛ talis
ſepe capitur ꝛ vulneratur. In illo qui mo/
uere negligit remos tempore tempeſtatis.
quia talis ſubmergitur. In illo qui exñs in
egritudine medico contradicit. Gratia no

bis procedit a deo ſicut radiꝰ a ſole. ſicut ger
mē a radice. ſicut mel a flore. ſicut riuꝰ a fō
te. ſicut imago ab artifice. ſecundum exem
plar interius ꝛ facturam exterius:

De diſtinctione gratiarum.

Capitulum. 5.

G Ratia dr̄ triplex. Primo generali
ter. ꝛ ſic gr̄a ē adiutoriū diuinū cre
ature gratis penſū ꝛ indifferent ad
quēcunqꝫ actū qꝛ ſine huiuſmodi adiutorio
gratie nihil poſſumus facere. i eo nec i eſſe
durare. ſcdo dr̄ gr̄a ſpāliter ꝛ talis gr̄a dici
tur gratis data. ſ. donū quo ſe hō prepat ad
ſuſcipiendū donum ſpiritus ſancti. Huius
enim gratie eſt reuocare liberum arbitriuꝫ
a malo. ꝛ excitare ad bonuꝫ ſine qua nulluſ
facit ſufficienter quantū in ſe eſt vt preperet ſe
ad ſalutē. tertio dicitur gr̄a ꝓprie. ſ. donum
datum diuinitus ad merendu. quod quidē
donū gratia gratū faciens appellatur. Si/
ne iſta gr̄a nullus pōt mereri. nec in bono
ꝓficere. nec ad gloriam peruenire. iſta gr̄a
triplex inueniſ ꝛ innuitur ex verbis Apo/
ſtoli vbi ait. ad cor. 15. Gratia dei ſum id
quod ſum. ecce prima. ꝛ gr̄a eius in me va
cua non fuit. ecce ſecunda. ſed gr̄a eius ſem
per in me manet. ecce tertia. Preter predic
ta dr̄ gratia gratis dans. vt eſt deus. Item
gratia gratie ſignū vt eſt ꝓphetia ꝛ poteſtaſ
faciendi miracula. Gratia gratum faciens
diſtinguitur in operantem. ꝛ cooperanteꝫ.
Gratia operans dicitur preueniēs. ꝛ icipi
ens ac liberās. qꝛ peccatū expellit. Gratia
cooperās dr̄ ſubſequens. ꝛ proficiens ac di
uinans quia libeꝝ arbitrium adiuuat. ꝛ ei
coopatur in merito. Multipliciter diſtin/
guitur bonum. eſt enim bonuꝫ per eſſentiā
ꝛ hoc eſt deus. Unde nemo bonus niſi ſo
lus deus. Eſt ꝛ bonum per participationē
ꝛ illud diſtinguitur in bonum nature. Vñ
Aug. Omne quod ē inquantū eſt bonū eſt
Geñ. ſecundo. Vidit deus cūcta que fece/
rat. ꝛ erant valde bona. Itē eſt bonum in
genere. hoc eſt bonum in obiecto ſicut ele/
moſyna. Nam ibi eſt actus in debita mate
ria etiam ſi deſit forma ſubſtantiarum. Itē

eſt bonuz ex circunſtantia. hoc eſt qñ bonū gñe veſtitur debitis circunſtantijs ſicut eſt dare elemoſynam idigenti tempore debito ex conpaſſione ⁊ huiuſmoi. Itē eſt bonum virtutis. ⁊ hoc eſt qñ additur operi perfectio ex parte operantis que eſt ꝑ hitum mētis bone conſtitute. Itez eſt bonū meritorium hoc eſt qñ additur operi ipſi debiti finis intentio ſuper motū naturalē. Item eſt bonum gratie vt eſt ipſe hitus gratuz deo faciens. Item eſt bonum glorie vt bonum remunerationes eterne.

De affectu gratie.

Capitulum. 4.

e Ffectus gratie ē quod excitat liberū arbitrium ad bene cogitandū. ⁊ ſanat ipm mutādo affectū ipſūqȝ roborat perducendo ad actū. Item gratia hominem deo reconciliat a peccato quoqȝ liberat ⁊ penam eternam in temporalē conmutat. Item gratia opera noſtra meritoria noſtra meritoria facit. ⁊ bona ꝑ peccatū conmiſſa reſtituit atqȝ ſtabuluz in palatium conuertit. Item per grām efficitur anima ſponſam chriſti filia regis eterni. ⁊ templuz ſpiritus ſancti. Item grā ipſam aiam purgat illuminat ⁊ perficit. Item grā mentem elleuat deo aſſimilat. ⁊ ſpūali ſolatum cibat Nota ꝙ q̄zuis virtus gratuita ſimul inſit ſic cū grā nō tñ habet effectum ſuum tam cito ſicut gratia. qm̄ effectus gratie eſt facere gratum deo. ⁊ facere dignuz vita eterna ⁊ hic effectus ſtatim ineſt puero poſt baptiſmuz. Virtutis autez effectus elicere actum meritorium de potentia ⁊ hic effectus non ſtatim ineſt puero poſt baptiſmuz. hoc autē nō eſt ꝓpter defectū virtutis ſed ꝑꝑ ipotentiam nature agentis. Puer. n. nō ē aptus ad actus voluntarios. Unde ſciendum ꝙ triplex eſt perfectio. Prima eſt grē ⁊ cauſat gratuitum. ſcða eſt virtutis ⁊ cauſat bonuz actū. tertia eſt ꝍpis virtutis. ⁊ cāt meritum prima pfectio perficit aiam. ſcða perficit aīe potentias. tertia perficit ipſos actus

De virtutibus. ⁊ primo quid ſit virtus.

Capitulum. 5.

Unc virtutibus ē agenduz ⁊ p̄mo quid ſit virtus. Virtus eſt vt ait. Aug. bona qualitas mentis. qua bñ viuitur qua nullus male vtitur. quā ſolus deꝰ i hoīe operatur. Hec diffinitio datur i cōparatione ad agentē. Itē Aug. Virtus ē hitus mētis bene iſtitute. hec daꝛ i cōparatione ad bonū in quo eſt. Itē phūs primo ethi. Virtus eſt hitus voluntarius in medietate conſiſtens quo ad nos terminata rōe prout ſapiēs determinabit. Hec datur in cōpatiōe ad actū in quez eſt. Itē philoſophus. 7°. phicoꝝ virtus diſpoſitio ē ꝑfecti ad optimum hec datur ſm comparationem ad finem. Item Iſidorus. Virtus animi habitus nature. decus vite ratio morum pietas cultus diuinitatis honor hominis eterne beatitudis meritū. hec daꝛ in comparatione ad effectū. Diffinitio Augu ſic exponitur. Virtus eſt bona qualitas hic ponitur pro genere. bona vo ad differentiam malarum qualitatum anime. Dicitur queqȝ bona quoniam a bono deo daꝛ ⁊ bonos tm̄ ihabitat ⁊ bonos facit ⁊ ad bonum perducit. mentis ponitur ad differentiam qualitatum que ſunt in corpore qua bene viuitur ponitur ad differentiam qualitatum quibus recte intelligitur ſicut eſt ſciētia qua nullus male vtitur ponitur ad differentiam qualitatuz quibus bene ⁊ male vti poſſumus. quam ſolus deus operatur in homine ponitur ad differentiam virtutum cardinalium que habentur per acquiſitionem. Circa aliam diffinitionem Augu. notāduz eſt ꝙ ibi ponitur habitus mentis bene iſtitute: ⁊ hoc ad ſimilitudinem regni qḋ tunc bene inſtituitur quando recte conſulitur ⁊ bene imperatur ⁊ iuſte obeditur. Eodem modo bene inſtituta eſt mens ſi ratio recte conſulit ſi voluntas bene imperat ſi ſenſualitas debito modo obtemperat. Ethimologia virtutis hec eſt. Virtus. n. dicitur quaſi vis intus. ⁊ hec vis conſiſtit in aggreſſione arduorum in tollerantia aduerſorum ⁊ in abſtinentia placitorum. Item dicitur virtus quaſi viror nitens. Item dicitur virtus

quaſi virum tuens. Jtez dicitur virtus qua
ſi viribus nitens. Jtem dicitur virtus quaſi
viri ſtatus.

De perfectione virtutum Capitulū.6

Um virtus in medio conſiſtat ſm
c phm illud medium eſt in tribus.ſ.
in agendis.i.itra ſupra ⁊ citra mo/
dū.ap[9]. Rōnale obſequm veſtrū. Ro.12.
Jn hn̄dis.ſ.inter ſupfluum ⁊ indigentiaꝫ
ꝓuer.30. Diuitias ⁊ paupertates ne dederis
mihi. Jn ſuſtinendis.ſ.eleuari in proſpis.
⁊ deijci in aduerſis. vnde illud. Nō declie
tis a dexteris neqꝫ a ſiniſtris. Multiplex ē
eſt pfectio.ſ.ſufficientie .hāc habēt oēs exi/
ſtentes in charitate. Ordinis h[9] ꝓpriuꝫ eſt
ſeruare continētiam. Religionis huius ꝓ
prium eſt renunerare oibus prelationis.ad
hanc pertinet ponere aīam pro onibus ſuis
Securitatis huius proprium eſt hēre mor/
tē in deſiderio ⁊ vitam in patientia. ad pri/
mam pfectionē tenetur quilibet . ad vltimā
xpo nullus tenetur. Sed ad tres medias te
nentur aliqui ex voto ex officio ⁊c̄. Virtus
compatur multis rebus.ſ.auro. Eccleſi.3.
Aurū probat fornax. Theſauro abſcōdito.
Mathei.13. Simile eſt re.ce .the.abſcon.
Vēmis. Eccl[9]47. Quaſi vas auri.ſo.or
o.la.pre Armis.2.Re.i. Quomodo ceci/
derunt fortes in prelio. ⁊ pierunt ar.bel.
Math.7. Ois ar.bona.b.f.f. de hoc vgo
de ſan vic.arbor ſapie per timorē ſeminaꝛ.
per gratiā irrigatur.per fidem radicaꝛ.per
deuotionē germinat: per deſiderim creſcit.
per charitatem roborat.per ſpem viret. per
circunſpectionem frondet . per diſciplinam
floret.per doctrinam fructificat.per patiam
matureſcit.per mortem capitur. Jtez virtuſ
comparatur floribus . Cañ.2 . Fulcite me
floribuſ. Fontibus. Can.4. Fons ortoruꝫ
puteus aquarum . Semitis.prouer . Vie
eius vie pulchre ⁊ omnes ſemite eius paciſi
ce veſtibus.ps.44. Aſtitit regia a dex.t.in
ve.de au. Stellis. Baruch.3. Stelle autē
dederunt lumen in cuſtodijs ſuis. Pigmē
tis. Cantico. Que eſt iſta que aſcendit per
deſertum ſicut vir.ſu.ex aro.mir.⁊ vni.pul
pig. Cibarijs. vnde dn̄s in euangelio Jo.
4. Meus cibus eſt vt fa.vo.e.q mi.me.
Aliis.ps. Quis dabit mihi penas ſicut co
Tres ſunt bone conditiones virtutis q̄ ſunt
tentatiōis remotio.actuum multiplicatio.et
in bono delectatio. primum ipſam virtuteꝫ
in radice.ſcdm quaſi floribus decorat.terti/
um ſapore fructuum delectat. Similiter di/
cendum eſt ꝙ ad conſumationem virtutum
quattuor iſta concurrunt.ſ.diſpoſitio prepa
rans.habitus informans.operatio probās
premium coronans

De equalitate virtutum Capitulum.7.

Jrtutes omnes in eodem homine
v ſunt equales.lꝫ inter ſe ſint diſtin/
cte per proprias excellentias. ⁊ hec
equalitas in multis contingit. Equales nā
qꝫ ſunt virtutes. Primo q̄ztum ad eſſentiā
qr omnis virtus ſimplex ē. Scdo q̄ztum ad
equalem radicationē in anima ſm qꝫ i n ip/
ſis eſt. Tertio q̄ztum ad relationem ad eun
dem finem.quia omnes propter deum ope
rantur. Quarto q̄ztum ad equaleꝫ effectum
qr equaliter faciunt dignum vita eterna . 5°
quantum ad equalem facilitatem ad actus
ſuos quantum in ipſis eſt niſi impediantur
ſicut virtutes equales ſunt predictis modis
ita inequales ſunt aliis modis . Primo q̄z
tum ad vſum.qr ſunt ſicut arma . ſꝫ ſicut mi
les non pugnat equaliter cum omnibus ge
neribus armorum ſic eſt de virtutibus. Se
cundo quantuꝫ ad auctoritatem. qr ſm hoc
maior eſt omnibus charitas. Et quelibꝫ vir
tus poteſt eſſe maior alia ſm aliquam prero
gatiuam quam habet ſm aliquem effectum
Tertio quantum ad feruorem. qr vna virt[9]
feruentius operatur. Sciendū eſt ꝙ eadē
virtus numero non eſt equalis ſibi ſemper
Creſcunt.n. virtutes multis modis.ſ.q̄z/
tum ad intenſionem.q̄ztum ad radicatiōeꝫ
q̄ztum ad potentiam virtutis.q̄ztum ad ma
iorem expreſſionem diuine ſimilitudinis.⁊
q̄ztum ad diuturniorem pmanentiā. Pre/
terea creſcente vna virtute creſcūt oēs ⁊ hēſ
exemplū in cythara in qua ſi debet eſſe dedi
propor io ſonorum . neceſſe eſt vt quan/

do vna chorda tendítur. etiã omnes alie tē
danť. ne in armonia fiat diſſonantia. Qua
re aũt polleat aliquis vſu vnius virtutis po
tius q̃ʒ alterius multe ſunt rõneſ. Pꝛia eſt
qꝛ deo ſic placet q datoꝛ ē virtutis. ſecũda ē
natura cõplexionis que magis eſt conſona
opibus vnius virtutis q̃ʒ alterius. tertia ē
vſitatio qꝛ exercitauit ſe qs magis circa vnã
virtutem q̃ʒ circa aliã. quarta ē qꝛ minus i/
pugnať a vitio cõtrario illi virtuti. quinta ē
quia maioꝛem hʒ diſcretionẽʒ in operibus
vnius virtutis q̃ʒ alterius. Queliber enim
virtus hʒ ſuas pꝛopꝛias rationes. ſexta eſt
difficultas ſtatus. quia cum ď nouo quis cõ
uertitur lʒ habeat maioꝛẽ charitatẽ q̃ʒ alius
qui diu fuit ĩ charitate. nõ tñ eſt ita bene ex/
peditus ad bene agendũ ſicut ille ꝓpter re/
liquias peccatoꝝ que adhuc inherent. Ma
gnitudini ſcie reſpõdere dʒ magnitudo vir
tutis. ⁊ hoc multiplici rõne. ſ. rõe exẽpli di/
uini. Jo. i. Plenum grẽ ⁊ veritatis. Luce
vltimo. potens in ope ⁊ ſmone. Act. i. Ce
pit Jhs fa. ⁊ do. rõe exẽpli angelici q quan
to plus cognoſcunt tanto plus diligũt rõne
exempli humani. Math. v. Qui autẽ fece
rit ⁊ do. hic ma. vo. ⁊c. rõne exempli natu/
ralis quoniaʒ lux ⁊ caloꝛ in ſole ꝓpoꝛtionã
tur rõne obligatiõis. Luce. xii. Seruus ſci
ens vo. do. ſ. ñ. fa. plagis ua. multis.

De connexione virtutum.

Capitulum. 8.

e Onnexe ſunt ſibi virtutes ⁊ cooꝛ/
dinate ita vt qui vnã hʒ. hẽt ⁊ oẽs.
pꝛima rõ ē largitas dei dãtis. quia
nõ dat vnã ſine alia. ſcda rõ ē qꝛ ſicut vnuʒ
mẽbꝛũ ĩdiget alio ſic ē in virtutib⁹. tertia rõ
ē qꝛ ſicut ĩ cythara ſi defuerit vna choꝛda nõ
erit armonia pfecta ita nec ĩ aĩa erit ſpũalis
melodia niſi adſint oẽs virtutes. quarta rõ
ē quia contra ſingula vitia ſunt alique vir/
tutes. Vnde opoꝛtet oẽs ꝟtutes habere vt
oĩa vitia ĩpugnenť. quinta rõ ē qꝛ ſicut ſtel
le ſupſunt ĩ ſpis ſuis. ita ⁊ virtutes ĩ aĩe ſcď
cẽ dñt. ſexta rõ ē qꝛ aĩa ē ſicut vas ſo. oꝛns/
tũ oĩ lapide pꝛecioſo. i. virtutibus. ſeptima
rõ eſt qꝛ aĩa ē ſicut oꝛtus nobiľ cui non de ē
decoꝛ virtutis. octaua qꝛ aĩa ē ſicut appothe
ca cui deeſſe nõ dʒ oĩs virtualis medicina⸗
ea que de cõnexione virtutũ dicta ſunt itelli
gi debent de virtutibus gratuitis que oẽs q̃
ad hitus ſunt cõnexe ſicut que ad actus me
ritoꝛios ſũt equales. Et lʒ ſiles ſint virtutes
tñ alique dñr mr̃es virtutũ nõ q habit⁹ vir
tutis generet habituʒ ſed motus motũ ſicut
dicit Ber. Jdcirco inquit parit cognitionẽ
cognitio amoꝛẽ amoꝛ frequentiã frequẽtia.
familiaritatẽ familiaritas. fiduciã fiducia. ĩ
petratio ĩpetrationem ſecundũ hunc modũ
quattuoꝛ dñr eẽ mr̃es virtutũ. ſ. fides oꝛigi
ne. qꝛ ex motibus fidei ſurgunt motus alia
rum virtutũ. Charitas educatione pꝛuden
tia regimine. Humilitas ꝯſeruatione. vi/
tia vero nõ ſunt cõnexa ſicut virtutes rõ hu
iuſmodi ē. qꝛ vitia ſunt in nobis ex opibus
noſtris que ſimilia nõ ſũt. virtutes aũt theo
logice nõ ſunt in nobis p acquiſitionẽ. ſed
p infuſionẽ. Alia rõ eſt quia vita ſunt oppo
ſita ad inuicem ſicut auaritia ⁊ ꝓdigalitas
quod non eſt in virtutibus.

De cõmendatione virtutum.

Capitulum. 9.

u Jrtus cõmendabilis ē. pꝛimo a cã
efficiente que ē deus. Jpſam enim
vt ait Aug. ſolus deus in hoĩe opa
tur. ſecundo a cã materiali in qua eſt. qꝛ nõ
niſi in bonos ĩ hitat nõ eſt ſicut ď bonis na
turalibus ⁊ foꝛtuitis. qꝛ talia pluit deus ſup
iuſtos ⁊ in iuſtos tertio a cã foꝛmali. qꝛ ē de
coꝛ ſpũalis pſal. Omnis gloꝛia eius filie re
gis ab intus ⁊c. 4°. a cã finali Aug. pꝛemiũ
virtutis e ipſe q virtutẽ dedit. virtus eſt bo
na multipliciter. pꝛio ĩ ſe. qꝛ ſicut ait Aug.
virtus eſt bona qualitas mẽtis. Naʒ bona
poſſeſſio eſt que pꝛopinqua eſt ciuitati hoc
autẽ eſt intra ciuitatẽ quia in anima. ſecun
do in comparatione. Hebr. xiii. Optimum
eſt gratia ſtabilire coꝛ. tertio in operatione
quia bonum facit hominis opuſ quod non
eſſet meritoꝛium niſi ex virtute procederet.
Gregorium. Nihil habet viriditatis ra/
mus boni operis niſi manſerit in radice
charitatis. quarto ĩ commutatione. quia de

lupo facit agnū. ⁊ tenebras conuertit in lu/
cē. Malū eni culpe in bonum grē cōmutat
5° in diſtinctione. q2 ꝑ virtutes diſtingunt
filij dei a filijs diaboli. Jo. i3. Jn h cogno
ſcent oēs ꝙ diſcipuli. m. e. ſi. di. ha. ad inui
cem. 6° in exemplificatione. q2 oēs ſci ſtude
bant virtutibus. Vñ cōmendamꝰ in Abel
innocentiam. Jn Abraham obedientiam.
Jn Moyſe manſuetudinē. Jn Dauid hu
militatē. ⁊ ſic de alijs. Laudabilis eſt virtꝰ
ꝓpter multa. Quia magne dignitatis. xp̄s
eni doctorē habuit. Vñ Math. ii°. Diſcite
a me. q2 mitis ſū. ⁊ humilis corde. Q2 ma/
gne ſublimitatis. Tullius. Virtus vna eſt
altiſſimis defixa radicibꝰ. Quia magne io
cunditatis pſal. Ecce q̃z bo. ⁊ q̃z io. Quia
magne retributionis pſal. Jn cuſto. ill. re.
mul. Q2 magne vtilitatis. Boeꝰ. Nunq̃z
ſine pena ſūt vitia. ⁊ nunq̃z ſine premio ſūt
virtutes. Q2 magne ſecuritatis. Tullius h
donum ſapie eſt vt oia tua in te poſita eē di
cas. Cōmendabilius eſt ſtudiū virtutis ſtu
dio ſcientie rōe exēpli. q2 ſci hoc fecerūt. rōe
auctoritatis. Apl's. Non in ſermone eſt re
gnum dei. ſed in virtute. Prima cor. 3° rō
ne effectus. q2 virtus peccatum expellit. ſcia
nō. ratione originis. q2 virtus a deo infun
ditur. ſcia per ſtudium acquirit. rōne finis.
q2 finis virtutis ē gloria ⁊ nō ſcie. rōne ob/
iecti. q2 virtutis obiectū eſt bonum ſcientie
vero nō. rōne materie in qua eſt quia virtꝰ
non niſi in filijs dei. ſcia non ſemper. rōne
ſecuritatis. q2 ſecurius eſt eſſe bonum q̃z eē
philoſophum ratione boneſtatis. quia ma/
ior gloria eſt ſequi deum q̃z Ariſtotelez. rō
ne vitandi mali. quia primi parentes ſi extē
diſſent ita manum ad lignum vite ſicut ad
lignum ſcie non incurriſſent tot mala in ſe.
⁊ in poſteris. ſicut incurrerunt.

De effectu virtutum. Capitulū. 10.

V Jrtutis gaudium precellit gaudiū mundi. ſ. in duratione. prouer. 15. Secura mens quaſi iuge gaudiū.
ſed gaudiū hypocrite ad inſtar puncti Job
20. Jn puritate cōſciētie ſicut mundius re/
quieſcitur in floribus q̃z in luto. Jn digni/
tate. Glo. ad gala. Elatio animi de his que
digna ſunt gaudium mundi de indignis ē.
Jn ſalubritate. Sap. 8. Nihil vtilius in vi
ta hois. econtra gaudium mundi ꝓuer. 14.
Extrema gaudij luctus occupat. Jn liber/
tate. Ad gala. 4. Qua libertate xp̄s nos li
berauit. Peccator āt ligatus eſt ꝓuer. 5°.
Jniquitates ſue capiunt impium ⁊ funibꝰ
peccatoꝝ ſuorum conſtringitur. Jn diuina
preſentialitate. Aug. Tale bonum eſt deus
vt nemini eū deſerenti bene ſit. ſed nota cō
trarium in malis. Virtus operatur mira
multiplex. ſ. i celo cui vim facit. Vñ Mat.
ii°. Regnū celoꝝ vim patit violēti capiunt
illū. Jn mundo q2 cuſtodit hoiem ne cōbu
ratur igne cōcupiſcentie. ⁊ ne mergatur in
aquis voluptatis. ⁊ ne inquinet. luto incon
tinentie. ⁊ ne laceretur ſpinis auaritie. Jn
corde humano. q2 vulneratum ſanat. ⁊ in/
quinatum mundat. mortuum viuificat. ex/
cecatum illuminat. Jn inferno. quia ignis
infernalis non poteſt incendere virtuoſū.
ſicut nec ignis materialis ſalamandrā. Vir
tus rationalem illuminat ad cognitionē ve
ri concupiſcibilez excitat ad amorem boni.
Jraſcibilem cōfortat ad deteſtationē mali.
Jtē deo aſſimilat. quia patri per virtutis vi
gorem filio per virtutis ſplendorē. ſpūi ſcō
per charitatis feruorem. Angelis confor/
mat. Hiero. Jn carne enim preter carnez
viuere nature ē angelice nō humane. Mē
tem iocundat. ornat. ſubleuat. honorat. ſa/
nat viuificat. cibat. ditat. mūdat. Jtē Vtus
mala preterita expellit. pñtia impugnat i fu
turis premunit. itē virtus mentē bene inſti
tuit. dilectum deo hoiem efficit. fructum taz
premij q̃z meriti adducit. temporalia diſcre
te diſponit. opera que in ſe indifferentia ſūt
bona facit. Sicut ea que dicta ſunt declarāt
nobis effectus virtutum generales. ita ſūt
ſingularium virtutum effectus aliqui ſpe/
ciales. Sicut eſt ꝙ humilitas deo ſubijcit.
preſentia reducit. iuſticia deducit. obedien
tia cōducit. patientia ꝑducit. ꝑſeuerantia in
troducit. puritas iungit. charitas deo viuit.

De merito virtutum. Capitulū. xi.

Eritum ē boni operis efficacia ad
m obtinendum illud quod non habeť
vel ad habendum iuſtius quod ha
betur. vnde per meritum de non debito fit
debitum ꝛ ipſum debitū fit magis debitū.
Sicut rex dat equum quem miles non me
ruit: ſed per vſuꝫ equi meretur eundē equū
iam datum ad intelligendum predicta ſciē/
dum ꝙ tr ꝑ l. x diſtinguitur meritum. ſ. cō/
grui. digni ꝛ condigni. Meritum congrui
eſt per quod diſponitur ſubiectum vt poſſit
recipere gratiam ſecundum rationem diui
ne iuſticie. Iſtud vocatur diſpoſitio mate/
rie. ſ. dum quis facit quod in ſe eſt. Meri/
tum digni dicit idoneitatem operantis ad
aſſequendum illud quod meretur. Meri/
tum condigni dicit equalitateꝫ meriti ad re/
munerationem. dico autem equaltatem nō
arithmetricam. ſed geometricam. i. nō quā
titatis. ſed proportionis. Et hoc pꝫ qꝛ deus
ſemper remunerat ſupra meritum ſicut pu/
nit citra condignum. Vñ non eſt inter me
ritum ꝛ premium equalis quantitas. ſed pro
portio. quia apud deum non eſt iuſticia cō/
mutatiua. cum nulli debeat aliquid. ſed di/
ſtributiua. Vocatur autem iuſticia commu
tatiua iuſticia fori qua datur vnus panis ꝑ
vno denario. vel vlna panni pro ſolido. iu
ſticia vero diſtributiua eſt principium qua
diſtribuuntur dona ſecundum proportionē
ad merita. ꝛ iſta eſt apud deum. Vñ Apꝰ.
ad Ro. 3. Vnuſquiſqꝫ propriam mercedē
accipiet ſecundum ſuum laborem dicenduꝫ
ergo ꝙ nullus meretur ſibi primam grati/
am. ſ. merito digni ꝛ condigni. ſed tantum
modo merito congrui. Similiter exiſtens
in charitate non poteſt alteri mereri primā
gratiam merito cōdigni ſed merito digni.
ꝛ merito congrui. poteſt autem exiſtens in
gratia mereri ſibi augmentum gratie ex cō
digno. ꝛ per cōſequens merito digni. ꝛ me
rito congrui. prout ſuperius expoſita ſunt
prefati tres modi merēdi generaliter habe
tur. vnde ſi alij inueniuntur ad eoſdeꝫ tres
reduci poterunt. Cum ergo dicitur ꝙ bea/
ta virgo meruit portare xpm. intelligendū
eſt comparatiue. i. quia ipſa potius debuit
portare quam alia. vel poteſt intelligi ð me
rito condigni. item mali dicuntur mereri tē
poralia, quia nullum bonum irremunera/
tum ſicut nullum malum impunitum. ſed
hoc dicitur improprie. quia opera in morta
li facta non ſunt directe bona cum non ſint
informata charitate. tamen quia talia opera
aliquid boni habent. dominus interpreta/
tur ea vt bona. ꝛ aliquid dat pro eis. item
peccator quandoqꝫ meretur occaſionaliter.
quia pauperes obtinent bona interdum be
nefactoribus ſuis. quarum precium occaſio
ſunt elemoſyne. item ſatis improprie ſumi
tur meritum. vbi dicitur. Felix culpa que
talem ac tantum meruit habere redempto/
rem. ibi eniꝫ ponitur meruit pro exigebat.

De habitatione virtutum.

Capitulum. ix.

Vamuis nullus ſibi mereatur pri
q mam gratiam. ſecundum ꝙ dictū
eſt. poteſt tamen peccator ſe habili
tare ad gratiam faciendo quod in ſe eſt. qꝛ
nulli talium gratia denegatur. Hoc auteꝫ
non eſt ex merito digni vel condigni. ſꝫ cō
grui. Hec vero congruitas multo magis
eſt ex parte dei gratiam conferentis qꝫ ex ꝑ
te hominis ſe ad gratiaꝫ habilitantis. quia
in preparatione ad gratiam ꝛ in infuſione
gratie habet ſe anima ad modum materie.
ipſe vero deus vt primum mouens ꝛ effici
ens. alia ratione pꝫ ꝙ huiuſmodi congrui/
tas eſt magis a deo quam ab homine. quia
habilitatio que eſt ex parte hominis ſolum
modo dat locum diuine miſericordie. vt ſal
ua iuſticia poſſit alicui conferri gratia. quia
iniuria fieret diuine iuſticie ſi tali dareť gra
tia in quo eſſet obex. i. voluntas peccandi.
Sufficiens igitur habilitatio ad gratiam
eſt. ſi homo facit quod in ſe eſt. Facere autē
quod in ſe eſt tria complectitur ſcilicet vt ho
mo actum peccandi. ꝛ voluntatem peccan/
di deſerat ꝛ conetur in bonum prout eſt ſi/
bi poſſibile. Nota ꝙ omne meritum vel

demeritum acquiritur in hac vita. Unde nō facere bonū. ſed facere bene laudabile ē. Nō enim verbis. ſ; aduerbijs meremur.

De operibus meritorijs.

Capitulum. ij.

o

Opera meritoria totaliter ſūt a gra/tia. ⁊ totaliter ſunt a libero arbitrio licet principaliter a gratia. quia gratia cōparatur ad liberum arbitriū. ſicut ſeſſor ad equū quē dirigit. ita gratia dirigit liberū arbitrium exercitio virtutum. Per nos enim malum facere poſſumus. ſed non bonum. Ad efficaciam merendi tria valent. Primum eſt difficultas operis quod p; in martyrio. Secundum promptitudo voluntatis. Apꝰ. i. ad cor. ix. Hilarem. n. da. di. deus. Tertium eſt magnitudo charitatis. Ipſa. n. pondus ſanctuarij ſecundū ꝙ oia que erant in templo ponderabantur. Ad h ꝙ aliquod opus ſit meritorium tria requirū/tur. Primum eſt ꝙ ipſum opus fiat i cha/ritate quia opera que fiunt extra charitatem mortua ſunt ſicut carbo extinctus. Secun/dum ꝙ fiat ex charitate. multa enim fiunt i charitate que nō ſunt meritoria ex eo ꝙ nō fiunt ex charitate. i. quia non referuntur ad finem debitum. Tertium ꝙ idem opus ſit referibile. hoc ideo dico quia mala non pūt bona intentione fieri. alioquin ſequeret ab ſurditas ꝙ idem opus eēt meritorium ⁊ demeritorium. Attenduntur autē tria in me/rito ex parte hoīs. ſ. ſubiectu; hoc ē anima. Item liberum arbitrium. Item intentio finis. His tribus reſpondent tria ex parte dei. ſ. gratia. virtus charitas. Et gratia quidem reddit ſubm̄ deo gratum. Uirtus aūt humilitat liberū arbitriū. Charitatis vero dirigit intentionem in debitum finem. Dicit enim Aug. ꝙ meritum cōſiſtit penes li/berum arbitrium occaſionaliter. hoc dicit. quia liberum arbitrium facit ad meritū ſed non ſufficit penes virtutem formaliter hoc dicit. quia ex virtute tāq; ex forma procedit motus. ⁊ elicitur de potentia pene virtutu; motum eſſentialiter. hoc dicit quia motus eſſentialiter eſt meritum penes gratiā effi/caciter. hoc dicit. quia ſine gratia nulluſ motus eſt meritorius penes opus inſtrumen/taliter. hoc dicit. quia opus exterius eſt cauſa inſtrumentalis ipſius meriti. Nota generaliter quod non meremur ſine gratia neq; paſſionibus inquantū paſſiones. neq; motibus nature. Dicit eni; philoſophus. Natura neq; boni neq; mali ſumus neq; inuiti. Aug. Nemo inuitus bene facit etiamſi bonum eſt quod facit. neq; libero arbitrio ligato. Quiſquis enim non habet vſum rōnis ⁊ liberi arbitrij non meretur vel demeretur. ſicut ſunt infantes dormientes. inſa/ni ⁊ alia bruta.

De virtute cardinalium ⁊ theologicaꝝ.

Capitulum. i4.

q

Quia meritum vel demeritum circa finem actionum attenditur. ideo nota regulas de hac materia. Ex fine dicit actus bonus vel malus. malus actus non fit ex fine bonus. Una intentio mul/tos actus informat. Unde ſi aliquis intendit vnum ſolidum dare pro deo ita ꝙ quotidie det vnum denarium ſi quandoq; obli/uiſcitur. ⁊ non refert in deum datione huiꝰ denarij. tamen datio eſt meritoria propter ipſam intentionem primam. Finem ſub ſine pōt quis ponere. verbi gratia. Aliquis intendit ire ad foru; ⁊ hoc intendit vt emat medicinas. ⁊ ad hoc emit eas vt curetur ab infirmitate ⁊ ad hoc curari deſiderat vt deo melius ſeruiat. In iſto vltimo precedentes voluntates omnes ſunt meritorie propter vltimam. ſecundum enim vltimum finem omnes precedentes voluntates iudicantur bone vel male. maxime quando priores actus ſunt indifferentes. Diuerſi fines non ſunt faciendi quorum vnus non ſit ad aliu; referibilis verbi gratia. Aliquis inten/dit ire ad vnam domum vt luxurietur. ad hoc vult luxuriari vt ſanior ſit ad hoc vult eſſe ſanus vt ſeruiat deo. Iſte finis vlti/mus illam voluntatem que eſt luxuriari nō informat. ſed potius econtra illa voluntas

iſtam intẽtionem deformat qꝛ vna intentio
peruerſa pluret depꝛauat voluntates. No/
ta ꝙ actio coꝛpoꝛalis poteſt referri ad fineʒ
tempoꝛaleʒ dũmodo referatur poſtmoduʒ
ad deum: Actio auteʒ ſpũalis vt predixi nõ
poteſt referri ad finem tempoꝛalem etiam
ſi ilud temporale referatur ad deuʒ. Et hoc
eſt qꝺ dicit Auguſti. Debemus manduca
re vt euangelizemus non euangelizare vt
manducemus. ſi ãt in actionibus finis ꝓ/
ximuſ ponatur deus. ⁊ finis vltimus. aliqꝺ
tempoꝛale maluʒ eſt. Bene ãt licet conſti/
tuere duos fines. ſ. tempoꝛalem. ⁊ eternuʒ
ita tamen ꝙ eternus ſit finis vltimus.

Quid mereamur.

Capitulum. xv.

o Pera bona ſunt meritoꝛia trium.
ſ. vite eterne. augmenti gratie ⁊ re
miſſionis pene. Primum. ſ. ſbãle
vite eterne rñdet radici operis. ſ. charitati.
⁊ hoc eſt premium ſbãle vite eterne. premi/
um vo accidentale reſpondet operi ſicut et
augmentũ gratie. qꝛ operibus excellentibꝰ
⁊ ſupererogationis meremur magis aug/
mentũ gratie q̃ʒ aliis operibus. Remiſſio
autem pene reſpondet penalitati operis. qꝛ
opa que magis ſunt penalia magiſ ſunt me
ritoꝛia remiſſionis pene. Eſt eñi regula in
theologia ꝙ pena pene reſolutoꝛia eſt. No
ta igitur ꝙ lʒ tota vis merendi vitam eternã
⁊ etiam alia conſiſtat in charitate. non tñ to
tus effectus. qꝛ effectus merendi conſiſtit in
magnitudine operis: ſicut pʒ in merito re/
miſſiõis pene qꝺ non ſolum conſiſtit in cha
ritate: ſed etiam in operibus penalibuſ. Et
huiuſmodi exemplum habemus in chꝛiſto.
qui meruit nobis apertionem ianue paradi
ſi cum effectu. hoc autem meritum nõ erat
ex ſola charitate. ſed in charitate ⁊ excelllen
tia operis. i. in ſua paſſione. Sciendum eſt
ꝙ de pꝛemio ſubſtantiali meretur homo tã
tum per vnum actum q̃ʒtum per mille ma/
nente eadẽ radice ⁊ non creſcente valent tñ
opera huiuſmodi ad multa alia. vnde ver.
Jocundat mentem: virtutes ſtabilit. meri
tum auget. ſ. meritum accidentalis pꝛemij.
peccata remittit quantum ad penam que di
miſſa ſunt quo ad reatum per gratiam. De
bilitat fomitem remouet accidiaʒ excitat ho
minem in aſſuefactione boni. atqʒ repellit
tentationes diaboli. Nota ꝙ pꝛimam grãʒ
nulluſ peccatoꝛ poteſt mereri pꝛopꝛie: ⁊ hoc
multiplici ratione. pꝛima qꝛ talis non habʒ
radicem merendi. i. gratiam. Scꝺa pꝛop/
ter ſtatus indignitatem: qꝛ peccatoꝛ non eſt
dignus pane quo veſcitur. Tertia qꝛ nulluſ
hominis placet deo niſi placeat ipſe pꝛius ⁊
vnde pꝛius reſpexit deꝰ ad Abel. q̃ʒ ad mu/
nera eius. vt dicitur Gene. quarto. quar/
ta qꝛ naturaliter antecedit cauſa ſuum effec/
tum ſic ⁊ gratia cum ſit cauſa merit ipꝛece/
dit meritum. Ipſa. n. ſm Aug. voluntateʒ
noſtram pꝛeuenit vt velimus ⁊ ſequitur ne
fruſtra velimus. gratia ſicut ſupꝛadictuʒ eſt:
per bonum vſum eius ⁊ merito condigni.
meretur augeri in via vt aucta mereatur ꝑ/
fici in patria. ⁊ hoc a deo cuius eſt gratiam
infundere augere ⁊ perficere ſm cooperati
onem voluntatis noſtre. Nam ſicut deus ẽ
ipſius gratie fontale pꝛincipium influendi
ſic ipſe ſolus eſt pꝛincipium augendi ꝑ mo
dum influentis. gratia vero per moduʒ me
riti ⁊ dignitatis. ſed liberum arbitrium per
modum cooperantis. ſicut liberum arbitri
um per gratiam meretur merito condigni
augmentum gratie in ſtatu vie. ſic etiaʒ me
retur merito condigni ipſius complemen/
tum in ſtatu patrie. quare auteʒ mereamur
ex condigno vitam eternam multe ſunt cau
ſe. Pꝛima eſt efficacia doni ſpiritus ſancti.
cooperantis in merito. Secunda veritatis
dei pꝛomittentis. Tertia perſuaſitas liberi
arbitrij conſentientis ⁊ finaliter perſeuerã
tis. quarta difficultas ſtatus merendi. quin
ta dignitas chꝛiſti capitis noſtri interuenien
tis qꝺ gloꝛificari debet in membꝛiſ ſuis. ſex
ta liberalitas dei tribuentiſ quem non decet
ꝑua reddere. ſeptia eſt ſibi obſequm fideliũ
obtempantis. octaua nobilitas opis qꝺ ex
charitate pꝛocedit. quod tantum ponderat
in conſpectu iudicis quantum amoꝛ ex quo

p̄ocedit. ⁊ ideo non pōt ſufficienter a ſūmo
bono remunerari. O pera que non ſiunt in
charitate. i. cum peccato lʒ non valeant ad vi
tam eternam valent tamē ad alia multa. vn
de verſus. Aptat. ſ. co᷑ ad ſuſceptioneʒ gra
tie. minuit. ſ. penam que deberetur ſi non ſi
ere illud opus non illam que iam debetur
Et dat bona terre. ſ. tpalia occupat. ſ. ne ſit
homo interim ocioſus vel opi malo deditus
Aſſueſcit. ſ. ad bene opandum delectat. ſcʒ
mentē. Mitigat. ſ. fomitem. Arcet. ſ. fluxū
peccati. Vltimo ſciendum ꝙ nullum malū
impunitum ⁊ nullum bonū irremuneratū.

De diffinitionibꝰ ⁊ differētijs virtutum
Capitulum. 16.

v Irtutes ſm Macrobiū dicunt̄ qn̄
qʒ politice. qn̄qʒ purgatorie. qn̄qʒ
purgati animi. qn̄qʒ exemplares.
Primas docet Salomon in ꝓuerbijs Se
cundas in Eccl'iaſtes. Tertias in canticis.
Quartas in deo legimus. Politice nanqʒ
dicunt̄ ſʒ ꝙ regūt vitā humanā quo ad opa
exteriora. ⁊ ſm ꝙ pugnāt cōtra vitia. Pur
gatorie dicuntur ſm ꝙ iam ſunt in victoria
vitiorum ⁊ reſpiciunt partim interiora par
tim exteriora. Purgati animi dicunt̄ qn̄
deuictis iam vitijs poſſeſſor virtutū quieſcit
raro inſurgentibus primis motibus. Exē
plares dicuntur que in mente diuina conſi
ſtunt. Nam idee virtutum in deo ſunt ⁊ ipſe
rerum omnium eſt exemplar. Ariſtoteles.
diuidit virtutes intellectuales ⁊ conſuetudi
nales. Intellectuales diuidit in prudentia.
Artem intellectum ſciam. ⁊ ſapiam virtutes
morales diuidit in principales· que ſunt tē
perantia fortitudo. ⁊ iuſtitia ⁊ in adiunctas
que ſunt manſuetudo humilitas ⁊c̄. Et hic
ordinauit nos ad deum q᷑ ſophya regit af/
fectum intelligentia intellectum. ſed frene/
ſis vtrunqʒ. prudentia cū ſpūs regit cogita
tiones ⁊ affectiones. virtutes vero conſue/
tudinales diuidit in honeſtatem ⁊ libalitatē
Hec duo ordināt nos ad hoīem q᷑ hone/
ſtas ordinat hoīem quoad ſeipſum liberali
tas quo ad proximum. Item philoſophia
moralis diuiditur in ethicam. hiconomicā
⁊ pollitricam. Prima mores quo ad
ipſum hominem ſiue quo ad ſeipſuʒ inſtru
it. ſecunda familiam diſponit. tertia vrbes ⁊
regna gubernat ⁊ regit. Circa virtutes hoc
tenendum eſt cum ſit vna gratia gratificans
aiam. ſeptem tn̄ ſunt virtutes quibus huma
na vita regitur. Tres qdem theologice ⁊ q̄t
tuor cardinales. ⁊ lʒ he virtutes ſint gratui
te per informantē poſſunt tn̄ fieri informes
per culpam. ⁊ iterum informari per priam
adueniente gratia que eſt habitum virtus
origo finis ⁊ forma. Nā cum hitus aliaruʒ
virtutū habent̄ ſine gratia ⁊ charitate in qui
bus conſiſtit vita virtutum dicunt̄ informes
cum autem gratia ſuperuenerit tunc formā
tur ⁊ decorantur. ⁊ deo ſiunt acceptabiles.
Vnde virtutes informes ſunt ſicut colores
in tenebris. ⁊ ſicut carbones extincti: ⁊ ſicut
rami aridi ⁊ ſicut ale mortue ⁊ ſicut aurum
obſcuratum ⁊ ſicut gēme cōuerſe in ſilices
Econtra virtutes formate ſicut colores ſunt
in luce. viſibiles qdem aſpectui cōplacētes
⁊ ſicut carbones ardentes. ⁊ ſicut rami vi/
rentes ⁊ ſicut ale videntes ac valentes ⁊ ſi/
cut aurum fulgens. ⁊ ſicut gemme vas au/
reum decorantes. differentia eſt inter virtu
tes ⁊ precepta ⁊ dona ⁊ fructus ⁊ beatitudi
nes q᷑ virtutes potētias diſponūt precepta
opera reſpiciunt dona virtutibus perfectio/
nē addunt fructus ſpiritui ſiue guſtui ſapo
rem ſpiritualem apponunt beatitudines ip
ſis virtutibus ſtatum ſiue vie ſiue patrie cō/
tingunt. Alia eſt differentia. q᷑ virtutibus
bene operamur donis expedite beatitudini
bus perfecte operamur. ſed fructibus frui/
mur deo:

De differentia virtutum cardinalium et
theologicarum: Capitulum .17.

Ifferentia virtutum theologicaruʒ
⁊ cardinalium hec eſt q᷑ theologi
e mouent ad finem. ſed cardina/
les mouent ad ea que ſunt ad finē. Alia dif
ferentia eſt: q᷑ theologicarum virtutum fi/
nis ⁊ obiectum eſt ipſe deus ⁊ non obiectuʒ
determinatum proprie. Item virtutes

theologice habentur p infusionē. cardina/
les vero p acquisitionem. Item theologice
mouent ad opera ex rationibus sūptis a iu
re diuino. sed cardinales a iure nāli. Item
virtutes theologice attenduntur quantum
ad actus interiores. cardinales vero quātū
ad opa exteriora. itē theologice nō habent
ſine donis cardinales vero haberi poſſunt
ſine donis. itē theologice ſunt diſcretiue ac
tuū in deū. cardinales vero in proximū. itē in
theologicis ſic ē ꝙ habitus generat actus.
ſed in cardinalibus ē econtra. qꝛ ibi actus ge
nerat habitus. vñ philoſophus. Quales i
quit ſunt actus. tales ſunt habitus.

De virtutibus theologicis in genere.
Capitulum. 18.

Anima quantum ad ſuperiorē ptē
in qua conſiſtit imago trinitatis rec
tificari hꝫ per tres virtutes theolo/
gicas vñ ſicut imago creatoris conſiſtit i tri
nitate habituum cum vnitate gratie. ſic per
hos tres habitus virtutum anima fertur in
ſummam trinitatem ſecundum tria appro/
priata tribus perſonis. ita ꝙ fides dirigit i
ſumme verū credendo ⁊ aſſentiēdo. Spes
vero in ſumme arduum intendo ⁊ expec/
tando. charitas autem in ſumme bonuꝫ de
ſiderando ⁊ amando. Virtutes theologi/
ce differunt inter ſe multipliciter. primo ſe/
cundum actus proprios. Nam fides facit
deo aſſentire. ſpes in deo confidere. chari/
tas facit deum amare. Secundo differunt
ratione ſubiecti. qꝛ fides eſt in rationabili.
ſpes in iraſcibili. charitas i concupiſcibili. i.
ambe ſunt in voluntate que propter ſimili/
tudinem actuum accipit nomina harum po
tentiarum. Tertio differūt ratione obiecti.
Nā fides eſt circa verum. ſpes circa arduū
charitas circa bonum. Quarto rōe effect⁹.
Nā fides in pñti deū ſequitur. ſpes in celū
comitatur. charitas perēniter amplexatur.
Quinto differunt ratione finis. qꝛ per fidē
cognoſcit̄ de⁹ vt veritas. per ſpem habetur
vt eternitas. p charitatē diligit̄ vt bonitas.

De fidei vtilitate.
Capitulum. 19.

Fides eſt ſubā ſperandaꝝ reruꝫ ar
gumentū non apparentū ſcdꝫ apłꝫ
ad hē. xi. In hac diffinitione fides
dicitur ſubā. i. fundamentū ſubſtans edifi/
cio ſpūali qđ ē gratia ⁊ gloria. ipſa nāqꝫ fi/
des facit aliqualiter res ſperandas i nobis
ſubſiſtere p gratiā. ⁊ faciet tandē p gloriaꝫ.
qꝛ ipſa eſt primus habitus virtutum prim⁹
dico non tēpore. ſed natura. Rerum ſperā
darum dr̄ qꝛ fides per aſſenſum facit in no
bis ſubſiſtere res ſperandas: argumentum
dicitur. i. arguens mentē. qꝛ fides inclinat i
tellectum ad credendū id quod non apparet
⁊ ꝓpter hoc dicit̄ potius argumentū q̄ꝫ con
cluſio. qꝛ fides ꝓbat de non apparentibus
ꝙ ſit. ⁊ non ꝓbat̄. Non apparentium dicit̄.
qꝛ fides ſua virtute ⁊ luce manifeſtat ea que
non apparent tā preterita q̄ꝫ pñtia. ⁊ q̄ꝫ fu/
tura. preterita quidē qꝛ ſecundū apoſtolum
ad he. xi. Fide intelligimus aptata eſſe ſecu
la. pñtia vero ſicut ait Aug. demus deo ali
quid poſſe. ⁊ nos itelligere nō poſſe. Futu
ra āt qꝛ per fidē credimus reſurrectionem
mortuoꝝ ⁊ huiuſmodi. Fides dr̄ multipli/
citer. ſ. habitus informat⁹ charitate. illumi
nans mentē ad credendū. act. 15. Fide pu/
rificans corda eoꝝ. Equalitas infirmis.
Jac. 2°. Fides ſine opib⁹ mor. ē. Mot⁹ fi
dei Aug. Fides ē credere qđ nō vides. fa
cilitas credēdi. Mat. 8. Nō inueni tā̄tā fi
dē i Iſrael. Deuotio fidi. Math. 15. Mu
lier magna ē fides tua. articulus fidei. vñ i
ſymbolo athanaſij. Hec ē fides catholi/
ca vt credamus ⁊ cōfiteamur. Sicut in aliq̄
ſcia quedā ſunt antecedentia vt ſuppoſitio/
nes quedā vero conſequentia vt concluſio
nes. quedam quaſi media vt propoſitiones
ꝓbantes. Ita in doctrina fidei quedam ſūt
ibi ad modum ſuppoſitionum vt vniuerſa
lia antecedentia articulos. ſ. ꝙ ſcriptura ſit
condita ⁊ expoſita inſpiratione ſpūs ſancti.
⁊ ꝙ vera ſunt que loquit̄ dominus i ſcriptu
ra. per ſanctos ſuos. ⁊ huiuſmodi. quedaꝫ
ad modum concluſionum. vt ea que ad mo
res pertinent ſcilicet fornicationem eſſe mor
tale peccatū. ⁊ huiuſmodi. quedā ad modū

ppoſitionuȝ vt articuli fidei. Et nota ꝙ fi
des eſt quaſi media inter opinionē ⁊ ſciam
quia opinio ſe habet ad vnā partem contra
dictionis cū formidine alterius partis ⁊ ſi/
ne cauſe cognitione. Scientia vero ſe hēt
ad aliā partē contradictionis ſine formidīe
relique ⁊ cū cauſe cognitione ac per media
neceſſaria. vñ ſcia eſt neceſſarioruȝ. ⁊ ita pȝ
ꝙ fides pticipat cū vtraqȝ. Ad fidei perfe/
ctioneȝ ſeptē pertinent. Primū ē ꝙ prime
veritati innexa ſicut fides Moyſi q ſe ne/
gauit filiuȝ filie. Pharaonis magis eligēſ
affligi cū populo dei q̄ȝ tēporalis peccati ha
bere iocunditatē ſecundū eſt ꝙ ſit charitate
formata ſicut. Magdalena quā fides ſaluā
fecit ⁊ cui dimiſſa ſūt peccata multa. quoniā
dilexit multū. tertiū ē ꝙ ſit deuotione ſerui/
da ſicut illius mulieris cui dixit dñſ. O mu
lier magna ē fides tua Mat. i5. quartuȝ ꝙ
ſit bonis opibus ꝓbata. ſicut fides cornelij.
quintum ꝙ ſit fortitudine roborata. ſicut fi/
des Stephani Laurentij. ⁊ alioꝝ martyrū
qui per fidem fortes facti ſunt in bello. ſextū
ꝙ ſit obedientia decorata. ſicut fides Abra
he. ſeptimū ꝙ ſit humilitate ſubiecta ſicut fi
des beate virginis que ait Luce. i. Ecce an
cilla dñi. Nota ꝙ fides magis innitit̄ aucto
ritati q̄ȝ rōni q: ſm̄ Grego. Fides nō hēt
meritū cui humana rō perhibet experimē
tum intellige ſufficiens q̄ȝuis eniȝ fides rō
nibus firmet̄. tñ nec talibus. nec expimēto
ſenſibili dȝ quis credere contra fidē ſicut pȝ
in eucharistia vbi ⁊ viſus. ⁊ guſtus. ⁊ tact[9]
dicit eſſe panē ⁊ vinū. ſed fides di it eſſe cor
pus ⁊ ſanguinem dñi noſtri Jeſu xpi vnde
Aug. Quod intelligimus debemus ratio
ni quod credimus debemus auctoritati qd̄
opinamur dbemus errori. Nota ꝙ duplex
eſt cognitio de deo. ſ. naturalis ⁊ accidenta
lis. Naturalis cognitio duplex eſt. ſ. ante
peccatum qua hō cognoſcebat apte deum ī
creaturis. ⁊ poſt peccatum ⁊ hoc eſt per ſpe
culum in enigmate. Accidentalis cognitio
triplex eſt. Prima ē acquiſita per rationes
naturales q̄ȝ habuerūt philoſophi. ⁊ hec di
citur ſciētia. ſecunda eſt que hr̄ teſtimonijs
ſcripturarum ⁊ miraculorum. ⁊ hec cogni/
tio dicitur fides informis. tertia ē que hr̄ ꝑ
infuſionem gratie gratū facientis. ⁊ hec di/
citur fides formata ⁊ per talē cognitionem
aſſentit aīa prime veritati propter ſe. ⁊ ſupra
oīa. Unde ea adueniente pereunt oēs alie
cognitiones accidentales ad minus quo ad
actū. Cum enim alie cognitiones veniunt ī
aīa tunc fides tāq̄ȝ velocior preoccupat mo
tus oīum. Cum fides ſit non de apparenti
bus ⁊ difficile ſit oculta credere. duo ſūt ne
ceſſaria ad hoc vt firmiter credatur. Pri/
muȝ eſt illuſtratio veritatis animas eleuās
ſecundū eſt rectificatio auctoritatis inſtruē/
tis animam quoꝝ primum eſt per fidē ſecū
dum ē per ſcripturam autenticam. ⁊ per ſpi
ritum ſanctum editam. Auctoritas ergo ꝓ
bet fulcimentū fidei. ⁊ fides aſſentit auctori
tati. vtrūqȝ vero per chriſtum eſt ꝓpter qd̄
⁊ ſplendor ⁊ verbum dicitur. quia mentem
per fidem illuminat. ⁊ veritatem per doctri
nam oſtēdit. Hoc quoqȝ ſciēdū eſt ꝙ vna ē
fides tantum tam in preteritis q̄ȝ in pñtib[9]
⁊ futuris licet magis clara ſit in eis ⁊ expli/
cita qui ſequuntur xpm quam in eis qui pre
ceſſerunt eius aduentum. ſicut nouum te/
ſtamentum clarius eſt quam vetus. Quod
enim nos credimus eſſe factum antiqui pa
tres credebant eſſe futurum exceptis iſtis q
adhuc adhuc reſtant complenda. ſicut ē re/
ſurrectio mortuorum ⁊ iudicium extremū:
⁊ remuneratio bonorum. ⁊ punitio repro/
borum.

De effectu fidei.

Capitulum. 20.

f Ides multa bona facit. ſ. hominē
ſaluat. Unde dictum eſt Magda/
lene. Fides tua te ſaluā fecit. Mē/
tē purgat. Actuū. i5. Fide purifi/
cans corda eoꝝ. Cōtra mūdū pugnat. He
br̄. i2. Sancti per fidem vi. re. Poſtulata
impetrat vnde illud. O mulier magna eſt
fides tua fiat ſicut petiſti. Per ſeuerantiaȝ
dat Ap[9]. Tu autem in fide ſtas Tempo/
ralia contemnit. Hebr̄. u°. Fide Moyſes

grandis effectis eſt negauit ſe filium eſſe fi
lie Pharaonis . Juſtificat. Romanos
quarto. Credidit Abraham deo ⁊ re. eſt ei
ad iu. Beatificat. Jo. 20. Quia vidiſti me
Tho. credidiſti. b. qui non vi⁹ ⁊ cre. Sup
fundamentum fidei quidam edificant aurũ
contemplationis. qꝛ qui contemplantur ſi
ne fide quaſi videntur vidꝛe ſolem ſine oc
culis. Quidam argentum predicationis:
qꝛ qui predicat ſine fide non loquitur cum
ſecũdũ deum eſt fidelem ſermonem. qui/
dam lapides precioſos bonorum operum.
quia q bene operatur ſine fide eſt: ſicut qui
qui facit ſtructuram ſuper arenam. Jtẽ alij
edificant ligna. ſ. amorez ardentiorem tem
poralium: alij fenum ſcilicet fumum delec
tationum carnalium. Alij ſtipulam ſcilicet
ocioſorum verborum ⁊ operum infirmorũ
Jſti quidem ſaluantur merito fundamen/
ti ſic tamen quaſi per ignem purgatorij cru
ciatur edificium non idoneum tanto funda/
mento. Fides habet quoſdam effectus eſſẽ
tiales ⁊ pĩcipales vt eſt facere filios dignos
vita eterna. ⁊ facere ſimiles deo: ⁊ purgare
animam a tenebris peccati ſiue infidelitatis
Jſti effectus ſunt a deo: alios habet effect⁹
voluntarios ⁊ ſecundarios vt eſt credere ⁊
dirigere opera aliarum virtutum. ⁊ impera
re omnibus ſuo modo. Et iſti effectus a li/
bero arbitrio ſunt.

De articulis fidei.

Capitulum. 21.

[S]I reſpectus habeatur ad eos qui
ſymbolum ediderunt tunc articuli
ſunt duodecim ad numerum duo/
decim apoſtolorum. Si autẽ conſideremus
que radicaliter ſunt credenda: tunc articuli
ſunt. 14. quorum ſeptem ſpectant ad diuini
tatem ⁊ ſeptem ad chriſti humanitatem. et h
ſignata ſunt in ſeptem ſtellis. ⁊ in ſeptẽ can
delabris aureis in quoꝝ medio fili⁹ hominis
ambulabat. Sunt ergo ſeptez articuli fidei
qui pertinent ad diuinitatem. Primus eſt
credere vnum eſſe deum qui ibi notatur cre
do in deum. Scd̃s eſt prẽm eſſe deum. ibi.
prẽm oĩpo. 3⁹ eſt filium eſſe deuz. ibi. Et in
Jeſum chriſtum filiuz eius. quartus eſt ſpĩ
ritus ſanctus eſſe deum. ibi. Credo in ſpi/
ritum ſanctum. Sic pz ꝙ predicti quattuor
articuli ſunt de vnitate diuine eſſentie ⁊ tri/
nitate perſonarum. qntus eſt credere remiſ
ſionem peccatorum his qui ſunt in eccl̃a. ibi.
Sctãm ec. ca. ſã. c. r. p. ſext⁹ ẽ mortuoꝝ re/
ſurrectionẽ. 7⁹ eſt credere bonoꝝ remune/
rationẽ: ſub quo ꝯprehenditur ⁊ malorum
punitio. ibi. Vitam eternam. Et iſti tres ar
ticuli a diuinitate pertinent. qꝛ virtute diui/
nitatis fit peccatoꝝ remiſſio. que eſt aie viui
ficatio ⁊ corpoꝝ reſurrectio atqz corporis et
anime ſimul glorificatio. alij ſeptez ſunt qui
pertinent ad humanitatẽ xpi. prim⁹ eſt cre/
dere filium dei eſſe conceptũ de ſpiritu ſctõ.
ibi. Qui cõ. ẽ de. ſ. ſ. 2⁹ eſt filius dei natũ ex
ex Maria virgine. ibi. Ex maria vir. 3⁹ filiũ
dei pro nobis mortuũ in cruce. ibi. paſſus
ſub p. p. cru. m. ⁊ ſe. 4⁹ eſt filium dei aſcen
diſſe ad inferos ſm aiam ibi. deſcẽdit ad in
ferna. qntus eſt filium dei ſurrexiſſe a mor/
tuis. ibi tria. d. re. a mor. 6⁹ eſt eũdem aſcen
diſſe ad pr̃is equalitatem. ibi. aſcẽdit ad ce.
ſedet ad dexte. d. p. oi. ſeptimus eſt filium
dei iudicaturum viuos ⁊ mortuos. ſiue bo/
nos ſiue malos. ibi. inde vẽ. eſt iu. vi. ⁊ m.
iſti. 14. articuli colliguntur ex ſymbolo quẽ
apoſtoli ediderunt articulum primum ⁊ ſe/
cundum de diuinitate poſuit Petrus. terti
um Andreas. Bartholomeus. quartum
quintum Simon Thadeus. ſextus ſepti/
muz Mathias. Jtem primum articulũ de
humanitate chriſti poſuit Jacobus maior.
ſecundũ ⁊ tertiũ Joãnes. quartũ Thomas
qntum Matheus. ſextuz Jacobus minor.
ſeptimũ Philippus. Tria ſũt ſymbola. pri
mũ apoſtoloꝝ. ſcd̃m nicẽnij concilij. tertiuz
athanaſij. primũ factum eſt ad fidei inſtru
ctionẽ. Scd̃m ad fidei explanationez. Ter
tium ad fidei defenſionem. Nota ꝙ aliud ẽ
credere deum ⁊ aliud credere in deum ⁊ ali
ud credere deo. Quoniam credere deum
eſt credere ipſum eſſe. credere autem in de
um eſt credendo ipſum amare. ⁊ credendo
in deum ire. ac membris eius incorpora/

Credere vero deo eſt credere verbis eius.

De ſpe. Cap. rr.

Spes eſt certa expectatio future beatitudinis ex dei gratia ⁊ meritiſ ꝓprijs proueniens. In hac diffinitione non ſumitur certitudo rationis q꜡ plene vni parti conſentitur. ſed certitudo opinionis qua vnice parti conſentitur. q꜡ rõne ꝓboari videtur. nec tamen omnino ſed cuꝫ formidine. Hoc autem expectationis cauſa principalis eſt gratia dei ⁊ non noſtra merita. q꜡ opera noſtra non ſunt meritoria niſi ex dei gratia. Sine meritis tamen ſperare aliquid non eſt ſpes ſicut ait Gregorius ſed preſumptio in predicta diffinitione diffinitur motus ſpei ⁊ non virtus: ſed virt⁹ ſpei diffinitur ſic. Spes eſt audacia mentis de largitate dei accepta habendi vitam eternaꝫ per bona merita. Inter fidem ⁊ ſpem talis eſt differentia. Fides enim eſt de preteritis ⁊ futuris. Spes autem de futuris tantum. Fides de bonis ⁊ malis. Spes autem de bonis tm̃ eſt. Fides de bonis tam ſibi q̃ꝫ alijs eſt. Spes autem de bonis ſibi tantum Conueniunt tm̃ in hoc ꝙ tam fides q̃ꝫ ſpes eſt de inuiſibilibus. Certitudo ſpei oritur ex tribus. ſ. ex diuina largitate. ex abundãtia meritorum: ⁊ ex preguſtatione eternorũ Nota ꝙ ſpes prout eſt viatorum hoc eſt cuꝫ certitudine opinionis vt dictum eſt. Spes autem illorum qui ſunt in purgatorio ⁊ qui fuerunt in limbo eſt cum certitudine ſcientie ⁊ non opinionis. vt eſt illa viatorũ. Unde declinat aliquo modo a ſpe proprie dicta Spes vero que fuit in Stephano quando vidit celum apertum: ⁊ que fuit in Paulo quando dixit. Scio cui credidi ⁊c̃. que fuit in Adam ante peccatum fuit cum certitudine viſionis tamen ſatis debilioris q̃ꝫ in celo. Unde ſpes ſic ſumpta adhuc eſt minus proprie dicta. Ex his patet ꝙ in patria non eſt ſpes premij: q꜡ beatitudo eſt omniuꝫ bonorum ſimul tota ⁊ perfecta poſſeſſio. vnde ibi nihil futurum eſt quod ſpetur. Et lꝫ ſanctis adhuc ſit future reſurrectio corpoꝝ ſm rem: tm̃ pñs eſt ſm cognitionem. Spes aũt ſic futurum reſpicit ꝙ priuat tam pñtiaꝫ rei q̃ꝫ cognitionis, ꝓut ſpes proprie ſumit. Duplex eſt ſpes. ſ. ſuffragij ⁊ auctoritatis, ꝓprie Pria poſita eſt in ſanctis. Scd'a in ſolo deo ⁊ hec triplex eſt: ſ. venie. pſal. 30. In te dñe ſpaui nõ ꝯfundar in eternum. Gr̃e ps. 31. Spantes autem in domino miſicordia circundabit. Glorie. puerb. 28. Qui ſpat in deo ſaluabitur. Effectus ſpei multiplex eſt A tribulatione liberat. ps. 7. In te ſpauerunt patres noſtri ſpauerunt ⁊ liberaſti eoſ Exemplum de Suſanna ⁊ Daniele. Confortat. 2 Machab. 7°. Pereuntes ſeptem filios ſub vnius diei tpe conſpiciens mater bono animo ferebat, ꝓpter ſpem quã in deo habebat. Mentẽ eleuat. Iſa. 40. Qui ſperant in do. mu. for. aſſumẽt pẽnas ⁊c̃. Saluat. pſal. rj. Qui ſaluos facit ſpantes in ſe. Tpalia miniſtrat. ps. 144. Oculi omniuꝫ in te ſpe. d. ⁊c̃. Spes comparatur multis rebus. Dicitur. n. galea. i. Theſa. 3. Induti galeam ſalutis. Anchora. heb. 6. Qui cõfugimus ad tenendam propoſitam ſpem quã ſicut anchoram habemus anime tutam ac firmam. Medicina. pſal. 9. Speranſ in domino non infirmabor. Gemma. prouer. 17. Gẽma gratiſſima expectatio preſtolantis ſolatium. hebr. 6. Fortiſſimum ſolatiũ habeamus qui confugimus ad tenendã ꝓpoſitam nobis ſpem. Clauis. Glo. ſuper illud ps. 61. Sperate in domino. Per ſpeꝫ intratur ad illud viuendum quod creditur Lignum vite. Sapie. 3. ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt ſpes illorum immortalitate plena eſt.

De charitate. Capitulum. 33.

Charitas ſm Apl'm ſic diffinitur. i Thimo. i. Charitas eſt finis p̄cepti de corde puro ⁊ conſcia bona ⁊ fide nõ ficta. Et ſumitur finiſ ꝯſumatiõis: q꜡ charitas eſt conſumatio ſiue perfectio omnis precepti: poteſt etiam dici finis terminationis eium preceptorum: q꜡ omnia opera que ſunt in precepto tendunt in charitatem vt magis ac magis habeat de corde puro. i de itellectu puro dicit glo. Et ſumitur hic in

tellectus pro actu intelligendi ſcd͞m quem
cãtur motus charitatis. Quanto.n. qs ma
gis intelligit tanto magis diligit. niſi alias
impediatur. Et hic iſta prepoſitio deno/
tat efficientez. Et cõſciẽtia bona.i. ſpe.q: q
purã conſciam habet ſecure ſperat. Et fide
non ficta.i. ſimulata. ⁊ nõ fragili.ſed inter
aduerſa forti. Proſper in libro de vita con
templatiua deſcribit charitatem ſic. Chari
tas eſt vt mihi videtur recta voluntas ab oi
bus terrenis preſentibus ac futuris pror/
ſus auerſa. Iuncta deo iſeparabiliter ⁊ vn
ta igne quodã ſpiritus ſcti a quo ẽ ⁊ ad quez
refertur incẽſa. Ingnamenti ois extranea
corrumpi neſcia nulli vitio mutabilitatiſ ob
noxia ſuper oia que carnaliter diligũt excel
ſa affectionũ oium potentiſſima. diuine cõ/
tẽplationes auida. In oibus ſemper inuic
ta. ſumma actionũ bonoruz ſalus moruz. fi
nis celeſtiuz pceptorum mors criminum vi
ta virtutum. virtus pugnantiuz palma vic
torũ. ſanctaruz mentiuz arma cã meritorũ
bonorum premiũ pfectorum. ſine qua nul/
lus deo placuit cum qua nullus vnq̃z pec/
care potuit. fructuoſa in penitentibus. leta
in proficientibus glorioſa i perſeuerantibꝰ
victorioſa in martyribus opoſa in oibus oi
no fidelibus ex qua qcqd eſt boni operis vi
uit. Charitas ãt quantum ad actum diffi/
nitur quattuor modis. Primo ſic tertio li
bro ſniarum. Charitas eſt dilectio qua di/
lectio deus pp ſe. ⁊ proximus propter deuz. ⁊
in deo. ſcd͞o ſic. Quid eſt charitas niſi vi/
ta copulans amantem cũ amato. 3°. ſic ſcd͞z
Aug. Charitas eſt virtus qua videre deũ
⁊ perfrui deſideramus. quarto ſic ſecundũ
Auguſtinum. Charitas eſt virtus que ani
mi noſtri rectiſſima affectio eſt Harum diſ
finitionũ. prima datur in cõparatiõe ad deũ
ſcd͞a in cõparatione ad eius poſſeſſorẽ. ter/
tia in comparatione dilecti ad dilectum:

De differentia inter charitatem ⁊ alios
more s. Capitulum. xxiiii.

a Amor triplex ẽ.ſ. naturalis gratui
tus. ⁊ vitioſus. Amor gratuitus ẽ.
laudabilis q: virtus ẽ. ⁊ hẽt pricipalẽ
finẽ.ſ. bonum incõmutabile. Hic diuidit
in amiciciam ⁊ concupiſcentiã. ſm amicici/
am diligit quis deum puriſſime non reſpi/
ciens vtilitatem ſuam. ſed bonitatem ama/
ti hoc modo plus diligit homo deum q̃z ſe/
ipſum. ſm vero concupiſcentiam diligit qs
deum: q: remunerabilem in eo expectat.
Amor naturalis nec laudabilis eſt nec vitu
perabilis: ⁊ habet finez indigentiam vel vti
litatem propriam. Item ſimiliter diuiditur
in amiciciam ⁊ concupiſcentiam. ſm amici/
ciam diligimus hoc amore nos ⁊ noſtram
perfectionem ⁊ noſtram conſeruationem:
⁊ magis ea que ſunt plus neceſſaria. vt ca/
put pro quo totum corpus exponimus: hic
cõis eſt nobis ⁊ brutis. ſm concupiſcentiaz
vero diligimus deum. q: neceſſitati noſtre
vel ſubuenit. q: hoc amore non diligit res
propter ſe: ſed propter vſuz eius. vnde hoc
amore plus ſe diligit homo naturaliter q̃z
deum. Amor vitioſus vituperabilis eſt: q:
peccatum eſt: ⁊ habet finem voluptatem ſi/
ue delectationem in creatura. hic diuiditur
in amiciam ⁊ concupiſcentiam. ſm amicici
am diligimus hoc. amor delectatione crea/
ture propter ſe q̃zuis in nobis non habeat:
ſm concupiſcentiam vero diligimus volup
tatem creature propter nos. Amor iterum
multiplex eſt.ſ. naturalis erga ſe. pius er/
ga parentes. iocundus erga ſocios. iuſtus
erga amicos. violentus erga inimicos. ſan
ctus erga deum. Item differentia eſt inter
amorem dilectionem ⁊ charitatem. q: amor
proprie eſt nature ⁊ dicitur amor quaſi ani/
morum vnio. q: quietat appetitum i re ama
ta. Dilectio eſt amor proximi: ⁊ dicitur dile
ctio quaſi duo ligans. ſociat enim amantem
cum amato in amore: vt ſe mutuo diligant
Charitas eſt amor in deum hec amicuz de
terminata. ⁊ indicat omnibus cariorez val
de. dicitur charitas quaſi cara vnitas vel ca
rum deo faciens. Alia eſt differentia inter
predicta. quia amamus deum propter ſe. di
ligimus eum ſuper omnia propter ſua be/
neficia. q: dilectio eſt diuerſorum electio chari
tas vtrũq̃z ↄplectit.ſ. ſup oia. ⁊ propter ſe di/

ligere deum in hoc differt a dilectione pro/
ximi. qꝛ diligere bonum eſt velle ei bonum
qđ habet. ſ. ꝙ ſit omnipotens. ⁊ ſumme bo
nus: ⁊ huiuſmodi. Item diligere deum eſt
precepta eius ſeruare cum intentione fruen
di eo. Item diligere deum eſt eum velle poſ
ſidere: ⁊ ab ipſo poſſideri. Itez diligere de
um eſt voluntatem dei voluntati ſue in om
nibus preferre. Diligere vero proximuz eſt
velle ſibi bonum non per eſſentiam: ſ; per
gratiam. Item diligere proximum eſt idez
velle: ⁊ idem nolle in bono. Item diligere
proximum eſt ſucceſſum bonum ei optare ⁊
querere. Item diligere proximum eſt velle
ei qđ ſibi. Eſt iterum differentia inter dile/
ctionem dei ⁊ proximi: quia deum diligimꝰ
in ſe ⁊ propter ſe proximuz vero diligimus
in deo ⁊ propter deum. Quando dicimus
duplicem eſſe charitatem. ſ. dei ⁊ proximi.
hec duplicitas non intelligitur q̄ztum ad ha
bitus. ſed quantum ad actus. qꝛ vno habi/
tu charitatis diligitur deus ⁊ proximus
Charitas quandoqz dicit habitum. Ro. 5
Charitas dei diffuſa eſt in cordibꝰ noſtris.
quandoqz dicit motum. Can. 2. Ordina/
uit in me charitatem. quandoqz ſignum.
Vnde Jo. 15. Maiorez charitatem nemo
habet. i. maius ſignum charitatis: quando
qz tertiam perſonam in trinitate. i. Jo. 4.
Deus charitas eſt: ⁊ ſic ſumitur eſſentiali/
ter ⁊ tota trinitas dicitur charitas. quando
qz ſumitur pro feruore charitatis. Vñ Lu
ce. 7. Dimiſſa ſunt ei peccata multa quoniã
dilexit multum.

De effectu charitatis.

Capitulum. 25.

Haritas peccatum expellit. Vnde
de Magdalena dicitur. Luce. 7°.
Dimiſſa ſunt ei peccata multa: qm̄
dilexit multũ. Legem cuſtodi. Ro. 13. Qui
diligit proximum ſuum legẽ ipleuit. Deũ
homini iungit. i. Jo. 4. Qui manet in cha
ritate in deo manet. ⁊ deus in eo. Mentez
virtutibꝰ ornat. i. Cor. 13. Charitas patiẽs
benigna eſt. ⁊c̄. Perfectionẽ adducit Apꝰ
ad Cor. 12. Adhuc excellentiorem viam vo
bis demonſtro. Gloriam tribuit. Joã. 2°.
Si qs diligit me: ⁊c̄. ⁊ ſequitur ad eum ve/
niemus ⁊ manſionem apud eum faciemus
Dilectione dei dignum facit. Jo. 16. Si qs
diligit me diligetur a patre meo. Charitas
in cordibus diffunditur cum ad proximum
dilatatur. Effunditur per predicationem: ⁊
per opera miſericordie. Infunditur per il/
luminationem gratie. Superinfunditur ꝑ
opera perfectionis ⁊ ſupererogationis.
Per charitatem venit deus ad homines in
carnationem. ⁊ in homines in gratie collati
one. per ipſam charitatem currunt homies
ad deum bona operatione. ⁊ perueniũt ad
eum in glorificatione. Amoris penetran/
tia: qꝛ itima cordis penetrat. Cant. 2. Vul
nerata charitate ego ſum. Languidum fa/
cit. ⁊ hoc per deſiderium eſſendi cum ama
to. Cañ 5. Nuncietis dilecto meo: qꝛ amo
re langueo. Inebriare. qꝛ ſic tendit in ama
tum ꝙ ſuiipſius ⁊ omnium reruz preter ip
ſum obliuiſcitur. Cañ. 5. Comedite amici
mei. ⁊ bibite ⁊ iebriamini cariſſimi. Lique
facere: qꝛ cor in diuina dulcedine ſic reſolui
tur ꝙ appetens cuz appetibili mirabili ami
cicia vnitur. Cañ. v. Anima mea liquefac/
ta eſt vt dilectus loquitur mihi. Amor hẽt
vim diffuſiuam in bona operatione. vniti/
uam in proximi dilectione. transformatiuã
in iuſtificatione. Item aliter hoc oſtendi/
tur ꝙ habet vim diffuſiuam. vt pz in creati
one. vnitiuam vt patet in chriſti incarnatio
ne. transformatiuam vt in glorificatione.

Quibus rebus charitas aſſimiletur.

Capitulum. 26.

Haritas eſt bonorum principium
qꝛ a deo ipſa eſt. Bonoꝝ medium
qꝛ ſm deum ipſa eſt. Bonorũ finis
qꝛ propter deum charitas dicitur bone ope
rationis principiũ. qꝛ mouet ad id. Greg.
Charitas operatur ſi eſt. Dicit etiã mediũ
qꝛ opa informat. Dicit quoqz finis. qꝛ ope
ra dirigit: ⁊ debitũ finem ꝑducit. Quomo
do charitas dicatur finis ſciendum eſt ꝙ tri
plex eſt finis. ſcilicet conſumptionis. conſu
mationis. ⁊ terminatiõis. primo modo cha

ritas eſt finis peccatoꝝ quia ea conſumat. ſe
cundo modo eſt finis preceptoꝝ. quia ea ꝑ
ficit. tertio modo tam vita eterna q̄ʒ ipſe de
us eſt finis noſtri laboris ſed vita eterna fi
nis eſt quo quieſcitur. ſed deus terminus ī
quo quieſcitur. ſed deus terminus in quo
quieſcitur. charitas dicitur forma virtutum
multipliciter. primo quia mouet oēs virtu
tes ad exteriora opera per que perficiuntur
virtutes ⁊ merentur augeri. Secundo quia
omnes virtutes mouentur ad finem. Cha
ritatis. ſ. ad bonum charitas enim habet bo
num ꝓ fine ⁊ obiecto. Alie virtutes habēt
bonum. non ꝓ obiecto. ſed ꝓ fine tm̄ ⁊ ille
finis virtutum perfectionem denotat. Ter
tio charitas auget virtutum delectationem
⁊ tollit faſtidium. ⁊ alleuiat onera ꝓpter ip
ſius deſiderium. quarto q2 cōponit animaʒ
⁊ ꝑficit. nō quidē in eſſe nature. ſʒ in eē gra
tuito ⁊ meritorio. Charitas multis rebꝰ di
citur ſil'is quia compāt auro quod fornax
tribulationis ꝓbat. Auroꝛe quam ſequitur
dies eternitatis. Arche Noe in qua per nō
fuit inuentus perijt. Arbori bonos fructꝰ
ꝓferenti. Ale ad celeſtia ſubleuanti. Bitu
mini animā deo coniungenti. Claui celum
aperienti. corone mentem decoranti capiti
ſenſum ⁊ motum influenti charitas enim in
fluit ſenſum. i. rōne merendi alijs virtuti
bus. ⁊ motum. i. affectum mouendi merito
rie menteʒ deo illuminante. Ebori thronū
deo exhibenti. Firmamento aquas volup
tatis ab aquis eternitatis diuidenti. Fonti
mentem irriganti. Gemme aīam ornāti.
Gladio flāmeo paradiſū cuſtodiēti. Igni
affectuʒ accēdenti. Iugo ſuauiter premēti.
Māne de celo deſcendenti. Roſe rubēti.
Radice humorem gratie quem a ſūmo tra
hit ad virtutes tranſmittendi vt ſic nutrian
tur ⁊ conſeruentur ī bono. Soli fulgenti.
Theſauros latenti. Vinculo omnes rōes
diligendi in dilecto colliganti. Vino ine
brianti. Veſti peccatoꝝ turpitudinē coopi
enti. Vnguento vulnera letalia curanti.

De excellētia charitatis.

Capitulum. 27.

Charitas excellit alias virtutes in
multis. primo in die conformitate.
Io. diligemus dn̄ʒ qm̄ ipſe priꝰ di
lexit nos. ſecundo in ſpāli dignitate. Ricar
dus. Charitas eſt regina virtutū. tertio in
ſpecioſitate. q2 eſt planeta veneris ⁊ anime
pulchritudo. q2 ſicut pulchritudo exterioris
hominis eſt ex decenti membroꝛum ordina
tione ⁊ venuſtate coloris ſic pl'chritudo aī
me eſt ex decenti ordinatione actuum ⁊ ha
bitu venuſto. hoc facit charitas ī anima cu
ius actus ordinatus eſt ⁊ venuſtus habi
tus. quinto in ſupportatione laboris Aug.
Omnia grauia ⁊ imania leuia facit amor.
ſexto in vigoroſitate. cant. 8. Fortis eſt vt
mors dilectio. ſeptimo ī vtilitate. Aug. Ha
be charitatem ⁊ fac quod vis. octauo in de
lectatione quia charitas ſecundum actum ſu
um facit delectare in deo non ſolum in pa
tria ſed etiā in via.

De ſignis dilectionis.

Capitulum. 28.

Signa dilectionis ſūt hec quia ami
cus amicum libenter audit libēter
de ipſo loquitur. Sepe de ipſo cogi
tat ſine tedio ſibi obſequitur. corpus ⁊ res ꝓ
illo exponit. Offenſam cauet offenſum pla
cat. congaudet proſperitati condolet aduer
ſitati. Gaudet de ſua preſentia dolet de ſua
abſentia. Diligit ⁊ odit hoc quod ille cona
tur ei placere timet diſplicere. Trahit alios
ad eius amicitiam. Munera ab eo data nō
alienat. Conſilijs ſuis acquieſcit petit ab eo
fiducialiter. Qualiter poſſit quis ſcire vtrū
habeat charitatem. Nota q̄ quidam ſciunt
ſe non habere charitatem vt qui ſunt in actu
peccandi vel in propoſito. Quidam dubi
tant ſe habere charitatem quia rationes ha
bent pro vtraqʒ parte. vt ſunt illi qui incipi
unt facere quod in ſe eſt. Quidam pu
tant ſe habere charitateʒ. ſicut qui multa bo
na fecerunt ⁊ diu abſtinuerunt a peccato.

adhuc tñ ſuſtinent motuſ tentationis ⁊ ima
ginãtur turpia. Quidam experiuntur ſe ha
bere charitatẽ. vt illi q guſtant diuinã dul⸗
cedinẽ in qu bus fomes fere extinctus ẽ. ⁊
quaſi ſemꝑ vel bona faciunt. vl affectant. q
dã certi ſunt ſe hr̃e charitatẽ. vt quibus deꝰ
reuelauit. qualis fuit paulus. cui dñs dixit.
Sufficit tibi gratia mea.

De gradibus amoris.

Capitulum. 29.

g Radus amoris ſunt iſti. Primꝰ ẽ
cũ diligo me ꝓpter me. Iſte amor
non eſt bonus. Secundus eſt cum
diligo deũ ꝓpter me hic ẽ mercenariꝰ. ſ; tũc
eſt bonꝰ ſi principalis finis ẽ deꝰ. Tertius
ẽ cũ diligo deũ ꝓpter ſe. i. q: bonus. Hic ẽ
valde bonus. q: talis amor vno tantũ ocu⸗
lo. i. dextero reſpicit deũ. Quartus ẽ cũ di⸗
ligo me ꝑꝑ deũ. hic ẽ optimus q: i tali amo
re nihil ẽ q̃ querat hõ de ſuo etiam i ſe ipſo.
ſed que dei ſunt. Super oĩa diligendus eſt
deus. quia cũ ipſe ſit principium. ⁊ hoc ipſo
eſt ſummũ. ⁊ hoc ipſo quod ſummũ eſt ſum
me bonum eſt. ⁊ hoc ipſo quod ſumme bo⸗
nũ eſt ſũme beatũ eſt. ⁊ hoc ipſo quod ſũme
beatũ eſt. ſũme beatificũ eſt. ⁊ hoc ipſo eſt ſũ
me fruendus. ⁊ hoc ipſo eſt ſũme ꝑ amore;
ei inherendũ ⁊ in eo tãq; in fine quieſcẽdũ.
Tria generaliter diliguntur. ſ. vtile. delec⸗
tabile. ⁊ honeſtũ. Propter primũ diligen⸗
da ẽ tribulatio. q: vtilis. ꝓpter tertiũ diligẽ⸗
da eſt virtus. q: honeſta. Sed ꝓpter ſecun
dũ diligens ẽ. deus quia delectabilis immo
ꝓpter hec oĩa diligendus eſt deus. quia ip
ſum diligere ẽ vtile. delectabile. ⁊ honeſtũ.
Gradus amoris vel charitatis in quibus
tollit peccatũ ſunt iſti. Primo tollit peccatũ
mortale. nõ quantũ ad habitũ. ſed quantum
ad actum. liberat enim a peccato mortali. ſ;
non a ptãte cadendi in illud. Secundo mõ
tollit peccatũ quãtum ad actum ⁊ quantũ ad
habitum. ſed neutro mõ veniale. ſicut p; in
aliquibus ſanctificatiſ. Tertio mõ charitas
tollit peccatũ vtroq; modo. ⁊ veniale quan
tum ad actum. ſed nõ quo ad habitum. taliſ
fuit in beata virgine ante cõceptionem xpi.
Quarto modo tollit vtrũq; vtroq; modo.
ſicut fuit in beata virgine in cõceptione xpi
⁊ poſt. tunc enim fuit i ipſa ſublatus fomes
peccandi totaliter. Quinto mõ tollit vtrũq;
vtroq; modo. ⁊ inſuꝑ omnem miſeriam ⁊
hoc fiet in patria. perfecta ẽ charitas quãdo
eſt habitu magna motu iteriori directa. ope
exteriori ſolicita. radice. ſtabilita. feruore di
ſcreta. dulcedine conſolatoria. Diligit deꝰ
toto corde. i. intellectu ſine errore. tota ani⸗
ma. i. voluntate ſine contrarietate. tota mẽ
te. i. memoria ſine obliuione.

De ordine charitatis.

Capitulum. 30.

o Rdo charitatis ſm Aug. ẽ dilige⸗
re primo quod ſupra nos eſt. i. deũ
deinde quod nos ſumus. poſt hoc
qđ iuxta nos ẽ. i. ꝓximus. vltimo quod in
tra nos eſt. i. corpus noſtrum propriũ. In
eodem gradu contineri d; corpus xpi. quia
vtrũq; tenet rõne; inferioris boni reſpectu
ſpũs noſtri. Secundũ Ambro. Diligendꝰ
eſt primo deꝰ. 2ᵒ parẽtes. deinde filij poſtea
domeſtici. vltimo inimici. ſ; hoc de exhibi⸗
tione quida; intelligunt. Aliquis diligitur
magis ab altero multipliciter. ſ. maiori af⸗
fectu ſic ſuꝑ omnia diligendus eſt deus. ſed
inter hoĩes magis diligendi ſunt parentes
q; filij deinde conſanguinei ſecundum gra
dus cognationis. Maiori affectu diligẽdi
ſunt filij quam parentes. ſed eque pertinẽti
bus prius ſucurrendum eſt magis indigen
ti. Ad differentiam magis diligendi ſunt q
ſe magis ad grãm ꝓpeparant ⁊ hilitant ad
gloriã ſic diligendi ſunt ſecundum gradus
participandi bonum gratie. Nota q̃ idem
ordo dilectionis eſt nature ⁊ gratie. hoc ex
cepto q̃ dilectione naturali homo ſe magis
diligit quam deum. ſed econtra in dilectiõe
gratuita. Preterea ſciendum eſt q̃ idẽ ẽ or
do charitatis qui ſm Aug. eſt i via erit ẽt i
patria. q: cum gloria perficiat naturam qc⸗
qd non erat iperfectionis i natura manebit
in gloria.

De dilectione proximi. Capitulum. xi.

m Quo ſe debent hoīes diligere qꝛ omēs membra vnius corporis myſtici xpi. qꝛ vno ſpū ſcō viuificātur ſpūaliter ꝛ vniūtur. qꝛ vnā fidē hēnt. quia vnū baptiſma receperunt qꝛ vnum patrem habent ꝛ dominuȝ. qꝛ ad vnū regnū tendūt Dilectionem proximi ſuadet ius nature. Mathe. 7°. Omnia quecunque vultis vt faciant nobis hoīes. ꝛ vos facite illis. Jus ſcripture. Mathe. xx°. Diliges proximuȝ tuū ſicut teipſum. Exemplum creature. qa omne ſimile diligit ſibi ſimile. Melius eſt diligere q̄ȝ diligi quadruplici ratione. prio qꝛ quod diligimus ſcimus. ſed qđ diligamur neſcimus. ſed credimus. ſcđo. qa diligere proprie virtutis eſt. ſed diligi aliene. tertio qꝛ cū diligimus alios nobis obligamus. cum vero diligimur alijs obligamur quarto quia cū diligimus meremur nobis cum autem diligimur alij merētur ſibi per dilectionem proximi efficimur imitatores chriſti. Joan. 17. Hoc eſt preceptum meuȝ vt diligatis inuicem. ſicut. dil. vos. Diſcipuli ſaluatoris. Joā. 13. In hoc cognoſcēt omnes ꝙ diſcipuli mei eritis. ꝛc̄. Speculatores dei. i. Joā. 2: Qui diligit fratrem ſuum in lumine permanet ꝛ videt deuȝ. Societas fraterna vtilis eſt ratione ſubleuationis. Eccl̄. 4. Veh ſoli. qꝛ ſi ceciderit non habet ſubleuantem. Ratione ſubleuationis. pſal̄. ecce q̄ȝ bonum ꝛ q̄ȝ iocundum habitare fratres. Rōne exhortationis. Seneca. Semper ante occulos tuos ponendus eſt aliquis. cuius exemplo proficias. qꝛ niſi ad regulam praua non corriges. prouerbiorꝫ. A modica ſintila augetur ignis.

De dilectione inimicorum. Capi. xxii.

Jrca dilectionem inimicorum notaꝙ alia eſt dilectio affectus. ꝛ alia affectus. dilectio affectus duplex ē. qꝛ alia eſt innocentie ꝛ alia beneficētie. Dilectione innocentie tenemur diligere inimicos. qꝛ non debemus eis optare malum inquantum malum. ſed inq̄ȝtum eſt ei expediens vel reip. Affectus dilectionis bn̄ficentie duplex eſt. ſ. principalis ꝛ ſecundarius: Affectus principalis eſt velle ꝛ optare inimicis bona ſpūalia ſicut eſt gratia ꝛ gloria: hoc modo tenemur ꝑ affectū diligere inimicos. Affectus autem dilectionis ſecundarius eſt optare inimicis bona tp̄alia hoc modo tenemur ſemper diligere inimicoꝝ. quia non ſemper expedit eis bona tp̄alia. Eodē mō diſtinguendū eſt de dilectione effectus. qui eſt ſilr̄ innocentie ꝛ bn̄ficentie. Primo modo tenemur omnes diligere inimicos. qꝛ tenemur eis non inferre mala niſi ꝓpter bonum ꝑſone vel reipu. Scđo modo diſtinguenda eſt dilec io beneficentie. qꝛ ſi eſt bn̄ficium ſpūale ad ſalutē neceſſarium tunc tenemur illud inimicis impendere. ſicut orare pro eis non q̄dem in ſpāli. ſed in gnāli. ita. ſ. vt non excludamus eos ab orationibꝰ cōibus. Si vō eſt bn̄ficium tp̄ale ad hoc tenemur niſi in caſu neceſſitatis. Nota tū eē duplicem inimicum. ſ. ꝑſone noſtre ꝛ eccl̄ie Jgit̄ inimico ꝑſone bn̄facere ꝑfectionis eſt niſi inquantū ſibi vel alteri bn̄ficiuȝ nociuū eſſet. qꝛ in tali caſu bn̄ficium ſubtrahere vtile eſt. Jnimico autem eccleſie beneficiū ſubtrahere ꝑfectius ē meliꝰ niſi inq̄ȝtū ꝑ bn̄ficiū ſperatur reconciliandus eccleſie. Ex predictis patet ꝙ optare bona tp̄alia inimicis eccleſie imꝑfectionis eſt niſi per accidens. ſcȝ quando creduntur per hoc conuerti.

Jnimico vō perſone optare bona temporalia perfectionis eſt niſi per accidens. ſcilicet quando putatur ei fore vel alijs nociua. Nota ꝙ lȝ amicum diligere ſit magis debitum tn̄ diligere inimicum magis eſt meritorium remiſſionis pene ꝛ ad alia multuȝ valet. primo qꝛ magis accedit ad perfectioēm virtutis. Maioris. n. ꝑfectionis vel maior virtus eſt. quia magis. gratuitum eſt. Secundo qꝛ motus charitatis diligendi inimicum magis meritorius eſt remiſſionis pene. ꝛ hoc ratione difficultatis. lȝ in amicum ſit magis meritorius vite eterne rōne intentionis. Amor enim naturalis feruentioreȝ facit motū charitatiſ ſicut diſpō mālis ꝯfert forme. tertio qꝛ inimicū diligere expreſſus

ſignum charitatis eſt. qꝛ contra motum na
ture eſt. vnde valde difficile ē niſi adſit gra
tia per quam vincatur natura. Nota ꝙ ille
cui iniuria facta eſt non debet reconciliatio
nem querere ex debito neceſſitatis. ſed ſi fa
cit complet debitum perfectionis. vnde di/
cit Criſo. ꝙ talis debet reconciliationē que
rere vt duplicem gloriā conſequatur. Vna
qꝛ iniuriā paſſus. alterā qꝛ prior rogauit.

De virtutibus cardinalibus. Ca. 33.

P Er virtutes cardiales anima recti/
ficatur in ſuis viribus. Nam pru/
dentia rectificat rationalem. Forti/
tudo iraſcibilem. Temperantia concupiſci
bilem. Iuſticia vero rectificat omnes vires.
prout nomen iuſticie comprehendit non ſo
lum ſpecialem iuſticiam que eſt in commu/
tationibus vel diſtributionibus. ſed etiam
legalem que eſt omnis virtus. prout eius
actus ad proximum ordinatur. Et iuſticiā
generalem que eſt omnis virtus prout eius
actus pertinet ad debitum obedientie pre/
ceptorum. Ipſa enim iuſticia generalis cō
prehendit virtutes ordinantes ad proximū
vt eſt equitas ꝛ liberalitas ꝛ ordinantes ad
ſeipſum. ſicut eſt innocentia ꝛ penitentia. et
ordinantes ad deum. ſicut eſt latria pietas.
obedientia. propter hoc iuſticia dicitur cir/
cuire omnes virtutes. ꝛ ꝙ non tantum eſt
virtus ſpecialis: ſed etiam generalis com/
prehendens totius anime rectitudinem cuꝫ
ipſa dicatur rectitudo voluntatis. Itēꝫ per
virtutes cardinales inſtruitur homo in ope
ribus ꝛ contra vitia armatur. Primum fit
dupliciter. qꝛ inſtruitur quo ad ſe per pru/
dentiam ꝛ quo ad proximum per iuſticiam
Scdm etiam fit dupliciter. qꝛ homo arma
tur in proſperis per temperantiam: ꝛ in ad
uerſis per fortitudinem. Item dicit Aug.
ꝙ prudentia eſt in eligendis. fortitudo i tol
lerandis. temperantia in vtendis. iuſticia in
diſtribuendis. Item dicit ꝙ prudētia eſt in
precauendis inſidijs. iuſticia in ſubuenien
do miſeris: fortitudo in preferendis mole/
ſtiis. tempantia in cohercendis delectatio/
nibus prauis. Aug. au in muſica ſua ꝙ ſu

cedit prudentie contemplatio fortitudini ſir
matas adherentie tempantie menſura dele
ctationis. iuſticie debita ordinatio ad deum
ꝛ proximum. iſte quatuor virtutes appellā
tur cardinales. qꝛ ſicut hoſtium vertitur in
cardine: ſic in his vertitur ꝛ regitur vita ho
minis. Vocantur etiaꝫ politice. qꝛ ordina
tur in his vita ciuilis. Dicuntur etiam hu/
mane. qꝛ humano ſtudio acquiruntur niſi
diuinus infundatur. Appellantur etiaꝫ con
ſuetudinales. qꝛ non ex vno actu ſed ex con
ſuetudine naſcuntur. vel qꝛ homo ſe ma
gis exercitet in iſtis. ſicut deuotio ſe magis
exercitat in virtutibus theologicis. Nota
ꝙ prudentia eſt ſcire quid poſſit. tempantie
eſt non preſumere quod non poſſit. iuſticie
eſt velle quod in omnibus equum ſit. fortitu
dinis eſt velle plus qꝫ poſſit. Iſte virtutes ha
bent ſuos gradus pfectionis ſm quos ali/
ter poſſident incipientes. aliter proficientes
aliter perfecti. Dicuntur etiam virtutes po
litice quandoqꝫ ſm ꝙ regunt vitam homi/
nis quo ad opera exteriora. ꝛ prout pugnāt
contra vitia. ꝛ hoc modo ſunt incipientium
purgatorie dicuntur ſm ꝙ iam ſunt in vic/
toria vitiorum. ꝛ conſiſtunt partiꝫ intra par
tim extra. ꝛ ſic ſunt proficientium. Dicun/
tur etiam purgati animi ſm iam deuictis
vitiis quieſcit homo. ita ꝙ raro primi mo/
tus inſurgunt. ꝛ hoc modo pertinent ad p/
fectos. Exemplares dicuntur prout ſunt in
mente diuina. Nam ſicut omnium rerum
deus exemplar eſt. ita ꝛ idee virtutum in ip
ſo conſiſtit.

De prudentia.
Capitulum 34.

P Rudentia ſm ꝙ eſt virtus politica
eſt vt ait Macrobius ad rationis
normam que cogitat quecunqꝫ agit
vniuerſe dirigere ac nihil preter rectum vel
le vel facere. Prudentia vero ſm ꝙ eſt virtus
purgatoria eſt vt idem ait. ꝛ mundū ꝛ om
nia que in mundo ſunt diuinorum contem
platione deſpicere. ꝛ oēm aie cognitionem

in ſola diuina erigere. prudentia autēꝫ ꝓut
eſt virtus purgati aīi eſt ſola diuina noſcere
ꝛ ea tāquam nihil aliud ſit intueri prudētia
ſane exemplaris ē ipſa mens diuina cui om
nia nuda ſunt ꝛ aperta partes prudentie ſꝫ
Tullium. i. officioꝝ ſunt intelligentia ꝓui/
dentia. Memoria intelligentia vero ē per
quam animus proſpicit ea que ſunt pruden
tia autē virtus eſt. vt idem ait per quam vi
detur aliquid futurū ante q̄ꝫ ſit. Memoria
ſecundum eundē eſt per quam reperit quis
ea que fuerunt. Nota ꝙ duplex eſt iudiciū
rationis diſcretiuum. ſ. ꝛ diffinitiuum iudi
ciū diſcretiuum eſt quo ratio iudicat aliquid
eſſe faciendum vel non faciendum. Circa
tale iudicium eſt ſcientia ꝛ non virtus iudi/
cium vero diffinitiuum eſt quo ratio impe
rat aliquid fieri vel non fieri. ꝛ circa iſtud ē
virtus. Unde in primo iudicio ſe habet ſci
entia ad operationes bonas vt conſiliarius
in ſecundo vero iudicio ſe habet virtus vt i
perator. prudentia habet regere ceteras vir
tutes in actibus ſuis ſecundum omnes par
tes philoſophie moralis que ſunt ethica. ſi/
ue monaſtica. hyconomica ꝛ politica quarū
prima mores quo ad ſe ipſum inſtruit. ſecū
da familiam diſponit tertia vrbes ꝛ regna
regit. triplex eſt prudentia. prima eſt cordis
ꝛ hec eſt in diſpoſitione preſentium ꝛ reco/
gnitione preteritoꝝ ꝛ preuiſione futurorū.
Deutrono. 32°. Utinam ſaperent. ſ. prete
rita. ꝛ intelligerēt. ſ. preſentia ac nouiſſima
prouiderent. ſ. futura. Secunda eſt oris ꝛ
hec eſt in moderatione ſermonum prouer.
4. Qui moderatur labia ſua prudentiſſimꝰ
eſt pſal. pone domine cuſtodiam ori meo.
tertia eſt operis ꝛ hoc conſiſtit vt ait tullius
in fuga mali. ꝛ electione boni pſal. 33. De/
clina a malo ꝛ fac bonum. Nota ꝙ alia eſt
prudentia mundana alia humana. alia diui
na. prima ē in temporalibus acquirendis.
ſecunda in cōmodo carnis. tertia in obſequi
is diuinis. Officium prudentie ē actus alia
rum virtutum dirigere ſicut ſupra dictum
eſt. Ber. Diſcretio non tam virtus q̄ꝫ auri
ga virtutum eſt. Nolle fallare nec falli. vt
dicit. Seneca eſt res ſecundum veritatem
extimare idem. tunc per rationem recte vi/
ues ſi diuina prius. eſtimes. ſi dignitatem
rerum non ex opinione multorum. ſed ex
earum natura conſtituas nobis commiſſa
ad dei gloriam ꝛ proximi edificationem diſ
penſare. Luce. Quis putas eſt fidelis ſer/
uus ꝛ prudens ꝛc̄. Mutabilitatem fugere
Seneca. Scito te in quibuſdam perſeuera
re debere quia cepiſti quedaꝫ nec incipere.

De temperantia.

Capitulum. 35.

Temperantia ſm Macrobium ꝓ
t ut eſt virtus politica eſt nihil appe/
tere penitendum i nullo legem mo
derationis excedere ſub iugo rationis cupi
ditatem domare temperantia prout eſt vir
tus purgatoria eſt omnia relinquere inquā
tum natura patitur. que corporis vſus re/
quirit temperantia prout eſt virtus purga/
ti animi eſt terrenas cupiditates non ſolum
reprimere ſed penitus obliuiſci. Tempe/
rantia prout eſt virtus exemplaris eſt que/
dam in ſe perpetua intentione conuerſio.
Partes temperantie ſm Tullium ſunt.
Continentia. Clementia. ꝛ Modeſtia.
Continentia ſecundum eundem Tu. eſt
virtus per quam cupiditas conſilij guber/
natione regitur. Clementia eſt per quā mo
tus animi in odium alicuius concitati com
munitate vel hylaritate continentur ſeu re/
tinentur. Modeſtia eſt virtus per quam
pudor honeſtus parat ꝛ ſtabilem auctorita
tem comparat. Species temperantie ſunt.
Sobrietas continentia ꝛ modeſtia. Pri/
ma conſiſtit circa guſtum in quo ponit mo
dum ſobrietas ſecunda eſt circa tactum quā
tum ad vim generatiuaꝫ quia ibi ponit mo
dum caſtitas. Habet enim homo vehe/
mentem appetitum conſeruandi ſe in eſſe
indiuidui per nutritiuam. ꝛ conſeruandi

ſe in eſſe ſpēi per generatiuā. Iſti aūt appe
titus reſtringuntur per ſobrietatem ꝛ conti
nentiā. tertia in dictis ꝛ factis. Factum aūt
ꝓut hic accipitur ꝑtinet ad tres ſenſus ꝛ cir
ca proprias eoꝝ materias. ſ. viſum. auditū.
olfatū. ꝑtinet etiam hoc factum ad tactum.
non quidē qui eſt in generatiua. ſ; ad alios
tactus quarum organa ſunt manus ad per
cutiendum. vel capiendum. ꝛ pedes ad am
bulandum. In omnibus iſtis modum po
nit modeſtia. Dignitas temperantie i hoc
eſt ꝙ aiam decorat. qꝛ ſicut ī naturis forma
decentior eſt materia ſic ꝛ in moribus plus
cōmendaꝫ modus q̄; ipſa actio. ꝓpter hoc
tempāntia compaꝫ ſoli q medius plane aꝝ
ē. ꝛ decentior inter oēs. Meritū cumulat.
quia medium tenuere bti. vñ dr̄ ꝙ verbis
nō meremur. ſed aduerbijs. i. nō eo ꝙ ali/
quis facimus. ſed in eo ꝙ bñ facim⁹. Iſtud
p; in illa vidua que obtulit duo minuta. ꝛ
magis cōmendata ē q̄; qui magna miſerūt
in gazophilatio. Vitioſos appetitus refre/
nat ſicut ſupra dictū eſt. vnde compatur fre
no. ꝛ remo. ꝛ lime que ſupfluum tollit rubi
ginis de ferro. Actiones tempat ſecundu;
ꝙ apoſtolus inſtruit dicens. Rōnale obſe/
quium veſtrū. Mediū ſeruat. Ber. Tene
mediū ſi nō vis pdere modu;. De hoc me
dio dicitur. Medio tutiſſimus ibis. Iſtud
mediū voluit dñs nos tenē quando fecit nō
de capite. vel de pede mulierem. ſed de co/
ſta. Et quando fecit hoiem partim corpalē.
ꝛ partim ſpiritualē. vt dignitate nature eēt
ſub natura angelica. ꝛ ſup corporeā. Chri/
ſto aſſimilat qui ſtetit in medio diſcipuloꝝ.
ſedit in medio doctoru;. ſuſpenſus eſt i me
dio latronum locatus eſt in medio duorum
animalium. viſus eſt a Joanne in apoca.
15. In medio candelabrorū aureorum. Na
turam conſeruat. quia natura in medijs de
lectatur. ꝛ ꝑ extrema corrumpitur. Vñ phi
loſophus. 2° d aia. Excellentia ſenſatorum
corrumpit ſenſus. Ferculis eternis cibat.
Vnd tempantia compatur ligno vite quod
erat in medio paradiſi.

De fortitudine.

f Ortitudo ſm Macrobium ꝓut eſt
virtus politica eſt animū ſupra me
tum piculi agere nihilq; niſi turpia
timere tollerare fortiter aduerſa vel proſpe/
ra. Fortitudinis purgatorie eſt aio non ter
reri a corpe recedente nec altitudinē abhor
rere. Fortitudinis purgati ai eſt paſſiones
ignorare. nō metuere vt neſciat iraſci ꝛ ni/
hil cupiat inhoneſtū. Fortitudinis exēpla/
ris ē eſſe immutabilē. qꝛ ſemper idem eſt.
nec aliquando mutatur. Partes fortitudi
nis ſm. Tullium ſunt quattuor. Magnifi
centia. Fiducia. Patientia. ꝛ Perſeueran
tia. Magnificentia ſecundum eundē eſt
magnarum ꝛ excelſarum rerū cum ampla
quadam animi propoſitione cogitatio atq;
miniſtratio. Fiducia eſt virtus per quam i
magis ꝛ honeſtis rebus multum in ſe ani/
mus ex ſpe certa fiducie collocatur. Patiē
tia eſt honeſtatis ꝛ vtilitatis cauſa rerū ar/
duarum. atq; difficilium voluntaria ꝛ diu/
turna perpeſſio. Perſeuerantia eſt virtus
in rōne bene conſiderata. ſtabilis ꝛ perpe/
tua permanſio. multi ſunt effectus fortitudi
nis. Primus eſt quia de hoſtibus trium/
phat. Math. 4°. Vir fortiſſimus. 2° quia
homini ſua bona cōſeruat. Luce. xi. cū for/
tis armatus ꝛc. 3° qꝛ ditat ꝓuer. Manus
fortis diuitias parat. quartus quia regnum
celorum expugnat Math. xi. Regnū celo/
rum vim patitur. quintus quia ornat. pro/
uer. Fortitudo ꝛ decor indumentum eius.
ſextus quia in extremis aſſecurat. prouer.
Leo fortiſſimus beſtiarum a nullius pauet
occurſu. ſeptimus quia remunerationem
expectat. prouer. mulierem fortem quis in/
ueniet ꝛc. Fortitudo conſiſtit in quinq;. ſ.
in aggreſſione arduorum pſal. 26. Virili/
ter agite ꝛ confortetur cor veſtrum. In con
temptu terrenorum. Hebre. xi. moyſes ne
gauit ſe eſſe filium pharaonis ꝛc. In ſuſti/
nentia tribulationu;. Cañt. octauo. Fortis
eſt vt mors dilectio. In reſiſtentia temptatio
num. Apoſtolus. i. thi. 2°. Non coronabi
tur niſi qui legitime certauerit. In impu/

gnatione vitiorū. Job. 7°. militia eſt vita
hominis ſuper terram. multa iuuant forti/
tudinem. primum eſt exortatio prudentiū.
Vnde legitur de Juda machabeo ꝙ arma
uit ſocios non clypei vel haſte munitione.
ſed ſermonibus optimis. ſecundum exem/
plum robuſtorꝫ. Vnde legitur de Eleaza/
ro ꝙ elegit fortiter mori ꝓ paternis legibꝰ
exemplum virtutis ⁊ fortitudinis poſteris
relinquens. Tertiū exercitatio impugnis.
vnde legitur in Joſue ꝙ dominus non de
leuit hoſtes filiorum Jſrael ſtatim oēs. ſed
reliquit aliquos vt haberent conſuetudinē
preliandi. quartum eſt ſpes remuneratio/
nis. 2° paralip. confortentur manus veſtre
⁊ non diſſoluāt. eſt enim merces operi ve/
ſtro. quintum hoſtium debilitas Grego.
Debilis ē hoſtis qui non poteſt vincere ni
ſi volentem. ſextus orationis adiutorium.
Nu. 20. cum eleuaret manus moyſes vin/
cebant filij Jſrael. ſeptimum armorum ſpi
ritualium apparatus. vñ Sanſon vincebat
philiſteos in mandibula aſini. i. temꝑantia
⁊ ſimplicitate. octauuꝫ memoria dominice
paſſionis quod ſignatum eſt in Dauid qui
contra Goliam venit in baculo ⁊ funda.
nonum cibus ſpūalis ꝑ ſal. Panis cor ho/
minis cōfirmet. 3° rū. Ambulauit helyas i
fortitudine cibi illius ⁊c. vnde ⁊ petrus po
tatus ſpūs ſancti gratia confortatus eſt di/
cens. O portet deo obedire magis q̄ȝ hoi/
bus. Jdē vero Apꝰ ante talē confortatio/
nem dixit. Neſcio hominem hunc.

De iuſticia politica.

Capitulum. 37.

Iuſticie politice ẜm Macrobium
eſt ſeruare vnicuiqꝫ qđ ſuū ē. Juſti
cie purgatorie ſecūdū eundē eſt ad
vnā cuiuſqꝫ ꝓpoſiti viā vniuſcuiuſqꝫ virtu
tis officium conſeruare vſqꝫ ad vltimū de/
ſcendēdo. Juſticie autē purgati ai eſt ita cū
ſupna mente ſociari vt ſeruet cū ea fedus ꝑ
petuū imitando. Juſticie exemplaris eſt ꝙ
perenni lege ſempiterna opis ſui ꝯtinuatio
ne nō flectitur. partes iuſticie ẜm Tullium
ſunt ſex. ſ. religio. pietas. grā. vindicatio.
obſeruantia. veritas. Religio ẜm eundem
Tulliū eſt virtus que ſuperioris cuiuſdam
nature quā diuinā vocant curā cerimoniū/
qꝫ affert. pietas eſt per quā coniunctis ſan/
guine ⁊ beniuolentia offīciū ⁊ diligens tri/
buitur cultus. Gratia eſt in qua amicitia
rū ⁊ officiorum alterius memoria. ⁊ remu/
nerandi voluntas continetur. Vindicatio
ē per quam vis ⁊ iniuria. ⁊ oē qđ ob futurꝫ
defendendo atqꝫ vlciſcendo ꝓpul af. Ob/
ſeruantia ē virtus per quā hoies aliqua di/
gnitate antecedentes cultu quodā ⁊ honore
dignantur. veritas eſt virtus per quā imu
tata ea que ſunt. aut fuerunt. aut futura di/
cuntur. Nota ꝙ iuſticia non tam eſt virtus
ſpecialis q̄ȝ generalis. vt habes ſupra de v
tutibus cardinalibus in genere. Juſticia vt
dicitur in libro ſapientie eſt perpetua multi
plici ratione primo quia perpetuat animam
ſtabiliendo eā in debito loco. ſ. ſub deo ⁊ ſu
pra corporales creaturas. ſecundo quia ma
nebit in patria ſecundū eſſentiā ⁊ vſū. Alie
autē virtutes cardinales ⁊ ſi maneant i pa
tria ſecundum eſſentiā non tamen ſecundū
omnē vſū. Tēperantia enim non refrena/
bit motus illicitos. prudentia non cauebit
ab inſidijs. Fortitudo nō aggredietur ter/
ribilia. Juſticia ꝑuertitur tripliciter. ſ. amo
re ꝑſone. vel pecunie. Jſa. vii. vbe qui iu/
ſtificatis impiū pro munere. Timore euan
geliū. Nolite timere eos qui occidunt cor/
pus. Rancore. Jdē. ſciens ꝙ per inuidiaꝫ
tradidiſſent eū. plura mouent ad rectitudi/
nem iuſticie. primum eſt rectitudo humani
corporis. quia indecens valde ē in recto cor
pore curuū habere animū. ſecūdū ē natura
lis inclinatio. qꝛ vt ait Aug. Juſticia ē i cor
đ hoīs naturaliter. tertiū qꝛ bruta aīalia do
cent multa que pertinent ad iuſticiā. vt ē in
nocentia. cōcordia. ⁊ huiuſmodi. quartuꝫ ē
ſcriptura. eccl. 4. vſqꝫ ad mortē certa ꝓ iu/
ſticia. effectus iuſticie ē qꝛ beatificat. Mat.
quinto. Beati qui eſuriunt ⁊ ſitiunt iuſticiā
Petrus. Si quid patimini ꝓpter iuſticiaꝫ
beati. Qua exaltat. eccl. ſecundo. Qui ope
ratur iuſticiam exaltabitur. quia appetitum

concupiſcentie refrenat. Iſa.xi. Erit iuſti/
cia cingulum lumboꝝ eius. q2 locū deo pre
parat pſal. 88. Iuſticia ꝛ iudiciū preparatō
ſedis tue q2 a morte eterna liberat prouer.
Iuſticia vero liberabit a morte. Quia co/
ronat Thimo. 4. Repoſita eſt mihi corona
iuſticie. Quia remunerat pſal. xvii. Retri
buet mihi dn̄s ſecundum iuſticiam meam.
Iuſticia conſiſtit in fide. Apꝰ. 2. Credidit
Abrahā deo. ꝛ reputatū eſt ei ad iuſticiam.
Itē in oratione pſal. 33. Clamauerūt iuſti.
ꝛ do. ex. e. In ſancta meditatōe. Eccl. Be
atus vir qui ī ſapientia morabitur. ꝛ in iuſti
cia meditabitur. In humiliatione. Math.
Sic decet nos implere omnem iuſticiam.
Glo. Perfecta iuſticia ē ſubdere ſe mino/
ri in eruditione ꝓuer. Seminanti iuſticiā
merces fidelis.

De donis in communi.

Capitulum. 38.

Licet oēs habitus dati diuinitus poſ/
l ſint dici gn̄aliter dona dī. Spāliter
tn̄ ꝛ appropriate ſeptē ſt dona ſpūs
ſancti que ꝑ ordinē. Iſa. xi. cap. Enume/
rat a ſummo īcipiēs vſq3 ad vltimū deſcen
dendo. Septe3 igitur ſunt dona multiplici
rōne. Primo vt ꝑ hec ſeptē expellantur vi
tia ſeptē. ſ. vt timor expellat ſupbiam. Pie
tas inuidiā. Scia iram que eſt quaſi quedā
inſania. Fortitudo accidiā. Conſilium aua
ritiam intellectus gulā. Sapientia luxuriā.
ſecundo dicunt eē ſeptē dona ꝓpter expedi
endas vires naturales. Nā iraſcibilis īdi/
get expediri tā in proſperis q̄3 in aduerſis
in ꝓſperis quidē per timorem. In aduer/
ſis aūt per fortitudinem. Concupiſcibilis
indiget expediri quantū ad effectum reſpec
tu ꝓximi. quod fit ꝑ pietatē ꝛ quātū ad effec
tum reſpectu dei quod fit ꝑ guſtum ſapien/
tie. Rōnalis vero indiget expediri in veri
tatis ſpeculatione quod fit per donū intellec
tus. ꝛ in veri electiones. quod fit ꝑ conſiliū
donū atq3 in electi executione quod fit ꝑ ſciē
tiam. per hanc enim recte conuerſamur in
medio nationis praue ꝛ peruerſe. tertio di/
cuntur eſſe ſeptē dona ꝓpter regimē actiue
ꝛ contēplatiue vite. Contēplatiua ſiquide3
tria dona d3 habere. ſ. timorē ad reuerenti
am maieſtatis. intellectū ad intelligentiam
veritatis. Sapientiam ad guſtū bonitatis.
Actiua vero h3 pietatē ad agendum fortitu
dinem ad ſuſtinendum ſcientiam ad diſcre
tionē pietatis conſilium ad diſcretione3 for
titudinis. plurima ergo dona ſunt ad intel/
lectum ſpectātia. quia lux cognitionis mul
tum valet ad recte viuendum propter ean/
dem cauſam fit donoru3 cōbinatio vbi qua
ſi ſemper adiungitur vnū directiuum cum
alio quod ſpectat ad actionē vel paſſione3.
Vnd̄ Greg. ſuper Ezechi. Dicit q̄ ſumꝰ
per ſapientiā maturi. per intellectum proui
di. per conſilium cauti per fortitudine3 ani
moſi. per ſcientiam diſcreti. per pietatē mi/
ſericordes. per timorem humiles.

De timore in cōi.

Capitulum. 39.

Timor eſt vt ait Auguſ. fuga mali.
t Spēs timoris ſunt ſex. primus eſt
naturalis quo quilibet naturaliter
timet nocumentum nature iſte non eſt me/
ritorius neq3 demeritorius. quia non ſubia
cet libero arbitrio ꝛ dicitur naturalis non a
natura inſtituta ſed deſtituta. quia iſte timō
eſt ꝓ peccato primorum parentum inflictuſ
hoc timore xp̄s naturaliter mori timuit. Se
cūdus eſt timor humanus quo quis nimis
timet pelli ſue iſte timor naſcitur ex nimio
amore preſentis vite. ꝛ eſt quandoq3 mor/
talis actus eius. i. cum prius quis peccaret
mortaliter q̄3 amitteret vitam ſuam quando
q3 eſt venialis. vt cū quis faceret prius pec
catum veniale q̄3 permitteret ſe occidi. Ter
tius eſt timor mundanus quo quis nimis
ſuis rebus inheret. Hin naſcitur ex nimis
amore rerum temporalium ꝛ eſt quandoq3
mortalis quandoq3 venialis penitus codē
modo quo dictum eſt de humano. quartus
eſt timor ſeruilis quo quis timet peccare pri
cipaliter propter penam. quintus eſt timor

initialis quo timet quis penam ⁊ dei offenſam. Vnde quaſi duos habet oculos. vnū ad penam. alium ad deum. ⁊ hic eſt principalior. Sextus eſt timor filialis quo quis timet offenſam dei. vel ſeparationem a deo. Numerus predictorum timorum ſic accipitur. Aliquis timor eſt a ſpiritu ſancto ⁊ cū ſpiritu ſancto. ſicut timor initialis ⁊ filialis. Aliquis a ſpiritu ſancto eſt ⁊ non cum ſpiritu ſancto eſt. ſicut timor ſeruilis. Aliquis eſt cum ſpiritu ſancto. ⁊ non a ſpiritu ſancto. nec cum ſpiritu ſancto ſicut timor naturalis. Aliquis nec a ſpiritu ſancto: nec cum ſpiritu ſancto: ſicut eſt timor humanus ⁊ mundanus quos nec ſpiritus ſancti gratia ſecum compatitur. nec per ſpiritum ſanctū dantur. Eſt adhuc alius timor reuerentie qui ſolus inter timores erit in patria. ſicut dicit pſalmus. 16. Timor domini ſanctus permanet in ſeculum ſeculi. reuerentia vero eſt reſilitio a conſiderata magnitudine dei in propriā paruitatē. Timor domini multa bona facit. Primo quia expellit pecatum. eccleſie. j. Timor dñi expellit peccatum. Sapientiā gignit. eccl'. primo Qui timet nihil negligit. Mentem ſtabilit. prouer. Niſi in timore domini tenueris te inſtanter ſubuertetur domus tua Spiritualiter data. pſalmus. Non eſt inopia timentibus eum Bona opera cumulat. eccl'. 15. Qui timet deum faciet bona. Cor delectat. eccl'. Timor domini delectat cor. vitam prolōgat. eccl'. j. timor domini apponit vitam. Deuotionem irrigat. eccl'. primo. timor domini fons vite. eternaliter remunerat. eccl'. j. timenti deum erit in extremis.

De timore ſeruili.

Capitulum. xl.

Timor ſeruilis donum ſpiritus ſancti eſt. non tamen eſt cum ſpiritu ſācto. ſicut aurora eſt a ſole non tamē cum ſole. Timor ſeruilis ſpiritui ſancto locum preparat. vt cum ſicut ſeta filum introducat. Seta filum introducendo ipſū precedit. non tamen cum ipſo permanet: ſicut ait Aug. Timor ſeruilis eſt bonum quo nemo bene vtitur. q: licet habitus timoris ſeruilis bonos ſit in ſe ſcḋm ꝙ donum ſpiritus ſācti eſt. tamen eius actus quandoq; peccatū eſt. Timor itaq; ſeruilis duo facit: primum eſt ꝙ preparat viam charitati. Secundum eſt ꝙ retrahit a peccato motu pene tantum. Ratione primi bonus eſt. ſed ratione ſecūdi diſtinguitur. Vnde notandum eſt ꝙ vſus timoris ſeruilis duplex eſt. ſ. cum quis vtitur eſſentia habitus tantum vel cū quis vtitur ſeruilitate. primo modo vſus eius bonus eſt. Nam vſus ille abhorret penas eternas quod bonum eſt. cum ſit etiam in timore initiali. Secundo modo vſus eius malꝰ eſt. quia vſus eius vitare malum ex coactione per penam. cuius tamen affectus habetur in voluntate. ⁊ ſequeretur effectus ſi ſperaretur impunitas. vt ait Auguſt. ⁊ intelligitur dictum eius qui ait. ꝙ timor ſeruilis bonus eſt. non tamē qui timet ſeruiliter bene agit. quia agere bonum eſt ex voluntate facti. ſed agere bene ideſt meritorie eſt ex voluntate agentis. qui agit ex virtute charitatis ⁊ gratie.

De timore initiali.

Capitulum. 41.

Timor initialis ideo ſic dictum eſt. quia eſt incipientium primū penitere. Vnde Iſa. 29. Domine a timore tuo concepimus ⁊ peperimus ſpiritum ſalutis. Qui adhuc ſūt in anguſtia pro peccato quod commiſerunt. ſed anguſtia hoc foras mittitur. quando conſciantia ſerenatur ad plenum. quia perfecta charitas foras mittit timorem initialem inquantū habet naturam timoris ſeruilis ſecundū hoc quod ſcilicet habet occulum ad penam. Timor enim initialis habet duos occulos. vnum ad gloriā qui eſt ei eſſentialis. alterū ad penā qui eſt ei accidentalis. ſ; timore ſeruili. eſſentialis. Preterea timor initialis abſtinet a peccato veniali propter penā purgatorii in quo caſu pōt conuenire cū pfecto q eſt

timet penam purgatorij. inquantum eſt di
latiua glorie. ſiue ſeparatiua ad tempus.
Duplex eſt amor. ſ. filialis quo deum dili/
gimus propter ſe tantum ⁊ mercenarius:
quo non diligimus principaliter: ſed ſecun
dario habito reſpectu ad mercedem. huic
duplici amori reſpondet duplex. ſ. initialis
⁊ filialis. Nam filialis timor reſpōdet amo
ri filiali. initialis vero reſpōdet amori mer
cenario.

De timore filiali. Capitulum. 42.

Timor filialis proprie timet offen/
dere deum. qui ⁊ ſi propter pecca/
tum non ſepararetur a deo. tamen
a peccato abſtineret nec ipſum offenderet.
Et in hoc timor filialis differt ab initiali. ꝗ
proprie eſt timor ſeparationis: qui propter
conſcientiam peccati timet ſeparari a deo.
Timor vero filialis tantummodo timet of/
fendere deum. Alia eſt differentia. q: timō
initialis eſt imperfectorum: ſed filialis per/
fectorum. Tertia eſt differentia: q: cum in
timore pene ſint duo. ſcilicet punitio ⁊ cau/
tela. Ipſa punitio pertinet ad timorem ini
tialem. talis enim punitio eſt ex conſcientia
peccati de quo neſcit an ſit dimiſſum. Cau/
tela vero pertinet ad timorem filialem. ſicut
enim perfectus cauet peccatum. quia deum
offendit ita per conſequens cauet penam.
ſed tamen per accidens timor etiam filialis
dicitur ſanctus ⁊ caſtus.

De dono pietatis. Capitulum. 43.

d Onum pietatis in tribus conſiſtit.
ſcilicet in cultu dei. in veneratione
ſacre ſcripture. ⁊ in proximi hono/
re. Cultus dei conſiſtit in profeſſione diui
ne maieſtatis. ⁊ hoc eſt theoſebia. Venera
tio ſacre ſcripture cōſiſtit in hoc. vt ei firmi
ter credatur. vt ſollicite cuſtodiatur. ⁊ fideli
ter diſpenſetur. Honor proximi cōſiſtit in
reuerentia ſuperiorum in cōformitate equa
lium et in ſubuentione inferiorum.

De dono ſcientie. Capitulum. 44.

Cientie donum ſimilem actum ha
bet cum prudentia. quia eſt virtus
politica ſed differt in ratione agen/
di. Prudentia enim procedit ex principijs
iuris naturalis. Scientie vero donum ex
principijs fidei. Proprius actus ſciētie do
ni eſt docere recte conuerſari in medio na/
tionis praue ⁊ peruerſe. Ad quod requirū/
tur tria. Primum eſt ꝙ habeat rationes ꝗ
bus ſe defendat ab impugnantibus fidem
ſuam. Secundum eſt ꝙ a malo abſtineat.
Tertium ꝙ bene ⁊ prudēter temporalia am
miniſtret. Propterea ſcientie doni eſt diri
gere opera ad normam rationis ⁊ ad con/
formitatem dei. Item per ſcientie donū ſci
tur ne ſub ſpecie boni malum lateat. Item
donum ſcientie regit pietatem. propter qđ
etiam hec duo combinantur. Item per do
num ſcientie ſcit homo quid ſit: ⁊ a quo ſit.
⁊ ad quid ſit. Scientie donum eſt ſcientia fa
ciendorum. ⁊ ideo ratione ſcientie conſiſtit
in cognitione ſm quam non virtus ſed ra/
tione faciendorum conſiſtit in operatione:
⁊ ſecundum hoc eſt virtus.

De dono conſilij. Capitulum. 45

Onſilium ſumitur tribus modis.
quandoqꝫ dicitur conſilium delibe
ratio de rebus valentibus ad finē
ad quem tendimus. ⁊ tale cōſilium pertinet
ad prudentiam. vel idem eſt ꝙ prudentia.
quandoqꝫ dicitur conſilium perſuaſio rerū
excellentium ad quas non tenemur. ſm ꝙ
dicitur hoc eſſe conſilium. Si vis perfectus
eſſe vade ⁊ vende omnia que habes ⁊ cetera
Quandoqꝫ dicitur conſiliū prudentia val
de exercitata in medio contemplatiuorū et
actiuorum donorum ⁊ deliberatio de operi
bus arduis. ſiue teneamur ad ea. ſiue non
⁊ ſm hoc ſumitur conſilij donum. Nota ꝙ
ſicut ad ſcientie donum pertinet reprobare
malum ⁊ eligere bonum ita pertinet ad con
ſilium cauere pericula que ſunt in hoc ſecu
lo. Item ſicut ſcientie donum habet regere
pietatem. ita donum conſilii habet regere
fortitudinem. In hoc autem differunt con/
ſilium ⁊ ſcientia. quia ſcientia eſt circa bonū
⁊ malum. ſꝫ cōſiliū eſt circa difficile ⁊ arduū

De dono ſapientie ⁊ intellectus.

Capitulumi. 46.

ſ Apientia ꝛ intellectus differunt. qꝛ ſapia eſt cognitio dei abſolute. intellectꝰ vero ē cognitio collocatiue. ſ. in cōparatione ad creaturas. Itē alia dĩa. qꝛ intellectu cognoſcitur deus ꝑ illuminatioēꝫ de auditis in ſcriptura ſapia autem cognoſcitur ipſo experimento. Item per intellectum deū cognoſcimus. per ſapiam dulcedinē eius guſtamus. Vñ ſapia dicitur quaſi ſapore virtutum condita ſcia. Item ſicut dicit Grego. per intellectum ſumus ꝓuidi. per ſapiam maturi.

De beatitudinibus in gñe.

Capitulum. 47.

b Eatitudines ſunt ſeptem ſecūdū diſtinctionē graduū. quãuis ſint octo ſecundū eſſentiam quas ſaluator enumerat in ſermone de monte. ſ. pauptas ſpūs mititas luctus. eſuries iuſticie miſericordia. munditia cordis. pax quarū beatitudinū numerus ſic accipitur ſecundū integritatem pfectionis. Requiruntur autē ad integritatem pfectionis tria. ſ. receſſus a malo. ꝓceſſus i bono. ꝛ pfectus ſtatus i optimo. ſanc autē oē malū ꝓcedit ex timore ſupbie. aut ex rancore malitie. aut ex langore cōcupiſcentie. Cōtra hec tria ſunt tres beatitudines. ſ. paupertas ſpūs cōtra malum timoris. mititas contra malum rancoris. luctus contra malum libidinis. Item ꝓfectus attenditur ſecundū mutationē que eſt ſecūduꝫ duas vias dñi. ſ. miſericordiā. ꝛ veritatem de qbus in ps. i. Vniuerſe vie dñi miſericordia ꝛ veritas. Itē ſecundum has duas vias ſumuntur due beatitudines. ſ. eſuries iuſticie ꝛ affectus miſericordie. preterea ſtatur in optimo attendiť duobus modis. ſ. in limpidia cognitōe. ꝛ tranquilla affectione. ꝛ ſecundū hoc ſumuntur due vltime beatitudines. ſ. munditia cordis ad deū vidēdū ꝛ pax mētis ad pfecte fruendū. ꝑ has ſeptē beatitudines excludūť ſeptē capitalia vitia. pauptas ſpiritus excludit ſupbiā. Māſuetudo irā. Luctus inuidiā quoniā q luget ꝓ peccatis alioꝝ nō inuidet illis. Eſuries iuſticie accidiā. Miſericordia auaritiaꝫ. Mũditia cordis gulā. qꝛ cordiſ munditia nō ſeruit ventri ad modū bruti animalis pax excludit luxuriaꝫ. quia guſtato ſpū decipit ois caro. Et ſicut in enumeratione donoꝝ ē ordo artificialis quo primo ponuntur digniora. ita in beatitudinibus eſt ordo naturalis vbi digniores ponuntur vltimo.

De prima beatitudine.

Capitulum. 48.

p Aupertas ſpūs ponitur hic ꝓ abſtinentia ab amore mundi. i. ab amore carnalium voluptatū ꝛ diuitiaꝝ ac ꝓprie excellentie. Hec tria ꝯplectiť amō mundi. Vñ dicitur ſup Lucā. pauperes ſt qui non querunt illecebroſa. Sup Math. Grego. pauperes ſpū ſūt humiles ꝛ timētes deū. alia gloſa dicit ꝙ pauperes ſunt qui nihil habent ꝛ omnia poſſident.

De ſecunda beatitudine.

Capitulum. 49.

m Itis eſt ſicut dicit Ariſt. q nec patitur nec deducitur. Eſt autem mititas eadē cū manſuetudine. habetur enim in glo. ſup Math. ꝙ māſuetus eſt q nullam amaritudinē ſentit. ex quo pꝫ ꝙ māſuetudo eſt purgati ai ꝛ pōt dici ꝙ manſuetudo ē ſpēs fortitudinis mediante patiētia. Differunt tñ manſuetudo ꝛ patientia. quoniam patientia eſt in ſuſtinentia moleſtiarū corporalium. manſuetudo in ſuſtinentia cōtumeliarum.

De tertia beatitudine.

Capitulum. 50.

l Uctus eſt lugere ꝓ peccato. ꝛ ipſū odire. ita ꝙ inſurgamus ad deſtructionem ipſius. Lugere autem de malo vt fugiamus ipſum. inquantum auertit ab amico. ſic lugere eſt ſolius charitatis. Lugere autem de quolibet malo ſpeciali ē cuiuſlibet virtutis. Quelibet enim virtus luget de ſuo contrario.

De quarta beatitudine.

Capitulum. 51.

e Xuries iuſticie eſt vehemēs deſiderium iuſticie ſiue ſūmi boni. Eſuries

autem iuſticie potius eſt beatitudo q̃ʒ eſuri es aliaꝝ virtutū cardinalium. quia per iuſti ciā imediate coniungimur deo quod nō fit ꝑ alias virtutes cardinales. Juſticia enim ꝓut hic ſumiť cōprehendit fidē ſpē charita tem que immediate cōiungunt nos deo.

De quinta.

Capitulum. 52.

m Iſericordia eſt ꝑ quā ꝓ terrenis ce leſtia meremur. Opera miſericor die ſunt. 14. ſ. ſeptē corꝑalia. ⁊ ſeptē ſpūalia. Corꝑalia ſūt hec viſitatio infirmo rū cibatio exurientiū. Potatio ſitientium. Redēptō captiuoꝝ. Veſtitio nudoꝝ. Col lectio ꝑegrinoꝝ. Sepultura mortuorum. Prima ſex de iſtis habemus de euangelio ſeptimā de thob. Oꝑa ſpūalia ſūt hec De linquenti ignoſcere. Peccantem corripe: Jgnorantem docere. Titubanti conſulere. Meſtum conſolari. Pro ſalute ꝓximi exo rare. Jniurias ſuſtinere. Et hoc vltimum ꝓpterea dr̃ opus miſericordie. quia reſpon ſio mollis ⁊ humilis frangit iram ⁊ hoc piū eſt. ſ. furorem irati mitigare.

De ſexta.

Capitulum. 53.

m Vnditia cordis eſt qua clarificatur cor ⁊ mundatur ad videndū deum ⁊ ardentiſſime diligēdū. Accipitur aūt munditia cordis hic nō ꝓ virtute. ſʒ pro ſtatu quodā qui eſt purgati animi.

De ſeptima.

Capitulu**ʒ**. 54.

p Ax eſt ſtatus virtutis i quo eſt delec tatio in deo ſine cōtradictione car nis mundi ⁊ diaboli. vel ſi aliqua ē ineffica**x** ē. Vnde pʒ q̄ par ē ſtatus ai pur gatiſſimi. Pacificis autē magis attribuiť eſſe filios dei q̃ʒ alijs. q̄ꝛ lʒ miſericordia ma xime aſſimilet hominē deo quantuʒ ad oꝑa exteriora tñ quantū ad interiora magis aſſi mulat pax.

De octaua.

Capitulum. 55:

o Ctaua beatitudo ē de qua dr̃ bti qui perſecutionē patiunť ꝓpter iuſticiā quia ipſoꝝ ē regnum celoꝝ. Hec virt⁹. ſ. ſuſtinentia ꝑſecutionū ꝓpter iuſticie ānexa ē paci. cū enim pacificus ſic abſq̄ʒ contradic tione carnis mundi ⁊ diaboli. pʒ q̄ idē pa ratus ē ſuꝑare tentationē mortis ꝓ xp̄o i eo dē gradu eſt cū pace. ꝓpter hoc diximus q̄ octo ſunt btitudines quantū ad eſſentiaʒ. ſʒ tantuʒ ſeptem q̃ʒtum ad diſtinctionem gra duum q̄m ſuper paceʒ non eſt virtus alia: Dicit eni Aug. Pax ē finis ⁊ conſumatio omnium virtutum. Octaua beatitudo dici tur redire ad caput duobus modis. primo quia idem primum ſibi ꝓmittitur q̄ prime beatitudini. ſ. regnū celoꝝ. 2° quia omnes ꝓbant a prima vſq̄ʒ ad vltimam vtrum ve re ſint. Vnde Greg. Qualis vnuſquiſq̄ʒ apud ſe lateat. illata contumelia ꝓbat. Ex his dictis colligitur q̄ habitus virtutū car dinalium principaliter diſponūt ad exerciti um actiue habitus vero donorum diſponūt ad actus contemplatiue maxime habit⁹ ve ro beatitudinum diſponunt ad perfectionē vtriuſq̄ʒ.

De ſenſibus ſpiritualibus.

Capitulum. 56.

p Er ſenſus ſpūales percipit anima ſpūalia quia videt ſpōſi ſui pulchri tudinem ſub rōne ſplendoris audit amenīſſimā armoniā ſub rōne verbi. Gu ſtat ſummā dulcedinem ſub ratione ſapien tie comprehendentis vtrunq̄ʒ. ſ. verbum ⁊ ſplendorem. Odorat ſummam fragrantiā ſub ratione verbi inſpirati. Tangit ſummā ſuauitatem ſub ratione verbi incarnati. ⁊ i ter nos corꝑaliter habitantis. reddentis ſe nobis palpabilem. ⁊ oſculabilem per ardē tiſſimam charitatem. Ex predictis pʒ q̄ ſē ſus ſpuales dicuntur conceptiones menta les circa virtutem contemplandandam que qdē contēplatio incipit a ſenſu. ⁊ peruenit ad imaginationem ⁊ de imaginatione ad rationem ⁊ de ratione ad intellectum ⁊ de intellectu ad intelligentiam ⁊ de intelligen tia ad ſapientiam ſiue notitiam exceſſiuam que incipit hic in via ⁊ conſumatur i gloria

De fructibus ſpiritualibus.

Capitulum. 57.

Fructus duodecim ſpirituales nō dicuntur nouos habitus: ſed ſtatus conſolationū quibus conſolaī ſpūs iuſtorum: ⁊ iſte delectationes conſequentur opera perfecta. Sunt autē iſti fructus charitas. Gaudium. pax. Patientia Longanimitas. Bonitas: Benignitas. Manſuetudo. Fides. Modeſtia. Continentia ⁊ Caſtitas.

De dulia ⁊ latria.

Capitulum. 58.

Latria ⁊ ſeruitus ⁊ reuerentia deo exhibita vnde ſi creature exhibetur honor deo debitus eſt idolatria. Latria cōprehendit quinqʒ. ſ. Fidem. Sapiētiam. Reuerentiam. Sacrificium ⁊ Orationē. Prima duo ſunt cordis. alia duo ſūt operis. vltimum eſt oris. Dulia debet creature inquātum eſt imago dei. Unde dulia eſt honor qui debetur ſanctis. Unde de beata virgine ſciendum eſt: ꝙ inquantum eſt perſona ſancta debetur ei dulia: ſed inquantum mater dei debetur ei iperdulia. i. ſuperior dulia. Sane ſi perſona cui debetur dulia eſt in prelatione conſtituta debetur ei reuerentia que conſiſtit in obedientia mandatorum. ⁊ in exhibitione bonorum. Si autem eſt perſona ſimplex debetur ei reuerentia tantum que conſiſtit in exhibitiōe bonorum. Iperdulia debentur creature excellēti ſicut eſt caro chriſti. beata virgo. crux xp̄i.

Unde ſciendum eſt ꝙ vere ligno crucis chriſti in quo pependit ſiue ſit figurata ſigno crucifixi debetur iperdulia. qꝛ eſt inſtrumentum noſtre redemptionis. crucibus autem factis inquantum ſunt lignum ſiue res tales nihil debetur. ſed crucibus factis in ſignum chriſti crucifixi debetur latria. Imaginibus autē eadem debetur adoratio que debetur ⁊ illis quorum ſunt imagines non inquantum res facte adorantur. ſed illos quorum ſunt imagines adoramus.

De preceptis in genere.

Capitulum.56

Preceptum eſt imperium faciendi aliquid. vel non faciēdo. Preceptorum alia ſunt affirmatiua. vt honora patrem. alia negatiua vt non occides precepta affirmatiua ſtricte ſumendo dicuntur precepta. ſed negatiua dicuntur prohibitiones. Precepta affirmatiua obligāt ſemper. ſed non ad ſemper. Sed negatiua obligant ſemper. ⁊ ad ſemper. Precepta decalogi poſſunt dici data vel innata. Primo modo tantum pertinent ad populum Iſraheliticum. Secundo modo ad omnes ⁊ obligant. quia quicquid continet decalogus explicite. hoc continet lex nature que ſcripta ē in corde cuiuſlibet implicite. Iſtud enī preceptum legis nature. ſ: Quod tibi non vis fieri: alijs ne feceris. includit hec precepta. Non occides. Non furtum facies. ⁊ huiuſmodi que decalogus ponit explicite. Quedam precepta traduntur imperatiue. ſcilicet illa que ſunt affirmatiua. quedam iudicatiue. ſcilicet negatiua. ⁊ hoc ideo quia difficilius eſt facere bonum q̄ʒ declinare malū plures enim in faciendo bonum requiruntur circunſtantie. In quibuſdam preceptis prohibetur actus ⁊ effectus. vt patet in his. Non mechaberis. Non concupiſces rem proximi tui. quia appetitus eſt nimis ordinatus ad illa. In quibuſdaʒ ſolummodo prohibentur actus. vt cum dicitur. non occides. Hoc dico ſm formam tradendi. non per virtutem intelligendi. quia omnia precepta negatiua coercent manum ⁊ animum. Multis modis ligamur. ſ. lege nature. vt eſt diligere deum ſuper omnia. Et nulli facere quod nobis fieri nolumus. preceptis diuinis vt legabatur Adam preceptis ſibi datis. ⁊ iudei ſuis. Uotis. quia ſm Auguſtinum. Uouere eſt voluntatis: ſed reddere eſt neceſſitatis. Unde quibuſdam conſilia etiam precepta ſunt. ſicut religioſis q̄ vouerunt talia decretis patrū. vt ē ieiunare aliq̄s vigilias. ⁊ huiuſmōi. Conſuetudīe

ſm ꝙ in Francia primogenitus ſuccedit i regno. Mandatis prelatoꝝ. Vnde ſup cathedram Moyſi. ꝛc. Conſcia. qꝛ ſm Augu. Quicquid contra conſcientiam edificat ad gehēnam. Numerus ꝑceptoꝝ ſumitur ſic: qꝛ quedam ordinant nos ad deum quedam ad proximum. Quod deus inſinuare voluit quando in duabus tabulis legē dedit. In prima tabula ſunt tria precepta que pertinent ad deum. Primum pertinet ad patrem: qui eſt de diuina vnitate. Secundū ad dei filium qꝛ eſt de iuramenti veritate. Tertium ad ſpūm ſanctum: qꝛ eſt de ſpirituali vocatione. In ſecunda tabula ſunt ſeptē precepta ad proximum ſpectantia. Primū eſt de exhibendis bonis vt eſt illud. Honora patrem tuum ꝛc. Reliqua ſex ſunt de cauendis malis que inferri poſſunt corde vel opere: vel ore. Opere ledimus proximū tripliciter. propter quod dantur tria ꝑcepta Primum eſt non occides. Secundum nō mechaberis. Tertium non furtum facies. Ore quoqꝫ ledimus proximum. ꝛ contra illud non dices contra proximum tuum falſum teſtimonium. Corde ledimus proximū dupliciter. Quandoqꝫ reſpectu rei irrationalis. de hoc dicitur. Non concupiſces reꝫ proximi tui. Quandoqꝫ reſpectu rei rationalis. ꝛ de hoc dicitur non concupiſces vxorem proximi tui.

De primo precepto.

Cap. itulum. 60

p Rimum preceptum habet tres clauſulas. prima eſt non habebis deos alienos coram me. Vbi prohibemur adorare creaturas ſpirituales ſcilicet angelos. Secunda eſt nō facies tibi ſculptile. hoc eſt imagines fictas que nulliuſ rei naturalis ſunt repreſentatiue. Tertia eſt neqꝫ omnem ſimilitudinem ſcilicet imaginem rei naturalis ꝛ ſequitur que eſt in celo deſuper ſolis ꝛ lune: ꝛ que in terra deorſūꝫ vt hominis bouis ꝛ hmilium. Neqꝫ eorum que ſunt in aquis ſub terra. i. piſcium non adorabis ea. ſ. actu exteriori. neqꝫ colles. i. affectu interiori. Ex his patet ꝙ non reprehenduntur chriſtiani qui faciunt imagines nō quidem ad adorandum. ſed ad memoriam dū. Honor autem qui exhibet nō eſt latrie ſed dulie. Scḋꝫ rōnem allegoricā. Prima clauſula huius precepti oſtendit iudeos ꝛ ſaracenos eſſe idolatras qui deoſ habent alienos. Iudei quidem Meſſiam. Sarraceni Maugmeth. Contra ſcḋam clauſulā. ſ. nō facies tibi ſculptile faciunt heretici peſſimi q non credunt de deo. niſi qꝫ imaginatiōe ſua ꝛ fantaſia confingunt. Contra tertiam faciunt mali quia ſuperbi colunt ſimilitudinem eorum que ſunt ſuper terram. ſ. honores: diliguntqꝫ prelaturas. Auari colunt ſimilitudineꝫ eorum que ſunt in terra. ſ. pecuniā ꝛ diuitias. voluptuoſus colit ſimilitudineꝫ eorum que ſunt in aqs. i. delitias voluptatiſ

De ſecundo.

Capitulum. 61

ſ Ecundum eſt. Non aſſumes nomen dei tui in vanum: Hic prohibetur iuramentuꝫ quod fit ſine cauſa ꝛ periurium. Vterqꝫ enim peccat. ſ. pro nihilo iurans. ꝛ fal ſo iurans aſſumit nomen dei in vanum. qꝛ primus ſine cauſa nominat ſummam veritatem. Secundus aūt nominatā contēnit. Tribus modis qs peccat in periurio vel iurando contra conſcientiam vel iurando illicituꝫ vel veniendo contra iuramentum. Preterea ſciendūꝫ eſt ꝙ iuramenta que quis ex certa ſcientia facit vt ſonant in blaſphemiam. vt quando quis iurat per corpus dei: ꝛ ſimilia vel ſonant irreuerentiam: ſicut quando iurat per vulnera chriſti ſunt peccatum mortale vel graue etiā ſi verum eſt quod iurat iſtud preceptum nō ſolum intelligitur ſm predictam rationem litteralem: ſed ſm intentionem moralem aſſumitur. n. nomen dei in vanum multipliciter. ſ. corde. ore. ꝛ opere. cōde ſicut mali qui tantum nomine ſine re dicuntur chriſtiani qui lꝫ ſacramentum receperunt baptiſmi tñ rem ſacri non habent ideſt gratiam. Ore. ſ. mala iuratione voti tranſgreſſione predica

tione ſacta vna intentione ⁊ indeuota ora/
ti one de qua dr̃ ppl's hic labijs me honorat
⁊c̃. Opere ſcdm q̈ hypochrite nomen dei
aſſumunt in ſimulatione operis exterioris
non in puritate cordis. Unde ſumũt in va
num quia receperunt mercedem ſuam.

De tertio precepto.

Capitulum.lxi.

t Ertiuȝ eſt. memento vt die̅ ſabba
tiſanctiſices non facies oẽ opus in
eo hoc precepto quoddã ẽ morale.
vt vacatio que ad deuȝ ẽ orando colẽdo me
ditando quoddam cerimoniale vt aſſigna/
tio diei ſeptimi qui ſignat tripliceȝ ceſſatio/
nẽ peccati. Allegorice quieteȝ corporiſ xpi
in ſepulchro. Anagorice requiem eternam
in celo. Iſtud ergo preceptum põt tripliciter
accipi. Primo generaliter vt ceſſemus a
vitijs. ſecundo ſpecialiter vt ceſſemus ab/
operibus corporalibus que ipediunt vaca/
tionem ad deum. tertio ſpãliſſime. vt ẽ i vi
ris contemplatiuis q ab oibus mũdanis ſe
ſeparant vt totaliter deo vacent. Prima
vacatio eſt neceſſaria. ſcða debita. tertia per
fecta. Scðȝ ergo q̈ ſabbatum dicitur requi
eſ ſiue vacatio ad deuȝ ſic dies dominica po
teſt dici dies ſabbati ⁊ quelibet dies ſtatu/
ad venerationem diuinam in quibus ceſ/
ſandum eſt ab opere ſeruili. i. a peccato. ⁊
ab opere impediente vacationem ad deum
Opera enim ſeruilia determinãtur ab eccle
ſia vt opera mechanica que ſunt agricultu/
ra mercatum placita exercita.

De quarto precepto. Capitulum. .65.

Quartum eſt. Honora patreȝ tuũ ⁊
q matreȝ tuam. Huic precepto addi
tur promiſſio. ſ. vt ſis longeuus ſu
per terram quia iuſtũ eſt vt conſeruacio vi/
te aliene mereatur conſeruationem vite pro
prie. Pater dicitur in hoc mandato qui eſt
principium per generationem quo ad eſſe
nature vt pater carnalis. vel qui eſt princi
pium per miniſterium regenerationis quo
ad eſſe gratie. vt pater ſpiritualis. Sumi/
tur alio modo pater non ſm rationem pro/
priam. ſed ſm rationem perſone qui dicitur
pater etate vel pro rege qui dicitur pater de
fenſione. Honor hic intelligitur dupliciter
ſcilicet exhibitio corporalis in ſuſtentatione
⁊ ſpiritualis in reuerentia ⁊ obedientia. ſȝ
in obedientia diuerſificatur ſm diuerſitateȝ
patrum. quia patri ſpiritua i debemus obe
dire in ſpiritualibus ſcilicet prelatio ſecula/
ri ſcilicet regi in temporalibus reipu. patri
carnali in diſpoſitione. rei familiaris.

De quinto precepto.

Capitulum.64.

Quintum eſt. Nõ occides. Hic ex
plicite prohibetur homicidium. ſȝ i
plicite omnis motus ire contra proximũ ſi/
ue ille ſit tm̃ cordis vt ira ſiue oris vt con/
tumelia. ſiue operis vt percuſſio circa mor/
tem vel depilliatio. prohibetur hic oĩs occi
ſio iniuſta que ſit tripliciter. ſ. ex cauſa vt i il
lo qui occiditur ſiue culpa. vel ex ordine vt
cum ille qui non eſt miniſter legis occidit.
vel ex omnia vt quando miſter legis occidit
nõ amore iuſtitie. ſed libidine vindicte. Di
ſtinguitur homicidij genus dupliciter. ſcili
cet verum quod dicitur corporale. ⁊ iterpre
tatum quod diciť ſpũale hõicidium ſpũale
fit duobus modis. Uno mõ omitendo vt
cum quis videt alium i extrema neceſſitate
⁊ non ſubuenit ei interpretatiue dicitur euȝ
occidiſſe. Alio modo fit committendo ⁊ hoc
qñȝ corde. ſ. odiẽdo. j. Jo. 20. Qui odit fra
trem ſuum homicidia eſt. quãdoqȝ ore. ſ. de
trahendo quia ille cui detrahitur occiditur
in conſciencia illius qui audit detractoreȝ i
qua prius viuebat per bonam famaȝ. quan
doqȝ opere. ſ. malo exemplo alicui occaſio/
nem ruine preſtando. ⁊ tunc interpretatiue
dicitur illum occidiſſe.

De ſexto. Capitulum.lxv.

Sextum eſt nõ mechaberiſ. In hoc
precepto vt dicit Augu. ꝓhibeť oĩs
illicitus concubitꝰ ⁊ oĩs illegitimꝰ
vſus coꝝ mẽbroꝝ. De hac materia quere
ſupra. li. 3. in. c. de luxuria. ⁊. c. ſequenti.

De ſeptimo. Capitulm.66.

Septimum eſt. nõ furtũ facies. Hic
ſm Aug. prohibeť oĩs contractio

rei aliene ex cupiditate. Contractatio rei ali
ene poteſt fieri licite tribus modis. Primo
quando fit non ex cupiditate ſed ex obedien
tia. ſicut fecerunt filii Iſrahel auferendo va
ſa egyptiorum. Secundo quando fit ex cau
tela. vt ſi aliquis furetur gladium furioſi:
ne ſibi vel aliis noceat. Tertio quando fit
ex neceſſitate. vt cum aliquis eſuriens ad
mortem furatur panem. quia in neceſſitate
ſunt omnia communia.

De octauo precepto.

Capitulum. 67

o Ctauum eſt. Non loqueris contra
proximum tuum falſum teſtimoni/
um. Hic prohibetur omne genus
mendacii. ſicut dicit. Auguſtinus quod de
terminatur per tres differentias. Eſt enim
mendacium perniciosum quod nocet. offi/
cioſum quod prodeſt. iocoſum quod delec/
tat. Includitur in hoc precepto taciturnitas
veritatis tempore neceſſitatis. tamen cauſa
⁊ opportunitas facit ipſam taciturnitatem
veritatis eſſe licitam.

De nono ⁊ decimo.

Capitulum. 68.

n Onum ⁊ decimum preceptum eſt
Non concupiſces rem proximi tui
nec deſiderabis vxorem eius. non
ſeruum non ancillam. non bouem non aſi
num. nec omnia que illius ſunt. Duo pro/
hibentur hic. ſcilicet concupiſcentia carnis
in vxore proximi. et concupiſcentia occulo/
rum in re aliena. Nam ad hec duo maxime
inclinatur natura corrupta. ad vnum prop
ter conſeruationē ſui ī eſſe indiuidui. ad al
terum propter conſeruationē ſui in eſſe ſpe
ciei. Hic non prohibetur appetitus qui eſt
ex corruptione fomitis. vel ad delectationē
ſenſualitatis. quia impoſſibile eſt q̄ ille con
cupiſcentie non ſint in nobis. ſed prohibe/
tur habitus qui eſt ex conſēſu ratiōs. q̄z uis
iſtud preceptum ad duo tantum determine
tur. tamen videtur ibi vniuerſaliter omnis
concupiſcentia male voluntatis.

De conſiliis in genere.

Capitulum. 69.

c Onſilium prout diuiditur contra
preceptū eſt perſuaſio melioris bo
ni ad quod non tenemur. Conſilia
in multis differunt a preceptis. Primo q̄
ad precepta tenemur. ad conſilia vero non.
quia precepta ſeruare eſt neceſſitatis. conſi
lia vero voluntatis. Item lex vetus ⁊ prece
pta. euangelia vero conſilia ſuperaddunt.
Item conſilium pertinet ad perfectos. pre
ceptum ad perficiendos. ſed permiſſio ad
imperfectos: prohibitio vero ad peruerſos
Item precepta ſeparant nos ab illicitis. cō
ſilia vero a conceſſis. Item per precepta de
clinamus peccatum. ſed per conſilia occaſi
ones peccati. Itē per precepta maxime ne
gatiua penam fugimus. ſed per cōſilia pre
cepta cumulamus. Item conſilia ſeruata af
ferunt premium. non ſeruata non adducūt
ſupplicium. Item ad precepta conſtringi/
mur ex debito. ſed ad conſilia nō niſi ex vo
luntate. Item conſilium per votum fit pre/
ceptum. ſicut ait Augu. Vouere eſt volun
tatis. ſed reddere eſt neceſſitatis. Item me
lius eſt eſſe deuotum in minoribus q̄z ī ma
ioribus indeuotum inueniri. Vnde melius
eſt nuda precepta ſeruare cum deuotione. ꝗ
q̄z ſe ad conſilia obligare. ⁊ in his negligē
tem eſſe. Nota q̄ in lege moſayca fuerunt
iudicia cerimonialia ⁊ moralia. Lex autem
euangelica iudicia temperat partem auferē
do. figuras euacuat rerum. veritatem exhi
bendo precepta conſumat adiiciendo. adii/
cit autem tria. ſcilicet inſtructionem docu/
mentorum. promiſſionem premiorum. ⁊ p
fectionem conſiliorum. Et ideo dicitur lex
moſayca ab euangelica differre. quia illa fi
gurarum eſt. hec veritatis. iſta pene. hec gra
tie illa litteralis. hec ſpiritualis illa occidēs
hec viuificans illa timoris. hec amoris illa
ſeruitutis. hec liberalitatis illa oneris. hec
honoris.

De conſiliis euangelicis.

Capitulum. 70.

c Onſilia que chriſtus adiecit prece
ptis ſūt iſta. Primū eſt paupertas q̄
cōſiſtit in abdicatōe proprietatis. vn̄

Lu. 14. Qui non renunciauerit oībus que poſſidet non poteſt meus eſſe diſcipulus. Math. 19. Omnis qui reliquerit domum vel fratres ⁊c̄. propter nomen meum centuplum accipiet. ⁊ vitam eternam poſſidebit. De hoc Hieronymus. Monachus habens obolum non valet obolum. Secundum eſt obedientie vnde illud ſuper cathedram mo. ſederūt ſcribe. ⁊ pha. que. di. fa. ⁊c̄. Math. vltimo. Si quis vult poſt me venire ab. ſemet. ⁊ ſol. ⁊c̄. Sciendum autē ꝙ duplex eſt obedientia. ſ. perfecta que ſe extendit ad omnia que non ſunt contra deum vel contra regulam quam quis profeſſus ē ⁊ que diſpenſationi plati non ſubditur. De hac obedientia. Ber. perfecta obediētia legem neſcit. terminis non artatur non continentur profeſſionis anguſtia. Ad hanc nullus tenetur debito neceſſitatis. ſed ſoluꝫ perfectionis ſicut tenemur ſemper imitari chariſmata meliora. Alia eſt obediētia perfecta tamen ſufficiens ad ſalutem qua quis obedit tantum in his que ſeruare promiſit vel in illis que in his implicite continentur ſicut ſunt illa ſine quibus religionis pfectio non ſeruatur vt recipere officia ⁊ huiuſmodi ⁊ talis obedientia neceſſitatis eſt. Cum ergo dicit beatus Benedictus in regula ꝙ ſi prelatus precipiat aliquid impoſſibile tentandum eſt facere loquitur de obedientia perfecta quam obſeruat ſubditus in his ad que non obligatur ad prelati preceptum conſilij eſt ⁊ magne perfectionis. ⁊ nō neceſſitatis. ſed ſi ſeruat ad ſimplicem amonitionem tale quid eſt maioris perfectionis. Tertium eſt caſtitas de qua dicit. Sunt eunuchi qui ſe caſtrauerunt propter regnū ce. Ad illud pertinet illud Math. Audiſtis quia dictum eſt antiquis. non mechaberis. Ego autem dico vobis qui viderit mulierem ad concupi. eam ⁊c̄. Hic oſtendit ꝙ non ſolum conſenſus eſt damnabilis ad opus mechationis ſed etiam conſenſus ad delectandum. Nota ꝙ concupiſcere ex ſubito motu veniale eſt. ſed concupiſcere ex deliberatione. perficiendi mortale eſt predicta tria conſilia ſunt ſpiritualia ⁊ ſubſtantialia omnis perfecte religionis quia ſuos obſeruatores elongant a malo. non ſolum quantum ad culpam. ſed etiam quantum ad cauſam. Omne nāqꝫ malum oritur ex triplici radice. ſ. ex concupiſcentia carnis ex concupiſcentia oculorum ⁊ ex ſuperbia vite predicta tria conſilia perfecte nos elongāt ab hac radice triplici. Quartum conſilium eſt charitatis. Diligite inimicos ve. Luce. vi. Iſtud quantum ad dilectionem affectus ē preceptum. ſed quantum ad dilectionem effectus eſt conſilium. quia inimico velle gratiam ⁊ gloriam eſt neceſſitatis. ſed oſtendere ei ſigna beniuolētie eſt perfectionis ⁊ cōſilij. vnde ad hoc omnes non tenentur ſane negare homini ſigna familiaritatis quādo veniam petit. vel neceſſitas expoſcit vi dicta eſt. vel quādo ſe ille qui hoſtis erat ad familiaritatem ingerit ſi habeatur preſumptio ꝙ non ſimulate vel irriſorie faciat. tunc diligendus. ⁊ inter amicos computandus. ſed ꝙ aliquis vltro ſe ad familiaritatem inimico ingerat hoc perfectionis eſt. Vnde quod aliquis iniuriam paſſus reconciliationem querat ⁊ amicitiaꝫ non eſt debitum neceſſitatis ſine quo non eſt ſalus ſed eſt perfectionis ⁊ conſilij quo magnum expectatur premium. Quintum eſt manſuetudinis. Math. 5. ſi quis te percuſſerit in vnam maxillam prebe ei aliam hoc ſic intelligitur paratus ſis aliam ſuſtinere patienter. ⁊ iſtud conſilium eſt patientie reſpectu leſionis corporis. Sed ad idem pertinet illud quod eſt patientie reſpectu ablationis rerum ſicut ē illud. Qui vult tecum contendere in iudicio ⁊ tunicam tollere relinque ei ⁊ palium. Nota ꝙ contingit ſua repetere coram iudice fideli dupliciter aut cum cōtentione ⁊ fraude aut cum charitate. Primum nulli licet. ſecundum vero licet infirmis ⁊ imperfectis. perfectis autem non. Vnde non repetere conſilium eſt infirmis perfectis vero preceptum. Illis aūt qui renunciauerūt

proprietati non licet repetere ſua vt ſua ſed
vt congregationis. ⁊ nec ꝓpter ſe. ſed pro/
pter cõmune bonum. Sextum eſt miſericõ
die ⁊ ſupererrogationis. vt illō. Omni pe
nitenti te tribue. ⁊ illud. Si vis perfectus
eſſe. vade ⁊ vende omnia ⁊c̄. Nota q̄ dare
ſuperfluū ē neceſſitatis in neceſſitate extre/
ma ſed dare quibus egemus cõſilijs. Aug.
Melius eſt minus agere q̄ȝ plus habere.
Quod autem dicit dn̄s. Omnia quecunqȝ
vultis vt faciant vobis homines vos eadē
facite illis ſic intelligendū. Quecunqȝ vul/
tis rõnabiliter ⁊ dictante charitate vt faciāt
vobis ⁊c̄ Unde ſi pateremus rē aliquam
⁊ non videremus illud eſſe rõnabile. non
vellemus iam rationabiliter dari nobis.
Septimum conſilium eſt de ſimplicitate v
borū. vt ibi. ſit ſermo veſter eſt eſt. no nō.
Cuius ſenſus ē ſi affirmatio vel negatio ē
in ore ſit ⁊ in corde. ⁊ ad hoc cõſilium redu
citur illud. Audiſtis quia dictū eſt antiquis
non periurabis. Ego aūt dico vobis nō iu
rare omnino. Nota q̄ iurare quantum ad
infirmitatem pertinet premiſſionis ē. Nō
iurare aūt quantum ad perfectionem perti
net cõſilij eſt. prohibet dominus iurare per
creaturas. ſ. per celum vel terram. vel ca/
pillum. propter idolatriam. nec ſ. credamꝰ
aliquid muniminis eſſe in illis. fiunt tamē
iuramenta per euangelium ⁊ cruces. i. per
eum cui hec ſunt dedicata. Octauum eſt deui
tanda occaſione peccati. vnde dicitur. Si
oculus tuus ſcandalizat te erue eum ⁊ proij
ce abs te. ſm Aug. nullum membrorum erui
precipitur ad litteram. ſed occaſio peccādi.
Poteſt enim occaſio eſſe ex aſpectu. ⁊ tunc
oculus ſcandalizat. Unde pōt eſſe occaſio
ex contactu. ⁊ tunc manus ſcādalizat. Po
teſt inſuper eē occaſio ex alio ⁊ hoc vel a cõ
ſiliario qui dicitur oculus. vel ab adiutore
qui dicitur manus. ⁊ eſt dextera que eſt ad
iutor in ſpiritualibus. ſiniſtra in temporali
bus. huiuſmodi enim ſi ſcandalizant abiici
endi ſunt quia occaſiones peccandi ſunt ab
iiciende. Nonum cõſiliū ē de rectitudine in/
tentionis ac finis. vñ dr̄. Attendite ne iuſti/
ciam veſtram faciatis corā hominibus ⁊c̄.
Itē illud neſciat ſiniſtra tua quid faciat dex
tera tua. Item ſic luceant opera veſtra corā
hominibus vt glorificant patrem veſtrum
⁊c̄. De his nota q̄ contingū conſtituere du
os fines. ſ. temporale. ⁊ eternum. ſed ſi eter
nus finis eſt vltimus. hoc bene licet. Actio
autem ſpiritualis vel predicatio non poteſt
referri ad finem temporalem. ita q̄ illud tē
porale referatur ad deum. quia non ſunt fa
cienda mala vt veniant bona. ⁊ quod dicit
Augu. Non debemus euangelizare vt
manducemus. ſed manducare vt euangeli
zemus. Nota q̄ tenemur illos actus refer
re ad deum quorum habemus dominium
ex imperio rationis. vt eſt manducare. co/
gitare. eligere. ſimi ia. ſed non tenemur ac
tus referre inobedientes rationi. vt eſt nu/
tritiua. reſpiratiua. ⁊ huiuſmodi. Decimū
conſilium eſt de conformitate operis ad doc
trinam. vt ibi. Alligant onera grauia ⁊ im
portabilia digito autem ſuo nolunt ea mo/
uere ⁊c̄. Ad idem. hypocrita eijce prius tra
bem de oculo tuo ⁊c̄. Nota q̄ in predicatio
ne aſſeritur aliquando tētio generaliter ſci
licet de his que pertinent ad ſtatum ſalutis.
aliquando aſſeritur tentio ſecundum ſtatuȝ
perfectionis. vt pote religionis. Primo
modo tenetur predicator facere quod dicit.
cum aſſerit ad hoc omnes teneri. Secun/
do modo non tenetur niſi perfectionem il/
lam ipſe nouerit. Utrum autē malus pec
cet predicando. diſtinguitur quia exiſtens
in peccato notorio peccat quando predicat.
ſiue ex neceſſitate officij h̄ faciat. ſiue ex vo/
luntate. quia ſcandalizat. exiſtens autē pec
cato occulto ſi predicat. ⁊ non ſtudet ex dic/
to ſuo compungi adhuc videtur peccare. q̄ȝ
videtur contemnere. Undecimum conſi
lium eſt de vitanda ſollicitudine vt ibi. No
lite ſolliciti eſſe ⁊c̄. ⁊ ibi. Nolite cogitare de
craſtino. Sciendum q̄ triplex eſt ſollicitu/
do. prima eſt laudabilis. vt eſt prouidentia
ſpiritualis. Unde Apꝰ prima ad cor. vii.
Qui ſine vxore eſt ſollicitus eſt que dei ſunt
quomodo placeat deo. Item ad Ro. cap.

xi. de prelatis. Qui preeſt in ſollicitudine.
Secunda eſt tollerabilis. ⁊ eſt ſollicitudo cure temporalis quo ad corpus. Luce Ca. .x. Martha mar. ſolli. es. ⁊ tur. erga plu. Tertia eſt vituperabilis: ⁊ iſta eſt ſuperflue theſaurizationis quo ad auaritiam. Eccli. capitulo .x. Peccatori autem dedit deus afflictionem peſſimam vt addat ⁊ congreget: ⁊ hec vanitas ⁊ caſſa ſollicitudo mentis.
Sollicitudo prima precipitur. ſecunda tolleratur. tertia prohibetur. Duodecimum ē fraterne correctionis ibi. Si peccauerit in te frater tuus ⁊c̄. Nota q̄ fratrem corripere quandoq̄ȝ conſilium eſt. vt quando corripitur ſuper venialibus. quandoq̄ȝ eſt preceptum vt corripere de mortalibus. de ſecundo modo ad omnes pertinet ⁊ obligat ſemper ſed non ad ſemper. q2 pro loco ⁊ tē pore ſcilicet quando vacat ⁊ videt q̄ vtilis ē correctio. Sciendum eſt q̄ triplex eſt correctio ſcilicet amoris. timoris. ⁊ pudoris.
Hunc ordinem fraterne correctionis docet dominus in euangelio. Primo enim innuit fratrem reuocandum eſſe amore. cum iubet eum ſingulariter corripe dicens. Corripe eum inter te ⁊ ipſum ſoluȝ. Sed ſi hoc non valet docet eum eſſe reuocandum timore vbi ait. Si te non audierit adhibe vnum vel duos tecum: ⁊ ſi hoc non valuerit docet eum eſſe reuocandum timore. vbi ait. Si te non audierit adhibe vnum vel duos tecū ⁊ ſi hoc non valuerit docet eum eſſe reuocādum pudore vbi dicit. Si nec illos audierit dic eccleſie. Si autem eccleſia non audierit: ſit tibi ſicut ethnicus ⁊ publicanus. ideſt excommunicari debet. ⁊ ſic euitari. Sane predictus ordo fraterne correctionis intelligitur tm̄ de crimialibus. quia de culpis cōmunibus ſolent clauſtrales ſe i ſuis capitulis accuſare. non premiſſa tamen admonitione. Veruntamen accuſans alium caueat diligenter ne hoc faciat ad diffamandum. ſed ad corrigendum: quoniam ſi quis ex deliberatione contrariū faceret mortalit̄ peccaret
Explicit liber quintus.
Incipiunt capitula libri ſexti.

De medicina ſacramentorum. 1
De diffinitionibus ſacramenti. 2
De ſacramentis noue legis. 3
De effectu ſacramentorum. 4
De numero ſacramentorum. 5
De poteſtate diſpenſationis ſacramentorum 6
De triplici ſtatu fidelium. 7
De inſtitutione ſacramentorum. 8
De baptiſmo. 9
De cathecismo ⁊ exorciſmo. 10
De confirmatione. 11
De eucharistia. 12
De dignitate eucharistie. 13
De mirabilibus que fiunt i eucharistia. 14
De dignitate in ſuſcipientibus corpus chriſti. 15
De modis ſumendi eucharistiam. 16
De abſtinentia a communione. 17
De officio miſſe 18
De negligentiis que fiunt in miſſa. 19
De penitentia. 20
De qualitate penitentie. 21
De effectu penitentie. 22
De partibus penitentie. 23
De contritione. 24
De confeſſione. 25
De qualitate ⁊ effectu confeſſionis. 26
Cui debeat fieri confeſſio. 27
De ſigillo confeſſionis. 28
De ſatiſfactione. 29
De partibus ſatiſfactionis. 30
De iuſtificatione impii. 3
De penitentia venialium. 32
Propter quid dimittitur peccatum veniale. 33
De extrema vnctione. 34
De ſacramento ordinis. 35
De qualitate ordinandorum. 36
De ſacramento matrimonii. 37

Expliciunt capitula. Incipit liber ſextus

De medicina ſacramentorum.

Capitulum primum.

Eleſtis medi cuſ hu
mani generis reparatiuus ta
li modo ſanauit egrotū ſicut
opportune competebat egro/
tanti. ⁊ egritudini. ⁊ occaſioni egrotandi. ⁊
ipſius egritudinis curationi. Egrotus igi
tur eſt homo. Morbus autem originalis ē
culpa. Origo iſtius culpa licet principaliter
fuerit ex conſenſu rationis occaſionem ta/
mē ſumpſit ex ſenſibus carnis. Ad hoc er/
go ꝙ medicina reſpondeat morbo oportuit
ꝙ non tantum eſſet ſpiritualis. ſed aliquid
haberet de ſenſibilibus ſignis. vt ſicut ſenſi
bilia fuerunt anime occaſio labēdi. ita eſſet
ei occaſio reſurgendi. Et propter hoc medi
cina noſtri vulneris conſiſtit in eccleſiaſti/
cis ſacramentis.

De diffinitionibus ſacramenti:

Capitulum. 2.

Acramentum eſt vt ait Auguſtin⁹
inuiſibilis gratie viſibilis forma.
Hec diffinitio generalis eſt. et conuenit ſa
cramentis tam noue q̄ꝫ veteris legis. quia
tam illa q̄ꝫ iſta ſunt ex ſimilitudine repreſen
tatiua. ⁊ ex inſtitutione ſignificatiua. Sciē
dum enim ꝙ eadem diffinitio conuenit ſa/
cramentis noue legis. ſed ſic ſupplenda ē
ita vt eius ſimilitudinem gerat. ⁊ cauſa exi
ſtat. quia non ſolū ex ſimilitudine repreſē
tant. vel ex inſtitutione ſignant ſed ex. vir
tute diuina ſanctificat. ⁊ gratiam conferunt
per quā anima curatur ab infirmitatibus
vitiorum. ⁊ hoc eſt quod inſinuat. Auguſti
in alia diffinitione. dicens. ſacramentū eſt
illud in quo ſub tegumento rerum viſibiliū
diuina virtus ſecretius operatur. eſt ⁊ ter/
tia diffinitio. Hugo. de ſancto vic. qui ait. ſa
cramentū eſt materiale elementū extrinſe
cus oculis ſuppoſitum ex iſtitutione ſignifi
cans. ex ſimilitudine repreſētans. ex ſātifi
catione aliquam gratiā conferens inuiſibi
lem. tria tanguntur hic que ſunt de ratione
ſacri ſtricte ⁊ proprie ſumpti. Primum eſt
naturalis ſimilitudo ex qua habet aptitudi
nem ſignificandi. Secundum eſt actualis
inſtitutio ex qua habet ordinem determina
tum reſpectu huius ſignificati. tertium eſt
ſpiritualis ſanctificatio. ex qua habet virtu/
tem efficiendi illud ſignificatum.

De ſacramentis noue legis.

Capitulum tertium.

Acramēta legis gratie xp̄s iſtituit tā
q̄ꝫ legiſlator in qua vocans ad pre/
mia dedit precepta iſtituit ſacramē
ta. Chriſtus enim verbum patris cum ſit ſū
me veritatis ⁊ bonitatis ⁊ ſumme virtutis.
Ratione ſumme bonitatis promiſit premia
beatificantia. ratione veritatis dedit precep
ta dirigentia. ratione virtutis inſtituit ſacra
menta adiuuantia vt per ſacramenta repa/
retur virtus ad implenda precepta. ⁊ per p̄/
cepta perueniatur ad premia. Inſtituit au/
tem ſacramenta in verbis ⁊ elementis vt ait
Auguſtin⁹. Accedit ad verbum ad elemen
tum. ⁊ fit ſacramentum. ⁊ eſt etiam elemen
tum pro materia. ⁊ forma verborum p̄ for/
ma. Ad hoc vero inſtituta ſunt ſacramenta
in verbis ⁊ elementis. vt haberent euiden/
tiam ſignificandi ⁊ efficaciam ſanctificandi
quia dum elemēta oculis ⁊ verba auribus
ſe offerunt. qui ſunt duo ſenſus precipue co
gnoſcitiui dant euidentiam ſignificationiꝫ
Deinde verba ſanctificant elementa vt ple/
nior fiat humane creationis efficacia. In
ſtituit autem deus ſacramenta diuerſimo/
de. Quedam enim ſunt ante aduentum
ſuum vt matrimonium ⁊ penitentia. Sed
hec duo confirmauit ⁊ conſumauit in lege
euangelica dum penitentiam predicauit. et
nuptiis interfuit. Alia quinqꝫ ſacramenta
chriſtus initiauit. Confirmationem quidē
paruulis manum imponendo. Vnctionē
vero diſcipulos ad curandum. mittendo q
infirmos vngebant oleo. ſicut dicit in Ma
the. Baptiſmum vero ſuſcipiendo: deinde
formam dando. Ordinem autem poteſta/
tem ligandi ⁊ ſoluendi tribuendo. ⁊ confi/
ciendo ſacramentum altaris. Euchariſtiā
ante operando. Comparando ſe gra/

nõ ſinapls ⁊ conficiendo ac dando diſcipu
lis imminente paſſione ſacramentum cor/
poris ⁊ ſanguinis ſui. inſtituta ſunt etiã ſa
cramenta multiplici de cauſa. Primo pro
pter humilitatem qua homo querit ſalutẽ
inferioribus ſe. Secundo ꝓpter eruditionẽ
qua homo per viſibilia ad cognoſcenda in
uiſibilia rapitur. Tertio propter exercitatio
nem qua homo noxiam declinet occupatio/
nem ⁊ ocium. Quarto propter congruita/
tem medici ad medicinam. quia cum medi
cus ſit deus ⁊ homo congruenter contine/
re medicina debet aliquid diuinum. ſ. inui
ſibilem gratiam ⁊ aliquid humanum. ſ. vi/
ſibilem gratie formã. Quinto eſt congrui/
tas ex parte infirmi. quia cum infirmus ſit
homo conſtans ex corpore ſpiritu. ſpiritus
autem in corpore non bene capiat ſpiritua/
lia niſi in corporalibus congruum fuit dare
medicamenta ſpiritualia in rebus corpora/
libus ſicut pilule in nebula dantur. Sexto
propter augmentationem meriti multũ eni
valet ad meritum quãdo deo creditur i his
vbi ratio humana nõ poteſt dare experimẽ
tum. Patet ergo ex predictis que ſit ſacra/
mentorum cauſa efficiens quia diuina inſti
tutio. que formalis. quia gratie ſanctificatio
que finalis quia humane infirmitatis cu/
ratio.

De effectu ſacramentorum.

Capitulum. 4.

e Ffectus ſacramentorum noue le/
gis multiplex eſt. Primo a pecca/
to mundant. Secundo in bono cõ
ſeruant. Tertio corpori xp̄i myſtico corpo
rant. Quarto iuſtificant. Quinto ad futu/
ram vitam preparant. Sexto erudiendo il
luminant. Septimo a malo preſeruãt. Iſta
patent in ſeptem ſacramentis per ordinẽ.
Nam primum operatur baptiſmus. Secũ
dum confirmatio. ⁊ ſic de alijs. Sacramen
ta dicuntur vaſa gratie ⁊ cauſa. non quod i
eis gratia ſubſtantialiter contineatur. vel cã
liter efficiatur. cum ſola anima habeant c l/
locari. ⁊ a ſolo deo infundi. ſed quia in illis
⁊ per illa gratiam curationis a ſummo me
dico xp̄o oportet hauriri. licet non alligaue
rit potentiam ſuam in ſacramentis. quin ⁊
per alias vias gratiam conferre valeat. quã
do vult. Sacramenta ſemper habent ſigni
ficationem veritatis. ſed non ſemper effica
tiam curationis. non propter defectum ex
parte ſui. ſed ex parte ſuſcipientis. quia gra
tia nulli datur repugnanti gratie fonti. Vn
de ⁊ ſacramenta non ſanctificant. niſi acce/
dentes digne. ⁊ abſq; omni fictione. Ali/
quando vero virtute ſacramentorum fit de
attrito contritus. ita quod defectus dignita
tis vel preparationis ex parte ſuſcipientis
ſuppletur virtute diuina in ſacramentis cõ
tenta dummodo non accedat ſciens in mor
tali peccato vel in propoſito peccandi. Vn
de ſciendum quod quidam ſuſcipiunt ſacra
mentum tantum. vt ficte accedentes. quidã
rem tantum vt qui per contritionẽ ⁊ fidei
deuotionem recipiunt gratiam ante quam
veniat ad ſacramenta. quidam ⁊ ſacramen
tum ⁊ rem ſuſcipiunt vt digne accedentes.
Sacramentum dicitur a ſacrãdo. ⁊ hoc po
teſt intelligi tripliciter. aut ſanctitatem effici
endo tantum aut ſanctitatem ſignando tan
tum. aut ſanctitatem ſignando ⁊ efficiendo
ſimul. Primo modo conuenit ratio ſacra/
menti rebus ſignatis per ſacramenta tam
veteris quam noue legis. Secundo modo
conuenit ſignis veteris legis. Tertio mo/
do conuenit ſacramentis noue legis. Hu/
iuſmodi exemplum habemus in naturis.
quia medicina dicitur ſanare efficiendo tan
tum. ſed ſudor ſanat ſignando tãtum. exer/
citatio ſanat efficiendo ⁊ ſignando. Quin/
q; ſunt que habent iuſtificare animam. ſed
diuerſimode. Deus eni iuſtificat auctoritate
gr̄a iuſtificat formalr̄ expellẽdo mõbũ ſpũa
lẽ. Impletio mandatorum iuſtificat. vt dicta:

Sacramenta vero tanq̄ȝ vaſa. medicinalia
in quibus confertur gratia. Sacerdos au/
xem miniſterio. Exemplum horum habe/
mus in curatione morbi corporalis. Deus
enim ſanat corpus auctoritate. medicina ef/
fectiue dicta conſeruatione vas medici con
temptiue. Vnde dicitur vulgariter piſcis
iſte ſanauit me. medicus vero ſanat vt mi/
niſter.

De numero ſacramentorum.

Capitulum. 5.

Acramenta noue legis ſunt ſepteȝ
ſ ſecundū ſeptem diuerſitates hoīuȝ
in eccleſia. Primum ē intrantium
vt baptiſmus. Secundū eſt pugnantium.
vt confirmatio. Tertium vires reſumenti/
um vt eucharistia. Quartum reſurgentiuȝ
vt penitentia. Quintum exeuntium. vt ex/
trema vnctio. Sextum miniſtrantium vt
ordo. Septimum nouos milites introdu/
centium vt matrimonium. Sacramenta fi
gurata ſunt in ſeptē ſigillis. quibus fuit ve
teris teſtamenti pagina ſigillata que agnus
q̄ hȝ clauē dauid q̄ claudit. ⁊ nemo aperit re
ſerat. Itē in ſeptē tubis q̄bus angeli cecine
runt. Itē in ſeptē ſtellis quas habebat ſimi
lis filio hominis in dextera ſua. Item in ſe
ptem panibus quibus dominus turbā ſatia
uit. Itē in ſeptē oculis ſuper vnum lapidē.
Item in ſeptem lucernis tabernaculi ſupra
poſitis candelabro. Itē in ſeptem lotionibꝰ
Naaman. Sacramenta ſunt ſeptem que di
ſponunt ad ſeptē virtutes habendas. Naȝ
baptiſmus eſt ſacramentū fidei. Confirma
tio ſpei. Eucharistia charitatis. Peniten/
tia iuſticie. Extrema vnctio perſeuerantie.
que eſt fortitudinis complementum. Ordo
prudentie. Matrimonium temperantie.
Alia etiam ratio numeri ſacramentoꝝ eſt q̄
ordinantur contra triplicem culpam. ⁊ con
tra quadruplicem penam. Vn̄ baptiſmꝰ or
dinatur cōtra peccatū originale. penitentia
contra mortale. Extrema vnctio cōtra ve/
niale. Ordo cōtra ignorantiam. Euchari/
ſtia contra maliciā. Confirmatio contra in
potentiā. Matrimonium contra concupi/
ſcentiā quā temperat ⁊ excuſat. Alia adhuc
rō numeri. q̄ſ ſacra ſunt cauſa ſanatiua mor
bi ſpūalis ad modū corporalium. Medici/
na vero corp̄alis quadruplex eſt. curatiua.
conſeruatiua. preſeruatiua. ⁊ melioratiua.
Simili modo ſacramēta curat. Baptiſmꝰ
curat ſimul ⁊ totaliter. Penitentia vero cu
rat paulatim q̄ȝtū ad penā cuiuſcunq̄ȝ pene
hō debitor ſit. Extrema vnctio curat a mor
bis leuioribus. ſ. a venialibus. ſicut bapti/
mus ⁊ penitentia curāt a letalibus ſic ergo
predicta tria ſacramenta ſunt quaſi medici/
na curatiua. Confirmatio eſt medicina con
ſeruatiua ſanitatis ſpūalis in qua datur ſpi/
ritus ſanctus ad robur ⁊ cōſeruationē gra
tie date in baptiſmo. Matrimoniuȝ eſt me
dicina preſeruatiua. Ordo ē medicina me/
lioratiua in quo augmentatur grā. euchari
ſtia hec oīa ſimul facit. Curat enim venia/
lia. que ſunt occaſio ruine maioris. conſer/
uat enim gratiam inuētā in homine ⁊ aug/
mentat. ſicq̄ȝ meliorat. ⁊ nihilominus a pec
cato preſeruat.

De poteſtate diſpenſationis ſacrorum.

Capitulum. 6.

Oteſtates diſpenſationis ſacramē
p torum regulariter ſpectant ad ge/
nus humanum. In omnibus ſa
cramentis diſpenſandis neceſſaria ē indeſ
peſanter intētio qua quis intendit facere qđ
xp̄s inſtituit ad humanā ſalutē. Vel ſalteȝ
facere quod facit eccleſia in quo clauditur in
generali intentio predicta. quia ipſa eccleſia
ſicut ſacramenta a xp̄o accepit ſic ad fideliū
ſalutem diſpenſat. rurſum quia ordo digni
tatis exigit vt maiora maioribus ⁊ minora
minoribus committantur. Quedam reſpici/
unt excellentiam dignitatis. vt ſacramentū
confirmationis ⁊ ordinis. vnde confirma
tio ⁊ ordo conferuntur ab epiſcopis. Que/
dam reſpiciunt indigentiaȝ neceſſitatis. vt
baptiſmus ⁊ matrimoniū quoꝝ vnum re/

generat. alteruʒ generat ⁊ hoꝝ diſpenſatio etiā perſonis inferioribus conceditur. maxime in articulo neceſſitatis quod dico rōne baptiſmi non matrimonij. Quedam auteʒ ſacramenta ſūt quaſi media. vt euchariſtia. penitentia. ⁊ extrema vnctio. ⁊ iſtorum diſpenſatio ad ſolos pertinet ſacerdotes q̄ ſunt quaſi in medio inter epiſcopos ⁊ minores perſonas conſtituti. ſacramenta diſpenſari poſſunt a bonis ⁊ malis. a fidelibus ⁊ infidelibus intra eccleſiam ⁊ extra. quia ſi diſpēſari poſſet tantum a bonis nullus eſſet certus de ſuſceptione ſacramenti. cum nullus ſit certus de bonitate miniſtri. ſicut nec de propria pſona. ⁊ ita oporteret iterari. ⁊ malitia vnius preiudicaret aliene ſaluti. Idcirco diſpenſatio ſacramenti cōmittit̄ homini. non ratione ſanctitatis que variatur. ſed ratione auctoritatis diuine que ſemper manet quantum eſt de ſe. ſciendum autem q̄ in ſacramentis quedam ſunt ſubſtantialia. quedam vero ſacramentalia. Quantuʒ ad ſubſtantialia non plus valet operatio boni miniſtri q̄ʒ mali. quia deus ibi operatur vt aucto. homo vero vt miniſter. ſed in ſacramētalibus ſicut ſunt orationes plus pōt valere opatio boni q̄ʒ mali hoc ē autē per accidēs. non per ſe. i. quantum ad alios effectus accidentales. non quantū ad eſſentiales. quāuis apud hereticos ſint ſacramēta vera nō tn̄ recipientibus vtilia niſi ad eccleſie vnitatem redeant. vnde Augu. eccleſia cōparata paradiſo indicat poſſe baptiſmum hoīes foris recipere. ſed ſalutē non tenere. Nam ⁊ flumina de paradiſi fonte largitur mānauerunt. nō ſi in Meſopotamia. nec in egypto quo illa flumina peruenerunt eſt felicitaſ vite que de paradiſo commemoratur.

De triplici ſtatu fidelium.

Capitulum. 7.

Triplex ē ſtat⁹ fideliū i acie eccleſiaſtice hierarchie. ſ. fidei genite fidei roborate. ⁊ fidei multiplicate. per primū fit diſtinctio fidelium ab incredulis i baptiſmo. per ſecundū fit diſtinctio fortium ab infirmis. ⁊ hoc in confirmatione per tertiū ſit diſtinctio clericoꝝ a laicis per ſacramētū ordinis. hinc ē q̄ hec tria ſacramenta caracteres imprimunt quos indelebiliter impreſſos ſemꝑ diſtingunt. vnde nullatenus iterari poſſunt. Caracter ergo baptiſmalis ē incipientium. Confirmationis vero proficiētiuʒ. ſed ordinis perfectoꝝ. predicta triplex diſtictio fit ad ſimilitudinē diſtinctionis alicuius exercitus. prima ē cōmunis. ſ. totius exercitus ab alio exercitu ⁊ hec fit principaliter ꝑ baptiſmū. ſecunda eſt ſpecialis. ſ. militū a popularibus. hec autem fit per confirmationē. tertia eſt ſpecialiſſima. ſ. ducū militum ab vtriſq̄ʒ. ⁊ hec fit per ſacramentuʒ ordinis. preterea q̄ꝛ caracter eſt ſignū diſtinctiuum ſpūale ⁊ indelebile ideo non cōfertur in ſacramentis que ſolent iterari ſicut ē pn̄ia. matrimonium. ⁊ huiuſmodi. notandū ergo q̄ caractere baptiſmalis eſt omniū caracterum alioꝝ fundamentum. ⁊ ideo illo non habito non poſſent ceteri imprimi. ac ꝑ hoc oporteret denuo fieri vt illi caracteres habeātur. vnde ſi quis ordinatur nō baptiʒatus nihil prorſus agitur q̄ʒuis tria ſacramenta vt dictum eſt ꝑpter caracteris impreſſionem non iterantur tn̄ quaſi cōmune eſt hoc oībus ſacris. nō iterari circa eādem ꝑſonā ⁊ materiā. ⁊ ex eadeʒ cā. ⁊ hoc eſt ideo ne fiat ↄtumelia ſacramēto ex hoc enim credi poſſet q̄ ſacramēta prius diſpēſata eēnt in efficatia ⁊ inepta. licet quedam ex neceſſitate ⁊ alijs cauſis iterari poſſint. Quedam ſunt de ſacramentoꝝ ſubā. quedam de congruentia ſi ea que ſunt de ſubā omittantur euacuātur ſacrā. ⁊ ſūt iterāda. Omiſſio vero illoꝝ que ſūt de congruētia non euacuat ſacramenta.

De inſtitutione ſacramētorum.

Capitulum. 8.

Ab initio iuſticia ſunt ſacramēta ad curationeʒ hominum. ⁊ ſemper cū morbo cucurrerunt. In lege enim nature fuerunt oblationes ſacrificia ⁊ deci/

mationes. In lege autem ſcripta introduc
ta eſt circunciſio. ⁊ adiuncta expiatio atq; ſu
peraddita oblationum ⁊ ſacrificiorum mul
tiformis diſtinctio. In lege autem noua ſta
tuta ſacramenta numero pauciora. vtilitate
potiora virtute efficaciora preeminentia di/
gniora. atq; ſignificatione euidentiora in q
bus eſt impletio ſimul ⁊ euacuatio omniu;
predictorum. ſicut Vgo de ſancto victo.
Primi temporis ſacramenta fuerunt ſicut
vmbra. Medij temporis ſicut imago. ſiue
figura poſtremi vero temporis. ſcilicet gra
tie ſicut corpus quod intra ſe veritatem cō/
tinet ⁊ gratiam quam ſignificatione repre/
ſentant ⁊ principaliter conferunt ⁊ promit/
tunt. Predicta patent quia eiuſdem mun/
dationis ſimilitudo ē in oblatione legis na
ture. ſed occulte inuenitur. in circunciſione
vero euidentius aliquantulum exprimitur.
per baptiſmum autem manifeſtius declara
tur. item ſacramenta veteris legis nutric/
bant paruulos. exercebant perfectos ⁊ du/
ros onerando domabant. Sed ſacramen/
ta noue legis conferunt que vetera de lon/
ginquo monſtrabant. Vnde priora ſacra/
menta preparauerunt. ⁊ perdurerūt ad no
ua ſicut via ad terminum ſicut figura ad ve
ritatem. item ſacramenta noue legis effici/
unt quod figurant. ſed hoc non faciunt ſa/
cramenta veteris legis. Eſt ⁊ alia differen
tia ꝙ commune eſt omnibus ſacramentis.
quia conſiſtunt in rebus ſenſibilibus inui/
ſibilem tamen gratiam ſignificantibus ſed
ſpeciale eſt ſacramentis noue legis ꝙ conſi
ſtent in verbis rebus. item ſacramenta no
ue legis iuſtificant. ⁊ quantu; ad opus ope
ratum ⁊ quantum ad opus operans. ſed ſa
cramenta veteris legis ſolum quantum ad
opus operans quia non valebant facienti/
bus. niſi quantum illorum charitas ⁊ deuo
tio fidei extendebat. hoc non intelligitur ď
circunciſione que cum non fuerit in lege da
ta nequaq; inter legalia computantur que
quia ipſa in puulis tollebat originale ⁊ gra
tiam ꝯferebat ꝙ non faciebant legalia. Itē
legalia fuerunt ſm Auguſtinum ante paſ/
ſionem domini viua ⁊ ſtatim poſt paſſionē
mortua. ⁊ poſtquam claruit euangelij fue/
runt omnio ſepulta. Noſtra vero ſacramē
ta vſq; ad finem mundi ſemper in ſuo vigo
re manebunt.

De baptiſmo.

Capitulum: 9.

Aptiſmus ē ianua omnium ſacra/
b mentorum. quia nulli confertur in
eccleſia aliud ſacramentum ante ip
ſum. De ſubſtantia baptiſmi ſunt quinq;.
Primum expreſſio forme vocalis a deo in
ſtitute que eſt hec. Ego te baptizo. In no/
mine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritus ſancti. abſq; o
miſſione additione dictionis vel prepoſte/
ratione ordinis vel commutatione nomi/
nis. his enim quattuor modis forma verbo
rum violatur. ſ. omiſſione additione tran/
ſpoſitione commutatione: i. ſi ponitur loco
patris ⁊ filij ſpiritus ſancti nomen potētis
ſapientiſ. ⁊ benigni. quia in quocunq; idio
mate baptizetur non debēt poni appropria
ta tribus perſonis ſed expreſſa nomina p/
ſonarum. Similiter baptizato nō debet di
ci immergo vel intingo. Secundum eſt ab
lutio per elementum aque cuiuſlibet vel ma
ris vel fontis. vel fluminis. ſiue frigide vl
calide in toto corpore facienda. vel ſaltē in
digniori parte ſcilicet in capite. Tertium ē
ꝙ immerſio iſta fiat ab vno. ⁊ eodem tem/
pore quando forma verborum exprimitur
ita ꝙ non vnus puerum immergat. ⁊ alius
verba proferat. Quartum eſt intentio vel
ſpecialis vel generalis. Specialis autem
intentio eſt vt ille baptizandus mundetur.
Generalis autem eſt facere illud quod fa/
cit eccleſia. Intentio quoq; illius requiri/
tur qui eſt baptizandus ſi eſt adultus. quia
qui inuiti baptizantur non recipiunt ſacra/
mentum. Quintum eſt fides ipſius bap/
tizandi quia in adultis requiritur fides pro
pria. ſed in paruulis aliena quia paruuli

in fide eccleſie baptizantur. Baptiſmus
merito fit in aqua ⁊ non in alio liquore. q2
homo cum per peccatum primi parentis in
curreri immunditiam. ignorantiam. ⁊ cō/
cupiſcentiam. per baptiſmum ab his tribus
liberatur. ⁊ hoc notatur in proprietatibus
aque. ſcilicet puritate. perſpicacitate. ⁊ frigi
ditate. Nam baptiſmalis aqua ſua puritate
nos mundat. ſua perſpicacitate illuminat.
atq; ſua frigiditate ab eſtu ↄcupiſcentie nos
tempera. Item baptiſmus fit in aqua ne
quem inopia excuſaret ⁊ ne propter defec/
tum ſalutis periculum homines incurre/
rent. ſi in alio aliquo liquore fieret. ⁊ vt in/
ueniatur apud omnes communis baptiſmi
materia. Triplex eſt baptiſmus. ſcilicet flu
minis. flaminis ⁊ ſanguinis. Inter hos ta
lis eſt differentia. quia baptiſmus fluminis
a tota pena liberat a culpa. ⁊ gratiam in ha
bitu infundit. ⁊ caracterem imprimit. Bap
tiſmus flaminis delet culpam: non ſemel
tantum ſed pluries. ⁊ habet per gratiam in
vſu in quo conſiſtit meritum. Baptiſmus
ſanguinis liberat ab omni temptatione. ⁊ cō/
fert ſtatim premium. quia proprium ē mar
tyrum ſtatim euolare. Ex his patet quis ſit
melior inter hos baptiſmus. quia ſe habēt
vt excedentia ⁊ excelſa. In baptiſmo quod
dam eſt ſacramentum tantum vt ablutio ex
terior. quoddam res tantum vt gratia inte/
rior. quoddam res ⁊ ſacramentum vt cara
cter. Octo ſunt de ſolennitate baptiſmi que
non ſunt de ſubſtantia. Vnde verſus. Sal
oleum. chriſma cereus. chriſmale ſaliua.
Flatus virtutem baptiſmatis iſta figurant
hec cum patrinis non mutant eſſ. ſed ornāt
In quattuor locis iniungitur baptizandus
ſcilicet in fronte. vt fidem publice proteſte/
tur. In vertice. vt agenda ab eo ſubtilius
intelligantur. Inter ſcapulas vt iugū xpi
ſuauius portetur. In pectore vt dulci corde
deus diligatur. Baptiſmus fuit inſtitutus
materialiter quando chriſtus baptizatus fu
it. formaliter quando dixit. Ite docete om
nes gentes ⁊c. finaliter quando dixit Nico
demo. Niſi quis renatus fuerit. ⁊c. Effe/
ctiue quando chriſtus paſſus eſt. Effectus
baptiſmi duplex eſt. Ad alia ſacramēta pre
parat. quia baptiſmus eſt intrantiū. A pcō
mundat. quod ſignatū eſt in mari rubro.
vbi ſubmerſi ſūt egyptij. ſed filij Iſrahel exi
erunt ſecuri. Nota ꝙ in baptiſmo deletur
originalis peccati macula. fomes non tolli/
tur: ſed remittit penam relaxat. Vnde pue
ri induūtur veſte candida. Rationalem il/
luminatur. Vnde ponitur ſal in ore. Con
cupiſcibilem ad bonum inflammat. Vnde
datur candela puero. Iraſcibilē confortat
Vnde Iſrahel vidit Amalech poſt tranſi/
tum maris rubri. Innocentiam tribuit qđ
figuratum eſt per columbam que ſedet ſu/
per Ieſum baptizatum. Caracterem impri
mit. hoc ſignatur per mare vitreum i Apo
caliphs. quarto. Fomitem mitigat: quod fi
gurat aque frigiditas. Communionem ec/
cleſie preſtat. ſicut Ieremie circunciſio. q̄z/
uis ſanctificatus fuerit in vtero. A ſanctifi/
catione exteriori liberat. quia non requirit
gemitum neq; planctum intellige exteriorē
Nam exterior requiritur in adulto. ſcilicet
contritio. poteſtatem diaboli minuit. quod
ſignat exſufflatio. Ianuā celi aperit. quod
ſignatum eſt chriſto baptizato. Aperti ſunt
ſunt celi. Et notandum ꝙ paſſio chriſti ape
ruit ianuam celi per cauſam meritoriam et
ſatiſfactoriam generalem. Baptiſmus au
tem aperit cauſam efficientem ſingularem.
Os ad laudandum ⁊ aures ad audiendū
aperit. Vnde ponitur ſaliua in ore ⁊ aure
pueri. Templum chriſti efficit. Vnde dici
tur baptizato. Exi immunde ſpiritus ⁊ da lo
cum ſpiritui ſancto. Laudabilem corā deo
reddit. Vnde balſamus eſt in chriſmate.
Solent pueri baptizandi vſq; ad paſcha et
penthecoſten. niſi vrgeat neceſſitas vel ti/
meatur periculum reſeruari ad ſignandum
ꝙ in baptiſmo fit reſurrectio ſpiritualis. et
ꝙ gratia ſpūs ſancti datur. Baptiſmꝰ chriſti
⁊ Io. conueniunt in mā ⁊ i modo mergēdi

ſed differunt in forma quia baptiſmus Joã
n . tradebat noie vetri. Differũt ẽt affectu
quia baptiſmus chriſti viuificat. Joãnis au
tem non Item in fine ꝙ baptiſmus Joan
nis ad baptiſmum chriſti inuitabat.

De cathecíſmo ⁊ exorciſmo.

Capitulum.io.

c Patecciſmus ⁊ exorciſmus tanq̃z
preparatorij premittuntur baptiſmo
vt in ipſo gratia efficacius opere/
tur. Tribus de cauſis cathecíſmus inſtitu/
tus eſt. Primo propter inſtructionez de ar
ticulis omnibus ad fidei ſuſceptionez. Se
cundo propter reſponſionez ad fidei profe
ſſionem. Tertio propter reſponſionem ad
fidei obſeruantiam. Quia vero adultus pec
catum proprium habet requiruntur hec ab
eo ⁊ pro ſe reſpondere debet. Paruulus
autem quia non habet peccatuz actuale. nec
per ſe reſpondere poteſt requirũtur hec ab
eo per vicarium. quia pro ipſo reſpondet de
fidei obſeruantia: Exorciſmus ideo inſtitu
tus eſt vt baptizando diaboli poteſtas repel
latur. Nam propter peccatum hominis di
abolus in homine poteſtatem accepit. ⁊ eti/
am illa que veniunt in vſum hominis. Vn
de tam adulti q̃z paruuli exorcizari debent
ad expulſionem diabolice poteſtatis.

De confirmatione.

Capitulum ſecundum.

Onfirmatio ſacramentum eſt pu/
gnantium. de cuius pugnantia ſex
ſunt. duo ex parte ſacramenti in ſe
ſcilicet materia chariſmatis. ⁊ forma verbo
rum que talis eſt. ſm morem magis cõem.
Signo te ſigno crucis. confirmo te chariſ/
mate ſalutis. In nomine patris ⁊ filii ⁊ ſpi
ritus ſancti. Duo ex parte miniſtri. ſ. digni
tas pontificalis. ⁊ intentio debita. Duo ex
parte ſuſcipientis. ſ. frons in quo debet fie/
ri chriſmatio ⁊ ꝙ confirmandus ſit bapti/
zatus. Vnctio chriſmatis triplex fit in tri/
bus ſacramentis quorum diuerſitas ex fine
accipitur. In baptiſmo fit in vertice ad ſi/
gnandum fidei ſuſceptionem. quia vertex ẽ
locus celule rationalis. In confirmatione
fit in fronte ad ſignificandum audaciam cõ
feſſionis: cuius impedimentum eſt timor.
⁊ verecundia que ſpecialiter manifeſtatur.
in palore vel rubore frontis ex propinqui/
tate cellule imaginabilis. In ordine fit in
manibus ad ſignificandum poteſtatem cõ
ſecrandi dominici corporis ſacrauentum.
Huius ſacramenti multiplex eſt vtilitas: q2
gratiam datam in baptiſmo confirmat. Ps
77. Confirma hoc deus quod operatus es
in no. ſ. in baptiſmo. Ad militiam ſpiritua
lem preparat. Vnde confirmãdi tanq̃z pu
giles pugnaturi iniunguntur ne ab inimi/
cis de facili terreantur. Et q2 omnes chriſti
ani debent eſſe in bello chriſti. propter hoc
omnes debent hoc ſacramentum accipere.
vt facilius poſſint contra mundum carnem
⁊ diabolum pugnare ad confeſſionem con
ſtantem nominis chriſti animat quez opor
tet verum deum ⁊ verum hominem confi/
teri. Primo vt confiteamur eum ſm diui/
nam naturam patri ⁊ ſpiritui ſancto equa/
lem. Secundo confiteamur eum ſm huma
nam naturam crucis pertuliſſe ſupplicium
Primum apparet in forma verborum in
trinitatis expreſſione. Scõm claret in fron
te crucis ſignatione. Intus et extra nos or
nat ſpirituali decore. intus qdem per conſci
entie puritatem ſed extra per odorem bone
fame. Et hec duo ſignantur ĩ chriſmate: qd
conficitur ex oleo propter primum. ⁊ ex bal
ſamo propter ſcõm in bonis agendis ⁊ ma
lis ſuſtinendis roborat. Datur eni' ibi ſpiri
tus ſanctus ad robur. Animam ⁊ corpus
armat. Animam quidem per impreſſionez
caracteris contra puſilanimitatis vitium.
Corpus vero per clypeum crucis contra in
ſultus demonum audaciam preſtat. contra
timorem in confeſſione nominis chriſti. et
in conſignatione frontis qui eſt locus vere
cundie. poſt pugnam corona. quod nota/
tur in vita que circa caput ligatur cõfirmati
Quedam ſunt circa confirmationem que
non ſunt de eſſe ſacramenti ſed de bñ eſſe q̃
ſunt hec. A ued ieiunis ⁊ a ieiunio detur.

quod ꝑ aliquē epo preſentetur. quin etiã pa
truus efficitur. ꝙ mitra circa caput circunli
getur. per iſtud ſacrm̄ fiũt fideles plene chri
ſtiani plenitudinem dico copie qui tantum
in batiſmo pleni facti ſunt plenitudine ſuffi
cientie. Sacramenta ſe habent in dignitate
vt excedentia ⁊ exceſſa. naꝫ eucariſtia pre
eminet in eſſe. Baptiſmus in effectui. Ma
trimonium in myſterio quia ſignat coniun
ctionem xpi ⁊ eccleſie. Confirmatio in di/
gnitate miniſtri. quia non confertur niſi ab
epiſcopis. pñia in peccatorum remiſſione.
⁊ ſic de alijs ſacramentis.

De eucariſtia. Cap. ix.

e Vcharistia ē ſacrm̄ charitatis tã di
uine qꝫ noſtre. qꝛ deus in hoc ſacro
ſignum magne dilectõis nobis oſtẽ
dit ⁊ noſtre dilectionis affectũ per idem ſa/
cramentum ſpũaliter erga ſe inflammauit.
De ſubã huius ſacramenti ſunt quattuor.
primum eſt ꝙ conſecrans eucariſtiã ſit ſa
cerdos. Secundũ ſpẽs panis ⁊ vini. Ter
tiũ intentio conſecrantis. Quartum eſt for
ma verboꝝ vꝫ. Hoc eſt eni corpus. m. et
iſta eſt ſuper calicem. Hic eſt enim calix ⁊c̃.
Ad plenius intelligendum iſta nota circa i
tentionem ꝙ aliud eſt intentio aliud atten/
tio. quia intentio ſemper eſt neceſſaria vel
ſpãlis vel generalis. ſicut dictũ eſt de bap⁹.
Attentio autem non eſt de ſubã. ſicut quan
do mens rapitur in prolatione verboꝝ ad
alia. quod quandoqꝫ contingit ex infirmita
te. quandoqꝫ ex negligentia vel in curia. et
tunc eſt peccatum. Sciendum preterea ꝙ
non ſolum requiritur intentio cõſecrantis.
ſed etiam intentio iſtud ſacrm̄ inſtituentis.
Unde ſi aliquis ſacerdos ſtaret i foro ⁊ ſu/
per oẽs panes formaꝫ verboꝝ proferret ẽt
cum intentione conſecrandi non fieret ibi
tranſubſtantiatio. ⁊ hoc non eſſet ꝓpter de
fectum virtutis verboꝝ cum vna vice ſacer
dos poſſit ↄſecrare tot hoſtias quot toti mũ
do ſufficerent ſi eſſent neceſſarie eccleſie ſed
ꝓpter defectũ intentionis illius q hoc ſacrꝫ
inſtituit qui non intẽdit ꝙ cum tali ludibrio
vel ſtulticia fieret cõſecratio. ſed ꝓ vtilitate
vel neceſſitate eccleſie generalis vel particu
laris. Circa quoqꝫ formam verboꝝ ſcien/
dũ ꝙ cum dicitur. hoc enim corpus meuꝫ.
iſta coniunctio enim nõ eſt de ſubã forme ſꝫ
de bene eſſe ipſius. Vñ omitti non dꝫ. aliõ
nãqꝫ eſt forma neceſſaria ſine qua non põt
tranſubſtantiatio fieri. aliud eſt forma debi
ta ſine qua nõ debet fieri eodẽ modo dicen/
dum ē de ſpeciebus panis ⁊ vini. Vnð no
ta ꝙ materia eucariſtie. alia ē neceſſaria.
alia eſt debita. Materia neceſſaria ē ꝙ eu/
chariſtia panis ſit frumentinus. quia ſine il
lo non põt fieri confectio. Sꝫ materia debi
ta ē ꝙ panis ille ſit azimus. quia lꝫ in fermẽ
tato poſſet cõfici. tñ hoc nõ dꝫ fieri duplici ð
cauſa. prima eſt ꝙ panis azimus conuenit
inſtitutioni. Chriſtus enim dedit diſcipulis
corpus ſuum confectũ in tali materia. ſecun
da eſt ꝙ talis panis conuenit etiã ſignifica/
to. Chriſtus enim ſine oĩ fermento peccati
fuit. Similiter dicendum ē de materia cali
cis. qꝛ alia eſt materia neceſſaria. alia debi/
ta. Materia neceſſaria calici eſt vinum. qꝛ
ſanguis xpi nõ põt i alia mã ↄfici qꝫ i vino.
Materia vero debita ē ꝙ aqua vino miſce
atur. ⁊ hoc duplici rõne. prima qꝛ talis mã
conuenit inſtitutioni. xp̃s eni ſanguinẽ ſuũ
ſub tali ſpẽ dedit. ſecũda qꝛ talis mã conue/
nit ẽt ſignificato. qꝛ eccleſia que per aquã ſi
gnatur. xpo per fidem ⁊ charitatem iungi/
tur. ſciendum ꝙ in aceto ⁊ agreſta non con
ficitur. qꝛ acetũ non eſt vinũ ſuit ſic. ⁊ agre
ſta non vinũ. ſed erit. In cõfectione ſãgui/
nis tã modicũ aque debet ãmiſceri vino qð
abſorberi poſſit ab illo alioquin impeditur
conſecratio. ſ. ſi vinũ ab aqua vincit. Iſtð
deſignatur. quia cum nos ad xpm̃ conuer/
timur non ipſe in nos. ſed nos in ipſuꝫ mu
tamur. qꝛ corpi ſuo miſtico incorporamur.
Si vna gutta vini imponitur ex aliqua ne
gligentia ſanguini non propter hoc deſinit
eſſe ſanguinis. nec propter ãmixtionẽ vinũ
in ſanguinem mutatur. ſed vtraqꝫ ſpẽs in
ſua natura ꝑmanet. ſed ſi de vino multũ po
nitur ad vnã guttã ſãguinis. ſicut qñqꝫ fit i
ablutõe. tũc ibi deſinit eſſe ſanguis. qꝛ ſpẽs

illius gutte ſub qua ē ſanguis abſorbetur a
multo vino adiuncto. Circa eucharistiam ē
quoddam ſacr̄m tm̄ vt ſpēs panis. ꝛ vini
quoddā eſt ibi res tm̄ vt corpus xp̄i myſti/
cū quoddā eſt ibi res ꝛ ſacr̄m vt corpus xp̄i
veꝝ quod traxit de virgine. Iſtud enim ē
res p̄mi ꝛ ſacr̄m ſecundi. Sub vtraqꝫ ſpē
totus xp̄s eſt indiuiſus. ſ. corpus ꝛ aīa ꝛ de
us. ac ꝑ hoc vtrobiqꝫ ē vnuꝫ ſimpliciſſimū
ſacr̄m. Sub ſpē nāqꝫ panis eſt corpus xp̄i
ꝑ conuerſionē ꝛ ſanguis per connexionem
ꝛ a a per coniunctionē. ꝛ diuinitas ꝑ vnio/
nē. Iſta enī quattuor non pñt diuidi nec ab
inuicem ſperari eodē modo dicendū eſt de
ſanguine. Preterea xp̄s totus ē in tota ſpē
ſic q̄ eſt in qualibet pte eius ſiue ſit integra
illa ſpēs ſiue diuiſa. ac per hoc non ē ibi vt
circunſcriptus vel occupans locum vel ha/
bens ſitū vel perceptibilis per aliquē ſenſū
corporeū. Exēplum huius habemus i ſpe/
culo quod ſi diuidat̄ in multas partes i qua
libet apparet imago que prius appebat i in
tegro. Idē exēplū eſt de ſermone multis re
cito q: quilibet auditor recipit illū totū. Vñ
q̄ꝫuis ſermo ſit vnicus in ꝓferente totus tm̄
eſt in quolibet audiente. Hoſtia frangitur
in tres partes propter multas rōnes. Pri
mo propter tres perſonas diuinas in vna
eſſentia. ſic per tres partes in diuiſione ho
ſtie. vnus tm̄ eſt xp̄s. Secūdo propter tres
ſtatus eccleſie. ſ. militantiū triumphantiuꝫ.
ꝛ in purgatorio exiſtentiū. Tertio propter
tres ſtatus xp̄i in quib⁹ fuit. ſ. mortalis mor
tuus ꝛ immortalis. Quarto propter tres
opationes i corpore xp̄i tēpore paſſionis. ſ.
manuū pedū. ꝛ lateris. Quinto ꝓpter tres
ſubāſ in xp̄o. ſ. diuinitatis aīe ꝛ corporis.
Sacr̄m corporis xp̄i figuratum eſt multipli
citer. ſ. in oblatione melchiſadech in qua fi/
gurate habemus formā exteriorem ſacri. ꝛ
primū effectum. ſ. refectionē ibi enim pre/
ceſſe figura ſpiritualis in pane. ꝛ vino Itē
eucharistia eſt refectio ſpiritualis vite i re.
Itē in manna vbi figuratur effect⁹ glorie.
Itē in agno paſchali in quo figurabatur li
beratio a ſeruitute egyptiaca. Item noſter
agnus eſt ſignum liberationis a diabolo.
Itē in diuerſis ſacrificiis de quibus habe/
tur in leuitico quibus figurabatur oblatio
paſſionis xp̄i vbi fuit hoſtia ad reconcilia/
tionē ꝛ vitia quo ad ſatiſfactionem pro pec/
catis noſtris ꝛ holocauſtū quo ad tot⁹ cor/
poris ſui leſionē. Itē in oblatione mānē dē
qua legitur libro. Iudic. per quā figurabat̄
in quo debet fieri oblatio ꝛ ſuper quē quia ī
fide Ieſu xp̄i qui per petrā deſignatur. Itē
in virga ionathe mellita vbi figurabat̄ q̄s
offerre debeat. per fauū eniꝫ mellis deſigna
tur deuotio offerentis. Figura ſanguinis
xp̄i fuit vnū ad dēſignādū refectionē. Cant.
cap. i. Introduxit me rex in cellā vinariā.
Item aqua ad ſignificandum ablutionem:
Unde illud. Vidi aquam egredienteꝫ ꝛc̄.
Itē ſanguis ad deſignandum redemptio/
nē. Hebr̄. cap. 9. Sine ſanguinis effuſio/
ne non fit remiſſio.

De dignitate euchariſtie.

Capitulum. lȝ.

Ignitas ꝛ excellentia huius ſacra
d menti apparet in multis. primo q:
ſicut dictum eſt tam ante legē q̄ꝫ in
lege fuit prefiguratum. Secundo quia a ꝓ
phetis pronunciatum pſal. 77. Paneꝫ an
geloꝝ mā. homo. ponitur hic preteritū pro
futuro prophetali certitudine. Tertio quia
a xp̄o inſtitutum. ꝛ hoc dupliciter. ſ. verbo
ꝛ facto: Verbo vt patet Io. 6. Ego ſum in
quit panis viuus q de ce. de. Facto. Ma/
thei. 9. Accipite ꝛ come. hoc eſt corpus me
um. Quarto quia ab apoſtolis ſeruatum.
Cor. cap. x. Cōuenientibus uobis in vnū
ꝛ cetera. Quinto quia a ſummis pontifi/
cibus ſollemnizatum qui ordinauerunt cen
tum ꝛ orationes locum ꝛ tempus veſtimen
ta ꝛ vaſa diuerſa que omnia ſunt ab decore
huius ſacramenti. Maxima dignitas
apparet in hoc ſacramento quia cum chri/
ſtus conſtet ex tribus ſubſtantiis. ſ. deita/
te. anima ꝛ corpore. Ipſa ſiquidē deitas ex

cellit omnia pſ. lxvii. Magnus dominus
⁊ lau. ni. Item aīa eius percellit oēs aīas
cū ſit plena gr̃a ⁊ veritate. i. perfectiſſima i
affectiua ⁊ cognitiua. Item corpus eius ex
cellit oīa corpora quod de ſctificato corpore
beatiſſime virginis fuit ſumptum ⁊ diuini
tate vnitum ergo in xp̄o nobiliſſimum qđ ē
in celo ⁊ nobiliſſimum in terra vnita ſunt.

De mirabilibuſ que fiunt in euchariſtia
Capitulum. xiiii.

m Irabilia ſunt in hoc ſacramento.
primū eſt quod eſt ibi corpus xp̄i i
in tanta q̄ztitate ſicut fuit in cruce. ⁊
ſicut iam eſt in celo. nec tamen excedit termi
nos. illius forme. Secundum q2 ibi ſunt ac
cidentia ſine ſubiecto. Tertium q2 ibi pāis
ſba conuertitur in corpore xp̄i qđ non fit ma
teria corporis chriſti. nec annihilatur. quar
tum. q2 idem corpus non augetur ex multa
rum hoſtiarum ſumptione. quintum q2 idez
corpꝰ in pluribꝰ locis eſt ſub oībꝰ hoſtiis cō
ſecratis. ſextū ꝙ quādo diuiditur hoſtia nō
diuiditur corpus. ſed ſub qualibet parte to
tus eſt chriſtus. ſeptimū ꝙ quando tenetur
hoſtia in manibus ⁊ videtur occulis. corpꝰ
chriſti nec tangitur nec videtur. ſed hec tan
tummodo circa ſpecies ſunt. octauum quia
deſinunt iſte forme: tunc etiā deſinit eē ibi
corpus ⁊ ſanguīe xp̄i. nonū q2 cum non ſit
ibi panis vel vinū: tm̄ accidentia eundez effe
ctum habent vt prius. ſ. ſaciare inebriare. et
huiuſmodi. Nota ꝙ deo conuenit eſſe vbi
q3 ſimpliciter ⁊ proprie. ⁊ creature conue-
nit eſſe in vno tm̄ loco. Corpuſ vero xp̄i me
dio modo ſe habet. Cum. n. ſit creatura nō
debet equari creatori in hoc ꝙ ſit vbiq3. Cū
ꝯo vnitū ſit deitati d3 in hoc excellere alia
corpora. ⁊ ſimul ⁊ ſemel poſſit eſſe in pluri-
bus locis. ſub iſto v3 ſacr̄o. In ſacramen-
to euchariſtie quoddam eſt ſcḋm naturam vt
hoc ꝙ ibi accidentia ſunt in loco terminato
Quoddam eſt ibi ſuper naturam: ſed non
ibi ſuper intellectum vt hoc ꝙ ibi ſunt acci-
dentia ſine ſubiecto. Quoddam eſt ibi ſu-
pra naturā ⁊ intellectum. vt ꝙ ibi chriſtuſ ē
totus. ⁊ tantus quantus fuit in cruce. nec ta
men excedit terminos illius parue forme.
De mirabili tranſubſtātiatione nota ꝙ tri-
plex eſt mutatio. Vnā eſt artificialis. vt qn̄
do fit vitrum de cineribus. Alia naturalis
⁊ hec duplex. ſ. ſubſtantialis ⁊ accidentalis.
Accidentalis eſt quando idem ſubiectū ma
net ſub diuerſis accidentibus ſibi inuicem
ſuccedentibus. Subſtantialis eſt quando
eadem materia manet ſub diuiſis formis
ſubſtantialibus. ſicut p3 in tranſmutatione
elemētorum adinuicem. Tertia eſt mutatio ſup
naturalis vt quando nec materia nec ſubiec
tum manet. ſed tm̄ accidentia ſine ſubiecto.
⁊ talis mutatio eſt in tranſubſtantiatiōe cor
poris chriſti. In rerum mutatione pōt no-
tari triplex difficultas. vel ex parte termini
a quo: vel ex parte termini ad quem. vel ex
parte diſtantie terminorum adinuicem.
primo modo creatio eſt mirabilior omnibꝰ
mutationibus que eſt de non ente ſimplr̄.
Secūdo mō conſecratio corpis xp̄i eſt mi
rabilior oībus: q2 eſt ens in actu prius exiſ
Tertio mō īcarnatio xp̄i eſt mirabilior qua
cunq3 mutatione. q2 ibi eſt vnio infinite ſb̄e
ad finitā. phūs diſtinguit quadruplicē mu
tationē ſubſtantialem. prima eſt a non ente
in ens. ⁊ hec dicitur generatio. ſcḋa eſt ab
ente in non ens. vt corruptio. Tertia eſt ab
ente in ens. quod modo non eſt. ſed erit vt
productio. quarta eſt ab ente in ens iam exi
ſtens. ⁊ eſt talis conuerſio panis in corpuſ
chriſti. hec mutatio nō h3 ſimilitudinē i na
tura. ſed alteratio quaſi contraria. quia hic
mutatur ſubſtantia vna in aliam. manent
tamen eadem accidentia. ſed in alteratione
econuerſo eſt. quia ibi mutantur acciden-
tia. ⁊ manet eadem ſubſtantia: ſicut patet in
corporalibus quando fit de albo nigrum. ⁊
i ſpiritualibus quando fit de iuſto impius.
vel de ignorante ſciens. nota ꝙ hec prepoſi
tio de multipliciter ſumitur. quandoq3 no-
tat cauſam efficientem. vt cum dicitur chri-
ſtus conceptus eſt de ſpiritu ſancto. quan-
doq3 materiam. vt cum dicitur chriſtus na
tus de virgine. quandoq3 identitatem ſb̄e vt
cum dr̄ chriſtus natus de patre. quandoq3

tranſubſtantiationem vel conuerſionem vt
cum corpus dicitur chriſti fu de pane. quan
doqȝ ordinem. vt cum dicitur creatura eſſe
de nihilo.

De effectu eucharistie.

Capitulum. .15.

Igne ſuſcipiens corpus chriſti bo
d num multipliciter conſequitur.
Primum eſt commemoratio chri/
ſti. .Math. ca. 26. Hoc facite in meam cō
memorationem. ſ. dilectionis. liberatiōis.
⁊ imitationis. Item viuificatio interior. q̄z
aliquando per virtutem huius ſacramenti
fit de attrito contritus. Unde Gen. 3. Li/
gnum vite comeſtum vitam preſtabat. ſic ꝑ
gratiam purgamur. illuminamur. perfici/
mur. reficimur. ⁊ viuificamur. Et bn̄ red/
ditur vita per cibum. per quem ⁊ mors in /
trauit. Item corpori chriſti miſtico incorpo
ramur. Unde dictum fuit Augu. Non tu
me mutabis in te. ſed tu mutaberis in me.
Iſtud non intelligit de vniōe corporis my
ſtici de nouo facienda ſed de augenda. non
n. vnite diſſiſ'ia. Item ſpūalis refectio. ps.
22. In loco paſcue ⁊c̄. Deus. n. nō tm̄ inſti
tuit ſacrm̄ qđ nos in eſſe gr̄e gnāret. vt ba
ptiſmum. vel q̄ genitus roboraret. vt con/
firmationem. Uerum etiam q̄ roboratos
nutriret. vt euchariſtiaȝ. ꝓpter qđ hec tria
ſacr̄a dantur omnibus qui ad fidem acce /
dunt. Item deuotiōis augmentatio. ps. 22
Impiguaſti in oleo caput meum. nutrimē
tum' n. quod datur vobis quantum ad eſſe
gratuitum in tribus attenditur. ſ. in ↄtinua
tione deuotiōis ad deū ⁊ dilectiōis ad ꝓxi /
mū. ⁊ dulcedinis intra metipſū. Itē fomi/
tis mitigatio. ps. 22. Sup aquā refectionis
⁊ q̄z ſicut aqua refrigerat. ſic ⁊ iſtud ſacrm̄
furorem concupiſcentie mitigat. Itē colls̄o
gr̄e. Exo. ca. 16. Deſcendēte māna deſcē
debat pariter ⁊ ros Itē vtuium roboratio.
pſal'. 103. Panis cor dois confirmet Item
peccatorū remiſſio. q̄z per iſtum cibū fit re /
paratio deperditi. Unde quando dicitur in
oratione dominica. panē nr̄m quot. da no.
ho. ſtatim ſequitur ⁊ di. no. de. no. iſtud intel
ligitur de venialibus tm̄ q̄z ſicut alimentuȝ
naturale prodeſt viuenti ⁊ non mortuo. ſic
alimentum ſpūale. Item contra diabolū ar
matio. ps. 22. Paraſti in cō. meo. mē. ⁊c̄.
Item ſpei eleuatio. Unde Ap⁹. ad Ro. 8
Quō cum illo non omnia nobis donauit.
Itē amoris excitatio. Bern. Diſce xp̄iane
quantum debes amare chriſtum qui dedit
nobis carnem ſuam in cibum. ſanguinē in
potum. animam in precium. aquam lateris
in lauacrum. Item fidei cōmendatio. q̄z in
hoc ſacr̄o fides eleuatur ſuper naturā. ſu /
pra ſenſum. ⁊ ſupra intellectum. Ap⁹. 2. ad
Cor. x. Captiuātes in oēm intellectū in ob
ſequium xp̄i. Item angelica ↄuiuatio. pſal'
103. Panē an. man. ho. Item regni cele /
ſtis colls̄o. Jo. 6. Qui mā. m. car. ⁊ b. m. ſ.
habet vitam eternā Item ſpūalis delecta /
tio: Sapie. c. 16. Panē de celo pre. ⁊c̄. Itē
intellectūſ illu. Re. 14. Guſtauit Jonathas
de melle ⁊ illūīnati ſunt occuli eius. De effe
ctu euchariſtie dicit Ber. Corpus chriſti ē
egris medicia. peregrinantibus vita. debi
les confortat. valentes delectat. langoreȝ ſa
nat. ſanitatem ſeruat. pe hoc fit homo man
ſuetior ad correctionem. patientior ad labo
rem. ardentior ad amorem ſagacior ad cau
telam. ad obedientiam promptior. ad grati
arum actiones deuotior. Sicut recte cōmu
nicantibus multa bona proueniunt. vt di/
ctum eſt. ſic indigne ſumentibus corp⁹ chri
ſti multa mala occurrunt. Nullius enim o
pus placet deo. niſi placeat ipſe prius. indi
gna enim communio peccatis hominem il
laqueat damnationem preparat. proximuȝ
ſcandalizat. mentem excecat. tentationi ſub
iugat. deū irritat. vitam temporalem breui
at. gratuitis ſpoliat. de his per ordinem di
citur in pſal'. 68. Fiat inquit menſa eorum
coram ipſis in laqueum ecce primum. ⁊ in
retributionem ecce ſecundum. ⁊ in ſcanda
lum. ecce tertium obſcurentur occuli eoruȝ
ne videant ecce quartum. ⁊ dorſum eoruȝ
ſemper incurua. ecce quintum. effunde ſu/
per eos iram tuam. ecce ſextum. Fiat habi
tatio eorum deſerta. ecce ſeptimum. Et in

tabnaculis coꝝ nõ ſit q inbitet ecce octauũ.

De modis ſumendi eucbariſtiã. Ca. 16

Corpus chriſti quatuoꝛ modis ſu/
mitur. Quidã accipiũt illud ſpiritu
aliter tm̃. vt qui accipiunt rem ſacri
i. gratiam. ⁊ non ipſum ſacr̃m corporis xpi
De boc modo ſumendi dicit Augu. Cre/
de ⁊ mãducaſti. i. corpori chriſti. myſtico in
corporatus es. Quidam ſacr̃aliter tm̃: vt
cõmunicantes in mortali peccato. q: lʒ deuſ
ſit vbiqʒ per eſſentiã. non tñ per gratiam.
Quidam ſpiritualiter ⁊ ſacramentaliter. vt
qui accipiunt rem ⁊ ſacramentum. i. cõmu
nicantes in gratia. Quidã neutro mõ. vt q
nec rem nec ſacramentum accipiunt. vt be/
retici qui nibil conficiũt. Prim. nõ mãdu/
cantes mãducant. Secõi manducantes
etiam non manducant. Tertii mandu/
cantes manducãt quarti nõ manducantes
non manducant. Circa communionem cõ
mittitur peccatum tribus modis. Primo
cum quis ſtatuto tempoꝛe communionẽ di
mittit. Jo. 6. Niſi mãdu. car. f. bo. ⁊c̃. Se
cũdo cum quis ĩ no tpe male accedit. Apꝰ.
ad coꝛ. ii. Qui autem ſumit indigne iudici
um ſibi manducat ⁊ bibit. Tertio cum poſt
cõmunionem a peccatis non ſe cuſtodit. et
iſte triplex malũ iucurrit. Prĩo q: xpm quẽ
ſuſcipit ignominioſe a ſe expellit ⁊ turpius
eiicitur. qʒ non admittitur boſpes. Secũdo
q: talis quodãmodo ſil̃itudinem inde gerit
q poſtq̃ʒ cũ ꝓ xo cenauit ipſum tradidit. Sic
⁊ Abſalon fratrem ad conuiuiũ vocauit. et
poſtea occidit. Tertio q: oꝛdinẽ boneſtatis
ꝑuertit. Venturo. n. reuerentiã exbibet pñ
ti nullã. Vñ ſimilis eſt illis ramis oliuarũ
obuiauerunt chriſto. ⁊ poſtmodũ crucifixe/
runt. qualr̃ aũt ad cõmmunionẽ accedendu
ſit. diſcere poſſumuſ in eſu agni paſcal̃. Co
medebãt. n. iudei accinctis renibus ⁊ calcia/
tis pedibus baculos babentes in manibus
cum lactucis. agreſtibus ⁊ panibus azimiſ
feſtinanter. per primũ ſignificatur puritas
caſtitatis. Lu. ca. 12. Sint lumbi veſtri pre/
cincti. ⁊c̃. per ſecundũ affectus deuotionis.
Can̄. 4. q̃ʒ pulchra es in calciamentis. p ter
tium memoꝛia dñice paſſionis. Gen. cap.
32. In baculo meo tranſiui ioꝛdanẽ iſtum.
per quartum amaritudo contritiõis. ps. 79
Cibauit nos pane lachrymarum. per quin
tum promptitudo bone voluntatis ⁊ opatio
nis. ꝓuer. Vidiſti boĩem velocem in ope
ribus ſuis corã regibus ſtabit. Item qua/
les debeãt eſſe cõicantes oñditur in rebꝰ ſa
cerdotalibus. Reqruntur. n. iſta. ſ. iudiciũ
diſcretiõis. mundicia caſtitatiſ. moꝛtificatio
carnis. conſtantia foꝛtitudis. pſeuerantia
longanimitatis. perfectio charitatis. pmũ
notatur in ſuperbumerale. ſcõm in alba. ter
tium in cinctura. quartũ in fanoꝛe ſiue ma/
nipulo qui poꝛtatur in brachio ſicut clypeuſ
qntum in ſtola. ſextum in caſula. Coꝛpus
chriſti ſumitur velatum accidentibus multi
plici ratione. pᵒ ꝓpter meritũ q̃ʒtum ad bo
nos. q: ſm Greg. Fides nõ bʒ meritũ cui
bumana ratio preſtat expimentuʒ. ſcõ ꝓp
idignitatem quo ad malos. Exemplum de
betbſamitibus qui percuſſi ſunt quando ar
cham domini illuſerunt. tertio propter im/
becilitatem q̃ʒtum ad omnes. Non eni poſ
ſemus videre claritatẽ coꝛpoꝛis chriſti glo
rificati. Exemplũ de Moyſe in cuius facie
non poterant intendere filii Iſrahel qñ re
ſplenduit. quarto ꝓpter vitandum boꝛroꝛẽ
crudelitatis. qui fieret ſi chriſti carnem den
tibus attractaremus. Tres ſunt cauſe q: la
icis non datur iſtud ſacr̃m ſub duplici ſpẽ.
prima eſt q: poſſent credere ꝙ totus xpũs
non eſſet ſub vtraqʒ ſpecie. ſcõa ꝓpter picu
lum q: de facili poſſet effundi ſanguis. ter
tia vt veritas reſpondeat vmbre. q: in lege
nõ bẽbant etiã offerentes de libamie.

De abſtinentia a cõione. Capłm. 17.

Abſtinentia quedam a cõione prop
ter culpam propriam: ⁊ aliqui ſine
culpa moꝛtali. ſed propter ſacramẽ
ti reuerentiam. ſicut qui ſentiunt ſe minus
mundos mente vel carne. vel etiam inde/
uotos. ⁊ iſti bene faciunt. dummodo poſ/
ſint iuſte ⁊ ſine alioꝛum ſcandalo ſupſedere

Vnde vbi non inſtat neceſſitas conſulen-
dum eſt talibus vt de cōione expectent quo
uſqꝫ parati ⁊ deuoti ac circūſpecti poſſint ac
cedere. Nulla tamen neceſſitas debet com
pellere. vt aliquiſ in peccato mortali exiſtēs
ſcienter cōicet. peccatum facit indignum cō
munione tribus modis. aut in habitu: vt
quando qs accedit non cōtrit⁹ de pctō ꝑte
rito etiam cōfeſſus. Aut in actu vt qñ qs i-
mutat formā ſacri ⁊ irreuerenter ipſum tra
ctat. Aut in ꝓpoſito vt qñ hꝫ voluntatē pec
candi in futuro. Propter reuerentiā ſacri
fit etiā excluſio a cōione tripliciter. Primo
propter reuerentiā ſacri exterioris. ſic exclu
dit pollutio ⁊ munditia corporalis. Secun
do propter reuerentiā rei contente ſub for-
mis. ſic excludit defectus iudicii rōnis: vt i
pueris amentibus. Tertio pp reuerentiā
rei ſignate .i. vnitatis corporiſ myſtici ſic ex
cludit vinculū interdicti vel ſuſpenſionis vl̄
excōicatiōis vel etiā iniuſte. Sic igitꝰ pp ſo-
lā reuerentiā ſine oi culpa excludunt multi
cōione. hoc primo patet in pueris q tñ ſi ſūt
ꝓpe etatē adultā. ſ. io. vel. ii. ānoꝝ ⁊ appa
rent in eis ſigna reuerētie ⁊ diſcretiōis pñt
ſumere. al's non. Idē pꝫ in furioſis q exclu
duntur ſine culpa q tñ cōicare pñt qñ hñt
lucida interualla. Itē cū qs hꝫ lutuoſaſ ma
nus lꝫ h⁹ nō ſit culpa tñ pro ſola reuerentia
nō dꝫ tractare corpus xpi. Tria gña hoīuꝫ
excludebanꝰ in lege ab eſu agni. ſ. incircun
ciſi qui ſignificant accedenteſ irrruerent ad
cōionē. Regiſti. 2. qꝫ pcuſſus eſt Oza q te
tigit archam dñi. Itē alienigene hi ſignifi-
cant infideles. de qbus Gen̄. Fera peſſi-
ma deuorauit filiū meū. Item imundi q ſi-
gnificant hñtes peccatū mortale. Vñ Iſa.
ca. 52. Mundami q fertis vaſa dñi. Vnde
verſus. Indigne ſumis ſi ſumis irreuerēt
vel non catholice vel hñs mortale ſcienter.
Qui nō cōicat ſuo tpe multa mala incurrit.
Prio qꝛ talis multiplici vtilitate ꝓuatur. de
qua ſupra dr̄ de effectu euchariſtie. Si eniꝫ
Raab ſaluata eſt qꝛ ſuſcepit nūcios dñi mul
to magis qui xpm ſuſcipit. Secūdo qꝛ cōſti
tutionē eccl'e trāſgredit. Statuit: n. eccleſia
qꝫ qui non cōicat in paſca viuens ab ingreſ-
ſu eccl'e arceatur. ⁊ moriens careat eccl'iaſti
ca ſepultura. Tertio qꝛ malediciōnē incur
rit. ꝓuer. Veh ſoli ⁊c̄. Sed bene ſolus eſt
qui xpm non hꝫ. Quarto qꝛ vices dño non
rependit. Aug. Verecundū eſt illi hoſpici
uum denegare qui ſolet omnē pulſantē ad
mittere. quto qꝛ vires ſpūales perdit. qlibet
n. qui eſt ſine mortali eſt membꝝ corporis
myſtici. Membrū autē dꝫ ſuſtentari alimē
to corporis chriſti veri. Alioquin efficiꝰ ari
dum ſicut corporeum membrꝫ ad qd̄ non
tranſmittitur corpalis cibi nutrimentū.

De officio miſſe. Cap. i8.

P Rerogatiuas plurimas habꝫ miſ-
ſa. Primo quia celebratur a ieiu-
nis. Secundo qꝛ tm̄ in eccleſia ⁊ ſu
per altare. niſi quandoqꝫ propter neceſſita
tem fit in alio loco honeſto. Tertio qꝛ opor
tet celebrantē eſſe ſacerdotem. Quarto qꝛ
oportet eum indui ſacris veſtibus. Quīto
qꝛ fit in die tm̄ ⁊ non de nocte. niſi in natiui
tate domini. Sexto qꝛ celebratur accenſo lu
mine. etiā ſi ſol luceret ſuper terram. Septi
mo. qꝛ ibi ſonant verba dominica angelica
⁊ humana. Diuina qdem dicitur vel canta
tur Pr̄ no. ⁊ euangelia. angelica vo quan
do dicitur Glīa in excelſis deo. ⁊c̄. Hūa-
na autē vt in collectis ⁊ huiuſmodi. Octa-
uo qꝛ ibi audiuntur idiomata nobiliſſima.
ſ. hebraicū. vt ſabaoth. ⁊ oſanna. grecuꝫ vt
kirl'. latinū in alijs. Nono qꝛ miſſa eſt tam
plena myſterijs ſicut celū ſtellis. ⁊ empireū
angelis. Decimo qꝛ ſacerdotes in ſolenni-
bus eccl'iis. hñt i miſſa ſua plures miſtros
diaconū. ſubdiaconū ⁊ accolitos. Vndecio
qꝛ angelis ibi exñtibus inſufficientes ſum⁹
in pñtia tāte maieſtatis eſſe ſcholares. Duo
decio qꝛ ibi eſt dñs celi ⁊ terre. Officiū miſ
ſe qꝛ moraliter exponitur ita. Introit⁹ ſigni
ficat inchoationem boni. ⁊ duplicaꝰ. qꝛ i no
ſtra intentione debemuſ declinare a malo ⁊
facere bonū. kriel' qd̄ nouē vicibus variatur
ſignificat inuocationē mīe dei qua nouē mo
dis indigem⁹. ꝓmis trib⁹ mōis qꝛtū ad pec
catoꝝ remiſſionem q cōmittim⁹ corde. ore.

⁊ opere. Secundis tribus modis quantuꝫ
ad grē collationē fidei ſpei ⁊ charitatis. ter/
tio tribus modis quantū ad glorificationeꝫ
qua gaudebimus in deo ſup nos intra nos
de nobis ipſis ⁊ iuxta nos ꝺ ꝓximis. Glo
ria in excelſis deo ſignificat grātum actio/
nē. Collecta deuotā orationeꝫ. Epiſtola ⁊
euangelium noue ⁊ veteris legis obſerua/
tionem. graduale ⁊ all' vite actiue ⁊ contem
platiue perfectionē. Offerenda contribula
ti ſpūs ſacrificiū. Secreta ſignificat ſtatum
vie. Prefatio ſtatum patrie. ſanctus exalta
tionē angeloꝝ preſentium. Canō tranſituꝫ
membroꝝ in corpus xp̄i myſticum. Pater
noſter filiationem ſignificat per graciam.
Agnus dei liberationem per miſericordiā
⁊ triplicatur vt liberemur a malis preteritiſ
pn̄tibus ⁊ futuriſ. Cōio ſignificat boni ope
ris conſumationem. Circa quedam alia
que ſunt in miſſa nota ſignificationem alle/
goricaꝫ. Intelligimus enim per altare cru/
cem. ꝑ calicem ſepulchrum per patenam la
pidem ſuppoſitum ꝑ corporale ſindoneꝫ in
qua corpus domini fuit inuolutum. nota ēt
ꝙ oēs miſſe ſunt eque bone q̄ꝫtum ad opus
operatū. Vna tñ eſt melior altera quantuꝫ
ad opus operans. vnde melius eſt audire
miſſā boni ſacerdotis quā mal. ſicut i mēſa
corpali eundē cibum iocundius ſumimus
a mundo miniſtro quā ab immundo. nota
ꝙ piculum ē ſi celebrant miſſam in peccato
mortali vel habens manus tremulas. vł ca
ducuꝫ morbū habet. aut delir⁹. aut idiota ē.
vñ talib⁹ ē iniūgēdum ꝙ abſtineāt a miſſa.
Itē qñ aliquis ē celebraturus miſſā bis nō
dꝫ ſumere ablutioneꝫ i miſſa priori quia ad
miſſam ſecundam accederet non ieiunus.

De negligentijs que fiunt in miſſa.

Capitulum. 9.

Si p negligentiā euenerit ꝙ ꝑfecto
ſ canōe nec vinū nec aqua repiaŧ in
calice ſtatī ꝑfundi dꝫ vtrūqꝫ ⁊ ſacer
dos iterabit ꝯſecrationē ab illo loco. ſi ſi mō
⁊ ꝑficiet vſqꝫ in finē. ita tñ vt dimittat duas
cruces que fieri ſingulariter ſup hoſtiam cō
ſueuerunt. vel melius pōt dici ꝙ aliā hoſtiā
ſumat a canone a principio incipiat. ꝙ ſi de
ſimplici vino vel aqua fiat conſecratio vinū
reputabitur ꝓ ſacro. ſed aqua non ſi quid ꝺ
ſanguine ceciderit ſuper corporale vel palā
alter s ſuper albā vel caſulam pars illa reſci
datur ⁊ in loco reliquaꝝ reſeruetur. primū
extracto ſacro quātū poterit ⁊ ſumpto deinde
abluaŧ ⁊ ſumaŧ ablutio. ſi vo ſup terrā lapi
dē vel lignū ceciderit ligendus radēdus ⁊
extergendus ē locus ille ⁊ puluis i ſacro lo
co ponēdus. porro ſi i ipſū ſanguinē muſca
vel aranea ceciderit vel aliquid tale qꝺ vix
ſine vomitu vel mortis piculo ſumi pōt per
fundatur ⁊ laueŧ quā cautius poteſt in cali
ce ⁊ ablutionē ſumat ſacerdos. ſed muſca ſi
ue arena ſup piſcinā crematur. quod ſi cor/
pus ſiue de corpe xp̄i ſuper palam altaris ce
ciderit vel ſup veſtimentum nō incidatur:
ſed vino abluaŧ ⁊ a miniſtro ſumatur. Sꝫ
ſi infirmus corpus dn̄i reijciat ſuſcipiaŧ pro
ut diligentius poteſt. ⁊ ſumatur a ſacerdote
vł ab aliquo puero diſcreto ⁊ mūdo. ſi eger
non poteſt illud reſumere.

De pnīa.

Capitulum: 20.

Penitentia eſt vt ait. Amb⁹. preteri
p ta mala plangere ⁊ plangenda ite/
rum nō committere. Itē Gregꝰ.
penitentia eſt ante acta peccata flere. ⁊ iterū
flenda non committere. penitentia diffini/
tur per duplicem actum vnum qui eſt reſpe
ctu preteriti. ſ. preterita plangere. alterū reſ
pectu futuri. ſ. plangenda non committere
primus actus ē in re. ſecundus in propoſi/
to. penitentia duplex eſt quedam interior tā
tum. ⁊ hec de iure natura li. quedam exteri/
or que fit ad arbitrium hominis prima non
eſt ſacramentum proprie. ſecunda vero ſa/
cramentum eſt. non enim penitentia per ſe
ſuſcepta dicitur proprie ſacramentum eccle
ſie. cum talis etiam ante baptiſmum poſſit
fieri. ſed penitētie iniūcta per miniſtros ec/
cleſie ſacramentum eſt. Notandum quoqꝫ
ē quod lugere ꝓ peccatis proprijs eſt actus

penitentie que eſt virtus iuſticie. ſed lugere ꝓ peccatis alienis ſiue malis ē alterius virtutis. ſ. miſericordie. Lugere vero ꝓ bonis eternis ē actus tertie btitudinis de qua dicitur. Beati q̄ lugent ꝛc̄. De duratione penitentie ſciendū ꝙ exteriorē non oportet eē ꝑpetuā. ſed de interiori diſtinguitur. eſt eniꝫ penitentia interior ſecunduꝫ habitum ꝛ hec debet eſſe perpetua. alia eſt ſecundum actuꝫ ꝛ hanc non oportet eſſe perpetuam. ſemper enim tenetur quis ad interiorē penitentiaꝫ habitualem qua vellet ꝛ vult de cetero non peccare. ſed ad exteriorem penitentiam nō ſemper tenetur. Itē alius eſt dolor rationalis qui eſt peccati deteſtatio alius ſenſualis qui eſt paſſio. ꝛ primus dolor ſemper debet eſſe in penitentia. ſecundus non eſt de neceſſitate. Item quāuis hō non ſit certus de peccati remiſſione. tñ non oportet propter hoc pñiam exteriorem eſſe perpetuaꝫ. quia non exigitur in talibus certitudo ſcientie. ſed ſufficit ſcientia coniecture ꝓbabilis vt ē qñ homo fecit ꝓbabiliter quod debebat dolendo. confitendo. ſatiſfaciendo. emendando. Cum i oi ſacramento noue legis ſit aliqua materia viſibilis elementi que eſt ſignū ꝛ cauſa gratie ſit etiā in ſacramento penitentie debet eſſe ſed tunc materiā ſenſibilis large ſumit ꝓ omni re. ſiue res illa ſit exterior ſubā. ſiue actio humana. Unde ſecundum hoc i pñia ꝑut eſt ſacramenta ſunt res ꝛ vba. verba q̄dē in confeſſione ꝛ abſolutione ſunt. res aūt eſt ipſa actio humana. ad intelligendū iſta plenius nota ꝙ ſicut in medicinis corꝑalibus quedā conſiſtunt in ſola paſſione curati. vt ē ſectio vulneris quedaꝫ vero in actione vt ē exercitatio corpis. Ita in ſacris quedam cōſiſtunt in paſſione eius q̄ ſanctificatur ꝛ non in actione niſi per accidens vt baptiſmus. cōfirmatio eucbariſtia extrema vnctio ordo. Quedā vero cōſiſtūt in actu eius q ſanctificatur. vt penitentia ꝛ matrimoniuꝫ. in primis ergo que ſine actu noſtro opanf requirif exteriō mā que ſignificat ꝛ cām ꝛ rē ſacri. In alijs vero ipſe actus noſter ē ꝓ mā ſenſibili. ſimilr ex predictis patere pōt qd̄ quoddaꝫ eſt in hoc ſacrm cā tantū vt actus penitentis exterior. quoddā eſt res tñ vt remiſſio peccatoꝝ. quoddā res ꝛ ſacrm vt contritio interior.

De qualitate penitentie.

Capitulum. 21.

St pñia quedā vera Aug. Pñia
e vera ē penitenda nō cōmittere ꝛ cōmiſſa deflere. Quedā eſt falſa. Iſidorus. Irriſor ē ꝛ nō penitēs q adhuc agit qd̄ peniteat. Quedā ē coacta ps. Cōuerſus ſū in erumna mea ꝛc̄. Quedā ē ſera. Aug. ſi tunc penites qñ peccare nō potes. peccata miſerunt te non tu illa. Quedā iniq̄ Mat. cap. 27. Iudas pñia ductus ꝛc̄. Quedam deſpata. ſapie. Per anguſtia ſpūs gementes dicentes intra ſe. pñiam agentes. Quedā ſcā ꝛ meritoria. Ber. O felix pñiētiuꝫ humilitas. O cōfitentium bona ſpes q̄ꝫ facile vincis inuincibilē. q̄ꝫ cito tremebundū iudicē cōuertis i piſſimū prē. Debet pñia eſſe amara. Hie. Planctū vnigeniti fac tibi. Voluntaria Aug. Cū gaudio debet facere imortalis futurus quecunqꝫ faceret hō ꝓ differenda morte moriturus. Perfecta Aug. Nulla pñia ſera dūmodo vera. Accelerata eccl. 5. Ne tardes conuerti ad dñꝫ pſeuerans. Cant. Laui pedes meos quō iquinabo illos. Fortis Hie. Licet in limine iaceat pr̄ lꝫ mater vbera q̄bus te nutrierat oſtendat p calcatum perge patrem ꝛc̄. Itē pñia dr̄ eſſe refectio ſpūalis cum xpo ſēper victuro. non cum lazaro iterum morituro. Pñia debet eſſe prompta ꝛ nō diu dilatata. Vt id. expectaui vt faceret vuas ꝛc̄. Primo. ſ. ne infructuoſi ſimus. Vñ Iſa. cap. v. Expectaui vt fa. u. fecit autē ſpi. Secundo q̄r ad magna vocamur. Gen̄. Ego ero merces tua magna. Tertio ne ab eternis nuptijs excludamur ſicut factum eſt fatuis virginibus que differebant ſe preparare. quarto ne ab hoſtibus impediamur ſicut filij iſrael a pharaone ne egrederetur de egypto. quinto quia relinquere peccatum etiaꝫ penis compellimur. Grego. Contemnendus eſſet mundus etiā ſi rebus ꝓſperis ab

bundaret. At cum tot aduerſitatibus ani/ mum pulſat. cum tot calamitatibus ingemi nant. quid quam vt non ametur clat. ſexto ne blande ſeducamur ſicut auis per ſiſtulaꝫ aucupis. ⁊ ſicut piſcis per beſcam in hamo ⁊ ſicut vrſus per mel. ſeptimo ne morte pre ueniamur. Gre. Nihil certius morte ⁊c. octauo. ne cõſuetudine teneamur ſicut ar/ bor de facili nõ euellitur cum bene radicat Iere. cap. iz. nunquid ethyops mutare pel lem ſuam ⁊c. Ad agendaꝫ pniam mouent quatuor de quibus. Ber. Nimis durum eſt cor quod non emolliunt beneficia nec te/ rent ſupplicia. nec alliciunt promiſſa nec ca ſtigant flagella. Impedimenta ſunt hec. ſ Puſillanimitas aggrediendis. tales ſunt ſi cut equus vmbraticus qui trunco l vumbra terretur. Pudor confitendi. ſed ſicut ait. Aug. Verecundia magna pars penitẽtie ẽ honor ſatiſfatiendi. ſꝫ contra dicit apl's. ii. ad cor. vj. Hoc momentaneum ⁊ leue tibu lat cor. Delectatio pecandi. ſed tẽporale eſt quod delectat eternuꝫ quod cruciat. Spes diu viuendi ſed dominus dicit ꝙ ſecuris ad ra ar. po. eſt. Deſperatio gratiaꝫ obtine di ſꝫ contra dicit. Ezech. 18. cap. quaqꝫnqꝫ hora ingemuerit peccator. Timor recidiuã di. Auguſti. quando cecidi erexit me qñ ſte ti tenuit me quãdo iui duxit m̃. Ita loqui/ tur de deo. exempluꝫ delinquẽdi. ſed ſtultuſ eſt qui vidit aliqueꝫ cadenteꝫ in foueã ſi nõ ſit in eodem loco cautior. Conſuetudo pec candi. ſicut balaã conſuetus mõſtris nõ cu rauit ꝙ aſina loqueretur. Confidentia de dei miſericordia ꝙ quando penituerit ipm recipiet. ſed hoc eſt peccare in ſpiritum ſcũꝫ Gre. Miſericordiam dei debemus ſalteꝫ erubeſcere ſi iuſtitiam volumus formidare

De effectu penitentie.

Capitulum. 22.

Per penitentiam abſoluitur homo a peccato reſtituitur. eccleſie recon/ ciliatur chriſto. donis ſpiritualibus ditatur: de ſilio diaboli filius dei efficitur. paradiſus aperitur. Hec eſt que angelos letificat. impium iuſtificat. amiſſa bona re/ uocat. vitam eternam donat. penam eternã vitat. Item penitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium: ad quam peccator poteſt recurrere dum viuit in ſtatu vite preſentis: quandocunqꝫ ⁊ quotienſcunqꝫ diuinaꝫ mi ſericordiam voluerit implorare. Duplex ẽ naufragium. ſcilicet peccati originalis ⁊ ac tualis ſed de primo liberamur per tabulaꝫ baptiſmi que virtutis efficaciam accepit a ta bula crucis chriſti. De ſecundo autem libe ramur per tabulam penitentie quam diui/ na clementia prouidit homini. quia pro pec cato actuali non poteſt iterum baptizari. Nota ꝙ a reatu peccati liberamur per gra/ tiam. a ſequelis autem peccatorum per pe/ nitentiam ⁊ partes penitentie. a miſeria ve ro per gloriam. Item nota ꝙ qualiter ope ra mortificata viuificantur. quia lꝫ veruꝫ ſit ꝙ a priuatione ad habitum ſit regreſſuꝫ in vita naturali: non tamen eſt verum in vita morali. Nam a priuatione ad habitum vo/ luntarium eſt regreſſus ſcilicet a morte cul pe ad vitam gratie. Vnde dicendum eſt ꝙ ſicut peccata actualia tranſeunt actu ⁊ rema nent reatu. ita bona opera tranſeunt actu. ⁊ remanent merito. Secundum auteꝫ ꝙ ma nent dicũtur mortificari vel viuificari. Bo/ na igitur opera q̃zdiu coniuncta ſunt radici merendi. ſcilicet charitati dicuntur viuere. quando ab illa ſeparantur dicuntur mori. ⁊ quando reuertuntur dicuntur viuificari. qꝛ redeunt ad ſtatum ſue originis videlicet gra tie ⁊ charitatis ⁊ quia valent ad maiorem ra tiſicationem charitatis:

De partibus penitentie.

Capitulum 23.

Partes penitẽtie integrales ſũt tres ſ. contritio. confeſſio ⁊ ſatiſfactio. q̃uis. n. complementum peccati nõ poſſit eſſe in actu ſolum ⁊ oris ⁊ cordis ſolũ vel trium ſimul: tamen ad perfectionem pẽ nitentie exigitur horum trium aggregatio. Lꝫ ad cẽ ſimpl'r ſuff ciat ꝯtritio i actu ⁊ ꝯfeſ ſio ⁊ ſatiſfactioi ꝓpoſito nõ. n. i his q̃ hñt cẽ

ſucceſſiuum exigitur q̄ partes ītegrales ſint
ſimul. ſed exigitur hoc in toto q̄ h₃ eſſe per
manens. Q̄d autem ſint tres partes peni/
tentie ſic oſtenditur. Penitentia.n.eſt q̄d
dam ſpontaneu₃ iudicium in quo contritio
eſt quedam citatio vbi ſequitur reſtante iu/
dicem ſpontanea cōfeſſio. Deinde ſequitur
per iudicē īpoſite emende ſolutio. Sed in
hoc dicitur iudicium fori a iudicio poli.quia
ibi confeſſus in iure condemnatur ⁊ hic ab
ſoluitur. Alia eſt partium iſtarum ſufficien
tia.q₂ ob peccatum cōmittitur corde vł ope
re.iuſtū eſt vt per contrariū curentur .ſ. vt
peccator cui pam animo deteſtetur verbo ex
primat.⁊ facto puniat. Item per peccatū of
fendit homo deum ecclesiam ⁊ ſeipſu₃. ſed
per contritionem reconciliatur deo.per cō/
feſſionem eccleſie ⁊ per ſatiſſactionem ſibi.
Item iſte tres penitentie partes ſunt diete:
q̄bus itur ad terram ꝓmiſſionis. de quibus
dicitur.c.3. Exo. Ibimus viam trium die/
rum. Item iſte tres partes ſignificant tres
mortuos moraliter quos dominus ſuſcita/
uit. quoniam per contritionem ſuſcitat̄ puel
la in domo. per confeſſionem iuuenis ī por
ta. per ſuſcitationem Lazarus in ſepulchro

De contritione. Cap. 24.

Contritio eſt dolor volūtarie ꝓ pec/
catis aſſumptis cū propoſito confi
tendi ⁊ ſatiſſaciendi. hec diffinitio
magiſtralis eſt.⁊ ponitur ibi dolor pro ge/
nere. voluntarie aſſumptus ponitur ad dif
ferentiam doloris naturalis. qui non ē me
ritorius cum non ſit de genere moris ſ₃ vo
luntas ponit eum in genere morali pro pec
catis. ponitur ibi pro materia doloris ad di
ferentiā doloris inuidie qui eſt in bono alie
no. Sic ergo diffinitur contritio prout ē ac
tus virtutis. ſed vt eſt pars ſacrī pnie o₃ q̄ a
liquid in comparatione ad alias partes adda
tur.⁊ ideo ponitur cum propoſito confiten
di ⁊ ſatiſſaciendi. Nota q̄ cor dicitur duru₃
qn̄ diuine inſpirationi ſe tangēti non cedit.
ſed obuiat ī effectu peccati demorādo. Frā
gi vo dicitur qn̄ incipit a ꝓpoſito peccandi
receſ ipiſcere. ſ₃ mundū totaliter conuertet.
Cōteri vo dicitur quādo volūtas ꝑfecta ab
effectu peccādi reſilit. In cōtritōne duplex ē
dolor. Unus eſt voluntatis q̄ nō eſt aliud
q̄₃ peccati diſplicētia. Alius ē ſēſibilis. pri/
us eſt de eſſētia cōtritionis ⁊ de hoc dolore
intelligitur illud. Jer.ca.6 Luctū vnigēiti
fac tibi. quia hō ex ratiōe debet magis velle
nunq̄₃ peccaſſe q̄₃ vnigenitū viuere. Secū
dus vo dolor nō req̄ritur de neceſſitate cō
tritiōis. ſed de perfectione q₂ talis dolor nō
ē in noſtra poteſtate. nota etiā q̄ cōtritio po
teſt tantū intendi q̄ nō ſolū culpa. ſed etiā to
ta pēa dimittit̄. hoc pōt fieri dupliciter. V/
no mō ex parte charitatiſ q̄ diſplicētiā cauſat
peccati. qa quādoq₃ cōtingit tātū charitate₃
incēdi in actu q̄ cōtritio inde ſequēs mere/
bitur abſolutionē ab oī pena vt ī magdalēa
alio modo fit iſtud ex parte doloris ſēſualiſ
quē volūtas in ꝯtritione excitat. q₂ ille do/
lor quedā pena ē q̄ tātu₃ pōt intēdi q̄ ſuffi/
cit ad d̄letionē culpe ⁊ pene. d̄ria quedā eſt
int̄ attritionē. ꝯtritionē ſic int̄ informe ⁊ fō/
ma ū ſcd₃ quod dr̄ de fide informi ⁊ formati
Utrū āt attritio fiat ꝯtritio diſtiguēdū eſt. q₂
ꝯtritio dr̄ cū grā.tritio. hec āt pōt eē duplr̄.
Uno mō ē cōicatiua. q₂ grā aſſociatur mo/
tui exiſtēti in aīa. ⁊ illā īformat q̄₃uis nō ele
ciat. Alio mō p cām ita q̄ mot⁹ a grā elici/
at̄. pmo mō attritio fit cōtritio q₂ act⁹ ille ſi/
plex manēs ī aīa format̄ adueniēte grā ſi ē
color adueniēte luce. 2°. mō īpoſſibile eſt q̄
attritio fiat ꝯtritio. ſ₃ ſi querit̄ q̄₃diu quis d̄
peccō dolore dēat. R̄n̄. ſic dicit. Hugo. de
ſcō. Vic. Deus qn̄ abſoluit a vinculo pcci
hoīem colligat cum vinculo deteſtatiōis ꝑ/
petue ſed deteſtatio peccati ꝑpetua quedam
eſt in bitu ad quā ſp̄ tenet homo. etiā poſt ꝑ
fectā pcci remiſſionē de qua dicit Aug. lo/
quens de penitente ſemꝑ doleat ⁊ de dolo/
re gaudeat. ⁊ non ſemper doluiſſe doleat.
Alia deteſtatio eſt in actu. ad hāc hō non te
netur ſēmꝑ. Sciendū aūt q̄ hi q̄ dānati ⁊ q̄
hi q̄ ſunt in purgatorio non habent cōtritio
nem ꝓprie cuius ratio eſt. quia contritione
proprie ſumpta ſunt tria. ſcilicet grā ⁊ dolō

ꝗ effectus meriti ſatiſfacientis. In btis aũt
nõ eſt dolor. In dãnatis vero nõ ẽ gratia ⁊
hi q ſunt in purgatorio non merentur.

De cõfeſſione. Cap. 25.

Onfeſſio ẽ vt ait Aug. ꝑ quã mor
bus latẽs ſpe venie aperit. cõfeſſio
ſacrãtalis q̄ ẽ ꝑs pnie cõuenienter
deſcribitur ꝑ mãm que eſt pccm̃ ⁊ per actũ
q ẽ apire. ⁊ ꝑ finẽ que ẽ ſpes venie. duplex
ẽ cõfeſſio. quedã eſt mentalis que deo fit. ⁊
hec ẽ de iure naturali quedã ẽ vocaꝭ que fit
hoi. ⁊ hoc nõ ẽ de iure naturali ſed euange
lico. Igitꝭ ante in incarnationẽ xpi ſufficie/
bat confeſſio mentalis. qꝛ deus nondũ erat
hõ. ſed poſtq̃ꝫ factus ẽ hõ. dꝫ confeſſio fieri
hõi vicario xpi. In hoc enim ꝙ miniſtris
ſacrorum xp̃s dedit ptãtem ligandi atqꝫ ſoluẽ/
di inſinuauit cõfeſſionẽ eis tãqꝫ iudicibus
fieri debere ſic ergo xp̃s inſtituit cõfeſſionẽ
tacite. ſed apl̃i ꝓmulgauerunt eã expreſſe.
Ia. cap. vltimo. Cõfitemini alterutrũ pccã
veſtra. Quãuis igitꝭ in contritione remitta
tur pccm̃ cõiter. tñ cõfeſſio vocalis ẽ neceſſa
ria in re qñ habetꝭ oportunitas vel in ꝓpoſi
to articulus neceſſitatis eã excludit. ⁊ nõ cõ
tẽptus religionis. ⁊ iſta neceſſitas cõfitẽdi
poſt cõtritionẽ nõ eſt i tali caſu ꝓpter neceſ
ſitatẽ remedij cũ pccm̃ iã ſit dimiſſũ. ſed pro
pter obligationẽ precepti. Cõfeſſio. n. ⁊ ſa/
tiſfactio neceſſaria ẽ nõ ſolũ ꝓpter recõcilia
tionẽ i iudicio dei. ſꝫ etiã in iudicio eccleſie.
Quas circũſtantias teneamur ꝯfiteri. nota
ꝙ circunſtãtiarum quedã ſũt trahentes i aliud
genus pcci. vt coire cũ muliere coniugata.
⁊ has tenetꝭ hõ confiteri. Quedã ſũt aggra
uantes i eadẽ ſpẽ. ⁊ harum quedã ſunt nõ ag/
grauantes notabiliter ſicut ſcia ⁊ huiuſmõi
has nõ tenetur qs cõfiteri qꝛ ſunt quaſi ve/
nialia pccã. quedã ſunt aggrauantes nota
biliter. ⁊ has ſecundũ quoſdã tenetur hõ cõ
fiteri. nõ enĩ ſufficit illi q accepit centũ mar
chas de alieno. dicere ego accepi alienũ. cũ
hoc poſſet verificari ſi accepiſſet vnũ dena
rium ſecũdũ alios cõius. ſꝫ nõ tutius opinã
tes nõ oꝫ. Circũſtãtie aggrauãtes pccm̃ no

tantꝭ his verſibꝰ. Aggrauat ordo locus mo
ra cã ſcia tẽpus. Etas puſilla modus ge/
nus. ⁊ ſtatus altus. Cõditio numerꝰ etas ⁊
ſcandala ſexus. Quãuis pccã alicuius no/
ta ſint ſacerdoti. tñ oꝫ ea cõfiteri. qꝛ nõ ſunt
ei nota vt iudici. Quãdiu poſſit qs differre
cõfeſſionẽ due ſunt opiniones. quidã enim
dicunt ꝙ peccator tenetꝭ cõfiteri ſtatim habi
ta opportunitate ſufficienti. Alij cõiꝰ dicunt
ꝙ cũ confeſſio ſit inter precepta affirmatiua
nõ obligat niſi ꝓ loco ⁊ tpe. Eccleſia aũt de
terminat i decretis ꝙ ois hõ confiteatur ſe/
mel in ãno. qꝛ hꝫ tũc qlibet de neceſſitate cõi
care. In caſibus autẽ quattuor tenetꝭ qs an
te hoc tp̃s cõfiteri. vnus ẽ rõne ſacramenti
qꝛ vult cõicare vel celebrare. Alius rõe pi/
culi. vt ſi eſt in piculo mortiſ. tertius ẽ rõne
cõſciẽtie vt ſi dictat ſibi conſcia ꝙ ſtatim te/
neatꝭ quartus eſt rõne dubij vt ſi non ſpe/
rat illo anno hẽre confeſſorẽ quem modo
hꝫ. vel ſi habet caſum papalem. ⁊ modo hõ
copiam ꝯfeſſionis ſeu piiarij dñi pape. Si
queratꝭ vtrũ confeſſio facta in peccato mor/
tali valeat. dicendum eſt quod confeſſio eſt
in remedium ⁊ in preceptum. Inquantum
eſt in remedium non valet in mortali facta.
tamen abſoluitur homo a pecca to. ſicut fic
te baptiſmum ſuſcipiens non recipit niſi ſa
cramentum. ⁊ non rem ſacramenti. Verũ
confeſſio ſit iteranda. Nota ꝙ regulariter
nullus tenetur confeſſionem bona fide fac
tam iterare amplius. Sunt tamen quattuor
caſus in quibus tenetur quis iterare confeſ
ſionem quorum duo ſunt propter confeſſorẽ.
Primus ſi deficit confeſſori clauis poten/
tie. eo quod non habet poteſtatẽ ab illo pec
cato abſoluere. Secundus eſt ſi deficit ſi/
bi clauis ſcientie. quia neſcit diſcernere.
Tertius eſt ſi confitens dimidiauit confeſ/
ſionem. oportet enim quod vni fiat cõfeſſio
integre omniuꝫ que hñtur in memoria. Si
vero aliqua exciderunt a memoria. non iõ
debet reputari confeſſio dimidiata. quartuſ
eſt ſi cõtẽpſit ſeu neglexit ⁊ oblitus ẽ ſatiſfac
tionem. nam ſi ſciret ⁊ adimplere vellet nõ
oporteret cõfeſſionem iterare. ſi vero aliqs

cadat ī peccatū poſtq̄ȝ bona fide fecit cōfeſſi
onē. queſtio ē vtrū teneatur confeſſionē pri
us factā iterare. ⁊ ē opinio q̄ non in ſpē ſed
in genere. lȝ aliter dicant qdam. Nota q̄ cō
feſſio facta p nuncium vel per epiſtolam. lȝ
ſit quoddam bonuȝ ⁊ meritorium tñ inquā
tum eſt pars ſacramenti penitentie non pōt
ſic fieri. quia determinatā habet materiā. ſ.
actus ſermonis quo cōſcientia hominis ma
nifeſtari conſueuit. Unde ſine neceſſitate
nō licet taliter. In neceſſitate poteſt defect⁹
per equipolentē actum ſuppleri.

De qualitate ⁊ effectu confeſſionis.

Capitulum. 26.

Ualis debeat eē cōfeſſio notaṫ his
q versibus. Sit ſimplex humilis cō
feſſio pura fidelis. Uera frequens
nuda diſcreta libens verecunda. Integra
ſecreta lachrimabiliſ accelerata. Fortis ⁊ ac
cuſans. ⁊ ſit parere parata. Ad multa valet
confeſſio. A morte liberat. quia ſicut cōfeſ
ſus in foro contentioſo dānatur. ſic in ſpūa
li liberatur. Uulnera mentis ſanat. Hie.
Uulnus nō intellectuȝ tardice ſanaṫ. Deū
homini manifeſtat. Aug. Si nollem confi
teri nō me tibi abſonderē. ſed te mihi. Pa
radiſum aperit. Aug. O breue verbuȝ pec
caui. quod aperit portaſ paradiſi. Exemplū
in latrone. peccata tegit. Unde quedā glo
ſa. Si homo detegit. deus tegit. Miſericor
diā diuinā emollit. Gloſa ſuper illud. De
lictū meū cognituȝ ti. fe. Si homo agnoſcit
deus ignoſcit. Animū iocūdat pſaľ. In vo
ce exultationis ⁊ cōfeſ. ſonus epu. Inter
ceſſores multiplicat. ſacerdotes eniȝ p ſuis
cōfeſſis orant. Cōſcientiā mundat Auguſ.
Confitendo fit hō de fedo pulcher. Fedus
diaboli rapit. Sicut cū aliquis ſecretū alteri
us detegit. Deo hominē cōiungit Auguſ.
Quid propri⁹ auribus dei q̄ȝ cōfitens cor.
⁊ vita que eſt ex fide. In via ſalutis dirigit
puer. 28. Qui abſcondit ſcelera ſua nō di
rigetur. ⁊ contrario ⁊c̄. peccatum delet ps.
3i. Dixi confitebor aduerſum me ⁊c̄. Satiſ
factionē ſupplet. Glo. ſuper Math. Iube
mur cōfiteri peccata noſtra vt erubeſcentiā
patiamur p pena. Malum precauet. exem
plum d' dente putrido qui extrahitur ne alij
computreſcant.

Cui debeat fieri confeſſio.

Capitulum. 27.

Eneraliter teneas. q̄ confeſſio de
g bet fieri ſacerdoti habenti claues q̄
ſunt ſcientia diſcernendi ⁊ potās li
gandi atqȝ ſoluendi. Sciendum autem q̄ ſi
cut baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis
ita ⁊ pnia. Unde ſicut baptiſmus duplicez
habet miniſtrū. vnū cui competit baptizare
ex officio. ſ. ſacerdotē. aliun cui cōmittitur
diſpenſatio baptiſmi rōne neceſſitatis. Ita
⁊ miniſter pnia duplex eſt. vnus eſt cui cō
feſſio fit ex officio ſicut ſacerdos. Alius qui
audiendo confeſſionē vocē ſupplere poteſt
ſacerdotis in neceſſitate eſt laicus. Dicunt
tñ aliqui q̄ cum deeſt copia ſacerdotis non
oȝ confiteri laico. ſed ſufficit ſoli deo. q̄ȝuis
omnes ſacerdotes claues habeant. nō tam̄
poſſunt oēs ligare ⁊ ſoluere. ſicut excōicati
ſuſpenſi heretici ⁊ dānati. Hoc aūt nō eſt p
pter defectum ordinis. ſed q2 nō hn̄t materi
am. ſ. ſubditos q auferuntur ab eis cū excō
municanṫ. poſſunt tamē tales baptizare. q2
hoc eſt ſacramentū neceſſitatis. pn̄t etiā ta
les eucariſtiā conſecrare. q2 hoc ſubāliter
adheret ordini. Dicēdum etiam q̄ nullus
poteſt abſoluere cōfitentem niſi pprius ſa
cerdos. pprius vero ſacerdos dr̄ ſex mōis
primo modo eſt paſtor eccleſie. vt papa epi
ſcopus ⁊ curatus quilibet in ſuiſ caſibus. ſe
cundo per determinationem ſuperioris. vt
vicarij. tertio per priuilegium quibuſdam
indultum. quarto per licentiam pprij ſacer
tis dū tñ licētieṫ ei vir diſcretus ⁊ honeſtus
⁊ vere ſacerdos. quinto ppter neceſſitatē.
quia inſtante mortis articulo quilibet ſacer
dos pōt abſoluere. Et peregrini abſoluun
tur ab his apud quos ſūt. ſexto ppter defec
tū ſui ſacerdotis qñ. ſ. ē idiota vel pditio cō
feſſionis. vel qñ ſolet mulieres confitentes
pcari. tunc eni ſi nō inuenit aliqueȝ qui au
ctoritatem habeat efficitur ei ſacerdos pro
prius nō quilibet. ſed diſcretus ⁊ honeſtus

⁊ motus vel ex ordine vel ex perſona.

De ſigillo confeſſionis.

Capitulum. 28.

A que geruntur exterius in ſacris
e ſūt ſigna rex que interius cōtingūt
⁊ iō confeſſio qua quis ſacerdoti ſe
ſubijcit ſignum ē ſupioritatis qua quis deo ſubijcitur. Deus autē pccm̄ illius qui ſe p pniam ſubijcit tegit. vñ oꝫ de neceſſitate ſacramenti q̄ ſacerdos celet cōfeſſionē. ſunt ⁊ alie huius cellationis vtilitates. qꝛ per hoc hoīes magis ad cōfeſſionē attrahunt̄ ⁊ ſimplicius peccata cōfitentur. ſacerdos autē nō dꝫ tm̄ cellare pccm̄ quod in confeſſionē recipit. ſed etiam oīa alia ſigna p que poſſit peccator vel pccm̄ comprehendi. pōt autē penitens facere vt illud qd̄ ſacerdos ꝓpter confeſſionē ſibi factā ſciebat vt deus ſcit. etiam vt homo. Et hoc facit dū licentiat cū ad dd̄. ⁊ ſi dicit nō frangit ſigillum confeſſionis. Si aūt queratur vtrū id qd̄ ſcit ſacerdos per confeſſionē ⁊ ſcit alio modo poſſit reuelare ſup hoc diuerſe ſunt opiniones ſed hec ē verior. qꝛ ſiue ſacerdos ſciat illud pccm̄ āte cōfeſſionē ſibi factā ſiue poſt nō tenet̄ cellare q̄ztū ad id qd̄ ſcit vt hō. Nota q̄ iſte modus dicēdi dico tibi in confeſſione non claudit̄ tale dictū ſigillo confeſſionis. qꝛ non ſeruat̄ ibi modus confeſſionis vel ordo.

De ſatiſſactione.

Capitulum. 29.

Icut i bellis ⁊ cōtrouerſijs reſtitu
ſ ta amicitia nōſtati reſtituit̄ debitū
illati dāni. Ita pꝰ remiſſionē culpe
ī cōfeſſione ſeu cōtritione remanet. debitū pene ſatiſſactorie. Iūgit ſacerdos. quedam ad ſatiſſationis fūdamētuꝫ ſicut abſtinere a peccato ⁊ reſtituere ablatū. Quedā ad ſatiſfactionis expeditionē vt ē vitare conſortia maloꝝ. quedā iniūgit ad ſubām ſatiſſactionis. vt ē ieiunare vigilare dare elemoſynā peregrinari ⁊ huiuſmodi opa penalia. quedā iniūgit ad ſatiſfactionis pfectionē ⁊ ſecuritatē. vt ſūt opa ſupererogationis. Satiſſactio dꝫ reſpondere culpe in tribus. ſ. in numero pſal. 4. Lauabo per ſingulas noctes ⁊c. In pōdere Aug. Libenter dꝫ facere immortalis futurus quecunqꝫ faceret ꝓ differenda morte moriturus. In menſura. B. Tanto tempore dꝫ quis in pnia eſſe q̄zto fuit in culpa. iſta tria requiruntur in pnia ſecundum cōuenientiā nō ſecundū neceſſitatē.

De ſingulis partibꝰ ſatiſſactionis i cōi.

Capitulum. 30.

Atiſſactionis quedā ſunt ptes prin
ſ cipales. ſ. Orō. Ieiuniū ⁊ elemo
ſynā. quedam vero ſecundarie que
ad has reducuntur vt vigilie pegrinatiōes diſcipline. Dicendū ergo q̄ omnia carneꝫ affligentia reducunt̄ ad ieiuniū. omnia opera vero ſpūalia ad orationē. omnia aūt opa miſericordie ad elemoſynā. ſufficientia ptium principaliū poteſt accipi reſpectu termini a quo eſt motus ſatiſſactionis. qꝛ per ieiunium reuocamur a cōcupiſcentia carnis. p orationem a ſuperbia vite. per elemoſynā a cōcupiſcentia oculoꝝ. Alio modo ſumit̄ iſta ſufficientia ex parte termini ad queꝫ fit ſatiſſactio. quia per ieiunium ordinatur hō in ſeipſo per elemoſynam ad primum. per orōnem ad deū. Tertio mō ſumitur hec ſufficientia ex pte materie de qua fit. Per elemoſynā enim fit ſatiſſactio de bonis ſubſtātie exterioris. per ieiunium de bonis corporis. p orationem de bonis mentis. Quarto modo ſumitur hec ſufficientia ex pte modoꝝ ſatiſfaciendi. Fit enim ſatiſſactio tribꝰ modis. vel per punitionem vel per redemptionem. vel per ſupplificationeꝫ. Primū facimus ieiunando ſecundum elemoſynas danᵒ. tertium orando. quintuꝫ ſumitur hec ſufficientia ex parte effectus. per ſatiſſactionem enim tria magna bona nobis proueniunt. ſ. impetratio gratie remiſſio pene. expurgatio reliquiarum culpe. Ad primū videtur valere elemoſyna propter multiplicitatem interceſſoꝝ. Ad ſecundum ieiuniuꝫ. Ad tertium orō.

De ꝑtibus ſingulis ſatiſſactionis.

Capitulum. 31.

e Lemoſyna dupľr pōt accipi. aut in
tentione ſubleuandi neceſſitatē ꝓxi
mi. ⁊ ſic eſt opus miſericordie. aut
intentione recompenſandi ꝓ debito offenſe
diuine. ⁊ ſic ē opꝰ iuſticie. Unde primo mō
ꝓprie ptinet ad meritū vite. Secundo mō
ad mentis dimiſſionis pene. qꝛ elemoſyna
ſic data proprie eſt ſatiſfactoria. De ieiunio
quoqꝫ ſciendum ē ꝙ in carne duo ſunt vnū
natura que debet ſuſtentari ⁊ aliud vitium
quod dꝫ domari. Ieiunium ergo quod na
turā ſeruat ⁊ vitium domat bonum ē aliud
vero non. Orō dupľr habet fieri. aut pro i
petratione bonoꝝ. ⁊ ſic ē pars vel opus cō
tēplationis aut ꝓ remiſſione maloꝝ ⁊ ſic eſt
ꝓprijs pars ſatiſfactionis.

De iuſtificatōe impij. Cap. 32.

i Uſtificatio ipij ē motus ab iniuſti-
cia ad iuſticiā. In iuſtificatione im
pij quattuor reqruntur. ſ. motus li
beri arbitrij cōtritio infuſio grē ⁊ remiſſio
culpe. Hoꝝ prima duo ſunt ex pte ſuſcipiē
tis alia vero ex pte agentis. Predicta quat
tuor ſūt ſiľ tpe nō natura. prioritas aūt ⁊ po
ſterioritas que ſecundū ordinē nature ē re-
ducitur aliquo mō ad ordinē cauſe ⁊ cauſa-
ti. Inter iſta videť hoc ordo cauſalitatis eē.
Cauſaliter eni motꝰ liberi arbitrij prior ali
is tribus eſt. qꝛ requiriť conſenſus volūta-
tis i huius mutatione. Voluntas ⁊ liberuꝫ
arbitrium ſumunť hic ꝓ eodē. Propterea
motus iſte appellať motus liberi arbitrij.
Iſte vero motus qui per liberum arbitriū
conſentit deo vt primo motor vocatur mo
tus fidei. quia habet aliquid cognitionis et
aliquid affectionis ſicut fides. Dicamus er
go ꝙ motus liberi arbitrij ſiue motus fidei
in deū cauſaliter ē prior ꝙꝫ motus quo ď pec
cato quis cōuertitur. qꝛ ſicut in generatione
peccati prior ē conuerſio ꝙꝫ auerſio. cum cō
uerſio cauſet auerſionē. ita in eius deſtruc-
tione prior eſt conuerſio ad deū per liberuꝫ
arbitrium quā auerſio a creatura per cōtri-
tionem de peccato. Quod enim primū ē in
compoſitione vltimū eſt i reſolutione. Iſti
vero duo motus. ſ. liberi arbitrij ⁊ contri-
tionis ſunt priores ꝙꝫ gratia infundatur. qꝛ
ſunt cauſa preparatoria vt gratia deť. Quā
uis enim deus ſine vlla preparatione poſſꝫ
impium iuſtificare. tamen requiritur prepa
ratio ex parte noſtra quoniam. ſicut requiri
tur preparatio ex parte materie in naturali
mutatione ad recipiendam formam. Ita in
mutatione voluntaria. ⁊ hoc non eſt ex im-
potentia agentis ſed ſuſcipientis. Alia ra-
tio eſt quia in iuſtificatione peccatoris fit in
troductio vnius forme ⁊ expulſio cōtrarie:
ideo requiruntur predicta due. ſ. motus li-
beri arbitrij diſponens ad gratie ſuſceptio-
nem. ⁊ contritio. id eſt ď ceſſio a peccato di
ſponens ad culpe expulſionē. Gratia pri
us infunditur ꝙꝫ culpa remittatur ſicut in ī
troductione forme prior eſt forma que expel
lit a parte agentis quam illa que expellenda
eſt remoueri poſſit. Qualiter autem iuſtifi
catio fiat in inſtanti vel ſucceſſiue. nota di-
ſtinctionem. Poteſt iuſtificatio dupliciter
accipi ſicut ⁊ generatio. Uno modo vt di
cat motum ad iuſticiam cum termino eiuſ-
dem ſic fit ſucceſſiue quando ſuccedit ſucceſ
ſiua preparatio. Alio modo poteſt accipi ſo
lum modo vt dicat mutationem ſine motu.
hoc modo fit iuſtificatio i inſtanti. ⁊ hoc tri
plici ratione. prima quia fit virtute infinita
⁊ ſimplici que immediate operatur. ſecun-
da eſt quia fit in ſubō ſimplici. ſ. in mente.
tertia ē quia ipſa forma que expellitur. ſ. cul
pa non prior vel proprior eſt quam que in-
troducitur. ſ. gratia que omnino ſimplex ē.
Ad illud quod dicit Aug ꝙ maius eſt iu-
ſtificare impium quam creare celum ⁊ ter-
ram dicendum maius eſt quantum ad illď
quod fit quia melius eſt. ſed nō eſt quo ad
modum faciēdi. Quāuis. n. in iuſtificatiōe
impij fit reſiſtentia formalis. ſ. contrarij ad
contrarium non tamen eſt ibi reſiſtentia ef-
fectiua qua aliquid reſiſtat agēti. ſcilicet deo
cuius virtuti nihil reſiſtere poteſt in iuſtifi-
catione impij aliquid ē ex parte dei ⁊ aliqď
ex pte peccatoriſ. ⁊ aliquid ex parte eccleſie.
Ex parte dei duo ſunt. ſ. miſericordia que

ſcatū indulget. ⁊ iuſticia que emēdata aliqn
tulā exigit vel hic vel ī purgatorio hec ſigni
ficatur per binos diſcipulos quos miſit dñs
in omēm locum quo erat ipſe venturus. tūc
qdem corporaliter nunc autē per grām ſpi
ritualiter. Ex pte peccatoris ſunt etiā duo.
ſ. amor ⁊ dolor. ⁊ hi ſunt due molle qb⁹ pec
catum conteritur. que ſm legē nō debēt di/
abolo pignore obligari. Ex pte eccl̃e ſiliter ſi
duo. primū eſt meritū ⁊ precipue xp̄i qḋ eſt
inextimabile ⁊ alioꝝ ſanctoꝝ q fecerūt opa
multa ſuperogationis que ois ſub ptāte cla
uium ſunt poſita vt qḋ minus eſt in vnu mē
bro eccleſie compenſetur in alio Vñ ſi aliqſ
non eſt membꝝ eccl̃ie nō influit ipm meri/
tum predictū. ſcḋʒ eſt indulgētia quā dat ec
cleſia per papā ⁊ ep̄os. tñ vt ipſa idulgentia
tātuʒ valeat qʒ tum ſonat exigit auctoritas ⁊
cā. ſ. cōis vtilitas. ex pte dātis. exigit etiaʒ fi
des formata ⁊ obediētia ex pte recipiētis. ſ
cili vt ſoluat illud propter qḋ datur.

De pnia venialium.

Capitulum. 33.

Enitentia eſt remediū iſtitutū ad ex
piandū peccatū cui debet pena ſenſi
bilis que cū debeat pctō non ſolum
mortali ſʒ etiā veniali pʒ q pnia eſt remedi
um ꝯtra vtrūqʒ. qſ nō eſt ſimplr de venialib⁹
ſed de mortalib⁹ qꝛ pnia introducta ē ad re/
conciliandū amiciciā vel aiam quā mortale
peccatum tollit. Lʒ igitur nō ſit de veniali
bus ſimplr pnia tñ eſt neccñs. ⁊ hoc eſt trib⁹
modis. p̄ rōne dubii. vt qñ credunt eē mor
talia. 2° rōne ſtatuti vt qñ homo q tenet cōfi
teri ſemel in anno. nō hʒ niſi venialia. tertō
rōne piculi. vt qñ venialis delectatio ad hec
producta eſt. q niſi hoc ſe auertat ab ea tra/
hit in mortale. ſed de remiſſione venial' pec
cati ſciendū q in duobus caſibus nō remit
titur. pmus eſt ſi talis habeat peccatū morta
le qm̄ ſine mortali nūqʒ dimittitur veniale
lʒ econtra poſſit fieri. ſ. q mortale dimittat
ſine veniali. Cū. n. peccatū mortale tollat ca
ritatē que vniuerſa delicta operit conſtat q
exiſtenti in peccato mortali nullū veniale re
mittit. Scḋ° ē qñ voluntas fixa manet i affe
ctu alicuius peccati determinati venialiſ tūc
qm̄ illud tolli nō pōt. ⁊ hoc multiplici rōne
pria eſt qm̄ omne pctm̄ remiſſione indiget.
quo ad duo. ſ. quo ad culpā ⁊ quo ad penaʒ
ſed nō pōt eſſe ſcḋa remiſſio ſine pma. qꝛ qʒ
diu hō culpā hʒ debitor eſt pene. Culpa āt
conſiſtit in deordinatōe voluntatis. Vñ vo
luntas ſic manens ptinax reordiari nō pōt
Alioqn duo oppoſita ſimilis eſſent in eodē
Alia rō eſt qꝛ manente cā non pōt tolli effec
tus. ſed voluntas ordiata ad aliqd eſt cā ve
nialis peccati. vnde manente voluntate fixa
in illo non remittitur ipſum peccatū veniale
ſciendū etiā q vnū peccatum veniale bñ pōt
dimitti ſine alio. qꝛ peccatū mortale qḋ ma/
ioris eſt adherentie. pōt etiā remitti ſine ve
niali. Alia ratio ē. qꝛ peccatū mortale ita dō
diſplicet q facit etiā ipſum peccatorē deo diſ
plicere. ſed veniale deo diſplicet cui inordia
tū ſit. tñ non facit peccantē deo diſplicere qꝛ
per illud nō priuatur gratia ſed obnubilat.
inquantū eius pceſſus ad exteriora ipedit.
⁊ propter vnum veniale non impedit quin
aliud remitti poſſit. Tertia rō eſt qꝛ venia/
lia non hñt cōnexionē adinuicē nec a pte a/
uerſionis qꝛ non auertūt a ſūmo bono. nec
a parte conuerſionis. ⁊ iō vnū dimitti pōt ſi
ne alio. Non eſt aūt ſic de mortalibus vbi ñ
dimittitur vnū ſine alio. qꝛ ꝯnexionē habēt
adinuicē ex pte auerſionis. Qḋlibet morta
le auertit a deo lʒ non hēat ꝯnexionē ex pte
conuerſionis. Ex predictis colligitur. quia
vnum mortale non remittitur ſine alio. itē
mortale remittitur ſine veniali ſed non veni
ale ſine mortali cuius duplex eſt ratio. Pri
ma eſt qꝛ mortale ⁊ veniale ſe habent ſic ha
bitus ⁊ diſpoſitio ſed ablato habitu pōt ma
nere diſpoſitio ⁊ non econuerſo. Secunda
ratio eſt quia mortale opponitur charitati.
veniale autem feruori eius. ſed ſublata cha
ritate tollitur ⁊ non econuerſo.

Per quid remittitur peccatū veniale

Capitulum. 34

D peccati venialis remiſſionez nõ exigitur novus charitatis habitus. ſz ſufficit novus motus. q2 peccatum non tollebat virtutis habitum. ſed impediebat eius actum. Nota q peccatum veniale non dimittitur ſine contritione cuius hec eſt rõ. q2 q̃zdiu voluntas in aliquo veniali fixa manet nunq̃z dimittit̃. ſed volentem ab eo avertere quod quis prius volebat eſt diſplicere ei quod voluit. talis autẽ diſplicentia dolor cõtritionis dr̃. Sed ſciendũ q ꝯtritio põt accipi tripl'r. ſ. actu vel habitu vel medio modo. Cõtritio in habitu nõ ſufficit ad peccati venial' remiſſionẽ. q2 tũc quicunqz pñie virtutis habitu hẽret nõ poſſet habere veniale peccatũ. ⁊ ſic veniale peccatũ nõ poſſet eſſe cũ gratia. Contritio quoqz in actu nõ ſemꝑ requirit̃. q2 ſequeret̃ q peccatũ qđ qs in memoria nõ habet remitti non poſſet. ꝑꝑ hoc requiritur ꝯditio medio mõ. ſ. vt peccatũ diſpliceat actualiter vel explicite. vel iplicite. Dico autez iplicite q2 talis actus nõ ſufficit. q2 diſplicite peccatũ veniale. ſi cognitio ferretur ad illud Nota etiam q tam feruens poteſt eſſe motus charitatis in deũ q oia peccata venialia conſumit. etiam ſine actuali cogitatione ipſorum. quia quando quis feruenter in deũ fertur diſplicet ei quicquid a deo retardat. ⁊ ita lz explicite de peccato veniali non cogitet tñ in illo motu conteritur implicite diſplicẽtia peccati venialis vel vnius vel omnium. Sciendum eſt q in cõtritione de venialib⁹ non exigit̃ ꝓpoſitum non peccandi venial'r ſicut in contritione de mortali exigitur: ſed ſufficit q diſpliceat ei peccatũ preteritũ. ⁊ infirmitas qua ad peccatũ veniale inclinatur. q̃zuis immunis ab eo eſſe non poſſit: ita tñ q voluntas nõ maneat fixa in vno veniali. q2 illud ſic retentũ nõ dimitteret̃ in contritiõe generali nec in ſpeciali. ⁊ hec ẽ rõ q2 peccata mortalia ſunt in ptãte noſtra vt vitent̃: non ſolum ſingula ſed etiã oia. Venialia vero ⁊ ſi ſingula vitari poſſunt non tñ oia. quod ex infirmitate contingit nature. Multa ſunt ꝑ que tolluntur peccata venialia. que per tria ꝯprehẽduntur. Primo ſunt omnia illa que grãm conferunt vt omnia ſacramenta eccleſie. Secundo ſunt illa quibus impedimenta feruoris ⁊ gratie tolluntur. ſicut eſt aqua benedicta que virtutem inimici reprimit. et epalis benedictio ⁊ alia ſacramentalia. Tertio eſt exercitium humilitatis ex parte nr̃a ſicut eſt confeſſio peccatorum. oratio dñicalis elẏna. ieiuniũ ⁊ huiuſmodi. Et horũ ratio ẽ Quia cum venialia dimittantur per feruorem charitatis que implicite vel explicite cõtinet oia illa que nata ſunt de ſe feruorẽ charitatis excitare dicuntur venialia peccata dimittere. talia vo ſunt oia que predicta ſunt. Vnde cum ſm quantitatez feruoris ſit quãtitas remiſſionis patet q prout per enumerata maior vel minor excitatur feruor q implicite vel explicite contritionẽ continet plura vel pauciora venialia dimittuntur non tamen ſemper omnia.

De extrema vnctione.

Capitulum. 35.

Ediator dei ⁊ hominum non ſolũ vocatur Jeſus inq̃ztum habet ſalvare. ſed etiam chriſtus inq̃ztuz habet vnctionis gratiam in alios diffundere: quod ſignificatum fuit in rege David: qui tribus vicibus vnctus fuit. Primo in domo patris ſui in ſignum regni futuri. hoc ſignificat vnctionem in baptiſmo. Secundo in ebron. ſuper Judam: ⁊ poſtea multa mala habuit. hoc ſignificat vnctionem in confirmatione. Tertio iterum in ebron ſuper omnem iſrahel. poſt hac in pace regnavit: hoc ſignificat vnctionem in extremis. De ſubſtantia huius ſacramenti ſunt quinqz. Primum eſt q vnctionem faciens ſit ſacerdos. Secundum eſt intentio debita. Tertiuz eſt materia debita. ſ. oleum infirmorũ. Quartum eſt forma verborum hoc ſcilicet per iſtã vnctionem ⁊ cetera. quam formam differẽtie debet inungens. Quintum eſt locus inungẽdus. q2 fit ad oculos: ad aures ad nares ad oſ ad lũboſ ⁊ ad man⁹ in h̃ ſacramẽto

lo forma verboꝝ eſt deprecatiua. quia iſtud
ſacramentum videtur valere per orationez
eccleſie ⁊ per modum ſuffragij. datur enim
ad effectum quem homo per proprias opera
poſſet conſequi ſi eſſet ſanus. vnde nota ꝙ
in aliquo ſacramento verboꝝ forma non ē
in ſola oratione niſi in iſto. dixit enim Jaco
bus. Inducat preſbyteroſ ⁊ orent ſuper eū
In quibuſdam ſacramentis in ſola enunci
atione verboꝝ eſt virtus ſicut in baptiſmo
Ait enim dominus. Ite baptizātes eos nō
facienſ mentionē de oratione. In aliquo ſa
cramento ſecundum quoſdā cōſiſtit forma
in oratione ⁊ enunciatione vt in ſacramēto
penitentie. Conſueuerunt enim cōfeſſores
primo orare dicentes abſolutionē ⁊ remiſ/
ſionē ⁊c̄. Et poſtea dicere. Abſoluo te. Cū
enim in peccato offendaꝛ deus eccleſia con
tra primū merito fit oratio. ⁊ contra ſecūdū
abſolutio. Iſtud ſacr̄m nō daꝛ niſi adultis
qui peccata venialia videnꝛ habere. contra
que inſtitutū ē. nec datur alijs q̄ȝ infirmis i
ꝑiculo mortis conſtitutis. Sanis autē non
datur hoc ſacr̄m. quia habent remediū pñie
paratū. nec dari niſi poſtulantibus q deuo/
tione ſurſū eriguntur. ſed ſi ſepe infirmatur
quis ad mortē ſepe pōt inungi. ſed in vna
infirmitate non dȝ quis bis inungi. niſi ea
dem infirmitas vltra annum ꝓtrahatur ita
ꝙ in vno anno ꝓpter eandē infirmitatē ne
mo bis inūgatur. Effectus huius ſacramē
ti multiplex eſt. Prim⁹ eſt ſanitas duplex.
Vna eſt principalis. ſ. liberatio ab infirmi
tate ſpūali que contrahitur per peccatoꝝ ve
niam qbus anima efficiꝛ debilis ad exequē
dum actum grē ⁊ glorie. Alia ē ſanitas que
ē quaſi ſignū prioris ſanitatis. ſ. ſanitas cor
poralis. ⁊ hoc ē veꝝ qñ ſanitas corpalis ex
pedit ſanitati ſpūali. Tunc enim iſtud ſacr̄ȝ
cauſat vtrunqȝ in ſuſcipientibus digne. In
terdū eni vtilis ē ſanitas corpalis. ſ. ad me
ritū glorie cumulandū. Valet etiā ad deuo
tionem excitandā ⁊ ad velociorem tranſitū.
In h̄ ſacr̄o ſicˀ i ceteris tria ſūt. Vnū ē ſacr̄ȝ
tm̄. ſ. exterior vnctio. Aliud ē res tm̄. ſ. effec
tus duplicis ſanitatis. vt dictū eſt. tertiū ē
ſacramentum ⁊ res. ſ. quedam vnctio ſpūa
lis interior. ſ. mentis iocunditas ⁊ ſolatiū.

De ſacramento ordinis.

Capitulum. 36.

Vinqȝ ſacramenta d̄ quibus dictū
q eſt ꝑtinent ad ſtatū pſone. ſed duo
de qbus dicendū ē ꝑtinēt ad cōmu
nem ſtatū eccleſie. q2 ordo ꝑtinet ad genera
tionē ſpūalē mr̄imoniū vō ad gn̄ationē car
nalē. Ordinē precedit pria tonſura. q2 i oi
trāſitu de ſtatu ad ſtatū cōuenienter iter po/
niꝛ aliqua diſpō media. Vñ i trāſitu a ſtatu
laicoꝝ ad ſtatuȝ miniſtroꝝ dei cōuenienter
prima tōſura interponitur. Fit ēt i hac ton
ſura aliquoꝝ capilloꝝ reſecatio i modū co/
rone. q2 in miniſteriū illius aſſumiꝛ cui ſer
uire regnare ē. Eſt itaqȝ duplex ſignum di
ſtinctū i ordinatis. ſ. exterius tōſura. ⁊ inte
rius caracter. Ad eſſe autem ordinis tonſu
ra nō preexigiꝛ. ſȝ ad bñ eē. q2 diſpoſitio cō
gruitatis ē ipſa tōſura ad ordinē nō neceſſi
tatis. Hugo de ſācto. Vic. ordinē ſic d̄ſcri
bit. Ordo ē ſignaculū quoddā i q̄ ptās ſpūa
lis tradiꝛ ordinatis ⁊ officiū. Hic nota ꝙ
ſicut i naturalib⁹ dedit deus ſupiora corpa i
regimen inferioꝝ. ſic ⁊ i ſpūalibus quoſdā
poſuit ſupiores. quoſdā iferiores vt illi po
teſtatē habeāt ſup iſtoſ. ſicut ſūt clerici q pre
ſunt i ſpūalibus ⁊ principes ac iudices ſecu
lares i tpalibus. De ſubā huius ſacr̄i ſunt
ſex. Primū ē ptās ordināntis. q2 oȝ vt ſit ep̄ſ
ſecundū eſt materia. ſ. vnctio i ſacerdotib⁹.
⁊ tactus illoꝝ que tāgenda ſunt in alijs. ter
tiū eſt forma verboꝝ. quartū eſt ſexus viri/
lis. q2 mulier nō recepit caracterē ordinis.
quintū eſt intentio recta. ſextū ē ꝙ ordinan/
dus ſit baptizatus. quia baptiſmus ē ianua
omnium ſacramētoꝝ. Quoddā eſt hic ſa/
cramentū tātum vt viſibile ſignū quo poteſtaſ
tradi oſtēditur. Quoddā eſt res tm̄. ſ. gra
que confertur digne recipienti. Quoddam
eſt res ⁊ ſacramentum vt caracter. ſeptē ſūt
ordines ſcilicet Hoſtiarius. Lector. exor/
ciſta. Accolitus. ſubdiacon⁹. Diaconus ⁊
preſbyter qui omnium ordinum ē perfectiſ
ſimus. ⁊ terminus aliorum. Alij ſunt quaſi

7. gradus quibus aſcendiẗ ad thronuꝫ ſolu
tionis. Actus hoſtiarioꝝ eſt cuſtodire locū
cōſeruationis ſacroꝝ ab excōicatis. Actus
lectoꝝ ē legere ꝑphetias. Actus exorciſtaꝝ
eſt arcere demoneſ ne dominenẗ in corpore
nondū baptizati. ſ. ꝑ coniurationes. Actus
accolitoꝝ eſt deſignare lumē euangelij i lu/
mine corꝑali. Actus ſubdiaconorum ē acci
pere oblationes ab offerentibus caſqꝫ offe
rre diacono. Legere aūt epl'as non eſt actus
eoꝝ principalis ſed cōſequens. Actus dia/
conoꝝ ē ordinare hoſtias in altari. Legere
autē euangelium vel predicare ē actus con
ſequens. Actus preſbyteroꝝ eſt conſecrare
corpus ⁊ ſanguinē xpi. ⁊ eſt actus principa
lis alius ē cōſequens. ſ. ligare ⁊ ſoluere per
quē actū corpus myſticū preparatur. vt ſit ap/
tum ⁊ idoneū ad ꝑceptionē corporis xpi ve
ri. In quolibet ordine caracter iprimiẗ. ſed
quando fiat nūc dicendū eſt. Hoſtiarijs q
dem caracter iprimitur qn̄ da eis clauis et
dr̄ ſic agite tāq̄ꝫ rōnē oco reddituri de reb9
que clauibus iſtis recludunẗ. Lectorib9 ca
racter iprimitur cū ep̄s porrigit eis librū cū
debita forma verboꝝ. Exorciſtis vero cuꝫ
dat eis librum exorciſmoꝝ cum forma ver/
boꝝ. Accolitis autē in verbis que dicit ep̄s
cum dat eis candelabrū. Subdiaconus im
primitur qn̄ ep̄s cū forma verboꝝ dat eis ca
licē vacuū ⁊c. vaſa. quoꝝ vſus eſt in confec
tione euchariſtie. Diaconis ⁊ preſbyteris i
primitur qn̄ ep̄s imponit manuꝫ capiti cum
verbis ad hoc ſtatutiſ. Predictos ordines
xp̄s exercuit. hoſtiariaꝝ ementes ⁊ vendē
tes de tēplo eiecit. Lectoratū cū in medio ſe
niorū librū. Iſaie. aperiens legit in eo. Ex
orciſtatū qn̄ demoniacos ſanauit. Accolita/
tū quando dixit ego ſū lux mundi. Subdia
conatum quando linteo ſe precinxit ⁊ pe/
des lauit diſcipuloꝝ. Diaconatum qn̄ i ce/
na corpus ⁊ ſanguinem ſuum miniſtrauit
diſcipulis. ⁊ dormientes apoſtolos excita/
uit. Preſbyteratum qn̄ ſe in ara crucis ob
tulit ⁊ quando in cena panē ⁊ vinum i cor/
pus ⁊ ſanguinem ſuum conuertit.

De qualitate ordinandorum.

q Ualitas ordinādoꝝ conſiſtit i duo
bus. ſ. in faciendis ⁊ euitādis. Fa
cienda ſunt hec. Sit moribus pu/
dicus. In habitu honeſtuſ. Cibo ⁊ potu tē
ꝑatus. Cōpetenter q̄ꝫuis nō eminenter lr̄a
tus. Manſuetus ⁊ modeſtus. tōſurā deſe
rat clericarē. Hoſpitaẗ. Doctor in predica
tione. Reſidentiā faciat i eccleſia ſua vel be
neficio. Correctoꝛ vitioꝝ ꝑ virgam diſcipli
ne. Exēplum prebeat bone vite vel fame.
Unicū ſufficiat bn̄ficiū hn̄s aiarum curam
Bonus ſit gubernatoꝛ familie. de neceſſita
te clericis vitāda ſunt hec eſt. Omne crimē
mortalis peccati. Nō litigioſus. Nō cupi/
dus. Nō luſor. Nō negociator. Nō exerce
at venationes clamoſas. nō ſit incontinēs.
nec mulieribus coinhabitet. nō ſit i cōmeſ/
ſationibus ⁊ tabernis ⁊ fabulis. nō inter ſit
ſpectaculis niſi honeſtis. Nō immiſceat ſe
negocijs ſecularibus. Nō dꝫ intendere hi
ſtrionibus ⁊ ioculatoribus. tabernas nō dꝫ
intrare niſi itinere. Horas nō debet negli
gere. Iuſtū iudicium non dꝫ vendere. Sa
cramenta eccleſiaſtica gratis dare. Si quis
ep̄s nō ſit excōicatus vel ſuſpenſus vel irre
gularis. nō apoſtata nō ſit ſymoniacus i or
dine vel beneficio non ſollēniter pen tens.
Ante ordinis ſuſceptionē ſe quiſqꝫ per con
feſſionem preparet. In peccato mortali nō
accedat. Primam tōſuram non negligat.
Nullus ordinetur niſi examinatio preceſſa
non accipiantur ſimul ordines minores cū
ſubdiaconatu. nec etiam duo ſacri ordines
ſimul gradatim nec per ſaltū accipiat quis
ordinem nec ab alieno ep̄o ſed a ſuo nec cō/
tra ep̄i ꝓhibitionē ⁊ ſine titulo nec furtiue.
Miſſam i qua ordinaẗ totaliter audiat. Tā
gat omnia que ſunt tangēda. Unuſquiſqꝫ
in ſuſceptione ſui ordinis non accedat niſi
licentiatus ⁊ preſentatus. Ieiunus a ieiu/
no accipiat ordines. non accipiantur nec cō
ſerantur ordines niſi temporibus ab eccle/
ſia inſtitutis. Multa ſunt que ipediūt ꝓmo
uēdū ēt ſine culpa. lꝫ nō ſine cā. nō enim dꝫ

promoueri ignotus nec bigamus nec neo/
phitus nec corpore viciatus nec de illegitio
thoro natus. nec ſeruus nec obligatus ad
ratiocinia. quioniam repellitur ab ordinibꝰ
Ex predictis patet ꝙ dignitas clericalis ſi/
ue ordines non conferuntr a quolibet nec
cuilibet nec in quolibet loco. nec quolibet tē
pore nec qualibet hora. ſed miſſe.

De ſacramento matrimonij.

Capitulum. 38:

M Atrimonium eſt coniunctio maris ⁊ ſemine induiduam vite conſuetu dinem retinens. Matrimonium per ſponſalia innitatur per conſenſum ani/ morum expreſſum. per verba de preſenti ratificatur. per carnalem copulaꝫ conſuma tur ⁊ perficitur. ad hoc autem ſciendum no ta ꝙ duplex eſt perfectio. Prima eſt in eſſe ſimpliciter. ſcd̄a in eſſe completo. ſicut patet puero in quo eſt perfectio: quantum ad eē hominis ſimpliciter. ſed non eſt in eo perfe ctio q̄ꝫtum ad eſſe completum ſm̄ quantita tem ⁊ operationem hominis. Eodem mo/ do dicendum eſt de matrimonio in quo du plex eſt perfectio. prīo eſt que facit matrimo niū. ſ. conſenſus aīoꝝ per verba de pre/ ſenti expreſſus. ⁊ ad hanc non exigitur co/ pula carnalis. Secunda eſt que matrimoni um conſumat. ⁊ ad hanc exigitur carnalis copula. bonū matrimonii triplex eſt. ſ. fides vt neuter alieno thoro maculet. proles vt ad cultū dei nutriatur. sacrm̄ vt non diſſoluat. Lꝫ. n. nec eccl'a poſſit ꝑꝑ ipedimēta matri/ monii diuorciū facere nunq̄ꝫ tn̄ pōt nec de/ bet mrimonium qd̄ legitime celebratuꝫ eſt diſſoluere: qꝛ quos deus ꝯiunxit hō nō pōt q̄ꝫtūcunqꝫ auctoritatis ſit ſeparare. ſoluitur autē mrimonium per morē. ſciendū ꝙ du plex eſt coniūctio in matrimonio: ⁊ duplex eſt mors correſpōdendi illi. Eſt. n. ꝯiunctio ſpiritualis per conſēſū aīorum que ſoluit ꝑ morē ſpūalem qua homo morit mūdo per religionis ingreſſum. alia eſt coniūctio car/ nalis per commixtionem ſexuuꝫ que ſoluitur per mortem corporalem: Eſt autem cauſa matrimonii quadruplex. ſ. efficiens vt con ſenſus animorum per verba de preſenti ex preſſus. Materialis vt ipſe pſone legittime Formalis vt benedictio annuli ſubarratio ⁊ huiuſmodi. Finalis duplex eſt vna prin cipalis. ſ. prolis procreatio ⁊ fornicationis euitatio. qꝛ matrimoniū nō ſolū in officium ſed in remedium inſtitutū fuit. lꝫ fuerit pri/ mo ſolū in officiū. Alia eſt ſecundaria ⁊ illa eſt multiplex. vnde verſus. Hoſtes concili at. ⁊ eo diſcernitur heres. bis ligat. alma no tat. ius transfert. auget honorem. Quadru plex diſtinguitur matrimoniū. Primuꝫ eſt carnale inter virum ⁊ mulierem. Scd̄m eſt morale inter deum ⁊ animam. Tertium eſt allegoricum inter xp̄m ⁊ eccleſiā. Quartuꝫ anagogicū inter deuꝫ ⁊ aīam in eccleſia triū phanti per coniunctionem glorie poteſt qs accedere ad vxorem quattuor de cauſis. ſ. cā prolis. cauſa reddendi debitum. cauſa vitā de incontinentie. Iſtis tribus modis non eſt peccatum. quarto poteſt fieri cauſa explē de libidinis. ⁊ hoc modo peccatum eſt veni ale vel mortale. Fit autem peccatum in con iugali coitu quinqꝫ modis. Vnde verſus. Quinqꝫ modis peccat vxore maritus abu/ tens. Tempore mente. loco. conditiōe mo/ do. Nota ꝙ vxor dimiſſa propter fornicatio nem reconciliatur viro multis modis. vnd̄ verſus. vltimo mechatur retinet nec recon ciliatur. abſens proſtituit ius. fraus revocāt mulierē. Tria ſunt ornamenta ſponſe. ſ. an nulus in digito monile in pectore. corona ī capite. Primum ſignificat operis puritatē quia in manu eſt opus. Secundum ſignifi cat affectus ſinceritatem. qꝛ in pectore eſt af fectus. Tertium contemplationis clarita/ tem. quia in capite eſt perſpicacitas intelle/ ctus. Multis de cauſis beata virgo fuit de/ ſponſata viro. Primo vt deſignaret eccleſi am deſponſatam chriſto. Secundo vt Jo/ ſeph teſtis eſſet integrime caſtitatis eius. Tertio vt per Joſeph origo eius oſtendere tur. qꝛ ꝑ viros genealogia texit. Quarto ne iſfamaret ſi generaret non habens maritū

Quinto ne velut icontinẽs dãnaret q̄ꝛ de
triba erat ſacerdotali. ⁊ tales cõburebãtur
alie adultere lapidabantur. Sexto vt virgo
viri ſolatio ſuſtentaretur. Septimo vt pꝛiuſ
diabolo celaret. Octauo ne iudei xp̄m tãq̄ꝫ
illegitimũ iuſte pſequi viderent. Nono ne
legi que cõmendat m̃rimoniũ ↄtrariari dn̄ſ
videret. Notandũ q̄ duodecĩ ſunt ipedim̃
ta m̃rimonii. vn̄ verſus. Erroꝛ cõditio. vo
tum cognitio crimen. Cultus diſpitas. ius
oꝛdo. ligamẽ. honeſtas. Si ſis affinis. ſi fõ
te cohire nequibis. Hec ſocianda vetãt con
iugia iuncta retardant.

Explicit liber ſextus. Incipiunt capitula li
bri ſeptimi.

De fine mundi. Capitulum. .i.
De purgatoꝛio. 2.
De acerbitate purgatoꝛii. 3
De ſuffragiis eccleſie 4
Quoꝛum ſuffragia pꝛoſunt ⁊ q̄bus. 5
Utrũ indulgentie valeant defunctis. 6
De aduentu antichꝛiſti. 7
De vita antichꝛiſti. 8
De modis quibus decipit antixp̄s. 9
De ſequentibus antichꝛiſtum. 10
De gog ⁊ magog. 11
De Helya ⁊ Enoch. 12
De duratione huius perſecutionis. 13
De moꝛte antichꝛiſti. 14
De conflagratione mundi. 15
De reſurrectione generali 16
De iudicio extremo 17
De iudicantibus. 18
De iudicandis. 19
De renouatione mundi 20
De penis inferni. 21
De diuerſitate penarum. 22
De gloꝛia ſanctoꝛum. 23
De dotibus in communi: 24
De dotibus aie in generali 25
De dotibus in ſpeciali. 26
De dotibus coꝛpoꝛis in generali. 27
De dotibus coꝛpoꝛis in ſpeciali. 28
De aureolis in genere. 29
De aureolis in ſpecie: 30
De enumeratione celeſtium gaudioꝝ 31

Expliciunt capitula.
Incipit liber ſeptimus.
De fine mundi. Capitulum primũ

Finale iudicium quedaꝫ
ſunt antecedẽtia
ↄcõitãtia q̄dã ſequẽtia. Añcedẽtia iudicii ũ
tria ſunt. ſ. pena purgatoꝛij. eccl̄ie ſuffragia
⁊ perſecutio ãtxp̄i. Concomitantia duo ſũt
. ſ. ↄflagratio mũdi ⁊ reſurectio coꝛpoꝛum.
Cõſequentia duo ſũt. ſ. pena ifernalis ⁊ glo
ria celeſtis. de quibꝰ per oꝛdinem eſſe dicẽ
dum. De purgatoꝛio. Ca .2.

Purgatoꝛius ignis coꝛpoꝛalis eſt p
quẽ tantũ mõ ſpũs iuſtoꝛum qui in
hac vita ñ ipleuerũt penitẽtiã neq̄ꝫ
ſatiſfactionem cõdignã affligunt. Hi q̄ ſũt
in purgatoꝛio ſpem habent euaſionis. quia
ſciũt ſe nõ eſſe i inferno. ⁊ tñ pꝑ penaruꝫ
magnitudinẽ hoc aliq̄ñ nõ aduertũt. Mul
te rõnes ſũt. q̄ꝛ oꝫ eẽ purgatoꝛiũ. pꝛia eſt: q̄ꝛ
ſm̄. Aug. tria ſunt gñ̄a hoium. q̄dam ſunt
valde mali q̄bus nõ pſunt eccl̄ie ſuffragia.
q̄dam valde boni q̄bus nõ ſunt neceſſaria.
Quidã nec valde mali nec valde boni q̄ ha
bẽt venialia. ⁊ his debet pena purgatoꝛii.
Scd̄a eſt: q̄ꝛ ſicut ſũma bonitas nõ patit q̄
bonũ remaneat irremuneratũ. ita ſũma iu
ſticia nõ patit q̄ malũ remaneat ipunitum.
Tertia eſt q̄ꝛ diuine lucis tanta eſt dignitas
q̄ eã ſoli mũdi occuli cernere poſſunt. Un
de oꝫ q̄ q̄libet veniat ad mundiciã baptiſma
lẽ añq̄ꝫ ↄſpectui diuino pñtetur. quarta eſt:
q̄ꝛ culpa eſt offenſiua diuie maieſtatis ⁊ dã
noſa eccleſie. ⁊ deformatio in nobis imagi
nis diuine. Sed offenſa req̄rit punitioneꝫ:
dãnum requirit ſatiſfactionẽ: ⁊ deformatio
expurgationẽ. pꝑ q̄d neceſſe eſt q̄ peccato
reſpondeat pena vel hic vel alibi. Quita ẽ
q̄ cõtraria cõtrariis curãtur: ſed peccatũ oꝛi
etur ex delectatiõe. vñ debet per penã dele
ri. Sexta eſt q̄ꝛ nulli debet negligẽtia ſuffrã
gari. ſed ſi non puniretur taliſ videretur in
futuro cõmodum repoꝛtare de negligentia
penitentie dilate. Septima eſt quia iuſtum
eſt vt ſpiritus qui contẽpto ſummo ſubiecit

ſe inſimo .i. peccato ſubiiciatur poſtea infe/
rioribus. i. penis. Nota ꝙ anime poſtq̄z fue
rint in igne ſufficienter purgate ſtatim euo
lant ad gloriaz: ⁊ hoc pz multiplici ratione
Primo quia poſt purgationez nulla rem/
net ad gl'az diſſimilitudo i aia. Vn̄ merito il
li debet iungi. Secundo quia ianua celi illi
ſemper eſt aperta qui nullum habent obſta
culum. Tertio quia neceſſe eſt illos ſpiritus
in quibus eſt charitas ſurſum eleuans ⁊ ni
hil retardās ſurſum eleuari ad gloriam.
Quarto quia cum deus ſit pronior ad miſe
rendum. q̄z ad puniendum merito dz pur/
gatos coniungere glorie. quos purgandos
ſubiecit pene. Quinto quia non punit deus
bis in idipſum. Vnde cum iſte ſufficienter
ſatiſfecerit in penis ignium non amplius de
bet puniri in dilatione premiorum. Sexto
quia poſt purgationem non debet talis eſſe
in purgatorio. neqz in limbo neqz in infer/
no. quia non eſt de numero damnatorum.
ergo oportet eſſe in celo. quia poſt mortem
non ſunt alia receptacula animarum. Sep
timo quia efficacior eſt charitas q̄z iniquitas
ſed iniquitas ſtatim ducit ad ſupplicia. ergo
charitas ſtatim ducit ad premium. Octauo
q: ceſſante impedimento corpora grauia fe
runtur deorſum ⁊ leuia ſurſum. ſic ⁊ malo/
rum ſpiritus remoto carnis onere ſtatim fe
runtur ad locum ſuppliciorum propter pec
cati grauitatem. Spiritus vero bonorum
ſi non ſit impedimentum alicuius culpe vel
pene debite ſtatim feruntur ad locū premio
rum.

De acerbitate purgatorii.

Capitulum teritum.

In purgatorio duplex eſt pena.
Vna eſt damni de carentia diuine
viſionis. Alia ſenſus de afflictione
ignis. ⁊ quantum ad vtrunqz minima pe/
na purgatorii maior eſt maxima mundi.

Iſtud patet de pena damni. q: affectu de
quo deſideratur ſummum bonum poſt hāc
vitam ab omnibus ſanctis intenſior eſt q̄z
aliquis affectus rei temporalis in iſta vita:
maxime cum tempus habendi aduenerit: io
carentia eius moleſtius tolleratur. Iſtud
etiam patet de pena ſenſus. quia cum dolor
non ſit eſſentialiter ipſa leſio: ſed leſionis ſe
leſionis ſenſus tanto magis dolet anima:
quanto magis ſentit ſenſitiuum aliquid.
Ideo ab igne in ipſa agente maxime affligi
tur. Ratio acerbitatis pene purgatorii. hec
eſt. quia cum deus magis querat emendaz
q̄z penam plus ponderat in penitentia vir
tutem bon voluntatis q̄z penam afflictiōis.
Vnde plus ponderat deus modicum penā
voluntariam in preſenti q̄z in multo maio/
rem. non ita voluntariam in futuro. Sicut
plus valet modicum auri q̄z multum plum
bum. Vnde oportet quod ibi deficit in vo
luntate vt hic suppleatur in acerbitate. De
igne qui purgat animas dupliciter eſt loq̄n
dum. vel quantum ad id quod proxime me
diate animas affligit. ⁊ ſic eſt corporeus.
Primo modo dicitur ignis vere. Secun/
do modo ſimilitudinarie. ſicut leo verus et
leo pictus. Vtrunqz tangit Gregorius
quando dicit. In eo etiam ardent dum
amorem vident. Ille autem ignis corpo
reus dupliciter poteſt conſiderari. Pri/
mo vt eſt inſtrumentum nature ſic agere po
teſt in corpore ⁊ non in anima. Secundo
prout eſt inſtrumentū diuine iuſticie ſic agit
in animam imprimendo ſpeciem ſuam per
quam affligitur quia violēter illa ſpecie nō
informatur. Sicut enim ſm ordinem natu
re vnitur corpori vt inſtituat vitam. ſic meri
to ſm ordinem iuſticie vniter igni a quo ſu/
ſcipit penam. Nota ꝙ demones non puni
unt animas in purgatorio ſed illic eas ad/
ducunt vel etiam aſſiſtunt vt communiter di
citur. Ex permiſſione tamen dei demones
in hac vita quandoqz bonos affligunt. ſed
hec eſt ratio: quia i preſenti datur pugna int
demonez ⁊ hominē qui demon habet in co

poteſtate exerciti. ſed poſt hanc vitam non
eſt ſic. Unde ⁊ aer iſte caliginoſus eſt aſſi/
gnatus demonibus magis propter exerci/
tium q̄ꝫ propter ſupplicium. De locis pena
libus vbi ſint ⁊ quot require ſupra li. q̄rto.
in cꝰ de deſcenſu chriſti ad inferoſ. Sciendū
tamen de loco purgationis ꝙ dupliciter aſſi
gnatur aut eſt ſm legem cōmunem ⁊ ſic eſt
in vno loco in parte inferi circa limbum pa
trum. Aut ſm diſpenſationem ſpecialem.
⁊ ſic purgantur anime aliquando in lociſ di
uerſis in quibus peccauerunt. Hoc autem
fit propter aliquam ſuam reuelationeꝫ. per
ſuffragia eorum quibus apparent in iſtis lo
cis vel etiam propter aliquam edificationeꝫ
viuentium. Ille ignis plus vel minus cru
ciat ſm ꝙ plus vel minus quiſqꝫ de crimi/
nali ſecum tulit. Oportet enim ꝙ priuſqꝫ fa
cies dei videatur ꝙ ligna fenum. ſtipulam.
i. maiora minima mediocra ⁊ venialia totali
ter per cremationem conſumantur predicta
vero ignis diuerſitas non eſt ex diuerſitate
ignis ardentis ſeu agentis ſeu ſubiecti pati
entis. Sicut ſub eodem ſole vnus plus eſtu
at. alter minus vt dicit. B. Neceſſe eſt au/
tem vt dicit Augu. ꝙ tantū duret dolor quā
tum heſerat amor. Tanto enim quiſqꝫ tor/
quebitur diutius quanto affectus venialibꝰ
adherebat fortius.

De ſuffragijs eccleſie. Cap. 4.

Icut pertinet ad diuine iuſticie ſeue
ritatem propter venialia puniri eos
Ita pertinet ad bonitatem diuine
miſericordie eoſdem per ſuffragia eleuari.
proſunt ergo ſuffragia defunctis nō ad me
ritum vite eterne. ſed ad ſolutionem pene. ⁊
hoc vel ad penarum mitigationem vel cele/
riorem liberationem. Sunt autem quattuō
modi ſuffragiorum generales ad quos om
nes alij reducuntur. ſ. oratio. ieiunium. ele
moſyna. ⁊ ſacramentum altaris. quorūꝫ nu
merus ſic accipitur. quoniam defuncti a pe
na abſolui poſſunt duobus modis. ſ. per vi
am gratie ⁊ per viam iuſticie. per viam gra
tie dupliciter. Primo per interceſſioneꝫ pu
blicam capitis que eſt in oblatione ſacramen
ti altaris. Secundo per interceſſionem qua
ſi priuatam membrorum. ſcilicet per oratio
nes iuſtorum. Similiter per viam iuſticie
dupliciter. Primo per modum redemptio
nis pene. ſ. elemoſynarum largitionem.
Secundo per modum ſolutionis pene. ſci
licet in ieiuniorum afflictione. Si auteꝫ que
ritur quando icipiat valere defuncto id qd
per ſe fieri mandauit. dicendum ꝙ opus o
perans id eſt meritum auctoris ſtatim pro/
ſequitur mortuum de boniſque precepit fie
ri pro anima ſua. Sed non opus operatuꝫ
id eſt fructus ipſius operis vſqꝫ quo fiant.
primum valet ex merito abſoluto. ſed ſecun
dum ex merito conditionali.

Quorum ſuffragia proſunt.
Capitulum quintum.

D hoc ꝙ valeant ſuffragia requiri
tur aliquid ex parte agentis ⁊ aliqd
ex parte mortui recipientis ex par/
te agentis requiritur ꝙ ſit in charitate. ⁊ ꝙ
intentionem ſuam dirigat ad illos quibus
vult ⁊ opera ſua proficiant. Diſtinguendū
eſt tamen ꝙ ſuffragia poſſunt fieri duplici/
ter vel vt per auctorem. ⁊ ſic non proſunt ni
ſi forte per accidens. ſ. inq̄ꝫtum per elemo/
ſynas mali hominis excitantur boni paupe
res ad orandum pro defunctis. vel vt ꝑ mi
niſtrum. ⁊ hoc dupliciter. quia vel faciēs eſt
vt miniſter publicꝰ dei ⁊ eccleſie. Sicut quā
do ſacerdos malus celebrat miſſaꝫ vel agit
exequias mortuorum. ⁊ talia ſemper proſūt
quia malitia miniſtri non nocet operi boni
auctoris. ſicut patet in domino iuſto dante
elemoſynam per malum. Si vero facit ea
vt miniſter priuate perſone exiſtentis tamē
in charitate ſiue defuncti ſiue alterius etiaꝫ
talia proſunt. quia opus illud lꝫ ſit mortuū
quo ad miniſtrum. non tamen quo ad auc/
torem. Si vero malus miniſter facit aliqua
de mandato eius qui nō eſt in charitate nō
proſunt. Aliquid etiam exigitur ex parte re
cipientis ad hoc ꝙ ſuffragia proſint illi.
Primum eſt ꝙ ipſe ſit in charitate. Un/
de non valet his qui ſunt in inferno. quia

ſunt a corpe xpi myſtico ſepati. vnde nulla
ſpūalis influentia peruenit ad eos ſicut iflu
entia corpalis non valet mēbris a corpore
amputatis. Secundum eſt indigentia. Vn
de non valent beatis. q2 non ſunt amplius
in via ſed in termino. nec poſſunt ad altiora
aſcendere. ſed potius econuerſo illoꝝ ſufra
gia proſunt nobis vtrunqz ē in his qui ſūt
in purgatorio. ſ. charitas ꝛ indigentia vnđ
ſicut poteſt homo ſatiſfacere pro altero viuē
te qui per ſe non valet ita poteſt etiam pro
defuncto. Nota quod ſuffragia proſunt de
functis. ſed magis. ꝛ minus pro diuerſita/
te meritorum ꝛ mortuorum vel ꝓ qualitate
viuorum qui magis ſolicitantur ꝓ aliquib⁹
q̄z pro alijs. Illa enim ſufragia que ſpāliter
fiunt ꝓ aliquibus plus valēt illis q̄z alijs lz
etiam alijs quodammodo cōmunicentur.
Suffragia vero que cōmuniter ꝓ defuncto
fiunt quāuis ꝓ modulo ſuo omnibus ꝓſint
illis tñ amplius qui deum eſſent in via ma
gis meruerunt vt ſibi ꝓdeſſent quāuis autē
vt dictū eſt ſufragia non ꝓſint illis qui ſunt
in celo. nec illis qui ſunt in inferno. tamen
aliquo mō ꝓſunt. vnde nota q valent illis
qui ſunt in purgatorio per modum purga/
tionis valent ſaluatis in celum per modum
coniunctionis. quia multiplicatio ſaluādo/
rum augmentat gl'iam accidentalem valēt
ꝛ dānatis in inferno per modum diminuti
onis. quanto enim plures ſaluantur p me/
ritum eccleſie tanto pauciores damnabunt
ꝛ ita minor erit pena per ſubtractionem cō
ſortij illoꝝ. valent etiam impijs facientibuſ
per modum meriti. quod paruulis defun/
tis celebrantur miſſe mortuoꝝ. hoc non fit
propter illorum indigentiam cum ſtatim e/
uolent ad gloriam. ſed propter gratiarum
actionem.

Vtrum indulgentie valeant defunctis. Capitulum. 6.

Apales ingulgentie ꝓſunt defūctis
p in purgatorio. qđ pz. quia crux ali
quādo datꝛ ꝓ duabus vel tribus vel
quattuor vel decē aīabus. In eccl'ia enī eſt
theſaurus meritoꝝ tā xpi quā ꝑfectoꝝ de q̄
ſolus papa q habet claues huius theſauri ꝓ
neceſſitate eccleſie pōt accipere ꝛ diſpenſa/
re. Alij autem ſicut epi. non hn̄t in his ꝑtā
tem gn̄alem ſed limitatam ꝛ non niſi ꝑ ſum
mi pontificis diſpenſationem. Dicendū er
go q papa ꝓprie non abſoluit defunctos a
pena ſed quaſi ꝓ eis de cōi theſauro eccleſie
ſoluit. ſicut alter creditor liberat debitorem
a debito dum eum abſoluit. ꝛ alter amicus
debitoris dum ꝓ eo debitum ſoluit ſed viuē
tes vtroqz modo abſoluit papa. Illi autem
quibus datur indulgentia non poſſunt eaz
vlterius dare nec viuis nec defūctis. ꝛ hoc
duplici ratione. primo quia indulgētia nō
eſt donum collatiuum gratie. ſed priuatiuū
pene priuatio cum nihil ſit alijs cōmunica/
ri non poteſt. Secūdo quia dare indulgen
tiam eſt auctoritatis ꝛ iuriſdictionis quam
non habent laici ex eo q indulgētias ab ali
is recipiunt vnde non poſſunt defunctis i/
pendere indulgentiam per auctoritatem. ſz
ſolum boni operis ſui ſufragium per chari
tatem papa poteſt vtrunqz.

De aduentu antixpi.

Capitulum 7.

Nteq̄uam dominus veniat ad iu/
a diciū regni romani fiet deſtructio.
Nam ſicut dicit glo. ſuper Apoc.
prius erit diſſenſio ab vtroqz imperio qua
completa aderit antixps. hic ex parentum
ſeminibus concipietur ſed poſt conceptum
deſcendet ſpūs malignus in matris vterū
cuius virtute ꝛ operatione deinceps puer
naſcetur aletur adoleſcet. propter quod ꝛ fi
lius perditionis vocabitur. Naſcetur autē
in babylonia de tribu dan. ſicut dicit gloſa
ſuper Apoc poſt hoc veniet in hieruſalem
ꝛ circuncidet ſe dicens iudeis ſe eſſe chri/
ſtum illis promiſſum. vnde plebs iudea
ſpecialiter ei adherebit. ſicut dicit haymo
ſuper Apocalip. donec Enoc ꝛ helya pre
dicantibus qui ex illis ſaluandi fuerint.

ad xp̄m reuertātur. Angelus bonus depu
tabitur primo antichriſto ad cuſtodiā. ſ3 q̄3/
to ita obſtinabitur in pctō q̄ dicet ſe eſſe de/
um ⁊ extollet ſe ſuper omnem id quod dicit
deus aut ſuper omne id qd colit. colitur ſi/
cut dicit apoſtolus. tunc prio deſeret eu3 an
gelus ex toto. nec habebit eum poſtmodu3
ad protectionem. ſed ad accuſationem.

De vita antichriſti.

Capitulum: 8.

a Antichriſtus erit luxurioſus ⁊ cōcu
piſcibilis feminaꝝ. vt habetur Da
niel. ii°. In aperto autē per hypo/
criſim ſimulabit ſanctitatē vt facilius decipe
re poſſit. Cor ſuum per ſuperbiam magni
ficabit. Danielis. 8. Et contra principem
principum conſurget. i. contra deu3. Et ut
dicit gloſa ſuper Daniel. 8. In tantam ele
uabitur ſuperbiam. vt leges ⁊ cerimonias
mutare conabitur. vl' curſum temporꝝ. Tā
te quoq3 preſumptionis erit, q̄ non putabit
ſe a deo puniendum. propter hoc quia iudi
cium differtur pſal. Auferuntur iudicia tua
a fa. eius. Erit etiam blaſphemus. ſicut in
Apoc. 12. dicitur. Unde Daniel. ii°. Ad/
uerſus deum deorꝝ loquetur. Item ad ma
iorem dei contumeliam faciet imagine3 ſuā
adorari. ⁊ omnes ſuo caracterē ſignari i ma
nu dextera ⁊ frontibus ſuis. ſicut habetur i
Apoc. Confitebitur enim ſe verum filium
dei. ⁊ filiu3 hominis. ita vt in templo dei ſe
deat tāq3 ipſe ſit de⁹. ⁊ ſe faciet adorari. Iu
dei nāq3 templum quod romani deſtruxe/
runt reedificabunt. Affirmabit ante ſe nul
lum fuiſſe xp̄m. Dicitur in glo. ad theſalo/
nicenſes. 2. q̄ ſicut in xp̄o diuinitatis plen
tudo habitat. ita ⁊ in antichriſto plenitudo
ōis iniquitatis. quia in ipſo erit caput oium
maloꝝ. i. diabolus.

De modis quibus decipiet.

Capitulum. 9.

m Erito compatur antixp̄s in Gen.
creaſti q eſt ſerpens cornutus quia
quattuor cornibus armabis. ſ. cauſa per
biaſione. miraculoꝝ operatione. donorum
largitione. ⁊ tormentoꝝ exhibitione. Pri/
mus ergo modus ſubuertendi hoīes erit
calida perſuaſio. Predicabit eni legem no
uam prauā ⁊ legem xp̄i pro poſſe deſtruet.
Predicatores enim ſui diſcurrent per vni
uerſas ptes mundi. Impedient quoq3 apl'i
antixp̄i ne ſcriptura ſecundum veritatem ex
ponatur a catholicis doctoribus vel a fideli
bus audiatur. ipſi autē bonos ſe ſimulabūt
⁊ tamen mala ſuadebunt. Secundus mo/
dus ſubuertendi erit per falſa miracula. q2
per artem magicam faciet illa. Unde gloſa
ſuper Apoc. 13. Magica arte faciet ſtatua3
loqui ⁊ futura predicere. Faciet ſicut dicitur
Apoc. 13. ignem de celo deſcendere in terrā
Glo. i. malignum ſpūm faciet ſuper ſuos
deſcendere. vt loquantur varijs linguis.
Spiritus enim malignus deſcendet in eos
in conſpectu hominum. ſicut ſpūs ſanctus
deſcendit in apoſtolos xp̄i. Unde iactabūt
ſe eſſe iuſtiores apoſtolis xp̄i qui ſpiritū ac/
ceperunt in conclaui. Item per artem ma/
gicam ſimulabit ſe mortuum ⁊ feretur a de
monibus in aera quaſi aſcenderit in celu3.
⁊ ſic putabitur ab hominibus reſurrexiſſe q
prius mortuus per triduum putabatur. ⁊
tunc mirabuntur populi ⁊ adorabunt atq3
laudabunt eum. Eccleſia enim non faciet
tunc miracula. De hoc modo decipiendi di
cit pſal. Inſidiatur in abſcondito quaſi leo
in ſpelunca ſua. Gloſa. Recte antixp̄s cō/
paratur leoni exiſtenti in ſpelunca. quia in
eo vis ⁊ dolus operatur. vis enim per leo
nem. dolus per ſpeluncā intelligit. Greg.
Penſemus que erit humane menti illa tē/
tatio quando pius martir ⁊ corpus tormen
tis ſubijciet. ⁊ tamē tortor ante eius oculos
miracula faciet. ſicut enim antixp̄s finget ſe
a mortuis reſurgere. ita quoq3 finget ſe ad
celum aſcendere Apoc. 13. Et plaga mor/
tis eius curata eſt. Glo. Arte magica aſcē
det antichriſtus in aera ferentibus eu3 de/
monibus. Faciet arbores cito florere ⁊ are
ſcere. mare turbari. naturas in diuiſas ſi/

ſiguras mutari mortuos etiam in cõſpectu
hominuꝫ ſuſcitabit. Tertio decipiet per mu
nera. Ipſe namqꝫ antichriſtuſ inueniet the
ſauros abſcõditos per quos ad ſequendum
ſe inclinabit plurimos. Ditabit enim bo/
nis diuites huius ſeculi. ⁊ tũc eorum falſam
ſecuritatem ad decipiendum eos oſtẽdetur
Quarto compellet per minas ⁊ tormenta
quos aliter vincere non poterit. Tanta ve/
ro ſicut ait dominus tunc erit tribulatio vt
in errorem ducatur ſi fieri poteſt etiam electi
⁊ hoc innuitur in Apocalipſis. vbi dicitur
Pedes eius ſimiles auricalcho. ſicut in ca
mino ardenti. Per pedes vltima xpi mẽ/
bra. Per caminuꝫ vero vehemens tribu/
latio deſignatur. Exhibebit eniꝫ cunta que
in precedentibuſ martyrib⁹ impleta ſunt ge
nera tormentorum. ſed in illis regionibuſ
tunc fideles maxime ſunt vexandi ⁊ vehe/
mentius vbi dominus fuit crucifix⁹ Et di/
cit haymo ſuper Apocalipſis. Illa tẽtatio
non per partes. ſed ſimul totum examina/
bit mundum ſoluentur enim demones qui
modo ligati ſũt. nec poſſunt nocere quantũ
vallent. Fideles illo tempore non predica/
bunt. quia tanquam excommunicati habe/
buntur tunc boni nec vendetur eis nec eme
tur ab eis. niſi habeant caracterem. ideſt ſi/
gnum aliquod ad literam vt adherentes ſi
bi cognoſcentur. ⁊ alij interficiantur. Aut
nomen beſtie. i. confeſſionem oris. aut nu/
merum nominis eius. ideſt multiplicatio/
nem operum. vt habetur in Apocalip. Si
cut enim antichriſtus erit crudelior omnib⁹
perſecutoribus. ita ſancti tunc temporis for
tioris erunt omnibus retro martyribus

De ſequentibus antichriſtum.

Capitulum. io.

p Redictis qua tuor modis antichri
ſtus multos ad ſe trahet. Vnde A
pocalipſ. i2. Cauda eius trahebat
tertiam partem ſtellarum. ⁊ miſit eas in tẽ
ram trahet autem malos per munera. bo
nos per tormenta. ſimplices per predicatio
nem ⁊ miracula. qui enim ſancti ⁊ iuſti cre/
debantur adherebunt ei pro ſuo arbitrio vo
luntatis. Habebit ſecũ malos ⁊ maleficos
reges quoqꝫ principes. Vnde Apocalip.
i3. Vidi de mari beſtiam aſcendentem.
Glo. ideſt antichriſtum habentem capita
ſeptem. ideſt principes vniuerſos ⁊ cornua
decem. ideſt eos qui impugnant decalogũ.
Nota igitur ꝙ antichriſtus veniet in be/
nignitate ⁊ miraculorum operatione. ⁊ tũc
a iudeis ſuſcipietur qui ei ſpecialiter adhe/
rebunt. ad quorum conuerſioneꝫ veniet he
lias ⁊ Enoch. ⁊ antichriſtus tunc in aper/
tam perſecutionem conſurget.

De Gog ⁊ Magog.

Capitulum. ii.

d E Gog ⁊ magog dicunt quidam
ꝙ ſunt decem tribus intra montes
caſpios clauſe. non ita tamen quin
exire poſſent ſi permitterentur. ſed non per
mittuntur a regina amazonum: ſub cuius
regno ⁊ ditione viuunt. Has dicunt iudei
in fine exituras ⁊ venturas in hieruſalem.
⁊ cum ſuo meſſia eccleſias deſtructuras.
Alij dicunt ꝙ per gog ⁊ magog intelligi
gitur exercitus antichriſti qui in fine ſeculi
veniet expugnare eccleſiam. Per gog ſin
glo. illi ⁊ per quos latentur diabolus perſe
quetur. fideles deſignantur. Per magog
illi per quos aperte eccleſia opprimetur.
vel idem qui tempore antichriſti prius ocu
te ⁊ poſtmodum aperte eccleſiam perſeqã
tur. Scd'm Aug. gog refertur ad gentes.
magog ad diabolum. quia gog interpreta/
tur. occultatio ⁊ magog detectio.

De Helya ⁊ Enoch.

Capitulum i2.

i Nter occultum aduentum antichri
ſti qui eſt per natiuitatem ⁊ maniſe
ſtum eius aduentum qui eſt ꝑ pre/
dicationem ⁊ apertam perſecutionem. ve/
niet Helias ⁊ Enoch. ⁊ conuertent. ſicut
dicitur Malach vl' corda patr̄i filios gl'. q
ſuſcipiẽt fidẽ quã illi hũerunt. vñ ⁊ chriſtiã

ꝛ iudei pariter tunc in chriſti religione con
ſentient. De eorū predicatione ꝛ ſancta cō
uerſatione dicitur Apoc. ii°. Dabo duob⁹
teſtib⁹ meis ſcilicet helye ꝛ enoch. ꝛ prophe
tabunt. i. predicabunt. i246. i. tribus annis
ſicut ipſe xp̄s predicauit amicti ſaccis. Glo
predicantes penitētiam ꝛ exemplū oſtēden
tes hi ſunt due oliue ꝛ duo candelebra· glo
. i lumen dantes alijs. Tandem antixp̄s oc
cidet eos in hieruſalem. ꝛ iacebunt corpora
eorum in plateis tribus dieb⁹ ꝛ tribus no/
ctibus cum dimidio. quia nullus audebit
corpora eorum ſepelire propter metum anti
xp̄i. Occiſores autem eorum erunt valde
leti propter mortem eorum. Poſt dies tres
ꝛ dimidium reſurgent. eorum occiſores au
dient vocem talem Helyas. ꝛ Enoch aſcē
dite huc. ꝛ aſcendent in celum in nube. anti
chriſtus regnabit poſt mortem illorum qn
decim diebus.

De duratione huius perſecutionis:
Capitulum. i3.

r Egnabit antixp̄s ſicut dicit glo. ſu/
per Apo. tribus annis cum dimi°
Unde Dan̄. ii°. Jurabit angelus
per viuentem in eternum q̄ in tempus ſci/
licet vnius anni ꝛ tp̄a. i. duorum ān̄oꝝ. ꝛ di
midiū temporis. i. dimidij anni. glo. Hoc
ſpacio dicitur duratura deſolatio ātixp̄i. Ni
ſi autem vt dicitur in Math e. breuiati fue/
runt dies illi non fuiſſet ſalua omnis ca o
Quia eniȝ ꝛ ſuperbos ꝛ infirmos dicit aſ
picit deus dies quos ſimiliter malos intulit
miſericorditer breuiandos. Dicit glo. ſu/
per Math. Hec tribulatio quanto ceteris
grauior tanto breuitate moderatior.

De morte antichriſti.
Capitulum. i4.

p Oteſtate ſua dominus occidet an
tixp̄m ſicut dicit glo. ſuper Apoc. ſi
ue per ſe. ſiue per. Michaelem. Oc
cidetur autem in monte oliueti i. papilione
ꝛ in ſolio ſuo in loco vel circa quē dominus
aſcendit i celum. Interfecto antichriſto nō
ſtatiȝ veniet dominus ad iudiciuȝ. ſed ſecū
dum glo. ſuper Danielem. concedentur
45. dies in refrigerium ſanctorum. ꝛ ad cō
uerſionem ꝛ penitentiam ſubuerſorum.
Quantum autem ſpacium ſit iter illos. 45
dies ꝛ finem mundi nemo ſcit Miniſtri
vero antichriſti poſt mortem illius gaude/
bunt ducentes vxores ꝛ dicentes. Eȝ prin/
ceps noſter mortuus ſit. habemus tamē po
teſtatem. pacem ꝛ ſecuritatem. ꝛ cum talia
dixerint repentinus eis ſuperueniet interi/
tus. Iudei vero tunc conuertentur ad fideȝ
Sancta eccleſia vſqȝ ad finem pacificata
quieſcit. quia extunc fraudulentia ꝛ ſeuitia
diaboli penitus vbiqȝ deficiet.

De conflagratione mundi:
Capitulum i5.

Gnis permaximus precedet fa
ciem iudicis. qui virtute diuina
non ſolum ignis qui eſt in ſpera
ſua. ſed omnes ignes qui in ter/
ra ꝛ ſuper terram ſunt concurrent ad mun
di conflagrationem. Ignis autem iſte ha/
bebit officium quattuor igniuȝ. ſcilicet ignis
infernalis reprobos puniendo. ꝛ ignis pur
gatorij bonos a venialibus purgando. Et
ignis terreſtris vegetabilia ꝛ ſenſibilia con
ſumendo. ꝛ omnium hominum corpora in
cremando. ꝛ ignis elementalis elemēta ſub
tiliando. ꝛ ad innouationem deſponendo.
Per illum igitur ignem ita facies terre ex
uretur q̄ figura mundi peribit ſicut olim fa
ctum fuit per diluuium. ꝛ merito primo de i
iudicium fuit per aquam contra ardoreȝ lu
xurie qui tunc vigu t. vltimum vero p̄ ignē
erit contra corporem charitatis que tūc qua
ſi ſeneſcente mundo refrigeſcet. Iſtius
ignis actio erit ſucceſſiua. habebit enim ini
tium medium ꝛ fineȝ. Primo nanqȝ iu
dicis aduentum preuenient ꝛ quaſi ſimul ſi
et per illum purgatio iuſtoruȝ ꝛ punitio ma
lorum. ꝛ cineratio corpoꝝ cum conſūptione
terre naſcentiū. ſicut dictum eſt. Quo facto

ſtatim erit reſurrectio corpoꝝ cum aductu
iudicis ad iudicium. ⁊ tunc inflammabitur
totus mundus per circuitum. Terminato
vero iudicio tota caliditas illius ignis exe
quetur ſniam iudicis. Inuoluet enim pec/
catores ⁊ trahet in infernum. Et ita pꝫ ꝙ
ignis ille aduentuꝫ iudicis precedet ⁊ comi
tabitur ⁊ ſequetur. poſt predicta fiet mundi
innouatio. Sed inter purgationem ⁊ inno
uationem multiplex eſt dña. Primo qꝛ pur
gatio erit qualitatū penaliū detractio. ſed in
nouatio erit pulchrioris forme iductio. Se
cunda quia purgatio eſt elementoꝝ ab ipu
ritate quam habēt ex coniunctione ad puri
tatem mutatio. Innouatio vero eſt a vete
ri in ſtatum nouum cōmutatio. ⁊ hoc eſt ꝑ
ceſſationē a motu. In celis enim ꝓpter ūn
permixtionem nulla impuritas eſt ſed impꝑ
fectio motus. Unde non erit in eis purga
tio ꝑ ignem. ſed a motu ceſſatio. Ita autem
purgabuntur elementa ꝙ precidet ab igne
vis combuſtibilis. ab aere obſcuritas ab a
qua glatialis frigiditas. a terra vero graui/
tas ⁊ opacitas.

De reſurrectione generali.

Capitulum. 19.

d Eus enim ſicut potentiſſimus eſt i
conditione naturaruꝫ. ita eſt clemē
tiſſimus in collatione gratiarum ⁊
iuſtiſſimus in retributione ſtipendiorum.
Omnis igitur homo quecunqꝫ i anima ſi
mul ⁊ in corpore meruit vel demeruit pu/
nietur vel premiabitur in vtroqꝫ. Unde in
eiſdem ipſum oꝫ reſurgere. Ad vocem aūt
tube reſurgent mortui ſicut dicit apl's. Du
plex autē intelligit̃ illa vox. ſecundum autē
quoſdam vox tube eſt imꝑium xpi reſurge/
re imperātis. ſecundum alios vox tube eſt
manifeſta xpi appꝑitio. vnde Grego. Tu
bam ſonare nihil aliud eſt q̃ꝫ mundo dei fi/
lium mōſtrare. reſurgent. n. omnes nulla
in eis exiſtente dña q̃ꝫtum ad ordinē tēpo/
ꝑis ſed magna q̃ꝫtum ad ordinē dignita
tis. Nā mali reſurgent deformes ⁊ paſſibi
les. In bonis natura ſaluabitur ⁊ vitia re/
trahetur. omnes vero tā mali q̃ꝫ boni reſur
gent integri corpore debita ſtatura ſecundū
etatē plenitudinis xpi. Reſurrectio igitur
tria corrigit in natura. ſ. defectum ſicut i pu
eris. ⁊ inutilitatis ſiue in diminuta nature
membroꝝ ſupfluū vnguiū crinitū ⁊ huiuſ/
modi errorem ſicut in monſtruoſitate mem
broꝝ. Reſurgent quoqꝫ corpa eadē natura
que prius erant ⁊ eodem numero ex eodeꝫ
puluere in quē reducta fuerant. ita ꝙ i quaſ
cunqꝫ horas vel ſinus puluis ille diſperſus
fuerit. ad eandē aīam redeat que ipſū prius
vt viueret ⁊ creſceret aīauit. Nec ſolum ſur
gent corpa quantū ad membra principalia:
ſed etiā ſaluis capillis ⁊ ceteris mēbris que
faciunt ad decorē. reſurgent etiā hoīes quā
tum ad eē. ⁊ q̃ꝫtuꝫ ad integrū eē. ⁊ reſurget
vnūquodqꝫ corpus i optimo ſuo eē. Et qꝛ
duplex ē mors. ſ. anime ꝑ culpam ⁊ corpis
per penam. duplex ē reſurrectio. ſ. anime ꝑ
grām. In reſurrectione ꝯcurrent quatuor
cauſe. ſ. efficiens. i. ipſe deus materialis. ſ.
pulueres. formalis. ſ. cōiunctio corpis ⁊ aīe
finalis. ſ. vt recipiat vnuſquiſqꝫ ꝓut geſſit ſi
ue bonū ſiue malum. reſurgent tunc hoīes
velociter. integraliter ſocialiter eternaliter.
Et erit iſta reſurrectio iuſta quantū ad deū
ꝑfecta quantum ad reſurgenteſ miraculoſa
quantum ad ipſam reſurrectionem.

De iudicio extremo.

Capitulum. 17.

p Oſt reſurrectioneꝫ ſtatim erit iudi
cium. Ipſum vero iudicium prece
det trina citatio. Prima fuit per ꝓ
phetas. Uñ illud vocaui ⁊ renuiſtis. Secū
da per apoſtolos ⁊ predicatores. Luc. Mi
ſit ſeruos ſuos hora cene. ⁊ cetera. Tertia
erit per vltimam vocem tube ⁊ hec citatio
erit preceptoria ſm Ricardum. Triplex
eſt iudicium. Primum eſt vniforme hoc ē
iudicium preſentis eccleſie que non iudicat
niſi d' ſola qualitate retributionis in gñe. ſ.
quia bona bonis malis mala reddant̃ ſed
numerum ⁊ quantitatem retributionis ne
ſcit ſecūdum dr̃ multiforme. ſ. qd' quilibet ex

pitur in morte accipiendo ſniam de oībus
bonis ⁊ malis que geſſit. ſed non oīa bona
vel mala ſtatim recipit. qꝛ recipit in aīa tm̄ ⁊
non in corpe. tertiū dicit̄ oiforme. ſ. vltimū
iudiciū. qn̄ recipit vnuſqſqꝫ ſecundum nu/
merū ⁊ quantitatē ſiue bona ſiue mala i cor
pe ⁊ in anima. vltimum iudicium eſt horri/
bile ex o parte. qꝛ ſupra eſt iudex auſterus
ſubtus patens infernus. intus conſcientia
remōdens. extra mōdus ardēs. a dexteris
pccā accuſantia. a ſiniſtris demonia terren
tia contra illos boni angeli in infernū ꝓpel
lentes ⁊ oēs ſci iudicis ſniam approbantes
⁊ oēs mali cū bonis pccā dānatoꝝ cogno
ſcētes. De qualitate iudicij nota ꝙ erit hor
ribile. Luce. Virtutes celoꝝ mouebūt. In
tollerabile Job. Quis mihi tribuat vt iſer
no ꝓtegat me ⁊c̄. In euitabile apl's. O m/
nes nos oꝫ ma. añ tribu. xpi. Inopinabile
qꝛ dies dn̄i ſicut fur. ita i no. ue. Inexorabi
le ꝓuer. Obturat aures ſuas ⁊c̄. Erubeſci
bile apl's. Quē fructū. ha. tūc in illis iu qui
bus nunc eru: Predicta vero erubeſcentia
erit in duobus primo in veniendo ad iudici
um. qꝛ mali cū hēant corpa pōderoſa oꝫ eos
illuc portari ab angelis ſicut Abacuc porta
tus fuit ad lacū leonū i babyloneꝫ. ſecundo
ſtando corā iudice. qꝛ pccā eoꝝ omnib9 hoi
bus erunt manifeſta. Vnde illud. Reuela
bo pudenda tua i facie ⁊c̄. Loc9 iudicij erit
in valle Joſaphat. ⁊ hoc mltiplici ratione.
Primo qꝛ locum iudicij oꝫ eſſe cōem. ⁊ ille
huiuſmodi ē. cum quaſi ſit medius nr̄e hi/
tationis locus. 2° qꝛ debet eſſe publicus. ſed
locus predictus eſt famoſiſſim9 ꝓpter ope/
ra noſtre redēpt onis que ibidē geſta ſunt.
tertio cōpetit locus ille rōne negocij. qꝛ trac
tandum ē ibi opus miſericordie ⁊ iuſticie.
Mons autē oliueti qui eſt apud illam val/
lem deſignat miſericordiam. Joſaphat qd̄
interpretatur iudicium deſignat iuſticiam.

De iudicantibus.

Capitulum. is.

On ſolū ſecundū ptātē diuinā ſed i
n ſorma hūana xps iudicabit. qꝛ in iu
riſdictione ordinaria iudicabit. vt
deus cum nota trinitate ſed in iuriſdictiōe
delegata iudicabit vt hō. vnde nota ꝙ quin
qꝫ ſunt modi iudicādi. Primus modus ē
prime auctoritatis quo iudicabit tota trini/
tas. ſecund9 modus ē ſub auctoritate quo
iudicabit xps. vt hō. Tertius eſt acceſſorie
dignitatis quo iudicabunt apoſtoli ⁊ viri ꝑ
fecti qui cum iudice eminentius reſidebunt
tanqꝫ melius ſcientes leges ⁊ cōſuetudines
regni dei. quibus impendis ⁊ ſciendis ope
ra dederunt. Quartus eſt approbationis
quo iudicabunt omnes ſancti ⁊ etiam ange
li. Quintus modus iudicandi eſt culpam
iudicandoꝝ manifeſtare ſic etiam mali iudi
cabunt. Judicando xp̄s habebit duos act9
oppoſitos. vnū paſſiue. ⁊ alium actiue. pri
mus vero eſt infirmitas ⁊ alius poteſtatis.
In primo autē aduentu xp̄s venit ad iudi/
cium paſſiue. In ſecundo veniet ad iudiciū
actiue. In primo venit in forma infirma.
In ſecundo apparebit in forma glorioſa.
Hinc eſt ꝙ xpm videbunt iuſti in iudicio
tam in natura diuinitatis qꝫ humanitatis.
A malis autem nullo modo videri poterit
in forma diuinitatis. ⁊ hoc duplici ratione.
Primo propter defectum diſpoſitionis in
ipſo vidente. quia natura ſine gratia non
ſufficit ad dei viſionem. Secundo propter
demeritum delectationis que eſt in diuini/
tatis viſione. quia videre dominum ſecun/
dum Jo. Vita eterna eſt que non poteſt cō
municari reprobis. Ex predictis patet ꝙ
xps apparebit blandus iuſtis. ⁊ terribilis
iniuſtis ſicut dicit Grego. Quod figura/
tum eſt in columna nubis in die ⁊ ignis in
nocte videbunt mali humanitatem xpi. vt ti
meant. ⁊ non diuinitatem vt gaudeāt. Bo
ni autem vtranqꝫ chriſti naturam vide/
bunt. Stigmata quoqꝫ chriſtus monſtra/
bit. ⁊ inſignia paſſionis eius ſcilicet cruceꝫ
clauos ⁊c̄. Sedebit autem chriſtus in emi/
nentiori loco cum ſanctis. mali vero ſub/
tus in terra quam dilexerunt. tunc chriſtus
iudicium exercebit. tunc quia vere ſcit me/
rita ſingulorum in quo ſunt omnes theſau
ri ſapientie ⁊ ſcientie dei abſconditi. tum

quia non eſt reus ſuper aliquo illorum d q
bus iudicabit. Non enim facit peccatū nec
inuentus ē dolus in ore eius. ⁊ hec duo pre
cipue decent iudicem.

De iudicandis.

Capitulum. 19.

O Rdines quatuor in iudicio erunt
Quidam enim iudicabuntur ⁊ dā
nabuntur. vt quorum merita dam
nabilia pmixta ſunt aliquibus bonis. ſicut
illorum qui habuerunt fidem ſine operibuſ
quidam iudicabuntur ⁊ ſaluabuntur vt quo
rum ſua merita omnino impermixta ſunt
bonis vt qui caruerunt fundamento fidei.
quidam vero non iudicabuntur. ſed iudica
bunt ⁊ ſaluabuntur. vt quorum merita bo/
na impermixta ſunt malis ſicut perfectoruʒ
pauperum christi. De quibus Mathe. 19.
Vos qui reliquiſtis omnia ⁊ ſecu. eſtis me
et cetera. De predictis quatuor ordinibus
nota q omnes iudicabuntur iudicio retri/
butionis ſed non iudicio damnationis.
Infideles enim quia non fuerunt ciues ci/
uitatis dei tanq̃ʒ hoſtes ſine vlla meritoruʒ
diſcuſſione ⁊ audientia punientur. Iuſti
vero non iudicabuntur vt eorum merita de
nouo diſcutiantur an bona vel mala ſint. ſʒ
vt bonorum preeminentia omnibus mani
feſtetur. ⁊ vt contra malos appareat iuſta ſē
tentia damnationis. Due ſententie ferētur
in iudicio. vna pro bonis. alia cōtra malos
ſententia pro bonis continet ſeptē clauſula ſ
Prima eſt a mali s vocatio. Ibi. Venite.
Secūda eſt benedictio. ibi. benedicti. Ter
tia ē paterna dilectio. ibi patris mei. Quar
ta eſt remunerationis retributio. ibi perci/
pite. Quinta eſt regni aſſignatio. ibi regnū
Sexta eſt glorie preparatio. ibi. quod vobiſ
paratum eſt. Septima eſt eterna predeſtina
tio. ibi ab origine mundi. Item ſen entia
contra malos continet in ipſa ſex clauſulas.
Prima a deo ſeparationem cum dicitur ite
Secunda dei maledictionem. ibi. maledicti
Tertia incarcerationem. per hanc prepoſi/
tionem in ſignatā. Quarta pene acerbitatē
ibi ignem. Quinta liberationis deſperatio
nem. ibi. eternum. Sexta demonum aſſoci
ationem. ibi qui paratus eſt diabolo. ⁊ an/
gelis eius.

De innouatione mundi.

Capitulum. 20.

T Erminato iudicio ſtatim erit inno
uatio mundi que non complebitur
q̃ʒdiu peccator eſt in mundo. ideſt
quouſqʒ detrudatur in infernum. Sicut. n
ille maximus ignis elementa purgabit cuʒ
habeat virtutem expulſiuam forme extranee
ſic mundum innouabit cum habeat virtutē
ſubtiliatiuam. Mundum autēʒ innouari. i
pulchriorem formam accipere debere oſten
ditur multiplici ratione. Primo quia ſicut
dignum fuit q elementa purgarentur pro
eo q infecta erant propter peccatum homi/
nis. ita dignum eſt vt mundus innouetur
propter glorificationem hominis. Secun/
do vt creature remunerētur pro labore quo
homini ſeruierūt. Tertio vt totus mundus
prout eſt poſſibile conformetur homini glo
rificato. Quarto quia mundus factus eſt vt
homo per ſpeculum creature nunc deuʒ co
gnoſcat quem in ſua natura videre non po/
tuit. Vnde in futurum oportet ſpeculuʒ me
liorari. ⁊ purgari vt in plenitudine creatu/
rarum amplius refulgeat ſpecies creatoris
hoc autem non erit ad neceſſitatem quin de
us aliter videri non poſſit ſicut modo. ſʒ ad
iocunditatem. vt. ſ. delectationi viſionis in/
tellectualis addatur delectatio viſionis ſen/
ſualis. Orbes celeſtes ⁊ ſydera propter im
permixtionē nullā habent impuritatem ſi/
cut ⁊ elemēta. ſʒ tm̄ modo motus imperfectionē
⁊ iō innouabunt. ſed nō purgabunt. In/
nouatio vero in illiſ duo requirit. ſ. mot⁹ ceſſa
tionē ⁊ celeritatē ſplendoris ampliorē quā
do ſtabit ſol in oriente ⁊ luna in occidente.
vbi creati ſunt. huius dicti hec eſt ratio. qa
corpora ſuperiora facta ſunt ad vſum homi/
nis dupliciter. Vno° pp neccitatē corporis.
ſ. ſtatū gnātionis ⁊ corruptōis ⁊ iō ceſſāte
illo ceſſabit mot⁹. Alio° pp delectationeʒ in
pulchritudine creature. ⁊ ppter cognitionē
in illis. ideo lux illoꝝ non ceſſabit. ſed auge

bitur. Circa elemēta nota q terra erit ſicut
criſtallus ⁊ complanabitur. Aer erit clariō
nec habebit impreſſiones quas mō hȝ. qa
non erunt nubes neqȝ venti neqȝ pluuia ne
qȝ ros neqȝ nix neqȝ tonitrua neȝ fulgura.
Ignis etiā ⁊ aqua fient puriores ⁊ mane/
bunt non ſolum ſecundum ſubām ſed ſecū
dum ſuas qualitates quas habebunt q̄ȝtuȝ
ad habitum ſed nō q̄ȝtum ad vſum. quia in
his duobꝰ elementis cū magis vigeant qua
litates actiue. ſ. frigiditas i aqua ⁊ caliditas
in igne. magis ſunt generationis ⁊ corrup
tionis principium. ⁊ talis effectus illoꝝ nō
erit amplius ⁊ ꝓpter hec dr̄ interire. Vel
ſecundū aliquos dr̄ hec duo elemēta inter
ire. qꝛ dominus tunc intercidet in illis teſte
Baſilio ſup pſal. Vox domini interciden
tis flāmam ignis. ita q calidū vſtiuū ⁊ fri/
gidum glaciale tendēt inferius. perſpicuuȝ
autem in aqua ⁊ lux in igne manebūt. quia
de omnibus elementis ignobile tēdet deor
ſum. ſicut groſſum terrenū ⁊ opacū ac tene
broſum ⁊ huiuſmodi. Patet ergo q celum
⁊ terra tranſibunt q̄ȝtū ad formā. ſed nō q̄ȝ
tū ad ſubām. pȝ ex predictis terminari trāſ
mutationes elementoꝝ ⁊ generationes aīa
lium ⁊ plantaꝝ. quia cauſe iſtoꝝ ceſſabunt
⁊ ꝓpter iſta dr̄ elementa interire. nō quan
tū ad ſubſtantiā. ſed quantū ad actionem ⁊
paſſionē. ⁊ corpa celeſtia habita quiete ⁊ lu
mine clariori dr̄ renouari. Deꝝ tamē illa
que ſicut dictū ē ſaluabunꝰ in hoie qꝛ ſimili
tudinē hȝ cum oi genere creature. ꝓpter ēt
hois innouationē ⁊ glorificationē poſſunt
dici omnia renouari.

De penis inferni.

Capitulum. 21.

Icut pȝ diuina potētia in creando.
ſ diuina ſapia i gubernando. diuina
elementa i remunerando. ſic pate/
bit diuina iuſticia i puniendo. Dignum eſt
eni vt nō remaneat dedecus culpe ſine de/
core iuſticie. Licet aūt pccm̄ ſit tranſitoriuȝ.
tm̄ erit pena perpetua multiplici rōne. Pri
ma qꝛ peccauit i ſuo eterno. iō punieꝰ i eter
no dei. Scda qꝛ mā ignis infernalis ē eter
na. ſic ⁊ pcci macula. iō ⁊ pena. Tertia qꝛ
pccm̄ eſt cōtra illū q eſt infinitus. vn̄ ⁊ pena
dȝ eē infinita nō qdē acerbitate ſȝ duratiōe.
quarta qꝛ hō pccm̄ perimit i ſe bonū qd poſ
ſet ē eternū. ⁊ iō merito icurrit malū. quin/
ta qꝛ mala volūtas reproboꝝ eterna eſt vel/
lent eni in pccō ſi poſſent ꝑpetuo delectari.
⁊ iō ꝑpetuo debent puniri. ſexta qꝛ in infi/
nitū erat rōcū in iudicio preponit finitū in
finito. ſilr cōcupiſcibilis in appetendo. ⁊ ira
ſcibilis in adherendo. Unde ⁊ merito pe/
na erit infinita. ſeptima qꝛ dāṅatus de pccō
ꝑpetrato nunq̄ȝ habebit verā pniam ideo
deꝰ nunq̄ȝ mutabit punitionis illius ſniaȝ.
octaua ē qꝛ peccat ꝯa vita ꝑpetua ſepat. ſ. a
deo. iō mortē ꝑpetuam pccōr icurrit. Poſt
rōnes inducantur exēpla de eadē materia.
Videmus eni q emptio momentanea dat
ius poſſidendi ꝑpetuū. Itē vulneratio mo
mentanea dat mortē ꝑpetuā. Itē caſus iſo
ream tpalis. qn̄qȝ ē detentio ꝑpetua. Item
crimē leſe maieſtatis tpale ſeruitus ē perpe
tua. Itē plaga tēporalis ē liuor perpetuus.
Qm̄ in pccō eſt delectatio cuȝ contēptu dei
merito precipitaꝰ pccōr i locū infinitum ⁊
deſpectum. ⁊ maxime a ſtatu glorie dei elō
gatum. ſ. in infernuȝ. vt a deſpectis rebus
puniaꝰ. ſ. a fecibus corpoꝝ mundanoꝝ. qꝛ
in nouatione mūdi qcqd eſt ignobile in mū
do ad locū penaꝝ defluet. ⁊ ibi hō rorē car/
ceris multiplicabit.

De diuerſitate penaꝝ.

Capitulum. 22.

Um i dānatis ſit diuerſitas pccōꝝ
c erit ⁊ diuerſitas penaꝝ. Vn̄ cuȝ in
pccō ſit auerſio a creatōe ⁊ cōuerſio
ad bonū ꝯmutabile. ⁊ deordinatio volunta
tis ꝯ dictā rōnis. merito pena variabiꝰ ꝑꝑ
iſta. Vn̄ ꝑꝑ auerſionē erit carētia viſionis
diuine ſȝ ꝑꝑ cōuerſionē erit pena m̄alis in
cēdij ꝑꝑ deordinationē volūtatis erit pena
vnl'is. que cōſiſtit in afflictione varia. a cer
ba. ⁊ eterna. Ignis iſernalis nō oēs equa
liter cruciabit. ſȝ ab eodē igne alij plus alij
minꝰ torquebūꝰ. ſecūdū q plus ⁊ minꝰ pec
cauerūt. Sic ab eod igne aliter vriꝰ palea ⁊

aliter lignū. Quāuiſ autē ignis ille ſit corpe
us nec poſſit agere in ſpūm ipſum calefaci
endo agit tñ i ipſū iſtrumētū diuine iuſticie
ipſū ledēdo ⁊ ille dolor eſt maxim⁹ tñ ꝓpter
potētiā diuine man⁹ ipſū ignez mouētis. tū
ꝓpter ſenſibilitatē patiētis. tū pp imediatio
nē cōiunctionis. Infernus ē locus tenebro
ſus cū ſit locus iuſticie. Lumē āt cū ſit delec
tabile tñ igerit triſticiā p accidēs qñqȝ. ſ. in/
quātū oñdit aliqd triſte. Unde i inferno eſt
aliqd obſcuri lumis quo dānati videre poſ/
ſint vt vñ doleant ⁊ nō vñ letent. Reprobi vi/
dent vſqȝ ad diē iudicij gl'iam btōꝝ in vnli
nō in ꝑticulari. q2 vidēt eos in magna gl'ia
ſed nō clare in quali. De huiuſmodi viſiōe
autē nō letant. ſed triſtant. tū ꝓpter inuidi
am aliene felicitatis. tū ꝓpter carentiā ꝓprie
beatitudinis. Poſt iuſtū ⁊ vltimū iudiciuȝ
hoc eis ſubtrahet in pena eoꝝ. cū videbunt
etiā hoc aſpectu idignos ſe reputari. In dā
natis erit fletus ſpūalis. ſ. dolor interior. ⁊
nō fletus corpalis q ē cū reſolutione lachry
maꝝ. q2 ceſſāte motu celi nulla iā erit gene/
ratio vel corruptio. tñ erūt ibi illa que non
ſūt i corporalit inſpicienda. ſ. cōprehēſio. ce
rebri ⁊ formatio faciei. ⁊ huiuſmodi. Uer/
mis quez dñs in Iſa. cōminatur nequaqȝ
materialis eſt. q2 nullū aial preter hoiem re/
mācbit. Erit āt ibi vermis cōſciētie rodēs
animā ⁊ non corpus. In ſūmo loco ſola ē
letitia. In loco infimo ſola eſt triſtitia. In/
medio hoc eſt in mundo hec ſt mō ꝑmixta.
Poſt diez iudicij tria loca tñ mō erunt hi
tata. ſ. celuȝ. ifernus. ⁊ libus. Quot ſt loca
penaꝝ. Rñ. i libro. quarto d' dſcēſu xpi ad
inferos. Octo gña penarū in lege ſcripſit
Tulius. ſ. dāmnū vincula verba. talionem
ignominiā. exiliū. mortē ſeruitutem. Hec
oia poſſunt penis īfernalibus adaptari p
mū pȝ q2 dānati amiſerunt deū. ⁊ oia bona
tā gre quam gl'ie nō ſoluȝ in re. ſed ēt i ſpe.
Iſa. Nō remanebit teſta vt hauriatur pa/
rum aque de fouea. ſ. diuine mīe. aut depor
tet igniculus de icendio. ſ. charitatis. quia
ſcdm Iere. Finita eſt eſtas. cōſumata eſt
meſſis. De ſecundo ligatis manibus ⁊ pe/
dibus ⁊c. De tertio ꝓuer. Mallei percutiē
tes impioꝝ corpib⁹. De quarto Apoc. 18.
Quantū glorificauit ſe ⁊ in delitij fuit, tātuȝ
date ei tormentū. ⁊ luctū. ⁊ luctū. De quin/
to. Iſa. Omnes facies cōbuſte erunt. imo
tā ignominioſū erit corp⁹ peccatoris ꝙ ani
ma reſumens ipſū ſtupebit. qñ taȝ terribile
id videbit. ⁊ vellet hre tale ſicut fuit quādo
cōmeſtum erat a vermibus. De 6. Mat.
proijcite eū i tene. ex. De. 7. B. Ibi mors
ſemp viuit. ⁊ hec ſicut dicitur in Apoc. erit
mors ſecunda. De. 8. Tre. Prouinciaꝝ
princeps facta eſt ſub tributo. Nota ꝙ dā/
nati ſub tributo penarum ſemper ſeruient.
⁊ tamen nunquam perſoluet. Ex predic/
tis collige ꝙ erit calor ignis ſtridor. tenebre
fumus lachryme interiores aſpectus demo
num clamor improprijs. ariditas ſitis. fe/
tor ſulphurus vermis conſcie. vincula car
cer. timor dolor. pudor. inuidia rancor. ca/
rentia viſionis diuine. ablatio ſpei ois ſalu
tis. Ipſū etiam eē quod omnis creatura ap
petit erit eis pena. quia querēt omnes mor
tem ⁊ nō inuenient. Ibi erit ſicut ait Dio/
nyſius. proteruas fantaſia. demones. concu
piſcentia. ⁊ furor iraſcibilis.

De gloria ſanctorum.

Capitulum. 23.

Unumquodqȝ tanto perfectus ē qȝ
to magis coniungitur eſſendi prin
cipio. Homo autem qui perfectuȝ
eſſe expectat duplicem habet finem vltimū.
Unum extrinſecum que eſt beatitudo crea
ta que nos in patria beatificabit formaliter.
Alium habet finem intrinſecum qui eſt be
atitudo increata que nos beatificabit effec/
tiue ſcilicet deum. Prima ſcilicet bea/
tudo creata eſt tanquam finis in quo ſpera/
tur. Secunda vero ſcilicet increata tan/
quam finis in quo quieſcitur. Alio modo
iudicabant phi de beatitudine. ſȝ male. Di

cebant enim ſtoyci beatitudinem ī virtute
animi conſiſtere perhipatenci aut incōgni/
tionem veritatis. Epycurii vero in volu/
ptate. Nos autem dicimus eſſe beatitudi/
nem ſicut dictum eſt. Deus enim remune
rat ſuos ſm merita. Apoſtolus. Vnuſqſ/
q₃ ꝓpriā mercedē accipiet ſm ſuum laborē
⁊ ꝓpter merita. Jo. i. gratia pro grā. Ma
the. Jte ⁊ vos in vi. me. ⁊c̄. Et ſupra meri
ta. Vnde illud menſurā bonā. ⁊c o. ⁊c̄.

De dotibus in communi.

Capitulum. 24.

d Os in patria eſt id qđ imediate ani
mam deo coniungit. vt eſt viſio. di/
lectio ⁊ ꝯprehenſio. Sunt. n. dona
quedam patrie ſicut eſt ſapiā ⁊ intellectus q̄
l₃ deo aiā₃ coniungāt nō tñ ſine hitu medio
⁊ ꝑꝑ nō dicunt dotes. ſed aie ꝑmiationes.
Dotes. n. nō appellant dona quelib₃ q̄ dā
tur aīe in traductione ſui in gloriam. ſ₃ do/
na precipua per que ad actū vite glorioſe diſ
ponitur. ſicut ⁊ in pñti non appellat ꝓprie
dos quodcunq₃ donū datū ſponſe ī ſua tra
ductione. ſ₃ donū precipuū de quo ſuſtenta
ri debeat. Dotes ſūt duplices. quedā. n. ex
parte aīe. qbus deo tanq₃ principio vite ſue
ſine hitu medio ꝯiungit. ⁊ per quas tradu/
citur in amplexus ſponſi ī diſſolubiles ⁊ fru
itionē. Quedā vo dotes ſūt ex pte corporis
qbus ipm corpus ſubijcit aīe tanq₃ ꝑncipio
vite ne per ipm aīa ab actu glorie retardet.
Notandū etiā q dotes aīe ſunt de premio
ſubāli. dotes autē corpis de premio accñtali
xp̄s dotes non h₃. q2 ſponſus eſt. dos autē
poſſeſſio ſponſe eſt que vſum eiuſdē habe/
bit poſt mortē viri. Silr nec angeli dicūtur
hēre dotes. q2 cū in nuptijs ſit cōſenſus aīo
ru₃ ⁊ vnio naturaꝝ. ſcđm nō eſt in angelis
l₃ principium habeant. Vnde angeli non
poſſunt dici ſponſe vt hō. ergo nec dotes ꝓ
ꝓrie habebunt. Sponſis carnaliter dantur
tria. ſ. dos. donatio propter nuptias. ⁊ pa/
rafrenalia. dos autem eſt donatio facta ſpō
ſe ex parte patris. ⁊ hoc ad vſum ſponſi ꝓp
ter onera matrimonij. ſed ad poſſeſſionem
ſponſe. In diuinis autē deus pater dat
ſponſe dotem ad poſſidendum ſponſū chri
ſtum ad gloriam ⁊ honorem ⁊ non ad vſū
quia bonorum noſtrorum non eget. Dona
tio autem propter nuptias eſt que a ſponſo
datur ſponſe. ⁊ hoc erit in futuro gaudium.
quod habebit anima in viſione chriſti ho/
minis Parafrenalia eſt quod habet ſpon
ſa preter dotem. ſicut ſunt munera que dan
tur ſibi ab amicis ⁊ huiuſmodi. Jſtud. erit
in patria pregaudium quod habebit anima
de ſocietate beatorum. ⁊ de congratulatione
felicitatis eorum.

De dotibus anime in generali.

Capitulum 25.

Otes anime ſūt tres. ſcilicet cogni/
tio. dilectio ⁊ inheſio ſiue tentio. q̄
a quibuſdam appellatur comprehē
ſio. a quibuſdam fruitio. Harum dotium
numerus mltiplicitur accipitur. Primo ex
parte virtutum theologicarum. quia cogni
tio ſuccedit fidei. dilectio charitati. compre/
henſio autem ſpei. Accipitur alio modo ex
parte potentiarum anime. Cognitio autem
poteſt appropriari intelligentie. dilectio vo/
luntati. comprehenſio memorie. . Appro/
priantur etiam a quibuſdam alijs tribus po
tentijs. ſ. rationali. concupiſcibili ⁊ iraſcibi
li. Poſſunt etiam predicte dotes accipi ſm
tria que tribus perſonis appropriantur. ita
vt comprehenſio reſpiciat patris potentiā
Cognitio filij ſapientiam. ⁊ dilectio bonita
tem ſpiritus ſancti. Circa iſtas dotes nota
q cognitio rei viſe in ſe ponit preſentiam.
comprehenſio ponit rei contingentiam. di/
lectio ponit amantis ad rem amatam colli/
gantiam.

De dotibus anime in ſpeciali.

Capitulum. 26.

p Rima dos anime eſt cognitio. qua
diuina eſſentia videbitur tota ab oī
bus. ſed non totaliter prout eſt infi
nita. Videbitur tamen diuina eſſentia lim
pidius ab vno q̄₃ ab alio. Et iſte defectus
erit etiam ex parte videntis non viſi. quia
idem erit viſum. Beatitudo nanque

conſiſtit in perfecta operatione potentie al/
tiſſime.i.intelligentie.⁊ circa obiectum al/
tiſſimum.ſ.deum. Ex pte igitur obiecti cū
ſit vnum ſimpliciſſimum nulla poteſt eē di
uerſitas.ſed ex parte potentie. Nā inquan
tum vna potentia magis eſt perfecta lumi/
ne glorie q̄ꝫ altera.tanto pfectius opabitur
circa vnū ⁊ idem ſubm̄.ſiue obiectum. Si/
cut idē ſol diuerſimode a diuerſis aſpicitur
vel eodē litera a diuerſis legentibus.ſecū
dum q̄ oculus eſt magis vel minus diſpo
ſitus. Tribus modis cognoſcitur aliq̄d qđ
ē.vel ſicut eſt.vel quid ē. Primo modo co
gnoſcitur deus in via etiam a malis. ſecun
do modo videtur i pr̄ia a bonis.vn̄ Jo.i.
Similes ei erimus.qm̄ videbimus eū ſicu
ti ē.i.ſuam maieſtatem.claritatem ⁊ bonita
tem. Tertio mō nec a malis.nec in via nec
in patria.q2 finitum nunq̄ꝫ videbit infini/
tum. Videbimus tn̄ deū in ſe.⁊ deum i no
bis.⁊ nos in deo. Cognoſcere autem deuꝫ
in ſuā eſſentia ē viſio meridiana.cognoſce
re vero creatura in verbo ē viſio matutina.
ſed cognoſcere creaturam in ſe hoc eſt in p
prio genere appellat̄ viſio veſpertina. Vi/
debit vnuſquiſqꝫ cogitationes alterius.p/
ut vult ipſe cogitans manifeſtare. Vnde
B. Vnuſcuiuſqꝫ mentem ab alterius ocu
lis corpulentia non abſcondet. Videbunt
itaqꝫ iuſti deum vt gaudeant.videbunt glo
riam ſanctorum vt congaudeant.videbunt
quoqꝫ penas reproborum vt de euaſione p
iculorum gratias agant. Ad ſciendum qua
liter deus ſine medio videatur nota q̄ tri/
plex eſt medium.ſ.ferens obnubilans ⁊ di
ſponens. Sine medio igitur differentie vi
debitur deus.quia dei viſio non eſt per di
ſtantiam.ſed per preſentiam cum ipſe ſit eſ
ſentialiter vbiqꝫ videbitur ſine medio ob/
nubilante.quia tolletur ſpeculuꝫ ⁊ enygma
que ambo ſunt in via. Cum enim viſus no
ſter in preſenti non poſſit propter debilitatē
in tam excellenteꝫ lucem figi.neceſſe eſt ha
bere medium.ſ.ſpeculum creature. Quia
vero infinita eſt diſtantia inter ſpeculum ⁊
rem viſam.propter hoc obſcure relucet ſibi
ſimilitudo.vnde videmus in enygmate.i.
obſcure. Videbitur quoqꝫ ſine medio ſimi
litudinali.quia deus cognoſcetur in ſeipſo
⁊ non per aliquam abſtractam ſimilitudinē
alias creatura eſſet terminus.⁊ deus a bo/
nis videbitur nec a non eſſet vere finis om
nium. Non autem videbitur deus ſine me
dio diſponente quod ē gratia ⁊ gl̄ia. Opor
tet enim proportionem eſſe in videntem ⁊
viſum.hec autem diſpoſitio eſt ex parte vi/
dentis ⁊ non rei viſe. Sciendum q̄ multi/
plex eſt medium. Primum ē peccati. Iſa.
Peccata veſtra diuiſerunt inter vos ⁊ deū
veſtrum. Iſtud eſt medium impiorum.
Secundum eſt medium creature. Apoc.
Inuiſibilia dei a creatura mūdi per ea que
facta ſunt cognoſci poſſunt hoc eſt medium
philoſophorum. Tertium ē figure. Apoc.
Omnia in figura contingebant illis.hoc ē
medium prophetarum ⁊ patriarcharum.
Quartum eſt medium ſcripture pſal̄. De/
claratio ſermonum tuoruꝫ illu.⁊ intelli.de.
per hoc eſt medium theologorum. Quin/
tum eſt medium fidei. Apoc. Eſto fidelis
vſqꝫ ad mor.⁊ cetera hoc eſt medium fidei
quo tanquam in enygmate vident deum.
Secunda dos anime eſt dilectio.ſed inter
dilectionem ⁊ virtutem differentia eſt du/
plex. Vna eſt ſecundum habitum quia vir
tus eſt proprie id quod tranſit de ſtatu gra
tie ad ſtatum glorie. Dos auteꝫ eſt id quod
ſupra meritum datur in traductione ſpōſe.
Alia eſt differentia penas obiectum.quia li
cet obiectum vtrobiqꝫ ſit deus.non tamen
ſecundum quod deus.ſed erit obiectuꝫ vir
tutis inquantum eſt ſumma bonitas.obiec
tum autem dotis eſt inquantum eſt ipſa ani
ma vnibilis in vnum ſpiritum. Nota q̄ fi
des ⁊ ſpes ſecundum rem euacuabitur in
patria. Charitas nec ſecundum rem nec ſe
cundum actum euacuabitur.ſed ſolum ſecū
dum modum.quia imperfectio eius tollet̄.
Dicit auteꝫ Aug. q̄ fidei.ſuccedit ſpes quā
videbimus. Spei vero ſuccedit beatitudo

ad q nam peruenturi ſumus. ſed charitati
nihil ſuccedet. quia potius augebitur. Ter
tia dos anime eſt comprehenſio que eſt ten
tio viſi ꝛ amati. vel tentio veri ꝛ boni primi
ꝛ iſtud verum eſt prout comprehendere ſu
mitur ꝓ attingere. ꝛ non ꝓ circumplecti di/
uinam immenſitatem.

De dotibus corporis in generali.

Capitulum. 27.

u Naqueqȝ pars perfectius ſe habet
in ſuo toto quaȝ in ſe. Unde nunc
ſicut anima a corpore corruptibili
ſeꝑata perfectius habet eſſe quam ei coniūc
ta. ſic in futuro reconiuncta corpori icorrup
tibili perfectius habebit eſſe q̄ȝ modo. ma/
xime cum non impediatur. tunc a corpore
ſicut modo quin potius de glorificatiōe cor
poris habebit tunc gaudium. Dotes corpo
ris ſunt quattuor. quarum numerus ſic ha
betur. Nam ad hoc ꝙ corpus ſit perfecte
ſubm̄ anime nec impediat eaȝ in operibus
glorie quattuor requiruntur. quorum duo
pertinent ad ſenſum requiritur ꝙ ſit recep/
tibile faciliter ſpecierum ſenſibilium ad qd̄
diſponit claritas. Alterum vt non ſit recep
tibile paſſionum ignobilium ad quod diſ/
ponit impaſſibilitas quo ad motum etiam
duo requiruntur. Unum eſt vt per contra/
riam inclinationem non reſiſtat ſuo motori
ad quod diſponit agilitas. Aliud vt corpo/
ra per que mouet̄ non reſiſtant ei. ad quod
diſponit ſubtilitas. Alia differentia talis ē.
quia in homine eſt quadruplex compoſitio.
Prima eſt qualitatum contrariarum. hec
compoſitio tunc erit perfecta. quando qua
litates ita equabunt̄. vt nulla ſit pugna vni
us contra aliam. ꝛ hec faciet impaſſibilitas.
Secunda compoſitio eſt materie cum for/
ma. hec autem compoſitio tunc erit perfecta
qn̄ materia vincetur a forma. penes hanc ꝑ
fectionem ſumitur ſubtilitas. Tertia cōpoſi
tio eſt corporis organizati cum anima. per/
fectiō iſtius compoſitionis eſt ꝙ omnia or/
gana ſine impedimento ſint mobilia ab ani
ma. penes hac perfectionem ſumitur agili
tas. Quarta compoſitio eſt corporis cum
ſpiritibus lucidis. quibus mouetur corpus
ab anima. ꝛ huic perfectio ſecundum per/
fectum ſtatum reſpondet claritas. Tertio
ſumitur predictarum dotium numerus ſe/
cundum ꝓprietates que ſunt in elīs. Nam
penes aque tranſparentiam ſumitur clari/
tas. penes terre ſoliditatem ſumitur impaſ
ſibilitas. penes tenuitatem ignis ſumitur
ſubtilitas. penes mobilitatem aeris ſumit̄
agilitas. Quarto ſumuntur iſte dotes ſecū
dum quattuor defectus quos habet corpus
humanum a quattuor elementis de quibus
componitur. Habet enim corpus humanū
ab igne caliditatem ꝛ inde nigridinē. a ter/
ra groſſitiē. ab aere paſſibilitatem. ab aqua
frigiditatem. ꝛ inde tarditateȝ. Sed iſti tol
luntur ꝑ quattuor dotes corporis quas xp̄s
aſſumpſit ante paſſionem ſuam. ſicut Hu
go de ſancto Vic. Dicit. Claritatem in trā
ſfiguratione. Agilitatem quādo ſupra ma/
re ambulauit. Subtilitatem in natiuitate.
quia ſalua virginali integritate matris na/
tus fuit. Impaſſibilitatem. quando in ce/
na corpus ſuum manducandum diſcipulis
dedit. quod intelligendum eſt ſecundum ac
tum non ſecundum habitum. quia aliter d̄
rogaretur diuinis miraculis.

De dotibus corporis in ſpāli.

Capitulum. 28.

p Rima dos corꝑis eſt claritas. Sȝ
nota ꝙ dicitur aliquid clarum du/
pliciter. aut quia ꝑuiuȝ ꝛ ſic dicitur
vitrum clarum aut quia lucidum. ꝛ ſic dicit̄
ſtella clara. Corpus autem glorificatum ꝛ
erit ꝑuium ꝛ lucidum. vnde vtroqȝ modo
erūt corꝑa clara. Duo eni ſūt q̄ nūc cauſant
obſcuritatē i hūano corꝑe. Unū eſt materie

impuritas. Alterum luminis paucitas tūc
vero tolletur vtraqꝫ. ſcilicet illa impura dē
ſitas ⁊ obſcuritas que ex modicitate lumi/
nis eſt. ⁊ ideo erūt corpora clariſſima. Nota
ꝙ corpa glºificata ſpēs erūt tūc clariora qꝫ ſol
ſit modo. ſicut dominus ait. quia iuſti fulge
bunt ſicut ſol. Iſa. Erit lux lune ſicut lux ſo
lis. ⁊ lux ſolis ſeptempliciter ſicut lux ſepteꝫ
dierum. Sciendum quoqꝫ ꝙ corpora ſan/
ctorum non equaliter erunt clara. quia me/
lior anima habebit corpus lucidius. Unde
lꝫ corpus chriſti ſupra modum excedat clari
tatem aliorum. tamen in comparatione ſan
ctorum poteſt claritas eius aſſimulari clari/
tati ſolis. ſm id vobis timentibus nomē me
um orietur ſol iuſticie. ideſt chriſtus. Clari
tas ſanctorum poteſt reſpectu chriſti compa
rari claritati ſtellarum. Unde Apocalipſis
Stella a ſtella differt in claritate. hoc ē ꝙ ſā
cti plus vel minus lucent ſm differentiam
meritorum. Claritas vero puerorum qui
poſt baptiſmum moriuntur anteqꝫ veniant
ad annos diſcretionis comparari poteſt lu
mini lune. quia ſicut luna non habet lumē
a ſe ſed a ſole. ita iſti non habent gloriam ex
merito proprio. ſed ex merito chriſti. Bap
tiſmus enim ex paſſione chriſti habet effica
ciam. Secunda dos corporis eſt impaſſibi/
litas que reſultat ex virtute anime corpus ſu
um potenter continentis. ita vt a nullo exte
riore agente valeat immutari. Preterea qꝫ
uis corpora ſanctorū ſint compoſita ex con
trarijs illa tamen contrarietas erit ad omni
modam equalitatem ⁊ concordiam redacta
Dixerunt quidam ꝙ impaſſibilitas ſancto
rum corporum reſultabit ex natura quinti
corporis. ideſt quinte eſſentie. Sed hoc nō
eſt verum. quia nihil de quinto corpore ve/
nit in compoſitione materialium corporum
inferiorum. Differentia eſt inter impaſſibi
litatem corporum ſanctorum ⁊ Ade in ſtatu
innocentie ⁊ puerorum. quia impaſſibilitas
ſanctorum erit non poſſe pati. Impaſſibili
tas Ade fuit poſſe non pati. Impaſſibilitas
puerorum erit nihil pati. ⁊ hoc nō eſt ex po

tentia reſiſtendi leſioni extrinſece quaꝫ non
habebunt. ſed ex ordīe diuine miſericordie
que non permittit eis aliquid adhiberi per
quod poſſint ledi. Ex quo patet ꝙ ſi tales
pueri ponerentur ad ignem poſt reſurrectī
onem lederentur ab eo. niſi obſtaret diuina
miſericordia. ſecus eſt de corporibus glori/
ficatis. que ſi etiam ponerentur in inferno.
non ſentirent aliquam leſionem. Subtilitas
eſt tertia dos que aufert groſſitiem corporis
cauſatam ex materialitate elementi. ⁊ ex cō/
poſitione elementalium qualitatum. Nota
ꝙ duplex eſt ſubtilitas. vna ſcilicet ex rarita
te partium ſtantium non propinque. ſed ex
tali ſubtilitate efficitur corpus facile diuiſibi
le que non erit in corporibus glorificatis.
alia eſt ex perfecta victoria forme ſuper ma/
teriam ⁊ huius ſubtilitas eſt vnite ſubſtan/
tie. ſicut dicitur celuꝫ ſubtile hoc modo erūt
corpora ſanctorum ſubtilia. Et eſt ſciēduꝫ
ꝙ duo corpora non glorificata non poſſunt
eſſe ſimul in eodem loco ſicut nec duo glori
ficata. alioquin ſequeretur ꝙ in vno corpore
glorificato eſſent potentie intrandi partes al
terius corporis. in alio vero eſſent in poten
tia reſiſtendi. Corpus vero glorificatuꝫ po
teſt eſſe ſimul cum corpore non glorioſo ſm
dictum antiquorum. quod tamen nec fides
habet nec auctoritas. ⁊ ratio contradicit. ha
bent tamen aliquid apparentie pro ſe. Naꝫ
ſicut in corporibus non glorioſis ipſa groſ
ſities impedit ne duo corpora poſſint eſſe in
eodem loco. quia vnuꝫ alteri reſiſtit. ita groſ
ſities iſta per glorie ſubtilitatem tollitur. a/
deo ꝙ corpus glorioſum non poſſit reſiſte/
re glorioſo. ita ꝙ corpora glorioſa penetra/
bunt alia corpora non ea diuidendo. ſꝫ ſub
intrando manente diſtinctione diuiſionum
vtriuſqꝫ corporis. Quarta dos corporis
eſt agilitas que tanta erit ſicut dicit Augu.
ꝙ protinus vbi volet ſpiritus ibi erit corpus
Veruntamen ſicut melior anima corpus
habebit lucidius. ita ⁊ agilius. Ita tamen
ꝙ voluntas ſanctoꝝ erit coniuncta omnio
roni. vnde voluntas coꝝ nunqꝫ apparet qꝺ

non debet. ſed voluntas anime melioris volet irrationabiliter citius moueri corpus ſuum q̄ȝ alterius. ⁊ ſpūs minoris glorie non volet corpus ſuum tam cito moueri. ſicut alterius. Unde patet ꝙ in omnibus verificabitur dictū Augu. ꝙ vbi volet ſpiritus protinus erit corpus. Quare mō corpora ſunt tarda ⁊ tunc agilia. hec ē ratio. q̄a nunc in corpore duplex eſt motor. ſ. natura clementi predeſtinans que mouet ad medium locū ⁊ voluntas anime que mouet indifferēter ad quenlibet locum. Nunc autem corpora tarda ſunt ex contraria inclinatione nature ad volntatem. quia terra predeſtinans naturaliter deorſum trahit. In futuro autem natura erit totaliter ſubiecta volūtati. Unde ⁊ tūc corpꝰ mouebitur ad imperiū ſpūs.

De aureolis in genere.

Capitulum. 29

Aureola eſt mentis ſpeciale gaudiū veniens ex opere precellenti ⁊ priuilegiato Sciendum autem ꝙ ſicut ex gaudio premij eſſentialis quod eſt aurea redundat in corpore quidam decor: qui eſt gloria corporis ita ex aureole gaudio reſultat aliquid in corpore. vt ſic aureola principaliter ſit in mente. ſed per quandam animi redundantiam refulget etiam in carne.

Sciendum tamen ꝙ decor cicatricum qui in martyrum corporibus apparebit non poteſt dici aureola quia martyres aliqui cicatricos non habebunt. vt pote qui ſubmerſi ſunt. vel qui famis media vel ſqualore carceris interempti ⁊ iſti tamen aureolam habebunt. Tribus generibus hominum d̄betur aureola. quid patet multiplici ratione.

Primo ex operibus excellentibus trium anime potentiarum. Excellentiſſimum autem opus concupiſcibilis eſt obſeruatio caſtitatis virginalis. Excellentiſſimum vero opus rationalis eſt predicatio veritatis. Excellentiſſimum opus iraſcibilis eſt perpeſſio mortis. vnde patet ꝙ virginibus predicatoribus ⁊ martyribus debetur aureola.

Secundo patet ex hoſtibus quos per pugnas magnificas vincimus qui ſunt mundus caro. demonia. Martyres enim vincunt mundum. Uirgines carnem. Predicatores diabolum quem non ſolum de ſe. ſȝ etiam de cordibus alienis expellūt. Tertio patet id per victoriam triplicium paſſionum. Sunt enim paſſiones innate. illate. ⁊ ⁊ in cordibus alienis inflicte. ſed paſſiones innatas ſuperat virginitas illatas martyres illas autem que ſunt in cordibus alienis predicatores. Quarto diſtinguuntur aureole ſm ꝙ agimus ea quibus chriſto nobiliſſime conformamur. Ipſe fuit doctor veritatē manifeſtando. Martyria mundo paſſionē ſuſtinendo. Uirgo puritatem ſeruando.

Quinto ſumuntur aureole ſm purificationem. In veteri nanqȝ teſtamēto tria habebant aureolas. ſcilicet altare. incenſi arca federis ⁊ menſa propoſitionis Prima ſignat aureolam martyrum qui corpora ſua ſuper altare paſſionis immolauerūt. Secunda ſignificat aureolam virginum. quia ſicut arca federis fuit intus ⁊ extra auro decorata. ita virginitas mentem ⁊ corpus decorat ⁊ ornat. Tertia ſignificat aureolaȝ predicatorum qui ſunt in menſa propoſitionis miniſtrantes panem doctrine. Aureola diminutione dicitur. ⁊ hoc in comparatione ad auream. Unde nota ꝙ inter auream ⁊ aureola ⁊ palmā dr̄a eſt. Aurea enim premiuȝ eſt ſubſtantiale qd̓ methaphorice dicitur corona. tum ex parte meriti. q̄a non reſpondet generi operis. ſed radici caritatis. tum etiam ex parte premij. quia per hoc efficitur homo particeps diuinitatis. et per conſequens regie poteſtatis. tum etiam rōne pfectionis qd̓ ſignificat figura circularis. Aureola dicitur premiū accidentale. nō tn̄ quodlibet premium accidentale. ſed illd̓

quod reſpōdet operi excellentie ⁊ priuilegia to .ſ. ꝟginitati. martirio ⁊ predicatōi. Palma eſt premiū accidentale qđ nec radici nec opi debet ſed voluntati. Tale premiū debuit ſanctus martinus ex eo ꝙ martyriū deſiderauit licet opus nō fuerit obſecutū. Vnđ de ipſo cantat. Quam ⁊ ſi gladius ꝑſecutoris .ſ. animaꝫ non abſtulit. tamen palmam martirij non amiſit. Hec auteꝫ palma nec aurea nec aureola debet dici.

De aureolis in ſpecie.

Capitulum: 30.

a Vreola prima debetur martiribus in quibus ꝑfectiſſima victoria eſt đ impugnatione exteriori. ⁊ hec ꝑfectio victorie conſideratur ex duobus. Prio ex magnitudine paſſionis. quia inter omnes paſſiones illatas exterius mors ſupremum tenet locum. ⁊ preterea dolor tactus omnibus alijs doloribus preeminet. ⁊ ideo in h̄ glorioſior victoria eſt. Secundo conſideratur ex cauſa pugne que ipſe xp̄s eſt. Martirem enim non facit pena ſed cauſa. i. mors ꝓpter xp̄m ſuſcepta. Sciendū ꝙ martyrio non debetur premium ſecundum ꝙ ab exteriori infligitur. ſed ſecundū hoc ꝙ volūtarie ꝓ xp̄i nomine ſuſtinet. q2 nō meremur. niſi per ea que ſunt extra nos. ſicut nec demeremur niſi per ea q̄ ſunt intra nos. Quāto autem id quod quis ſuſtinet voluntarie difficilius eſt voluntati ſuſtinere. tanto voluntaſ que ꝓpter xp̄m id ſuſtinet oſtenditur firmius in xp̄o fixa. ⁊ ideo excellentius ei p̄mium debetur. Aureola ſecunda debetur virginibus ꝓpter ſingularem victoriā quā de carne obtinet contra quam quotidie bellum geritur. Quāuis autē ⁊ vidue pugnēt contra carnem perfectius tamen virgines. quia nobiliſſimum genus victorie eſt nunquam hoſti ceſſiſſe. Illis virginibus tantūmodo aureola qui vel que habuerunt ꝓpoſitum ſeruandi virginitatem. quāuis hoc ꝓpoſitum ſit interruptum integritate tamen carnis manente. dummodo in fine vite inueniatur ad ꝓpoſitum rediſſe. quia virginitas menti reparari poteſt. ſed non virginitas carnis. ſi aliqua ſit virgo ⁊ ſi ꝓpoſitū non habuit perpetuo ſeruandi virginitatē. non eſt tamen dubiū quin habitura ſit ſpūale gaudium de incorruptione carnis ſuper eſſentiale gaudium ſicut etiam innocentes de hoc gaudebunt. quia immunes a peccato fuerunt quāuis peccati oportunitateꝫ nō habuerunt. Nota ꝙ alique poſſunt corrumpi carne. nec tamen aureolam amittit. ſicut illa que violenter opprimitur. Vnde lucia ſancta dixit. Si inuictā me corrumpas merces mihi duplicabitur ad coronam. qđ non intelligendum de aureola duplicata. ſꝫ quia duplex premium reportabit. vnum pro integritate ſeruata. Aliud pro iniuria quam paſſa eſt. Inſuper ſciendum eſt ꝙ virginibus debetur fructus centeſimus ⁊ hoc quia celeſtem vitam ducunt que ſignificatur per centum. q2 numerus ille de leua tranſit ad dexteram. viduis debetur fructus ſexageſimus quia tales exercere ſe debent in operibus minime que ſignificantur per ſexaginta. coniugatis autem debetur fructus trigeſimus quia talibus ſufficiet implere decalogum in fide trinitatis. Ex ductu enim ternarij in denariū fiunt triginta. Aureola tertia ē predicatoꝝ q2 perfectiſſima victoria cōtra diabolum obtinetur. quando diabolo nō ī pugnanti non cedit. ſed etiam ipſum de regno eius expellit. ⁊ non ſolum a ſe ſed etiaꝫ ab alijs. Nec eſt dicendum vt quidam voluerunt ꝙ aureola predicatoribus debeat tantummodo illis quibus competit predicare ex officio ⁊ docere. ſed quibuſcunqꝫ exercent licite actum iuſtum. Prelatis autē nō debetur hec aureola quāuis habeant officiū predicandi niſi actu predicent. quia aureola non debetur habitui ſed actui pugne. ſecundum illud apl'i. Non coronabitur niſi q̄ le. cer. Predicare ⁊ docere cum ſit actus miſericordie inter ſpirituales elemoſynas computatur.

De enumeratione celeſtiū gaudioꝝ.

Capitulum. 31.

u Ltimo celoꝝ gaudia ſub epilogo enumeremus non quidē ſingula ge

nerum. ſed genera ſinguloꝝ. Tot enī ſunt
gaudia ꝑticularia que quilibet hꝫ in ſe vel i
alijs. ꝙ ea ſolius dei notitia cōꝑhendit. ⁊
illi quos ſūma ſapīa voluerit ea ſcire. Tātū
nāqꝫ gaudebit quiſqꝫ de bono alterius q̄ztū
de bono ꝓprio qḋ tamē nō eſt intelligendū
de intēſione gaudij. ſed numero gaudioꝝ.
Tot igitur ſunt gaudia ibi ꝙ oēs arithme
trici huius mundi non poſſent ea numera
re nec geometrici menſurare. nec grāmati
ci dialetici ⁊ rhetorici explicar̄. quia nec ocu
lus vidit. nec au. audi. ⁊c̄. Gaudebūt ſācti
ſupra ſe de dei viſione. ⁊ infra ſe de creatu/
rarū pulchritudine intra ſe de corꝑis glori/
ficatione. extra ſe de angeloꝝ ⁊ hominuꝫ aſ
ſociatione. Deus oēs ſenſus ſpūales ieffa/
bili delectatione reficiet. cuꝫ ipſe ſit futurus
obiectum oīum ſenſuū ſpūaliuꝫ. Erit nāqꝫ
deus ſpeculum viſui. cithara auditui. mel
guſtui. balſamū olfatui. flos tactui. Ibi erit
cādor lucis eſtiual̄. amenitas vernalis. abū
dātia autūnalis. reges hyemalis. Ibi teſte
Aug. fulget qḋ non capit locuſ̄. ſonat quod
non cepit tempus. olet quod nō ſpargit fla
tus. ſapit qḋ non minuit edacitas. non erit
quod diuellat ſatietas. Itē Aug. Ibi deus
videbitur ſine fine. ſine faſtidio amabit̄. ſi
ne fatigatione laudabitur. Ibi videret̄ ſtul
titia ſapientia ſalomonis. Ibi eēt deformi/
tas pulchritudo abſalonis. Ibi eſſet tardi/
tas velocitas aſaelis. Ibi iudicaret̄ īfirmi/
tas fortitudo ſanſonis. Ibi eēt mortalitas
longa vita matuſalē. Ibi eſſet pauꝑtas re/
gnum auguſti. Ibi ſm̄ Aug. nihil obeſt:
nihil affluit. nihil d̄ſinit. nihil ē extra quod
appetat̄. nihil intra qḋ faſtidiatur. Ibi ſm̄
Ber. erit rationi plenitudo deus. lux volū
tati. multitudo pacis. memorie continuatio
eternitatis. Itē Aug. d̄ corꝑis ⁊ anime mi
ſera vita. O caro illam vitā amplecti debu
iſti vbi vita ſine morte. vbi iuuentus ſine ſe
nectute. vbi lux ſine tenebris. vbi gaudiū ſi
ne triſticia. vbi pax ſine diſcordia vbi vo/
luntas ſine turbatione. vbi regnū ſine mu
tatione. Ber. Merces ſanctorum tā ma/
gna eſt ꝙ non poteſt menſurari tam multa
quod non poteſt numerari. tam copioſa ꝙ
non poteſt fieri. tam precioſa quod non po
teſt eſtimari. item Augu. Illud quod pro/
mittit deus fide non capitur. ſpe non attin/
gitur. charitate non comprehenditur deſid̄
ria ⁊ vota tranſcendit. acquiri poteſt eſtima
ri non poteſt. ibi carmina non deſunt pre/
mia nō deficiunt. ibi nihil quod amabitur
deerit. ibi nihil deſiderabitur quod non ad
illa beatitudo ſicut ait Aug. in duobus con
ſiſtit. ſ. in neceſſaria preſentia omnis boni.
⁊ in neceſſaria abſentia oīs mali. itē Aug.
O vita vitalis dulcis ⁊ amabiliſ ⁊ ſemꝑ me
moriabilis. vbi ſūma ſecuritas. vbi ſecura
tranquilitas. vbi tranquilla iocunditaſ. vbi
iocunda felicitas. vbi felix eternitas. vbi eē
na beatitudo. vbi beata certitudo. vbi certa
viſio ⁊ ſine fine laudatio. Ibi affluentia di/
uitiarum influentia delitiarum ⁊ confluen
tia bonoꝝ. Deniqꝫ de gaudijs celeſtibꝰ re/
pleat nos dei filius qui cū patre ⁊ ſpū ſācto
viuit ⁊ regnat deus. Amen.

Explicit compendium theologice veri/
tatis compilatum per Albertum magnum
impreſſūqꝫ Venetijs. ꝑ Gabrielē graſſis
de papia. Mcccc. lxxxv. die xiiij. Junij.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

CB 1001959088

cada doc te el
seu c.b.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA
BC
Biblioteca de Catalunya
8º
Reg. 501.881
Sig.
Juc. 122-8º